

BREVE
FRA OG TIL
HOLGER
DRACHMANN

III

VED MORTEN BORUP

GYLDENDAL

BREVE FRA OG TIL
HOLGER DRACHMANN

III

BREVE FRA OG TIL HOLGER DRACHMANN

Udgivet af

Det danske Sprog- og Litteraturselskab ved

Morten Borup

III

1884-1893

GYLDENDAL KØBENHAVN 1970

Udgivet med understøttelse af
STATENS HUMANISTISKE FORSKNINGSRÅD

Under tilsyn af PAUL V. RUBOW

I kommission
Gyldendanske Boghandel – Nordisk Forlag A/S

PRINTED IN DENMARK
VALD. PEDERSENS BOGTRYKKERI
COPENHAGEN

FORORD

Med de nu foreliggende to bind er Drachmanns brevveksling på det litterære og kunstneriske område ført frem til hans død. Da det ved udsendelsen af de to første bind, tiden 1862–83, endnu var usikkert, om man ville blive i stand til at fortsætte udgivelsen, blev disse bind forsynet med indledning, kommentar og registre. Det tilsvarende apparat findes naturligvis her, og benytteren af værket må blot være opmærksom på, at der i givet fald må slås op to steder.

Selskabet retter en varm tak først og fremmest til *Statens humanistiske forskningsråd*, der har muliggjort udgivelsen, men også til de institutioner og privatpersoner, der har stillet breve og oplysninger til rådighed, ikke mindst medlemmer af den Drachmannske slægt og direktøren for Den Hirschsprungske Samling Egil H. Brünniche. Hos Det kgl. Biblioteks håndskriftsamling har udgiveren mødt en udstrakt velvilje, som i høj grad har lettet arbejdet.

Det danske Sprog- og Litteraturselskab

INDHOLD

Forord	5
Indledning	9
Breve 1884–1893	35

INDLEDNING

Aarene fra 1883 til 1908 var med faa Undtagelser ikke lyse for Holger Drachmann. Naar han 1884 til Gjellerup kan skrive, at han har ført „et roman-agtigt Liv mere end nogen mig bekendt dansk Forfatter“ og 1895 til Julie Hegel, at hans Digterliv har været „et af de righoldigste i Norden“, er der jo Sandhed i disse Ord, men kun en Del af Sandheden, for han taler ikke om den Pris, det havde kostet ham at sætte denne Rekord. Produktionsevnen holdt sig stadig paa forbløffende Højder, selvom de mislykkede Arbejder i Antal oversteg de lødige, men med hans legemlige og psykiske Sundhed var det forbi. To Begivenheder bidrog til at give ham et Knæk. Den ene var Bruddet med Georg Brandes, som, selv om han ansaa det som en Befrielse fra en Tvangstrøje, inderst inde nagede ham; den anden var Forelskelsen i Edith og den deraf følgende Ophævelse af Ægteskabet med Emmy. Den erotiske Besættelse, der greb ham i 1887, førte ikke til noget nyt Ægteskab med hende, der med større Ret end nogen anden kan kaldes hans Muse. Igennem 10 Aar drømte han om at vinde sin Syngepige, indtil hun i 1897 trak sig tilbage, overbevist om Uholdbarheden i at indgaa Forbindelse med ham og snart efter giftede sig med en anden og mere borgerlig Mand. Og da han i 1903 for tredie Gang lod sig smede i Hymens Lænker, viste det sig hurtigt, at han havde handlet i Overilelse. I Stedet for en Hustru, der kunde have betrygget hans ældre Dage, fik han en Kvinde, der var Nervepatient som han selv, og det blev en Skæbnens Ironi, at han døbte deres nyerhvervede Skagenspaulun med Navnet „Pax“ – Fredelighed var det, der sidst af alt raadede i dette Hjem. Dertil kom andre ydre tyngende Omstændigheder. Igennem hele denne Periode plagedes han af Sygdom, sin egen og sine Omgivers. Alle-rede Tarvis-Tiden, som han ellers betragtede som sin lykkeligste

Periode, formørkedes den ene Gang efter den anden af Emmys og Børnenes alvorlige Sygdomsanfald. Han, der i 1873 havde henkastet de flotte Ord til Georg Brandes: „Hvad er Nerver? Jeg kjender dem ikke“, maatte i 1894 til Gustav Philipsen indrømme, at „Nervøsitet – det kender jeg nu“. Ikke mindst efter at Edith havde forladt ham, plagedes han af Søvnløshed, Hovedpine og Øjensvagthed og det i en saadan tiltagende Grad, at han i 1903 maatte gaa i Kur paa Middelfart Sindssygehospital. Ved et Fald paa Hamburgs vinterglatte Gader svækkedes ogsaa hans Førlighed. Vel var hans Konstitution sejj, men der var efterhaanden ikke meget af den gamle Vikingenatur tilbage. Besværlig var ogsaa Kampen for Udkommet. Var end hans ringe økonomiske Sans Skyld i noget af Miseren, er det dog beskæmmende – ikke mindst i vore Dage, hvor Hædersgaverne hænger løse paa Træerne – at Nationen havde saa liden Forstaaelse for at sikre dens store Forfattere en nogenlunde sorgfri Eksistens.

At alle disse tyngende Forhold maatte have en uheldig Indflydelse paa Produktionen var uundgaaeligt. Meget af hvad han skrev i sine sidste 25 Aar er Erhvervs- og Bestillingsarbejde, f. Eks. de Digte han leverede til Allers „Familie-Journal“, haandværksmæssigt særdeles veldrejede, men uden Inspiration. Naar han alligevel i denne Periode skabte nogle af sine største Mesterværker, beror det paa, at hans Muse trivedes bedre i Storm end i Stille; Topsøes Opfattelse, „at saameget De selv vil staa som en Stormens og Kampens Mand, saa har i Virkeligheden Deres Talent godt af Solskin og Medbør og gode Dage og *trænger* til det“ (II 79) var en helt forkert Prognose. Under Indtryk af Skilsmissen fra Vilhelmine skabte han skønne Digtsamlinger som „Sange ved Havet“ og „Ranker og Roser“, i Forviklingerne omkring Edith Værker som „Forskrevet“, „Sangenens Bog“ og „Melodramer“ og i en Gammelmandsforelskelse i den unge Pige, der kaldtes „Skagens Rose“, Fortællingen „Kirke og Orgel“, hvorimod den lykkelige Harmoni i Ægteskabet med Emmy og Glæden over Børnene ikke viste sig gunstig for hans Forfatterskab. De Værker, der blev til i dette Afsnit af hans Liv, er mere tamme end de, der er fremkaldt af Lidenskaberne i hans Sind i Edith-Perioden. Paa samme Gang lurede der rigtignok ogsaa en vis Fare deri, at det fandenivoldske og friskfy-

agtige greb om sig – „Unge Viser“ f. Eks. præges af denne misklædende Svaghed. I det ny Aarhundrede kommer der noget udvendigt over ham: Interessen for Penge, Ordner og Fester bliver mere fremtrædende. Han trængte nu efter Verdensberømmelse, arrangerede Felttog for at underlægge sig Tyskland, England, Frankrig og de skandinaviske Nabolande, ja drømte om at blive Nobelpristager, hvad han havde været fuldt værdig til. Man kan ikke undgaa at faa det Indtryk, at hans Personlighed ikke blev elskværdigere med Aarene.

Produktiviteten vedblev som i hans mere robuste Dage at være fænomenal; af danske Forfattere overgaas han vel i den Henseende kun af Grundtvig. Men mens han i den foregaaende Periode havde ladet sig raade af Brødrene Brandes og Borchsenius, som han nu alle tre havde rystet af sig, blev han efterhaanden for kritikløs og sendte sine Manuskripter i Trykken uden at have gennemarbejdet dem tilstrækkelig. I Undfangelsesøjeblikket var han overbevist om at have skabt „et dejligt Digt“ eller „et fortræffeligt Stykke“, hvorimod han sidenhen meget vel kunde indse Manglerne og øve en haard Kritik over sine egne Produkter, som naar han kalder „Der var engang“ en „Dukkekomedie“ (2/2 1896) og finder sig foranlediget til at omarbejde „Strandby Folk“, der ved fornyet Gennemlæsning har forekommet ham ungdommeligt, vaudevilleagtigt og naivt (25/1 og 2/2 1896). Hans Reaktion over for Pressens Kritik af hans Bøger vidner forøvrigt om stor Elasticitet i hans Sind. Naturligvis rasede han i første Øjeblik over den Mangel paa Forstaaelse, der var blevet ham til Del, men han bed Skuffelsen i sig og tog ufortrødent fat igen. Som i alle Livets Forhold flammede han hurtigt op, men Ilden slukkedes snart igen. Om den kølige Modtagelse af „Den hellige Ild“, som han havde stillet saa store Forventninger til, siger han til Peter Nansen: „Naar man har tappet sit Hjærteblod i et gyldent Bæger – saa stiller man det simpelthen for sine Venner og Fjender og siger: drik! Man lægger ikke Vægt paa, med hvilke Miner de drikker“ (14/10 1899). Ideerne vældede ind over ham som vel hos ingen anden dansk Digter; han økonomiserede ikke med sit Stof som H. C. Andersen, sløuede tværtimod med det og lagde alt til Side, der ikke ved første Støbning

lykkedes for ham. Foruden de Værker, der foreligger trykt, findes der i hans efterladte Papirer Manuskripter, færdige eller ufuldførte, i et saadant Omfang og af en saadan Karakter, at det maa blive en Fremtidsopgave at gaa dem igennem med Tanke paa en eventuel Fremdragelse af de værdifuldeste Dele. Hele Livet igennem var han under Pres af en Rastløshed, der snarere tiltog med Aarene; i 1899 f. Eks. tumlede han paa een Gang med fire Arbejder: „Gurre“, „Det grønne Haab“, „Den hellige Ild“ og „Hallfred Vandraadeskjald“ (18/3 1899), hver især store Opgaver, der vilde have krævet en mere „normal“ Digtets fulde Koncentration gennem en længere Tid. Selv paastod han (II 23), at denne Metode gav ham den største Friskhed. Jo mere der styrtede sammen om ham, des mere kom Produktionen til at blive hans Redning. Hvad han i „Renæssance“ lader Tintoretto forkynde: „Mit Liv ligger i mit Arbejde“, har han gentaget i Brev til sin Forlægger: „Arbejdet er blevet *Alt* for mig (25/4 1899), dog uden den karakteristiske Tilføjelse i „Renæssance“: „men for at arbejde maa jeg elske“. Hvad Under, at han med denne intensive Livsførelse undergravede sin oprindelig saa stærke legemlige og sjælelige Konstitution og kun opnaaede en Levealder af 61 Aar.

Svingningerne i Drachmanns Anskuelser blev ikke mindre i den sidste Halvdel af hans Liv. Alderdommens Visdom og Modenhed opnaaede han aldrig. Han forblev altid det store Barn, var altid en daarlig Menneskekender. Ligesom der i 70'erne og Begyndelsen af 80'erne kan skelnes mellem Perioder, bestemt af hans Forhold til de Personer, især Kvinder, under hvis Indflydelse han var, deler de følgende Aar sig naturligt efter samme Skillelinier, saaledes at man uden Tvang kan tale om en Emmy-Periode, en Edith-Tid og – med noget mindre Berettigelse – om et Soffi-Kapitel. Selv har han peget paa dette Forhold, naar han til Halvsøsteren Harriet Bentzon skriver om sin „Vikingenatur, der, som alle Vikingenaturer, kun kan paa-virkes igennem *Personer*, aldrig igennem abstrakte Theorier og Ideer“ (H. Bentzon 163) og i let varieret Form til Edv. Brandes: „Folk med Naturer som min . . . have, i Modsætning til romanske og asiatiske Mænd, ikke saa meget deres Anskuelser, Meninger eller Principer gennem en klar, logisk Tænkning“ (II 32). Naar det gjaldt Ideer,

befandt han sig altid paa gyngende Grund. Tarvis-Tiden 1884-85 prægedes af en kraftig Reaktion mod Radikalismen, baade i religiøs og politisk Henseende. Aldrig har han været saa nær ved en positiv Forsynstro som i disse Aar, da Sygdom omgav ham paa alle Sider og Døden truede med at gøre Indgreb blandt hans nærmeste (se 10/10 1884). Det var ham en Skuffelse, at Martensen døde netop paa det Tidspunkt, da han havde Brug for at raadføre sig med ham. Han skriver Mindedigt over Filsoffen Sophus Heegaard, der offentligt havde tilkendegivet sin Tilslutning til Kristendommen, og holder sin Gudstjeneste ved Vandringer i de storslaaede Kärntner-Bjergegne. Denne vage Gudstro fik sit endelige Dødsstød, da han i 1887 mistede sin næstældste Søn Svend; herom hedder det til Edv. Grieg: „Ved denne Operation er nok de sidste Rester af min Kristendom gaet med i Købet“ (25/2 1888).

Hans Stilling til politiske Spørgsmaal var ikke stort klarere og blev ikke bifaldet hverken af hans Venner eller hans Modstandere. Opgøret med de gamle radikale Meningsfæller drev ham for anden Gang over i en Position, der kunde tages til Indtægt af Konservatismen, skønt han kun havde det nationale Sindelag og Interessen for Landets Forsvar til fælles med Højre. Denne Misforstaaelse gav han Næring ved ikke blot at optræde som Lejlighedsdigter til Forsvarsfester, men ogsaa ved at skrive Sange til Ære for Kongehuset og Estrup. Hans gentagne grimme Udfald mod Jøderne behøver man næppe at tage for alvorligt, da alle hans Gerninger viser, at han ikke var Antisemit og adskillige af hans nære Venner var Jøder. Af den golde Forfatningsstrid blev han hurtigt træt. Han ønskede Forsoning mellem de to stridende Parter. Ved Folketingsvalget 1887 vilde han ikke stemme, „fordi jeg er Digter og kun vil være Digter“ (28/1 1887). Men det var et Selvbedrag, naar han bebudede, at „min Poesi .. vil jeg holde ren og fri for nogetsomhelst Døgnvrøvl eller Kævl“ (14/7 1884); han kunde simpelthen ikke lade være med at drage Politik ind i sine Digtværker, og Aaret efter maa han ogsaa indrømme, at „hvor nødigt jeg end giver slip paa mit Ikke-Interventionsprincip baade som Kunstner og Menneske, saa er der dog endnu saa meget af den gamle Krigsmand i mig, at jeg alligevel kommer til at

bringe Ofret og stige ned paa Arenaen“ (27/2 1885), hvilket han som bekendt gjorde med Midsommervisen af „Der var engang“ („Vi vil Fred her til Lands“), „Danmark leve“ og „Alkibiades“. Da Venstre i 1884 delte sig i en moderat og en radikal Fløj med henholdsvis „Morgenbladet“ og „Politiken“ som Organ, viste det sig, at han havde sat sig mellem to Stole. I „Morgenbladet“ foreholdt man ham idelig hans „Lunkenhed“, mens „Politiken“ simpelthen ignorerede hans Eksistens. Først i 1890'erne, da Kærlighedsoplevelsen med Edith havde genoplivet hans gamle Interesse for de brede Lag, fik han lidt efter lidt Foden inden for „Politiken“, hvor han i den Cavlingske Æra blev en sakrosankt Person.

De Breve, der stammer fra Aarene 1884–1908 er langt talrigere end den foregaaende Perodes, hvorfor Udvalget har været vanskeligere at træffe. Den, der til Bunds vil forske Drachmann, maa stadig gaa til Det kgl. Biblioteks righoldige Samlinger. Med det Forbehold, at der enkelte Gange er medtaget mere ubetydelige Breve for at markere en Forbindelse, der kan have biografisk Interesse, er det kun de værdifuldeste Bestanddele, der gengives, og selv inden for de medtagne Breve er der i højere Grad end i de to første Bind foretaget Udeladelser. Man advares dog een Gang for alle mod at tro, at Udtrykningerne er foretaget for at dække over Sensationer. Ogsaa hvad Adressaterne angaar, er der en Forskel mellem det ældre og det nyere Materiale. Medens der for den første Tids Vedkommende var Tale om en lille, fast sammentømret Kreds af Brevskrivere, forskyder Forholdet sig henimod Aarhundredets Slutning i Retning af en spredt Korrespondance med større Berøringsflader. Endnu i Tarvis-Tiden, da Holger Drachmann i sin Udlændighed følte stærk Trang til at fastholde de Baand, der knyttede ham til Fædrelandet, flyver der dog talrige lange Breve frem og tilbage imellem ham og hans Venner – intet Aar er der saa mange Breve fra som 1884 – men næppe er han vendt tilbage, før det mærkes, at Brevskrivning ikke mere er ham den samme Fornødenhed som før. Hans epistolære Bredde tager af, Stilen bliver mere staccato-agtig; den tiltagende Nervøsitet giver

sig her som i Digtværkerne til Kende helt ud i Ortografien med dens talrige Understregninger, Udraabstegn, Tankestreger, Prikker og idelige Lineskifter. Haandskriften bliver til Gengæld stadig mere prydelig, ja ligefrem kaligrafisk, Bogstaverne større og større, hvad der maaske har sin Forklaring i hans tiltagende Øjensvækkelse.

En stor Del af de tidligere Brevskrivere gaar igen i disse Bind, samtidig med at nye dukker op. Af hans egen Generation møder vi efter en Pause bl. a. Brødrene Brandes. Hvorledes Venskabet med *Georg Brandes* blev fornyet, er ofte fortalt, men kan dog ikke helt lades uomtalt her. Inderst inde følte begge Bruddet som naturstridigt – det var kun et Spørgsmaal om, hvem af dem der skulde gøre det første Skridt til en Udsoning. Brandes havde taget Kontroversen paa en Maade, der tjener ham til Ære, og derfor var det kun naturligt, at det blev Drachmann, der gjorde Udspillet. Da Brandes' 25-Aars Forfatterjubilæum i 1891 fejredes ved en stor Fest, fandt Drachmann det ganske vist umotiveret at melde sig som Deltager, men tilkendegav i Stedet for sine Følelser over for sin gamle Krigskammerat ved i „Illustreret Tidende“ at offentliggøre et smukt Digt til hans Ære, og modtog til Gensvar et værdigt og sandhedskærligt Takkebrev. Aaret efter trykkede de to Modstandere for første Gang efter henvendte ti Aars Adskillelse hinandens Hænder, da Brandes mødte op ved gamle Professor A. G. Drachmanns Begravelse. Dermed var Isen brudt. Nogle Dage efter sendte Drachmann ham sit bekendte aabne Brev, hvor han i Overskriften kalder ham sin Ven og vedgaar Arv og Gæld til Gennembruddets Fører, hvorpaa Georg Brandes reagerede, ligeledes offentligt og i samme venskabelige Aand: „Ingen har fra først af haft mere Glæde af at se dine Evner spire og vokse end jeg. Ingen vil det volde mere Glæde at se Dig fremdeles vokse og vinde som Personlighed og som Kunstner“. Brandes' Udsagn i „Levned“ (III 328), at de „kom hurtig i det gamle, broderlige Forhold til hinanden“ finder sin Bekræftelse ved de hjærtelige Skrivelser, de i Resten af deres Levetid udvekslede. Brandes, der havde set mange af sine samtidige dø, fandt Trøst i, at han i Holger Drachmann havde en af sin egen Generation tilbage. Deres Breve har dog ikke mere den Ungdomscharme og Intimitet, der er over de tidligere; især Drach-

manns virker en Kende tvungne. De er begge plaget af Svagelighed og lægger oprigtig Deltagelse heri for Dagen, samtidig med at de udtrykker gensidig Beundring for hinandens nye Værker.

Som det er sagt i Indledningen til 1. Bind, blev Drachmann aldrig fortrolig igen med *Edvard Brandes*, omend de kom paa Talefod, ikke i venskabelige, men dog i venlige Vendinger og saa godt som kun i Edvard Brandes' Egenskab af Redaktør af „Politiken“. Det første Brev fra Drachmann er forsigtigt rettet til Bladets Redaktion.

Ungdomsvennen *Otto Borchsenius* kom ikke til at spille den Rolle som Digterens fortrolige Kommissionær, som han beredvilligt havde udfyldt i tidligere Aar. I Længden blev Borchsenius ham for pædagogisk – „min Maren Amme“ tituleres han et Sted (S. 226); han maatte gøre sig stædig over for dennes idelige Indgriben. Det var dog navnlig Politikken, som førte til et Skisma imellem dem. Den overbeviste Demokrat og tro Partigænger Borchsenius var aldeles uforstaaende over for Digterens Ønske om at staa uden for eller over Partierne. Borchsenius havde gjort sig til eet med sine Blade, først „Morgenbladet“ og – efter at det var gaaet ind – „Dannebrog“, og bearbejdede paa en meget udiplomatisk Maade sin Digterven for at drage ham med ind i Kampen. Hans stadige Omkvæd „bliv hos os“ besvares i „Danmark leve“ med et lige saa kategorisk „Meld Dig ud af den politiske Strid“. De mundhuggedes bravt og havde for saa vidt intet at lade hinanden høre, eftersom O. B. i sine Anmeldelser nedsablede Bøger som „Danmark leve“ og „Alkibiades“, og Drachmann gav igen med samme Mønt, dels i sit krænkedes Brev af 7/3 1886, der er uden den sædvanlige venlige Over-og Underskrift, dels i „Forskrevet“, hvor han tog en temmelig uædel Hævn ved at karikere Borchsenius som den „brave“ Journalist Nørager, der „staaende – siddende – og gaaende svang Ideernes Fane, viftede med Folke-Frihedens, Hjerternes, Sjælenes Banner; – opfyldt af sin Mission, sig selv, et bravt Menneskes uegennyttige Virken i sit Kald, og et lidt begrænset Hoveds Forplumren sig i Følelspolitik, Literaturstrømning, Demokrati, Forlægger-Foretagender og Bogtrykkersværte“ (SPS IX 258). Bedre blev det ikke af, at Gjellerup i en Avispolemik uforsigtigt plumpede ud med, at Drachmann ansaa Borchsenius for

dum, hvad han virkelig i et Privatbrev til Jac. Hegel havde kaldt ham (6/8 1884). Hvor nær det gik Borchsenius til Hjærte, ses af følgende Linier, som han tilskrev Digteren: „Jeg har ikke holdt af mange Mennesker som af Dig, Drachmann, det véd du. Derfor har det været mit Livs største Skuffelse, at dine og mine Veje skiltes“ (22/9 1890). Først i Anledning af den gamle Vens 60-Aars Fødselsdag i 1904 sender Drachmann ham igen en Hilsen, i Erindringen om „Ungdommens bedste og lyseste Aar“, og dermed vender lidt af den fordums Fortrolighed tilbage. Men Skæbnen vil, at Borchsenius nu efter at være blevet Censor ved Det kgl. Teater er blevet sat til officiel Dommer over Drachmanns Skuespil og i Embeds Medfør er forpligtet til at sige sin oprigtige Mening om det som Teaterstykke umulige Drama „Hr. Oluf han rider“, og det ser et Øjeblik ud til, at den gamle Strid imellem dem skal blusse op igen. Denne Gang resignerer de dog begge, og Borchsenius lader sig endog beredvilligt spænde for Drachmanns Triumfvogn og udfolder ihærdige Bestræbelser for at berede Jordbunden for ham i Sverige og skaffe ham Nobelprisen, hvad der som bekendt mislykkedes. Ogsaa med Tilrettelæggelsen af den saakaldte „samlede“ Ud gave af Digterens „Poetiske Skrifter“ (der langt fra indeholder hele hans Produktion) har han haft en Finger med i Spillet. Hans Medvirksomhed drøftes i Drachmanns (ikke medtagne) Brev til ham 17/3 1906, og i Gyldendals Forlagsprospekt om Ud gaven nævnes udtrykkelig Borchsenius' Medarbejderskab, uden at hans Navn dog kom med paa selv nok saa beskeden en Plads i Værket. Brodden sad tilbage i ham; ikke uden Grund beklagede han sig (6/9 1907) over, at Drachmann aldrig havde tilegnet ham et af sine Arbejder. Drachmann, der aldrig undsaa sig for at modtage Tjenester af andre. – „Jeg vil . . meget gerne lægge Beslag paa mine Venner“ vedgaar han selv til Peter Nansen 21/3 1894 – kunde nok have behandlet Otto Borchsenius lidt mere honnet.

I Indledningen til 1. Bind er det om *Karl Gjellerup* sagt, at hans og Drachmanns samtidige Brud med Brandesianismen ikke førte dem nærmere hinanden. Dette skal dog ikke forstaaes, som om der kom noget Skaar i deres Venskab, men blot opfattes som en stille Undren over, at de ikke i højere Grad allierede sig mod den fælles Fjende.

Dertil var de dog begge for udprægede Individualister. Gjellerup nægtede at gaa med i Drachmanns „danske Bevægelse“. I deres Meningsudvekslinger ser vi dem stadig raade hinanden, men uden at vinde Gehør (se f. Eks. 20/11 1886 og 6/1 1887); naar Gjellerup har skrevet om et historisk Emne („Saint-Just“), vil Drachmann have ham til at forfatte et Nutidsdrama (skønt han selv lige i Forvejen har skrevet „Alkibiades“), og Gjellerup paa sin Side anbefalede Drachmann at digte om Livets Grundforhold (6/1 1887). En forbigaaende Misstemning hos Drachmann affødtes af den uskyldige Anledning, at Gjellerup paa Opfordring paatog sig at skrive Artiklen om Drachmann til „Biografisk Leksikon“, en Opgave, han i det væsentlige skilte sig ypperligt fra og paa en Maade, som den portrætterede kun kunde være tjent med. Men den sensible Kollega følte sig skuffet, og en lidt pinlig og unødvendig Avispolemik imellem de implicerede og flere udenforstaaende udspandt sig af den Grund. Gode Venner vedblev de dog at være (se „Karl Gjellerup, der Dichter und Denker“ II 180, 202), indtil Skilsmissen fra Emmy fuldbyrdedes. I denne Konflikt kunde Gjellerup ikke staa paa Drachmanns Side.

Af de fire store Nordmænd er kun Bjørnson nogenlunde fyldigt repræsenteret i de sidste Bind, mens Kielland og Lie blot dukker sporadisk op. Inderligt blev Venskabet mellem *Bjørnstjerne Bjørnson* og Drachmann aldrig. Drachmann holdt ikke af Bjørnsons Formynder-tone, men maatte dog indrømme, at han skrev „nogle Satans gode Digte“ (25/5 1906). For B. B. er Drachmann for veg og omskiftelig, for meget af en „Æstetiker“. Efter at have læst „Alkibiades“ tilskriver han ham de træffende Ord: „Du er ganske vist også en strids-man; men af dem, der hugger til og sejrer æller faller; til de lange belejringer og lejr-livet passer du på ingen måde – som antagelig ikke det danske folk i det store og hele“ (1/3 1886). Ud fra sine etiske Synspunkter maatte han misbillige Drachmanns Kærlighedsoplevelser, og deres Samvær i Rom 1904–05 blev ikke udelt harmonisk (se 25/5 1906), takket være at den gamle ikke kunde forlige sig med Fru Soffi. Det lykkedes hende dog ikke at skille de to Digtere fra hinanden. Forbindelsen imellem dem gik i Arv til Bjørnsons ældste Søn,

Skuespilleren og Teaterdirektøren *Bjørn Bjørnson*, som Drachmann især i Teateranliggender fik en Del at gøre med.

Efter *Alexander Kiellands* skarpe Afskedssalut til Drachmann (Nr. 399) i 1883 vilde man have anset det for utænkeligt, at Traaden imellem dem kunde knyttes igen. Ikke desto mindre skete det, og paa Initiativ af Drachmann, der under et Norgesophold i 1894 sendte sin norske Kollega et Brev, som om intet var hændt imellem dem. Det varede to Aar, før Kielland gav et Livstegn fra sig og tog Anledning af Drachmanns 50-Aars Fødselsdag til at gratulere ham, og karakteristisk nok gaar *han* ikke uden om deres gamle Mellemværende.

Til det Hegelske Hus var Forholdet ikke blot forretningsmæssigt, men venskabeligt: sønligt over for *Fr. V. Hegel*, kammeratligt over for den jævnaldrende Søn *Jacob Hegel*. Denne var paa een Gang født og dog ikke „født“ til at overtage Forlagets Ledelse; han var – som hans Hustru siger det i et af Brevene – mindst af alt Forretningsmand, interesserede sig mere for Friluftsliv, især Sejlsport, og indsaa snart, at han behøvede at optage Associéer i Firmaet til at dele Ansvar. I sine ikke mange Breve til Drachmann viser han sig glimtvis i Besiddelse af en humoristisk Sans, som man maaske ikke vilde have tiltroet ham, men mest handler de om Forretninger. Saa længe Seniorchefen levede, maatte Drachmann tage et vist Hensyn til hans ængsteligt konservative Principper. Med *Jacob Hegel* var det noget andet – nu følte Drachmann sig mere fast i Sadlen. Han havde alle Dage – ogsaa i den gamles Tid – været slem til af Forlaget at begære Forskud („danske Forfatteres Yndlingsnæringsvej“, som *Johs. Jørgensen* kalder det i „Mit Livs Legende“ II 90), og Kravene blev ikke mindre, da anden Generation tog Tøjlerne. Digterens økonomiske Kaar var permanent vanskelige; der blev derfor til Forlaget stillet Krav, der ofte skulde honoreres omgaaende, helst telegrafisk. Alligevel gik Drachmann ud og ind paa „Skovgaard“ som Ven af Huset, omend det er en kraftig Overdrivelse, naar *Jacobs Søn* paa staar, at Digteren kom „saa at sige . . . dagligt hos *J. Hegel*“ (*Fr. Hegel*: „Erindringer“ I 86). Der kom imidlertid det Øjeblik, da Forskudskontoen var svulmet saa meget op, at han maatte sættes paa en maanedlig Ration, og denne Foranstaltning bragte Drachmann saa-

ledes ud af Balance, at han ikke blot skrev et forbitret Brev direkte til Forlæggeren, men ogsaa et privat af monstruøst Omfang til den i Sagen aldeles uskyldige Hustru *Julie Hegel* med Anklager mod hendes Mand, baade hvad Venskabet og det forretningsmæssige angik. Det var ikke tilfældigt, at han tog sin Tilflugt til Fru Julie; mellem ham og hende bestod der et ganske særligt Venskabsforhold; selv i fortrolige Anliggender raadførte de sig med hinanden. Igennem hendes rolige og velafvejede Svar lærer vi hende at kende som en kraftigere Personlighed end hendes Ægtefælle. Fuldstændig aabenhjertigt tager hun til Genmæle, forsvarer som god Hustru sin Mand, uden at lægge Skjul paa at de rent menneskeligt er aldeles forskellige, fremhæver med stor Objektivitet baade hans Dyder og Lyder og gør sig paa samme Tid alle Anstrengelser for at bevare Drachmanns Venskab. Til Historien hører, at faa Maaneder efter at Anklageskrivelsen til hende var skrevet, laa Drachmann som Nervepatient paa Middelfart Sindssygehospital og pintes – som Overlæge Fr. Langes Henvendelse til Fru Hegel (se IV 440) viser – af svær Samvittighedsnag over sine overlede Ord. Venskabet bestod da ogsaa denne Belastningsprøve. Et utrykt Digt fra 1905 til denne hans „kære dyrebare“ Veninde findes blandt Drachmanns efterladte Udkast, og de allersidste Breve, man har fra ham, skrevet med rystende Haand paa Brünliches Nerveklinik i Hornbæk, er rettet til Julie Hegel. Hun glemte heller ikke sin Ven, da han var borte. Oprørt over Læsningen af Emmy Drachmanns „biografiske“ Roman „Ingers Ægteskab“ skrev hun disse Linier til Bogens Forfatterinde for at vægre om hans Minde:

Kjære Emmy!

Den 7ende November 1910.

Du har ikke villet sende mig Din Bog, fordi Du paa anden Haand har hørt, at jeg ikke synes om den. Og dette er jeg Dig taknemlig for.

Jeg maa nemlig sige Dig ligefrem, naar Du har skrevet den, for som Du sagde til mig „at reise Drachmann et Æresminde“, saa synes jeg den er ganske forfeilet.

Hvem der ikke har kjendt ham, maa efter den have Ret til at kalde ham en forholdsløs Pjalt, og det er det, som alle hans Venner ikke hverken kan eller vil gaa med til. Drachmann blev rørt over den Venlighed, Du kom ham imøde

med, da han forknyt og forraadt af den Kvinde han troede at elske, traf Dig efter Gerdas Fødsel, og han som ellers var saa klog, tog saa grundig feil, da han mente sig moden for et borgerligt, velordnet Ægteskab.

Men Haanden paa Hjertet Emmy, saa maa Du indrømme, at det ikke varede ret længe, før Du ogsaa mærkede, at han følte, han havde taget feil.

Jeg vil saa nødig krænke Dig, men naar Du skriver til mig, om jeg ikke føler „hvorledes det græder indeni ham, fordi han voldter hende – maa volde hende Sorg“, saa maa jeg rent ud svare nei.

For mig staar det, som Du i Dine saarede Følelser gjerne vil give det *det Udseende*; men maaske fordi jeg har kjendt Jer begge fra den Tid, og ham fra alle de senere Aar, kan jeg ikke holde min direkte Viden ude.

Jeg ved, at han for at frelse Digteren i sig, flygtede ud af et Ægteskab, hvis Prosa han var bange for ganske skulde komme til at kvæle ham, og derefter følte sig lykkelig ved at være undsluppet.

Og saa en Ting endnu maa jeg sige, naar jeg nu er begyndt. Inger i Bogen er jo en Engel, og hvem er Engel her paa Jorden? Jeg ved at *mange* af Vennerne fra de Tider synes som jeg; men derfor tvivler jeg ikke om at de ikke siger Dig det.

Saadan er Menneskene. Jeg er blevet tvungen til at sige min Mening, og saa maa det til.

Jeg er kjed af at maatte bedrøve Dig med disse Linier; men Din Bog har saaret *mig* og *mange* som holdt af Drachmann og som gjerne vilde holde hans Minde i Ære.

Lev vel til vi ses, jeg haaber, at vi maa mødes i god Forstaaelse.

Din hengivne

Julie Hegel.

Imellem de efterladte Papirer har det været overraskende at finde en – ganske vist ensidet – Korrespondance mellem Drachmann og Brygger *J. C. Jacobsen* – den højst konservative og borgerlige Forretningsmand og den netop paa det Tidspunkt, da Forbindelsen opstaar, religiøs og politisk søgende, men inderst inde saa oprørske og uberegnelige Digter. Det er – vi var lige ved at sige: naturligvis – en Pengeunderstøttelse, det drejer sig om. Da Brevene til Jacobsen ikke længere eksisterer, kan vi kun gætte os til, hvorledes Digteren, ligesom han omkring Nytaar 1878 indviede Martensen i sine religiøse Grublerier, for Bryggeren har udviklet de Anskuelser om den politiske Strid i Danmark, som han netop var i Færd med at lade genopstaa i græsk Klædebon i „Alkibiades“. Først efter moden Overvejelse lod

Mæceen, der hidtil ikke havde haft høje Tanker om Supplikanten, sig overbevise om Oprigtigheden af hans nationale Bestræbelser, og det er tydeligt, at han kun med største Betænkelighed gaar ind paa at komme ham til Undsætning, hvilket ikke mindst fremgaar af de pud-sige Forsigtighedsregler, han tager: at Pengene sendes ham ad Om-veje, og at han ved et eventuelt personligt Sammentræf med Dig-teren forbeholder sig Ret til at lade, som om han ikke kender ham. Der er liden Grund til at tro, at den gamle Hædersmand, hvis han havde levet længere, vilde have været tilfreds med den Udvikling, som hans Klients Livsførelse og Forfatterskab tog.

Et nyt Navn i denne Udgave, men ingenlunde et nyt Bekendtskab for Drachmann, er *P. S. Krøyer*. Kapitlet om de to er ikke fri for at være lidt sørgeligt. Den glade, virtuose Skagensmaler, der Gang paa Gang portrætterede Drachmann, og den vennesele, skønhedselskende Digter, der ofte paa Prosa og Vers har hyldet Krøyer, skulde de ikke være som skabt til at udgøre et uadskilleligt Vennepar? Dokumenterne viser beklageligvis noget andet. Vist har de haft Glæde af hinanden, men det er fra flere Sider bevidnet, at Drachmann havde en uheldig Maade at tage Krøyer paa. Der var noget ved ham – maaske hans Mangel paa egentligt Intellect (saaledes forklarer Karl Madsen det) – som irriterede Drachmann og gjorde, at han havde Tilbøjelighed til at slaa sig til Ridder paa hans Værgeløshed (se Fr. Hegel: „Erindringer“ I 88), hvad Krøyer tog sig grumme nær. Et utrykt Brev fra Maleren til Emmy 2/2 1891 handler om, hvorledes han har set sig nødsaget til at trække sig tilbage fra hendes Mand. Ifølge Georg Brandes („Fugleperspektiv“ 99) skulde dette skyldes, at han havde følt sig brøsthølden ved at mene sig portrætteret i Romanen „Med den brede Pensel“ – en Mistanke, der maa forekomme den uvildige Læser helt urimelig; men Karl Madsen har („Skagens Malere og Skagens Museum“ 175) refereret en Episode fra en Fest paa et københavnsk Hotel, hvor Drachmann skal have tilraabt sin gamle Ven: „Du, Krøyer, minder mig altid om det Billede af van Beers, hvor en Dame betragter en hovedløs Pan, der spiller paa Fløjte“, og i Kunstnerromanen (SPS VIII 214) nævnes netop i Forbigaaende, men med tydelig Misbilligelse den belgiske Maler Jan van Beers, der havde

et daarligt Ry for sine pikante Sensationsmalerier. Krøyers store Godmodighed bevirkede dog, at Forbindelsen aldrig blev varigt afbrudt. Ved et ejendommeligt Tilfælde var de paa samme Tid Patienter paa Middelfart Sindssygehospital, Drachmann for Nervesvækkelse, Krøyer for udtalt Sindssyge, der første Gang var kommet til Udbrud i Aaret 1900. Drachmann blev nogenlunde restitueret af Kuren, medens Sygdommen ikke vilde slippe sit Tag i Krøyer, som tilmed kom ud for, at hans Hustru i 1905 lod sig skille for at indgaa Ægteskab med den svenske Komponist Hugo Alfvén. Det er tydeligt af Tankeflugten og den usammenhængende Syntaks i Krøyers sidste Breve, at de er skrevet i en manisk Periode, og Digteren burde have forstaaet, at han havde at gøre med en syg Mand, der ganske vist endnu kunde haandtere sin Pensel, men ikke var Herre over sine Ord. Saa længe Krøyer opholdt sig i Udlandet, gik det an; men da de igen mødtes paa Skagens Grund, kom det til pinlige Sammenstød imellem dem, hvorunder Drachmann lod sig forlede til den urimelige Udtalelse, at de aldrig havde været Venner. Alba Schwartz gengiver Drachmanns Syn paa ham i den sidste Fase i det Udbrud, hun tillægger ham: „Vorherre bevares! den kære Søren er jo bleven en Tyran, værre end Ivan den Skrækkelige“ („Skagen“ II 180).

To jævnaldrende Komponister lærte Drachmann at kende i 1880'erne, Lange-Müller og Edvard Grieg. Som Krøyer blev Drachmanns Portrættør, kan *P. E. Lange-Müller* betegnes som Drachmanns Komponist par excellence. „Samarbejdet med Dig, som altid har været mig det kjæreste og er lykkedes mig bedst“ – saaledes omtaler Lange-Müller mange Aar efter deres fælles Virke. De havde truffet hinanden 1881 paa Emil Poulsens Landsted i Ellekilde, og da Komponisten om Aftenen kom hjem, noterede han i sin Dagbog: „Drachmann skuffer, naar han lukker Munden op; en hæst, pibende lille Stemme, og hvad han siger er jævnt – hvad jo er meget godt; men man mærker Bevidstheden om at det *er* jævnt – det Jeg, den store Mand siger; saa hellere en bevidst Aandrighed end en bevidst det Modsatte; hin har man dog noget ud af. Gør forøvrigt et godmodigt, barnligt og barnagtigt Indtryk, ret sympatisk“ (cit. efter Jul. Clausen: „P. E. Lange-Müller“ 76 f.). Denne kritiske Bedømmelse tydede ikke

stærkt paa, at de i Løbet af faa Aar skulde komme i et nært Samarbejde, hvorunder det viste sig, at ingen anden Tonekunstner forstod at træffe Aanden i Drachmanns Digtning som Lange-Müller. Ikke mindst for deres første fælles „Barn“, Eventyrkomedien „Der var engang“, et af Det kgl. Teaters store Trækplastre, blev Musikken af største Betydning; uden den vilde Teksten næppe have kunnet holde sig oppe. Breve fra dette lykkelige Samarbejdes Tid er medtaget i stort Omfang for at illustrere, hvor vigtigt det er for et Scenestykkes Skæbne, at Tekstforfatter og Komponist er kongeniale. Lange-Müller lod sig ikke nøje med at modtage Diktat af Digteren, men arbejdede hele Tiden aktivt med paa Scenegangens Udformning og gav udmærkede Raad, som villigt blev fulgt. Ogsaa Emmy, der endnu paa dette Tidspunkt kunde øve Indflydelse paa sin Mand, havde en og anden Ændring at foreslaa og har mange Aar efter i saa Henseende givet ham det Skudsmaal: „Det var saa let at komme overens med ham, naar man blot ikke fôr hastigt og voldsomt frem“ („Julegæsten“ 1919 S. 34) – det var netop paa dette Punkt, Borchsenius fejlede. At der senere ved Stykkets Omplantning til Tysk opstod en Mislyd kunde ikke varigt influere paa Venskabet. Samarbejdet fortsattes med „Ved Bosporus“ og Melodramerne „Middelalderlig“ og „Renæssance“, foruden at Lange-Müller satte Musik til flere enkelte Digte, hvorimod hans Helbred ikke slog til i det nye Aarhundrede over for en saa krævende Opgave som „Hr. Oluf han rider“. Yngre Kræfter maatte træde til: Carl Nielsen, Alfred Tofft, Charles Kjerulf og Fini Henriques.

Bekendtskabet med *Nina* og *Edvard Grieg* blev gjort i Rom 1884 og fortsat 1885, da Ægteparret opholdt sig i København. Samme Aar tog de deres nybyggede Villa „Troidhaugen“ i Besiddelse og opfordrede Drachmann – vistnok som den første berømte Udlænding – til at besøge sig der. Drachmanns Ophold i Bergenseggen blev en stor Succes. Med sin Vært foretog han en fornøjelig Tur gennem Jotunheim, hvis storslaaede Natur begejstrede ham til en Digtcyklus „Norgesrejsen“, som Grieg satte Musik til, og i en Række Avisartikler skildrede han bagefter sine Oplevelser. Grieg har i et Interview i „Politiken“ (17/11 1899) genopfrisket de glade Minder om den

danske Digtets Besøg: „Hvilket Humør han havde, og saa statelig som han saa' ud. Bønderne likte ham svært godt og gjorde Vittigheder om den ydre Modsætning mellem ham og mig: Kæmpen og Dværgeren! Og som han var flittig. Aldrig kom vi fort nok afsted, for altid skulde han tegne Skitser og gøre Vers. Hver smuk Jente han saa', blev fluks til et Vers!“ I Forvejen havde Grieg flere danske Musikervenner: C. F. E. Hornemann, Sangeren Benjamin Feddersen, Gotfred Matthison-Hansen og Aug. Winding; nu kunde han føje Holger Drachmann ind i Kredsen af sine Korrespondenter. Flere af Drachmanns skønneste Digte satte han i Musik, Digteren takkede ved at tilegne Edvard og Nina Grieg „Sangenes Bog“ og med et Digt til Komponistens 60-Aarsdag (genoptrykt i „Vagabundus“).

Med Drachmanns kendte Kærlighed til Folkeeventyret er det ikke mærkeligt, at han traadte i personlig Forbindelse med den jyske Skolelærer *Evald Tang Kristensen*, en af de Mænd, der har arbejdet ihærdigst med at indsamle danske Folkeminder. Det ses af Drachmanns første Brev til ham, at han abonnerede paa hans Tidsskrift „Skattegraveren“, som han ved en Appel i „Berlingske Tidende“ varmt anbefalede Publikum at støtte. Derved kom en Slags Samarbejde mellem de to i Gang. Kristensen, der var fortrolig med Hovedværkerne i Drachmanns Produktion, vidste, at han i Værker som „Prinsessen og det halve Kongerige“, „Østen for Sol og Vesten for Maane“ og „Der var engang“ havde udnyttet de gamle Folkeeventyr, og stillede generøst sine utrykte Samlinger til Disposition for ham. Skuespillet „Esther“ kom til at nyde godt heraf, hvad der ogsaa erkendes i Forordet. Ogsaa en rent menneskelig Kontakt kom i Stand. Evald Tang Kristensen betroede sig i sine Breve til Digteren om sine personlige Forhold, aflagde Besøg i Hovedstaden, hvor han blev gæstfrit modtaget i det drachmannske Hjem og modtog i 1887 et Genbesøg af Digteren, hvorimod en paatænkt Hederejse, som de skulde have foretaget sammen, maatte opgives.

Konstellationen Holger Drachmann–*Jakob Knudsen* kan forekomme besynderlig – Trubaduren og Landsbypræsten. Knudsen var imidlertid en rummelig og alt andet end forsagende Natur, der med stor Interesse havde fulgt 70'ernes nye Litteratur og i en Afhandling

om „Vore store moderne forfatters forhold til det overnaturlige“ ogsaa havde beskæftiget sig med Drachmann og i en Anmeldelse af „Skygge billeder“ forsøgt at vinde Højskolekredsens Interesse for ham. De mødtes første Gang hos Maleren Carl Locher i Hellebæk, og med sit vindende Væsen besejrede Drachmann straks den tunge Jyde. I Romanen „Afklaring“ har Knudsen en passant indflettet en Bemærkning om, at det er „et Festøjeblik, naar Holger Drachmann er sammen med sine Venner . . og da er han rentud guddommelig“. Under Indtryk af den Sympati, hvormed han var blevet mødt, udbad han sig Tilladelse til at læse sin Dramapastiche „Cromwells Datter“ højt for ham, hvad der resulterede i, at Drachmann fik Gyldendal til at udgive Stykket og forsyne det med et varmt anbefalende Forord. Denne for hans Fremtid saa afgørende Haandsrækning forsøgte han at gengælde ved at tilbyde at hjælpe med Oversættelsen af Byrons „Don Juan“, der hvilede som en tung Byrde paa Drachmanns Skuldre og endnu efter mere end 10 Aars Forløb var langt fra sin Afslutning. Saaledes skyldes 10., 11. og 13. Sang delvis Jakob Knudsen, hvorimod han p. Gr. af sine vanskelige økonomiske Kaar meget mod sin Villie maatte afslaa at paatage sig yderligere Medvirkning. En enkelt Gang mødtes de i Jylland, og det skal nok have været en Svir for Jakob Knudsen at faa en Samtale paa Tomandshaand med den festlige Digter.

En ny Generation dukker efterhaanden op i Korrespondancerne. Den eneste, der endnu er i Live – bortset fra Anders Österling, som kun er repræsenteret med en ubetydelig Billet, der blot tjener til at markere Drachmanns Betydning for de unge – den næsten 100 Aar gamle norske Visesangerske *Bokken Lasson*, Søster til hans tredie Hustru Soffi. De var Døtre af Regeringsadvokat Chr. Lasson, der ialt havde 9 Børn: en Søn, den tidligt afdøde Komponist Per Lasson („Crescendo“), fire „borgerlige“ Døtre og 4 „uborgerlige“: Oda, der blev gift med Maleren Chr. Krohg, Alexandra, der blev Maleren Frits Thaulows Hustru, Bokken og Soffi. En Gang havde hun været sammen med den danske Digter hos Krohgs, men først ved en Fest paa Hotel „Phønix“ i København gik hun op for ham, da hun til eget Guitarakkompagnement sang en af Viserne fra „For-

skrevet“. „Kontakten var sluttet“, som hun siger i 1. Del af sine indtagende Memoirer, „Slik var det dengang“ (172). En Koncert, hun gav i den danske Hovedstad, betegner hun selv som en Fiasko. Det var dog klart, at han var fortryllet af hende, og det til Trods for at han endnu i Hamburg havde sin højtelskede Edith. Paa forskellig Vis fulgte deres Veje i de følgende Aar. Hun gjorde ham Følgeskab til Gausdal Sanatorium, hvor han benyttede hende til efter Diktat at nedskrive Skuespillet „Brav-Karl“, men inviterede ubegribeligt naivt samtidig den intetanende Edith op til sig, der, saa snart hun opdagede, at hun havde faaet en Rivalinde, forlod ham for bestandig. Fortvivlelsen herover var en af de Aarsager, der i 1898 førte til hans 1½-aarige Amerikarejse. Paa den var Bokken Lasson med som hans „Trubadur“ og Viggo Drewsens unge Søn, Journalisten Sten Drewsen som hans „Sekretær“. Trekløveret blev ved Ankomsten til De forenede Stater modtaget af Bokkens yngste Søster Soffi, dengang endnu gift med Sten Drewsens Fætter, Ingeniør Paul Drewsen. Rejsens Forløb skal ikke her nærmere udredes – dens Betydning for Digteren var næppe stor. Men Samværet med Bokken og Soffi stillede hans letfængelige Hjærte over for et nyt Problem: skulde han vælge den ældre eller den yngre? For anden Gang i sit Liv stod han over for Valget mellem to Søstre. Første Gang havde han – trods den ulykkelige Udgang – grebet ret, nu foretrak han den forkerte: Soffi, som han i 1903 indgik et Ægteskab med, der blev alt andet end lykkeligt. Det havde ikke skortet paa Advarsler. Den frisindede og skarptseende Julie Hegel havde i sit ovenfor omtalte Brev ligefrem foreslaaet ham at lade sig nøje med at leve i et frit Forhold til sin nye Veninde, saaledes at de kunde være gaaet fra hinanden uden at komme til at staa i et latterligt Skær, hvis det viste sig, at de ikke blev lykkelige sammen. Han var jo nu engang ikke egnet til Ægtemand. Men Parret vilde – som Soffi forklarede Fru Julie – for enhver Pris undgaa Sladder og Skandale, og saa kom det til at gaa, som det gik. Bokken var en sund og livsglad Natur, Soffi ifølge Søsteren, der stod hende nær og synes at være en overbærende Dommer, et Menneske, der var udstyret med „altfor mange og spredte begavelser, men ikke ett virkelig talent. Det var som om alle tænkelige egenskaper var

rystet sammen i hende i den mest kaotiske, uharmoniske blanding. Besnærende søt og øm, ødsel til å gi, løssluppet lystig, full av usannsynlige innfall og uten hemninger. Kort sagt: kvinnen som gjør hvad der faller henne inn, uten å beregne virkninger og følger for henne selv eller andre. Hun hadde en splint av trolspeilet i øinene som gjorde hennes sprudlende, hensynsløse vittighet farlig både for fiende og venn. Og under alt dette glitrende, boblende, sviende fyrverkeri av godt og det som kalles for ondt, et dypt drag av melankoli, av drivende uro, en utilfreds higen efter noe – hun visste ikke hvad. De store, grå øinene spurte og så efter noe bestandig. Hun speidet efter 'lykken', jaget efter lykken og fant den aldri“ („Livet og lykken“ 19). Hendes uligevægtige Temperament, der gav hendes nye Ægtefælle Anledning til at kalde hende sit „lille Mont Pelée“ (Margrete Kjær: „Nils Kjær og hans samtidige“ 116), blev ikke bedre af hendes ubeherskede Trang til Nikotinstimulans. Oprivende Scener hørte til Dagens Orden, og flere Gange maatte hun indlægges paa Klinikker. Til Viggo Lachmann skriver hun i et udateret Brev fra Göteborg om sin Mand: „efter hans sidste Brev er det min *bestemte* Hensigt at skilles lovformeligt fra ham. Og det straks. Han er og bliver umulig og jeg opgiver det. . . Jeg kan ikke være tjent med at have ofret mit Liv for Drachmann og saa se ham øde sine Penge og sin Kærlighed paa Edith og Ingeborg Andersen [hans sidste Aars Sværmeri fra Skagen] – saa deres Elskovsbreve flyver mig om Ørene bogstavelig talt“. Saa vidt som til Skilsmisse kom det dog ikke – Drachmann havde ogsaa kun kort Levetid tilbage. Søsteren Bokken tog sin Skæbne at se sig vraget for sin Søster med oprejst Pande. Ikke en Klagelyd hverken i Brevene eller i Selvbiografien, blot de resignerede Ord til hendes store Ven: „jeg er ikke ulykkelig – jeg er Dem saa taknemlig fordi jeg har truffet Dem“ (29/5 1902). Deres Omgang fortsattes, som om intet var hændt. I September 1904 tournerede han med hende i danske Provinsbyer. Det skal for Fuldstændighedens Skyld oplyses, at hun senere to Gange fandt ind i Ægteskabets Havn, og at Soffi nogle Aar efter Drachmanns Død giftede sig igen, men 1917 tog sig af Dage.

Af den ny Forfattergeneration, som var vokset op, er *Peter Nansen*

den eneste, Drachmann regelmæssigt brevvekslede med – atter et Eksempel paa Mangesidigheden af hans Vennekreds, for der er jo unægtelig en vis Afstand mellem Drachmanns svulmende lyriske Temperament og den let bedærvede københavnske Flisesluder, men som bekendt fra Bjørnsons Biografi havde den smidige og facetterede Nansen den Evne at kunne vinde de mest forskelligartede Personligheder for sig. Faktum er, at Drachmann fandt overmaade meget Behag i den unge Medarbejder ved „Politiken“ og fra Slutningen af 80'erne benyttede ham som sin litterære Kommissionær. Godt et Tiaar senere ændredes Forholdet derved, at Nansen efter Bjørn Bjørnsons Raad til Hegel blev litterær Leder af Gyldendal, i 1903 ophøjet til Direktør, og derved Drachmanns Forlægger, ingenlunde til Skade for Digteren, der kom til at nyde godt af det friske Initiativ, der tilførtes det efterhaanden noget gammeldags Firma. Hans Forventninger blev heller ikke skuffede. Nansen viste sig large over for Forlagets berømteste danske Forfatter og gik i Anledning af 60-Aars Fødselsdagen i Gang med at udsende den 12 Bind store Folkeudgave af hans Skrifter. Bøgerne blev nu heller ikke mere saa spartansk udstyrede, som de tidligere havde været; navnlig Jubilæumsværket „Hr. Oluf han rider“ fremtræder i en smuk ydre Form. Men besynderligt nok er Nansens Breve til Drachmann ikke synderlig morsomme, og derfor er forholdsvis faa af dem medtaget.

Drachmann oplevede ogsaa den Glæde at finde Sangbund hos et yngre Slægtled af Forfattere. Allerede ved 50-Aarsdagen modtog han et Festskrift, „De Unges Bog til Holger Drachmann“, med Bidrag af 25 yngre Kolleger, hvorimellem Stuckenbergs og L. C. Niensens (Bogens Redaktører), Johs. Jørgensen, Ludvig Holstein, Helge Rode, Sophus Claussen, Gustav Wied, Sven Lange, Sophus Michaëlis og Kai Hoffmann. I denne Udgave er medtaget Prøver af saa forskelligartede Skribenter som Sven Lange, Gustav Wied, Valdemar Rørdam, Johannes V. Jensen og Agnes Henningsen. *Sven Langes Breve* – saa faa de end er – er de værdifuldeste, *Agnes Henningsens* var ham et oplivende Moment i det glade Selskabsliv i København og Skagen, hvorom hun har fortalt i sine Memoirer. Men antagelig – skønt det ikke har været muligt at skaffe brevlig Dokumentation herfor – havde

Drachmann mest at gøre med *Gustav Wied*. Det var hos den „litterære“ Godsejer Johan Knudsen paa den vendsysselske Herregaard Bangsbo, de lærte hinanden at kende. I de Perioder af Modgang, som Wieds Forfatterliv var saa rigt paa, søgte Drachmann at gøre sit til at opmuntre ham. Efter at Soffi havde læst hans Skuespil „Et Opgør“ højt for sin Mand, skrev hun paa hans Vegne til dets Forfatter og fortalte om den Virkning, det havde gjort paa ham: „Hans dels lo i vilden Sky – som jeg ikke længe har seet ham le – og dels græd – det var nu hvergang den gamle, gamle Bølling sagde et Ord“ (Palsbos Autografsamling); en versificeret Tak for „Ranke Viljer“ gav han Tilladelse til at lade aftrykke i „Politiken“. At saadan Vennehjælp blev paaskønnet finder Udtryk dels i Moderens, Fru Cathrine Wieds rørende Takkebrev, som er aftrykt nedenfor (1/5 1904), dels i nogle Ord, som Wied nedskrev i et Brev ved Digterens Død (citeret i Rosenkilde og Baggers store Udgave af hans Værker): „Ja nu har vor kære Ven Holger faaet Fred. Han var i Sandhed Danmarks sidste Athenienser. Jeg vil savne ham meget. Livet blev lettere og lysere og større, naar man var sammen med ham“ (IX 113). Men med sin Tilegnelse af en Roman, som han allerede i „De unges Bog“ 1896 havde lovet Drachmann, kom han for sent. Først 1913 i den af Kritiken saa ilde medfarne „Pastor Sørensen & Co.“ opfyldte han dette gamle Løfte ved at vie den „Mindet om Dig, kære Drachmann, hvem vi, som har kendt Dig, aldrig vil glemme, til vi selv engang forsvinder for evigt bag det store Forhæng“.

Af Lyrikerne er vel *Valdemar Rørdam* den, der frembyder størst Lighed med det store Forbillede. Helt selvstændigt har han fortsat Drachmanns Bestræbelser paa at give det lyriske Digt friere Former, og Naturen og Kærligheden har som hos Forgængeren været de foretrukne Emner. Et Arbejde som „Jens Hvas til Ulvsborg“ er helt drachmannsk i sit Anlæg og minder ikke saa lidt om dennes paa-begyndte Verseroman „Nybyggere“, som Rørdam af gode Grunde ikke har kendt. Det er naturligt, at Rørdam meldte sig som en af de unge, Drachmann efterlyste i „Den hellige Ild“. Det skete i det myndige Digt „Til Holger Drachmann“ (først trykt i „Tilskueren“ og derefter optaget i Digtsamlingen „Dansk Tunge“), hvori han sætter

sin Tro paa det danske Folks Fremtid op mod den ældres Pessimisme. Til et personligt Sammentræf kom det saa vidt vides aldrig. Rørdam gik sine egne Veje. Ved Drachmanns Død i 1908 blev det tydeligt, at han ikke med udelt Begejstring havde fulgt den sidste Fase af hans Liv. Hans Avisnekrolog er paafaldende negativ, mens han i et Minde-digt (i Digtsamlingen „Under aaben Himmel“) taler med større Varme:

Hærged han Havn, og brød han Hegn,
hans Digtning's skiftende Skønhedstegn
omkresed i Vælde dog Livet.
Hans Væsens urolige Vande
bar Bud fra de evige Strande.

Drachmann saa ikke som Herman Bang i den unge *Johannes V. Jensen* en farlig Konkurrent. Den, der først havde henledt hans Opmærksomhed paa den nyopdukkede Skribent, var Overretssagfører Viggo Lachmann (om hvem mere nedenfor), der havde gjort hans Bekendtskab i „Studentersamfundet“. I sin Bog „Byen erobret“ fortæller Agnes Henningsen, at hun har hørt Drachmann udtale: „De danske Digtere som kommer til at leve længst er dem med de danske Navne: Andersen Jacobsen Jensen“ (104), og til Henrik Cavling skrev han i et Brev 14/2 1906 (Dansk Pressemuseum): „Jeg synes Johs. V. Jensen er brillant“. Rent praktisk var Drachmann ham behjælpelig med Rekommandationer til en af hans Amerikarejser. Johannes V. Jensens Indtryk af den aldrende Digter finder vi i en Sang fra Fakkeltøget i 1906, der kun foreligger i Privattræk, og i et Stemningsbillede fra Begravelsen paa Skagen, „Til Drachmanns Urne“ (Kronik i „Politiken“, i let ændret Form genoptrykt i „Myter. Ny Samling“ 1910).

Med Forfattere fra de andre nordiske Lande førte han ikke nogen større Korrespondance. For dog at markere, at han ikke var uden Føling med det øvrige Skandinavien, er her medtaget de faa Breve, der eksisterer til og især fra Nordmændene Hans Jæger, Bernt Lie og Knut Hamsun, Svenskerne Carl Snoilsky, Gustaf af Geijerstam, Ola

Hansson, Verner von Heidenstam og Anders Österling samt Islænderen Matthías Jochumsson.

Andre Kunstster møder vi i Agnes Slott-Møller og Charles Kjerulf. Det er let at forstaa, at Drachmann fandt Behag i den unge Malerinde *Agnes Slott-Møllers* lyrisk-nationale Folkevisebilleder, ligesaa vel som at hun – som hun siger i et af sine Breve – fra tidlig Tid havde elsket hans Sprogkunst. To romantiske Sjæle mødtes her i en ellers smaaborgerlig og graa Tid. For Digteren af „Hr. Oluf han rider“ maatte hun med sine stort anlagte Middelalderbilleder være en Vejbyrder inden for moderne Kunst. I en Artikel i „Politiken“ udtrykte han sin Forundring over den Mangel paa Interesse, der vistes hende, og endte med spøgende at foreslaa de danske Kvinder at forære ham et af hendes Malerier. Saaledes kom det ogsaa til at gaa: den Kvindekomité, der til hans 60-Aars Fødselsdag samlede ind til en Gave til ham, indkøbte hendes Billede „Ridderen og Jomfruen under Linden“, som endnu hænger i Drachmann-Museet i Skagen. Selv skænkede hun ham i Taknemmelighed for, hvad hans Digtning havde betydet for hende, et andet af sine Værker.

Af de yngre Komponister var *Charles Kjerulf* den, der stod ham nærmest. Kjerulfs Kunst havde ikke den Vægtfylde, at han kunde komme i Betragtning med at sætte de store seriøse Scenearbejder i Toner. Men til det lette og muntre, Visen og Folkekomedien, var han selvskreven, og hans Navn er uløseligt knyttet til de drachmannske Landsknægte- og Trubadurdigte; mindre kendt er hans Musik til „Dansen paa Koldinghus“ og „Det grønne Haab“. Mange glade Fester har de fejret sammen. Kjerulf var med Drachmann Gæst hos Baron Lerche paa Phønixborg og en af de p. Gr. af Digterens Svagelighed faa, der var sammen med ham paa hans 50-Aars Fødselsdag i Hamburg. Det havde været hans Hensigt at skrive en Bog om sin kære Ven, men Døden hindrede ham i at udføre sit Forsæt.

Her skal endnu blot omtales et Par Mænd, som hørte til Omgangskredsen, ikke i Egenskab af Kunstnere, men „blot“ som Venner. Det var en Ejendommelighed for ham, at han havde for Skik at omtale alle sine Bekendte som „Venner“ (se Niels Hoffmeyer: „Romerske Dage“ 67). Her er der Tale om et Venskab, der bunder i en virkelig

Hjerternes Sympati. Den ældste af dem, Skibsmægler *Harald Christensen*, har mere end nogen anden – det skulde da lige være den tidligt afdøde *Viggo Drewsen* – gjort sig værdig til Prædikaten „Drachmanns bedste Ven“. Han var uægte Søn af Jøden *Wulff Nathansen* af den bekendte Hestehandlerslægt, men antog sin Moders Efternavn; blandt Venner gik han dog altid under Navnet „Sorte“, som *Drachmann* havde tildelt ham paa Grund af hans sydlandske Udseende. I et af de første Aar af 1870'erne havde de truffet hinanden i det skandinaviske Selskab i Hamburg, hvor *Christensen* var ansat i *Hendrik Pontoppidans* Firma, og sluttet et Venskab, der varede Livet ud. Mulighederne for at ses forbedredes, da „Sorte“ i 1880 slog sig ned i Frederikshavn, hvor *Drachmann* havde ham nærmere ved Haanden, naar han opholdt sig i Skagen. *Harald Christensen* er skildret af sin endnu levende Datter, *Fru Alva Sebbelov* (i en *Kronik* i „Aarhus Stiftstidende“ 8/10 1946) som en smuk, kunstnerisk begavet, temperamentsfuld og meget patriotisk Mand, der ypperligt forstod en Digternatur som *Drachmanns*. Han har været ham en opofrende Støtte, altid parat til at hjælpe ham, en begejstret Læser af hans Skrifter, men først og fremmest var det *Drachmanns* bedste menneskelige Egenskaber, han vurderede saa højt. I hans Familie følte *Drachmann* sig hjemme, interesserede sig ogsaa for hans Børn og har skildret en af Døtrene, der ved sin Svagelighed havde vakt hans Medfølelse, i den rørende lille Skitse „Alfen“, der fremkom i *Peter Nansens Tidsskrift* „Af Dagens Krønike“. *Drachmanns* ca. 70 Breve til Skibsmægleren er først 1967 ved Gave fra hans ældste Datter tilfaldet Det kgl. Bibliotek, hvorfor ingen af dem, der ligger forud for Aaret 1884 har kunnet optages i de to første Bind af denne Udgave, men enkelte af dem er nu gengivet i „Nordisk tidsskrift“ 1969 tilligemed et meget smukt Brev fra *Christensen*, skrevet til en fælles Bekendt umiddelbart efter *Digterens* Død.

En anden og noget yngre Ven, med hvem man først har en Brevveksling fra ca. 1900, er den i sin Tid kendte Overretssagfører *Viggo Lachmann*, fremtrædende Medlem af „Studentersamfundet“, en Overgang dets Formand og Leder af dets Institution „Retshjælp for ubemidlede“. I Egenskab af Jurist blev han af *Digteren* taget flittigt

i Brug til at udrede hans mange spegede Affærer, økonomiske som ægteskabelige, hvilket sikkert ikke altid har været et behageligt Hverv, ikke mindst eftersom baade Holger og Soffi tog deres Tilflugt til ham, naar der var kommet en Kurre paa Traaden. Ogsaa i Forholdet til Edith maatte han tage Affære. Hvis man i vore Dage vil danne sig et Billede af denne Mand, gaar man forgæves til Drachmanns Værker, men maa søge til Johannes V. Jensen, der baade paa Prosa og Vers har sat ham et smukt Minde.

Den nulevende materialistiske Generation synes beklageligvis at være lidet interesseret i Drachmanns Digtning. Den Renæssance, der plejer at komme en Aarrække efter en stor Forfatters Død, er for hans Vedkommende foreløbig udeblevet. En Del af hans Produktion er med Rette sunket til Bunds, men der bliver Værdier nok tilbage. Der er Sandhed i, hvad Peter Nansen skrev til Bjørnson ved hans Død: „lad ham være bebyrdet med tusind Svagheder, han var dog i al sin Svaghed større og skønnere end Mennesker ellers. Han var det største Festblus, Norden har sét, Danmark har ikke i de sidste to Menneskealdre sét en saa frodig og kongelig Kunstnerpragt“.

BREVE

III

1884-1893

402. *Fra Karl Gjellerup.*

Ønslev pr. Eskildstrup
Falster.

d. 5 Januar 1884

5 Kære Drachmann!

Der er nemlig en hel Del ved dig, der er mig kært, hvor tindrende, knusende, fløjtende o. s. v. gal jeg end undertiden kan blive paa dig, – og det har jeg ærlig været i denne Tid, det er derfor jeg netop skriver til dig, idet jeg giver efter for en modsat Stemning, en pludselig Ind-
10 skydelse – hvad jeg tror man undertiden bør gøre.

Først da dette: i saare meget sympathiserer jeg med din Holden igen over for Mavetilbedelsen af Seinekunsten og af Boulevardsåder. Men hvem slaas du egentlig med i Skygebilleder, – jeg synes næsten med Skygger: Skram – lad os vente med ham til han skriver – Skan-
15 drup, Herregud han er da saa pæredansk, og selv om han nu har drukket nogle Toddyer med Hr. Zola og klappet Guy de Maupasan paa Skuldrene, saa kommer han næppe til at gøre parisisk Propaganda efter nogen stor Maalestok; – Edv Brandes, ja han vilde gærne, men for det første er han for klog til rigtig at turde det, og for det andet
20 har han endnu ikke spillet nogen egentlig literær Rolle undtagen som Skuespilkritiker, og jeg tvivler paa at han kommer til det. Du kommer helt ned til Herman Bang, Reinhardt, Peter Nansen – ja jeg tilstaar ikke at kende dem til Bunds, men er de værd at man støder i Kamp-
lur mod dem, – man giver dem ved Lejlighed et Spark og dermed
25 Basta.

Min egen Ubetydelighed har jeg gjemt til sidst som Rosinen. Skulde du virkelig regne mig til „Kølvandet“. Jeg tror det næppe, men du maatte vide at det vilde blive taget saadan, at man vilde lade som om man tro'de du mente det, og du er vel nu tilstrækkelig Dag-

bladslæser til at have set at det strax blev gjort. At du tager Afstand hvor der er Afstand, deri fortænker jeg dig ikke. At der er Afstand mellem os indser jeg, men er den saa stor, – er den større end at vi i god Forstaaelse med Glæde over hinandens Arbejde (som jeg ikke vil
 5 være anmassende nok til at sammenligne) kan være forskellige Brydninger af den samme literære Aand – som vi hidtil har været? Hvad har du egentlig imod mig? at jeg er for abstrakt radikal i religiøs Henseende; – nu vel, jeg har imod dig at du giver folkelige Forestillinger for megen Ære paa en ubønhørlig Tankebevægelses Bekostning – maaske var det rigtigere hvis Ingen af os havde noget imod den
 10 anden af den Grund, men simpelthen sagde: saadan er han nu, og han kan være ligegod for det, vi arbejder dog hinanden i Hænderne, og er til syvende og sidst ikke mere uenige, end et Par skikkelige danske Ægtefolk kunde være.

15 Maaske vil du sige: Gode Gj., hvad er alt det for Snak du kommer med dér? Jeg har jo aldrig skrevet noget om eller imod dig. Det er meget rigtigt: men du har skrevet saaledes, at Publikum maatte tænke – ah, der tager han Afstand fra saadan en gudsforgaaende Krop som K G – der fik K G et godt Spark o. s. v. – indtil det skarpsindige
 20 Dagblad en skøn Dag sætter Dig paa den ene Side af Kløften og mig i Selskab med Herman B og – den lille Nansen paa den anden Side, som om der kunde gøres en Sammenligning mellem de Alener der skiller os to og de Mile, der skiller mig fra en Antipode som Bang.

Saadan noget var det jeg vilde skrive til dig, og Grunden var at
 25 jeg faldt i at læse i „Ungdom“, blev revet hen af Beundring og fik saa mange Minder om gammel skøn Kammeratlighed, følte saa levende hvor meget der trods al naturel Forskellighed igrunnen knyttede os sammen, – at jeg kom til at tænke: er nu denne Følelse den rigtige, eller er Forbitrelsen over Desavueringen i Skyggebilleder og det overilede Angreb paa Brandes – er den den rigtige? Og saa tænkte jeg,
 30 vi kan jo prøve paa at fæstne denne, mens den er der, skriftlig. Litera scripta manet.

Hils din Hustru! Lev vel!

Din hengivne
 Karl Gjellerup.

En Sætning i Skygebilleder gottede jeg mig over: det var den om Ligbrænderne og Dyrevennerne. Fru Bergh fortalte mig at Dr. Levi-sohn var bleven saa afskrækket af mit Føl-Idyl i Ude & Hj. at han paa ingen Maade vilde læse Bogen. Hvem staar jeg nu nærmest – Dig
 5 eller Dr. L. Alle vilde naturligvis sige: Gud bevares der er jo ingen Sammenligning, Dr. L og Gj. det er jo ganske samme Surdej. Men Gud véd hvad Dagsavisen vilde sige!

403. Til *Otto Borchsenius*.

Palæet i Roeskilde.
 6 Jan. 84.

10

Kære Borch.

Ligesom jeg plejer at modtage mit „literære Nytaarsregnskab“ fra Hegel, saaledes plejer jeg jo selv, literært og socialt talt, at gøre op og sende Dig Opgørelsen. Dette sker da her, som et Slags Svar paa dit
 15 sidste Manebrev.

Det var en nydelig Fest, vi sidst var sammen til (hos Anker Heegaard) – og *den* gav jeg 16 Kr. i Vognleje for! Noget saa modbydeligt har jeg ikke længe oplevet, og det vil blive et medbestemmende Element i min hele fremtidige Stilling. Materialismen og Nihilismen, der
 20 insulterer Idealismen; og Værdigheds-ismen (Berg) der væver og forholder sig passiv. Min Samtale næste Formiddag med Anker Heegaard var et yderligere Supplement til den nydelsesrige Aften: den rene, skindbarlige Materialisme, iklædt et elskværdigt patriarchalsk-despotisk Klædebon om en tyk Rump.

25 Nej, saa sandt der er en evig Sag, Demokratiets rene, hellige Sag, der paa visse Punkter bliver congruent med det Aristokratiske – og saa sandt, som der er et Gudsbegreb, der i det mindste i *mig* bliver mere levende Dag for Dag – og saa sandt som jeg i det mindste har *én* „feste Burg“ nemlig mit Hjem – og saa sandt som jeg grubler og
 30 grubler i denne Tid over *den* Sag, *det* Begreb, der nogenlunde skal kunne forsones mit forhenværende Liv med mit nuværende og fremtidige – *saa sandt* er det, at jeg definitiv har brudt med al Parti, af hvad Navn nævnes kan. Thi noget saa aandløst, hjærteløst og „sages“-

løst som denne Forfatningsstrid herhjemme, skal man lede den hele samtidige Verden forgæves over for at finde.

Der er kun to Ting nu, som kan bringe den rette „Rødme“ op i vore Kinder; det er 1) den absolute, ubetingede Hengivelse i den nationale Fælles-sag (uden Hensyn til Ministres eller Folkethingsmænds Personer) med Forsvarsvæsenet udviklet kraftigt, resolut, rundhaandet. Enten maa man dette – eller ogsaa maa Hr. Hørup, eller en omskaaren Nihilist, have det moralske Mod at myrde alle Befalingsmænd og fornagle alle Kanoner paa en eneste Dag – ligesom Reformationen fængslede alle højere Gejstlige paa samme Dag hele Landet over.

Enten maa Idealismen i vort nationale Liv sejre – og saa bliver vi alle Soldater eller fyldt med Soldater-Aand, hvorved al „Militarisme“ og Brutalitet falder bort. Eller ogsaa maa Skillings-Materialismen sejre, og vi afvæbner og giver os paa Naade og Unaade i en kommende Fjendes Haand.

Og hvis Landets bedre Folk ikke indser dette Enten-Eller, saa gaar vi langsomt men sikkert ad H- til i Løbet af et Par Slægtled – uden at være noget, uden at kunne noget, uden at ville noget. Thi de Radikales højtravende Snak om at Landet skal hævde sig „aandeligt“ og ikke ved Soldater – ja *den* ser vi jo allerede nu, hvor langt den gælder; thi nu er Revnen slaget „aandeligt talt“ saa det kan forslaa.

Det andet Punkt er, at en stor Fælles-Bevægelse (altsaa bortset fra Partierne) maa ske over det *hele* Land henimod et med Tiden overensstemmende men dog paa den brede Traditions Grund staaende Guds eller Forsynsbegreb. Og samtidig med denne centripetale Bevægelse en ivrig og nidkær Bevægelse fra Centrum *ud imod* den atheistiske, negative, skeptiske og hovmodige Periferi, der nu bestaar af saa mange blandede Elementer, baade „klare“ og „uklare“ Hoveder, omskaarne og uomskaarne Individider.

Se, herpaa, herpaa grunder og grubler jeg, og det giver mig søvnløse Nætter og afmagrer mine Arme og Ben, samtidig med at jeg er bekymret over Emmys stedse vedvarende Kraftesløshed, der naturligvis ikke bliver bedre ved hendes Deltagelse i min stærke, aandelige Brydningsprocess. Og *saaledes* er dette nye Aar begyndt for mig, efter at

jeg har kastet Handsken i det gamle Aars Slutning til Alt det, som jeg hader og afskyer og forbander og foragter som Pest og Smitte og Besudling af det Helligste for alle skrøbelige men ærligt *søgende* Mennesker.

Nu er jeg bleven personlig eller skriftlig insulteret af hele Rækken af tidligere Meningsfæller og Medarbejdere. Nuvel; jeg har taget dette som nødvendige *Slag fordi* jeg har været Meningsfælle og Medarbejder i en forkastelig Sags Tjeneste. Men nu er der Ende og skal der være Ende.

Og saa „Morgbl.“, som Du vil have at jeg skal „plaffe“ ud i! Jeg skal svare Dig, hvad jeg mener om „Morgbl.“ Jo, ser Du, Bergs Person og Karakter er jeg og skal altid vedblive at være en oprigtig Beundrer af og Talsmand for. Men hans *Politik* – ja, det er en Sag for sig, og deraf følger igen min Stilling til Bladet.

Hvis Berg bliver Minister, saa kan Bladet holde sig saaledes som det nu (ubegribeligvis) gaar; thi da læses og opfattes det ministerielt, monitøragtigt som et Slags Centrumsorgan. Jeg vil da ogsaa, i dets Egenskab af *Centrumsorgan*, kunne skrive nu og da i det, uden at forarge den Ene, naar jeg revser den Anden, og omvendt. Til yderligere eller stadigere Virksomhed i et Blad har jeg hverken Gift, Taalmodighed eller Resignation nok. Nu at „plaffe“ en Række Digte af deri – det vilde være idel Daarskab, thi:

hvis Berg *ikke* bliver Minister (og det kan dog rimeligvis have lange Udsigter endnu) saa vil „Morgbl.“ umuligt kunne vedblive at gaa paa denne Maade, uden en eneste „Pen“ i sig. Thi, Herregud, vi kender jo allesammen Talenternes Fordeling herhjemme; der er sjældent Overflod paa Torvet heraf, og Folk er nu engang bleven forvænt med de drevne, de underholdende, bidske og pebrede Artikler. Det vil ikke vare stort længer end ud over Valgene, saa slaar Hørup en lille Knude paa sig selv, drager atter ind i Bladet, og, da han er saa meget mere snedig end Berg, aabner han en eller anden lille Tapetdør, hvorigenennem hans kolorerede Venner slipper ind. Og hvis jeg da i Mellemtiden havde været rigtig ude og slaa paa den store Gongon – o Herrejé! hvilket ynkeligt Skuespil da for mig, og hvilken Triumf for de Kolorerede! End ikke engang *mit* Talent kunde da redde mig mere; jeg døde af den Latter (for ikke at sige

det Grin) som man tog sig over den Pernille-Drachmannske korte Frøjkenstand.

Nej, min gode Borch, jeg mener det altfor *alvorligt* med min „Bevægelse“ til at jeg ikke skulde være bleven baade klartskuende og forsigtig. Jeg styrer endnu i et snevert Farvand herhjemme. Vær overbevist derom: jeg véd, *hvor* snevert det er. Jeg kender den Klaffer, den Gift, den Bagvaskelse, der lurder paa mig med Spionøjne ved hver en Lejlighed fra dem, som jeg *foreløbig* har tilføjet et Nederlag. Jeg ser godt, at Berg *kun* tog mit Digt, fordi han *skulde* have et Program, som han helst ikke selv havde skrevet. Jeg véd godt, at hverken Berg eller Bojsen (og det er sagt uden al Vrede) stoler paa mig, alene af den Grund, at de ud fra deres mere jævne og flegmatiske Sind næsten frygter den Lidenskab og Ild, der endnu raader i mig. Egentlig først *den* Dag, da Berg blev Minister, og da hele Kobbelet bagved ham styrtede sig over ham – først *den* Dag kunde jeg maaske for Alvor blive ham en tro og paalidelig Allieret; thi jeg maa have *Fart* i mig og ridderlig Vrede oppe i mig, naar mit Slag skal du' noget.

Nej, jeg har tænkt altfor meget over disse Ting, og latterligt bliver det ligefrem, naar man fra de „Sortes“ Side har fablet om, at Alt hvad der er sket beror paa et aftalt Spil mellem Berg og mig. Uhyre komiskt! Berg kender ikke *mig*, men jeg kender snart Berg. Hvis *han* alene var Demokratiet, saa vilde jeg hver Dag rykke i Marken derfor; men han er *ikke* alene Demokratiet – han er en „Venstre-Fører“, og Sagen „Venstre“ er i den Grad bleven mig identisk med Vrøvl og Væv, at jeg ikke vil rejse mig op fra min Stol for det, end sige gaa ud paa Gaden og blæse i Lur derfor.

Jeg har kun *én* Vej at gaa foreløbig, og *den* gaar indefter i mig selv. Jeg arbejder og former, uddyber og mangfoldiggør mit Gudsbegreb, min Forsynstro, som saa længe har staaet i Stampe, medens jeg vogtede Svinene sammen med Atheisterne. Og samtidig med mit Forsynsbegreb former jeg mig mit Fædrelandssind og min Fædrelandskærlighed, der ogsaa er bleven noget skamferet i det daarlige Selskab.

Og hvis jeg i *den* Henseende har noget paa Hjærte og noget, som

jeg ikke kan undlade at sige, saa er der et Organ, som hedder „Vort Forsvar“, det er paa samme Tid engageret i Debatten og dog uden bestemt politisk Farve. *Deri* kan jeg lade et Digt eller en Artikel trykke, som baade kan drille Fjenden og stimulere Vennerne. I 5 „Morgbl.“ har *jeg* ingen Gang; det skulde da være for nogle ganske enkelte Linjer, hvis jeg nu og da bliver nødsaget til at gendrive en Løgn eller slaa en Giftblander paa Snuden.

Hvad „Ude og Hjemme“ angaar, hvori *Du* jo er stærkest interesseret, saa vil jeg intet lade trykke deri, saa længe jeg vedblivende skal 10 kunne træffe mit Navn Side om Side med Folk, der privat insulterer mig (saa som Kielland) eller Folk, som jeg ikke gider nævne mere og som i moralsk Henseende ere mig ligesaa vederstyggelige som Spedalskhed og Fnat, lige meget hvad de saa end gælder æsthetisk. Og dernæst har jeg den end mere praktiske og plausible Grund, at jeg, 15 saa snart som Bogmarkedet igen bliver aabnet, vil udgive en Samling Digte, hvori netop „Symfonien“ (endnu ikke helt færdig) og „Luther“ bliver Kærnepunkterne. Dette har jeg afgjort med mig selv, og det bliver ikke anderledes.

Hermed har Du omtrentligt mit Program for denne Sæson. Du kan 20 betragte dette som et autentisk Aktstykke, og Du kan lade det trykke efter min Død, eller Du kan læse det op for hvem, der gider høre. Jeg forandrer intet deri. Spændingen paa Dampkedlen har været saa stærk de sidste to Aar, Forløberne for Udbruddet har været saa tydelige, og Explosionen saa afgørende, at der hos mig ikke 25 er Tvivl længer om *hvad* jeg vil foretage mig og *hvorpaa* jeg vil staa. Nu er der indtraadt en vis Ro indeni mig; den vil jeg udnytte til at skrive mine to Komedier og nogle „koffessionelle“ Digte færdige i denne Vinter. Jeg har opgivet Haabet om at se min brave Ven Emmy rask i denne Vinter. Hvis jeg paa nogen Maade kan over- 30 komme det, har jeg tænkt paa, til Foraaret at bryde op til et mellem- evropæisk eller tyrolsk Badested i Bjærgomgivelser, hvortil hun efter Lægens Sigende højlig kan trænge. *Dér* vil jeg da begynde at studere Reformationen, en Periode af Historien, hvortil Alt hos mig nu synes at føre mine Skridt. Dog, herom kan jeg endnu ikke sige noget 35 afgørende.

Blot dette: er det ikke som et mærkeligt Symbol, at Emmy, den mest rationelle af os to, den, som længst har holdt igen paa min Haand, at hun i Slutningen af Anno 83 bliver forgiven af *franske Svampe*? Skade at det ikke var hendes Mand! – hører jeg hele
 5 Kobbelet gø.

Nuvel, mine Herrer! *jeg* er endnu ikke bleven forgiven – ikke engang helt af Jeres Gift, skøndt den unægtelig af og til staar mig i Kroppen endnu.

Vel mødt igen, mine Herrer!

10 Og saa forresten: for Gud og Fædreland! Det er Nytaarsdevisen i Palæet.

Glædeligt Nytaar, Borch! – saavel fra Emmy som

fra Din hengivne
 Holger Drachmann.

15 404. Fra *Otto Borchsenius*.

Amaliegade 14.
 d. 7 Jan. 84

Kjære Holger Drachmann.

For saa vidt Tak for dit lange Brev, som det røber en Vens Trang
 20 til at tale til en Ven. Venskab voxer ikke længer for os paa Træerne, og hvad godt man ejer, skal man ikke i vore Aar letsindig kaste bort i Hidsighed og Overilelse. Vi faa simpelt hen intet andet i Stedet, og man bliver kun fattigere og tommere for hvert „Opgjør“ og „Brudd“. Heller ikke for dig gror gode Følelser nu længer i rigt Maal, og jeg
 25 tager derfor dit Brev som en Tilkjendegivelse af en Overbevisning om mit Sindelag for dig. Jeg har virkelig været dig tro gennem Aarenes Løb og Omskiftelser.

Men i øvrigt er jeg uenig med dig fra Ende til anden i dit Brev. Langt kunde der skrives herom, og troede jeg, jeg kunde naa dit Øre,
 30 din Forstand og dit Hjærte, skulde heller intet Hensyn til andre Forretninger afholde mig fra at sige dig min Mening. Men gennem dit Brev klinger noget, som jeg tror er stærkere end en Vens Ord og Raad, og saa er det jo til ingen Nytte, at jeg skriver.

Derfor kun to Ord. For mit Øre – og jeg plejer at have Gehør overfor dig – klinger dit Brev mig ikke ægte og sandt. Du vil til Højre, til det store Publikum, til „Dagbladet“ og „Vort Forsvar“. Du har for kort Taalmodighed til at tro og vente paa det nu enig frem-
5 rykkende danske Demokrati. Dette – vi alle, alle dine Venner – vil tabe meget ved at miste dig, men *du selv vil tabe mest*. Tænk paa disse Ord om et Aar. Nu gaar Udviklingen rask, skal du se.

Hvis du ikke allerede – som dit Brev lader befrygte – har sendt et Digt eller en Artikel til „Vort Forsvar“, vil du altsaa i den nærme-
10 ste Tid gjøre det. Du vil ikke kunne gjøre Edv. Br. og dine andre Fjender *nogen som helst større Tjeneste*. Jeg er overbevist om, at de bød dig 10,000 Kr. strax for en Art. med dit Navn under i „Vort Forsvar“. Det er det, de vente, det, de ønske. Gjør saa Skridtet helt ud, tag Ridderkorset eller hvad Titel du ønsker og rejs til Udlandet. I
15 Øjebl. er „Vort Forsvar“ farligere for dig end selv „Dagbl.“ og „Ill. Tidende“. Og „Vort Forsvar“ er vel dumt nok til ikke hellere at bede dig skrive i „Morgenbladet“. De er ogsaa blinde i deres Fanatisme.

Jeg er uenig fremdeles i alt, hvad du skriver om Berg og „Morgen-
20 bl.“. Dette Blad faar nok „Penne“; i denne Uge kommer baade Hostrup (om din Bog) og Pontoppidan.

Men om „Ude og Hjemme“ og mig selv maa jeg skrive to Ord til sidst. Jeg har sagt dig saa tit min Mening i saa Henseende, at jeg troede, vi var enige. Fyld „U. og H.“ med din Aand, paa anden
25 Maade kan du ikke faa Magt over Bladet. Og jeg troede, vi baade var paa Veje hertil og enige herom.

I Dag forlanger du Edv. B. fjærnet, i Morgen Kielland, i Overmorgen maaske Jul. Lange og saa fremdeles. Ingen vilde kunne gaa ind herpaa, selv ikke overfor en mindre udpræget Stemningsmand
30 end du. Skriv dit eget, saa skal jeg, saa vidt muligt, gjøre mit. „U. og H.“ har ikke „insulteret“ dig. Jeg skrev om din Bog, og de andre har maattet finde sig i at skrive i et Blad, der fuldt ud godkjendte den.

Men apropos om Kielland. Du véd, at jeg ikke forstaar dit Forhold til ham. Sidst vi var sammen hos ham, overdængede du ham
35 med Ros, priste hans Land og hans Landsmænd og angreb dine egne

Landsmænd saaledes, at jeg atter* maatte opponere mod dig og *din Dødsdom over Danmark*. Husker du mine Ord om, at hvis ikke netop du selv var et Bevis for, at Danmark var livskraftigt, saa var al din Tale kun Vind, din Lyrik løse Toner uden Rødder hverken i dit
 5 eget Sind og Overbevisning eller i dit Folk? Selv Kielland, Heiberg og Johan Bøgh angreb din Mangel paa Fædrelandskjærlighed. Og nu sender du – til min store Forbavselse – din Bog *selv* til Kielland, skjønt du saa stærkt angriber ham deri! I alt Fald *han* har da Lov til at svare dig personlig. Du vil undertiden for meget paa én Gang,
 10 som da du sendte Prins Valdemar din „Tordenskjold“.

Naar du støttede mig i „U. og H.“, har jeg altid betragtet det dels af Interesse for Sagen, dels af venskabelig Taknemmelighed mod mig, fordi jeg ved given Lejlighed ofrede dig min Tid og mine Raad ved Udgivelsen af dine Bøger. Jeg har vel i mit stille Sind nu og da
 15 undret mig over, at du ved Afslutningen af en saadan Bog, der dog tog min Tid ret godt, ikke havde et afsluttende Ord til Tak. End ikke selve Bogen med en Paaskrift bragte du mig sidst. Self. rekvirerede jeg Exempl. hos Hegel, men den Smule Opmærksomhed fra din Side maatte du vide vilde glæde – og smigre – mig. Til Gjengjæld har du
 20 plejet paa min Bøn at skrive i „U. og H.“, hvis Honorar (hvor lidet det end er) du selv hæver, medens jeg virkelig ikke spinder Silke derved. Du vilde forære mig en Skizze, vil du sige, men der var ingen Grund nu til at tage mod Gaven, og du har jo selv ordnet Sagen med Hendriksen.

25 Nu vil du atter ikke skrive, skjønt du lovede mig hos Anker Heegaard et af de to Digte. Jeg løser dig derfor fra dit Løfte.

Ogsaa dette Brev maa du trykke efter min Død og lade læse af enhver.

Hils Fru Emmy mange Gange.

30

Din
 O. B.

* Husk Digtet om Gambetta, der endte med de samme Ord, som du paa mit Raad ombyttede med de stik modsatte.

405. Til Karl Gjellerup.

Palæet i Roeskilde.
7 Januar 84.

Kære Karl Gjellerup.

6 Tak for Brevet.

Men imedens Du har været saa „tindrende“ gal paa mig, saa har jeg tænkt helt anderledes – ja undskyld Ordet „kærligt“, „fromt“, hvad jeg skal kalde det – paa Dig. Jeg begyndte ifjor ved Nytaar at føre en Slags Dagbog med Aforismer her paa Palæet; og i den finder jeg fra 10 den senere Tid at Du staar omtalt med megen Ros over „Romulus“ og med et Ønske fra min Side om snart at kunne gøre mig bekendt med din ny Bog (Kammernovellen, hvis Titel jeg forøvrigt ikke kan lide). Jeg tilføjer: „hvis nu blot K. G. *vilde*, saa *kunde* han . . . osv.“

Jeg skal oplyse dette; blot et Par Ord om mig selv.

15 Du er jo en saa overordenlig videnskabelig Mand, at Du véd (naturligvis) hvorledes Bjærge og Stenarterne i Jorden indenfor et ikke altfor umaadeligt Tidsrum have den Egenskab at omdanne sig, om-krystallisere sig. Men naar dette gælder om noget saa *fast* som Stene, saa faar det vel ogsaa kunne gælde om noget saa *flydende* 20 som en Digter. Og saaledes er det i Virkeligheden gaaet med mig disse sidste 3–4 Aar. Jeg har om-krystalliseret mig.

Du er baade Tænker og Poet og Du vil ikke have Vanskelighed ved at forstaa, at disse senere Aar have været for mig af en Indholdsfylde og Vægt som ligesaa mange Decennier. Mere og mere har jeg – efter 25 at have ført et roman-agtigt Liv mere end nogen mig bekendt dansk Forfatter – i de senere Aar uddybet den Trang til religiøse Forestillinger, til et Forsynsbegreb, et Samkvem med en Gud, som i Halvfjerserne blev holdt kunstigt nede ved min Omgang med de mig systematisk og kritisk overlegne Brødre Brandes.

30 En saa rationel, og tillige saa ærlig og sandhedskærlig Natur som min Hustru (hos hvem *Du* stedse har haft den samme Plads i Venskab og Tillid) kan bevidne dette.

Nuvel; efterhaanden som denne Omkrystallisering blev evident for De Herrer B. og særlig for Georg, begyndte navnlig G. at „advare“ og 35 formane mig; dels privat gennem Breve til mig og min Kone; der-

næst offenligt i „Morgbl“ (Bjørnsons Jubilæum) og sidst aller-
skarpest i hans kritiske Opsats. Jeg vedblev at tie; jeg vilde være
sikker paa mig selv. Endelig blev jeg tirret saa stærkt paa et af mine
føleligste Punkter – som jeg oprigtigt haaber at *Du* vil komme til at
5 forstaa og dele med mig engang – og saa slog jeg løs.

Ja; Slaget var hensynsløst; og det hører vel nok til den Slags Ting,
som man engang vil fortryde og søge at gøre godt igen. Men det maa
vel bemærkes, at der var et stygt, i daarlig Forstand *jødisk* Træk
oppe i begge Brødrene. Hvad der hos mig i logisk Følge af mit hele
10 dybere liggende Naturel *maatte* bryde sig Vej engang som et støn-
nende Suk efter usammensatte Idealer (religiøs Tro og Patriotisme)
det gjorde de to Brødre (og deres Kammertjenere) til en mere eller
mindre (nærmest *mere*) bevidst „Spekulation“. Jeg vilde slaa mig
op, tjene Kontanter eller Anseelse derpaa. Dette er et uforskammet,
15 ret *jødisk* Træk, at tillægge en Mand sligt, om hvem de *maatte* vide,
at hans Liv har været en eneste fortsat Gang mellem sorgløs Livs-
glæde og haardt, flittigt Arbejde for Eksistensen. Og lige saa ofte
dette Træk dukker op hos mine tidligere Kammerater og nuværende
Modstandere, lige saa ofte vil jeg slaa og slaa og slaa, saa længe jeg
20 kan føre en Stok eller en Huggert – bortsét fra, at *Maaden* i mit
Slag vil blive mindre uoverlagt og derfor mindre hensynsløs.

Hvad angaar Revuen over „Partiet“, da vil jeg give Dig den fra
min Side sét. Jeg anser Georg for et i inderste Forstand *ulykkeligt*
Menneske. Ødelagt ved en tidlig Modenheds tidlige sexuelle Over-
25 drivelsler og vedvarende overmenneskeligt Aandsarbejde er *Balancen*
længst kommen ud af ham. Han producerer nervøst, spinkelt-liden-
skabeligt, partisk, intolerant, fanatisk. Han er Fanatismen omgestaltet
i en arabisk, ædel men mager Hest, der vedbliver at jage gennem
Ørkenens brændende Sand, afsted, afsted, *som gjaldt det Livet* –
30 men ikke for Livs-Oasens egen Skyld.

Der var *ét* lykkeligt Moment i hans Liv, som ingen varmere end
jeg gik og ventede paa at han skulde gribe og udbytte. Det var da han
kom tilbage hertil. Da skulde han have *lært* saa meget af Livet (og
han har jo dog gaaet i en streng Skole) at han skulde have stukket
35 Fingren i den *danske* Jord og lugtet sig til, *hvor* han nu var. Han

skulde ikke have opgivet noget af sin „Overbevisning“ (hvem kan i det hele taget det?) men han skulde have udsonet sig med alle de uklart-søgende, grødevejrfulde danske Elementer (den største Del af vor Ungdom) som trænger til en mild, fast men kærlig „Fører“ – og ikke til en Parforcerytter, der dog ikke *kan* ride noget Afgørende over Ende.

Men Georg har aldrig villet (maaske ikke kunnet) lære noget af Livet paa den anden Side af 73. Inderst er han splittet: han foragter og han elsker det Danske.

10 Saa tog han Alliancen med Broderen (hvem en fælles Bekendt engang har stemplet som „et godt Hoved og *rimeligvis* en Slyngel“) med de kratzbørstige „smaa Sorte“ og med den begavede, journalistisk-beundringsværdige Nihilist Hørup.

I denne Atmosfære er Georg *ikke* vokset; de Andre har brugt ham, 15 efter at have mis-brugt ham i hans „Landflygtighed“, og G. har ladet sig bruge.

Hvad Skram angaar, da er han en „hæderlig Vaabendrager“, men en tør, gold Natur. Skandrup er en Las, en Klud, som i det ene Øjeblik hænger sig om en Vinflaske, og i det næste slænger sig for Foden 20 af de to Brødre – saa længe de vil rose hans mere og mere daarlige Bøger.

Hvad Hr. Herman Bang og Konsorter angaar, da er det en Nemesis, at de jødiske Fritænkere ikke kan blive dem kvit, om de end gør sig Umage derfor. *Jeg* gider ikke omtale dem, og jeg undrer mig kun 25 over, at *Du* har gidet spille Papir og Sværte paa dem.

Men der er én Ting her, som Du ikke kan eller bør være uvidende om. Jeg fik det først at vide, da min Bog *var* udkommen, men det bekræftede da, at den udkom med Rette. Den hæderlige Riemen-schneiders Forretning var, efter alle Indicier at dømme, baseret paa 30 intet mindre end at omspænde og suge til sig hele den *bedre* (∴ levende, levedygtige, agerende) danske Literatur, nemlig ved at byde vore just ikke glimrende aflagte Skribenter et overordenligt fristende Honorar. Hvis Falskneriet blot var gaaet et Par Aar, saa er det ikke til at beregne, *hvor* vi allesammen var kommen hen; thi vi skal jo 35 allesammen leve. Det var da Planen, at Hr. Herman og Edv. B.

skulde gennemsyre med deres franske „Børnemælk“ baade den moderne Literatur og den opspirende. Saa var Faren fra Seinen ikke rykket os nær; den *var* allerede virksom iblandt os.

Naa; Fyrene bar sig dumt ad – og Faren drev over for denne Gang.
 5 Men agt nu paa Tidens Tegn, Karl Gjellerup! Thi nu kommer jeg til Dig, baade personlig og literært og maner Dig og forsøger paa at fastholde Dig ved alt det centrale bedste, som er i Dig, baade i din Person og i dit Talent.

Naar mine ærede jødiske og kvasi-jødiske Modstandere have fablet
 10 om, at hvad der nu er sket, det er sket igennem en formelig aftalt Sammensværgelse mellem Bergs grundtvigianske Gruppe og mig, saa er det en latterlig Misforstaaelse og en nervøs-irriteret Fordrejelse. Berg og Grundtvigianerne se endnu med meget mistænksomme Øjne paa mig og mine „forandrede Signaler“. Thi disse Folk ere egentlig
 15 *kun* praktiske Folk og Politikere, og da jeg utvetydigt har tilkendegivet, at *det*, jeg vil, *ikke* er Venstre-Politik men en af Partidelingen uafhængig nyvakt og nyskabt national-religiøs (men derfor ikke kristelig) Bevægelse – saa har de taget forsigtig „Afstand“ fra mig og stiller sig foreløbig afventende med en Tilsætning af personlig Sym-
 20 pathi og politisk Tvivl.

Det er muligt, at *jeg* har givet et medvirkende Stød til Adskillelsen i „Morgbl“ og mellem Politikerne. Men Berg var allerede i Forvejen saa haanet og ærgret og drillet igennem sin mislige fransk-jødisk-nihilistiske Alliance, at dette Skisma var indtraadt *ogsaa* uden mig –
 25 men selvfølgelig paa god dansk Vis efter uendeligt Vrøvl.

Som sagt, kære Karl Gj: se nu dette Tidens Tegn. Den saa overordentlig brugbare og fremragende Stilist Hørup, den snedige, merkantil-uafhængige, spottende og drillende Edv. B, den godtroende, fyr og flammesprudende Georg, den trofaste Vaabendrager Skram, ja lige
 30 ned til den burshikost-ærlige Generalforsamlingsløve Karl Mikkelsen – alle har de maattet vige for et *Tryk*, et sejgt, nøgternt eller grundtvigsk-begejstret Tryk *ude fra* Landet, udenfor Byen. Omkring paa Højskoler, omkring i Sognene, selv omkring i de trofaste Venstre-Præstegaarde: ingensteds vil man vide af den naturalistiske Hov-
 35 mod, den franske Gøren-Kaal-paa-Idealerne, den u-danske, hjem-

løse, rodløse Opposition mere. Man vil „noget Andet“. Hvad dette er, derom véd Politikerne maaske en Smule Besked. Resten har kun vage Fornemmelser – som „Resten“ altid har.

Og op imod, ind imellem, paa Siden af – og mulig en Gang i Spidsen for – disse mere eller mindre tydeligt udtalte Krav og aandelige Rørelser stiller jeg min „Bevægelse“. Jeg skal blot tilføje, at jeg gaar sindigt og opmærksomt iagttagende frem. Jeg venter mig ingen Resultater før igennem Aaringers Brydninger. Jeg tror nemlig ikke paa Freden endnu. Jeg venter endnu en Gang – om end maaske blot som en Overgang – den gamle Redaktion og den gamle Alliance ind igen i „Morgbl“, og derfor staar jeg saa meget som muligt udenfor. Men den „danske Bevægelse“ vil vokse sig stærk en Gang, og saa kommer det endelige Opgør.

Og det er i den „danske Bevægelse“ at Du maa ind, Karl Gjellerup! Jeg har fulgt Dig ganske anderledes – og navnlig gennem min Hustrus Tillid – end Du tror. Jeg forlanger intet umuligt. Jeg véd godt, at naar en ung, talentfuld Mand som Du har været i den theologiske Klemmehærke, og naar han ikke har fundet sig til Rette dér, saa river det naturnødvendigt ud med en lang Flænge. Men gør ikke denne Flænge dybere, end Du kan staa ved! Du er nu ikke længer den pur unge Kamphane. Du har faaet din Anerkendelse af dit Talent og dine Skrubbøvl for din „Tendens“. Du har megen Begavelse, meget Talent, Vilje og Flid. Du har i en Alder, hvor mange endnu knap har set Møens Klint, foretaget en befrugtende og lærerig „Verdensomsejling“. Nuvel! Du er lige paa Grænsen af den modne Mand, og Du er vendt hjem.

Gør da ikke de Andres Daarskaber om igen. Lad Theologi og Præster hvile i lang Tid – saaledes som Du jo ogsaa er begyndt at gøre. Du render ikke Kirken og Skolen ned; men de kan maaske ødelægge det Bedste hos Dig: din redelige Sandhedstrang, den „Idealist“, som er inderst i Dig – hvis Du optager den gamle, endeløse Kamp igen. Kæmp ved min Side. Vær Fritænkter, men vær en elskværdig, mildt dømmende, redegørende Aand, og vær først og fremmest *Poet*, som Du er, naar bare ikke denne ustyrlige „Videnskabelighed“ hidser Dig. Det var ikke Goethes eller Hejbergs Videnskabelighed, der

gjorde dem til hvad de blev for deres Folk. De blev det til Trods for Videnskaben, ikke paa Grund deraf. *Jeg* kunde vel f. Eks. nok være bleven Kunsthistoriker. Men blæse med Kunsthistorien som Videnskab! – det er Menneskene, Livet man skal se paa, tage, føle paa, 5 leve i og med, naar man vil være *Kunstner*, Digter.

Jeg sigter ikke til det Legemlige hos Dig (Holberg og Ewald, vore to største Digtere, havde næppe mere „Legeme“ end Du har). Men naar jeg siger Dig, at Du mangler en *fysisk* Bestemmelseskraft hos Dig, saa mener jeg netop i din Kunst. Raahed hader jeg – jeg som 10 selv blev kaldt „raa“ i Begyndelsen. Men der *er* et vist Kvantum Utilhugget, Primitivt, „folkeligt-Tungt“, noget om Du saa vil Lutheragtigt baade i vore religiøse Følelser og æstetiske Ydelser, som maa, maa, maa frem og op i *dette* Folk. Ellers bliver Du kun *forstaaet* i nogle Dagligstuer med Flügel og Bogskab – og Du skal forstaa *baade* i 15 Dagligstuen og i Borgerstuen. Du *kan* blive det; det beror paa Dig selv!

Altsaa: vel mødt igen indenfor den „danske Bevægelse“, Karl Gjellerup!

Blot Et endnu: Tag Dig iagt for „Musiken“! Det er et farligt Skær for en *Skribent*.

20 Og nu har jeg skrevet her saa langt et Brev, som jeg ikke længe har gjort. Det kan maaske blandt andet overtøye Dig om, at Du ikke behøver at skrive mig reserverede og betingede Breve til. Jeg takker Dig, fordi Du *skrev* mig til. Jeg havde længe ventet derpaa; men *Du* maatte gøre Skridtet. Thi jeg er dog den ældre – selv om jeg ikke er bleven den 25 Jeronimus endnu, som jeg skal gælde for – og jeg lever desuden i *Kraft* af min Produktion, der ikke levner mig megen Tid, tilmed da jeg har optaget mine gamle Studier over Reformationstider og Mennesker.

Her vedlægger min brave Emmy nogle Linjer. Stakkel, hun har været syg lige siden hun i Høst blev forgiven af (o symbolum symbolorum) *franske* Champignons. 30

Mine bedste Hilsener til Dig; mine venligste, ærbødige til din Plejefader, Digteren og Præsten, som maaske har Lyst til – ifald Du vil – at kigge lidt i dette „interessante“ Stykke Konfession.

Din hengivne
Holger Drachmann.

Da en saadan liden Opgørelse en Gang gik tabt for mig, har jeg tilladt mig at rekommandere denne. Bliv ikke forskrækket!

406. Fra *Johs. Fibiger*.

Ønslev 8 Januar 1884.

5 Kjære Hr. Drachmann!

Da jeg i dette Øieblik læste Deres store-store Brev til Karl Gj., fik jeg en uimodstaaelig Lyst til at sende Dem en Hilsen. Hvor De har Ret, helt igjennem Ret! Og Gud give, De maatte have Ret ogsaa overfor Karl. Han har vistnok store Evner, men jeg, som kjender hans Familie ud
10 og ind, og som troer stærkt paa, hvad der er i Kjødets baaret, frygter for, at han vel har fint Øre for „Flygel og Bogskab“, ogsaa for Naturens yndige Farvespil, men han har meget at overvinde, har at faae Kjød paa sig, før han lærer ordentlig, broderlig – jeg siger, christelig –
15 som De er en Mester i at tage paa, piller han omkring med sine fine Fingre. Ak, min nærmeste Ungdomsven var hans Morbroder, det mest begavede, navnlig det mest veltalende Menneske, jeg har kjendt. Da han var 28 Aar, gik han tilgrunde som Karls Idealist, i Pessimisme. Han var hjemme i enhver kjøbenhavnsk Bule, dog
20 kjendte han ikke Mennesker, kun Komedianter, indbefattet hans Ven og Ideal, Orla Lehmann, den Tids G. Brandes. Ham har jeg da ogsaa kjendt nok til. Jeg blev aldrig af deres Folk, som min Ven Ploug ikke har kunnet glemme mig af. Nu er jeg bleven Folkets Mand, og da jeg iaftes sad et Par Timer i Samtale med en brav Bonde, fornam
25 jeg virkelig ikke andet derved, end at han er en grundigere Karl end jeg.

Da Karl reiste, efterlod han mig sin Hovednøgle til Altilværelsens Løn-kammer: Lange's Geschichte des Materialismus. Jeg studerede den som en Livssag, ogsaa for at faae et Instrument til at opdirke
30 min kjære Søn. Denne mærkelige Philosoph er nu en Mand, der kan tage alt dette Nutidsvæsen baade hjemme og ude mellem to Fingre og holde det op for Lyset, og hans Lys er vel ikke det, Jesus var, ham seer han feil ad, men dog nok til at staae som en elektrisk Flamme gien-

nem alle Evolutionens Masker. Da jeg nu, baade i Breve og siden mundlig, mindede Karl om, at Lange uimodsigelig har viist, at Materialismens Dogmatik, som han kalder det, er en Naivitet, der kan overlades dem, der gjør Haandværksarbeidet, at Resultatet er intet andet end enten Uvidenheds Mærke eller Tro paa en guddommelig Hemmelighed – en Tro, der for mig er – lad mig sige det modernest muligt – at netop Jesus er Evolutionens Blomst – saa svarede Karl mig ganske mildt og rolig, thi mod mig er han aldrig hidsig: Ja, jeg har nu helt opgivet Philosophien. Derfor er han vel lige langt fra Christendommen, jeg forlanger heller ikke, at han skal gjøre et langt Skridt over i den, jeg kjender kun altfor vel de brutale Skridt, men jeg er Dem taknemlig for, at De med Deres ligesaa korrekte som flammende Veltalenhed siger ham, hvad De er, for det er netop det, han og andre Digtere skulde være. Da han kom hjem, sad jeg netop og læste Deres i hver Tøddel aldeles beundringsværdige Bog Skygge billeder, og Stemningen i den kunde da sagtens fuse ud af mig. Jeg har nu alle Dage knyttet Haanden ad Ostende, det hører ikke blot til min Bestilling, men ogsaa til min Æsthetik. Han maatte døie det, og skjøndt han er lige barnagtig med sin tyrkiske Vandpipe, sit russiske Theglas osv. er han dog virkelig meget medgiørlig, den kjære Dreng. Men jeg kommer tilbage til det, „Videnskaben“ slipper han ikke, De veed, dette Reflexlys paa Fortepianobenene. „Blæse med Kunsthistorien!“ siger De. Talt ud af mit Hjærte. De veed maaskee, at jeg i en 30 Aar har levet i fortrolig Omgang med Høyen. Jeg kunde aldrig lade være at drille ham med den Side af Sagen; dog maa jeg til hans Ære sige, at han ogsaa var den Mand, der kunde sige: Blæse med – „Tag dig iagt for Musiken!“ siger De til Karl. Ja, ogsaa for Maleriet og Naturpilleriet. Hver Kunst har sine Midler, og dette er ikke Ordets.

Maa jeg bede kjærligst at hilse Roskilde Palais. Der har jeg levet nogen af mine bedste Dage med nu hedengangne Venner, sidst med V. Marstrand. Hvor nøie kjendte De ham? Vidunderlige Mand. Man taler kun om hans Pensel, og den var da bred nok til at gjøre sig Plads, men bagved den var der en stor Verden, og den Verden var baaren af Redelighed. Han var det, der skal „op i

dette Folk“. Modtag saa med Venlighed disse Brudstykker af mine Tanker over Deres „interessante Stykke Konfession“.

Deres ærb. hengivne

J. Fibiger.

5 Stor Tak for Transpirationen.

Drachmann havde gjort Bekendtskab med „Smeden fra Høve“, ivrig Grundtvigianer og Frihedsmand, ved et Protestmøde mod Regeringen 20/5 1883 i Lejre; efter Spisningen hos Greven paa Ledreborg var de paa en Spadseretur kommet dybt ind paa de store Livsanskuelserproblemer, og Vedel havde søgt
10 at interessere ham for Højskolernes Virksomhed. I sine Erindringer fortæller Vedel om Samtalen: „Han aabnede sit Hjærte for mig, fortalte om sit Liv og klagede sin Nød, som et Menneske kun gør, naar Fortvivlelsens Grib har Tag i Hjærtet; han græd som et Barn og anklagede sig selv over det spildte Liv, han havde ført“ (II 80). Til Slut rakte han Vedel Haanden og sagde: „Det
15 skal blive anderledes, det skal blive bedre, det lover jeg Dem!“ („Fra mine Minders Verden“ II 83).

407. Til *Johannes Vedel*.

Palæet i Roskilde, 9 Januar 84.

Kære Hr. Johannes Vedel.

20 De har vel næsten opgivet mig, kan jeg tænke; eller i hvert Fald har De da nu opgivet mig i Fællesskab med Julen. Jeg maa altsaa se at gøre lidt Rede for mig, hvis jeg ikke fortvarende skal staa som en tom Luft overfor Deres venlige Ord og venlige Indbydelse.

Sagen er jo den, at Julen var fuld af „Bevægelse“ for mig; desuden
25 var min Hustru syg og sengeliggende og saa' nødtigt, at jeg tog bort – om end hun som god Kone intet *sagde*.

Saa blev jeg altsaa her og gravede mig ned i Studier over Reformationstiden, som længe har været mig en kær Syssel, og som vel nok en Gang formodentlig afsætter et eller andet ydre Resultat i Digtning.

30 Men Deres manende Ord om Askov til April ligger stadig og gror hos mig sammen med saa meget andet, der er i Grøde og Vækst hos mig. Og rimeligt er det vel – skønt jeg endnu ikke kan sige det afgørende Ord – at vi kunne træffes der, saaledes som De selv stiller i Udsigt.

Der gaar høje Bølger indeni mig, og jeg arbejder meget i denne Tid, og ikke mindst med og paa mig selv. Jeg antager, at den kommende Vaar allerede skal vise en *Del* af et større Resultat, og denne „*Del*“ (Udgivelsen af en Samling Digte) skal jeg da tillade mig at sende
 5 Dem – saa kan De og Deres dog faa at se, at om end jeg er en Sinke i at bevare Breve, saa er jeg ikke fuldt saa megen Sinke i at bevare gode og gæve Ord i en taknemmelig Erindring.

Mine venligste Hilsener

Deres

10

Holger Drachmann.

408. Til *Otto Borchsenius*.

Palæet i Roeskilde.
 10 Januar 84.

Kære Borch.

15 Jeg har idag sendt 1ste Korr. af Digtsamlingens 1. Ark tilbage til Trykkeriet, og beder Dig nu bevise mig den Venlighed at læse 2^{den} Korr., samt meddele mig dine Notitser, naar Du har noget at indvende.

Og dernæst har jeg læst Dit lange Brev, som laa her til mig, Svaret paa mit.

20 Jeg takker Dig for den Alvor, hvormed Du holder din lille Formaning, og for den Sympathi, som trods Dine mange „men“er, gaar igennem. Jeg tror, at Du paa mange Punkter ser lidt hildet, hvor jeg muligvis ser *frit*. Men herom maa Udviklingen igennem Tiderne tale. Det er mig nok, at jeg har Følelsen af at have Dig som en Ven, der
 25 virkelig holder af mig og vurderer mig – hvilke Differenspunkter der end kunne indtræffe mellem Dit og mit saa forskelligartede Naturel.

Som Supplement til mit store Brev forleden og som et Tilsvar til Dit, kunde jeg endnu have Lyst til at gøre et Par Bemærkninger.

Du taler om, at jeg ifjor i Selskab med Kielland og den bergensiske
 30 Bøgh priste Norge paa Danmarks Bekostning, ligesom Du med Rette gør opmærksom paa mange slemme Ting, mange slemme Tvivl, som jeg i Skrift og Samtale har ytret imod mit Land. Ja, ja og atter ja! Men Fædrelandskærlighed er ikke som den erotiske Passion, der kan

komme dumpende ned over En en skønne Dag – for atter at for-
dampe. Tvivl og Strid og Trods maa vel netop have huséret i den
Mand, der, naar Alt maaske netop synes at se sortest ud, pludselig
sprænger og afkaster et knugende Tryk og saa træder frem i det
5 fulde Dagslys og „bekender Troen“. Saaledes er det gaaet mig. Det
var *udenfor* mit Land, iblandt Flamlænderne i Sommer, at jeg ret
lærte at forstaa, *hvilke* dybe Rødder jeg havde fælles med mit Land
derhjemme, og hvor nødvendigt det nu var, at jeg med Bevidsthed og
myndig Haand grov *dem* op – i Stedet for at grave mig ned i Tvivl
10 og Trods sammen med den udanske Retning derhjemme. Hertil kom
mine Studier over Chr. II og min „Omgang“ med Reformationens
Ideer og Mænd. De gjorde mig ogsaa *fri*. Og saaledes var der natur-
ligvis en hel Række af medvirkende Aarsager, baade de større og de
mindre, baade udadtil og indadtil.

15 Men dette forstaaer sig jo egentlig af sig selv. Og som sagt dit Brev
var mig et Bevis paa, at det netop er Alvor, naar Du kalder Dig min
Ven.

Kun maa Du ikke, kære, gode Borch, overfor et saa ubetydeligt
Punkt, som at jeg *ikke* har sendt Dig min sidste Bog, lægge „Noget“
20 deri. For Pokker, der er intet andet deri, end at jeg har glemt det –
og at jeg selvfølgelig gør Forglemmelsen god igen.

Dit Brev havde formelig altereret Emmy, da jeg kom hjem. Hun
taaler jo ikke meget i denne Tid. Vor Doktor holder paa, at jeg skal
se at komme afsted med hende, saasntart hun nogenlunde kan taale
25 det. Hun maa „isoleres“ ud fra Vrøvlet – siger han, og jeg giver ham
Ret.

Og hvis vi kommer afsted i en nogenlunde nær Fremtid, saa skal
jeg dog give dig denne beroligende Erklæring, at jeg ikke skal lade
nogen Ting trykkes nogetsteds, uden at jeg har tilsendt Dig det og
30 debatteret Sagen med Dig. Det er maaske den bedste Nytaarsgave,
jeg kan give Dig; thi Du synes jo virkelig stadig at omgaas mig som et
Krudtmagasin, eller snarere en Pakke Dynamit, hvis Eksplosioner er
uberegnelige. Jeg har mest Lyst til slet *ikke* at eksplodere. Gud give,
der var nogle virkelig „store Folk og stærke Mænd“ iblandt Demo-
35 kratiet her i Danmark, saa havde jeg ikke denne Trang til saa ofte –

og i ædleste og bedste Forstand – at lange Lussinger ud til Fordel for den virkelige Fælles-Sag, den garibaldisk-gambettistiske!

Vel mødt paa Søndag hos Lembckes. Dér vil vi have os en længere Passiar.

5 Emmy er noget bedre idag – uden at jeg derfor vil sige at hun just ligner en pommersk Bjælke.

Børnene ere brillante.

Din hengivne
Holger Dr.

10 409. Til *Fr. V. Hegel*.

Palæet i Roeskilde.
14 Januar 84.

Kære Justitsraad Hegel.

Jeg er nu bleven færdig med Omarbejdelsen af mit Stykke. Nu inde-
15 staar jeg for det.

Jeg kommer ind en af de første Dage med det og gaar da til Falle-
sen, for at høre, hvornaar man – i Tilfælde af Antagelse – mener at
kunne spille det. Dernæst lader jeg tage Afskrift og sender det til
Direktionen for d kgl. Theater i Stockholm, hvorfra jeg har faaet en
20 meget forekommende Skrivelse i Anledning af den Lykke, som
„Strandby Folk“ har gjort nu forleden.

Saa tager jeg med *hele Familien* til Hamborg, for at træffe Arrange-
ments med Bjørn Bj.

Og saa tager jeg med Emmy og Børnene til et Sted i Norditalien,
25 for at vi ret kan vinde Sundhed og Kræfter allesammen til at gaa nye
store Baner og dybe, rige Arbejder i Møde.

Vor Læge her har indtrængende tilraadet dette Skridt. Emmy er jo
– gennem Aarenes Kampe og selv gennem mine periodiske Svag-
heder og Skrøbeligheder – bleven mig en lille god Skat, som jeg vil
30 gøre alle Anstrengelser for at bevare frisk og sund for mig og Børnene.
Medens denne Vinter har været lys og rig for mig baade paa Kamp
og Anerkendelse – saa har det været en streng Tid for hende, og ikke

alene hendes Modstandskraft, men ogsaa min Taalmodighed er igennem lange Uger bleven sat paa Prøve.

Vi maa afsted i en nær Fremtid, inden Kulden kommer og gør os Afbræk i Rejsen. Ved Cancelliraad Mallings velvillige Hjælp – og
5 forøvrigt gennem Annoncer – haaber vi at kunne faa lejet vor Lejlighed her ud for dette Halvaar og derved dække Aarets Leje.

Men hvis denne Rejse iøvrigt skal lykkes, saa maa vi selvfølgelig foreløbig – indtil nye Indtægter ved dette sidste dramatiske Arbejde kan indkomme – gøre Regning paa Deres Redebonhed i materiel
10 Assistance, hvilken De *nu*, som før, utvivlsomt vil yde os, ikke blot som Forlæggeren men som en gammel Ven, der nu trygt stoler baade paa Mennesket og Digteren H. D.

Herom mere mundtligt. Blot dette endnu: Foruden Hensynene – og de væsentlige – til min Hustrus Helbredelse, kan jeg ogsaa føje
15 Hensynene til min digteriske Virksomhed. I dette Øjeblik, saa godt som Sagen og Sagerne nu staar, vil jeg gøre vel imod mig selv og min Stilling *over* og udenfor Partierne, ved at lufte mig og lutre mig borte fra de hjemlige Forhold et halvt Aarstid eller længere, ligesom Ønskeligheden byder. Der vil blive Valgkamp og Valgvrøvl her til Foraaret,
20 og jeg kan, med den Ild, der er i mig, bedre regulere mig og befri mig for alt uvedkommende og maaske utidigt Stridsskriveri, naar der ligger store Afstande mellem Hjemmet og mig. „Hjemmet“ i snevrere Forstand tager jeg jo med mig, og Hjemmet c : Danmark i højere og mere udvidet Forstand følger mig.

25 I Norditaliens dejlige Foraar vil baade Hustru og Børn trives og oplives – ligesom jeg selv vil styrkes og forfriskes under Læsning og Tænkning. Naar da Sommervarmen kommer, er det min Agt at flytte Lejerteltet op i de sydtyske Bjærglandskaber – hvor jeg vil studere den store *Reformationstid* paa egen Grund. Det er hen imod dette
30 Punkt at mine kommende Arbejder vil tage Sigte; *dér* tror jeg ligger et befriende Ord og Æmne – og ikke mindst for vor egen „Danske Bevægelse“ herhjemme.

Som sagt, mere mundtligt herom. Jeg mente blot, at det vilde være ønskeligt, om jeg endnu idag gav Dem, kære Justitsraad Hegel, en
35 lille Oversigt over mine Planer.

Jeg har nøje, sammen med Emmy, overvejet Sagen med vor dygtige Læge, og han er fuldstændig „einverstanden“ med

Deres hengivne
Holger Drachmann.

6 Vore hjærteligste Hilsener til Dem og hele Familien. Maa jeg f. Eks. spise hos Dem paa Torsdag Klk 5?

Deres
H. Dr.

410. Fra *Karl Gjellerup*.

10

Mandag d. 14de Januar 84
Ønslev pr. Eskildstrup
Falster.

Kære Holger Drachmann!

Tak for dit aabne og udførlige Brev. Først dette: Sagen egner sig
15 bedst til mundtlig Forhandling, jeg kommer Onsdag Aften til Roeskilde og bliver der til Torsdag Eftermiddag. Hils din Hustru og sig at jeg glæder mig til at tale med hende; jeg haaber at hun nu har faaet G-Dur.

Dernæst paa Forhaand dette: Jeg frygter nu, efter at have været
20 et Aarstid alene med mig selv i fremmede Omgivelser – for enhver Bevægelse, som ikke er rent individuel, og tror at jeg foreløbig aandelig og tildels ogsaa i det Ydre maa føre et Eremitliv. Dernæst, jeg er undertiden lidt træt og ked af det Hele. Jeg havde næsten Lyst til at gaa den modsatte Vej af din – og blive Maler, Landskabsmaler.
25 Noget Talent har jeg nok, nogle Kunstnere sige endogsaa: meget. Men det er naturligvis noget sent at erhverve sig al den Teknik, som man maa have, det tager megen Tid og derfor mange Penge.

Endelig: der er mig noget uklart i din Bevægelse. Hvad er dens positive Maal, og hvorledes skulde dens Virksomhed gaa for sig?

30 Men om dette som sagt mere mundtligt.

Nu vil jeg benytte min Rejseramme til et meget subjektivt Kanevas, hvori jeg vil brodere ind alle de kunstneriske Længsler, Luner, Følel-

ser som jeg hidtil har fortiet, af kunstneriske eller andre Hensyn. Jeg har i mine Bøger indtil Romulus saa godt som udelukkende trukket de Registre frem, der skurrede det danske Publikum i Ørene. Men jeg véd godt at jeg har andre, mere iørefaldende, – ikke saa særlig danske som du har, men særlig, germansk-skandinavisk-britiske; – hvorfor ikke spille paa dem en Gang, det skylder jeg min Individualitet ogsaa som Kunstner. Der er meget hos mig som nogle Folk vilde kalde sentimentalt, ogsaa det maa med.

Og nu Farvel og paa Gensyn. Jeg ser op til jer endnu Onsdag Aften Kl henad halvni.

Din hengivne
Karl Gjellerup.

411. Til *M. Galschiøt*.

Palæet i Roeskilde.
27 Januar 84.

15 Kære Galschiøt.

Du vil pr. Postanvisning modtage 100 Kroner – nemlig Honoraret tilbagesendt.

Dette gaar nemlig aldeles ikke an.

20 Jeg regner i Almindelighed meget daarligt og meget langsomt; og i de sidste Dage, under en overvældende Mængde Forretningskedsommeligheder og Afskedsvisiter er min Regnekunst gaet aldeles istaa. Hos Hr. Philipsen blev jeg straks fordybet i en literær Samtale, saa at jeg mere end i en halv Distraktion modtog og kvitterede for de 25 100 Kroner; ligesom jeg oppe hos Dig tænkte paa alt andet, end at regne et Honorar ud efter Linjer etc.

Men idag tvinges jeg til i det hele taget at beskæftige mig med Pengespørgsmaal og literære Bidrags-Spørgsmaal. Og jeg ser da, at jeg her har indladt mig paa noget, som jeg ikke paa nogen Maade, 30 med Agtelse for min egen Stilling og med en alvorlig og kostbar Rejse for Øje, kan indlade mig paa.

Jeg har paa *din* Anmodning – og ikke for at gøre Din Forlægger nogen Tjeneste – skrevet et Bidrag til „Danmark“. Men dette Bidrag

er vel at mærke et digterisk Arbejde, der er præget af hele det Talent, jeg raader over i lyrisk Prosastil – og jeg vil ikke modtage en Dagløn derfor som for et literært Savskærerarbejde.

Jeg vil ikke affekttere nogen Beskedenhed, som jeg ikke føler. Jeg kender mine Evner og deres baade aandelige og materielle Værd. Jeg havde i Sommer i saa Henseende et meget alvorligt Sammenstød med Hegel, der ovenikøbet foruden at være min Forlægger er en prøvet Ven af mig og min Familie. Jeg viger ikke længer paa dette Punkt: naar jeg har gjort et Arbejde og naar jeg er mig bevidst at have gjort det godt, saa vil jeg have en anstændig Pris derfor – eller ogsaa vil jeg have Raad og Ret til at *forære* det bort. Vil man ikke modtage det som Gave, saa beholder enhver Sit: Forlæggeren sine Penge og jeg mit Arbejde.

Jeg er bleven mere „prikken“ paa det med mine Arbejder, end jeg maaske har været. Nuvel. Jeg véd, hvilke Modstandere jeg har, og jeg véd, at jeg kun formaar at hævde min *Særstilling* ved skærpede Fordringer overfor mig selv. Ved Juletid blev jeg færdig med et større dramatisk Arbejde, som jeg havde tænkt at indlevere og faa opført endnu i denne Sæson – og saaledes have en solid Basis for min Udenlandsrejse. De enkelte fortrolige Venner, for hvem jeg læste det, fremhævede Stykkets Fortrin fremfor mine tidligere Forsøg, men skjulte heller ikke de Udsættelser, som de havde at gøre. Jeg tog det tilbage og arbejdede strengt og resolut paa Omformningen af større Partier deri. Men jeg er *endnu ikke* tilfreds med det, og jeg tager det med mig, for endnu en Gang at underkaste det en gennemgribende Revision – uanset at jeg derved kommer til at opsætte dets Indlevering et helt Aar og derved gaar tabt af en ikke ubetydelig Del af mit Rejsebudget.

Jeg meddeler Dig dette konfidentielt, for at vise Dig, at jeg ogsaa i *god Forstand* er bleven prikken paa det. Jeg *vil* være det, som mine naturlige Evner henviser mig til, nemlig N° 1. Som saadan maa man gøre sig Anstrengelser ud over det Almindelige; men som saadan maa man ogsaa have Ret til at stille sine Fordringer ud over Dussin-Forfatterne. Min „Naturstudie“ over Skagen er saa lidet skrevet for „Danmark“ alene, at jeg kan give det en hvilken som helst Første-

Plads i en Bog, en Almanak eller lignende. Og jeg har baade Digterens og Familieforsørgerens Ret til at sælge mit Arbejde til den Høiestbydende.

Den af mig udstedte Kvittering for Beløbet de 100 Kr. bedes til-
6 sendt mig under min Adresse:

Hotel Schadendorff, Hamburg, hvor jeg indtræffer imorgen, senest
iovermorgen.

Venligst Hilsen

Din

10

Holger Drachmann.

412. Til *Otto Borchsenius*.

Palæet Roeskilde

Mandag 28 Januar 84

Kære Borch.

15 Afrejsen herfra foregaar imorgen (Tirsdag) tidlig Kl. 7.

De 4 danske Bevægelsesdigte *bliver staaende* saaledes som de staa
– med en enkelt Ændring i en Linje. Selv om jeg staa ene med de
heri udtalte Meninger, saa er Meningen *min*, og jeg forandrer intet
heri.

20 Desuden slutter de sig nær til den sidste Afdeling „Ved Arnen“,
hvori adskillige alvorlige „moralske“ Digte ere medtagne.

Som Samlingen *nu* er, bliver den.

Med Hensyn til Fastelavnsbidrag etc. til U. og Hj., da er jeg bange
for, at Du forlanger for meget. Nu er jeg træt, og jeg har Lov til at
25 være det – en Maaned. Efter den Tid vil jeg rimeligvis være inde i
et stort Arbejde, der fylder mig *helt*. Lad nu Pontoppidan og Ipsen'er,
Iversen'er osv. forsøge paa, hvad de du'r til.

Jeg har skrevet saa mange Breve idag, at jeg ikke kan overkomme
mere. Jeg vilde ellers have meddelt Hendriksen, at jeg rimeligvis
30 tager min sidste „Julefortælling“ med ind i Samlingen, der skal ud-
komme til Foraaret, og da dette jo er temmelig hurtigt ovenpaa dens
Offenliggørelse i U. og Hj., saa frafalder jeg mit Honorar til Gengæld
derfor. Jeg mener, at dette er den loyaleste Maade at ordne en Sag,

som under den spændte Situation i Julen fik en Misforstaaelsens Karakter, der muligvis ikke ganske er hævet fra Hendriksens Side.

Hegel var forøvrigt ikke just altfor fornøjet over at skulle have alle de „tidligere trykte“ Ting med. Men det er jo en gammel Vise,
5 den, som kan ses – og høres – baade for og imod.

Og nu hjærteligst Levvel. Jeg haaber, at Digtene og Fortællingerne *alligevel* maa have saa meget Held med sig, at de – i Forbindelse med hvad jeg faar frem ved Aarets Slutning – kan holde den D'ske Familie-Skude saa længe som muligt borte fra de danske Kyster. Du véd,
10 at jeg ikke stoler meget paa „Freden“ og „Bevægelsen“ nu herhjemme.

Men jeg stoler paa mit *Fremsyn*
og *det* skal følge mig, hvor jeg saa færdes.

Gud bevare Danmark (og den „virkelige“ danske Bevægelse)!
15 Brænd Dig ikke paa Valg-Politiken! Den er og bliver dog Langhalm – og det futter hurtigt ivejret, naar man stikker en lille Tændstikke til.

Hils forøvrigt Venner og Bekendte. Det er med et Lettelsens Suk at jeg tænker mig borte fra –
20 nok sagt „Vrøvlet“.

Emmy er bedre idag og hilser paa det bedste. Guderne skal iøvrigt vide, hvornaar vi atter kommer hjem. Jeg har saadan underlige
Drømme.

Din hengivne
Holger Drachmann.

25

Hele Familien Drachmann rejste 29/1 1884 til Italien (Milano, Nizza, Arenzano, Rom og Venedig). Maanederne April-August tilbragtes i den lille østrigske By Tarvis i Kärnten, hvorefter man af Hensyn til Hustruens forestaaende Nedkomst tog Ophold i og uden for Wien. Sommeren 1885 vendte
30 de tilbage til det Tarvis, der var blevet dem saa kært, og først 6/10 1885 efter omtrent 1½ Aars Udlændighed vendte de tilbage til København. Tarvis-Tiden har Emmy Drachmann skildret i „Julegæsten“ 1919.

413. Til Fr. V. Hegel.

Nizza d 19 Febr. 84.
Villa Metropole.
Rue de France.

5 Kære Justitsraad Hegel.

Jeg var igaar ifærd med at sende Deres Svigerdatter en lille Billet, men lod den blive liggende til idag, da jeg ikke følte mig vel, og da jeg tillige tænkte at jeg nok idag vilde høre fra Dem.

Hjærteligst Tak for Creditivet og ikke mindre for Deres venlige
10 Brev, som kommer mig dobbelt tilpas, fordi jeg har været lidt nedtrykt i denne Tid. Vejret har været barskt her hele Tiden, og min Brystforkølelse har afvekslende holdt mig i Sengen og oppe i en Lænestol. Under saadanne Omstændigheder bliver Humøret lidt anløbet – men Varmen *maa* jo dog engang komme, og saa „kommer“
15 jeg mig med.

Som sagt, det opliver altid at faa Brev fra gode Venner, og de gode Folk i Klareboderne hører jo til vore bedste. Det er da naturligt, at jeg straks sætter mig til Besvarelsen af Deres Brev, især da der idag er lidt Solskin udenfor – hvad der ikke har været i 8 Dage.

20 At læse de danske Aviser til daglig Brug, det tror jeg ikke vil være godt for mig, da jeg netop af al Magt vil være „udenfor“. Men hvis De en Gang imellem, naar der er noget særligt paafærde, vilde sende mig dem, saa skal De have Tak.

Om Martensen læste jeg i de norske Blade, som min Svoger Zerni-
25 chow holder. Der er meget hos mig, der kunde opfordre mig til at skrive et Mindedigt over ham – særlig efter det Indtryk, hans Levnedbeskrivelse har gjort paa mig – men der er ogsaa meget, der siger mig, at jeg derigennem vilde stille mig i en endnu skarpere Modsætning til den yngre Slægt, der endnu hverken er moden eller ret-
30 færdig nok til at *kunne* eller *ville* forstaa den nødvendige Afstand jeg i de sidste Aar har taget fra de „smaa Profeter“. Jeg tror, at det er det fornuftigste at tie – og saa ved Lejlighed – enten i Prosa eller paa Vers – pege paa det Noble og Klare i Martensens Person og Liv og holde det op som Modsætning til alle de smaa fanatiske
35 Rabalderjøder, som jeg dog engang *maa* tage et afgørende Tag

i, naar de atter faar samlet sig og sundet sig efter den sidste Forskrækkelse.

Hvad jeg nemlig i denne min Udlændighed søger saa vidt som muligt, det er at arbejde støt væk videre paa min *indre* Udvikling og
5 Organisation. Jeg nærer aldeles ikke – som De synes at befrygte – nogen vidtdreven Forhaabning hverken til Omarbejdelsen af „Puppe & Sommerfugl“ eller til noget andet Arbejde, som jeg har for: jeg haaber blot, at jeg skal faa Kræfter til at gøre disse Ting færdige og *derigennem* lære Noget, der kan komme mig til Gode ved de næste
10 Stykker. At skrive for Scenen er jo nemlig *tillige* et Haandværk; Inspirationen forslaar ikke altid; der er saa meget, der maa læres ved Flid og stadig Flid.

Men hvad der er langt vigtigere end dette, og hvad jeg uden Overdrivelse kan sige, at jeg stadig sætter som mit højeste Maal paa denne
15 Rejse, det er det indre Arbejde paa mig selv, enhver Undgaaen af Alt, hvad der lidenskabeligt kan hidse eller saare mig. Og dersom jeg kan blive saa længe borte, og i Virkeligheden faa udhvilet, læst og tænkt saa meget, at jeg kan komme hjem som en støt, sindig, fast og koldblodig Mand – *saa* kan jeg først med et virkeligt Resultat
20 tage Kampen op paany baade med „Evropæere“ og Fritænkere og Ligegyldige og Sløve – og saa vil ogsaa det, som jeg til den Tid skriver, indrangere mig iblandt mit lille Lands „store Mænd“. Og det er under dette Arbejde at jeg stadig har Blikket rettet paa Dem, kære Justitsraad Hegel, som en Mand, der ikke maa blive træt af at følge
25 mig og støtte mig, saa sandt som jeg véd at De altid har gjort det, og nu mere end nogensinde har Overbevisningen om, at det er en god og velsigne[ls]esrig Vej hen imod Fremtiden, hvorpaa jeg arbejder.

Jeg trætter Dem muligvis ved at gentage dette; men det viser paa den anden Side den aabne Tillid overfor Dem, uden hvilken jeg
30 hverken vilde riskere at træde i et Afhængighedsforhold til Dem eller smigre mig med at staa i et Venskabsforhold til Dem og Deres. –

Jeg glæder mig til den lille Digtsamling. Den vil slaa meget fast rundtomkring og trænge ind mange Steder, hvor den sidste Bog skaffede mig villige Ører. Vil De bevise mig den Tjeneste – med
35 Paaskrift: hjærteligst fra Forfatteren – at sende den til:

Emil Poulsen og Hustru / Folkethingets Formand Berg / Lands-
 thingets Formand Liebe / Hostrup og Hustru / Prof Drachmann og
 Hustru / Borchsenius / Schandorph og Hustru (jeg fornærmede dem
 ved sidste Gang ikke at sende dem min Bog) Folkethingsmand Frede
 5 Bojsen / Oversætteren Joh. Magnussen og Hustru (Alhambravej
 17. V.) William Bloch / samt ikke at forglemme min brave Ven og
 Forkæmper, Smed Johannes Vedel, Høve pr. Skelskør (en udmærket
 Folkets Mand) endvidere Folkethingsmand N. J. Larsen og Hustru /
 Redaktørerne Grove og Manicus / Kammerherre Fallesen / Prof.
 10 Goldschmidt / Skyttesagens Forkæmper Kapt. Edv. Nielsen, Nyborg /
 samt Prof. Otto Bache og Hustru / og min gode Ven P. S. Krøyer,
 hvem jeg beder Dem hjærteligst hilse og gratulere fra os begge. Ikke
 at glemme Bjørnson og Ibsen med Hustruer.

Ja, nu er De vel snart ked af denne Liste. Jeg beder Dem alligevel
 15 endnu sende mig et Par Explr herved – og et blankt Titelblad, som
 kan indsættes, og hvorpaa jeg skal skrive: til mine gode Venner Jakob
 og Julie Hegel.

Emmy og Børnene ere friske idag og sender hjærteligst Hilsen ved
 Deres hengivne
 20 Holger Drachmann.

Husker De Jens Christensen med et Explr. (Repsoldstrasse 74) det
 er en besindig og dygtig Mand tror jeg, som for Alvor vil gøre dansk
 Litteratur bekendt i Tyskland.

Nej; min gode Ven *Drewsen* maa endnu have et Explr. – skøndt
 25 hans „Kreds“ ikke kan lide mig, saa er han selv en paalidelig og trofast
 Ven. Det samme gælder *Wiese*, uagtet han har slaæet Haanden af mig.

414. Til *Otto Borchsenius*.

Villa Metropole
 Nizza.
 2 Marts 84.

30 Kære Borch.

Ja saa skulde jeg da skrive! Det har varet længe, men Du vil for-
 modenlig gennem Justitsraad Hegel have erfaret, at jeg kom syg hertil

og at jeg de første fjorten Dage omtrent laa i Sengen. Grunden var selvfølgelig en af mine haardnakkede Brystforkølelser, der altid gør mig hypokonder. Men Grunden ligger tillige dybere. Det er Overanstrengelse fra det sidste Aar: det er det stærke Kildespring i det Indre
 5 som arbejder og arbejder gennem sine skjulte Lejer, for at skaffe sig Luft. Det er Bruddet med mange tidligere Venner – thi sligt gør *ondt* – og det er Kræfternes indre Kamp paa at udforme og fastholde et nyt og stort Syn paa Tingene baade hjemme og ude. Jeg føler nu, hvor nødvendigt det var, at jeg kom afsted. Og jeg føler desværre
 10 tillige, at jeg paa denne min Udenlandsfart ikke længer er *ung*. Jeg har tabt mange Illusioner siden jeg sidste Gang var iblandt Oliven-skove og Orangehaver. Italien og Sydfrankrig har ikke længer noget gyldent Æventyr at byde *mig* – eller *jeg* har ikke længer det villige Øre til at lytte dertil. Jeg rejser som en Statsborger, som en Familie-
 15 fader, som en alvorlig Mand, paa hvis Skuldre der hviler mangan Byrde. Nuvel; jeg skal ikke beklage mig – tværtimod, de *bedste* Ansigter, jeg ser omkring mig, er alligevel Emmys og Børnenes – men jeg noterer blot dette: at det ikke er den *unge* Poet, den sprudlende Fantasi, den lidt melankolsk-forrykte Sanger fra Halvfjerserne, der
 20 denne Gang er ude paa Rejse. I maa derfor heller ikke vente lige straks at faa Lyrens Strengte at høre – I har jo ovenikøbet de „dybe“ nu derhjemme, og disse „dybe Strengte“ synes ovenikøbet ikke at give nogen meget hørbar Genlyd fra sig. I det mindste *hører* vi her ikke noget dertil. Dette, og meget mere, slaar nu den Overbevisning fast hos
 25 mig, at der i dette Foraar *ikke* bør udgives mere fra min Haand. De „Smaa Fortællinger“ kan jo godt hvile til Efteraaret, og jeg har i den Anledning allerede tilskrevet Justitsraad Hegel, at han skulde standse Afskrivning etc. Jeg er bleven en gammel Mand(!) snart – jeg maa se at tænke paa lidt aandelig Økonomi med mine Værker. Og jeg har
 30 fremfor Alt i det mindste *foreløbigt* tabt den glade og frejdige Produktionslyst og Evne. Det er ogsaa godt, at de derhjemme faar lidt Ro, thi jeg digter (eller frembringer) dog *bedst*, naar jeg er i Hede. Jeg er træt nu; jeg har kun Trang til at hvile, til at fordybe mig i Betragtninger over Menneskenes *historiske* Udvikling, baade med
 35 Usselhed og med enkelte glimrende Lyspunkter. Jeg synes at Alt der-

hjemme er graat i graat – og i Udlandet er det ikke stort bedre. Hver Dag, naar jeg aabner „Morgenbladet“ (den eneste Avis, som jeg her ser) lykønsker jeg mig selv til, at jeg endnu intet Rejsebrev eller Digt har paa Stabelen. Aviserne slæber sig tungt afsted med nogle ve-
5 modige Alderdomsredegørelser af Monrad og nogle modbydelige Skramske halv-jødiske Ræsonnørartikler. Der er ingen „Aand“, intet Vingeslag i det Blad (og sandsynligvis heller ingen i de andre) og da jeg selv ikke formaar at indblæse det nogen stærkere Aand end i mine sidste Digte, og da disse synes ligesaa gerne at kunne have været
10 uskrevne – saa glæder jeg mig over min manglende Evne.

In summa: jeg tror, at vi bør *alle* hvile et halvt eller et helt Aar derhjemme! – indtil Jøderne atter kommer til Forretningen.

Jeg har nu udgivet 7 (syv) Bind Digte, og er uimodsigeligt Evropas største nulevende Lyriker (thi V. Hugo hører ikke *denne* Tid til, om
15 han saa er aldrig saa legemlig rask endnu). Hvis „det danske Demokrati“ endda ikke er tilfreds men stadig forlanger at se mig i „Avisen“ for at bære mig med sin Tillid – ja, saa maa det dsk. Demokrati gaa til Skram og lade ham skrive Sangene for Fremtidens Hæder. Jeg er træt; jeg vil være i Fred; man skal lade mig hvile, indtil Jordbunden
20 af sig selv paany aabner sig.

Derimod vil jeg *meget* gerne se „U. og Hj.“ her, og jeg er heller ikke utilbøjelig til at modtage mit Honorar fra før Jul. Jeg har for Øjeblikket, og rimeligvis ikke i længere Tid, noget *Stof* at skrive om i „U. og Hj.“ – men derfor er jeg jo alligevel dets gamle, paalidelige
25 Medarbejder, ligesom jeg er nu som altid

Din hengivne
Holger Drachmann.

Emmy er ikke ganske vel, Børnene flinke. Hjærteligste Hilsner fra dem.

415. Til Fr. V. Hegel.

Roma. 11 Marts 84
Hotel Milano.

Kære Justitsraad Hegel.

5 Jeg er taget her til Rom paa en Udflugt for en Ugestid, og jeg har allerede oplevet nogle Dage af virkelig Genfødelse og Forfriskning, da Budskabet om min gamle Ven Wieses bratte Død traf mig smærteligt. Jeg havde fjærnet mig noget fra den trofaste og skikkelige Fyr i den senere Tid, – det var ikke *min* Skyld men Hebræernes, som drog ham
10 til sig, og hvor han nu dog altsaa *kun* har fundet Opgivelse af sig selv.

Jeg skal ikke udbrede mig videre herover; nu kan jo dog intet ændres, men det slaar yderligere den Overbevisning fast hos mig, at i den moderne skeptiske Jødedom er der *kun* Fortvivelse!!!

Borchsenius skriver til mig om at sende Dem min Fuldmagt. Her er
15 den! Naturligvis vil jeg nødtigt have mine intime Breve paa fremmede Hænder, der muligvis ikke engang ere meget samvittighedsfulde. Vore hjemlige Jøder kunde maaske gøre lange Fingre efter dem; de Godtfolk holder jo af at „dokumentere“ paa den Maade.

Alligevel beder jeg Dem hilse den brave Borchsenius og sige ham,
20 at jeg intet frygter. Enhver fremragende Persons Liv frembyder nødvendigvis Blottelser – og især i denne gærende Overgangstid. Det er imidlertid en Mands *hede* Liv, der til Slutningen skal vejes og maales; og saa vist som jeg føler, at den Grund er fast og solid, hvorpaa jeg nu staar, ligesaa vist føler jeg, at jeg ejer Styrken og Fortrøstningen til at gaa videre ad den Bane, hvor disse senere Aar har ført mig – selv om Vejen ikke altid holder sig fri for Bugter og selv om Kusken nu og da kommer Grøftekanten lidt nær. Den Rensningsproces, jeg er paabegyndt baade i mit Liv og i vor Literatur, den *skal* føres til Ende; det kan De hilse og sige til alle gode Venner – og
30 til de daarlige med.

Disse Linjer nedskriver jeg med dobbelt Selvfølelse og i god Forstand Selvtillid her i den gamle Verdensby, hvor alle mine Kræfter igen samler sig og hvor jeg ser *stort* og frit paa Menneskehedens Historie. Jeg havde en forbigaende Periode af Forknyttelse i Nizza –
35 hvoraf ogsaa mine Breve have baaret Spor – men det var den over-

ordenlige aandelige Anspændelse og Bruddet med det Gamle i det svundne Aar, der nødvendigvis maatte medføre en Slappelse.

Det er mig en sand og dyb Glæde, at kunne meddele baade Dem og Deres Kære i Hjemmet, at baade det legemlige og det aandelige Blik
 5 lidt efter lidt har klaret sig hos mig, og at denne Udenlandsrejse, som jeg begyndte under Sygdom og Tristhed, nu viser sig at være af indgribende Betydning for mig og mine. Jeg har fuldendt mit Skuespil i Nizza, og jeg har gjort en herlig Rejse i disse Dage. Jeg lever med den store Natur og den *gamle* Historie. Begge ere uforgængelige,
 10 ligesaa vel som Indtrykkene deraf skaffer mig det „Uforgængelige“ tilbage, som min Kamp med det moderne Forfald var paa Nippet til at tage fra mig. Det er den bedste Foraarskilsen, jeg længe har kunnet bringe Dem, og da der ikke levnes mig megen Tid til Brevskrivning, saa beder jeg Dem lade denne Meddelelse gaa videre fra Deres
 15 egen Familie til *min* i Bredgade og til Borchsenius etc.

Uden at gøre mig til Royalist i nogen særlig Grad, og uden at have nogen videre Respekt for den gode Frans d. 1ste, kan jeg slutte med hans historiske Ord, da han efter Nederlag og Fangenskab vendte tilbage over Bjærgene til sit Land: „Endnu er jeg Konge“!

20 Baade min Hustru og Børnene befinder sig vel i Nizza. Om en 5–6 Dage er jeg dér tilbage igen, og saa lægger jeg rimeligvis Grundstenen til et nyt Arbejde, som jeg da Sommeren igennem vil se at gennemføre et eller andet Sted i Bjærgene – eller ogsaa hjemme, alt eftersom Forholdene gestalter sig.

25 Jeg forbliver med de hjærteligste Hilsner

Deres hengivne
 Holger Drachmann.

416. Fra *Ernst Trier*.

Vallekilde-Folkehøjskole
 14de Marts 1884.

30 Hr. Holger Drachmann!

Skønt jeg er Dem ganske fremmed, vil jeg dog gærne føje et par linier til, hvad de unge karle her på skolen have skrevet til Dem.

Anledningen til, at ønsket om at få Dem herud, kom op i disse, var den, at jeg i mit foredrag på skolen igår kom til at bruge to af Deres „Dybe strænge“, nemlig digtet „I kloster“ og det, hvori kampen mellem Luther og Eck skildres. Da jeg var færdig, spurgte nogle af
 5 karlene, – navnlig en snedker fra Thy og en bondekarl fra Horsens-egnen – mig ivrigt ud om Deres ny digtsamling; jeg måtte læse flere af dem højt; skønt det var på den tid på dagen, hvor middagsmaden ventede, og flere sultne maver rimeligvis har ventet på den, glemte man dog den, og jeg måtte læse atter flere højt. Så fik karlene sådan
 10 lyst til at lære Dem personlig at kende, og brevet blev til.

Lad mig nu få lov til at føje min bøn til de unge karles, om at De vil komme hertil!

Her er mange flinke unge karle i vinter her; fra alle Danmarks egne vil De træffe ungdom her i huset, bønderkarle, håndværkere, sømænd,
 15 fiskere – *mest* fra „hytterne“. De vil sikkert mærke forståelse hér af „hytternes sang“ og høre ligesom genlyd deraf. Ligesom det gør mig så inderlig godt at leve mellem denne ungdom, er jeg vis på at De vil glæde Dem [ved] at sé den hér. – De kan næmt komme hertil, da der 3 gange om dagen går tog fra Roeskilde til Jyderup-st. hvorfra De vil
 20 kunne køres hertil på 1 eller 1¼ time.

Senere end den 25de i denne måned vil jeg nødigt have, at De skal komme; skolen sluttes nemlig den 28de om aftenen, og de sidste par dage skal vi, før vi skilles, helst være uden fremmede.

Jeg vil gøre Dem opmærksom på, at adskillige „skytter“ fra Holbæk
 25 amt kommer hertil den 24de denne måned for at kappes med hinanden og med vore karle i legemsøvelser. Jeg tror, at det vil kunne fornøje Dem at være tilstede her den dag; det bliver en lille fest. Jeg tror også, at folk vilde blive glade ved netop at have Dem med dertil. Når vore unge karle i brevet til Dem har nævnet legemsøvelser som
 30 noget, hvormed de tro at kunne fornøje Dem, tror jeg, at det er ikke uden grund. Øvelserne her på skolen udføres efter svensk mønster.

Nu beder jeg Dem – og Deres hustru, hvis hun skulde have lyst til at følge med Dem – komme – , og så håber jeg snart at få brev fra Dem og deri bud om, med hvilket tog og hvilken dag De og
 35 muligvis tillige med Deres hustru komme til Jyderup-st., at min vogn

kan være dér til i rette tid at afhente Dem dér. Vi har gode gæsteværelser, De må overnatte hér.

Med agtelse

Ernst Trier

5

Forstander for folkehøjskolen i Vallekilde.

Bjørnsøns ældste Søn Bjørn havde vaklet mellem at bestemme sig for Musikken eller Scenen. I 1883 blev han imidlertid ansat som Skuespiller ved Hamburgs Stadttheater. I sin memoirebog „Bare ungdom“ (1935) fortæller han om sit Samvær med H. D. i Hamburg og om Omarbejdelsen af „Puppe og Sommer-
10 fugl“.

417. Fra Bjørn Bjørnsø.

2te Fehlandtstr. 10.

Hamburg, 16/3 1884

Käre, käre Ven!

15 For det første en undskyldning fordi jeg ikke kunde skrive til Dig før men min tid var for optaget.

At P. og S. er færdig, var en stor glæde, et lyspunkt i mange mørke triste timer.

[*Forslag til tekniske Forandringer*].

20 Hils Din, utrolig meget mere end søde, kone, fra mig. Du käre gamle med de grå hår skal ikke bilde Dig ind at disse grå rødder tager fat i Dit hjerte og i Dit sind.

Bare indbildning!

Skade at vi nu ikke er sammen. Jeg har en sådan superb idé til et
25 lystspil, *udarbejdet scene for scene*, ikke usandsynlig og orriginel – til stor latter. Det er en episode i mit liv som jeg har taget. Var jeg hos Dig er jeg sikker på at Du vilde le og gennem denne latter få lyst at slå gjekken løs og skrive i den stemning sammen med mig – men sådan på papiret bliver alt sort på hvid, bare to kjedelige farver –
30 preussiske!

Her skal være når *17 grader i solen*. Folk ser så mätte og glade ud – jeg hader disse fordømte Hamburgere!

[. . .]

Far skriver på en fortælling, som skal være så alvorlig, at blakket ikke er sort nok – Mor og alle må gå i dybeste sorg over tidens alvor – Nättop i denne tid skulde et lystspil som spente i taget være bra – Skade at vi ikke kan tale sammen.

6 Ja tusinde hilsener til Dig og alle

fra Din
Bjørn Bjørnson.

Kan Du læse dette brev? Jeg ikke!

418. Til *Fr. V. Hegel*.

10

Nizza.
d. 24 Marts 84.

Kære Justitsraad Hegel.

Imorgen rejser vi herfra til Genua, og derfra gaar Turen enten til Como eller til Venedig. Vejret er faldet ind i det kølige Hjørne igen, og jeg kan derfor ikke afgøre, hvilket af de to Steder, der passer os bedst. Vi telegraferer Dem Adressen undervejs.

Indlagt har jeg den Fornøjelse at sende Dem den omtalte Fortælling „Lodsoldermanden“ osv (der hører ind under „Smaa Fortællinger“). Jeg læste den op iaftes her i Pensionen for en lille Kreds Skandinaver. De græd som de var piskede, hvilket jeg tillader mig at anse som et glædeligt Tegn. Den lægges altsaa hen til det øvrige Manuskript, som Hr. Larsen har i Forvaring.

Jeg er altsaa kommen tilbage fra Rom, hvor jeg ifølge mit lille Brev til Dem havde en fortræffelig Uge – akkurat Tid nok til at betages og glædes uden at blive træt. Den Udflugt til Rom er maaske for mit Vedkommende hele Rejsen værd.

Nu er alle Instinkter og Evner vækket i mig igen. De kan hilse Deres kære Svigerdatter og sige hende, at nu gaar det løs paa mit store Skuespil „Enke“, som jeg ifjor talte til og med hende om. I Como eller Venedig haaber jeg at faa de 2 første Akter færdig – hvis ellers Alt gaar vel og vi stadig beholder nogenlunde det samme Humør, som nu – og Slutningen, de to sidste Akter, vil da blive gjort oppe i Schweiz eller Tyrolerbjærgene. Paa den Maade vil jeg vende tilbage til Som-

meren med hele tre dramatiske Arbejder, gennemséte, omdigtede eller nyskabte. Jeg er ked af disse stadige Forbehold, hvormed de modtager mine Bøger derhjemme. Jeg skal til Vinter vise mine kære Landsmænd at jeg er Karl for min Hat, at jeg virkelig formaar at gennemføre en Særstilling, udenfor og over Partierne, der ifølge Aviserne synes mig at blive ynkelige Dag for Dag.

Der er saa meget mere Opfordring for mig til at slaa mine Slag paa Scenen, som jeg ser at Benzons nye Stykke har gjort Lykke. Naturligvis: naar et Stykke hedder Skandale, handler om Skandale, og er gjort med et vist Talent, i en vis flabet Hovedstadsgenre – saa behager det København. Men jeg opgiver aldrig Troen paa, at København ikke blot er „Københavnriets“ By. Der er en virkelig Kærne af sund Fornuft, varm Følelse og Tørst efter Lidenskaber, Stemninger, Elskov eller Resignation, varme Mennesker og brave Mennesker i den By. Det er denne Kærne, som en dramatisk Forfatter til syvende og sidst skal have i Tale. Det er ikke ved at „grine“ eller „haane“ at man erhverver sig den ubetingede Digteranseelse derhjemme.

Nuvel; hvis der som sagt ikke indtræffer nogen alvorlig Sygdom for os undervejs, hvis jeg stadig kan bevare den Legemets og Sindets Ligevægt, som jeg nu har vundet mig ovenpaa den sidste Campaigne, saa kommer jeg hjem, væbnet til Tænderne med hele tre Stykker. Men lad dette endelig blive „imellem os“; for Guds Skyld ikke i de fæle Aviser!

Løvrigt Alt vel. Min Hustru er nu og da temmelig skrøbelig, men hendes Humør er dobbelt friskt hver Gang hun atter føler sig vel – saaledes at det ene bøder paa det andet. Vi havde tænkt at rejse herfra allerede for 8 Dage siden, men hun har ikke kunnet taale det førend nu, og vi haaber nu at Luftforandringen skal gøre godt. Det allerbedste er, at vi føler os udenfor Vrøvlet, med raske, muntre Børn omkring os. I saadanne Forhold baade leves og digtes der bedst.

De kommer til at sende os en Forstærkning af 2000 Frcs, som det maaske er bedst denne Gang at sende direkte i Brev eller ved Anvisning (og altsaa ikke Certifikat). Jeg skal som sagt telegrafere Dem vor næste Adresse til, saa snart som vi har set, hvorledes de klimatiske Forhold er inde i Over-Italien.

Sluttelig beder jeg Dem modtage for Dem selv, Deres to voksne og de mindre Børn vore hjærteligste Hilsner.

Deres hengivne
Holger Drachmann.

5 419. Fra *Fr. V. Hegel*.

Kjøbenhavn, den 2 April 1884

Kjære Hr. Drachmann!

Igaar modtog jeg et venligt og rart Brev fra Deres Frue, for hvilket jeg hjerteligst takker. Det meddeles os deri, at De foreløbig har slaet
10 Dem til Ro i Nærheden af Genua; men allerede idag melder De mig pr Telegram, at De er rejst til Venedig. Efter Deres Ønske sender jeg Dem altsaa til denne By, poste restante, de tidligere omskrevne 2000 fr. i Anv. p. J. Levi & fils à Venise.

Det er mig, som De nok kan vide, højst pinligt at skrive til Dem
15 om vort pekuniaire Forhold; men da mit Tilgodehavende hos Dem, iberegnet disse 2000 fr., er voxet op til over 9100 Kroner nødes jeg til at sige Dem, at det falder mig meget vanskeligt, at staa i saa stort Forskud for nogen enkelt Forfatter. De véd, at jeg ogsaa maa staa i Forskud – skjøndt langt fra saa stort – for flere Andre.

20 Da jeg Søndagen før Deres Afreise talte med Deres Frue, sagde hun mig, at hun fra paalidelig Kilde havde Underretning om, at De med Familie vilde behøve 1000 Kr. maanedlig i den Tid, De var borte; men i de c. 2 Maaneder, De har været i Udlandet, har De allerede modtaget fra mig omtr. 5.500 Kr, og jeg haaber derfor at De
25 ikke vil tage mig det ilde op naar jeg i al Venskabelighed beder Dem om, nøje at overveje hvad De finder det rigtigst at gjøre for i betydelig Grad at indskrænke Udgifterne, for ikke at bringe Dem i en Gjæld, der i mange Aar kan være meget trykkende for Dem. I Deres sidste Brev nævner De ganske vist, at De har et Par Skuespil næsten
30 færdige, men det er jo umuligt forud at vide om de ville gjøre Lykke paa Scenen, og hvad Indtægt de ville give Dem. Et saa indbringende Aar som det ifjor, da „Strandby Folk“ gik, vender vel neppe tilbage. Turde jeg give Dem et Raad vilde dette være, nu da den smukke

Aarstid nærmer sig her, at forlægge Residensen til Deres prægtige Bolig i Roskilde, hvor De og Deres Kjære til syvende og sidst dog vel maa befinde Dem allerbedst.

Af Bladene har De maaske set, at vor fælles kjære Ven Prof. Heegaard døde i forrige Uge. Han er bleven begravet idag paa Frederiksberg ny Kirkegaard i Nærheden af Fasangaarden, hvor han boede. Pastor Paulli holdt en smuk og gribende Tale ved hans Baare og Molbech har i Dagbladet offentliggjort et varmt Mindedigt. Heegaard blev for en 14 Dage siden ramt af et Par epileptiske [Anfald] og efter 10 nogle Dages Sygeleje sov han stille ind.

De Papirer, der fandtes i Wieses Bo fra Dem og Deres bad jeg Assessor Madvig om at lægge i Konvolut og forsegle. Dette er nu sket; jeg har faaet dem udleveret og opbevarer dem til Deres Hjemkomst.

Min Svigerdatter skriver til Deres Hustru og vil fortælle Et og 15 Andet her hjemme fra; men hendes Brev naar vel neppe at komme med idag.

Dette skal indleveres om faa Øjeblikke; derfor har jeg maattet skynde mig, hvad Skriften udviser.

Med de kjærligste Hilsener for Dem, Deres Hustru og Børn fra os 20 Alle, er jeg

Deres hengivne
Fr. Hegel.

420. Til *Otto Borchsenius*.

Arenzano. 2 April 84.

25 Kære Ven Borch!

Det er længe siden jeg lod høre fra mig. Nuvel, jeg var syg baade sjælelig og legemlig hele den første Maaned – og jeg tav helst. Det gik Emmy ikke stort bedre; kun Børnene holdt sig (heldigvis) raske og muntre. Saa kvikkede ogsaa vi to Gamle op; og jeg gjorde en Afstikker paa en halv Snes Dage til Rom – en udmærket Tur, som atter 30 bragte mig helt til Hægterne. Ved min Tilbagekomst til Nizza fandt jeg atter Emmy lidende, dog var det denne Gang Legemet alene. Hendes Humør har siden været brillant, og vi har gensidig støttet

hinanden, som det sig hør og bør to gode Kammerater. Saa brød vi op med Teltet og tog til Genua, hvor vi sammen havde nogle fortræffelige Dage. Derfra tog vi hertil – et sandt lille Paradis, hvor Vejret ogsaa *omsider*, efter nogle stærke Svingninger mellem Blæst og
 5 Regn, er blevet fortryllende. Vi har været her en Ugestid og tager paa Mandag videre til Venezia, hvor vi vil være Paaskeugen (og Maaneskinsugen). Du kan altsaa skrive *poste restante Venezia*, men Du skal *ikke* sende mere end denne ene Gang en „U. og Hj.“, da vi snart forandrer Opholdssted igen og tager over Como op til Zürich
 10 (for at overrække Keller hans Bog) og derfra ud i en eller anden Dal i Schweiz – hvilket jeg imidlertid skal underrette Dig om undervejs.

Omskrevne lille friske Foraarsudbrud stilles herved til din Disposition.

Jeg sidder og skriver paa en lille enakts Komædie, som bare skal
 15 bestaa af Solskin, Bjærgluft, Blomsterduft, Havbrise, gode Mennesker og stærktbevægede Sjæle – et praktisk og positivt Indlæg i mit „Gendfældelsværk“, som jeg nu haaber oppe i Schweiz skal antage en endelig (rimeligvis dramatisk) Form. Det lille Enaktsstykke er en Introduction, en Penne-Øvelse dertil. Men intet herom i Aviserne!

20 Vi sender Dig, baade Emmy og Børnene, vore hjærteligste Hilsner, som Du bedes fordele blandt gode Venner. Fra Genua har jeg en lille Erindring med til Dig.

Din hengivne
 Holger Drachmann.

25 421. Fra *Otto Borchsenius*.

Kjøbenhavn K., den 5/4 84.

Kjære Drachmann.

Tak for dit lille Brev og Digt. Jeg har ofte villet skrive til dig – om mange Ting – men da du tav, tænkte jeg, du helst vilde nyde Livet og
 30 Rejsen i Fred. Mest bedrøvede og undrede det mig, at du slet intet sendte hjem. Du vidste jo, at baade „U. og H.“ og „Morgenbladet“ hver paa sin Vis havde povet deres Pels for din Skyld i vanskelige og tvivlsomme Situationer, og at du ved at tie gjorde Uret baade mod os

og særlig mod dig selv. Om din egen Stilling nu her hjemme, kunde jeg have Lyst til at skrive noget, men vil i alt Fald opsætte det, til du skriver paa ny. „U. og H.“ havde særlig glædet sig, da vi hørte, du var i Rom. Netop herfra vilde det have været interessant at faa Brev
 5 eller Digt fra dig. Kielland har bl. a. paa den mest hensynsløse Maade af Verden opsagt os Huldskab og Troskab, fordi du skriver i „U. og H.“ – og saa skriver du jo ikke en Gang mere!

Det glæder mig at høre, at Fru E. er rask, og at I leve vel. Men det er da egenlig ingen Kunst at leve vel, naar man som I drager fra
 10 den ene af Evropas Herligheder til den anden. Her hjemme er der intet særlig nyt i dine nærmestes Kreds. Du véd vel, at Prof. Heegaard er død? Jeg havde skrevet en Lap derom til dig, men nu bliver vel Digtet for gammelt, selv om du vilde.

Lev vel! Fremdeles god Fornøjelse. Hils Fru E.

15

Din hengivne
 O. B.

Opfordr. af Arbejderne til at holde et Foredrag, holdt jeg forleden et om din Ungdoms Historie, din første Optræden o. s. fr. for en c. 500 Mskr.

20 422. Til *Otto Borchsenius*.

Casa Mengaldo. 1173.
 Corte Barzizza. S. Silvestro.
 Venezia.
 24 April 84.

25 Kære Borch.

Jeg har i dette Øjeblik afsendt et Brev til Berg med et Digt „Danmark“, som skal trykkes i Morgenbladet. Det er maaske et af de kønneste Digte, jeg har skrevet; helt igennem stilfuldt, stor Ro, veneziansk Farvekunst, dansk Inderlighed. Her tages igen „Bevægelsen“
 30 op, men i sin ædleste Skikkelse. Det bør staa i „Morgenbl.“, ligesom et stort højtideligt Tilsvar fra min Side paa Hostrups Anmældelse af „Ostende“ og paa den sidste Anm. af „Dybe Streng“. Det er et *fortræffeligt* Digt.

Jeg har (og den halve Familie med mig) ligget syg hele den sidste Uge af Malariafeber. Vejret har, med nogle enkelte herlige Dages Undtagelse, været raat og regnfuldt, og deraf kommer Feberen. En tidligere Ven her af mig, en sydtysk Læge, dygtig Mand (Dr. Kepp-
 5 ler) skred energisk ind, fik os flyttet ud fra Hotellet og ind her i et gammelt, halvt faldefærdigt men sundt og luftigt Palazzo ved Canal grande. Nu er vi alle ovenpaa igen.

Jeg har faaet en ugengivelig og ubetalelig Ro i mig efter Udbrudet af denne Sygdom, som rimeligvis allerede var den, der nedbrød mig i
 10 Nizza og som jeg gik og bar paa i Rom. Jeg har været i en Slags febersyg Tilstand hele Rejsen lige indtil nu, hvor Livet atter begynder at vise sin milde, harmoniske Side frem for mig. Derfor blev de romerske Digte, som de blev. Jeg svægede i Nydelsen af Alt det Store og Imponerende – men der var Skygge indeni mig, og den brød igen-
 15 nem saa snart jeg aabnede Næbbet for at synge.

Send mig de *romerske Digte tilbage*. Der maa kunne gøres noget ved dem, eller de maa erstattes med ny.

Men nu har Du altsaa Forklaringen!

Eller rettere: den maa suppleres med en yderligere, i det mindste
 20 overfor Dig. Du maa imidlertid paa Forhaand love mig den strengeste *Diskretion*. Du er jo vant til at kunne tie!

Lige som vi var kommen vel afsted derhjemmefra, viste det sig, at Emmy var frugtsommelig. Vi havde ikke anet det, var aldeles uforberedt derpaa, og hun tog sig det meget nær, da det forøgede hendes
 25 sygelige Tilstand og selvfølgelig satte et stort Spørgsmaalstegn ved alle vore Planer, ved vor Udgiftskonto, ved Alt muligt.

Sligt bringer jo mange Bekymringer med sig af alle mulige Slags. Vi har brugt dobbelt saa mange Penge, som vi havde beregnet etc etc og det værste er, at Humøret har været trykket derved, baade hos
 30 hende og mig. Hun vil imidlertid ikke „ynkes“ derhjemme – og jeg heller ikke – og indtil Dato er der Ingen, som véd noget derom; men nu kommer det jo snart for Dagens Lys i det mindste *her*. Hun vilde tage mig det meget ilde op, om hun vidste, at jeg havde skrevet dette; men jeg skyldte Dig jo en plausibel Forklaring.

35 Naa; vi har nu indrettet os paa vor Skæbne, og det er blevet et

yderligere Baand imellem os, ligesom det altid er gennem de mindre og større Genvordigheder at godt Kammeratskab og prøvet Venskab bestaar. Alene det, at hun har faaet et Hus og Husholdning selv at raade for, adspredter hende og gør hende godt. Vi har maaske aldrig
 5 holdt saa godt sammen, som netop *nu* – og saa er jo Alt godt.

Hvad vi nu agter at gøre? Blive her foreløbig. Jeg arbejder fortræffeligt her. Venedig er Poesiens By – og Sparsommelighedens. Hegel har allerede udstødt forfærdelige Suk, og vi maa se at bringe vore Udgifter ned til det Halve. Det kan vi *her* (og maaske til Sommeren oppe i de tyrolske Bjærge). Derhjemme vilde vi være nødsagede til at „føre Hus“; en Barselhistorie i Roeskilde Palais og den derefter følgende Vinter med mange Tjenestefolk og Opvarmning af de store Sale – det er en dyr Spøg. „Palais’et“ har været en stor, omend en skøn Grav for vore Finanser, og de ere unægteligt i en lidet
 15 lystelig Forfatning for Øjeblikket.

Hvis vi kan faa lejet Palaiset ud for Sommeren (og saaledes faa Huslejen dækket) saa har vi tænkt paa at blive borte Vintren over. Dr. Keppler er den mest anséte Accoucheur i Norditalien, saa at der i den Henseende intet er at betænke sig paa. Hvad *mig* angaar, da har jeg
 20 fuldt op at gøre, med Planer for et helt Aar, og bliver ovenikøbet det „Selskabelige“ aldeles kvit. Det vilde sandsynligvis i alle Maader fremme mit Arbejdes rolige Udvikling – og *Længslen* efter sit Land og sine Aandsbeslægtede er snarere en Spore end en Hæmsko for Digteren.

Nuvel; vi ville foreløbig se Tiden an. Vi har lejet her paa en 5–6
 25 Uger for at se, hvorledes en Husholdning kommer til at stille sig. Som sagt, Tand for Tunge! Da vi ikke med *Sikkerhed* kan sige noget endnu om vore Dispositioner, saa er det bedst at Ingen derhjemme kender Sagens egentlige Sammenhæng.

Og nu har jeg altsaa givet Forklaring i alle Maader. Jeg tror at jeg,
 30 ovenpaa al denne Bevægelse i og udenfor „Bevægelsen“, gaar et smukt, interessant og virksomt Arbejdsaar i Møde. Læs Digtet opmærksomt igennem i „Morgbl.“, og gør saa selv dine Slutninger.

Hvad dit Spørgsmaal om de literær biografiske Notitser angaar, da tror jeg temmelig sikkert at den citerede Sang er af Kr. Arentzen og
 35 *ikke* af mig. Min Sang til Rektor er rimeligvis at søge fra 1863 – eller

maaske 62. Jeg husker ikke dens Begyndelse, men der var brugt et Billede om Lindetræet med Fuglene i (i Skolegaarden) og om Rektor som en gl. Gartner – saadan noget lignende. Det skulde interessere mig meget at se en virkelig paalidelig og samvittighedsfuld Opsats om hele min Ungdomsperiode – og *Du* har jo en Del af Materialet i det mindste!

Faar jeg „Morgbl.“ og „U. og Hj.“ sendt til min ny Adresse.

Børnene ere muntre og søde. Emmy er ude i en Gondol med dem idag.

10

Venligste Hilsner
Din
Holger Dr.

423. Til *Fr. V. Hegel*.

15

Venezia
Casa Mengaldo. 1173.
S. Silvestro.
1 Maj 84.

Kære Justitsraad Hegel.

Jeg antager, at De nu har læst mit sidst hjemsendte Digt i „Morgbladet“. Rimeligvis er da atter Vægtskaalen vippet *nedefter* til Gunst for mig, efter at De i Deres sidste venlige Brev synes at se Tingene i lidt mørkt Lys hvad min Produktion og min materielle Stilling angaar.

Jeg kan blot gentage her, hvad jeg ofte har haft Lejlighed til at sige Dem, kære Justitsraad Hegel, baade som min Forlægger og min nu snart tiaarige Ven – Vær ubekymret i saa Henseende!

Stol De trygt paa tre Faktorer: mit Talent, min gode Lykke og min Kærlighed til den snevrere Kreds, der er om mig. De to første har fulgt mig godt gennem mit Liv; den sidste vil netop *nu* vise sig at udøve sin støttende Indflydelse paa de første.

Bliv ikke forskrækket, fordi de første Maaneder af denne Rejse har kostet saa forholdsvis meget. Der er altid meget at lære 3: betale, naar man første Gang rejser med Familie og naar man maa prøve sig frem for at finde *det* Sted, der mest inspirerende virker paa Ens

Sind og Arbejde. Nu, da vi er kommen i Orden her, lever vi billigere end vi kunde gøre det derhjemme.

Men Alt dette vil min brave Emmy langt bedre kunne forklare end jeg. Kun *det* vil jeg sige, at det var heldigt at vi kom ud at rejse, og
5 at De ikke et Øjeblik maa fortryde at have givet Deres vægtige pekuniære Støtte dertil. Hvis jeg var bleven derhjemme, saa var jeg ikke undgaaet – det ser jeg tydeligt nu – at blive draget ind i Vrøvlet og Suppedasen til Fordel for denne eller hin Konsekvens af min sidste Fejdehandske. Men jeg vil være en *fri* Mand, en uafhængig og sund Kunstner; og det bliver man ved at rejse sin Vej i Tide – og saa forresten
10 ikke bære sig ad som den fortræffelige Bjørnson, der hvert Øjeblik sender sine vrede Manifeste hjem for at øge den almindelige Malstrøm af politisk Uføre – eller som den dystre Ibsen, der mere og mere søger Flaskens Hjælp for at faa alle „Samfundsonderne“ til at glide ned.
15 Undskyld Digressionen, men naar jeg tænker paa mine to store Kolleger, saa maa jeg sukke.

Muligvis vil De svare, at jeg er en Sangviniker, der ser Tingene i altfor gunstigt Lys for mit Vedkommende. Det er jeg imidlertid langt-
fra; jeg vilde endog undertiden ønske, at jeg var det lidt mere end jeg
20 er. Men jeg har en Foryngelsens Evne, en Elasticitet, og en rodfæstet Tro paa det Gode og Sunde i Verden – og det er *dette*, der bestandig har støttet mig og som efter hver en Eksplosion og paafølgende Matched atter tager Tømmerne og fører mig sikkert videre ad Livets og Digtningens ikke altid lige banede Vej.
25 Jeg belægger denne Gang mine Ord med Akta.

Indlagte Skuespil „Lykken i Arenzano“ beder jeg Dem og Deres to kære Børn modtage som en Majmaaneds-hilsen og gennemlæse opmærksomt. De vil finde, tror jeg, at den dramatiske Behandling af Stoffet er bleven lettere og behændigere, og at Dialogen nu er naaet
30 op i Højde med mine bedste Prosadigtninger. Stykket er fint, elskværdigt og sandt; – der er Lykke og Solskin og Elskværdighed til i Livet, og jeg skal (Fanden lyne og tordne mig!) vise dem derhjemme, at jeg ikke er rejst forgæves og at jeg har arbejdet godt og lykkeligt under min lange Tavshed og trods mine Afbrydelser af Ildebefindende
35 og Mismod.

Dette Stykke beder jeg Dem saa hurtigt som muligt at tage *en* (*paalidelig*) *Afskrift* af og saa i mit Navn indsende det til det kgl. Theater, hvor man netop har sagt mig, at der i høj Grad trænges til et saadant *mindre* Stykke, poetisk og lyst behandlet – saadan i Smag
5 med Bjørnsons „*De Nygifte*“ eller Alfred de Mussets Proverber.

Jeg skal anvende al min Indflydelse (om den forresten behøves) for at faa Stykket opført i Begyndelsen af den kommende Sæson. Men dette er ikke Alt. Jeg talte allerede i Vinters med Will. Bloch om det Virkningsfulde i muligvis paa samme Aften at opføre to Stykker af
10 mig, et lille fint *1 Akts* som lyrisk Introduktion og et større, mere indholdsrigt som Hovedstykke. Det er dette, jeg nu er i Gang med. Jeg har foreløbig lagt mit tungere, alvorlige og lidt hidsige Stykke fra Juletiden til Side, og sætter nu fuld Damp op med det Stykke, som Fru Julie kender under Titlen „Enke“. Det bliver ud af vort moderne
15 Liv, men ligeledes lyst, fint, elskværdigt, straalende af poetisk Diktion og Tillid til det *bedste* i den „danske Bevægelse“.

De skal faa at se!

Men alle disse gode Ting forudsætter, at De ikke altfor ofte svinger Saldoens mørke Standart for mine Øjne, men støtter mig og stoler paa,
20 at hverken jeg eller min Hustru er letsindige Mennesker. Husk, hvad Martensen siger som Slutsætning paa hele sit „Levned“, at det er i vor danske *Literatur* at Haabet om vor hele nationale Fremtid bestaar. De Ord er sandeligt sande; de har lagt sig dybt i mit Hjærte, og jeg lægger ogsaa *Dem*, kære Justitsraad Hegel, paa Hjærte at
25 vaage over den *Literatur*, som skylder Dem saa meget, men hvem De ogsaa skylder Alt, Deres Navn, Deres begunstigede Stilling i Livet, Udviklingen af Deres Evner og Ansporingen af Deres utrættelige Flid.

Til Slutning kun nogle Forretningsspørgsmaal.

Vil De være saa venlig omgaaende at meddele mig, om De rigtigt
30 har modtaget denne Sendelse (ligesom jeg heller ikke véd, om De for nogen Tid siden modtog Manuskriptet til en lille Fortælling „Lodsoldermandens Spilledaase“).

Og vil De gøre mig den Tjeneste paa mine Vegne at sende Hr. Jens Christensen i Hamborg 200 Reichsmark, som han skal have for at
35 oversætte „Puppe og Sommerfugl“. Dette Stykke har jeg nu for

tredie Gang gennemset og omarbejdet og det er nu afsendt til ham i
 Afskrift (af min Hustru). Selv afskriver jeg det i sin udvidede og for-
 andrede Skikkelse, for at hjemsende det til Dem. Det maa ikke ud-
 komme i Tryk paa Dansk, før det er opført paa en af de tyske Scener,
 5 hvilket sker i Begyndelsen af kommende Sæson. Men jeg agter i Manu-
 skript at indsende det til baade den svenske og de norske Scener, lige-
 som jeg ogsaa vil have at Fru Hennings skal læse det og faa Blod paa
 Tanden, inden jeg indsender det til vort kgl. Theater.

Som De ser, saa er der nu Travlhed over hele Linien.

10 De hilses hjærteligst, med Fru Julie, Jakob og alle de Smaa, fra min
 Hustru og

Deres hengivne
 Holger Drachmann.

424. Til *Otto Borchsenius*.

15

Casa Mengaldo. 1173.
 S. Silvestro.
 Venezia.
 1 Maj. 84.

Kære Borch.

20 Tak for Brevet. Jeg haaber at Du nu har læst „Danmark“ i Morgbl.
 og at Du – og dine Venner – har faaet det Indtryk af noget storstilet
 og kærligt, som jeg netop vilde lægge deri. Jeg skrev et lille Brev til
 Berg desangaaende.

Her er Digtet „Protestanternes Kirkegaard“. Du ser, at det er
 25 blevet større, bredere, og at der aander en anden Luft deri end sidst.
 Ogsaa *dette* Digt haaber jeg skal blive vel modtaget af Vennerne –
 og, da der ikke er „Polemik“ deri, maaske endogsaa af Fjenderne.

Men dette er ikke Alt. Jeg har skrevet til Hegel idag, et godt lille
 Brev, og sendt ham Manuskriptet til en Komædie i en (stor) Akt,
 30 „Lykken i Arenzano“. Det skal skrives af, hurtigst muligt, men tag ud
 paa Skovgaard og læs det derude. Jeg har lagt lutter Solskin, Finhed
 og Elskværdighed deri, og jeg haaber at I *nu* vil indrømme, at jeg
 kan behandle et Stof dramatisk og paa samme Tid poetisk. Jeg sætter
 det selv i Rang med Bjørnsons „De Nygifte“ – kun at jeg til en For-

skel tror, at Kærnen i *mit* lille Stykke er sundere, mindre skruet, mere menneskelig jævnt.

Dette Stykke skal saa danne ligesom en lyrisk Introduktion til det større (ikke det fra Juletiden, som foreløbig ligger hen) men et tidligere paabegyndt, som kaldes „Enke“, og som kommer til at rumme hele den lyse, faste og elskværdige Side af den „danske Bevægelse“.

Du ser, det bliver lutter Elskværdighed! – Ja, vi trænger ogsaa i Sandhed dertil. Blot jeg nu maa beholde Helsen og Humør i nogle Maaneder endnu og ikke faa altfor mange pekuniære Fortrædeligheder! Jeg lod et lille venligt Alvorsord herom indflyde i Hegels Brev; og han er jo forresten snil nok, naar man taler til den gode Side hos ham.

Emmy er stadig skrøbelig, den kære Stakkel; men nu maa vi se, hvad Dr. Keppler formaar. Det er nok det gamle Maveonde fra i Vinter + det „andet“. Børnene friske, men min Øjsten Jens lider af Hjemve! Jeg ligesaa! Dog, netop dette haaber jeg skal lægge en Duft af noget ægte menneskeligt over det store Stykke. Hovedpersonen er en Seminaristnatur, men en af de ægte, naive og sunde – en af dem, der bærer Fremtiden derhjemme. Jeg skriver løs rundt omkring i Stykket. Naar jeg har de to første Akter samlet, vil jeg hjemsende dem til Hegel; saa kan Du selv dømme.

M. H. til Skolesangen, da er det *endnu ikke* den af Dig citerte. Det er dumt, at min Hukommelse svigter mig paa dette Punkt, men den var ganske bestemt *ikke* i to Afdelinger. Det klinger heller ikke rigtig som mine Strofer. Det maa have været noget jævner, noget saadan til en Melodi: Der er et yndigt Land eller lignende. Ret Dig herefter i din Søgen. Jeg blev Student i 65. Altsaa vilde 1861 være et altfor tidligt Tidspunkt at søge Sangen paa. Jeg var jo – heldigvis – ikke noget Vidunderbarn.

Diskretionært! Tag Dig lidt i Agt med Hensyn til min Søster og Svoger. De er mig nu paa dette Punkt lidet gunstige. Deres Hus (!) synes at være blevet Arnestedet for netop *mine* literære Modstanderes „Akademi“. Hold Dig til mine Optegnelser. Selv om der er „Dichtung“ deri, saa er der dog sandelig ogsaa „Wahrheit“.

Lad mig saa høre fra Dig!

Vore hjærteligste Hilsener
Din Holger Drachmann.

425. Fra *Otto Borchsenius*.

9/5 84.

Amalieg. 14.

Kjære H. D.

6 Tak for Digtet til „U. og H.“ – det aabner Bladet i Dag. Baade det og Digtet i „Mrgbl.“ ere smukke, og du skal have Tak for at hjemsende flere lignende. Men skal jeg være ganske ærlig, kan jeg dog ikke sætte dem slet saa højt som du selv gjør i dit Brev. Du, der nu staar paa din Produktions Højde, har erhvervet dig saa rig en Deklamation, saa
10 fyldig en Tone, saa „rund“ en Mund, at slige Digte altid have Værd, men det overraskende geniale, det springende medrivende, det slaaende og sig i Tanken fastsættende, saa man bliver ved at læse, til man kan det udenad, *det* er der ikke i disse Digte. Selv i „De euganeiske Høje“, som halvt jo var en Studie efter Hertz eller vor gamle Lit. med
15 gamle Versformer, selv dér blev Læseren grebet stærkere og varigere. Mulig rummer det rimfri Vers visse Farer; det frister til at blive ved i Breden i Stedet for til at koncentrere og slaa Gnister. Dette ikke at forstaa saaledes, at jeg eller andre her hjemme *ikke* synes om disse Digte. Alle erklære dem for smukke, men det er ikke nok. Du har
20 blæst saaledes til Lyd, at man nu venter *mere* af dig, end du før har givet, og det er ingen Sejr, at man i en noget kølig Tone erklærer det og det for „kjønt“ og „vakkert“ og saa taler om andre Ting. Dit lille Skuespil virkede *derfor* ogsaa halvt paa mig som en Skuffelse. Der er smukke, fine, baade aandrige og træffende Ting i Dialogen, en vis
25 landskabelig Stemning over Scenen, men dels er det en grumme gammel Historie med Moder og Datter om samme Bejler, dels synes jeg den unge Pige har Ret, at han paa ingen Maade har Lov til at opkaste sig som Forsyn, knuse hendes Kærlighed til Maleren i Rom, tilmed for *selv strax* at bemægtige sig hende; og det forekommer mig
30 svagt, at *hun* saa hurtig og umotiveret giver sig hen til en ny Elsker, mens Blækket knap er tørt paa den Konvolut, Tjenestepigen gaar med i Lommen. Vi 3: Tilskuerne, kjender ikke den unge Maler i Rom, og kan ikke uden videre tro Hr. Arnfelt paa hans Ord, da han selv vil have Pigen. Lige saa er Middagsscenen, hvor hun *siges* at have været
35 aandrig og drillende, *siges* at frygte og derigjennem komme til at

elske ham, *lagt uden for Scenen*. At paaberaabe sig paa Romeo gaar neppe i denne lille Hverdagshistorie. Shakespeares Drama er i alt for stor Stil, og der siges endogsaa kun, at Romeo er forelsket, at han sværmer – det er i Masketiden o. s. fr.

5 Spillet godt, kan dit Stykke maaske nok tage sig ud, men husk, at *dit første Arbejde* nu vil blive særlig prøvet og drøftet. Nu skulde du slaa dit største Slag. Nu skulde du paa din Rejse have skrevet *dit store Epos*, eller et romantisk Drama af „En Skærsommernatsdrøms“ Rang. *Det* skulde være din positive Belæggelse af dine Angreb paa

10 den „udmarvende Literatur“. Et lille Skuespil, et vakkert Fædrelandsdigt, ja, var det saa blot en virkelig blivende Nationalsang! er for dig kun Haandarbejde. Jeg troede, du sad i det store Reformationsdrama og ikke i moderne Skuespil som „Enken“. Men du maa jo bedst selv føle, hvilken Vej det er naturligt for dig at gaa.

15 Jeg tror, dit Brev til Hegel sen. er falden i god Jord, skjønt jeg (saa vidt jeg kunde forstaa, og spørge turde jeg jo ikke) du ikke har talt helt ud til ham. Fra ham vil der neppe komme Anstødsstene nu. Hvorfor tager du ikke dine *Kunstnernoveller* op. De er absolut aandig betydeligere end disse Smaaangreb paa Kunstnere og Kunstner-

20 livet.

Men det blev et langt Brev. Hils Fru Emmy mange Gange og lev vel. Lad snart høre fra dig.

I Hast!

Din hengivne
O. B.

25 426. Til *Otto Borchsenius*.

Tarvis
Kärnthen.
Østerrig.
13. Maj 84.

30 Kære Borch.

Der er 28 Graders Varme i Venedig; Sommeren kommer dumpende lige pludselig ned over os; vi har haft Diarrhoe allesammen her de sidste 4 Dage, Luften staar stille, og i dette Øjeblik begiver vi os op i

Kärnthner Alperne til en lille Landsby – 6 Timers Jærnbane kørsel herfra.

Min Adresse er altsaa for de kommende Maaneder ovenstaaende: Tarvis, Kärnten, Østerreich.

6 Dit Brev træffer mig ligesom jeg skal afsted.

Du er som sædvanlig utaalmodig, og jeg er ikke enig med Dig paa et eneste Punkt! Men herom senere.

At det ikke er personlig Uvilje imod Dig eller „U. og Hj.“, der i mange væsenlige Spørgsmaal nu stiller mig ensom og ligegyldig over-
 10 for Ros eller Dadel – det beviser jeg ved herved at sende Dig indlagte Rejsefantasi ovenikøbet med Randtegninger. Det var oprindeligt bestemt til en Almanak – selvfølgelig mod et langt større Honorar end U. og Hj. kan byde – men jeg vil nu *netop* have det i U. og Hj. Kun er jeg aldeles nødsaget til at betinge mig, at jeg med omgaaende Post
 15 faar tilsendt 200 østerrigske Guldene i à Conto Betaling for Bidrag ved Juletiden og nu. Hvis U. og Hj. ikke kan gaa ind herpaa, da beklager jeg at maatte disponere over dette Bidrag paa anden Maade. Leve skal jeg jo.

20 Og hermed anbefaler jeg „Venezia“ til din behagelige Gennemlæsning. Jeg skal vel vogte mig for i Fremtiden at ytre nogensomhelst Mening selv om enten lyriske, episke eller dramatiske Arbejders Værdi, som jeg hjemsender. Enten kan *jeg* nu ikke længer vurdere mine Evner selv – eller ogsaa er det *Jer*, som er ødelagt af Parti-Kritik og daarlig Hovedstadsluft. Nu vil jeg holde mig i mine Bjerge
 25 saa længe som muligt – lad os saa se, om Du eller andre derhjemme kan faa opdaget et nyt Literatur-Kongsæmne, der i væsentlig Grad er bedre end

Din hengivne
 Holger Drachmann.

30 Skal din Bedømmelse af mit lille „Arenzano“ ogsaa være et Udtryk for Familien Hegels Dom derom??? Ak, ak, ak, snart er jeg som Tordenskjold ene paa Dækket, men I skal *dog* ikke faa mig til at overgive mig!

H. D.

Gør mig den private Tjeneste at underrette „Morgenbladet“ (forresten et uhyre interessant Blad!) om min *forandrede Adresse*.

Ihast.

H. Dr.

5 427. Fra *Otto Borchsenius*.

Amaliegade 14. Kjøbenhavn, K., den 19/5 84.

Kjære H. D.

Tak for Bidraget i Dag. Desværre glemte jeg sidst at skrive, at Hendriksen ikke kan eftergjøre, hvad du tegner med *blaat* Blæk; det lader
10 sig ikke fotografere, bliver gult o. s. fr. Derfor mislykkedes Vignetten til „Kirkegaarden“. Nu gjøres i alt Fald Forsøg igjen med et Par af de ny Tegninger. De 200 østerr. Gylden haaber jeg ere sendte af Sted endnu i Dag, men der er nok ingen rigtig god Postforbindelse ∴ Pengeforbindelse med Østerrig. Men Pengene er i alt Fald paa Vej nu
15 til dig. Det var heldigt, dit Brev kom i Dag; i Overmorgen rejser Hendriksen en 2–3 Uger til London.

Jeg er ikke „utaalmodig“ i den Forstand, du tager det. Det spiller en rent forbigaaende Rolle for mig, at ogsaa jeg (og til Dels „U. og H.“) taber, hvis du taber, thi jeg – og du kan jo gjerne tro mig –
20 holder saa meget af dig og dit Forfatterskab, at Hensynet til det overskygger mine egne Interesser.

Lad mig prøve paa at sige, hvad jeg mener, i stor Korthed.

Husker du Baggensens Rimbrev til Oehlenschläger? Han bad Guderne indgive Oehl. mindre Tillid til sin mindre Kraft, og større Tillid
25 til sin store – „den største er ham forundt“. Netop fordi du har faaet Vinger som faa, vente og haabe dine faa, virkelige Venner det største af dig. Vi have i disse Dage oplevet den 200. Opførelse af „Elverhøj“. Skriv et saadant nyt stort nationalt Skuespil. Eller brug din Lyrik, din Fantasi. Skriv et nyt „Skærsommernats-Æventyr“. Du skulde se, hvorledes Krohn og Bloch have sat „Hamlet“ i Scene. En Farvepragt, en
30 Rigdom, en overraskende Skjønhed. Brug alt, hvad disse formaa at yde, lad Gade skrive Musik til et saadant Arbejde, øs det over med Lyrik, Musik, Farver og Massevirkning. Nette smaa Arbejder, og

endogsaa store borgerlige Skuespil kan de andre jo skrive. Du har jo selv egenlig protesteret mod denne Retning, og de bedste sukke efter noget vægtigt, noget stort. Nu spiller Fru Hennings jo heller ikke mere i „Puppe og Sommerf.“, siden hun har spillet selve Ofelia.

5 Det vilde i og for sig være naturligt, om du efter en saa rig Produktion havde hvilet nu i nogle Aar, maaske endogsaa skrevet Smaa-ting (skjønt Oehlenschlägers Kanarifuglen, Ærlighed o. s. fr. og hvad deraf fulgte er afskrækkende Spor) men *netop nu*, hvor du *selv* har aabnet en Fejde, *maa* du sejre med *store og uomtvistelige* Arbejder.

10 Jeg er overbevist om, at jeg har Ret, og at jeg virkelig nu er din Ven ved aabent at sige dig dette. Dine Fjender vil dømmе anderledes haardt. Jeg glæder mig til at faa „Venezia“ frem i „U. og H.“. *Tak for det og for ethvert Bidrag.* Hils Fru Emmy *venligst.*

Din

O. B.

15

Jeg er ogsaa enig med dig i, at det „lit. Venstre“ som Parti aldeles ikke længer eksisterer, og hvad mig selv angaar, bærer jeg efter sigende nok alle dine Synder foruden mine egne. Man har fortalt mig, at Georg Brandes anser mig for en af vore værste Jødehadere, at han er
 20 vred paa mig, „fordi jeg har ophidset dig“, baade til „Ostende“ og meget mere, ja at han end ikke ønsker at være i Stue med mig. Relata refero. Det er mig grumme ligegyldigt personlig. Jeg har altid (i det mindste siden 1870) været en fri Mand, og jeg skal falde med Ære, hvis det bliver min Lod. Men endnu vil jeg ikke falde. „Abdi-
 25 cerede“ jeg nu, eller rettere havde jeg i Foraaret abdiceret, vilde „U. og H.“ have været en Fæstning, der overgaves i fjendtlig Haand, og dertil er den alligevel for god, baade dig og dine Fremtidsplaner for nyttig. Enten havde Brandes helt og holdent taget den, eller maaske Galschiøt var rykket ind deri, og du husker maaske fra Hegels
 30 Gilde, hvorledes han forsvarede G. B. og angreb dig? Hvad han nu vil gjøre i „Ill. Tid.“, véd jeg ikke. Jeg saâ overmaade gjærne, at han nu fulgte, hvad han den Middag udtalte, og „U. og H.“ vilde kun vinde i Klarhed – det indrømmer jeg – hvis f. Ex. Georg Brandes af Vrede mod dig og mig blev Medarbejder nu i „Ill. Tid.“ Formodenlig

vil Forlæggerne dog forhindre dette, af Frygt for saa ogsaa at miste deres gamle Holdere. Men det maa Tiden vise. (Apropos, naar Krøyer skriver, „at her er fælt“, saa er det *dig* og *mig*, der gjør ham det fælt. Han sagde forleden til mig, om det dog ikke var for tidligt allerede nu at faa en dansk Bevægelse igjen, da jeg paralleliserede Blicher-Grundtvig contra Hage-Lehmann, Nationalismen contra Liberalismen for ham o. s. fr.). I meget kan du naturligvis se klart „paa Afstand“, og nu tror jeg ogsaa, du gjør ret i at blive borte Aar og Dag, men Ibsen f. Ex. lærer os dog ogsaa Farerne ved Afstand, og Bjørnsons Kamp hjemme har dog baade din og min Sympathi. I alt, hvad du skriver om Fædrelandskjærlighed og det Tryk derpaa, Tiden nu er kommen [til] at give det, er jeg, som du véd, ganske enig med dig. Men en naturlig Alliance med Grundtvigianere, med „Morgenbladet“ og dets ledende Mænd vilde det være baade uret og uklogt at støde bort fra sig. Du kunde maaske personlig staa *ene*; en Digter udsletter med ét godt Arbejde meget af sine foregaaende Anstød, men jeg er ikke Digter, jeg staar som halvt praktisk midt imellem eder, og jeg tror, jeg kan gjøre baade dig og dem nogen Gavn. Jeg har den Tro, at jeg, trods mange Svagheder og Mangler altsaa, passer for „U. og H.“, og at dette Blad gjør, hvad vi begge holde af og ville fremme, ikke saa ganske ringe Nytte endda.

Og som Forholdet nu bliver, er det en *Æressag* at føre *Krigen igjennem*, selv over for Hegel, der med alle sine gode Egenskaber dog nok kunde finde paa at øve et Tryk dér, hvor han mente, at der skyldtes ham Erkjendtlighed. Ham har jeg sagt, at dette ikke er helt udadledelig Spil, og at han derfor ogsaa vil komme til kort deri over for dem, jeg nu véd er mine Venner. – Ja, dette er kun spredte Svar, men tag til Takke for i Dag. *Tak endnu en Gang for dit Brev.*

Din hengivne
O. Borchsenius.

30

Hils Fru Emmy!

428. Til Fr. V. Hegel.

Tarvis i Kärnten
Oesterreich
24 Maj 84.

5 Kære Justitsraad Hegel.

Som De ser, er vi kommen op i Bjærgene i Mellemtiden. Vi har, paa
Anbefaling af vor Læge i Venedig, fundet en henrivende lille Dal her
oppe mellem Alperne, hvor der er stille, hyggeligt, billigt – en Idyl
mellem høj-romantiske Omgivelser. I Venedig var der indtil 28
10 Graders Varme, og vi begyndte atter at skrante.

Bjærgluften har virket i høj Grad velgørende paa os Alle – ja i *den*
Grad paa Gerda, at hun er bleven som en vild Elv og maa sendes i
Landsbyskolen – hvorfra hun jævnlig deserterer.

Nu strømmer det ind til mig med Anmodninger fra alle Kanter. Der
15 skal i Beg. af Juni være et storartet sønderjysk Besøg – man regner
3000 Mænd og Kvinder – i Ringkøbing Egnen. Sagen maa ikke om-
tales i Bladene, og man har bedet mig om at være Stemningens For-
tolker. Jeg har taget mig ordenligt sammen og skrevet en virkelig
imponerende Festsang. Jeg skal sende Dem et Explr, naar jeg selv
20 faar den trykte Sang tilsendt. – Det var lige just som *Deres* Anmod-
ning kom m. H. til de „sønderjyske Piger“. Samme Piger faar da
denne Gang nøjes med en liden net Vise, der *helst* skulde bruges ved
en af Skov-Udflugterne. Det er jo under alle Omstændigheder svært
at sige noget om og til Sønderjyderne andet end at de skal *vente* og
25 *haabe* – men særlig for *mig* er det svært at tale til de sønderjyske
Piger, da jeg allerede en Gang har sagt mit *Bedste*!

Og ligesom jeg vel havde omfavnet de kære sønderjyske Piger, saa
kommer der en „hemmelig“ Anmodning til mig fra en af det kgl.
Theaters betroede Mænd – altsaa der maa ikke tales derom! – ifølge
30 hvilken man nærer en vis Frygt for at Etatsraad H. P. Holst skulde
omgaas med Planen til at skrive den store Kantate til Holbergs Festen
i Decb. Man paalægger derfor indtrængende *mig*, som „den, der ene
har Myndighed“ til at gribe øjeblikkeligt i Harpens Strænge og ind-
sende mit Drapa, inden de U-myndige kommer til. Jeg har vel i Stil-
35 hed forberedt mig lidt herpaa, men jeg troede dog at jeg havde læn-

gere Frist. Nu maatte jeg imidlertid bøje mig for det Uundgaaelige, da jeg nødig vilde sejles agterud, og jeg har altsaa taget et mægtigt Greb i Strengene og indsender Kantaten imorgen til Theatret.

Hvis ikke alle disse Afbrydelser var kommen, saa havde De for-
 5 modenlig – ja nu kommer Humlen – allerede nu modtaget til Af-
 skrivning de 2 første Akter af en *Æventyrkomedie*, som jeg i al Stilhed
 var begyndt paa i Venedig, og som disse idyllisk-romantisk-bedaar-
 rende-stemningsfulde Omgivelser her yderligere ansporede mig til at
 fortsætte saasnart jeg kom herop. Det skulde være en Overraskelse
 10 baade for Dem og den brave Borchsenius, der tror mig fortabt i det
 moderne Drama, ja vel egentlig allerede begyndt at „sakke af“. Da
 jeg nu muligvis kunde befrygte, at De til en vis Grad delte hans An-
 skuelser, og da De alligevel som sagt om en fjorten Dages Tid rimelig-
 vis faar den første Halvdel tilsendt til Afskrivning (saaledes at det
 15 Hele i god Tid kan indsendes til det kgl. Theater som en Trumf, der
 venteligt udspilles i Beg. af Sæsonen) saa tager jeg ikke i Betænkning
 at røbe min Hemmelighed for Dem, kære Justitsraad Hegel, idet jeg
 antager at De deler den Fornøjelse, det har været mig saaledes frit at
 give min Fantasi, min Romantik og min Lyrik Tømmen. Thi jeg har
 20 en Følelse af, *hvad* det egentlig er man gaar og venter paa der-
 hjemme. De maa gerne meddele dette til Borchsenius, men forøvrigt
 beder jeg baade *Dem* og *ham* om ikke at lade det gaa videre; saaledes
 at det virkelig kan blive en Overraskelse for den større Del af Folk
 derhjemme.

25 Mine moderne Ting kan godt taale at vente; desto modnere bliver
 de, naar de kommer frem, og De véd desuden at jeg altid saa vidt
 muligt lader mig inspirere af det Steds Natur og Stemning, hvor jeg
 befinder mig.

Her befinder man sig midt i *Æventyret* – især naar man tager de
 30 venezianske Serenade-Nætter med som Baggrund og maler hele sit dra-
 matiske Billed op imod det fjærne og kære Lands Folkekarakter. Man
 digter dog *bedst* i Erindringen og Længslen; – derfor gentager jeg atter
 og atter, at jeg har gjort vel i at afsondre mig fra Hjemmet for en Tid.

Æventyrkomediens Handling falder for en Del sammen med det
 35 *Æventyr*, der staar i en af *Asbjørnsens* første Samlinger under Titel

„Hakon Borkenskjæg“ og i *Sv. Grundtvigs* sidste Samling under Titlen „Graaben“ (tror jeg). Da jeg ikke har disse to Bøger hos mig, beder jeg Dem *endelig sende mig dem*, kære Justitsraad Hegel – ligesom jeg ogsaa vilde være Dem taknemlig for *det Bind af Troels Lunds* Skildringer fra vort 16de Aarhundred, der omhandler Boliger, Skikke, Klædedragt og muligvis Lovtilstande, Overtro eller sligt, hvad De selv (eller den alvidende Larsen) kunde tænke Dem som tjenende til at karakterisere den Periode i dansk *Kulturliv* (Slutningen af 16de Aarhdr i Danmark). Ligeledes takker jeg Dem for Deres Tilbud om at faa *Vodskovs Bog* tilsendt.

Ja, nu kan jeg ikke mere idag. Vil De hilse Deres kære Børn og takke Fru Julie paa min Hustrus Vegne for det sidste venlige Brev, som snart skal blive besvaret og forhaabenligt vil mødes med et lignende nyt. Havde jeg Tid, saa skrev jeg selv.

Deres hengivne
Holger Drachmann.

Vor hjærteligste Gratulation til Fødselsdagen – omend bagefter! Kunde vi ikke faa alle Familiens *Mærkedage* tilsendt?

429. Fra *Fr. V. Hegel*.

Skovgaard d. 2 Juni 1884.

Kjære Hr. Drachmann.

Da jeg fra flere Sider har hørt, at Venedig er et farligt og usundt Opholdsted, navnlig i den varme Tid, var det mig overordentlig kjært af Deres venlige Breve til Borchsenius og til mig at erfare, at De har forladt denne By og er flyttet op i Bjergene, og at hele Familien nu lever der i bedste Velgaaende. Jeg kan godt forstaa, at De der under disse Forhold har langt mere Ro til Tænkning og til Arbejde end selve Hjemmet kan byde Dem, og at De derfor foretrækker i nogen Tid at leve i Udlandet, da De nu engang er der. Hvad De fortæller mig om det De har under Arbejde, kan ikke andet end i høj Grad glæde mig; thi jeg er aldeles sikker paa, at en Æventyr-Komedie er noget, som i særlig Grad vil lykkes for Dem, og at De derigjennem

vil kunne tage det store Publikum med Storm. – Selv ejer jeg desværre ingen af de Bøger, De skal bruge; men jeg har skaffet dem og sendte igaar som Pakke*: 3 Bind af Troels Lunds Skildringer, Thiele om Overtro samt Grundtvigs sidste Samling (med Graabén). – Asbjørnsens Æventyr. 1 Saml. er desværre ikke at opdrive her i Byen. Jeg har forlangt den fra Christiania under Xbaand og sender Dem den saasart jeg faar den. – Avertissementet om Deres Leilighed er først kommet i Berl. Tid. for et Par Dage siden; det kunde nemlig ikke indrykkes før Malling fik Svar fra Ministeriet om Fremleje var tilladt. Dette Svar, som jeg modtog i Onsdags fra Malling, gaar ud paa, at Ministeriet under Deres Ophold i Udlandet, ikke vil hindre Dem i midlertidig at overdrage Deres Leilighed til en Anden; men Ministeriet skal først vide hvem det er, der ønsker at bo i Palaiet, og forbeholder sig Ret til at vrage den event. Liebhaber. Endnu har Ingen meldt sig. – Deres et Akts Skuespil „Lykken i Arenzano“ er afskrevet. Originalen opbevarer jeg og Afskriften er sendt til det kgl. Theaters Chef.

Der skulde da tages en endelig Bestemmelse med Hensyn til Udgivelsen af Lundbyes Billeder og Hendriksen har nu lovet mig de resterende 14 à 15 Træsnit i Løbet af Juli Maaned. De véd, at Idéen til disse Billeders Udgivelse er udgaaen fra Hendriksen og at han i sin Tid har anmodet Emil Bloch om at ledsage dem med Lundbyes Biographi, som jo forlængst er skreven og nu foreligger i omarbejdet Skikkelse. Jeg er ved Overdragelsen bunden til at benytte denne Biographi og jeg udbeder mig herved Deres Tilladelse til at maatte medtage enkelte af Deres Digte. Vil De være tilfreds med at hele denne Sag ordnes af vor fælles Ven Borchsenius, hvem jeg i saa Fald ganske vil overdrage Udgivelsen og Ordningen af Stoffet. Vær saa god at give mig bestemt Svar herpaa, naar De næste Gang skriver til mig.

Hjertelig Tak for den smukke Sang! Den vil passe ypperlig paa Udflugten til Frederiksborg og Fredensborg, og et Leve for de sønderjyske Pigers Sanger skal ikke blive glemmt; det kan De stole paa.

* Maa jeg faa at vide *naar* denne Pk er modtaget af Dem.

Igaar besøgte Prof. O. Bache os. Han har været borte et Par Maaneder, den meste Tid i Spanien, væsentlig for at besøge Malerisamlingen i Madrid, og der har han taget en Del Kopier. Paa Hjemreisen traf han i Paris flere Venner; deriblandt Krøyer, som har faaet
 5 anden Præmie for sit Pastel-Maleri fra Skagen, der er udstillet paa Salonen. Der blev ialt kun uddelt en 11 anden Præmier, saa det maa jo betragtes som en stor Ære at K. var blandt disse. De 5 første Præmier, som uddeltes, var udelukkende til Billedhuggere og Arkitekter.

Af Bjørnsøns ny Fortælling er der alt opsat en 13-14 Ark; han
 10 venter at kunne blive færdig med Manuskriptet i denne Maaned. Kielland og Lie møde hver med en Fort. tidlig paa Efteraaret. Kaa-lund har det noget bedre og er i Torsdags reist til Modum. Jacobsen er desværre vedblivende temmelig daarlig; det er hans Agt at reise til Familien i Thisted i den bedste Sommertid.

15 De erindrer vel, at det kgl. Theater i Anl. af Holbergs 200 Aars Fødselsdag (4 Dec) har opfordret d. og n. Forfattere til at indsende et Festspil, *som kan gaa sammen* med en af Holbergs Komedier. Hvis De vil deltage i Konkurrencen, maa Manuskriptet være i Theaterchefens Hænder *inden 1 Juli*. At De har indleveret en Kantate i An-
 20 ledning af denne Højtidelighed, forhindrer Dem vel ikke i ogsaa at skrive Festsplet.

Og nu for tredie, jeg haaber sidste, Gang! Da jeg skrev til Dem om vore Pengesager, var det under Indtrykket af, at Deres Udgifter paa Reisen i en foruroligende Grad overskred hvad der var budgetteret.
 25 Men jeg haaber, at De kjender mig tilstrækkeligt til at vide, at jeg mindst af Alt vil unddrage mig et givet Løfte eller lade en kjær Ven i Stikken.

Det er idag anden Pintsedag. Vejret er glimrende. Skare paa Skare drager forbi os, syngende fædrelandske Sange, af og til ledsaget af
 30 Hornmusik og Faner; vort gamle Flag, baaret af en stiv Sydost, staar smukt paa den blaa Himmel. Sommeren holder sit Indtog. Lev nu vel, kjære Hr. og Fru Drachmann, og lad os snart igjen høre fra Dem.

Med mange kjærlige Hilsener for hele Familien fra Jacob, Julie og mig, er jeg

Deres hengivne

Fr. Hegel.

430. Til P. E. Lange-Müller.

Tarvis
Kärnten
Oesterreich
12 Juni 84.

5

Kære Lange-Müller

Tand for Tunge!

Gaa til Justitsraad Hegel (Klareboderne 3). Dér vil Du finde $\frac{2}{3}$ af et
Manuskript, en Æventyr-Komedie, betitlet „Der var engang –“, som
10 jeg har hjemsendt i Renskrift. Den manglende Tredjedel hjemsendes
om fjorten Dage; men der begyndes strax paa Afskrift i to Explr – et
til Komponisten P. Lange-Müller og et til det kgl Theater. Du kan i
Løbet af en Timestid i Hegels private Kontor sætte Dig foreløbig ind
i dette mit – jeg tør sige det selv – friskeste Arbejde.

15 Nu skal Du skrive en ligesaa *frisk* Musik hertil (om „stemnings-
fuld“ behøver jeg ikke at tale til Dig).

Men kast Dig straks over Arbejdet, med Tilsidesættelse af Alt andet,
saasnart Du har Afskriften. Det er en Trumf, som vi i Forening maa
se at gøre til Triumf for os begge – men jeg vil gerne have den frem,
20 saasnart gør ligt er.

Foreløbig har jeg kun *dette* at sige! Altsaa: om fjorten Dage kan Du
se det Hele.

Foreløbig (og paa det strengeste) Tand for Tunge! overfor baade
Hennings og andre. Derfor skal Du dog ikke undlade at *hils* hos
25 Hennings, hvis Du ser dem.

Vi lever vel her oppe mellem Alperne! Kan Du ikke komme hertil i
Sommer?

Hilsner fra min Kone og Din hengivne

Holger Drachmann.

30 *I Hast!*

431. Fra Karl Gjellerup til Emmy Drachmann.

Ønslev pr. Eskildstrup
Falster

[ca. 20/6 1884]

5 Kære Fru Drachmann!

Jeg hilser Dem her fra mit sædvanlige Land-Asyl, uden saa nøje at vide, hvor De er, om De endnu sejler i Gondoler, eller De et eller andet Sted rider paa Æsler.

Først ret megen Tak for den grønne Henrik. Jeg var bange for at
10 De skulde glemme at lade mig anden Del sende og tænkte allerede paa at fremstille mig hos Schubothe med første Del i Haanden, men saa kom den. Barndomshistorien i første Del var mig temmelig trættende og ogsaa senere kunde der vel findes vel vidtløftige Strøg, men i det hele er det en fornøjelig, stemningsfuld og vis Bog, tydsk i bedste For-
15 stand, og det er efter min Mening en meget god Forstand. I den brede Stil, der ofte gaar tilbage til Fortids Begivenheder, og bestandig fordyber sig i en næsten spidsborgerlig fornuftig Moralisering er der noget, der minder om det græske Tragediekors Virkning, hvoraf jeg er en stor Beundrer. Henrik bærer sig rigtignok vel dumt ad, da han ikke
20 frier til Dorothea, forudsat at han virkelig er saa forelsket i hende og tror saa fast paa sin Kærlighed, som han siger. Men ellers er rigtignok Slutningen med Judith langt originalere og mere harmonisk end det andet vilde være.

Endnu en Gang: Tak for Bogen.

25 Allerførst skulde iøvrig Drachmann have Tak for Digtsamlingen baade fra mig og fra min Fader. Vi havde iøvrig begge allerede købt den, da den blev sendt fra Hegel. Flere af Digtene kendte jeg jo, navnlig det skønne om Garibaldi. „Moral“ er et godt Digt i den ræsonnerende Genre, Hytternes Sang er fortrinlig. Men søg at faa
30 ham fra at blive for længe i det polemiske, navnlig som Lyriker. Den eneste Form for lyrisk Polemik synes mig Satiren at være, det andet bliver let for meget Tale paa Vers. Men den bedste æsthetiske Polemik er dog den selv at skabe saadanne Værker, som man vil have i Mod-sætning til det, de andre gør, Værker som knuser dem, og det tror jeg
35 ogsaa er den Art Polemik, der ligger bedst for Drachmann.

Hvad mig angaar saa arbejder jeg paa en Mærkelighed i Tiden, et Tegn til Modsigelse, som Skram og Herman Bang og alle de smaa i Nationaltidendes Kælder vil flyve i Flint over. I Slutningen af September haaber jeg at kunne sende Dem det, et eller andet Sted i
6 Verden.

Med mine bedste Hilsener til Drachmann og Dem selv

Deres hengivne Ven
Karl Gjellerup.

432. Til *Otto Borchsenius*.

10

Tarvis. Kärnten.
Østerrig.
21 Juni 84.

Kære Borch.

Jeg har, ganske rigtigt, længe skullet skrive det lovede Brev. Men jeg
15 har stadig troet at kunne overraske Dig med et hjemsendt (stort) Arbejde, der i sig selv baade vilde besvare dit Brev af 19/5 og tillige forklare hvorfor Tiden er gaaet uden at jeg kom til at skrive *Breve*. Nu bliver jeg dog alligevel ikke færdig med Renskrivningen af det omtalte Arbejde førend ved Maanedens Slutning, og jeg vil da ikke
20 spænde Dig længer paa Pinebænken.

Allerede i Venedig var jeg begyndt at ordne et Stof til en Æventyr-Komedie. Og da jeg kom her op – i frisk, sund, „enfoldig“ Luft og romantiske Omgivelser – gik Arbejdet saa at sige af sig selv.

Som det ofte er gaaet mig overfor Dig, saaledes er det da ogsaa nu
25 gaaet: *dit* Brev og *mit* Arbejde har krydset hinanden oppe i den blaa Luft – og, komisk nok, da Du sad i Kbhv. og fældte vemodige Taa-re[r] over min „Dekadence“, saa var jeg allerede i fuld Gang med dette store Slag, der endnu mere utvetydig stiller mig udenfor det „literære“ Venstre, paa min ensomme *Borg*, hvor jeg har Sagn, Lyrik,
30 Musik, harmløs Skæmt, men ogsaa fin og dyb Symbolik til mine haandgangne Tjenere. Denne Gang bliver Slaget ikke slaet i Luften, og heller ikke er det gold Polemik – det kan Du bande paa. Hegel har allerede faaet $\frac{2}{3}$ af Manuskriptet. Den sidste Tredjedel ankommer venteligen om en halv Snes Dage.

Se; jeg *trængte* ogsaa – men i hel anden Forstand end Du mener – til at skaffe mig Luft og Lys i et saadant lyrisk-dramatisk Arbejde, og det er rimeligt, at dette Skridt ind i Middelalder, Sagn, Lyrik og Symbolik vil drage et næste og endnu betydeligere, mere dybt anlagt
6 Arbejde efter sig. Men, hvorom Alting er, *nu* er Arbejdet der, og Du vil om nogle faa Uger kunne gøre Dig bekendt dermed.

Jeg *trængte* dertil – ikke fordi jeg frygter for eller bryder mig om, hvad „Fjenderne“ siger. De eksisterer ikke mere for mig; de er uden al Perfektibilitet, og hvadenten jeg flygtigt hører om et Festmaaltids-
10 Skænderi eller jeg ser den uforanderlige Schandorph rykke ud i „Morgbl.“ og sige en eller anden mig ubekendt og uvedkommende Anmelder nogle Ubehageligheder – saa ynkes jeg over dem, og jeg forekommer mig selv lykkelig stillet i Sammenligning med selv de mest selv-sikre og fanatisk-overbeviste blandt hele Flokken.

15 Jeg *trængte* dertil – fordi mit Sind og min Totalanskuelse paa denne min Rejse langsomt har samlet sig indtil jeg har erobret mig som mit bedste Eje en varm, rolig og befæstet *Fædrelandskærlighed* og en ligesaa befæstet Følelse af Mands og Kvindes Opgaver overfor hinanden. Under „dette Tegn“ vil *jeg* sejre i mine kommende Arbejder
20 – baade de romantiske og moderne.

Og dobbelt *trængte* jeg til et saadant samlet Arbejde, fordi jeg er blevet saa smærtelig berørt af at se den ynkelige Strid og Tvedragt derhjemme, der paa *selve* vor Grundlovsdag *deler* Folket ligefrem i *tre* Hobe, der i Arrighed og Intolerance bliver mere og mere glubsk
25 for hver Dag, der gaar. Feltraabet er det fuldstændig trøstesløse, reform- og idéforladte Løsen: *For* eller *mod* Ministeriet! Og *herpaa* skal et lille, virkelig evnerigt og livskraftigt Lands voksne Mennesker leve – maaske endnu en halv Snes Aar !!!!

Ja, kære Borch; det er muligt, at Du, som selv sidder midt i Suppedasen, synes at der er frisk Luft i Sejlene – eller hvad Du nu synes.
30 Det er muligt, at Du, og dine nærmeste Venner, netop i Splidens voksende Styrke kan haabe paa en endelig og snar Udgang i Retning af et kombineret eller maaske fuldstændig *rent* Venstreministerium. Men hvad *saa*? Er der dermed gjort nogetsomhelst Skridt virkelig til
35 Forbedring? Jeg kan ikke se det; thi for en udenforstaaende Betragt-

ning maa alle de *dybe* Saar tages med i Regnestykket, som denne usalige Forfatningskamp har slaacet *Landet*. De ville ikke *heles* i en hel Menneskealder. Den Ene vil ikke tro noget positivt godt eller hæderligt om den Anden, fordi den i slettest Forstand „politiske“ Maale-
 5 stok anlægges paa alle Personers Tænkemaade og Handlinger. Kun de færreste ville vove at have et virkelig stort og omfattende Syn paa Fædrelandet, paa vort Forsvar udadtil, paa Nødvendigheden af Forsoning indadtil. Og hvor ender det da?

Dette Spørgsmaal dukker atter og atter frem for mig i min Ud-
 10 lændighedstilstand. Jeg kan snart ikke se anden Løsning end den Appel, som Kierkegaard (indenfor det Religiøse) rettede til den „Enkelte“. Vi maa atter til at blive en Samling af saadanne „Enkelte“, der hverken ser til Højre eller til Venstre paa Kommando, men ser stift lige ud – hvad der atter er at se dybt ind i sig selv og tilbage til
 15 vore bedste Minder.

I Kraft af vort Venskab, der jo nu har staaet sin Prøve gennem Aaringernes Omskiftelser, giver Du mig ofte dine Raad. Nuvel, jeg er Dig altid taknemlig derfor. Tag nu til Gengæld *mit* Raad, og oversé ikke, at jeg for Øjeblikket er den, der staar paa det mest overskuende
 20 Stade – udenfor mit Land i geografisk Forstand og dog med en netop derved indvunden Fælles-Kærlighed til hele mit Folk.

Du lever i en sund, overophedet, polemisk og kritisk Atmosfære. Du selv har et varmt, sympatetisk Sind og en redelig Vilje til at ville give de „Gamle“ Ret dér hvor de har den og ikke ubetinget give de
 25 „Yngre“ Ret dér hvor de hvert Øjeblik selv bryder den. Dine literærhistoriske Arbejder, din hele Fortid f Ex ved „Nær og Fjærn“, og dit mere private Forhold f Ex overfor mig beviser dette tilfulde. Men Du har i de senere Tider haft saa meget at gøre med de mere negative Elementer i vort Aandsliv (det politiske iberegnet) og, uden at det
 30 formodenlig selv er Dig klart, bliver Du nemt imponeret ved en vis Dygtighed, ja undertiden ved en vis Frækhed – som Du dog i dit stille Sind ikke kan give Medhold. „Ude og Hjemme“ er et Konglomerat af indbyrdes stridende Penne, Meninger og Mennesker – og det synes som om din redaktionelle Energi, for at holde sammen paa
 35 noget usammenhængende, har givet baade Mennesket og Kritikerne

inde i Dig en Rift, en Revne, der i mange Tilfælde lader en saa nærstaaende Ven som mig udbryde ved sig selv: Hvor er den gamle Borch – og hvad vil den ny Borch?

Ja, jeg fristes til at give *Dig* Raad. Og da jeg dog undertiden har fulgt dine, bør Du vel ogsaa for en Gangs Skyld prøve mine. De stammer fra en ligesaa god Kilde, som dine – det indrømmer jeg – altid har vist sig at gøre.

Hvis Du ikke straks frygter Ordet „tilbage“, da bør efter min Mening den *ny* Borch i bedste Forstand gøre den samme tilbagegaaende Bevægelse, som jeg har slaaet ind paa – tilbage til det Gedigne, til det Enkelte, det Fri, det Personlige. Du vil paa denne Vej finde den gode *gamle* Borch (ligesom jeg nu er ifærd med at finde den gode gamle Holger D.). Det staar nemlig klart for mig, at vi først i det Øjeblik, hvor vi ubetinget sætter Faktorerne „Estrup“ paa den ene Side og „Visnepolitik“ paa den anden Side udenfor Regnestykket – eller med andre Ord gaar helt dybt ind i Halvfjerserne igen – at vi først *da* træffer paa den røde Traad hos os selv, hvis Farve og Snoring alle mulige uheldige Forbindelser (mere og mindre nødtvungne) i de mellemliggende Aar indtil nu for nyligt have underkastet en vilkaarlig Proces. Ikke blot jeg, men sandelig ogsaa Du, har maattet lægge Ryg til og skubbe med paa Vognen for saa meget Skrab og Daarligdom siden vi med iltre Hoveder men med Hjærtet paa det rette Sted slog løs paa Kirke, Samfund etc i vor „Sturm und Drangperiode“. Men det maa sandelig have Ende. Hvad *jeg* allerede har gjort og stadig arbejder paa, det er klart for Alle. Men ogsaa *Du* maa se at komme ud af mange tvetydige eller trivielle Forbindelser, som muligvis kunne synes Dig *nu* at være praktiske, men som ville snære Dig fastere og fastere i Kødets, indtil Du en skønne Dag selv raaber Av og Ak! – og da har *Du* vel at mærke ikke Digterens Evne og delvise Lethed til at gøre Luftspringet, men Du vil nemt falde tungt til Jorden – og blive liggende.

Hvad jeg mener?

Jeg mener: at „U. og Hj.“ er en Klædning, muligvis en Rustning, hvori Du ikke bevæger Dig frit. Hvis den var enten grundtvigiansk eller helt fritænkerisk, enten et Højreorgan eller et Venstredito, hvis der i det

hele taget var et bestemt *noget* – saa var Du, som dens ene Redaktør, tillige et bestemt noget. Din Stilling udadtil (bortset fra dit Navn paa Tidsskriftet) var derved givet; man kunde angribe Dig eller forsvare Dig, og Du kunde holde Pinen ud eller „abdicere“, ganske som Du fandt
 5 svarende til dine Kræfter og dine ideelle Formaal. Men nu kan ingen Sjæl i hele Norden sige, *hvad* „U. og Hj.“ er; den er anløbet af Venstre, anløbet af Fritænkeri, uglesét af Højre, „taalt“ af de edderspændt Radikale, forøvrigt et „smukt“ Blad med udmærkede Illustrationer.

Og *hvad* er saa O. B. naar hans Organ er et saa vagt? Sagen er: Du
 10 *tror* paa det „literære“ Venstre som et Parti – fordi Du i det mindste med nogle af dine personlige Sympathier er filtret ind i det „politiske“ Venstre. Det politiske Venstre har imidlertid for Øjeblikket ikke et *eneste ideelt* Løsen, der kan bære en Menneskesjæl videre end gennem en Valgperiodes Uføre – og det „literære“ Venstre . . . ja lad *mig*
 15 ikke give det sit Skudsmaal! Videre: Du *tror* paa det literære Venstre, i den Forstand at Du er imponeret af nogle „Dygtigheder“ deriblandt, og Du gaar omkring med den Forestilling, at der er „Tilgang“ (altsaa Levedygtighed) deri, fordi Du ser at nogle unge Mennesker kan afskrive nogle fremmede Talenters Stil og Meninger. Men det er jo
 20 fuldstændig ud i den blaa Luft. Det lit: Venstre er allerede i Stagnation, og „sprængt“ er det da for den Sags Skyld ogsaa. Der har været den Tilgang, som det naturnødvendigt kunde have; nu ere disse Mænd delvis færdige 3: afflorerede – *hvem* skal da danne Fortsættelsen? dog vel ikke de i nedadstigende Linje smaa Ubetydeligheder, som det
 25 „politiske Venstre“ ikke engang *kan* holde sin beskyttende Haand over, fordi de ere rodløse, fremmede, usædelige eller blasfemiske.

Du bør spørge Dig selv om alle disse Ting *netop* fordi det er udenfor al Sandsynlighed at vor nuværende Opposition skulde bukke under i den politiske Kamp ved et coup de main – *netop* fordi der er Rimelighed for, at Striden kan trække ud endnu en lille halv Menneskealder.
 30

Kan Du vedblive i al den Tid at være saa svævende, som nu? Jeg tror det ikke. Du bør iføre Dig den *gamle Borchsenius igen !!*

Og hvem var den gl. Borchsenius? Det var den Yngling, der havde positive, virkelige Idealer – (lad dem saa endogsaa have taget sig lidt
 35 ploug'ske ud) – og det var den modnere Mand, der havde Retsindig-

hed nok til i sine literærhistoriske Arbejder at dele Ret og Skjel lige, og som var uholdet nok til *dengang* at kunne se det altfor hastige og fanatisk-uholdbare i det Brandes'ske Stormløb mod Autoriteter indenfor Literatur og Samfundsliv.

- 6 Nuvel; vi maa have *Idealerne* frem igen – og vi maa have *Authoriteterne* op! Hvad skal *vi* Mænd, der nu ere ved eller i „Fyrrerne“, hvad skal vi engang svare den virkelig hæderlige og dygtige Ungdom, der burde være samlet alle som en omkring *os*, men som nu er drevet tilhøjre eller tilvenstre eller blot sidder og ræsonnerer?
- 10 Sæt Dig ned, Borch, læg Haanden paa et stort og dygtigt, ulidenskabeligt men retfærdigt Opgør af Brydningsliteraturen ligefra *48* og indtil den *Dag idag*. Betragt det som et *Hele* – ikke som to eller tre uforenelige Stumper! Betragt Ploug som ærligt og kraftigt baaret af *sin* Idé og sine Strømninger, Brandes af *sin*; og vis os dem *begge* som
- 15 to nu afstumpede Kegler, der ere lige lidt modtagelige for Paavirkning af nye og andre Synsmaader end Ynglinge-Paavirkningernes. Gaa dernæst videre ud fra disse to faste Punkter: vis den Ungdom, der enten staar med eller imod Brandes, at den *unge* Plougs Friskhed, Fædrelandskærlighed, Nationalitetsbegejstring *igen* bør sættes i Høj-
- 20 sædet selvfølgelig med Kritik og Udvikling ved sin Side men ikke med Kritik og Nihilisme som Svøbe over Hovedet. Lad Oehlenschlägers og Grundtvigs Skikkelser igen stige lysende frem *imod* „Evropæerne“. Tag Eddaen og Kæmpevisen ud af sit Futteral og blæs i Lur paa dem. Lad os høre Kanonerne fra Slaget paa Rheden, og glem vel at mærke
- 25 ikke Fredericia, Dybbøl og Helgoland. Tænk ikke paa, om Du muligvis i Øjeblikket fornærmer en højtæret Venstre-Ven, eller om en Højre-Redaktør vil bære Dig med et øjeblikkeligt Skulderklap. *Vov* igen at være den gamle, varmhjærtede, retfærdige Borch, der har gaaet i *Lære* hos Stilens Mestre men ikke gaaet under *Aaget* hos
- 30 Tvivlerne og Skillings-Prutterne!

Og naar Du har taget Dig et saadant – aldeles nødvendigt, tvingende nødvendigt Reform- og Reconciliationsarbejde for, naar Du har sat den fladbundede og materialistiske „Realisme“ Stolen for Døren, ikke mindre end den aandsforladte og afmægtige Genklang af Roman-

35 tismen, da vil Du have gjort en besynderlig Opdagelse: den nemlig,

at der er en Romantik, der aldrig bør eller kan dø i et *nordisk* Folks Aandsliv. Denne Romantik, støttet paa Folkets *Sagn*, der dog har en saa *fast* og solid Jord under Fødderne, støttet paa Folkets *religiøse Trang*, der aldrig maa spottes men kun inddæmmes, støttet paa Folkets *krigeriske Minder*, der danner Marven og Knokkelbygningen i Nationens historiske Legeme – *denne* Romantik ligger og slumrer dybt i mange, mange Gemyter nu, og ligesaa sikkert, som at den nu begynder at faa Udslag igennem min digteriske Virksomhed (jeg, som dog allerede nærmer mig Middagshøjden) ligesaa vist er det, at *den* vil komme til „Gennembrudd“ i et nyt, ungt, livskraftigt Talent, der i dette Øjeblik kan være født indenfor Landets gamle Grænser. Her gælder ikke mere en blot „Tro“, her staar en Intuition, der nærmer sig til at være profetisk.

Tænk Dig nu ret dybt ind heri, Borch! Glem Valgvrøvl og Bladvrøvl! Disse Tanker ere mere værd, end hvad nogle Talemaskiner siger paa en Højre- eller Venstre-Tribune. De har ligget og groet i Maaneders stille Syslen med Fortid og Fremtid hos mig – selvfølgelig afbrudt af Smaatvivil, menneskelige Tilbagefald til det gamle Kaos etc. Men arbejder der sig et fast Syn frem hos mig, hvorfor skulde der da ikke ogsaa kunne komme et saadant op i Dig? Og *hvis* det kommer, som jeg her har antydnet, da vil ogsaa din Stilling til „U. og Hj.“ nødvendig blive underkastet Drøftelse hos Dig. Det er muligt, at Bladet kan holdes gaaende endnu Aar igennem saaledes som det gaar. Men hvornaar skal det have en *Karakter*? Og vil *Du* ikke komme til at give det en *Karakter*, som den ovenfor antydede – langt mere national, et Skridt *over* til det Grundtvigianske (de mere fremskredne) *bort* fra det fransk-russisk-dansk-norske halvt fortvivlede og halvt sentimentale, som det nu har? Ja, dette er „et Spørgsmaal, som bør gøres“. Sikkert er det, at jeg for mit Vedkommende intet glædeligere kunde se, end *hvis* Bladet „gik i sin Mo'r igen“ i den Forstand, at det gik ind i den *gamle* Borchsenius og den *gamle* Hendriksen – thi I har begge to været langt nærmere ved det centralt Nationale end I nu er. Det vilde gøre mig det langt lettere at skrive deri. Thi Du siger jo nok saa smukt, at jeg „skal fylde Bladet med min Aand“, men dette vilde forudsætte at jeg skrev *hver* Uge deri og omtrent Alt,

hvad jeg i det Hele taget lod trykke. Naar jeg nu kun en Gang imellem gæster Bladets Spalter, da svømmer mine Bidrag ud i den store Hvirvel af alle mulige Penne og Meninger, og da jeg ovenikøbet ikke hver Gang har et „Mesterstykke“ at byde paa, saa maa nok *min*

5 Aand pænt tage til Takke med at være en beskeden spiritus hospitalis. Hvis Bladet derimod eksempelvis var Organ for en ny-dansk Bevægelse, med Modstand mod det Fremmede, med Knæsætning af vore *egne* Syns og Smagsretninger, af vore historiske Minder ligesaa vel som af Store og Smaa's Færden nutildags, saa var jeg jo ligefrem

10 bundet ved mine egne Forfatteropgaver til at „fylde“ Bladet. Om jeg *formaade* det, ja se det bliver et andet Spørgsmaal. Saaledes som Inspirationen nu er over mig, gaar mit Arbejde væsenligst i lyrisk-dramatisk og maaske lyrisk-episk Retning. Derfor kan jeg heller ikke love Dig, hvad Du beder mig om, nemlig et Bidrag til næste

15 Maaned. Min Æventyr-Komedie har *slugt* hele min baade Prosa og Lyrik (hvilket kan være godt nok for Komediens) og nu da jeg ovenikøbet maa begynde med Korrekturlæsning paa „Smaa Fortællinger“ (et Arbejde, der maa gøres omhyggeligt) saa kniber det med Tiden – hvilket Du altsammen vil kunne sige Dig selv uden at

20 lægge Vrangvillie ind i mit Afslag.

Brevet er blevet langt; og det er blevet fuldt af – gode Raad! De vil formodenlig ikke veje meget hos Dig. Du lever nu i én Sfære, jeg i en anden. Men „Forbindelsen“, som Du siger, skal ikke blive afbrudt fra min Side, omend jeg kun nu og da (ganske vist i store Portioner

25 som her) giver Møde paa Papiret. Sagen er, at jeg kæmper ligefrem paa Livet med mig selv for at vinde mig Fasthed og Overbevisning overfor mine Opgaver. Retningen, Linien, vil blive fortsat i den oven antydede Skitse – *saa* meget kan jeg sige. Naturligvis kan noget menneskeligt tilstøde mig – f. Ex et Dødsfald indenfor mine Kærestes

30 Kreds. Jeg véd, at sligt vilde være mig, saa „søgende“ som jeg endnu staar, det værste, der kunde hændes. Men ogsaa i denne Henseende maatte jeg vel, netop igennem min Søgen, komme til at tage et endnu fastere Tag i mig. Alt i Alt stiller Tingene sig for mig i et roligt og smukt Lys: jeg haaber at dette skal kaste sit Skær ud over hvad jeg

35 arbejder og tænker paa. Naar jeg ser hen til Kammerater i Lite-

raturen f. Ex August Strindberg – hvis Fortælling i „U. og Hj.“ baade
 Emmy og jeg har læst med stor ja med usædvanlig Interesse – saa har
 jeg derigennem en god Maalestok for Dybden af den Gæring, hvori
 alle baade Hjærter og Hoveder for Tiden befinder sig. Netop fordi
 5 Strindberg (nu i sine seneste Arbejder) paa mangfoldige Punkter be-
 rører mig varmt og sympathetisk, netop derfor kan jeg føle den
 næsten fortvivlede Feber, der har grebet alle intellektuelle Frem-
 skridtsmænd efter at „afdække“ og „opdage“ – paa den ene Side
 Samfundets Saar, paa den anden Side Lægemedler (botemedel) der-
 10 imod. Det burde vel selv gøre mig lidt forsigtigere med mine „Opdagel-
 ser“. Og det *gør* mig virkelig forsigtigere. Det er formodenlig dette, som
 hos mine „Fjender“ giver Tungerne travlt med at skildre mig som me-
 lankolsk, halvt „færdig“, indifferent, ja maaske paa Veje til at „slaa
 helt over“. Aa, man kunde dog give sig lidt Tid! Jeg er *færdig* med at
 15 støde i Hornet hvergang Per eller Povl siger noget særligt „krast“, der
 kan gælde for noget særlig nyt; men jeg har hverken Astma eller Po-
 dagra endnu. Jeg søger at styrke mit Legeme ved at leve skikkeligt og
 roligt med min Familie i fremmede, smukke Omgivelser, der indeholder
 alle fornødne Incitamenter uden tillige at oprive og fortære. *Hvem* der
 20 da til Slutningen skal stille paa Excerpladsen med Vaaben og Læder-
 tøj i bedst Stand – det faar nu det kommende Aar afgøre. At den danske
 indre politiske „Aufregung“ ikke frister til at søge hjem til saa meget
 snart – ja *det* vil Du maaske endogsaa indrømme mig. Vi havde Brev
 fra Krøyer forleden Dag; endogsaa *han*, der dog ellers gerne vil holde
 25 den radikale Fane højt, maa erkende, at der er „fælt“ derhjemme.

Saa maa man bære „Dannevirke i Brystet“ omkring med sig – for at
 citere en fælles berømt Ven, hvis Person altid vil være mig kær, selv
 om jeg er bange for, at han ikke har gjort rigtig politisk klogt i at for-
 nærme alle de Folk, der har samlet Underskrifter paa Forsvarsadres-
 30 sen. Hvorfor kan nu Godtfolk ikke handle i god Tro naar de „tror“
 paa deres Forsvarssag? Der er noget usaligt ved Politik! Jeg læste igaar
 Lützens „Kampen ved Helgoland“ som Hegel havde sendt mig.
 Emmy fandt mig, langt over Middagstid, med bankende Tindinger og
 Taarer i Øjnene over disse simple, rolige Indberetninger fra djærve
 35 Sømænd, for hvem „Flaget“ endnu er en Troesartikel.

Jeg sagde ikke højt, men jeg tænkte ved mig selv: Gamle Danmark leve!

Emmy har nu bestemt sat sig for at ville skrive. Hun hilser hjærteligst; ligesaa Børnene.

5

Din hengivne
Holger Drachmann.

433. Fra *Otto Borchsenius*.

23/6 84.

Amaliegade 14.

10 Kjære H. D.

Skjönt det har været ualmindelig svært at faa et privat Brev ud af dig paa denne Rejse – din Hustru har helt tiet – maa jeg dog i Dag skrive til dig om noget, der ligger mig meget paa Hjærte. Jeg haaber vi vil kunne blive enige herom.

15 Du véd, at det i de senere Aar er gaaet meget tilbage for og med „Ill. Tidende“, og jeg tror, at „U. og H.“ nu endelig er i Færd med at sejre i Væddestriden. I Fjor søgte „Ill. Tidende“ at købe „U. og H.“, for at skrinlægge det. I Aar har man først tilbudt mig at blive Redaktør af „Ill. Tidende“ og dernæst, da jeg (trods en betydelig Indtægt,
20 som jeg netop nu kunde behøve) sagde og som Mand af Ære maatte sige Nej, har man prøvet andre Kombinationer.

Resultatet synes nu at blive, at Galschiøt bliver Redaktør. Der kan siges adskilligt herimod. Saa længe „Ill. Tidende“ var konservativ, og „U. og H.“ et Fremskridtsblad, var Kampen aaben og ærlig. Nu at
25 vælge en Redaktør, der maa se at faa vore Forfattere over til sig, holder jeg mindre af, om end jeg ikke vil dadle Galschiøt personlig saa meget som Forlæggerne.

Jeg har ganske uforbeholden sagt baade til Just. Hegel og Galschiøt, at jeg i høj Grad beklager denne Ordning, der vil medføre Fjendskab
30 imellem Folk, styg Konkurrence o. s. fr. Især beklager jeg det m. H. t. mit Forhold til Hegel selv. Jeg staar Huset nær og vil nødig komme i skjævt Forhold til det. Men jeg kan jo nu ikke handle anderledes, end „U. og H.“s Ære og Interesse kræver. Og jeg har ogsaa den Tro, at baade du og I alle vil staa fast ved os og nægte „Ill. Tid.“ Bidrag.

Vi har i „U. og H.“s snævrere Kreds talt om at opfordre vore Medarbejdere til at støtte os paa denne Maade, men jeg har ment, at i det mindste to af eder, du og Pontoppidan, af jer selv vilde holde jer udelukkende til det Blad, hvor I nu saa længe, og særlig da du fra første
 5 Nummer af, har „hørt til“, som Goldschmidt siger. Men baade Galtschiøt og Hegel vil naturligvis nu opfordre dig til at skrive i „Ill. Tidende“, og selv om den endelige Ordning først indtræder til Oktober, har jeg derfor strax villet sætte dig ind i Sagerne. Jeg tænker, at *vort* Venskab staar denne Prøve. Ikke sandt?

10 Hils Fru Emmy!

Din
 O. Borchsenius.

434. Fra *P. E. Lange-Müller*.

Bozen, d. 24 Juni [1884]

Kjære Drachmann!

15 Skjøndt jeg lige har taget fat paa en stor Opera, som opfylder mig meget stærkt, vil jeg dog neppe kunne modstaae Fristelsen til at sætte Musik til „Der var engang –“. Dog kan jeg naturligvis ingenting sige bestemt, før jeg har seet Opgaven. Mødes skal vi selvfølgelig, men det vil være til mere Nytte paa et lidt senere Tidspunkt, naar jeg først har
 20 sat mig ind i Stykket og tænkt lidt derover, end nu. Og saa synes jeg, *Du* skulde komme et Svip *hertil*; jeg boer sammen med Sjögren paa det dejligste Sted af Verden (Villa Rosenberg, Obermais, Meran); vi mødtes her igaar, han kommende fra Wien og jeg fra Italien, og vi agte at ligge her et Par Maaneder og arbejde, for saa til Efteraaret at
 25 følges ad til Paris.

Bliver Du Sommeren over i Tarvis? Dit Forslag, at komme dertil „paa nogen Tid“ kan jeg af den Grund ikke følge, at jeg der ikke kan faae Ro og Klaveer (saaledes som jeg forstaaer de to Ting), og heller ikke vil forlade min svenske Ven, som jeg har stævnet herhid. Til „en
 30 Visit“ i Tarvis er jeg, for Øjeblikket ialfald, hvor jeg længe har fartet om og trænger til Ro og Arbejde, sletikke oplagt; men derom kan vi jo altid tales ved. Hovedsagen er blot snarest muligt at faae den Afskrift af Værket fat, som Du har ladet sætte i Arbejde til Komponisten. Jeg

er meget spændt paa at see det – og har igrunden en glubende Lyst til at give mig i Kast dermed trods alt Andet.

Med Hilsen til Din Hustru og Haab om snaarest at høre fra Dig er jeg Din hengivne

5

Peter E. Lange-Müller.

435. Fra *Otto Borchsenius*.

Amaliegade 14, 25/6 84.

Kjære Holger Drachmann.

Over for dit lange Brev, jeg i Morges modtog, maa det fra mig, der
 10 har krydset dit, have taget sig noget underligt og smaaligt ud, drej-
 ende sig ene og alene om den ny „ill. Tidende“s Konkurrence med
 „U. og H.“, og dog ligger en Del af, hvad jeg har at svare dig, deri.
 Det forekommer mig, at du (og andre) undertiden gjør „U. og H.“
 og mig nogen Uret. Det vilde neppe engang være Goldschmidt muligt
 15 i vore Dage at skrive et Blad alene, lade et saadant udelukkende være
 Udtryk for sig og sine Anskuelser. Et moderne Ugeblad maa være
 mere sammensat, noget hen ad et Repertorium, hvor ilde Navnet saa
 end lyder. Spørgsmaalet er kun, om Bladets vigtigste Forfattere og
 Bidragydere lidt efter lidt kunne give det en bestemt Karakter, det
 20 Præg, du – og ogsaa jeg – særlig ønsker, det skulde have. Fik det
 denne Karakter, kunde gjerne nu og da andre – især da de skrive
 under Navn – udtale sig i noget afvigende Retning. Derfor har jeg jo
 bestandig stræbt efter først og fremmest at faa *dig* til at skrive meget
 deri, skrive dine bedste Ting deri, fordi det baade styrkede selve
 25 Bladet og mig, og endelig altsaa lidt efter lidt gav det den Karakter,
 som dit Hovedorgan og (som jeg nu gjentagende bad dig om) *ude-
 lukkende** Organ, Almanaker og lignende Foretagender undtagen.
 Derfor har jeg endvidere stræbt at knytte til Bladet *vore* Venner,
 vore personlige Venner og Meningsfæller. De vigtigste er Thor Lange
 30 og Pontoppidan. Lange er i ét og alt med os. Pontoppidan lige saa,

* jeg siger netop nu *udelukkende*, da dit Nej til „Ill. Tid.“ nu vil faa en symbolsk Betydning.

men han er næsten ikke at faa til at skrive. Hans „rusticus“-Artikler maa jeg mange Gange presse ham haardt for. Endelig er da alle Rydbergs udmærkede Foredrag fuldstændig i den Aand, vi ønske, og naar vi nu dertil føje Jul. Lange (som Hendriksen fremdeles har Hoved-
 5 æren for at faa af ham), saa finder jeg egenlig, at „U. og H.“ dog har en Karakter, og at du derfor gør os nogen Uret. Jeg burde unægtelig dertil føje et personligt Arbejde med literærhistoriske større Skitser à la de gamle fra Fyrerne, og de skal nu ogsaa komme til Høsten. Jeg takker dig for dine venlige Ord og Raad i saa Henseende.
 10 Hele dit Brev var mig ikke blot *meget* kjært, men ogsaa nyttigt. Det traf et Sted i min Samvittighed, som længe har været ømt. Jeg har atter og atter villet tage mine Artikler op igjen, men altid kom noget i Vejen. Min Tid (jeg er jo ogsaa Skolemand og har haft andre Leve-Arbejder for) bliver let slaet i Stykker, men nu har du raabt
 15 „Vagt i Gevær“, og saa snart jeg vender hjem fra Rydberg, der ogsaa vil pirre op i mig, véd jeg, tager jeg fat. Men om mig selv vil jeg for øvrigt ikke skrive i Dag. Det er et langt Arbejde at gjøre dig rede for mig, og det brøster naturligvis ogsaa for mig i mange Stykker. Du tager dog fejl, hvis du tror, jeg „gaar op“ i Politik og nogle politiske
 20 Personer. Langt fra. Jeg ser dem *privat* nu og da, men ikke mere. Dog mener jeg, vi først maa ud af dette Uføre, før nogen Kamp inden for de literære Lejre kan faa praktisk Betydning og Sangbund i Folk.
 [Resten mangler].

436. Til Fr. V. Hegel.

25

Tarvis. Kärnten.
 1 Juli 84.

Kære Justitsraad Hegel.

Jeg har herved den Glæde at sende Dem Slutningen af Æventyr-Komedien „Der var engang“.

30 Jeg kan nu oversé det hele, fornøjelige Værk. Det bærer umiskendeligt Spor af at være fremstaaet i Aarets to skønneste Maaneder og paa fremmede, smukke Steder, hvor vore Smaaforholds Pinagtighed derhjemme ikke har kunnet naae hen.

I Sammenligning med „Prinsessen og det halve Rige“ og „Østen for Sol og Maane“ er dette Arbejde *helt* – uden nogen skurrende Bilyde. Jeg er sikker paa, at det vil blive staaende som en *Folkebog* i vor Nation; thi det har alle de gode danske Egenskaber (de gamle):
 5 godt Humør, Glæde over Natur og Mennesker, og en strømmende, evigung *Lyrik* over sig.

Dette er i Sandhed et godt Udbytte af Venezia-Tarvis.

Der er ingen Tvivl om, at det vil kunne spilles og gøre Lykke paa Theatret. Men det stiller *store* Fordringer til Iscenesættelse, Dragter,
 10 Personale og dernæst til en Komponist. Jeg haaber, at Lange-Müller skal vise sig at være Manden; han er en fin poetisk og *dansk* Kunstner. Men jeg kommer alligevel til at tage en Faktor med i dette Regnestykke, som jeg ikke ret sidst havde betænkt. Dels Langsomheden i det hele taget ved vort kgl. Theater, og saa alle disse Forberedelser til
 15 Holberg-Festen (Smøleriet ved Theatret er saa stort, at man ikke *endnu*, 5 Uger efter at jeg har indsendt min Kantate, har givet mig et eneste Ords Lyd derom!)

Æventyr-Komedien vil da næppe kunne komme frem før *efter* Jul eller maaske paa Foraaret – medmindre at jeg faar *bestemt* Tilsagn
 20 om det Modsatte. Men Fallesen plejer jo gerne at leve af sine sidste Trumfer saa længe, som muligt, og saa skal vel Folk til Efteraaret paany regaleres med den (mig) modbydelige „Skandale“.

Jeg har da spurgt mig selv, om det ikke i *dette* Tilfælde vilde være ligesaa fornuftigt at lade „Der var engang“ trykke og udkomme nu til
 25 Efteraaret (omtrent samtidig med „Smaa Fortællinger“). Æventyr-komedien er jo nemlig, ved Siden af sit dramatiske Tilsnit, næsten ligesom en hel Digtsamling – den ene Vise, det ene Digt afløser det andet – og nu, da Folk gaar og venter paa et *positivt* Udslag af min *Danske Bevægelse* efter Ostende-Slaget, saa vilde man her kunne
 30 spærre baade Mund og Øjne op, inddrikke al denne sunde, friske, glade Luft, der toner gennem de skiftende Scener, og saa sige: Ja, den HD han *kan* dog!

Hvad siger *De* nu hertil?

I hvert Fald bør der øjeblikkelig, efter min Mening, skrives til at
 35 tage et Korr. Aftræk af Æventyrkomedien (da dette rimeligvis er

hurtigere end Afskrivning) for at *Lange Müller* kan faa det at arbejde efter. Han er ifærd med en stor, ny Opera, men vil lægge den til Side saasnt han faar min *Æventyr Komodie*.

I hvert Fald gnider jeg mig ret fornøjeligt og friskt i Hænderne ved Udsigten til at faa disse to Bøger frem „*Smaa Fortællinger, ældre og nye*“ og „*Der var engang – Æventyrkomodie udi fire Akter og mange Billeder*“.

Det er to *klassiske* Værker i vor Literatur! Det kan De bande paa!!!

Jeg beder Dem om Svar *omgaaende*.

Jeg glemte endnu at bemærke, at jeg i denne, Juli, Maaned lægger sidste Haand paa Omarbejdelsen af sidste Akt af „*Streng Herr*“, der da vil blive indsendt til Theatret, saa at man har Noget at vælge imellem, idet det moderne Stykke naturligvis ikke fordrer Halvdelen af det ydre Apparat, som *Æventyrkomedien* – saaledes at man maaske vil spille „*Streng Herr*“ først. Ogsaa i dette Tilfælde vil det da være godt, at „*Der var engang*“ forelaa som *Bog* ude omkring blandt Folk. Man vilde da kunne sige: „Ja, den H. D. er en Fandens Karl! Han kan baade i den ene og den anden Slags!“

Han leve!

Undskyld nu disse lyriske Udgydelser idag. Men det er virkelig en sand Fornøjelse for mig nu at overskue Situationen.

Og hils dernæst Jakob, Fru Julie og Børnene paa det eftertrykkeligste fra Børnene, Emmy og

Deres hengivne
Holger Drachmann.

25

437. Til *P. E. Lange-Müller*.

Tarvis. Kärnten.
1 Juli 84.

Kære Lange Müller.

Tak for Brevet. Jeg har *idag* hjemsendt Slutningen af Manuskriptet til *Æventyrkomedien* med indtrængende Opfordring til saa snart som muligt at faa taget Afskrift til Dig, eller muligvis – hvad der er endnu bedre – faa taget et Korrekturafræk af det Hele, for Oversigtens og Tydelighedens Skyld.

30

Jeg haaber altsaa, inden ikke altfor lang Tid, at kunne indhente din Mening om Sagen og dit endelige Svar. At Du *kan*, det véd jeg; at Du *vil* – ja derom tvivler jeg for øvrigt ikke, naar Du faar sét Stykket. Det sprudler af Friskhed, Fornøjelighed og Lyrik. Der er noget at
5 hugge ned i for en Komponist!

Saa kommer Spørgsmaalet om Meran-Tarvis, eller Tarvis-Meran?

Ja, ser Du, kære L. M., ogsaa *jeg* har nu bumlet saa meget omkring, at jeg gerne vilde klæbe fast til denne henrivende Plet endnu nogle Maaneder. Jeg har det store Stykke fra i Vinter at give en ordentlig
10 Overhaling, samle det, sigte det etc. *Nu* kan jeg gøre det, tror jeg, uden at den polemiske Tone bliver for stærk. *Dertil* har Æventyrkomedien hjulpet mig.

Under disse Forudsætninger vil jeg nødig rive mig løs herfra; og summa summarum bliver det vel saaledes, at *Du* kommer til at gøre
15 Skridtet. Naturligvis forstaar jeg godt, at Du ikke har Lyst til at tænke paa Opbrud straks. Men faa nu først Komedien i Hænde, og lad os saa se! Min Kone føjer sin indstændigste Anmodning til min om at faa Dig herhid paa et Besøg, saa meget mere som hun ikke er „mobil“ i denne Sommer og ikke selv kan tænke paa Udflugter. Vi
20 længes begge to meget efter Landsmænd – dansk Tunge – og ganske særligt længes vi efter P. L. M.

Hils Sjögren venligst!

Altsaa au revoir.

Din hengivne

25

Holger Drachmann.

438. Til *Jacob Hegel*.

Tarvis. Kärnten.

7 Juli 84.

Kære Jakobus Hegel.

30 Næst efter at takke Dig for din venlige Hilsen i din Kones Brev vil jeg sende *Dig* denne lille Overraskelse til din Papa og bede Dig befordre den udi Trykken, saaledes at den muligvis *kan* blive en Overraskelse paa den store Dag – hvortil jeg allerede paa jeres Breve, baade Justitsraadens og Fru Julies, kan se, at I hemmeligen gaar og gruer.

Kunde denne lille Spøg hjælpe med til at faa Festen til at „glide“, saa var det jo godt; men i saa Fald, lad Sangen ikke komme *for tidligt* frem ved Bordet, og lad der blive læst omhyggelig Korrektur paa den. Du undskylder disse Smaaavink, men jeg har jo nogen Er-
5 faring paa dette Omraade.

For øvrigt Alt vel her. Jeg har ikke megen Tid tilovers idag, naar jeg vil have dette med Posten, saa at Visen kan komme i rette Tid. Jeg tilføjer imidlertid en lille Billet (*doux*) til Fru Julie, for at rette en efter min Mening urigtig Opfattelse hos Jer om min Æventyr-
10 komedie. Jeg har end ikke tænkt paa Andersen – jeg har holdt mig saa nær op til Sv. Grundtvig og Asbjørnsen, som muligt – kun ladet „Prinsessen“ kysse Prinsen til Tak for denne mærkelige Gryde, i Stedet for at Prinsen hos Grundtvig ligger udenfor Prinsessens Kammerdør etc. *Alle* – eller de fleste – Folkeæventyr ligner hinanden i gennem-
15 gaaende, store, brede Træk. Derfor kalder jeg ogsaa Komedien „Der var engang –“ for at betegne dens *Fælleskarakter*. Og til syvende og sidst kunde jeg vel nok forsvare mig mod mulige Pindehuggerier ved Molières berømte Svar til *sine* Filehuggere: Je prends mon bien où je le trouve.

20 Naa! Videre herom i Brevet til din Kone.
Modtag *mine* og *vores* hjærteligste Hilsner

Din hengivne

Holger Drachmann.

Apropos! Vil Du med et lille Vink ovre i Trykkeriet sørge for, at
25 Korr. Aftrækket af Æventyrkomedien kan blive ekspederet saa snart som muligt, baade for mit eget og for Komponistens Vedkommende.

D. S.

439. Til *Julie Hegel*.

30

Kære Fru Julie.

Min gode Veninde. Tak for Brevet – ja det bliver nok til Tak! frem og tilbage, men da jeg nu har bestemt at sende en lille Overraskelse

Tarvis.

d 7 Juli 84.

gennem Jakob til den Gamle, eller i hvert Fald, til hans Fest d. 15de, saa maa jeg vel se, at faa et Par Ord med til Dem (Dig). Thi De (Du) er jo, af lutter Omhyggelighed for mig og min „Musa“ nærved at gøre os begge Uret. Jeg har aldeles ikke tænkt paa Andersens
 5 Svinedreng – jeg har holdt mig saa nær op til Sv. Grundtvigs „Graaben“ og Asbjørnsens „Håkon Borkenskjæg“, som vel i det hele taget en Digter holder sig op til det Stof, det Æmne, der fra først af bliver Kimen og Spiren, hvorud af *hans* Digtning saa udvikler sig. Gennem en *hel Række Folkeæventyr*, med deres naive men dog saa plastiske
 10 og gennemsigtige Menneskeskildringer, gaar jo den samme Fortælling om Prins og Prinsesse, om Forklædning, om Kys og andre sære Ting til Tak for nogle Kunstværker, der viser sig *ikke* at have nogen Værdi *uden* naar Livet og Livets Skole lægger sin Betydning (den reelle) i Symbolerne. Etc, Etc. Det er naturligvis ogsaa fra et *saadant*
 15 oprindeligt Folke-Æventyr at Andersen har taget *sin* Digtning; og det bliver jo aldeles ligegyldigt hvor mange Gange den Ene tilfældigvis laaner en „Gryde“, eller en „Kedel“, eller maaske endogsaa en hel lille Situation fra den Anden. Hovedsagen er, at *alle* Digtere have laant fra Folke-Forestillingerne om Elskov og Kærlighed, om Skin og
 20 Virkelighed, om Betydningen af den Opdragelse, som selve det *streng* Liv har paa den menneskelige Vilje og de menneskelige Evner og Vilkaar.

Det Væsenlige for mig bliver den *Ramme* om mit Digt, som Folkeæventyret har laant mig. Herom talte allerede Komponisten Heise til
 25 mig kort Tid førend han døde, og væsenlig i de *samme* Omrids, som dengang, har jeg nu først tænkt mig og derpaa udarbejdet den lille lystig-alvorlige Komædie.

Naa; og endelig kunde jeg da med fuld Føje sige, hvad jeg allerede har skrevet til Jakob – je prends mon bien où je le trouve: som be-
 30 kendt Molières Ord til dem, der hagede sig fast i *hans* Laan. Dermed er iøvrigt ikke ment, at jeg gør nogen Sammenstilling mellem mig og Molière – Gudbevares! Enhver sit – og heller ikke vilde jeg dække mig med en saadan Autoritet, hvis jeg *følte*, at jeg havde i Virkeligheden grebet ind paa fremmed og utilladeligt Territorium.
 35 Nej, Kære! Gak hen og læs „Graaben“ (hos Sv. Grundtvig) og „Bor-

kenskjæg“ (hos Asbjørnson) . . . og vær dernæst saa sød og elskværdig og tillige retfærdig at suspendere Deres (Din) Dom indtil De, kæreste Veninde, har læst Slutningen af Manuscriptet.

Og da dette nu vel allerede er sket, saa vær saa englelig sød, med
5 et Par Ord – behøver slet ikke at være saa mange – at meddele mig, om De har forandret Deres Anskuelse eller ej.

Thi De har alligevel kastet en lille Brand ind i mig – og De véd jo, hvor meget jeg (dog ikke i alle, alle mulige Tilfælde) hører efter og tager efter Deres Mening.

10 Nu nok for idag; jeg maa slutte, for at kunne faa det tidsnok med Posten. De véd, at jeg stadig tænker paa Skovgaard – hvad De jo har Bevis for, Sort paa Hvidt, nej paa Lyseblaat –; jeg skal da heller ikke være sen med ved Lejlighed at lade høre mere fra mig.

Emmy og Børnene hilser paa det Kærligste.

15 Deres hengivne

Holger Drachmann.

440. Fra *V. Pingel*.

Triangeln 9/7 84.

Kjære Holger Drachmann!

20 I denne Tid af almindelig Glæde og Begeistring falder det mig undertiden tungt paa Sinde, at vor største Digter lever i det Fjerne uden Forstaaelse af hvad her er foregaaet og uden Forbindelse med den Bevægelse, der har grebet vort Folk. Sagen er nemlig, at den danske Bevægelse, som Du varslede om, og hvis Bane Du troede at kunne
25 angive, er kommet brusende ad en anden Vei, end Du troede. Dit Instinkt har denne Gang taget feil. Den tilsyneladende saa golde og udtørrede Venstrepolitik har alligevel vundet Seir i Danmark saavel som i Norge, Hovedstæderne ere vundne fra Reactionen og Aristokratiet, baade det, der støtter sig paa Pengeposerne, og det, der har
30 Examenspapirerne til Adelsdiplom, har faaet et Knæk, som aldrig forvindes. Jeg vover at sige dette, skjønt Ministeriet endnu formelt har Magten i Hænde. Der gaaer en Strøm af Glæde igjennem det danske Folk; det føler, at det igjen har en Hovedstad, som staar paa

Vagt for Friheden og, om det skulde gjøres nødigt, vil gribe til det yderste Middel for at bevare den. Kjøbenhavn er blevet Folkets Kjøbenhavn, det stiller sig ikke længer fornemt og fremmed overfor Landet som Kongens By. De smaa Studenter i Samfundet, som Du nærer saa stor Uvilje imod, og som ogsaa tidt har bragt mig Fortvivlelsen nær ved deres kritisk-skeptiske Tilbøieligheder, har store Fortjenester af den skete Forvandling. Thi uden det Tillidsforhold mellem Arbejderne og de saakaldte Dannede, som Arbejderundersøgningen har skabt, vilde ikke en eneste Oppositionscandidat være gaaet igjennem i Kjøbenhavn. Men ligesom Studenterne har bidraget til at forvandle vor By, saaledes haaber jeg at finde dem selv forvandlede, naar jeg til Efteraaret igjen samles med dem. Jeg troer, at den kritiske Realismes Dage er talte, og at Ungdommen for Fremtiden vil vedkjende sig, at den lever i og for store, simple og enfoldige Ideer, som ganske vist behøver Kritikens og Erfaringens Correction for at afpasses til Virkelighedens Behov, men er Livets inderste Kraft og Fylde. Den største Ros tilkommer dog Arbejderne, disse magesløse Mennesker, som, naar man blot med Tro og Tillid gaaer ud imellem dem, ikke blot skjænker En deres fulde Tillid og Hengivenhed, men viser en Tact og Finfølelse og Hensyntagen og politisk Modenhed, der kunde opstilles som Mønster til Efterligning for de saakaldte Dannede. Den 25de Juni har baade i Aarhus og Kjøbenhavn vist, at Pøbelagtigheden kun findes paa Høires Side. Det skal have været et uforglemmeligt Syn, da Trier var valgt i Exercherhuset i Filosofgangen og begav sig bort: Arbejderne aabnede ham en bred Vei gennem deres Skarer og blottede Hovedet for ham, flere af dem græd af Glæde. Derpaa fulgte de ham i store Klynger til hans Hjem. I 5te Kreds hørte de efter forudgaaet Aftale i lydløs Stilhed paa Goos's Valgtale, skjønt de vidste, at den elendige Stakkel har anvendt et infamt Middel for at stifte Splid imellem dem og sværte deres Førere. Jeg vil ikke fremdrage, hvad jeg selv paa 14 Møder i Aarhus og Omegn har oplevet mellem Bønder og Arbejdsfolk. Jeg vil kun omtale, at jeg havde alle de farligste Spørgsmaal oppe, Republiken, Forholdet til Tydskland, Fritænkeriet og Socialismen; man vilde gjøre mig til Landsforræder, Nihilist og Religionens Fjende, man skrev, at nu

stod Valget ligesom for 1800 Aar siden mellem Jesus og Barrabas; men alt forgjæves; hvor jeg talte, vandt jeg strax Hjerterne for mig. Selv den store Millionær Broge stemte paa Arbeidervennen, Halvsocialisten. Der er skeet en stor Forandring i Tingene; Ideløshed og Programløshed og den Slags Politik, der ligner et fint Lhombrespil mellem de Indviede, men er uforstaaelig for Mængden, ere næppe længer mulige. Arbeiderspørgsmaalene ville komme i Forgrunden og jeg har et stort Haab om, at vi her i Norden ad den fredelige Forhandlings Vei skulle naae adskilligt videre, end Bismarck i al sin Drabelighed formaar. Hvad Personerne angaaer, saa er Hørups Stjerne i stærk Stigen; han udpeges mere og mere som Fremtidens Mand; han er som forvandlet af Glæde; den vantro, blaserede, pessimistiske Aand er gaaet af ham og han synes mig at voxe sin store Bestemmelse imøde. Bergs Ry er tilsyneladende noget i Dalen, men vi er alle paa det Rene med, at den nærmeste Fremtid, det første Oppositionsministerium maa tilfalde ham. Jeg høiagter hans Dygtighed, skjønt jeg har svært ved helt at tilgive ham Historien i December 1883. – Se saaledes er efter mit Skjøn Situationen. Jeg drager ingen Consequens heraf. Det maa jo Enhver for sig efter sit bedste Skjøn og sin individuelle Følelse. Jeg har blot villet, at Du ikke ved tilfældig Fraværelse skulde være mangelfuldt underrettet om Ting, der i høieste Grad angaaer Dig.

Venligste Hilsener til Dig og Din fortræffelige Hustru! Hvis Du vil skrive mig til, saa send Brevet til Strandmøllen pr Klampenborg. Jeg foretager nogle Smaareiser til Jylland og andre Provindser.

25

Din hengivne
V. Pingel.

441. Til *Fr. V. Hegel*.

Tarvis. Kärnten.
11 Juli 84.

30 Kære Justitsraad Hegel.

Det fornøjer mig af et Brev igaar fra Deres Svigerdatter, at faa Bekræftelse paa, at de alle paa Skovgaard nu har læst Æventyrkomedien i dens *Helhed* og har glædet sig baade paa egne og mine Vegne over

Resultatet af dette vort fredelige Asyl her imellem Bjærgene. Om dette Asyl skal bevares for os eller ej, det synes nu imidlertid efter en Samtale med Lægen her paa Stedet og efter de senere Dages noget foruroligende Rygter om Koleraen i Overitalien, at skulle undergives
5 en nærmere Drøftelse. Vi er ikke særlig ængstelige her, hvor Luften er sund om den end er begyndt at blive temmelig hed, men hvis virkelig Sygdommen skulde vise sig tilbøjelig til – som vor Læge tror – at ville følge de store Færseisveje over Alperne, saa bør jeg naturligvis rykke op med hele Teltet og søge mere Nord paa, ja maaske end-
10 ogsaa søge tilbage til Hjemmet, hvis Sygdommen skulde brede sig over Tyskland.

Det er naturligvis ikke først idag, at vi tænker herpaa. Men vi har ikke haft saa ganske let ved at tage en Bestemmelse; thi dels har jeg set, hvad et saadant roligt Opholdssted kan frembringe af gedigent og
15 smukt Arbejde – hvilket jo var Hovedhensigten med den store Rejse – og dels er der for Emmys Vedkommende den Omstændighed at hun er i „Omstændigheder“ og venter sin Nedkomst saadan omtrent i Løbet af September – noget, vi ikke har villet allarmere vore Venner med derhjemme, da vi i Dr. Keppler (i Venedig) har en god Ven
20 og en udmærket Acoucheur, der beredvilligt havde tilsagt os sin Tjeneste, naar den ny Udgave af Drachmann skulde løbe af Stapelen. Disse forskellige Planer og Bestemmelser, der alle vare trufne efter moden Overvejelse, kunne jo imidlertid nu blive krydsede af den lidet hensynsfulde Stormagt, som hedder Koleraen. Det er selvfølgelig
25 ingen Bagatel for Emmy at tiltræde en længere Rejse paa denne varme Aarstid under de Forhold, men hvis som sagt Sygdommen alvorlig begynder at true sydfra, da er jo med det samme Venedig opgivet som Tilflugtssted for os til Høsten, og da er Tegnet med det samme givet for Optrud her fra Tarvis til den nordligere Del af de
30 østerrigske Bjærg – eller *muligvis* Hjemrejsen.

At gøre et forhastet Skridt nu, hvor man kun har Gisninger og Rygter at holde sig til, vil hverken Emmy eller jeg, thi vi have hver for sig, og Børnene med, nydt helt Godt af disse to Maaneders Fred og Ro her. Vi har bestemt os til, endnu i en Uge at afvente, hvad de
35 østerrigske og italienske Blade siger (samt Lægens Raad her paa

Stedet). For alle Tilfældes Skyld, og for at kunne være Situationens Herre, beder jeg Dem derfor, kære Justitsraad, med *omgaaende* Post at sende mig 500 østerrigske Gylden og 500 tyske Reichsmark hertil. Jeg skal da, saasnt jeg har modtaget Pengene og Deres Brev, til-
 5 skrive eller telegraferer Dem til, hvorledes Forholdene er og hvilken Bestemmelse vi tager, samt naturligvis vor Adresse, hvis vi forandrer Opholdssted.

Naar altsaa undtages denne altid lidt uhyggelige Trusel i Ryggen, saa lever vi overmaade vel. Krig og Kolera er nu engang de store
 10 Magter i Livet, som uforvarende kan komme den enkelte Rejsende paatværs og tvinge ham til at ændre sine Planer. Men hvad enten jeg faar Lov til at blive her i Fred eller jeg nødsages til at vende Næsen hjem, saa er det mig om at gøre, at De skal vide, kære Justitsraad Hegel, at mit Sind er saa lykkeligt, som det ikke længe har været, og
 15 at jeg derfor med fuld Fortrøstning til Fremtiden gaar videre ad den Bane, som jeg nu har brudt med „Der var engang“, og som jo forsaavidt er Genoptagelsen af den gamle Traad fra „Prinsessen“ og fra „Østen for Sol og M.“ Jeg gaar *udenom* al vor Splid og Kiv i Hjemmet, men *rummer* Hjemmet og alle dets store og gode Kræfter i en
 20 frigjort og overlegen Digtning, der har *Kærlighed* og *Forsoning* til sine Grundpiller. Æventyrkomedien har lagt mig Pennen i Haanden til en ny og større Digtning „Den færende Svend“, der ogsaa iklæder et Sagn den fri dramatiske Form og lader med svulmende Lyrik Mænd og Kvinder derhjemme fra Reformationstiden holde *deres* Livs Ideer
 25 som et Spejl op imod vor Tids Gæring og Splittelse. Hvad siger De til *det*, gamle Ven? Den er god nok, den!

Men herom mere, naar jeg næste Gang skriver, efter at have modtaget Deres Brev. Lad dem bare kile paa i Trykkeriet med Korr.-Aftørkket af Æventyrkomedien, hvorefter baade jeg og Lange-Müller
 30 længes meget.

Overpræsidenten gjorde mig den Ære at bede mig skrive Festsangen til Kommunens store Middag for det internationale Lægemøde derhjemme. Naturligvis svarede jeg Ja. Naar der nu *bare* blir noget af Mødet – thi hvad siger Koleraen dertil?

35 Jeg ønsker Dem al mulig Fornøjelse af Deres egen store Skovgaards-

middag for Boghandlerne. Muligvis vil min „Aand“ (ligesom Banquo's – nej dog ikke saaledes) være til Stede iblandt dem paa den Dag!

Med vore hjærteligste Hilsner til Dem og hele Huset

Deres hengivne

Holger Drachmann.

5

442. Fra Fr. V. Hegel.

Kjøbenhavn, den 11 Juli 1884

Kjære Hr. Drachmann.

I Henhold til et Brev, som Borchsenius havde modtaget fra Dem, overgav jeg ham til Gjennemlæsning Manuskriptet til Deres Eventyr-
 10 Komædie. Han sendte mig det tilbage Dagen efter og idag har han sendt mig vedlagte Brev af 9^{d.}, hvori han udtaler sin Mening om Deres ny Arbejde m. m. Hvorvidt De vil og kan tage Hensyn til de Raad, som B. giver, véd jeg ikke; men jeg véd bestemt, at De i ham
 15 har en sjelden trofast og paalidelig Ven, som har god Indsigt i de Ting, han skriver til Dem om, og jeg anser det derfor at være min Pligt at sende Dem hans Brev. Jeg har derfor foreløbig gjemt Manuskriptet, som kan blive opsat paa 8 Dage hvis De vil have det trykt som det foreligger, og venter Deres nærmere Bestemmelse.

20 De har vel modtaget en lille Pakke med forskjellige Sager, som jeg efterhaanden har samlet til Dem?

I Søndags fik vi Besøg af Fru Ibsen med Søn Sigurd, der Dagen efter reiste videre til Norge. Reisens Maal er Nordcap – Dr. Ibsen selv er taget til Gossensass, hvor han vil renskrive sit ny Drama, der
 25 skal udkomme til Efteraaret. Igaar reiste I. P. Jacobsen til Thisted; han ser meget sygelig og udmagret ud og har ondt ved at gaa. Kiel-land har opgivet sin Islands Reise og bliver i Stavanger for at fuldende sin ny Fortælling. Schandorphs skal i Sommer bo i Sorø; han er nylig bleven færdig med en ny Fortælling.

30 Varmen har i de seneste Dage været i aller højeste Grad generende, og De maa være dobbelt glad ved at bo deroppe i Bjergene i den rene og gode Luft.

Vi ere, Gud ske Lov, raske og sende Dem, Deres elskværdige Hustru og de kjære Børn de hjerteligste Hilsener

Deres inderlig hengivne
Fr. Hegel.

5 443. Til *Otto Borchsenius*.

Tarvis Kärnten.
Østerrig.
11 Juli 84.

Kære Ven.

10 Siden jeg sidst modtog Dit elskværdige Svar paa min lange Skrivelse har jeg altsaa fuldendt og hjemsendt Æventyrkomedien „Der var engang“. Om Du er bortrejst nu, eller om Du fik Tid til at læse Manuscriptet igennem, véd jeg ikke. Jeg kan kun sige om dette Arbejde – hvad jeg tror Byron sagde om et af sine, meget kortfattet,
15 til en Ven –: Det er Poesi!

Fra den Hegelske Familie havde jeg Brev igaar, at de nu havde læst Stykket i dets *Helhed* og at de lykønskede mig! Den første Halvdel havde de nok ikke ret kunnet faa Rede paa, men Slutningen „satte Kronen paa Værket“.

20 Naa; og nu, bedst som jeg (til en lille Forandring) har taget et Prosa-Kapitel for af den store Roman, der stadig foresvæver mig som *min* „Hjemløs“ – og bedst som jeg er ifærd med at udarbejde dette Kapitel under min Halvbroders eller rettere min *anden* Halvdels Navn (Bogen vil i sin Tid komme til at hedde Henrik Herholdts
25 Memoirer, udgivne af H. D.) og just som jeg tænkte paa Dig og paa „U. og Hj.“ og belavede mig paa at gøre Kapitlet saaledes, at det som en fri, særskilt lille Fortælling kunde trykkes i „U. og Hj.“ (saaledes som ogsaa Fortsættelsen fra Tid til anden skulde være beregnet paa at kunne) – ja, saa kommer alle disse Rygter sydfra, om Kole-
30 raen, der trods Dementier i Bladene, langsomt sniger sig ind over Norditalien og truer med (saaledes som i 65) at følge de tre store Jærnbaneaarer nordpaa op igennem Alperne. *Tarvis* er jo den ene af disse Færsejlinjer, og vor Læge her sagde, med en ejendommelig, ikke meget diskret Skuldertrækning: die Kolera spukt verdammt

überall; wir müssen zwar vorbereitet [et] sein, auch *hier* sie zu entgegen-treten! . . . en ret behagelig Udsigt for Sommergæsterne i Tarvis-Dalen.

Vi har selvfølgelig allerede i en Ugestid – eller maaske fjorten
5 Dage – været allarmedet her; vi ligger jo kun en Times Kørsel fra Grænsen af Italien, og der siges ovenikøbet at det tilgrænsende Tyrol og dernæst Schweiz ere fulde af franske Flygtninge. Baade Emmy og jeg har imidlertid taget Sagen roligt; vi lever jo her saa fredeligt og arbejdsomt, og det vilde slet ikke rigtig forenes med vore Planer, nu
10 at bryde Teltet op for atter at nomadisere. Dernæst er en længere Jærnbanelur næsten et Vovestykke for Emmy, i den Tilstand, hvori hun er (7½ Maaned henne) og i denne tropiske Varme. Hvis alligevel Rygtet skulde bekræfte sig i den nærmeste Fremtid og Faren virkelig rykke os ind paa Livet, da maa vi vel sige vort Tarvis Farvel
15 og begive os nordpaa. Det vil være med tungt Hjærte at vi gør det – men Hs. Durchlauchtighed Farsoten spørger jo ikke om Smaafolks Vil eller Ikkevil. Netop fordi Emmy i den nære Fremtid maa være „bunden“ til et Sted i det mindste en Maanedstid, hvis Alt gaar vel, saa maa vi ogsaa tage det i Betragtning, saa at vi ikke kommer til at
20 ligge i Barselseng midt i en Koleraepidemi.

Vor Bestemmelse var – som Du véd – at faa Affæren overstaaet i Venedig (i September) under vor Ven, den udmærkede Acoucheur Dr. F. Kepplers Hjælp. Han bebor i Venedig et Fløj af det gamle Palazzo Barbarigo della Terrazza (Canal Grande) og har dér en hel
25 Klinik for „Nedkomster“ og Kvindesygdomme. Hele den overitalienske og sydøsterrigske aristokratiske Dameverden tager til ham og lader sig „entbinden“. Men hvis Rygterne nu taler Sandhed (Bladene gør det i hvert Fald *ikke*) og Koleraen allerede maa siges at være paa Vandring igennem Po-sletten, saa er dermed Spørgsmaalet „Venedig“
30 for *vort* Vedkommende bortfaldet.

Vi maa unægtelig siges at have lidt Uheld med os paa denne Rejse. I Forventning om, at vi til Oktober igen vilde være i Venedig, havde vi forbeholdt os vort gamle Casa Mengaldo, S. Silvestro, til Stand-kvarter, og vor Værtinde Signora Mengaldo har faaet i Opbevaring
35 den meste Del af vort Tøj, en hel Del af mine Bøger, mine Malerier,

Skitser og indkøbte Kunstgenstande undervejs fra – og allerede *nu* er Grænsen saa „mistænkt“, at vor Læge paa det indstændigste har fra-raadet mig at tage til Venedig for at indpakke og afsende Kofferterne hertil – og om 14 Dage er maaske endogsaa Overførslen af Rejsegods
5 *forbudt*.

Da stehen wir, wie die Ochsen am Berge.

Foreløbig har jeg skrevet til Hegel og bedt ham sende Penge hertil, for at jeg til ethvert givet Punkt kan være Herre over Situationen, rejse eller ikke-rejse. Vi har bestemt, endnu en Uge at afvente Aviser
10 og Telegrammer rundt omkring fra, for at danne os en bestemt Op-fattelse af, hvad vi *bør* gøre. I denne Uge haaber jeg, trods al naturlig Ængstelse og Uvished, at kunne faa samlet mig til at fuldende For-tællingen til „U. og Hj.“ Den skal da blive hjemsendt til Hendriksen tilligemed vor fremtidige Adresse.

15 Ja; det var *det!* Krig og Kolera, de to Stormægtigheder har krydset mangen en Rejseplan. Det vigtigste er imidlertid, at vi alle her have *haft* det godt saa længe vi var her. Mit Sind er friskt; jeg gaar store nye Arbejder i Møde med et varmt Hjærte og en fast Haand. Saa haaber jeg, at Vorherre – in specie Koleraen – ikke slaar en sort Streg
20 over mine Planer *denne Gang*. Jeg synes nu ret, at jeg har saa meget at gøre, netop nu i den kommende Tid.

Du kan vist godt adressere et Brev her til Tarvis, endnu denne Gang. I hvert Fald bliver det sendt efter mig.

Hils hos Rydbergs etc. hjærteligst.

25 Emmy hilser mange Gange.

Din hengivne
Holger Drachmann.

444. Til P. E. Lange-Müller.

Tarvis. Kärnten.

30

11 Juli 84.

Kære Lange Müller.

Jeg antager, at Korrektursætningen paa Æventyrkomedien derhjemme nu er i fuld Gang, og jeg venter selv med Længsel paa Tilsendingen af Arkene, for at jeg øjeblikkelig kan lade dem gaa videre til Dig.

Imidlertid synes der nu at dukke Skyer op sydfra, som maaske ville fordrive os her fra Tarvis for at sende os – ja vi véd egenlig talt ikke ret hvorhen.

Jeg vil ikkedestomindre underrette Dig herom, for at Du ikke skal
 5 blive forbavset, naar Du maaske pludselig en Dag modtager et Brev-
 kort med en hel forandret Adresse. Vor Læge her synes at helde til
 den Mening, at Koleraen allerede *er* i hele Overitalien (men blot
 bliver skjult af Bladene) og at den højst sandsynligt, ligesom tidligere,
 vil følge de to–tre store Færselfinjer op igennem Schweiz, Tyrol og
 10 Kärnten – St. Gotthard, Brenner og Tarvis – til Syd og Mellemtysk-
 land. Hvis jeg var løs og ledig Person, vilde jeg næppe skænke Sagen
 nogen længere Drøftelse, men jeg rejser jo som Nomade med mit
 ganske Telt, mit ganske Hus, og maa altsaa i Forvejen være betænkt
 paa at vide, *hvor* jeg vil retirere mig hen.

15 Nu vil jeg spørge Dig, hvad man mener om Sagen i Meran, *hvor*
 varmt der er hos Jer? (her begynder at blive forbandet hedt) om der
 er *dygtige* Læger? om man i det hele taget tror, at Meran (Ober og
 Untermais) vil komme til at ligge *udenfor* Enceinten for den van-
 drende Stormægtigheds Rækkeevne? samt hvad Du selv og din
 20 Kammerat har tænkt at ville foretage Jer? – ja hvis Du vilde tilføje
 nogle Oplysninger om Prisen paa Værelser eller paa en enkelt lille
 Kottage, og om Fremmedbesøget allerede er meget stort, saa skulde
 Du have saa mange Tak!

Vi synes ganske vist at have lidt Uheld med os paa denne store
 25 Rejse, hvoraf jeg har ventet mig saa gode Resultater for os Alle.
 Først var *vi* syge, og nu da *vi* er kommen i Ro og har faaet Arbejds-
 fanen hejst rigtig smukt med Krans omkring, saa bliver *andre* syge og
 truer os.

Foreløbig afventer jeg dit Svar; jeg maa desuden afvente en Del
 30 forskellige Svar og Forsendelser derhjemme fra; thi jeg har i min
 trygge Ro her paa Stedet allerede omgivet mig med et lille Næt af
 „Traade“ – Manuskripter, Oversættelser, Korrekturer etc – de sæd-
 vanlige Apparater for

Din hengivne

Holger Drachmann.

Med mange venlige Hilsner fra min Hustru, og med min Hilsen til Sjögren.

Det kgl. Teaters Chef, Kammerherre Edv. Fallesen, havde ikke megen Sans for det højere Drama, men foretrak det franske Lystspil. Derfor maatte Drachmann
5 før eller senere karambolere med ham.

445. Fra *Edvard Fallesen*.

Kjøbenhavn, d. 12 Juli 1884

Kjære Hr. Drachmann,

Først for et Par Dage siden er jeg hjemkommen fra Udlandet; derfor
10 først nu Brev.

Min private og venskabelige Mening er, at Enkelthederne i Deres Digtning (:der hermed remitteres:) ikke ret svare til Totaliteten, og at De derfor bør underkaste den en Revision. Naar Drachmann skriver et Digt til Ære for Holberg, skal der, synes mig, være skarpere Logik
15 deri, omhyggeligere Behandling, correctere Form og især større Klarhed – lysende Klarhed.

Ved denne opnaaes, hvad man først og fremmest maa ønske ved en Holbergfest, at ogsaa den jævne Tilskuer opfatter det Sagte, og ikke sidder maabende og hører paa Noget, der for hans Øre kun lyder
20 som Klingklang. Jeg henleder ogsaa Deres Opmærksomhed paa, at hvad den Ældre, og hvad den Yngre siger, ikke tilstrækkeligt skarpt er holdt ud fra hinanden. – Det er iøvrigt en Selvfølge, at Deres Digtning, naar De ønsker det, ogsaa i uforandret Skikkelse vil kunne blive undergivet samme Behandling som den, der er bestemt for samtlige
25 til Festen skrevne Arbejder.

Opfat nu disse Linier i den venlige Aand, hvori de ere skrevne, og see kun i dem mit levende Ønske om, at Deres store Talent navnlig ved den omhandlede Fest maa straale i sin fulde Glands.

Deres hengivne

August Nissen var H. D.s Svoger, gift med Emmys Tvillingsøster Valborg. Han var Grosserer, født i Sønderjylland, men bosat i Kbhvn., og som Sønderjyde en meget patriotisk Mand.

446. Til *August Nissen*.

5

Tarvis. Kärnten. Østerrig.
13 Juli 84.

Kære Svoger.

Tak for Brevet og Besørgelsen af de 300 fl. Jeg har dem ganske vist ikke i min Haand endnu, men de er da anmeldt til mig fra Postkontoret her, saa jeg vel næsten kan kvittere for Modtagelsen.

Og idag vil jeg, i Modsætning til sidst og til dit eget venlige Brev, skrive en alvorligere Epistel.

Hs allerkristeligste Majestæt K. K. Kolera morbus (ogsaa kaldet asiatica) er utvivlsomt ifærd med at brede sig. Det forsikrer jo den k. k. preussiske Geheimeraad Koch, at den vil, og de k. k. østerrigske Læger her bekræfter denne Antagelse. Rygter har vi naturligvis haft fuldt op af, men da Luften *her* endnu for Tiden er sund, om den end gaar forb- meget op til Kogepunktet, og da hverken Emmy eller jeg er særlig ængstelig (akkurat saadan til *Husbehov*), og da det ikke under disse „Omstændigheder“ for E.s Vedkommende er saadan ligefrem en Bagatel at begive sig paa en lang, varm og skumplende Jærnbane-fart igennem Evropa, saa vil vi foreløbig en Ugestid „observere“ alle Varsler og Jærtegn. Vor Huslæge har givet mig sit Ord paa, at han vil underrette os *à part* om saasnart han gennem Læge-Laugets hemmelige Traade faar Tilkendegivelse af at Faren er nær truende – saa forsvinder vi som Lynet.

Efter moden Overvejelse har vi bestemt det saaledes. Og jeg beder Dig altsaa berolige Valborg, dersom hun tror at vi *slet ikke* har tænkt den Tanke at skulle nødes til at vende Næsen hjem. Selvfølgelig kan Hs. Maj. med det stygge Navn ogsaa række op til *vore* nordligere Breddegrader, men da er vi i hvert Fald paa *egen Grund* og staar Last og Brast med Landsmænd og Venner. Uhyggeligheden *her* fremfor *hjemme* ligger jo egentlig kun i, at man her paa Stedet er fremmed – og saa at Emmys „Affære“ er forestaaende.

Forøvrigt er vi endnu ganske friske, omend vi smelter af Varme. Men her synes vi jo at dele Skæbne med det „ganske Evropien“. Selv Dagmar helt oppe i Modum *besvimer* ligefrem af Hede iflg. et Brev igaar.

5 Naa; mig personlig kommer baade Heden og Epidemien paatværs. Jeg vilde unægtelig gerne haft et Par Maaneder endnu til *her* i Ro og Fred (og nogenlunde Skygge) at lægge sidste Haand paa et større Arbejde, men – à la bonheur – der spørges ikke om hvad En'erne vil eller ønsker, naar Landeplagerne svinger deres ofte i høj Grad nød-
10 vendige Svøber. At særlig Sydfrankrig trænger til en *alvorlig* Paa- mindelse i Retning af Renlighed og Hensynsfuldhed mod Mennesker og Dyr, ja derom kunde vi i Nizza danne os en afgjort Vished. Syd- frankrig er et *skønt* Svinehul – det er min uforgribelige Mening, og Franskmændene er (naturligvis med enkelte glimrende Undtagelser)
15 paa Grund af det store sociale og moralske Nederlag i 1870–71 for Øjeblikket under et Højtryk af Børssvindel i Politiken, snæverhjærtet Egenkærlighed i Handel og Vandel, og en haabløs materialistisk- kritisk Pessimisme i Literaturen. *For saa vidt* var Opholdet langs Ri- viera'en os til stor Nytte; jeg omgikkes med Galler af alle Aldre og
20 Livsvilkaar, Lærde, Forretningsmænd, Kunstnere og Militære, og jeg fik et bestemt og dybt rodfæstet Indtryk af (en yderligere Bekræftelse paa tidligere Indtryk) at denne Nation er fjærnt, fjærnt fra at kunne tage nogensomhelst „Revanche“ – saa maatte den først begynde med at *revanchere* sig selv.

25 Nej, skal noget kunne sprænge „das eiserne Preussenthum“, som Jærnkansleren har skabt bag Ryggen af den gamle Marionetdukke „Heldengrisen“, saa maa man søge Sprængstoffet dér hvor det lønligt og aabenbart forberedes – i det anarkisk-revolutionære-Fandenivold- ske *røde* Evropa. Ogsaa denne Stormagt har jeg paa denne min Uden-
30 landsrejse lejlighedsvis faaet Ram paa; jeg er jo endnu en ubetitlet og temmelig formløs rejsende „Schriftsteller“, overfor hvem man ikke generer sig med confidentielle Udtalelser; og jeg skal ikke nægte, at den lyrisk-frejdige og overvejende *kunstneriske* Fornøjelse, hvormed jeg i min gryende Ungdom hilste baade engelske og franske Om-
35 væltningmænd, den har lidt efter lidt vejet Pladsen, *ikke* for nogen

„reactionær“ Tilbagegangstilbøjelighed, (med hvilken Titel forskellige gode Venner derhjemme synes at ville regalere mig) men for en moden og i Livets Skole ret vel prøvet Mands *Betænkeligheder* overfor en Bevægelse, der først og fremmest vil omstyrte, hastigt, hoved-
 5 kuls, ubarmhjærtigt, og dernæst, naar man spørger den om „Program“ kun henviser til svævende Abstraktioner, vage Fremtidsbestemmelser, som Bevægelsesmændene selv – komisk nok – betegner som reelle, praktiske etc etc *Reformer*.

Nuvel: jeg formaar ikke at standse denne Strøm – det er sikkert
 10 nok; det formaar ingen Digter, endnu mindre nogen Kritiker, ja det formaar ikke engang den mægtigste Monark. *Tiden* selv maa lede den, regulere den, lade den rase ud og dernæst sætte Dæmning. Men jeg kan selvfølgelig, i Modsætning til mit ungdommelige frejdig-
 ideelle Syn paa Bevægelsen, pege paa *andre*, centrale, sammenhol-
 15 dende og frugbringende Magter i Livet end netop Nihilister og Anarkister. Naar man er ung, og naar man ser et Træ, der utvetydig bærer Sygdomstegn tilkende oppe i det store Samfundslag, som benævnes „Kronen“, det bugnende, det mættende, det udadtil anselige, glansfulde Parti af Træet, saa ligger det saa overordentlig nær for
 20 den ungdommelige ideelle Utaalmodigheds og Indignationstrang, at gribe eller opfordre til at gribe en Økse og hugge Træet om. Det var jo dog *muligt* at der kunde spire et nyt, sundt Træ op af kraftige Rod-
 Skud! Men efterhaanden som man hos *sig selv* og dernæst hos hele den store *Mængde* faar Lejlighed til at bedømme Boniteten af disse
 25 Rodskud, og naar man ser, at Tidens Tvivl, Autoritetsforkastelse paa alle Omraader, Misundelse, Begær, alle de Følgesvende som en saa udpræget materialistisk Periode, som vor, har fremkaldt – naar man med andre Ord ser at *Roden* hos Individet saavel som hos Samfundet lider af fuldt saa mange Sygdomme som det ofte irriterende for-
 30 nøjelige Løvtag deroppe – ja saa spørger man sig selv om Hensigts-
 mæssigheden af den absolut *radikale* Kur; og man søger da efter de mildnende, fordelende, kærlige og beskyttende Magter i den uendelige Eksistens, som kan aabne friske, befrugtende Kilder fra Jordens dybe Skød og hidlede svalende, styrkende og lutrende Luftstrømninger
 35 deroppe omkring de altfor begunstigede og derfor sygnende Løvmasser.

En Stilling indenfor *disse* Bestræbelser er det jeg i den kommende Tid (dateret fra sidste Jul) attraaer derhjemme i vort lille Samfund, der nu synes at afspejle alle det store Evropas Bevægelser. Jeg kalder *mit* Forsøg for „dansk Bevægelse“ i Modsætning til alle de mere og mindre importerede „liberale“, „parlamentaristiske“, socialistiske“ osv. Og det er mig om at gøre, ogsaa overfor *Dig*, kære Svoger, der paa et bestemt Punkt er *fast* nok men ellers er temmelig „vag“ i dit Syn paa vort Folk, at klare Omridsene af det Arbejde, hvortil jeg tror mig kaldet af „Aanden“ og som nødvendigvis, af *mig* idag og af en *Anden* imorgen, *maa* gøres i vort lille, men frugtbare og evnerige Aandsliv, forat vi ikke skal voldtages af ydre eller indre Fjender, eller (endnu værre) forsumpe i Vrøvl.

Ser Du: *derfor* var det mig saa magtpaaliggende at komme bort for en længere Tid med hele mit Telt derhjemme, fordi jeg vidste alt det Valgvrøvl, al den Partistrid, alt det Skænderi frem og tilbage, som forestod ved Sommerens Begyndelse – og *fordi* jeg kender mig selv nok til at vide, at jeg endnu i det mindste kunde lade mig forlede til at kaste mig ind i Debatten, naar jeg syntes, at et eller andet Slagord var *for* æggende; – og jeg *vil* ikke ind i nogen politisk Debat mere, saa længe Politiken derhjemme er hvad den er.

Jeg vilde – hvad jeg nu har gjort – fortsætte den af mig begyndte „danske Bevægelse“ i Arbejder, der skulde give et *positivt* Resultat, ikke længer Polemik, men *Poesi*. I Begyndelsen af Rejsen var jeg syg, og ofte har jeg haft smaa Tilbagefald, saavel legemlige som sjælelige, til min gamle „Skade“. Jeg kunde blive overanstrengt, ilter eller tvivlende. Men lidt efter lidt kom der denne velgørende Ro over mig, som fremmede Omgivelser *kan* frembringe. Og til Gengæld frembragte jeg baade Digte, Skuespil og Planer til fremtidige Digte og Skuespil, der nok skulle vise *hvor* jeg staar, og at jeg staar *støt* dér hvor jeg er.

Under disse Beskæftigelser forblev jeg, under Valgkampagnen derhjemme, *kold* overfor saavel „Sejre“ som „Tab“. Der eksisterer ikke længer Sejre eller Tab for mig i saa Henseende, ligesom jeg er naaet til det eneste Punkt for en *Digter* (og vel for mange brave Lægmænd) at *være* Begreber „Højre“ og „Venstre“ ikke spiller nogen Rolle for mig.

Ulige mere interessant for mig end alle Valg-Telegrammer var *det* Telegram, som jeg fra Grænsen fik tilsendt af de 300 sønderjyske Piger, ligesom den skriftlige Tak, jeg modtog fra Ringkøbing Egnen for min Opsang til de 3000 Sønderjyder, der gæstede Vesterhavet.

5 Her er, det føler jeg, et Kærne-Punkt for den Digter, der vil den „danske Bevægelse“. Her er Interesser, hvis Horisont ligger over baade Højre- og Venstre-Interesser. Og den nylig afholdte Mindefest paa Skamlingsbanken for Grundtvigmonumentet har manet mig og styrket mig i Følelsen af, hvad ogsaa en *Digter* kan udrette i sit Land ved –
 10 jeg kunde næsten fristes til at sige baade i Tide og Utide – at blive ved med at hævde det *Nationale* som den samlende og styrkende Magt baade i ligefremme „fornægtende“ Tider og i den aandelige Slendrian, der fremkommer, hvor man saa ofte fristes til at spørge: Hvad kan det hjælpe? –

15 Det *kan* dog hjælpe! Dette er gaaet op for mig med Overbevisningens Styrke her i min Udlændighed. Thi vel skaffer hverken Møder eller Sammenkomster, eller et Skuespil, en Bog, et Digt, en Tale den tabte danske Del af Sønderjylland tilbage – det véd jeg desværre, og det vide vi alle. Men man skal ikke bestandig spørge om, hvad dette
 20 eller hint kan nytte idag eller imorgen. Der er noget helt andet. Sønderjydernes Sag og Sønderjydernes Holdning har en moralsk opdragende Betydning for Danmark. Det er *denne*, der skal fastholdes. Vi skal lære af *dem* at holde Fred indbyrdes for at kunne være stærke udadtil; af *dem* skal vi lære at elske og ære vort Sprog, vore Minder,
 25 Alt hvad der betinger en Nations Liv. Af dem skal vi lære at nøjes, at resignere og dog være virksomme under vor daglige Gerning. Af dem *burde* vi lære at være varsomme i Omgangen med det farlige Vaaben, som hedder Kritik, Analyse, Vragen af Alt – og som Jøderne have Æren af at have indført i vort Lands Kultur. Kort sagt – vi skulde
 30 lære af Sønderjyderne at blive *Mænd* – og dertil udfordres ikke at slaa paa nogen Krigstromme; tværtimod der udfordres at styrke sig under *Fred* – og saa forresten give Landet det Forsvar, som dets Evner kan bære og som bør være saavel Socialistens som Bureaukratens *Ære* at kunne skabe. – – –

35 Ja, se det er en lille Skitse af den „danske Bevægelse“. Da vi til-

fældigvis er kommen til at *tale* derom sammen, saa syntes jeg nu at jeg vilde *skrive* derom. Men Varmen er overvældende – puh! – og Brevet er blevet overvældende. Hvis jeg skulde krepere af Kolera – hvad jeg hverken haaber eller frygter – saa bemyndiges Du herved til
 5 at offentliggøre dette Brev, ved Tid og Lejlighed, forat man dog kan erfare, *hvorfor* jeg rejste ud og *hvorledes* jeg ønskede at vende tilbage.

Hils nu Valborg. Emmy skriver jo til hende. Men hils hende alligevel og sig hende, at jeg rimeligvis kommer til at finde hendes – om Forladelse – eders – Pøde som et Vidunderbarn. Nu kan hun tro,
 10 hvad hun vil. Men tro mig beggeto som Eders efter Sølufft smægtende hengivne

Holger Drachmann.

447. Fra Otto Borchsenius.

Kjøbenhavn, Amaliegade 14.
 d. 14. Juli 84.

15

Kjære Holger Drachmann.

Dit Brev i Dag var mig meget velkomment, og jeg skynder mig med at takke dig derfor, skjønt jeg staar lige paa Rejsespringet. Jeg skal nok hilse Rydbergs og Hedlunds og klare for dem adskillige Ting,
 20 som de ikke har ganske paa det rene; allerede Karl Warburg og hans Hustru, som have været her, har jeg søgt at give et andet Syn paa Tingene. Thi ikke mindst dette dit sidste Brev lod atter de bedste Toner klinge i mine Øren, og jeg fik paa ny det levende Indtryk af Baand, der dog alligevel ikke kunne brydes. Maatte nu, medens jeg
 25 er borte, Ministerskiftet finde Sted – Kongen ventes hjem paa Onsdag – saa fik vi snart Orden i Tingene og Standpunkterne klare. Jeg er her hjemme igjen d. 27–28 d. M., senest d. 1 Avgust. Saa længe bedes du adressere *Bidrag* til *Sværtegade 3*. Private Breve til mig i Mellemtiden kunne træffe mig Adresse D'Hrr. F. W. Hasselblad &
 30 Ko. i Gøteborg. Tak for de bebudede Bidrag. *Jo før, jo heller*. Jeg saâ dit Navn netop nu overordenlig gjerne i „U. og H.“, og jeg glæder mig til at se dig vende for en Stund tilbage til Fortællingen, formodenlig med indskudte Digte efter gammel Vis.

Thi jeg tør ikke nægte det. Det forekommer mig, at du har Vanskelighed ved at faa Form paa noget dramatisk. Jeg har i to Gange læst dit „Der var en Gang –“ og tør ikke fælde nogen afgjørende Dom, før jeg læste det igjen i Sammenhæng, og især ikke, før du opfordrer mig til rent ud at sige min Mening og fremkomme med en detaljeret Redegjørelse for hvad *jeg* nu synes. Det kan selvfølgelig godt være, jeg tager eller ser fejl, men jeg fik det Indtryk, at det hele ligesom kun var et første Udkast, der her trængte til en ny Gjennemarbejden baade hvad Helheden og Enkelthederne angaar. Dit første *nye* Arbejde – „Fortællingerne“ kjendes jo og ere af tidligere Datum – vil jo fra alle Sider blive drøftet og vejet usædvanligt skarpt. Derfor efter mit Raad kun et aldeles ubestrideligt sejrrikt Værk eller Tavshed, til et saadant kommer af sig selv. Du er saa sikker paa Hegel, at du ikke af Hensyn til ham eller eders Penge-Mellemværender behøver at forcere noget igjennem. Alle paa Skovgaard omfatte dig med største Venlighed og ønske dig kun en absolut Sejr over alle Fjender, Misundere og Tvivlere. Jeg fik ogsaa af dit Brev det Indtryk, at du nu igjen tror paa mig eller rettere paa at jeg ser klart paa Situationen, paa dit Forhold til den, og hvad der tjener dig bedst for Øjeblikket. Det faar være, hvad det vil, at ogsaa jeg og dine nærmeste Venner her hjemme lider et Nederlag, hvis ikke dit første ny Arbejde uimodsigelig baade staar ved Siden af dine bedste ældre Ting og naar op til vor Literaturs *blivende* Værker. Først og fremmest gjælder det dig selv. End ikke en Sejr paa Theatret, hvis en saadan mulig kunde vindes ved en rig og fantasifuld Udstyrelse, vilde her være nok. Jeg tror ikke, at dit ny Æventyr-drama kan maale sig med dets to For-gængere. Allerede disses rige lyriske Form – husk, der findes flere af dine skønneste Digte i dem – give dem et stort Fortrin for det ny Arbejdes overvejende Prosa. Og navnlig tror jeg slet ikke, det gaar an med Laanene fra Andersens Æventyr. Hvad der allerede er gaaet gjennem én kunstnerisk Digel, er ikke Fællesgods, i det mindste ikke i vore Dage, trods alle Scenens gamle Krav paa at laane og tage sit, hvor det findes. Her maatte du have *opfundet noget nyt*. Selve Ideen, Kvindens Bodsgang, er et ypperligt Sujet. Du har ofte bevæget dig her hen imod, og det er øjensynligt, at der her ligger en Opgave, du

en Gang vil give en stor og rig Løsning. Men som det her er givet, er det for spredt, for episodisk, for lidt dramatisk-sammentrængt. Endogsaa de lyriske Partier forekom mig mattere, end du plejer at give dem; særlig den gamle Hyrdes fædrelandstendensiøse Udbrud. Her
 5 er noget, du *vil* have frem, som du ogsaa *bør* have frem, men som maa være absolut udmærket, for at ride Stormen af. Enkelte af de indskudte Digte, i Folkevisetonen, lover derimod meget. Ogsaa Indledningsdigtet fra Tarvis er, paa noget nær, der ikke var mig helt klart, af allerfineste Sort. Men, som sagt, en nærmere Udtalelse maa
 10 vente, til *jeg* hører, om *du* vil høre den. Bliver dit Arbejde trykt nu, er der jo intet for mig at gjøre. *Tag nu alt dette op i bedste Mening.*

Hvorfor rejse anden Steds hen for Kolera? Den kan jo komme alle Vegne. I blev jo i Vedbæk i sin Tid. Og har I det godt i Tarvis – hvorfor saa ikke blive dér? Men det kan I jo bedre selv dømme om.
 15 Lev vel! Hils Fru Emmy ret mange Gange. Og Tak til sidst for snarest muligt at sende Hendriksen noget.

Din hengivne
 O. Borchsenius.

448. Til *Fr. V. Hegel*.

20

Tarvis. 14 Juli 84.

Kære Justitsraad Hegel.

Siden jeg – for et Par Dage var det nok allerede – sendte Dem og Deres Familie min Tak for Underretningen om Modtagelsen og Gennemlæsningen af det *hele* Manuskript, har jeg nok tænkt mig, at min
 25 gode Ven Borch kunde finde paa at kaste en lille Tvivl ind hos Dem om Beskaffenheden af Æventyrkomedien. Jeg kan meget kortelig og meget afgørende besvare baade hans Skrivelse og Deres Brev med et: Manuskriptet bør enten *afskrives* eller *trykkes* (hvilken af Delene der
hurtigst kan ske) og *ufortøvet indsendes* saaledes som det *er* til det
 30 kgl Theater (samt et Explr. til Lange-Müller i *Meran*, Villa Rosenberg, Tyrol).

Thi ogsaa *jeg* – kære Justitsraad Hegel – formaar at bedømme baade mine egne og andres Arbejder, og jeg kan trøstigt forsikre Dem

i dette Tilfælde, hvad Byron engang forsikrede *sin* Forlægger om – at mit Arbejde er *Poesi*. Dette er det afgørende, baade for Dem og for mig, ligesom det vil blive det afgørende ude i Publikum, enten idag, imorgen, om et Aar eller om fem Aar.

5 Det kunde ikke falde mig ind at skrive noget nedsættende til Dem om min gamle Ven Borch. Men jeg kan skrive *saa* meget til Dem, som jeg har skrevet ham til selv (i et langt og alvorligt Brev for nogle Uger siden) nemlig, at han bør tage sig sammen og gøre et alvorligt kritisk eller literærhistorisk Arbejde, meget hellere end som nu at løbe
10 omkring og snakke lidt med den Ene og lidt med den Anden om „Højre“ og „Venstre“, om Per og Povl, og særlig om hans (iøvrigt ganske naturlige) Kæledægge „Ude og Hjemme“. Hans Vurdering af dette mit Arbejde er i den Grad paavirket af en næsten komisk indgroet Frygt hos ham for at jeg skal svigte „U og Hj“ til Fordel
15 for „Ill. Tid.“, og i det Hele taget er hans literære Horisont nu saa opfyldt af Dunster om „Hørup“, „Pingel“, „Brandes“, „Berg“, „Mellemparti“ og Gud véd hvad, at min brave og fortræffelige Ven Borch vistnok i høj Grad kan trænge til den Ferietur paa en Maanedstid ovre hos Rydberg, som han allerede for flere Uger siden har ind-
20 varslet.

Nej, kære Justitsraad Hegel, vær De ligesaa rolig, som jeg er – tiltrods for den aldeles forfærdelig Hede, det nu ogsaa *her* er faldet ind med. Jeg skal i nogle faa Linjer skitsere Dem Stillingen, saaledes som *jeg* ser den. Det synes at baade Ældre og Yngre derhjemme ere bleven
25 rent tummelumsk over det „Vidunderlige“, der er sket ved det sidste Valg i København, og man bombarderer mig ret artigt baade med venskabelige Raad og tilslørede Trusler, for at ogsaa *jeg* skal oplade mine Øjne og se det store Fremtidsperspektiv, der viser sig i radikal, socialistisk, hørup'sk osv osv. Retning. Man tror at kunne lokke mig.
30 Jeg lokkes ikke. Man mener at kunne skræmme mig. Jeg skræmmes ikke. Om det saa er min gamle prægtige Papa i Fredensborg, saa skriver han Breve og advarer mig imod at være „blind“ for at Ministeriets Fald er nærforestaaende og at en ny „Æra“ begynder med d. 26 Juni 1884.

35 Hvad Pokker – havde jeg nær sagt – kommer Ministeriets Fald *mig*

ved? Jeg staar ikke ved nogen underjordisk Traad i Forbindelse med hverken Hr. Estrup eller med Berg. Jeg har Uvilje mod Estrup fordi han forekommer mig at være en stædig og stiv Byrokrat, og jeg holder af Berg personlig fordi han (med *sine* Skrøbeligheder) er en djærv, 5
brav, bred Folkets Mand. Men videre gaar ikke mine Tanker indenfor det specifik „Politiske“. Og navnlig lader jeg mig aldrig af *noget-somhelst* Hensyn til en mulig fremtidig politisk Constellation lokke eller true, ja ikke engang „raade“ til at forandre mine *digteriske* Planer eller vige ud af det Spor, hvori jeg nu er slaaet ind.

10 Om *Berg* bliver Minister; om *Hørup* med Principet „Brandes og Pingel“ derpaa vil underminere ham – til bedste for Dhrr selv – det har ingen Indflydelse paa min *Poesi*. *Den vil* jeg holde ren og fri for nogetsomhelst Døgnvrøvl eller Kævl. Det har jeg svoret mig selv paa denne min Rejse, og det skal staa fast, hvad enten jeg bliver længer 15
ude, eller jeg dør af Kolera, eller jeg kommer hjem og træffer mig selv staaende ganske „alene“.

Der er større Folk end jeg, der til Tider har staaet alene med et *frit, varmt, fredselkende, gemytfuldt* Syn paa deres Folk og Land, og kan jeg ikke skrive en lille literær Klike til Behag, der muligvis for 20
nogen Tid vil komme til at tage Tøjlerne i Presse og paa Rigsdag, saa véd jeg, at *dér* hvor mit Syn paa Folk og Land *nu* bunder, *dér* vil jeg ogsaa en skøn Dag komme til at finde og tilhøre den bedste Del af mit Folk.

Dette – man kunde kalde det mit literære Testamente – har jeg nu 25
saa temmelig enslydende, i lange og udførlige Breve, tilstillet baade min Fader, min Svoger, Borchsenius og sluttelig Dem, kære gamle Ven. Og alle de Arbejder – de være sig mere eller mindre fuldendte i „Formen“ – der ere blevne til eller blive til under denne min Synsvinkel (som Vodskov er den eneste, der helt har Æren af at have 30
kritisk-sympathetisk redegjort for) *alle* disse Arbejder ere *gode* forsaavidt som det Enkelte, det Simple, det Friske og det Varme altid er godt. Under denne Række hører Æventyrkomedien „Der var engang –“ ind. Men Borch. (og formodentlig hans Halvblodsvenner) savner baade Lunet og Gemytet til at *kunne* se det Gode heri. Nuvel; 35
saa lad dem *ikke* kunne se det; jeg skal ikke ulejlige Dhrr oftere med

at forelægge mine Arbejder for dem; ligesaa lidt som jeg finder mig foranlediget til først at raadspørge *Hostrup* (quem honoris causa nomino) eller nogen anden, være sig Digter eller ikke. Selv har jeg undfanget disse mine Børn i baade tunge og lyse Tider; selv vil jeg
5 føde dem, klæde dem og bringe dem ud i Verden.

Hvad endelig Bemærkningerne om „Andersen“ angaar, da har jeg allerede i et Brev til Fru Julie redegjort for mig. „Original“ er jeg, og har altid været, og en tilfældig Parallel med en anden Digter skræmmer mig ikke. Jeg har jo hentet mit Stof fra selve *Folkets Digtning*,
10 og *dér* har H. C. Andersen søgt mere end nogen Anden. Det kan jeg dokumentere paa Prent, om fornødent.

Som sagt, Heden her er overvældende. Den synes jo at hjem søge hele Evropa nu, og ikke engang Bjærghøjderne hjælper mere. Vi ere meget længselsfulde efter at faa noget *bestemt* at vide om den anden
15 *strenge* Herre, der maaske følger i den tropiske Varmes Spor. Folk besvimer i Jærnbane kupeer og paa Landeveje af Solstik. Det er ikke behagelige Udsigter for en lang Kørsel – men naar det *skal* være, saa skal det være.

Med Emmys og mine egne hjærteligste Hilsner til Dem, Jakob, Fru
20 Julie, Børnene osv slutter jeg

Deres hengivneste
Holger Drachmann.

Jeg har med Tak modtaget den store Pakke med Bøger, Breve etc.

449. Fra *Fr. V. Hegel*.

25

Kjøbenh. d. 18 Juli 1884

Kjæreste Ven.

De skand. Boghandlere suse som Fluere om Ørene paa mig, og jeg har ikke et Øjeblik Ro. Jeg faar derfor som Svar paa Deres kjære Brev af
14d. kun Tid til at sige Dem, at det i høj Grad glæder mig deri at
30 læse den Overbevisningens Varme, hvormed De med Rette hævder Deres Stilling. „Saa liker jeg Jarlen“!

Da De havde anmodet B. om at læse Manuskriptet, ansaa jeg det

for min Pligt at sende Dem de Bemærkninger jeg modtog fra ham. Jeg véd, at hvad B. gjør ligeoverfor Dem, det gjør han altid i den bedste Hensigt og fordi han virkelig holder af Dem, og jeg er sikker paa, at De til en vis Grad ogsaa sætter Pris paa B.s Raad og Venskab, selv om det en enkelt Gang kan blive lidt besværligt. Jacob, Julie og jeg have læst Deres Ev. Kom. og Alle glædet os over dens Friskhed og Skjønhed, og det vilde være os en Skuffelse, om den ikke skulde finde god Modtagelse. Manuskrr. er afgivet i Trykkeriet, der leverer 2 à 3 Ark daglig; 1e Korr. besørger jeg og om en 8 Dage haaber jeg at kunne sende Dem en anden Korr. af det Hele og samtidig sender jeg et Ex. til Lange Müller; thi nogle enkelte Trykfeil i hans Ex. gjør jo ingen Skade.

Det var en højst behagelig Overraskelse og et fornyet Bevis paa Deres Venskab, at De var saa god at sende os en Sang til vor Fest for de circa 170 Bogh. i Tirsdags. Den løb udmærket af (Jacob skriver nærmere om den) og Sangen gjorde stor Lykke. Der blev strax udbragt et Leve for Holger Dr. og Deres Skaal blev drukket med Jubel og Hurraer, baade lange og korte.

Tusinde kjærlige Hilsener for Dem Alle fra Jacob og Julie og
Deres hjertelig hengivne
Hegel.

Uh *den Varme!*

450. Til *Otto Borchsenius*.

Tarvis
Kärnten
Østerrig
18 Juli 84.

Kære Ven.

Jeg besvarer straks med det samme *dit* venlige Brev af 14 Juli (altsaa Besvarelsen af *mit* hvori jeg lover Manuscript til „U. og Hj.“).

Det er 30 Graders Varme, og vi er ved at forgaa. Men i *denne* Hede vil det i hvert Fald være forrykt at vove Jærnbanearten med Emmy den lange Vej – altsaa *bliver vi foreløbig*. Jeg gaar iseng Kl. 9

om Aftenen – saa er det en lille Smule køligt – og staar op Klk. 4 om Morgenen, hvor det atter er til at aande. Midten af Dagen tilbringer hele Familien omtrent som de bekendte hellige Mænd i Ildovnen. Dog er vi Gudskelov raske endnu.

- 5 I en saadan Atmosfære bliver man jo noget ilter, og jeg tog mig da ogsaa for iforgaars at skælde Dig gudsjammerligt ud i et Brev til Hegel. Han havde nemlig sendt mig et Uddrag af din Recension til ham over „Der var engang“. Han kan vel nok siges at have været berettiget dertil, og dog er det jo en af hans Svagheder – ved Siden
- 10 af hans saa mange gode og elskværdige Egenskaber – at han altfor nemt bliver allarmeret, naar to stik modsatte Opfattelser af et Arbejde kommer ham for Øje. *Jeg* havde skrevet ham til, at mit Stykke var fuldt af Friskhed og Lune, samt et Indlæg netop i min Fædrelandskærlighed, min „danske Bevægelse“ – og *Du* skriver derom den
- 15 haardeste Dom, man kan fælde over et digterisk Arbejde – nemlig at det er et „Rutinearbejde“. Dette drev mig Blodet til Panden. Og jeg slog løs. Imidlertid kender Hegel jo baade *Dig* og *mig* – han véd, hvor han skal tage fra og lægge til; desuden faar jeg vel hans Svar en af Dagene, og saa kan jeg selv reducere og moderere min Hæftighed.
- 20 Men vred var jeg rigtignok.

Dog; det viser sig jo atter, at to gode og forsonlige Breve paany have krydset hinanden, imedens jeg stoppede Kardætscherne i Kannonen; vort Venskab har holdt saa mangen en Tørn ud – det holder nok ud til Enden. *Derom* nærer jeg nu aldeles ingen Tvivl.

- 25 Mindre forstaar jeg, *hvorledes* Du i Grunden har sét paa Stykket. Thi dette med „Laanet“ fra Andersen er jo kun endda en mindre væsenlig Indvending; jeg har klaret for mig i den Henseende i to Breve til Hegel, og naar endelig skulde være, saa kan jo dette „Parallested“ gaa ud eller omredigeres i Korr.

- 30 Forøvrigt vil heller ikke *jeg* nu ind paa Detaillerne i en Under søgelse af Stykket. Jeg maa have det liggende for mig i Korrektur – jeg maa se min egen Skrift leve op igen i Typer – saa kan *jeg* atter se friskt og uhildet derpaa – og da „Stædighed“ ikke er den Poet-Udyd, som *jeg* lider af – saa vil jeg efter al Sandsynlighed selv komme
- 35 til det Resultat, der bliver afgørende for Stykket – *enten* betragte det

som den vaade, friske a la prima Skitse til et Maleri, og maaske stille det hen „indtil videre“ – *eller*, med Optagelsen af den dejlige Fjæld-Idyl, der var i mig, da jeg nedskrev det, paany male med friske, brede og naive Penselstrøg dér hvor der er „Helligdage“ eller andre Mang-
 5 ler, som min Sandhedskærlighed ikke mindre end min Kunstnerære vil vise mig.

Altsaa dette Punkt kan vi foreløbig lade staa hen – den æsthetiske Værdsættelse af Stykket.

Der var derimod et andet Sigte i din Recension, noget, der skulde
 10 bære dybere ind imod det Centrale i mig. Det var dog maaske *det*, der saarede eller bedrøvede mig i Særdeleshed – ligesom det var *her-
 over* at jeg stærkest udgød mig til Hegel. Og dette maa jeg tage frem
 idag.

Det er det „Politiske“ – eller det, som man kunde *kalde* for det
 15 Politiske. Netop fordi *vi to* næsten til Stadighed misforstaar hin-
 anden paa dette Punkt – og fordi jeg i denne Tid er bleven velsignet
 med „Raad“ og „Vink“, ligefra min gl. Fader i Fredensborg til Dr.
 Pingel – netop *derfor* vil jeg vedblivende klare for mig overfor *Dig*,
 der har modtaget saa mange Bidrag til min Udvikling (jeg kan sige,
 20 baade som Menneske og Digter).

Lad mig som Udgangspunkt tænke paa den Artikel, der staar i
 „Morgenbl.“ af Strindberg *over* Bjørnson. Netop jo mere interessant
 Strindberg bliver mig som Nutids-Phænomen, netop fordi jeg saa
 ofte føler sympathetiske Strengte anslaaes, naar jeg læser af eller om
 25 ham, netop fordi vi begge to *bunder* i Rousseau, fordi vi begge to
 (selvfølgelig med Bjørnson som nordisk primus motor) baade menne-
 skelig og digterisk har „forelsket“ os i Naturen, Bonden, Fiskeren,
 Arbejderen ∴ „Folket“ – netop *derfor* kan jeg se det svimlende
 Svælg, der *nu* synes at skulle lægges mellem *Strdbg.* og *mig* (ligesom
 30 der allerede *er* en Kløft mellem Bj. Bj. og mig selvfølgelig bortset fra
 min inderlige Hengivenhed for ham).

Thi naar Strdbg. begynder at tale om sit Kald som „Fremtidsuti-
 list“, saa faar *jeg* nervøse Trækninger i Bagbenene. (Det er da den
 store Bjørn ogsaa menneskelig *sund* nok til at faa, kan jeg tænke).
 35 Og naar Strdbg. hæver Journalisten over Digteren, saa smiler jeg. Den

Fantasmagori har ogsaa *jeg*, et lille Stød, lidt under, men jeg betragter det som Sygdommen fra 78–79, og jeg har rensset mit Blod. Men naar han saa ovenikøbet vil gøre Bj. Bj. til Kosmopolit og kommer med dette forbandede marv- og benløse: *Patria est ubi bene* (alle ynkelige
 5 Lusanglers pjaltede Mundheld) – saa begriber jeg ikke, hvor *Digteren* (og der bor et godt Stykke deraf i „Samvittighedsnag“) har gjort af sig selv i Aug. Strindberg.

Jo; jeg begriber det. Jeg ser netop Strdbg. afspejle al denne fortærende, enervérende, enervérte, opslidende og opskruede Tids aller-
 10 fordærveligste Bugvids-Anfald endog i det *Bedste* af hans Talent. Hos ham raser netop al denne „Politik“, „Videnskabelighed“, „Sandhedssøgen“, alle disse Recepter mod gamle og nye Onder, alle disse „Problemer under Debat“ i fuldstændig splittende Diliriumshastighed. Bjørnson er af Natur for kropstærk og for bonde-sund, til at Tingene
 15 helt kan forgive ham – Strindberg derimod er det mest prægnante Eksempel paa vor *ynge*, legemsspinkle og hjærnesvedende Slægt, der med Djævlens Vold og Magt *vil* opdage en ny Verden, hvori „Løgnen“ skal udryddes og vi allesammen spise filosofisk-utilitistisk Kød-extract.

20 Intet Under, at *han* raaber: „Tilbage til Naturen“.

Og, o Ve, at netop *han* raaber „Tilbage til *Naturen*“.

Se, *her* ræddes jeg. Der er i dette Øjeblik 79 mindre og større, omskaarne og uomskaarne Strindberger i Norden. Bort fra *dem*; – tilbage til *Naturen*!

25 Her har Du Løsnet, her har Du Problemet. Her er det, som H. D. vil – den H. D, som selv kan se saa mange af sine Ungdomsillusioner i Spejl hos „Ungdommen“ nutildags – Illusionerne som karrikerede Ansigter, fortrukne Træk af al denne Flue-i-Flaske-Essighed, hvor-
 med Verden, Satan knuse mig, *skal* reformeres.

30 *Derfor* min retrograde Bevægelse tilbage fra „Reformerne“, fra den „Politik“, som nu 300,000 Middelmaadigheder hopper og danser i, som Lopper i Uldbuxer. Derfor min Sky for at mænge mig i Valgvrøvl af hvad Art nævnes kan; *derfor* min Frygt for „Jøderne“, der ikke selv kan finde paa noget men stadig maa importere fra Seinen
 35 eller fra Spree. For Fanden, er *jeg* maaske en „Antisemit“ i Pøbel-

betydningen? Gaar *jeg* i Hofprædikantens Ledebaand? Vil *jeg* have nogle af de ærede Hrr. Mosaiters Penge? Er ikke mit Sind ligesaa blødt og mildt, mit Hjærte ligesaa bankende aabent for de Undertrykte den Dag idag, som for fjorten Aar siden? Jo, ved Gud! det er!

5 Men *jeg* frygter i den „evropæiske Jødedom“ det Ætsende uden Styrke, det Kølig-Kritiske uden svalende Skygge, det Hadsk-Brændende uden de *store milde, verdensforsonende* Idealer at flamme for. *Jeg* frygter i den „moderne Jøde“ *ikke* ham, som forraadte Kristus (*det* kan den moderne Israelit ikke gøre for) – men *ham, som har*

10 *forraadt Jehova* – ham, der hænger udenfor den store, *forsynstroende Menigheds Moderskød* i en spinkel Navlesnor, fritsvævende mellem Himmel og Jord, fordrejende sit Ansigt snart i Smil, snart i Graad, paa Grund af den *Ulykke*: ikke at kunne *tro* paa nogetsomhelst Billed af, nogetsomhelst Symbol paa den i Naturen og i Mennesket *levende*

15 Gud.

Ser Du, kære Ven; det er denne „evropæiske Jødedom“, der har smittet *mig*, ligesom den har smittet alle de 79 Strindberger. Hvad de andre Herrer vil eller ikke vil, det bliver deres Sag.

Jeg gør Bod. Og *hvis* ikke vort fuldstændige sammenløbne-Mælks

20 Sammensurium af parlamentarisk Ministerstormeri meget snart faar Ende til Fordel for klare, bestemte Fraktioner, aabne, vederhæftige Udtalelser af „Tro“ og „Tvivl“ (i Stedet for det misvisende Sludder, som nu hedder „Højre“ og „Venstre“ eller „Venstre“ og „Højre“) saa rejser *jeg* mig med min hele lange Dyrendal og langer ud – ligegyldig

25 om de vil tage Brødet fra mig eller sætte mig i Daarekisten.

Med hvad *Ret* *jeg* gør det? Med den *Ret*, som ligger i *Kærlighed* til det Enkelte, det Simple, til Barnet, til Folket, til Kvinden – Barnet sét u-videnskabeligt – Folket sét u-politisk – Kvinden sét som Elskeren ser paa hende.

30 Borch, Borch, Borch, Du maa have dine Øjne vidt aabne, dine Følelsesnerver dobbelt modtagelige, naar Du tager noget Digt eller Prosastykke for Dig nu, som er udgaaet fra *min* Esse. Og hvad enten Du finder æstetiske, tekniske eller andre paaviselige Fejl – som *jeg* altid véd at der *er* og som *jeg* altid takker Dig for at Du aabent siger

35 mig – saa maa Du aldrig komme med Beskyldning for „Rutinear-

bejde“ og Du maa aldrig sige Ord som, at de „patriotiske Digte ser ud som om de vare lavede“ – thi det er daarlig Tale og løs Snak at sige saadant. *Det*, som Mangler og Ufuldkommenheder kan vise, er jo *kun*, at Udtrykket for Gæringsprocessen inden i mig *endnu* ikke er levende-
 5 anskueligt nok – men „Rutine“ er jo netop Betegnelsen af *manglende* Gæring – og det bliver en Dumhed at frakende *mig* Gæring!

Nej, Borch: Processen foregaar! Det græder, hulker, jubler, strømmer, koger i mig. Ingen Videnskabsbrokker, ingen politiske Slagord, ingen Indbildning om at finde „utilistiske Arcana for den lidende
 10 Menneskehed“ – men *Kunstnerens, Digterens* glødende Glæde over – idag, imorgen eller iovermorgen – at skulle finde de forløsende Ord for *Længslen mod Fædreland* i alle de hundrede fine Afskygninger af Længsel, som dette Begreb indeholder: Barn, Yngling, Mand – uskyldig Kvinde, bevidst Kvinde, Moder – Mandsdaad, Forsvarspligt, Folke-
 15 daad – Hjærtetro, Humanitet, Forsynstro.

Vejen hertil gaar over vore Sagaer og Folkeviser, gennem det gamle og ny Testamente, gennem „Grundtvigianismen“ (aandfuldt opfattet) og forøvrigt fra Sogn til Sogn, fra By til By – men *ikke* igennem nogen „Skole“, hverken literær eller politisk.

20 Der ligger foran mig i Luften et skønt, flimrende, dirrende Sol-skinssyn – saadan noget som „Ny-Grundtvigianisme“. Og *denne* hører jo ind under „Ny dansk Bevægelse“. Lad den saa foreløbig blive en Kunstner-Tro – naar blot Kunstneren er *Kunstner* og *tror* paa den. Trods Varme og Kolera og dit og dat grødes og vaares det hos mig.
 25 Det kommer nok, det kommer nok. Jeg har *én* udmærket Ven hos mig – som er lige ved at gaa fra det Rationelle over og blive Proselyt i min Tro. Emmy! Trods sin „Tilstand“, trods Mathed og Træthed maa hun gaa Ture med mig baade paa Landevejen og i Stuen. Hun maa høre paa alt dette; hendes Retfærdigheds- og Protest-Sans hjælper mig – og til Gengæld har jeg hjulpet hende til en Fædrelands-
 30 Religion, som hun ikke før har haft.

„Ja ja!“ siger hun, „Det kommer nok. Jeg *tror* paa Dig“.
 Gak Du hen og gør ligesaa, Borch!

Din hengivne
 Holger Drachmann.

Hils hjærteligst Vennerne Rydbergs, Hedlunds, Warburgs osv. Ogsaa *de* bør holde Øjnene aabne. Det kommer altsammen!

451. Fra *Otto Borchsenius*.

Kyvik ved Gøteborg. Fredag 25/7 84.

5 Kjære Holger Drachmann.

Tak for Brevet, som endelig i Forgaars naaede her op til disse nordlige Egne. Vi har det snarere svalt end varmt, men denne vidunderlig rene og styrkende Fjæld- og Havluft, for ikke at tale om de daglige friske Bade, har alt gjort baade Kaares og mine Kinder brune. Jeg
 10 ønsker jer tit et Pust her ude fra Havet. Netop hvor vi bo, henved et Par Timers Seilads fra Staden, aabner Skärgården sig helt ud til den store Sjö, og det er en Fryd at stige en halvt hundrede Fod op ad Klipperne og se ud over Seilleden, hvor undertiden hundrede Skibe skal kunne tælles. Og denne Kreds af gode Venner og sjældne Mennesker
 15 saa tilmed. Har man tabt sin Tro paa at finde Meningsfæller, Væsener, der føle og se som én selv, saa skal man som Kaare og jeg bo en fjorten Dags Tid under Viktor Rydbergs Tag, og om Eftermiddagen samles med alle de andre til festlige Lag og gode Samtaler om Livets store og Dagens smaa Spørgsmaal. Her kan man faa sin Tro eller sit
 20 Haab styrket, om at der dog den ganske Verden over er et stort Broder og Søsterforbund mellem ligestemte Sjæle. Lad saa en lille Cirkel spille op nede i Kjøbenhavn og være nær ved at revne af Hovmod, Vigtighed og Ufordragelighed. Der er ikke én af dem, der er værd at løse Viktor Rydbergs Skotvinge. Dette Brandeske Vanvid
 25 med at ville være Herre og agere Tyran; han skulde blot en Times Tid høre V. R.'s milde Domme og frie Tanker. Og hvor er det ikke karakteristisk, at G. B.* nok egenlig altid har følt sig frastødt af V. R. Her var en Aand, der ikke rokkede sig eller gjorde smaalig Kur med banale Komplimenter. V. R. betragter det som usømmeligt at faa
 30 selv eller sige andre rosende Ting lige op i Ansigtet. Baade med Hedlund og V. R. har jeg naturligvis talt meget om dig og danske Forhold

* Kan du huske V. R.'s Skildring af Nero, Æstetikeren?

overhovedet. De ere begge i et og alt enige med os, i Modsætning til Karl Warburg, om hvem Hedlund med rette sagde, at Blodet dog aldrig er saa tykt, at det jo o. s. v. Selv i disse Dage har Karl W. i en Rejseskildring fra Brügge angrebet dig og gjort det smaaligt og fuldt af Misforstaaelser. Men han er ikke død i Synden. I saa Henseende tør jeg vel rose mig af at være mine Venners Ven og Stridsmand. Men paa den anden Side kan Viktor Rydberg være overmaade strængt dømmende, naar nogen sviger sin Fane, sit Blod eller Overbevisning. Det er jo ikke sjældent, at Folk i moden Alder „gaar over“ eller af verdslige Grunde kaste Fiskenet ud – mod dem kan han være skarp nok. Her har saaledes for nylig i det Letterst. Tidskr. staaet en lang Redegjørelse om dig, under Titlen „frigjort Sang“ af vor fælles gamle gode Ven P. Aug. Gödecke, der nu er Kongens og højres Ven og stiger jævnt til Vejrs i Samfundet. Men den Omtale, den Ros af dig led V. R. aldeles ikke; han bruger jo kun Drachmann i eget Øjemed, sagde han, og hvor enig han end er med dig, i „Ostende-Brügge“ o. s. fr., lige saa bestemt afskyede han enhver, der vilde tage dig til Indtægt for Reaktion eller egoistiske Formaal. Paa Aug. Strindberg ser han vel omtrent med samme Øjne som du, og jeg forstaar heller ikke ret, hvorfor du skrev saa langt om ham og „Jøderne“ hjemme. I den Henseende er vi jo enige, og alle mine Breve med alle deres „Vink“ (som du kalder det) om vor Politik m. m. ere jo netop gaaede ud paa at indskærpe dig, at saaledes se ogsaa det siden Nytaar dannede Centrum, Bergs og „Morgenbladets“ Centrum, paa Tingene. Der er derfor ingen Mening nu i at lange ud mod dine virkelige Venner og Meningsfæller. Vent du, til en Opposition virkelig har dannet sig, en Fraktion, som du kan kalde Brandes-Hørup, europæisk-jødisk, socialistisk-upatriotisk, eller hvad du vil. Det vil neppe vare længe, før du kan faa Kampe nok med den. Men dette har jeg nu skrevet saa tit, at jeg frygter for, at Afstanden ikke tillader dig at se, hvad vi alle hjemme har lige paa os.

Det er jo ogsaa netop *fordi jeg tror* paa dig, paa at det til sidst *vil komme* i al sin Kraft og Skjønhed, paa din Gjæring, din redelige Vilje og bestemte Maal, at jeg Gang efter anden beder dig *vente, til* det virkelig kommer *fuldbaarent og uovervindeligt*. Med „Der var en

Gang –“ frygter jeg for, du snarere vil skyde Tiden ud. Men jeg skal heller ikke her komme tilbage til Stykket. Skulde jeg give dig noget Vink, saa skulde det snarest være i den Retning, at lade de dramatiske Sager hvile og skrive din store Prosa Roman (eller dit Epos
 5 maaske). Men er det ikke for tidligt à la Keller at give dit *eget Liv i Dichtung u. Wahrheit?* Vil man ikke deri se din Lyst til Selvspejling igjen? Sligt gjør man først, naar man er gammel. Hvorfor skriver du ikke din store Roman om Strandvejslivet, om det national-liberale Regime o. s. v.???

10 Gamle Hegel har forøvrigt overlistet mig, og jeg skrev ham et nogenlunde stødt Brev til. Jeg har *ikke* – naturligvis – afgivet nogen „*Recension*“ over dit Drama. Paa Hegels Bøn derom, skrev jeg ham et *privat* Brev til, hvori jeg udviklede mine Grunde, hvorfor jeg *ikke*
 15 ogsaa skrev til dig, fordi jeg hverken vilde eller havde Ret til nu mulig at faa et spændt Forhold frem imellem „Ude og Hjemme“ og dig. Men hele denne Passus om „U. og H.“ og Galschiøts „Ill. Tidende“ har vel Hegel ikke afskrevet? *Har han vel??* Jeg har derfor strax skrevet til ham, at han *øjeblikk.* skulde sende dig *selve* mit
 20 Brev, *alle 8 Sider.* Vil du sige mig, om du har faaet det? At du har skjældt mig „gudsjammerligt“ ud, er saaledes dobbelt urigtigt; det er Hegel, du bedes adressere Vreden og de vrede Ord til. Jeg skal, naar jeg ser ham igjen, nok væрге mig.

Dit næste Brev bedes du sende til *Amaliegade 14*, saa vel som de
 25 bebudede Bidrag til „U. og H.“, hvis da disse ikke alt ere i Hendriksens Hænder. Vi *skal* faa et godt „U. og H.“ nu til Efteraaret, og du skal have Tak for en god og stærk Haand dertil!

Den 1. Avg. er jeg nok hjemme igjen. I morgen bryder vi alle op herfra, og efter nogle Dages Færd til Marstrand og et Lag paa Hisingen hos
 30 Hedlunds, rejse Kaare og jeg til Kjøbenhavn. Han har vundet mange smaa og store Venner her oppe. De har baaret baade ham og mig paa Hænderne.

Hils Fru Emmy mange Gange og fremdeles godt Helbred og Humør.
 Lev vel! *Skriv snart.*

Din heng.

O. Borchsenius.

452. Fra Jacob Hegel.

Den 31 Juli 1884

Kjære Drachmann

Da Fader allerede har takket Dig for Din udmærkede Sang, har jeg
5 ikke gjort mig Skrupler med at vente nogle Dage med at sende min
Tak og svare Dig paa Dit venlige Brev.

Nu er Boghandlerhistorien heldigvis overstaet. Du kan tro, det var
nogle drøje Dage. De gode Boghandlere ere sikkert alle tilhobe nogle
meget rare Mennesker, men mig tiltale de ikke synderligt, og de blive
10 ikke morsommere ved at optræde i Masser. Festen hos os gik meget
godt, og Faders Uro for hele Arrangementet viste sig at være aldeles
ugrundet. Vi vidste jo nok at vi havde indbudt c: 170 Mennesker,
men da Toget kom ansættende, og Gjæsterne marcherede ind i Haven
fra Gaarden under 8 Trompeteres ihærdige Arbejde, da skal jeg ikke
15 nægte, at vi bleve lidt underlige tilmode, ved at se saa godt de fyldte.
Blot det at give Haanden til de Fremmede var et temmelig anstren-
gende Arbejde, og der var en rig Afvexling med Hensyn til de for-
skjellige Hænders Temperatur, Form og Trykkemaade, og Resultatet
blev at jeg bogstaveligt fik slidt et Hul i Huden paa min lille-Finger;
20 jeg antager at Skylden herfor maa tilskrives de stærke Nordmænd.

Gjæsterne fordelte sig nu i Haven og over den store Plaine, hvad
der var et ganske kjønt Syn. Saa kom det Øjeblik, da det skulde vise
sig, om Husrummet var af lige saa stort Fladeindhold som Hjerte-
rummet, og ind mylrede hele Skaren. I den dybe Stue stod et stort
25 Bord og i de to næste Stuer, hvor Fløjdørene vare lukkede helt til
Side, stod et meget langt Spisebord. Det saa virkelig imponerende ud,
da vi traadte ind. Bolvig havde laant os gamle Lysekroner, store
Malmkandelabrer og Lampetter, hvad der i Forening med vor egen
Besætning af Bord og Oplysnings-Inventar gav Festen et meget straa-
30 lende Skjær. Og til Faders og forresten ogsaa vor store Glæde be-
fandtes der at være nok af Husrum, Mad og Drikke. Vi det vil sige
Familien Hegel (Gjæsterne kjendte jo ikke Dine personlige elskvær-
dige Egenskaber) beklagede baade før, under og efter Festen, at vor
gode Ven H. D. ikke kunde være med; thi saa godt det hele gik, saa er
35 jeg vis paa, at det var gaaet endnu livligere og gemytligere, naar Du

havde været tilstede. Din Sang gjorde megen Lykke, hvad der ikke var Tilfældet med de to andre Sange af Borchsenius og Schandorph. Borch meldte Forfeil [*sic*] som Festtaler i sidste Øjeblik, da han skulde reise til Göteborg. Schandorph maatte saa kile paa med en
5 større Tale, som han kom ret godt fra. Det bør noteres som noget meget mærkeligt, at han slet ikke var fuld den Aften. Klokken 10½ (hvor den Jernbane er en praktisk Indretning) marcherede Gjæsterne af i smaa Delinger til Stationen, og Du kan tænke Dig at vi, Fader især, vare glade over at alt var gaaet saa smukt og godt. Senere har
10 jeg været paa Udflugter med Mødets Medlemmer, men Du, som kjender mig saa godt, ved ogsaa hvor lidt det ligger for mig at gaa og være gemytlig og opknapet blandt en hel Ruse fremmede Mennesker. Fader kan ganske anderledes blande sig med Andre; han er nok knusende gal i Skrallen, naar han skal paa den, men er han der først, saa
15 varer det ikke længe, før han gaar og dikker Folk i Maven, sigter paa dem med sin Paraplu eller dunker dem i Ryggen. Andre af de kjøbenhavnske Værter opfattede Mødet paa en fuldstændig Geschäftsmaner som f Ex. Brødrene Philipsen, der ved enhver given Lejlighed talte for den danske Presse og dens store Hæderlighed; de omdelte
20 deres Fotografier blandt Gjæsterne og tog paa en højst indsmigrende Maade de større Forbrugere under Armen, hvad der i Sandhed forekommer mig at være en meget besynderlig Udmærkelse.

Har Boghandlerne havt saa god Tid til at feriere, maa Grunden søges deri, at Literaturen d. v. s. Forfatterne gjøre det samme og
25 Handelen som Følge deraf ligger ganske stille. Alle vore gode Venner mellem Forfattere ere nu spredte rundt omkring. En enkelt Nordmand som den unge Dr. Sigurd Ibsen og den højst mærkelige Fremtoning John Paulsen have besøgt os i den senere Tid. Men det er kun en daarlig Skadeserstatning. Dr. Ibsen gjør et meget behageligt Indtryk,
30 han er en tavs kjøn ung Mand, som ser overanstrengt og forlæst ud, men man skimter gjennem hans ulastelige Ydre noget barnligt, der har lidt Vold, og som med Magt er trængt tilbage for at give Plads for en Mand, hvis Udseende er midt imellem en italiensk Legationssecretair og en første Commis i et fint Pariser Etablissement; men
35 trods dette gjør han et sympathetisk Indtryk. John Paulsen er derimod

hvad man paa godt Dansk kalder et rigtigt Sluddrechatol; i en Krog paa to Mands Haand kan han udlade en Bunke Vrøvl og Ondskab mellem hinanden, som viser ham paa en Gang baade som et mindre elskværdigt Menneske og som en meget flad og flov Herre.

- 5 Vor gode Ven Borchsenius har jeg ikke set meget til i den sidste Maanedstid; han har saa travlt med sin politiske og litteraire Mission; han er ikke billig, naar han taler om sin specielle Ven og Velynder Berg „paa Slottet“, som han med en naiv Glæde sjelden undlader at føje til. Det „store brede Mellemparti“ og hans Kjæledægge „Ude og
- 10 Hjemme“ optager vist helt og holdent hans Tid. Han er meget kjed over at Galschiøt overtager Redactionen af „Ill. Tidende“ og mener, at det med Tiden maa føre til en „Kamp paa Kniven“, og en saadan Kamp vil efter vor gode Borchsenius' Mening let kunde føre til en blodig Borgerkrig og brede sig vidt ud i Publicum og lægge hele den
- 15 danske Litteratur øde. I Hæderlighed, i Trofasthed, i Elskværdighed sætter jeg ham meget højt, men der mangler ham det, som skulde faa alle disse herlige Egenskaber til at gaa op i en højere Enhed, og naar han er allermest sublim, ophøjet, profetisk, faar man saadan en umaadelig Lyst til at tage ham om Livet og svinge ham rundt for en Høg,
- 20 for en Gjøg, for en Kukkukkuk. Men disse forskrækkelig udisciplinaire Lyster, som husere i mit Indre ligeover for en af vor Presses store Dommere, maa naturligvis blive en stor Hemmelighed mellem os. Jeg tror hos Dig at finde Sympathi i mine Anskuelser baade ligeoverfor ham og over for saa meget andet, som man støder paa hvert Øje-
- 25 blik. Den danske Bevægelse eller rettere sagt det Sunde og Gode, som Du vil tilføre Litteraturen og hvortil den i Sandhed haardt trænger, maa absolut nu finde Sangbund herhjemme. Du følger naturligvis ikke med den Bunke Bøger, som Berendsen og hele hans Kompagni fylde Blade og Tidsskrifter med. Det maa virkelig kaldes letsindigt, ja
- 30 syndigt at udbrede denne Litteratur her i Landet. Ganske vist skal man ikke være snærpøt, og det kjønslige Forhold kan umuligt stænges helt ude, hvor Talen er om Mand og Kvinde. Men hvorfor skal Respecten nedbrydes for alt; hvorfor skal vor Tro paa Gud, paa Mennesket, paa alle gode og ædle Følelser systematisk undermineres Dag for
- 35 Dag, Time for Time. Hvad Glæde har denne Bande af at berøve

Menneskeheden det bedste og ædleste den har i Eje. Skal vor Sjæls Andagt idelig og idelig forstyrres og forgiftes ved Tvivlens sagte irriterende Faarekyllinge Musik, som lyder til os tidlig og sildig fra alle Kanter. Skal vi med Djævelens Vold og Magt tvinges til kun at se Vellyst, Hor og
 5 alskens Uterlighed i Kvindens Øje og skal Fædrenes Tro paa Børnene og Vennens Tro paa Vennen slaa over i Mistro og Løgn. Den unge Mand, der skal danne sig en Livsanskuelse, og den uskyldige unge Pige, der maaske aldrig i Livet skal mødes med Livets Brunst, hvorfor skal deres Fantasi og Livssyn besudles paa en saa giftig Maade. Netop nu
 10 tror jeg, at Du maa kunne slaa et stort Slag. Der gaar mange om herhjemme med en stor Længsel efter nye og bedre Tider. Skriv noget simpelt almenmenneskeligt stort, som uden ydre Midler og uden Tendents kan tage os alle fangen, noget, som Du kun er Manden for at kunne gjøre. Le nu ikke formeget af min dydige Harne og af mine
 15 Raad, men som en oprigtig Ven trænger jeg til at sige Dig min Mening.

„Der var engang“ syntes jeg udmærket om ved Gjennemlæsningen; kun er jeg bange for, at dets fine poetiske Indhold vil træde noget i Skygge for al den Scenepragt, som der naturligvis vil blive anvendt paa det.

20 Bjørnson gjør i denne Tid en lille Rejse med sin Kone til Tyrol; Jonas Lie og hans Halvdal ere i Berchtesgaden og Fru Kielland og Baby ere reiste til Danmark for at tilbringe et Par Uger hos Collins i Hellebæk. Den store Alexander fuldfører i Stavanger Fortsættelsen af „Gift“. Vor fælles Ven Henrik Pontoppidan drager saa vidt jeg
 25 ved Landet om for at samle Indtryk og gjøre Studier. Han er god nok han; og Schandorph tømmer sin Flaske i Sorø; den er god nok den.

Skriv nu snart til os igjen nogle af disse rare lange tætskrevne Breve, som altid ere saa velkomne og som Fader, Julie og jeg sluge med stor Begjærighed. Jeg skal særlig hilse Eder alle fra Julie. I
 30 ere meget ofte paa Tapetet i vore Samtaler, og hvis I sætte Pris paa fagre Ord, vilde I her kunne finde et rigt Udvalg.

De venligste Hilsener til Dig, Din Kone og Dine Børn sendes desforuden under et fra hele Familien ved mig som selvbestaltet Ordfører.

Din hengivne

Jacob Hegel.

453. Til Fr. V. Hegel.

Tarvis. Kärnten.
3 August 84.

Kære Justitsraad Hegel.

6 Jeg har i Aftes sendt de sidste 5 Ark Korr. til Trykkeriet.

Det er jo lidt vanskeligt at faa alle disse „Smaa Fortællinger“ ind under en enkelt Illustration. Bedst vilde maaske Stemningen over hele Bogen gives, hvis Hans Nikolaj H. tog Scenen i „Skib i Kirke“ lige i Begyndelsen, hvor de tre, fire Sømænd af forskellige Alder og
10 Ansigtsudtryk sidder omkring „Skibet“, som Søren sysler ved.

Nu har jeg endelig faaet de sidste Korrekturark af „Der var en-gang“. Jeg kan altsaa nu danne mig en Oversigt over det Hele – hvad der er næsten en Umulighed saa længe man kun har Manu-skriptet. Jeg tænker stærkt paa at forandre „Ouverturen“ og i mere
15 bestemte Udtryk sige, *hvad* der her er tænkt paa og *hvorledes* Forf. ønsker Digtningen opfattet. Tillige vil jeg gøre den Indrømmelse, at omarbejde den Scene, hvori de Ting forekommer, der vilde kunne henføres til et „Laan“ fra Andersen. Nogle fyldigere og rigere *Vers* her, og i det hele taget Tilføjelsen af et Par smukke, friske Sange eller
20 Digte hist og her – det tror jeg absolut vil være til Gavn for Bogens Helhed. Ja, paa den Maade kommer jeg jo rigtignok til at høre til de „slemme“ Forfattere, imod hvilke Boghandlermødet rettede den Anke, at de „retter“ for meget i Korrekturen. Det er jo ellers ikke min Sæd-vane, og jeg haaber derfor at man denne Gang bærer over med mig.
25 Iøvrigt er mit Syn paa Æventyrkomedien – bortset fra disse For-andringer og Tilføjelser – det samme, nemlig, at Folk har godt af at læse noget Naivt, Spøgende og Friskt – i Modsætning til det meget Peber og Salt, som nuomstunder bydes.

Altsaa beholder jeg Korrekturafrækket af Bogen en lille Tid (ikke
30 altfor længe!) og haaber paa at Æventyrets Musa vil indblæse mig et Par kvikke Smaaaindfald og nogle kønne Viser.

Jeg kan glæde Dem med den Meddelelse, at jeg nu har „fundet“ Slutningsakten til „Strenge Herrer“, og at samme Stykke, til Trods for den gode Borch og andre Tvivlere, skal vise sig *netop* at være
35 dramatisk. Den kvindelige Hovedperson er undergaaet en ny Om-

støbning; det bliver en nobel og sympathetisk Kvindefigur. Dog, her-
om senere.

I disse Dage kommer vor Ven og „Familielæge“, Dr. Keppler her op
til os fra Venedig. Det skal da afgøres, hvorvidt Emmy vil kunne taale
5 den lange Hjemrejse – thi *jeg* har stadig Hjemve – eller om vi skal
blive her til Efteraaret og faa „Affæren“ overstaaet.

Her er dygtig varmt, men ren og god Luft igen. Jeg har anvendt
en Uge til at skrive og atter omskrive Festsangen til Lægemødet, som
Kommunalbestyrelsen bad mig om. Saadan noget maa jo helst være
10 „solidt“ Arbejde – men jeg holder dog mere af at skrive Improvisa-
tioner til Hegels Fester.

Hele Familien befinder sig frisk og vel; – vi haaber ligesaa paa
Skovgaard. Vore bedste og hjærteligste Hilsner

ved Deres meget hengivne

15

Holger Drachmann.

454. Til P. E. Lange-Müller.

Tarvis. Kärnten.

3 Aug. 84.

Du skriver, at Du „saa smaat“ bander mig. Nej, Du bander nok
20 *stort!* Men jeg Ulykkelige er nu i over fjorten Dage bleven tantali-
seret af Bogtrykkeriet paa den Maade, at jeg kun hver tredje, fjerde
Dag har faaet ét Ark Korrektur – og jeg vilde dog ikke sende Dig
noget, førend Du kunde faa det Hele. *Igaar aftes* først kom Slutnin-
gen, og her har Du altsaa Stykket.

25 Jeg sender det, som det er – blot for at Du kan danne Dig en Over-
sigt. Jeg agter at forandre „Ouverturen“ – nemlig sige mere *direkte*
til Folk, at jeg attraar at give noget Naivt, en frisk Spøg, et elskvær-
digt Stykke Poesi i Stedet for alt det Peber og Salt, som vi bliver
overvelsignet med.

30 Jeg agter dernæst at forandre *Anden Akt første Billed* – da jeg er
bleven gjort opmærksom paa, at Situationen deri „ligner“ et Ander-
sensk Æventyr – hvad der for *mig* ikke har noget at betyde, men som
en Del smaa Pindehuggere muligvis kunde opholde sig over – og

hvorfor gøre dem den Fornøjelse? Dernæst vil jeg baade stryge og forkorte rundt omkring – samt muligvis endnu indflette deklamerende eller syngelige Sager hist og her.

Men *Hovedindtrykket* kan Du altsaa faa. Lad mig *omgaaende* høre
 5 din første, løselige Mening – der selvfølgelig paa mange Punkter kan være bestemmende for mig. Saa kan vi sidenefter gaa kritisk i Gang med Enkeltheder.

Vor Huslæge fra Venedig kommer herop en af disse Dage. Saa skal der tages Bestemmelse om Hjemrejse eller Forbliven her, særlig for
 10 min Kones Vedkommende. Ogsaa *herom* underretter jeg Dig næste Gang!

Og vær altsaa ikke harmfuld længer. Det har været pinagtigt nok for mig – baade at vente for mit eget og for *Dit* Vedkommende.

Hilsen fra min Kone

15 hjærteligst

Din

Holger Dr.

455. Fra P. E. Lange-Müller.

Meran, d. 5. Aug. [1884]

20 Kjære Drachmann!

Hvor det var fornøjeligt, baade for mit Menneske og for min Musiker! Jeg svarer Dig, som Du ønskede, strax, men kan naturligvis egenlig ikke sige Noget – andet end at jeg finder det friskt og smukt og morsomt, og meget indbydende for en Komponist at give sig i
 25 Kast med, (naar han blot maa være fri for at jage, thi det er ikke saa lige at løbe til, og bliver i alle Tilfælde et temmelig omfangsrigt Opus). Et Par Bemærkninger vil [jeg] strax gjøre, som tildels træffer sammen med hvad Du selv antyder i Dit Brev. Jeg troer det vil være meget heldigt at gaa afvejen for Ligheden med H. C. Andersen i Beg.
 30 af II Akt, og at beskjære Stykket endeel paa forskj. Punkter; at tilføje mere Sang forekommer der mig neppe at være Grund til – medmindre de kunde (men det kan de ikke!) komme til at danne en intergrerende Deel af Stykket; af episodiske og dekorative Sager er der

vist nok, og maaskee meer end nok (saa ypperlige de er). Det glæder mig, at Du allerede selv har bestemt Dig til at omarbejde Beg. af II Akt, ikke blot for „Lighedens“ Skyld, men ogsaa fordi man der kommer lidt udenfor Grændserne; det bliver der for meget Børneæventyr, og Prindsessen *for* tosset; hun maa jo dog kunne blive Menneske engang (hvad hun efter sine andre Antecedentia godt kan). Ogsaa var det rart, om man kunde undgaae alt Troldkjøkkentøj; jeg har det Indtryk, at Du selv har haft en Fornemmelse heraf og har søgt at indskrænke det til det mindst mulige (Bilbouqueten, som ikke „kan mere“, og Prindsens Referat til Prindsessen af Kjedlens Udtalelser); maaskee falder det af sig selv bort ved Omredaktionen af disse Scener. Pudsigt nok, jeg har tidligere været ilav med dette Æmne som Operastof, baade med Prindsessen og Svinedrengen (som jeg opgav igjen), og med dette Æventyr, hvor han ender i Prindsessens Seng. Maaden, hvorpaa den forsmaaede Kongesøn skaffede sig Gehør, skulde være gjennem sit Spil paa Violin eller Fløjte, som fængslede den blaserede Prindsesse i hendes fornemme Kjedsomhed. Det passede nu godt i mit Kram, men neppe i Dit (Du maa ikke underforstaa „Kram“!). En Pudsighed til; da jeg i Vinter var i Hamborg, foreslog Bjørn Bjørnson mig et Operastof af et lignende Indhold, som endte med, at Hytten, hvori hun havde Mand og Barn, brændte (seet fra Slottet, hvor hun var hentet op); mon han ikke har det fra Dig (Du kjender ham jo?); at lade det hænde udenfor Scenen vilde vistnok i ethvert Tilfælde være heldigere. Men lad mig holde mig til „Texten“ og ikke springe i det. Første Akt og 2den Akt 2det Tableau (ogsaa Zigeunervæsenet i Begyndelsen) finder jeg aldeles ypperligt. I 3die Akt vilde jeg gjerne have Hyrden bort – helt ud af Stykket –; jeg kan sletikke see hvad han skal der, jeg synes blot han tynger paa det Hele, og han vil *paa Theatret* let komme til at smage lidt af Bournonvilles Danebrogs-tableauer. Ogsaa Drømmen troer jeg burde forsvinde, den indeholder Intet, som ikke ogsaa faaes paa anden Maade. – Saa er der det, at der mellem Aktens to Billeder ligger et langt Tidsrum. Gaaer det an? Troer Du ikke det vil skade Opfattelsen, ikke at faae et grundigt Af-snit der, hvor just Vendepunktet falder? Om Stykket blev i 6 Akter, eller Billeder, hvad Du vil kalde dem, synes jeg gjorde mindre til

Sagen; men paa dette Sted *maa* den store Deling falde (troer jeg). Maaskee lod Markedsscenen sig knytte til 4de Akts første Tableau, og saa det sidste, fyldigere behandlet, som en Akt for sig. Sidste Akt kan jeg nu overhovedet ikke rigtigt med; hele Maalingshistorien fore-

6 kommer mig noget „urimelig“, hvilket bliver dobbelt føleligt, fordi man ikke faaer Opløsningen før i „næste Nummer“. Da Alle veed Enden, er det vist lidt misligt at forhale den saa længe, naar man først har bragt det *saa* vidt; og St. Hansdagsscenerne, saa udmærkede de ere, vil vist paa dette Stadium ikke virke som de burde. Forførelses-

10 scenen er ypperlig, og et godt sidste Trin paa Prøvelsernes Stige, men det gaaer maaskee lidt for langt udover „Sandsynligheden“, naar hun her ikke mærker sin Pottemager, og falder ogsaa efter min Fornemelse lidt ud af Æventyrstilen (jeg mener ikke i Form, men i Indhold); det gaaer ellers hele Stykket igjennem saa velsignet naivt til,

15 saa uskyldigt trods al Saftigheden. – Men jeg sidder her og fortaber mig i Spørgsmaal, som jeg ingen Kompetence har til at besvare, allermindst paa staaende Fod efter een Gjennemlæsning. Tag mig ikke mine Udgydelser ilde op, kjære Ven; jeg haaber, Du forstaaer, at alle mine „Indvendinger“ gjøres paa Baggrund af den varmeste Anerkjendelse

20 og Beundring i Hovedsagen – og Du har selv ved Dit Brev „inviteret“ mig til at gjøre Vrøvl. Jeg glæder mig til at *tale* med Dig (for tale sammen *maa* vi). Hvis Du rejser hjem, haaber jeg Du lægger Vejen om ad Meran (ingen synderlig Omvej, hvis Du vil direkte hjem, over München), eller maaskee sætter mig Stævne ved Brenner et Sted.

25 Foreløbigt beholder jeg Haabet om at I flytte hertil, da Du ikke bestemt har sagt det Modsatte. Kan jeg beholde Corr.exemplaret? Jeg vil strax begynde at tænke paa de Ting, som jeg er vis paa blive staaende som de staae, og jeg glæder mig umaadeligt til Arbejdet. Tak fordi Du vil have mig med!

30 Din hengivne

Peter E. Lange-Müller.

Hilsen fra Sjögren.

456. Til *Jacob Hegel*.

Tarvis. Kärnten.
6 August 84.

Kære Jakob H.

5 Jeg kan vel foreløbig intet bedre gøre til Tak for dit lange og indholdsrige Brev, end sende Dig – og Julie – disse mine „Strengere Herrer“.

Der er nemlig ingen Tvivl længer hos mig. Stykket, som det nu for *tredje Gang* er gennemset og omdigtet (særligt befriet for al Udenoms-
10 Polemik) vil baade paa Scenen virke dramatisk betagende, og det vil tillige som *Bog* føje sig naturligt ind i Rækken af de Arbejder, som jeg kan benævne „Dansk Bevægelse“.

Jeg beder Dig og din kære Gemalinde læse Stykket igennem saa hurtigt som man i det hele taget læser sligt, og derpaa maa Du love
15 mig at lade *to* paalidelige Afskrivere straks „spytte i Næverne“ og kile paa. Jeg har nemlig kun denne ene Afskrift (og kun meget ufuldstændige Kladdestumper) og jeg vil samtidig og *saasart* som muligt indsende Stykket til *vort* og det *stockholmske* kgl. Theater.

Ser Du kære Ven – og Veninde –: det vil nemlig gaa mig i en
20 Række af Aar saaledes, at „man“ (det vil sige den fransk-jødisk-evropæisk-unationale-radikal-fandenivolsk-liderlige Retning derhjemme) vil grine eller trække paa Skuldrene ad saadanne Arbejder som „Der var engang“, Arbejder, hvori jeg tager et bestemt Sigte paa det store Folk, paa de U-reflekterte og Nationale, for at bevare dem fra Smit-
25 tens Indførelse og tillige tydeligere og tydeligere vise dem, at der midt i vor moderne Sump af Raffinerthed, Frivolitet og raat Atheisteri i det mindste sidder *én* Digter, der ikke lader sig hverken sjælelig eller legemlig omskære til Fordel for den Alliance mellem Jøder og Intransigente, der truer „Folkets“ virkelige Kærne over alle de germanske Lande.

30 Jeg har et absolut sikkert, ganske instinktmæssigt Syn i saa Henseende. Jeg *véd* den Mission, jeg er kaldet til, men jeg *véd* ligesaa bestemt, at jeg i saa Henseende i en Række af Aar – nu da jeg har kastet Dhrr. Hansken – vil blive haanet, grint af eller ynket *forsaavidt* angaar mine hvad jeg vil kalde „naive“, „skikkelige“ etc Indlæg i
35 Striden.

Jeg haaber ligesaa sikkert, at de virkelige retskafne, brave, sunde og maaske i bedste Forstand „frisindede“ Folk i By og paa Land lidt efter lidt vil faa Øjnene op for, at H. D. – trods eller netop paa Grund af en urolig og gærende Indledning – er denne og den næste Slægts naturlige
 5 Bolværk og Grænsevogter imod den forbandede Smitte af importeret Gudsfornægtelse, Spottesyge, Dissektionslyst og kønsligt Raffinement. Jeg haaber dette, eller rettere, jeg er ganske vis derpaa. Men jeg véd tillige, at der vil gaa Aar hen, inden den hele store, lidt tunge Mængde vil faa sit første Syn paa H D forandret – og *saa* længe vil mine nu-
 10 værende Modstandere til en vis Grad have Spillet gaaende, idet de naturligvis vil følge den Taktik, *indbyrdes* at anvise mig enten en Plads som Forræder eller som en sølle Svækling, og overfor *Bedsteborgerne* at paapege baade mine literære og mine moralske Fejl og Skrøbeligheder.

15 Nuvel, de Herrer skulle finde mig paa min Post. Og det er netop *derfor*, at jeg endnu en Tid vedblivende sliber og spidser min „moderne“ Klinge og med Ihærdighed forfølger mit dramatiske Maal i saadanne Arbejder, som her „Streng Herrer“. Thi *dette* vil være de gode Herrer en ubehagelig Streg i Regningen; *dette* kan man ikke af-
 20 vise med et Æ Bæ „Efterdigtning“, „Eventyr“, „Barnemad“ osv. Nej, de Godtfolk skal føle, at jeg i det mindste er dem *jævnbyrdig* paa det Felt, som de selv tror at have forpagtet udelukkende. Og igennem et saadant „moderne“ Stykke, som „Streng Herrer“ skal baade Mod-
 25 standere og Forbundsfæller faa Lov at indrømme mig, at man meget godt kan gaa Livet nær paa Klingen, ja endog røre ved „Smuds“ naar Hjærtet indeni En banker for Livets ædlest Maal, og naar Gemytet aldrig fornægter sin befriende Stemmeklang.

Se *det* har netop H D Hjærte og Gemyt nok til at gøre. Og det er *derfor*, at jeg ogsaa, tiltrods for Borchsenii idelige Profetier, vil sejre
 30 paa dette Punkt: de „Streng Herrer“.

Ak ja; den kære gode Borch; han har virkelig denne Sommer været mig til Besvær, og jeg har ødslet utrolige Summer i Blæk og Papir for at gøre ham det klart, at jeg *er* denne Overgangstidens Dobbeltnatur: Romantikeren, der har Afsky for „Politik“, „Jødedom“ og „Atheisme“
 35 – og paa samme Tid den moderne Mand, der fuldt vel kender til

„Livet“ og som aldrig i sin Digtning fjærner sig fra Jorden med dens Synd og dens Lykke, for at blive „reactionær“ oppe i Stjærnerne bare Blaahed. Nej, han er dum, den gode Borch; og hans Dumhed er desvære i den Grad forbunden med hans ubetingede Hæderlighed og
 5 Trofasthed, saa at han, hver Gang jeg blot gør Forsøg paa at hævde mig min Særstilling – vupti straks farer mig i Hovedet med de forfærdeligste Advarsler imod at „svigte Fanen“ og andet Sludder.

Du gode Gud deroppe blandt de klarøjede Stjærner, hvorfor har Du saa ofte givet de braveste Mennesker den mindste Forstand! Saaledes
 10 sukker jeg ofte efter Modtagelsen af en lang Epistel med den bekendte Svovlstikke-Pen. Emmy raader mig bestandig til at lade være med at svare. Men gammel Vane bider bedst – og desuden staar jeg nu i Korrespondance med *saa* Faa, at jeg ikke tør afknappe mig Rationen i saa Henseende af Frygt for at blive ganske en Særling eller Praas.

15 Men I, kære Venner – Jakob, Julie og den brave gl. Justitsraad – hele den heldige Treenighed paa Skovgaard – I forstaar mig jo nok. I ser, hvorledes min Stilling, saaledes som den nu er, nødvendigvis *maa* involvere adskillig Misforstaaelse eller Mistydning. Men I føler tillige, at den er dikteret mig selv ud af det *bedste*, der er i et ufuldkomment
 20 Menneske – og I véd, at det „Bedste“ dog til Slutningen gaar af med Sejren.

Jeg tror ogsaa selv, at der nu er et Venskab mellem de to Familier, der for Øjeblikket geografisk talt er lovlig langt fra hinanden – men som til Gengæld er hinanden aandeligt nær. Jeg tror, at I selv føler,
 25 hvorledes og igennem hvilke Forudsætninger min literære og sociale Stilling til alle „Spørgsmaalene“ derhjemme lidt efter lidt maatte pege for mig paa *det* Punkt midt imellem „Politik“ (Højre eller Venstre) og gammelt Støvleskafteri, som en *fri* Mand netop i et lille Folk *maa* indtage. Denne Post vil jeg forsvare, falde med Ære paa – men rigtig-
 30 nok helst sejre paa.

Og jeg *skal* sejre. Men det koster Tid. Jeg lider ofte nu af Hjemvé i den Grad, at jeg kunde sætte mig hen og tudskraale. Men jeg *maa* stadig sige til mig selv: Det er ikke Tid endnu at vende hjem; endnu ligger det Hele jo i Kaos; de „Allierede“ (Bønder, Socialister og Jøder)
 35 danner endnu en sammenfiltret Bande, der gaar med Kniven parat i

Bukselommen til at kaste sig enten over en fælles Modstander – eller over hinanden indbyrdes. Berg *maa* ud af det Maskepi. Det er det, jeg venter paa. Thi Berg har de store Muligheder for sig som den naturlige Fører af vort store naturlige Bondesamfund, der baade har Landets gamle *Tro* og Landets gamle *Sundhed* i sig. Naar den fordærvelige Agitation, de forkastelige underjordiske Manøvrer hæves – naar Berg med sine Bønder og Grundtvigianere, sin personlige Retskaffenhed og sin delvise Forstaaelse af det *gode* Nye, naar *han* i Virkeligheden kommer til at danne *Centrum* derhjemme – saa kan jeg rolig drage hjem, saa behøver jeg ikke engang at irriteres ved Borchs idelige Løben mig paa Dørene med Raad og Formaninger – thi jeg ser langt klarere og sundere paa Tingene derhjemme, end baade Borch og de fleste andre formoder. Jeg hører med de $\frac{3}{4}$ af mit Blod, mit Gemyt, min *Tro* og mit Fremtidshaab til det *Bedste* og mest Fremskredne mellem Bergs Venner Grundtvigianerne; – jeg vil ikke lade mig diktere Love af *dem* – ligesaa lidt som jeg har nogen Ærgerrighed som „Fører“ a la Bjørnson –: jeg er tout simplement deres „Mand“, En iblandt dem, som kan tilføre dem *min* Begeistring, *min* menneskelige og kunstneriske Horizont. Nix weiter!

Men ogsaa for Emmys Skyld er det sandsynligst, at vi bliver ude en Stund endnu. Hun har saa absolut godt af denne Ro her, og maa vel helst se at faa sin „Affære“ vel overstaaet, inden vi vender tilbage den meget lange Vej til Gemakkerne i Roskilde Palæ. At ogsaa *dér* er Ro, det forstaaer sig; men vi har nu gennem vore (jeg siger „vore“, Gud hjælpe mig daarlige Regnemester!) Husholdningsbøger gjort op, at vi bruger en halv Gang saa meget derhjemme i den store Bolig end her i vor landlige Idyl, hvor vi ikke fører noget „Hus“, af den gyldige Grund, at der Ingen kommer til os. Naturligvis kunde hverken *I* dengang, eller *vi* senere ligestraks danne os nogen Mening om, *hvad* det egenlig koster at bo paa Roskilde Palæ. Den billige Husleje narrede os. Men det har vist sig at være en stor aaben Begravelse til at kaste Kul, Brænde, Rengøringskoner, Piger og Fanden og hans Pumpestok ned i. Dertil kommer, at H. D. (og igennem *ham* ogsaa den „rationelle“ Emmy) er et Fantasimenneske. De store Rum fristede til Udstyrelse – ja det kender *Du* selv. Man gider ikke bo som en Lus i et Palads. Og, kort sagt, det

dejlige Palæ har været os lidt skæbnesvangert. Men godt *har vi haft* det dér. De store Rum, det hele Grandseigneuri-Apparat har maaske – *dybere* end Nogen véd af – virket paa min „Genius“. Ak ja; man skulde blot være født Lehnsgreve (NB *med* Lehn) – forudsat at man da var
 5 den *samme* i andre Henseender. Jeg maa erindre mig den Linje i Hertz's Digt

„Dit Hjærte, min Søn, er adelig født . .“

hvorved jeg tænker paa Adelskab i den Forstand, at det Ydre og Indre dækker hinanden, at der til *min* skabende Aand med dens
 10 Glæde over Skønhed, Lys, Kunst, Musik og glade Mennesker svarer et Appendix af Form og Rum, der befrier En for hvert Øjeblik at løbe Panden baade figurligt og realiter imod Loftsbjælken. Dog, ogsaa i *denne* Henseende har Rejsen med sit Op og ned og med sin endelige Afslutning i vort Bondehus her i Tarvis lært mig den for-
 15 nødne *Resignation*. Nu smiler Du og Julie naturligvis. Jeg kan forsikre Jer paa, det er fuldt Alvor. Jeg har lært at indsét to Ting: at netop et Nutids Fantasi-menneske maa vogte sig for at forlange altfor meget ydre Tilbehør, saa at han tilsidst risikerer at staa magtesløs overfor Eksistensens bydende Krav. Og jeg har indsét, at saa stor – vel at
 20 mærke *endnu* naturlig og frisk – Produktionstrang hos et Menneske af min slanke Kaliber i *Tide* maa støttes af et tilsvarende sundt legemligt Arbejde – paa det, at det ikke en skønne Dag skal gaa mig som den stakkels Ven Heegaard. I saa Henseende har Emmy og jeg i den senere Tid alvorligt begyndt at tænke over Hensigtsmæssigheden af
 25 til det kommende Foraar at ombytte Palæets Herligheder med et virkeligt Bondehus, med en Hest og to Køer i Stalden, et Huggehus, hvor jeg kunde save, hugge, snedkre og tømre – et Bondehus beliggende paa et sundt og smukt Strøg, rummeligt nok til vort Behov og udstyret rundeligt med Alt det, som vi allerede *har* skrabet sammen –
 30 uden at vi fristes til yderligere at forøge Bohave og Dekoration.

Naa ja; nu er Hemmeligheden sluppet ud; saa lad den det da! Men lad den ikke gaa videre. Der *er* en sund Tanke deri; den rummer jo endogsaa i aller praktiske Forstand den „danske Bevægelse“.

Revenons a la nature!

Men herom senere. Nu er jo dette Brev svulmet op til næsten at naae *dit* i Omfang. Der var imidlertid ogsaa saa meget, som jeg syntes at maatte have ud. Gak nu hen og læs de „Strengte Herrer“ og skriv mig *omgaaende* til om Modtagelsen; jeg er, tiltrods for mine 5 mange Forsendelser, stadig urolig indtil jeg véd, at et Manuskript er havnet rigtigt. Og lov mig, at Afskrivningen maa blive paaskyndet saa meget som muligt for at i hvert Fald *vort* Theater saa snart som muligt kan træffe sin Bestemmelse om Tiden for Opførelsen. Jeg er Sangviniker – maaske ja, skøndt ikke saa tidt, som det ser ud til – 10 men jeg haaber rigtignok *her* paa 25 Opførelser – og *saa* er det dog *bedre* Varer end „Skandale“ – Uh, det blotte Københavnske ved dette flade Ord bringer mig i Harnisk.

„Der var engang“ beholder jeg endnu en lille Tid i Korrektur-aftrækket. Der er noget ved „Ouverturen“ som jeg helst vil have gjort 15 tydeligt, ganske klart, ogsaa lidt lettere. Og „Parallelstedet“ med Andersen vil jeg dog alligevel forandre – hvad der naturligvis fører lidt andet med sig. I véd jo selv, hvorledes det gaar, naar man „for- 20 andrer“ paa en Bygning! Hvorfor i Grunden give de smaa Pindehuggere *denne* Knage til at hænge deres Hat paa?

20 Og giv saa din kære Hustru et Kys paa hendes Pande, der vel er noget lav (især med Haaret redt ned) men ikke desto mindre meget aaben og skyfri. Og modtag selv til Dig og til den brave gl. Justitsraad et hjærteligt Haandtryk. Kys Børnene – Dødogpine, nu har jeg jo glemmt den *sidste* Fødselsdag. 1. August. Og endnu en Ting, som længe 25 har ligget mig paa Hjerte: Frøken Oluffa. Vel véd jeg, og vel maa jeg indrømme, at din Svigerindes og mit Temperament er saa forskelligt, som maaske noget i det hele taget. At *jeg* i hendes Øjne sandsynligvis kun er en uregerlig og maaske endogsaa ubehøvlet Person – ak ja, det er der jo nogen Grund for mig til at antage. Jeg er én 30 Gang kommen skævt ind paa det overfor hende – og jeg har maaske savnet den rette Takt, eller maaske snarere den fuldstændigt loyale Frejdighed til at rette det. Det gør mig inderlig ondt: sig hende det! Og hvor fjærnt vi end staar hinanden, og hvor vanskelig en „Reparation“ end er imellem en ung Dame af en sky og fin diskret Natur – 35 og saa en til Ekstremerne hældende Natur som min – saa er der dog

ét Punkt, i hvilket hun og jeg absolut mødes og maa mødes: den fælles Hengivenhed for Familien Hegel i snevrere Forstand.

Ja; sig hende det! jeg beder Dig. Og saa forresten ikke mere herom. Thi hvad *Du* ikke formaar her, det vil aldrig lykkes for *mig*. Det er nemlig en uhyre overdreven Forestilling man i Almindelighed har om min Lethed i at bevæge mig mellem Damer – endsige de „Sejre“, jeg skulde have vundet paa denne Mark. „Nederlag“ har jeg at opvise – det er sikkert; thi jeg har hele mit Liv igennem netop overfor det andet Køn kun været et tro Spejlbillede af Kvindernes Sider, de gode med de daarlige. Jeg har aldrig været reflekteret, aldrig haft nogen Hensigt, hverken god eller slet, overfor en Kvinde. Saasart jeg er optraadt som *Mand* – saa er jeg bleven Moralprædikant. Iblandt mine Omgivelser har jeg kendt yngre Mænd, der absolut kunde „føre“ sig og gøre Indtryk overfor Damer. Disse Mænd var gennemgaaende kolde, tørre eller haarde Naturer. Naar man bevæger sig i Ekstremerne, som jeg vel endnu tildels gør, saa vil man enten støde Damerne fra sig, idet de anser En for *værrer* end han er, eller man vil blive deres Medvider i et mere eller mindre uskyldigt Forræderi, fordi de forstaaer at fastholde hans altfor *svage* Sider. Kun undertagelsesvis er det faldet i min Lod at bevare et virkeligt lykkeligt og rodfæstet Venskab til en Kvinde. Formodenlig vil denne Lykke slutte sig nærmere til min Fremtids Bane, jo mere denne Bane bestemmes af Egenskaber hos mig, der falder sammen med mine ideelle Aspirationer overfor det *Ægte* og *Gode* i det hele taget i Livet.

Undskyld denne Digression. Dog, den hører jo ogsaa ind under privatissima; og af disse kommer der altid *nogle* med, naar man lader Pennen løbe overfor gode Venner.

Altsaa: Emmys og den hele Families hjærteligste Hilsner ved Din hengivne

457. Til P. E. Lange-Müller.

Tarvis

7 Aug 84.

Kære Ven.

5 Dit Svar har glædet mig dobbelt, fordi jeg derigennem ser – hvad jeg forøvrigt siden i Vinter var paa det Rene med – at vi væsenligt har det samme Blik paa literære, musikalske og deslige Sager. Netop fordi jeg saaledes kun draabevis fik mit Manuskript tilbage i trykt Form, kunde jeg strengere og mere køligt se paa Arbejdets Skavanker. At *Du*
10 nu har udpeget saa at sige akkurat de samme Ting, som jeg selv saa', men som jeg ogsaa gerne vilde lade *Dig selv* se, det er mig en Borgen for, at vi tilsammen maa kunne faa noget ud af Æventyret.

„Det gaar hele Stykket igennem saa velsignet naivt til, saa uskyldigt trods al Saftigheden“. Dette skriver Du, og dermed har Du ogsaa,
15 efter min uforgribelige Mening, peget paa Kvintessensen af Digtningen. Uden *denne* Synsmaade fra din Side vilde jeg upaatvivlelig have givet efter for de Skrupler, der efterhaanden dukkede frem hos mig – overfor en Række Enkeltheder, der ikke syntes mig ganske at svare til min første „hede“ Henrykkelse over ret at kunne „lægge mig ud“ i et
20 forfriskende og foryngende Æmne.

Naar *Du* netop har grebet *Kærnen* som „Kærnen“, og naar jeg selv igennem dit Udsagn har vundet Bekræftelsen paa, at mit Syn i dets store *Almindelighed* dog har været rigtigt, saa er der egentlig kun tilbage at vi begge med Energi og Flid arbejder paa Sammensmeltningen af vore Anker hver for sig. Du vil næppe finde mig synderlig stædig som Med- eller Samarbejder, omend jeg naturligvis paa et og andet Punkt kan komme til at hævde en *literær* Fordring overfor din *musikalske*.

Alt i Alt: vi spytter i Næverne, som det hedder, og tager fat. Der er
30 ingen Grund for mig til at jage – altsaa heller ingen for Dig. Jeg skriver endnu idag til Trykkeriet at der er „vinket af“, og at man roligt skal lade Satsen blive staaende og vente paa Rettelser poco a poco.

Min Hustru venter i Slutningen af næste Maaned at forøge den „yngre“ Drachmannske Linje med forhaabenlig den sidste Udgave.
35 Vi har været en Del i Vilderede med, hvad vi egentlig skulde vælge

som det bedste Standkvarter i saa Henseende. Efter Lægens Raad bliver vi nu foreløbig *her*, hvor vi omtrent ville have de samme „atmosfæriske“ og lokale Betingelser som oppe i Meran. Herefter vil Du altsaa kunne rette dine Fjed! Endnu en 8 Dages Tid er jeg sysselsat
 5 med et Arbejde fra i Foraaret, som jeg har taget frem i denne Mellemtid. Korrr:Explrt. er *dit*. Forhaabenlig hører jeg altsaa fra Dig i det nærmeste.

Min venligste Hilsen til „Kammeraten“. Min Hustrus og Børnenes til Dig.

10

Din hengivne

Holger Drachmann.

Hvad bestiller Kammeraten – Sjøgren nemlig? Ser vi ham muligvis ogsaa her? Han er velkommen. Begge Hoteller her, baade det „finere“ og det „gemytligere“, har Piano. Men her er rigtignok for Øjeblikket
 15 en forbandet Mængde „Sommerfrischler“, baade syd og nordfra. Formodenlig er deres Tid endt med Feriens Slutning i Maanednen.

Dr.

458. Fra P. E. Lange-Müller.

Meran, d. 12 Aug. [1884]

20 Kjære Drachmann!

Jeg benytter en daarlig Haand til at skrive til Dig – skrive kan den nemlig nok, men ikke røre Klaveret. Jeg blev meget glad over Dit Brev, for det Første fordi Du tog saa elskværdigt mod mine Indvendinger (jeg fik efter Afsendelsen lidt Skrupler – Breve misforstaaes
 25 saa let), for det Andet, fordi Du i Hovedsagen erklærede Dig enig med mig i disse Indvendinger. Jeg troer ogsaa, efter nu at have levet mig ind i Stykket, at mit første Indtryk i det Væsenlige har været rigtigt; kun synes jeg nu endnu bedre om det Gode, og ønsker endnu ivrigere det mindre Gode bort, end jeg gjorde fra først af. Navnlig
 30 er det stadigt sidste Billede, som jeg ikke rigtig kan forsones mig med At begynde her igjen med Folkescener, efter at Tæppet to Gange iforvejen er gaaet op for slige Scener, der tilmed i Kraft af Lokaltet og Personale have et livfuldere og friskere Præg end St. Hans Aftenen,

er ganske sikkert uheldigt; og naar Du kommer til Politiken med „det gamle Kævl“ og det literære Venstre med Hatten paa Hovedet, saa ærgrer det En at Du ikke længer kan holde Hestefoden inde (En? nej lad mig sige *mig*; Andre kan maaskee netop godt lide det; jeg er
5 nu engang Musiker. Er dette af de literære Fordringer, Du vil hævde overfor de musikalske, saa enfin! – men Skade er det nu alligevel –). Prindsens Entree og Afvejenskaffelsen af Publikum falder heller ikke naturligt, synes jeg; Børnehovederne og Tønden er heller ingen god Baggrund for Forførelsesscenen, og det, at Mand og Barn ligger lige
10 ved Siden af, gjør Katrines Modstand mindre eklatant, og Prindsens Forsøg mindre smagfuldt. Jeg kan heller ikke see, at K.s sidste Ord egenligt er den rette Kulmination, naar hun hellere vil lade ham indebrænde end renoncere paa Gjensynet, og hendes følgende Forglemmen af den ulykkelige Unge i Hytten, indtil hun, da hun falder,
15 raaber: „aa Gud, Drengen“ klæder hende heller ikke. „Posen“ falder ogsaa, synes mig, lidt akavet – og saa min Hovedindvending, det Urimelige i, at hun ikke kjender Manden, og det „Raffinerede“ ved den hele Forførelsesshistorie. Om ikke ogsaa Tyveriet er lidt ud af Stilen? Man skal ikke gjerne for langt ind paa det moralske – eller umoralske
20 Gebet. Alt dette gjør, at jeg inderligt ønsker hele denne Afdeling bort, enten erstattet af en anden, eller, hvad der vist er bedre, overflødiggjort ved at „Katastrofen“ finder Sted i foregaaende Afdeling. Sig mig, er Maalingshistorien folkeæventyrligt eller selvopfundet? Det lyder nu latterlig borneert, men er det det Første, synes jeg det gaaer
25 udmærket, er det det Sidste, er jeg lidt betænkelig derved (ganske vist kun lidt, da det er Pokkers godt fundet paa), kun synes jeg absolut det maa føre til Opklaringen med det Samme paa en eller anden Maade; med et saa drastisk Motiv maa man hurtigt see Hensigten, Kritiken maa ikke faae Tid at pille ved det. Hvad forresten Inddelingen eller Afdelingen af Stykket angaaer, har Du saa noget imod
30 at kalde det: Æventyrkomedie i sex – eller syv – Billeder? Afdelingerne blev, jeg har seet efter – omtrent lige lange (kun den første noget længere), og paa den Maade faldt alle kronologiske Vanskeligheder bort. Jeg er nysgjerrig, om Hyrdens Afskedigelse er af de Besparelser,
35 som Du gaaer ind paa. Jeg taler egenligt her imod min egen Inter-

esse, thi Hyrden er musikalsk taknemmelig, men jeg finder ham, som sagt, lidt besværlig, saa rar han forøvrigt er, og frygter han ogsaa vil falde andre „lästig“, selv om han bliver sat paa den yndigste Musik – ja saa snarere endnu mere, thi Musikken giver Bredde og Suffisance, og det
6 klæder ikke altid Bifigurerne. Det har jeg overhovedet imod den Maade, hvorpaa Du anbringer Musikken i Dit Stykke, at Du nærmest kun bruger den som Staffage. Det er forholdsvis meget faa Punkter, hvor den danner Baggrunden for eller Dekorationen om Hovedpersonerne og den egenlige Handling, hvor den danner den lyriske Undergrund, hvorpaa
10 der tales og handles; den forekommer som oftest som en lille indstrøet Episode, knyttet til en eller anden Biperson, der økonomisk seet (men Gudskelov behøver vi ikke at see paa det Økonomiske!) ligesaa godt kunde være borte. Dette gjør, at den let vil faae et stumpet og paa-
hængt Anstrøg. En anden Anke, som dog ikke rammer Dig, men falder
15 tilbage paa mig selv, er denne, at det omtrent udelukkende er friske, lystige, volkstümliche Stemninger, hinanden temmelig nær beslægtede, som den har at udtrykke; af det „Romantiske“ er der saa lidt, og kunde godt have været noget mere; dog bliver det jo, som sagt, *min* Fejl, om jeg ikke faaer Friskhed og Variation nok deri – og egenligt troer jeg ikke
20 det har nogen Fare, thi jeg er ret godt fornøjet med de Skizzer jeg allerede har gjort (Ternerne, Krigsmanden, Fedlen ud, Jægerne, Cloe – men – naturligvis – jeg begyndte med Serenaden). Nu vilde jeg gjerne snart have at vide, hvad der uforanderligt bliver staaende; ikke for det, der er saamænd nok at tage fat paa, men jeg holder saa meget af at
25 have Alt klart for mig for Grupperingen og Kontrasternes Skyld, og Forspillene kan jeg ikke røre ved, før jeg nøje veed hvad der er baade i den Akt og i den foregaaende. Saasnart Du er paa det Rene med hvilke Ændringer Du vil gjøre, kommer jeg saa et Par Dage over til Tarvis. Rart om alle de „Sommerfrischlere“ kunde være lidt afvejen til den Tid;
30 det vil vel blive om en 8–14 Dage. Rent afseet fra vort Samarbejde glæder jeg mig meget til igjen at komme sammen med en Landsmand og specielt *den* Landsmand. Sjögren har megen Lyst til at følge med, om han kan faae Tid og Raad dertil. Jeg hører vel snart fra Dig.

Din hengivne

Prindsen er naturligvis Emil, og Kaspar Olaf Poulsen, men hvem har Du tænkt Dig til Folkesangeren? Jerndorff? og Jægeren? Simonsen? og Hyrden, om han bliver? Skram? Det er godt at vide det, for Stemmelejets Skyld. Prindsessen er vel Fru Hennings? Fadebursternen skulde vel være Fr. Betzonich eller Fru Mantzius, men ingen af dem kan nok synges. Kongen maatte vel være Skram (som saa ikke kunde være Hyrde – men det kan han vist ikke alligevel – og andre er der neppe).

P. E. L. M.

Hilsen til Din Hustru. Jeg seer ved Gjælæsningen, at jeg har gjort lidt Løjer med „alvorlige Gjenstande“; jeg haaber Du ikke misforstaaer det.

459. Til P. E. Lange-Müller.

Tarvis
16 Aug 84

Kære Ven.

15 Tak for Brevet. Jo mere jeg tænker derover, desto ønskeligere synes jeg at *Samtale* bliver. Altsaa kom, saasart Du vil, helst i Beg. af Ugen.

Det er nu bleven afgjort, at vi en af de sidste Dage i Maaneden bryder op herfra og begiver os til *Wien*, hvor der er en udmærket Læge for min Kones Vedkommende, og hvor *jeg* kan have Musik, Theater osv – hvortil jeg nu tror at jeg saa smaat begynder at trænge.

Hvad om Du byttede Paris med Wien?

Hvor fjærnt er dog ikke *hele* den nuværende franske Kunst fra *vort* Tankesæt, vore Ønsker, Forhaabninger, vore dybeste Rørelser og vor letteste Spøg.

25 I Paris lærte jeg kun et Eneste: at jeg var Dansk. Men det forstaaer sig, den Erfaring havde *Du* om Dig selv førend jeg fik den om mig. Naa; kom nu altsaa. Vi venter Dig her med aabne Arme. Ogsaa Sjögren, hvis han kan rive sig løs.

Din hengivne

460. Til Fr. V. Hegel.

Tarvis.

d. 23 Aug 84.

Kære Justitsraad Hegel.

5 Ifølge Deres lille venlige Billet af 15de har De altsaa modtaget Manuskriftet til „Strengte Herrer“. Jeg har saa smaat gaaet og glædet mig til at høre et Par Ord fra Dem eller Deres kære Børn efter at De har gennemlæst det, men det kan jo komme endnu. De skal have Tak for, hvis De i mit Navn vil sende de to Afskrifter – som vel nu er færdige –
10 respektive til *vort* og til det *svenske* kgl. Theater.

Komponisten Lange-Müller har været her en Uge sammen med os i Tarvis, og han og jeg har i Forening gennemgaaet Æventyrkomedien. Vi har bestemt os til – ligeoverfor de *sceniske* Fordringer – at forkorte Stykket en Del, hvorved det ubetinget, baade som „Bog“ men
15 især som „Stykke“ vil vinde. Jeg kan glæde Dem med den Meddelelse, at han bortsét fra de Forkortelser og nogle Tekstændringer, som vi begge ere enige om, fuldstændig er indtaget i den Friskhed og Munterhed, som Stykket indeholder, og han er allerede begyndt at skrive en baade yndefuld og iørefaldende Musik dertil. Der er næppe nogen
20 Tvivl om, at det nu vil gøre sig som Theaterstykke. Den endelige Revision vil jeg i næste Uge paabegynde i *Wien*, hvortil vi tager paa Onsdag (d. 27de) idet jeg rejser langsomt i Forvejen med min Hustru, og Børnene derpaa følger efter saasnart vi har faaet lejet os en Lejlighed. Vi har nu været her i Tarvis halvfjerde Maaned, og jeg kan
25 sige, at jeg har brugt Tiden godt, og at vi alle sammen baade legemligt og aandeligt har haft godt af Opholdet. Men netop nu, da jeg indretter mine Stykker efter de *sceniske* Fordringer (ogsaa „Lykken i Arenzano“ er under Omarbejdelse) maa jeg hen i en stor Stad, hvor jeg har Adgang til Theater, Musik etc. Ogsaa for min Hustrus Ved-
30 kommende er det endelige Valg truffet mellem Venedig og Wien. Hun vil absolut faa det bedst i Wien, og saa er vi *saa* meget nærmere Hjemmet.

Iøvrigt intet Nyt. Jeg sidder dybt nede i mine Omarbejdelser og glæder mig næsten derover ligesaameget som over helt nye Ting. Det
35 er et godt Varsel, tror jeg.

Ja, saa hører vi vel et Par Ord fra Dem og Deres kære Familie, naar vi er ankommen til „Donaustaden“. Den foreløbige Brev-adresse er

5 Hotel „Goldnes Lamm“.
auf der Wieden.
Wien.

Posten gaar nu, og jeg slutter med de hjærteligste Hilsner til Dem og alle Deres
10 fra os Alle

ved Deres hengivne
Holger Drachmann.

Borchsenius meddeler mig, at min Sang til Lægekongressen har vundet Bifald. Det glæder mig, thi den var svær at gaa paa! Iøvrigt har Borch faaet et udmærket Prosa-Bidrag fra mig til hans kære „U.
15 og Hj.“ Læg lidt Mærke til det! De vil se, hvor H. D. efterhaanden „vokser“ i at beherske et vanskeligt Stof, og i at kunne anskueliggøre sit eget Liv „elskværdigt“. Det glæder mig oprigtig talt for H. Ds egen Skyld – ikke mindre end for Firmaet F. & J. Hegel med Suite.
Ihast.

20 Deres
H. Dr.

461. Til *Fr. V. Hegel*.

25 Giselastrasse 5. 1ste Stock
I. Stadt.
Wien.
d. 27 August 84.

Kære Justitsraad Hegel.
Altsaa i Wien.

Jeg sender samtidig hermed i et rekommanderet Brev det reviderede
30 Manuskript til „Lykken i Arenzano“. De véd maaske, at det kgl Theaters Censor – hvis Navn jeg muligvis ikke behøver at nævne –

endogsaa i særlig Grad har anbefalet det lille Stykke til Antagelse ved Theatret. Det siger nu endda ikke saa meget. Men den dygtige Sceneinstruktør Bloch har tilskrevet mig, at det er et fint lille Stykke med stemningsfuld Erotik over sig, som vil komme til sin gode Ret under
 5 Fruerne Eckardt og Hennings samt Emil Poulsens gode Hænder. Han har tillige foreslaaet mig at omarbejde Midten og foretage nogle smaa Forkortelser. Der vil da ingen Tvivl være om, at den lille Situation vil gøre sig smukt. Theatret trænger ovenikøbet til saadanne smaa Introduktionsstykker.

- 10 Som sagt, nu er Omarbejdelsen foretaget. Vil De lade en *paalidelig* Afskriver, helst under Jakobs eller Hr. Larsens Overopsigt, *nøjagtigt indføre* disse Ændringer i mit Originalmanuscript, som De har i Opbevaring. Det kan jo ikke staa mange Dage paa. Naar De altsaa har Rettelserne foretagne i mit Manuscript, beder jeg Dem ufortøvet indsende Stykket til Theatret hvor Kammerherre Fallesen venter paa
 15 det. – Samtidig er der vel intet i Vejen for at De straks lader Trykkeriet sætte Stykket, saa at det kan ligge færdigt. Jeg antager nemlig, at Theatret ikke vil tøve længe med at faa det frem. Der er Duft af Blomster og italiensk Vin over disse Scener. Og vi trænger til „Duft“
 20 i bedre Forstand ved Theatret. Naturligvis *faar jeg en Korrektur at se.*

Vi har faaet en køn lille Lejlighed i et godt Strøg med sund Luft for Børnene og ikke langt fra Theatrene. Det, jeg særlig haaber paa her i Wien er at faa nogle af de store klassiske Theateropførelser at se.
 25 Her er jo Kræfter til det, og disse Kræfter skal atter faa mine fulde store ideelle Kræfter frem. Jeg har saa smaat paa Fornemmelsen, at jeg *her* i Høsten eller til Vinteren, skal faa det *største* frem. Sommeren har været god og gavnlige; Alt er oppe i mig, alle de „gode Aander“ – altsaa, vel mødt igen, Kong Frederik ved Hæren!

- 30 Om en 8 Dages Tid antager jeg, at De har de omarbejdede Korrekturark til „Der var engang“. Vær vis derpaa: dette Stykke vil blive en smuk Succes paa Scenen, baade i Retning af Skønhed og Friskhed i sin forkortede Skikkelse.

Og dernæst kommer vi til „Strengte Herrer“.

- 35 Vil De, kære gamle Ven, foreløbig takke Deres elskværdige Sviger-

datter for hendes Brev til Emmy. Min Hustru er i disse Dage lidt angrebet af Rejsen, men hun vil *meget snart* besvare Fru Julies venlige Skrivelse. Jeg tror at Fru Julie – hvad hun jo iøvrigt meget ofte gør – har set temmelig rigtigt paa „Strengere Herrer“ saadan i al

5 Almindelighed. Om Detaillerne kunne vi senere bryde en lille Lanse. Stykket er *dramatisk virkningsfuldt* og det byder Skuespillerne smukke Opgaver. Det er det vigtigste for *mig* foreløbig. Al dramatisk Kunst *læres* fra Trin til Trin. Men jeg véd tillige, at jeg besidder *noget*, som ikke „læres“ – og herpaa stoler jeg mest, baade nu og i

10 Fremtiden. Først naar jeg har afsluttet de forskellige Revisioner (deriblandt Holberg-Kantaten) og forøvrigt besørget de forskellige Forretninger, som denne „Übersiedlung“ nu fører med sig – vil jeg atter kunne komme tilbage til mine *lange* „indholdsrige“ Breve. Det glæder mig

15 altid, naar jeg hører, at disse mine Breve have fundet velvillige Øjne og Ører blandt mine Venner i det Hegelske Hus. Jeg maa desværre ende med en Forretnings Begæring, nemlig Anmodningen om at oversende mig pr. omgaaende 500 Gulden, eftersom de gode Wienere forlanger Lejligheder etc betalte forud. „Det

20 kommer dog igen“, sagde Skrædderen, da han gav sin So Flæsk! Ja, det skal komme igen. Det skal blive en god Vinter, denne, for Firmaet Hegel og Drachmann! Amen.

Til Slutning endnu en Gang en foreløbig Tak til Fru Julie for hendes mere end elskværdige Brev. Vi fik det ligesom vi rejste fra

25 Tarvis. Næste Gang skal enten De, Jakob eller Fru Julie, samtidig med at jeg oversender „Der var engang“ erfare, hvilke og hvor gode Kræfter, der ere *oppe* i

Deres
oprigtigt hengivne
Holger Drachmann.

30

462. Fra *Otto Borchsenius*.

[ca. 1/9 1884]

[*Den første Side mangler*] med „Ill. Tid.“, men medens jeg laa og skrev til dig og andre, har Aug. Bang og Hendriksen solgt „U. og H.“

til Forlagsbureauet. Man underrettede mig først derom, da Sagen var afgjort, og gav mig (trods Udsagnet for 3 Maaneder siden om at blive ved) altsaa én Maanedes Frist til at se mig om efter noget andet. Det glæder mig for Hendriksen, om han kan slippe ud af sin Penge-
 5 knibe med mindre Tab, men *min* Ret og Hensynet til *mig* og mit (lidet lønnede) Slid for „U. og H.“ – derom er det ikke værd at tale.

Jeg har sagt Hegel min Mening om Forlagsbureauets Færd, bl. a., at det for Nordens Boghandlerkonge var lidet sømmeligt at slaa „U. og H.“ ihjel, for at søge paa at bevare „Ill. Tid.“, men hvor smigrende
 10 det er, at man voldelig har maattet ombringe „U. og H.“ for at blive af med Konkurrencen, er og bliver det dog sørgeligt, at „U. og H.“ nu skal slagtes af nogle Pengemænd.

Skjønt jeg baade antager og haaber, at du baade for din egen Sags Skyld og af Venskab for mig vedblivende vil række mig en Haand nu
 15 og da, vil jeg dog strax bede dig om én Ting.

Hvis du faar Opfordring af Galschiøt eller Hegel om nu at støtte „Ill. Tid.“, saa svar Dem, at *du intet vil love i saa Henseende, før du nærmere har skrevet og brevvet med mig derom. Vil du det?*

Jeg véd nemlig endnu ikke, hvorledes dette ny „Ill. Tid.“ bliver.
 20 Skram skal været dets Theateranmelder, og det kunde deraf synes, at Galschiøt vil henvende sig til alle „U. og H.“'s Medarbejdere og Venner. Hegel vil selvfølgelig ogsaa bede og besværge dig. Han kan jo skrive Breve, skjønt han Øje for Øje er mindre modig og bestemt.

Den 1ste Oktbr. begynde Hørup og Brandes deres ny Dagblad „Politiken“. Mulig kommer Kampen saa, som jeg før har skrevet om. I saa
 25 Fald burde jeg maaske gaa over i „Morgenbladets“ Redaktion – thi efter Galschiøtts Udtalelser hin Middag hos Hegels er det jo ikke sandsynligt, at „Ill. Tid.“ bliver gunstigt for hvad vi ville og ønske – men jeg har liden Lyst til at gaa over til „Morgenbladet“, *med mindre*
 30 særlig baade *du* og *Pontoppidan* fremdeles ville støtte mig og love mig Bidrag. Skulde jeg gaa til „Morgenbl.“, vilde jeg overtage den æsth. Ledelse og sørge for, at Bladet bragte de af „U. og H.“'s gamle Bidrag, som særlig ligge mig (og dig) paa Hjærte. I en Forfeuilleton, der kom daglig, ville f. Ex. H. H.'s Papirer og andre Bidrag fra din Haand
 35 jo kunne finde en god Plads. Ikke sandt?

Mulig tiltaler denne Løsning dig mest. Den Kamp, du har indvarslet, vil maaske finde sit naturlige Felt i „Morgenbl.“, naar vi, der ville det samme, samles dér. Selv uden direkte Polemik er Tilstedeværelsen af os i „Morgenbl.“ jo en Protest mod baade den ene og
 5 anden Side her hjemme. Men i saa Fald burde vi komme samlede til „Morgenbl.“

Et Øjeblik tænkte jeg (i Forening med Johs. Magnussen) paa at fortsætte „U. og H.“ uden Billeder som et Blad i „Nær og Fjærns“ Skikkelse men i „U. og H.“s egen gamle Aand. Jeg frygter dog for,
 10 at den Maaned, man nobelt og ridderligt har givet mig som Frist, ikke kan strække til. Saa maa den Sag opsættes til bedre Tider.

Du vilde nu gjøre mig en stor Tjeneste ved *strax* at sende mig, om end aldrig saa faa Linjer om, hvorledes du ser paa dette, 1) om du vil love mig *ikke at love* „*Ill. Tid.*“ noget foreløbig og 2) om du
 15 eventuelt *vil støtte mig* (eller om du vil: Bergs Parti eller din egen Opgave i vor Literatur) i „*Morgenbladet*“?

Det følger af sig selv, at jeg netop nu særlig vilde bede dig gjøre *næste Afsnit* af H. H.'s Papirer *færdigt*, saaledes som du bebuder i dit Brev. Jeg véd intet bedre at begynde med d. 1. Oktober, hvis vi holde
 20 sammen, og du ser paa Tingene med mine Øjne.

Skulde du have et Digt liggende, saa end „U. og H.“ dermed, som du i sin Tid for 7 Aar siden sang Bladet ind.

Jeg længes nu *højlig efter dit Svar og din Vennehaand.*

Din

25

O. Borchsenius.

463. Fra *Otto Borchsenius.*

Amaliegade 14.
 4/9 84.

Kjære Holger D.

30 Jeg har i Dag sagt Nej til Tilbudet fra „Morgenbladet“, skønt det var pekuniært godt, og vover mig atter ud paa Fremtidens Vande med et nyt, eller om du vil et gammelt, Blad, en direkte Fortsættelse af „Ude og Hjemme“ – rimeligvis under Navn af „*Hjemme og Ude*“, thi nu skal vi have Hjemmet i Spidsen.

Jeg tager Johs. Magnussen med som Medredaktør; I véd, han er en brav Fyr, mig meget nærmere end Hendriksen, forhaabenlig ogsaa dig nærmere. Schandorph, Pontoppidan og Thor Lange have givet mig Løfte om ikke blot at vedblive med at bidrage, men ogsaa om
 5 *ikke* at skrive i „Ill. Tid.“ Det var maaske Chr. Richardt, der i Gaar slog Hovedet paa min Beslutnings Søm. Uopfordret udtalte han sin Harm over Forlagsbureauets Adfærd og over „U. og H.“s Salg, samt tilbød i næsten rørende venlige Udtryk sin Hjælp til at gjøre Uret god igjen. Og han staar mig dog ikke saa nær som I. Saa slog
 10 jeg til i Dag. Der er sørget for fuldstændig regelmæssig Honorarbetaling hver Maaned, og jeg tror, det skal gaa. Her var i Gaar, da Aviserne bragte Nyheden om „U. og H.“s Salg, et helt Ryk-ind hos mig, og baade Venner og Fjender tilbød deres Hjælp.

Men det er paa *dig*, jeg først og fremmest stoler. *Vil du strax sætte
 15 dig ned og skrive det næste Kapitel af H. H.'s Papirer til det første Nr? Og maa jeg i Indbydelsen til det nye Blad nævne dit Navn som Bidragyder?*

Det er min Fremtid, det nu beror paa; mere behøver jeg jo ikke at sige. Og jeg behøver ikke at tilføje, at *et Par Ord* med dit Samtykke
 20 utaalmodig ventes *hver* Dag fra nu af.

Et Prøvenummer, det nye N° 1, bør udkomme saa snart som muligt. Kan og vil du nu *strax* skrive mig *dette Bidrag*? Det første Kap. har gjort saa megen Lykke, at intet vil være bedre for mig at kunne be-
 gynde med.

25 Nu dele Vandene sig, og vi „lægge ud paa ny“.

Send mig strax to Ord til officielt Brug. Jeg tvivler jo ikke om, at *du* fortrinsvis vil gaa med, saa lidt som paa, at du fremdeles giver „Ill. Tid.“ et absolut Nej, men jeg maa jo have disse Ord fra dig.

Og kan du *strax* skrive det *næste Kap.*, kan du sende mig det i
 30 Løbet af 8–10 Dage, saa har Du atter været min gode Ven i et alvorligt Øjeblik.

Pontoppidan sidder her og beder mig hilse dig.

Hils Fru Emmy og skriv til mig.

Din
 Otto B.

P.scr.

Det nye Blad, „Hjemme og Ude“, bliver altsaa en direkte Fortsættelse af „U. og H.“, men selvfølgelig *uden* Billeder, altsaa nærmest i Smag med „Nær og Fjærn“. Forlæggeren bliver Brødrene Salmonsens, din
 5 Søster Ernas Forlægger, som du vel kjender. Men i alt væsentligt hævde vi „U. og H.“s Traditioner, med de Modifikationer, som Hørups & Edv. Brandes' ny Blad samt Galschiøts og Skrams ny „Ill. Tid.“ betinge. Jeg haaber, at du her vil blive tilfreds, selv om du ikke alene for min Skyld vilde gjøre dit til Sejren.

10 464. Til *Otto Borchsenius*.

Giselastrasse 5. I Stadt.
 Wien.
 Søndag d. 7 Sept 84.

Kære Borch.

15 Naturligvis er jeg med til det ny Blad „Hjemme og Ude“. Senest iovermorgen (Tirsdag) afsender jeg et aldeles vidunderligt Bidrag, et Digt, der vil fylde Halvdelen af det 1ste Numer og gøre det til et Pragtnummer.

Digtet hedder „Tyrkisk Rococo“ En Mode-Legende fra 1748.

20 Aldeles overvældende af Skønhed og Styrke, og saa er der tillige *noget af et Program* deri.

Nærmere i Brev iovermorgen.

Vi er alle – endnu – i bedste Velgaaende.

Hilsner! til Lykke med Foretagendet.

25

Din

Holger Drachmann.

465. Fra *Frederik Hendriksen*.

Kjøbenhavn, K, d. 9/9 84.

Kjære Ven!

30 Som Du naturligvis har erfaret er „Ude og Hjemme“ nu ynkeligt sunket i den Grav der alle Dage har gabet glubsk for dens Fod. Der er

intet videre derved at gjøre; alle Kraftanstrengelser have været frugtesløse for at bringe den hen til dog i det Mindste ikke at give Tab. Jeg foreslog O. B. for nogen Tid siden, da det var givet at Bladet op-
 hørte, at vi måtte se at samle Småbidrag fra de Medarbejdere der
 5 særlig har hørt til vore faste Støtter, og han har måske også som jeg bad ham skrevet til Dig. Da jeg imidlertid idag erfarer at han sammen med Joh. Magnussen vil begynde et Blad: „Hjemme og Ude“, tør jeg ikke mere gå ud fra at hans Interesse er særlig stor for at begrave „Ude og Hj.“ hæderligt. Han vil naturligt have mere Interesse af at få sit
 10 ny Blad bragt godt til Verden. Da jeg imidlertid er Fa'r til det døende Barn, kan jeg ikke godt opgive min Plan angående Begravelsen, og da vi lige fra Nr 1 af ere enedes ganske smukt, i det Mindste på et enkelt Tilfælde nær, håber jeg Du vil opfylde mit Ønske, og snarest sende mig et lille men udsøgt Bidrag til det sidste Nr.

15 Forresten skal Du ved denne Lejlighed have Tak, oprigtig og ærlig Tak, for godt og trofast Kammeratskab i de svundne 7 Aar. Hvem véd, måske komme vi igjen til at arbejde sammen, men det bliver ganske sikkert ikke i noget ill. Ugeblad, i det Mindste ikke i et jeg står inde for. Det gjør mig forresten ondt dette med O. B. thi så vidt
 20 jeg kan se af Meddelelserne om hans ny Blad, kan jeg ikke nære nogen Tro til dets Evne, jeg mener Leveevne. – Muligvis kommer jeg til Wien midt i Okt. for at lære nye fotografiske Fremstilling[er] af Billeder. Mon Du bliver der så længe? Hvorledes har Familien det? Hils Din Hustru venligst.

25 Din hengivne

F. Hendriksen.

466. Til *Otto Borchsenius*.

Giselastrasse 5. I. Stadt.
 Wien

30

d. 11 Septb. 84.

Kære Borch.

Hermed Manuskriptet til „Tyrkisk Rococo“. Du vil se, at jeg denne Gang er gaaet ud paa endogsaa at overgaa mig selv – i Farvernes

Glød, i Billedernes Styrke, i Idéens Dristighed og „Tendensens“ Almengyldighed ogsaa – eller netop – for vore Dage.

Men dette Bidrag maa *ikke* deles; det er et Slag over Strængene, hvis Magt netop beror paa, at det slaas helt ud – lige til Enden med
5 det samme. Pas nu paa, at Korrekturen bliver omhyggelig!

At levere Dig Fortsættelsen af H. H.s „Papirer“ i *denne* Maaned vilde næppe have været mig muligt, da Stoffet for den følgende Af-
deling (Opholdet i London) er saa umaadeligt og fordrer meget
10 Arbejde for at kunne blive kondenséret – og dernæst er Emmys Til-
stand nu saaledes, at hele Huset befinder sig i en vis nervøs „Venten“
eller dog langtfra i sin normale Tilstand. Det koster overordenlig
Selvbeherskelse for Henrik Herholdt at skrive disse Papirer, og han
maa vente, til der atter hersker absolut normale Tilstande i hans
Hjem. Apropos: jeg *venter* bestemt at faa Honorar fra „Ude og
15 Hjemme“ for de to Artikler, hvormed jo altsaa Bladet paa en værdig
Maade er gaaet ud af Verden! –

Under ingen Omstændigheder var jeg gaaet med ind i „Morgen-
bladet“. Det er dalet betydeligt; dets hele Tone irriterer mig, og jeg
maatte under alle Omstændigheder have fordret en meget bestemt
20 Indflydelse paa *hele* Bladets Redaktion, hvis jeg nu vilde være traadt
til. Hvad er nu det f. Ex. for en Taktløshed at trykke hele fire Ge-
frejderes *private* Viser af i en *privat* Anledning? Det er jo dog for
Pokker ikke en Statsbegivenhed, at en Ven af mig og hans Familie
bryder op fra et Domicil til et andet og at derfor en Vennekreds
25 fejrer Dagen. Havde jeg vidst *det*, saa havde jeg holdt min Sang
tilbage. Den var tiltænkt *Berg* som et Venskabs-Vidnesbyrd – men
ikke det „ganske Vælgerfolk“. Ak, hvor vi stadig er smaa!

Og ikkedestomindre lider jeg i den Grad af Hjemvé, at jeg vilde
ønske, jeg havde Raad til at gøre et Svip hjem – om blot paa en halv
30 Snes Dage.

Børn er en Velsignelse. Jeg elsker *mine* – men jeg vilde nok ønske,
at jeg forud vidste *Datoen* paa hvilken Storken kom med dem.

Naa; au revoir! Skriv om Du har faaet dette.

Emmy hilser hjærteligst

Din hengivne
Holger Drachmann.

467. Til *Frederik Hendriksen*.

Giselastrasse 5. I. Stadt.
Wien.

14 Sepb 84

5 Kære Ven.

Hermed Svaret paa Dit Brev. Jeg har taget det kraftigste og et af de mest karakteristiske af mine Rejsedigte til Brug for „Begravelsen“. Endvidere har jeg taget et Blad ud af min Skitsebog; det er rigtignok blevet lidt gnidret og sort i Blyantsskyggen, men Du kan maaske nok
10 lysne lidt op i det og saa bruge det som Vignet – hvis der bliver Tid.

Ja sikkert skulde det være morsomt at se Dig her, baade for mig og for min Kone, der jo har en gammel Kærlighed til Dig – og hun hører til de trofaste. Men om c: 14 Dage tænker hun at overraske Verden og Wien med en lille ny Udgave af de lyshaarede H.Dske
15 Børn – Dreng eller Pige. Saasnart „Affæren“ – som vi haaber lykkeligt – er overstaaet, tænker jeg at gøre en Sviptur hjem i Forretningsanliggender. Hvis Du da ikke træffer *mig* her, saa træffer Du i hvert Fald min Kone – og som sagt, hun vilde blive meget glad ved at se Dig. Muligvis bliver ogsaa jeg holdt tilbage her saa længe indtil jeg
20 kan faa drukket et Glas fornøftigt Øl med Dig.

Om „U og Hj“ og „Hj og U“ skal jeg ikke videre udgyde mig. Jeg synes, det er en lidt kedelig Vending, Sagen nu har taget for alle Parter – men herom ved Lejlighed. Hvis der er noget tilovers til mig af „Ude og Hj“s sidste Opgørelse (de Herholdtske Papirer etc) saa
25 vil jeg ikke blive saa umaadelig ked over at modtage det, særlig ved denne Barselhistorie. Dog skal Du ikke staa paa Hovedet for denne Sags Skyld – jeg siger det blot som et „dersom“, og jeg siger det i Grunden ikke gerne.

Og dernæst trykker jeg Din Haand og siger *Dig* et Tak for disse 7
30 Aars Sam- og Medarbejderskab. Ja, lad os nu se de næste 7 Aar an – hvad der saa kommer!

Venligste Hilsner til din Familie fra os Alle ved

Din hengivne

Holger Drachmann.

468. Til *Fr. V. Hegel*.

Giselastrasse 5.

I Stadt.

Wien.

d. 15 Sept. 84.

5

Kære Justitsraad Hegel.

Jeg takker Dem venligst for Deres Brev af 11 Septb. og for al den Ulejlighed De har haft med at skrive til Mallings om Palæet etc. Jeg har nu drøftet Sagen med min Kone, og vi er kommen til det
10 Resultat, i Overensstemmelse med den lille Bemærkning, De selv indskyder i Deres Brev, at vi dog muligvis vilde komme til „at fortryde, hvis vi opgav den prægtige Lejlighed, der jo er som skabt for en stor Mand“.

Altsaa: den store Mand, med samt hans lille Kone og hans kære
15 smaa Børn – forhaabenlig ogsaa den Allermindste Udgave – vender tilbage til *Roskilde-Palæ*. Om c. fjorten Dage antager vi at „Aftæren“ her vil finde Sted. Hvis Alt gaar vel, kan vi vel bryde op herfra en 6–7 Uger derefter. Det beror jo altsammen paa Omstændighederne; vi haaber, at Alt gaar vel, og vi vil vel i alt Fald komme til
20 at holde Jul i Palæet. Vil De med et Par Linjer underrette Kancel. Mallings herom. Vi skal da med det første selv skrive ham til.

„Lykken i Arenzano“ er, iflg officiel Meddelelse, antaget til Opførelse paa det kgl. Theater.

Jeg tænker at det samme bliver Tilfældet med „Strenge Herrer“.
25 I hvert Fald modtog jeg for et Par Dage siden Efterspørgsel fra Chefen pr. Telegraf om Rollebesætningen. Jeg skrev ham den til og bad ham kile paa. Men han er jo en lille bitte Smule lunefuld; dog er der vel Sandsynlighed for at han snart tager Stykket under Behandling, da Theatret næppe har Overflod paa Nyheder. Idag har jeg sendt
30 ham en ny, gennearbejdet Udgave af Holberg-Kantaten. Saa nu har jeg snart Alt fra Haanden – hvilket er meget rart, da Varmen er temmelig besværlig her i Wien.

Apropos om Wien. Jeg vil dog ikke tilraade Dem at udgive en saadan Bog. Wien har en fortræffelig Opera, hvor jeg allerede har lært en hel
35 Del af scenisk Udstyrelse etc, samt et ret godt Theater (Burgtheatret) der dog *ikke* stod saa højt, som jeg havde ventet mig. Forresten er den

gode Kejserstad ved Donau et kedsommeligt Hul, dyrt som bare Fanden, liderligt som bare Pokker, meget musikalsk, og aldeles ikke nogen *Verdensby*. Det Skudsmaal tror jeg er gennemgaaende hos alle Rejsende; ogsaa Martensen siger noget lignende, saa vidt jeg mindes, i sin
5 Levnedbeskrivelse.

Nej, men kære Justitsraad, hvorfor talte De ikke til mig om den Idé med *London* for nogle Maaneder siden? Da kunde jeg have indrettet mig, saaledes at vi nu kunde have været dér og bosat os for et Fjerdingsaarstid i denne *Kæmpeby*. Til *London* har jeg en gammel *Kærlighed* fra min første Udenlandsrejse. *Den By* kunde jeg lave en Bog om, men naturligvis *kun* ved at flytte dertil og opholde mig dér nogen Tid. Nu er det for sent; men til næste Aar, eller naar jeg igen trænger til at løfte Vingerne, saa lad os fastholde Ideen.

Altsaa „*Smaa Fortællinger*“ udkommer i denne Uge? Vil De være
15 saa venlig at sende 1 Expl. til *Kultusministeren*, til *Landstingets* og *Folkethingets* respektive *Formænd*, til *Prof. Drachmann*, til *Emil Poulsen*, til *Borchsenius*, til *Pontoppidan*. Foreløbig ikke flere. Og vil De være saa sød og sende mig et *smukt indbundet* Expl af „*Dæmpede Melodier*“ og et dito af „*Smaa Fortællinger*“ og „*Rejsebilleder*“ hertil.
20 Jeg har et Par literære *Bekendtskaber* her, som jeg gerne vilde vise denne *Opmærksomhed*.

Og saa forresten vore hjærteligste Hilsner til Dem alle paa Skovgaard. Denne Maaned bliver en *Ventetidens Maaned*, og jeg dør næsten af *Hjemvé*. Jeg vilde ønske, at vi var midt i *Oktober* og at jeg
25 stod udenfor *Klareboderne* 3 eller paa *Klampenborg Station*.

Naa; foreløbigt Alt vel. Jeg trykker Deres Haand

Deres hengivne
Holger Drachmann.

469. Fra *Otto Borchsenius*.

30

Kbh. K. Amaliegade 14.
d. 15. Sept. 84.

Kjære Holger Drachmann.

Mange, mange Tak for Digtet. Det er i alle Maader fortræffeligt, og rent bortset fra hvad det for *Øjeblik* betyder for mig og det ny Ugeblad

glæder jeg mig ret af Hjærtet over, at du saaledes nu har Luft under Vingerne. Jeg hører igjen de store Vingeslag og haaber paa Fremtiden mere end før. Din fine og psykologisk interessante Historie om, hvorledes du saâ din egen Karakter, dine egne Lidenskaber spejle sig i Slægten, og
5 nu dette Digt vil vise mange, hvad du nu gaar i Møde. Rent praktisk vilde vel Prosa have været bedre i vore Tider til en Begyndelse, og i dette Øjeblik véd jeg ikke ret, om jeg ikke maa bede dig om at maatte gjemme Digtet til N° 2. Det er meget langt og bør absolut ikke deles. Men i N° 1 maa flere Navne jo repræsenteres, der skal Redegjørelser,
10 Avertissementer o. s. fr. Og naar vi *bebude* et stort Digt af dig i N° 2, gjør du Bladet *to Gange Nytte tilmed*. Jeg stoler trygt paa, nu da du saa fuldt ud vil mig vel, at jeg her maa handle efter bedste Skjøn.

Og saa *Tak for dit Venkab* denne Sinde. Jeg skal ikke glemme det. Alle gamle Venner og Bidragydere have lovet deres fremdeles Støtte,
15 henvend en Snes Forfattere. Kun har jeg ikke spurgt Brødrene Brandes, der gaa til Hørups Blad, saa lidt som Skram, der gaar til „Ill. Tid.“ Men alle andre, og flere til, have tilsagt mig deres Hjælp. Saa det gaar nok nu! Jeg udelod mit Forhold til Hegel i mit Svar til Forlagsbureauet. Jeg vil søge at bevare mit personlige Forhold til ham
20 og hans Hus, hvis det paa nogen Maade er muligt. Men vil de fremdeles Krig, maa jeg sætte alt ind, selv Venskabet. Jeg har nydt stor Sympathi, og har her en Række smukke Breve liggende for mig. Mænd som Viktor Rydberg og du skal jeg bestandig mindes fra disse Dage.

Gildet for Berg var et stort offentligt Bondegilde, henvend 450 Bønder
25 og neppe nok tyve Kjøbstadfolk. Din Sang gjorde overordenlig Lykke, har været trykt hele Norden over, har været brugt som Motto i Artikler om Berg i Norge o.s.v. Dit Navn var paa alles Læber om Aftenen, og da jeg (efter Korsgaards Opfordring) bragte din Hilsen, mærkede jeg bedst, hvilken Sangbund der var for dig. Jeg fik et stærkt Indtryk af
30 alle disse Bønder.

En af Dagene mere! *Tak for Løftet om næste Kap.* af „*Papirerne*“. Gid jeg havde dem alt! og saa endnu en Gang *Tak*, god Lykke med det forestaaende, hils Fru Emmy!

Din
Otto B.

470. Til Otto Borchsenius.

Giselastrasse 5. I Stadt
Wien

17 Septb. 84 Kl. 12.

5 Kære Ven.

Tak for dit Brev. Jeg har ikke sovet i de tre sidste Døgn. Efter lange og svære Lidelser i hele 2 Døgn blev Emmy nu *kunstig forløst* med en lille Pige.

Jeg ser et langt Sygeleje i Møde, og Alt er dyrt i Wien. Jeg kommer
10 til at bruge Penge, Penge og atter Penge – det ser jeg grant. Taksér Digtet (hvad enten Du vil bruge det i dette Nr. eller i det næste) og send mig Honoraret omgaaende i *østerig. Gülden*.

Alt svirrer rundt i mit Hoved. Dertil er Heden her i Byen overordentlig!

15 Endnu en Gang Tak for dit Brev. Det kom som et Pust af beroiligende Luft ovenpaa al denne Jammer og Elendighed. Hvis jeg i et saadant Øjeblik, som nu akkurat er overstaaet, traf Vorherre paa aaben Gade, saa vilde jeg slaa ham i Ansigtet og kalde ham en brutal Barbar.

20 Heldigvis træffer man ham ikke, naar Lidenskabten koger i En. Han viser sig kun, naar Øjet staar fuldt af stille Taarer, eller Knæet slaar ydmygt mod Flisen.

Før om 3 Dage kan intet siges med Sikkerhed om Emmys Tilstand. Jeg har aldrig set hende saa afkræftet og blodarm.

25 Hvis min lykkelige Stjerne alligevel ogsaa *denne* Gang vedbliver at følge mig, saa kaster jeg mig i næste Uge over Arbejdet. Og hvis de gode Magter vedbliver at tage mit lille „Hus“ i Forvaring, saa rejser jeg hjem paa et Besøg saasnart Lægen giver Lov. Idag og imorgen er jeg Barnepige – for de tre.

30 Men jeg raader over *store* aandelige og legemlige Kræfter – *det* ser jeg ved en saadan Lejlighed.

Din hengivne
Holger Drachmann.

ihast.

471. Fra *Otto Borchsenius*.

d. 17/9 84.

Amaliegade 14, 3.

Kjære Holger Drachmann.

6 Magnussen, der nu har læst dit Digt og ligesom jeg takker dig varmt
derfor, har bedet mig skrive endnu en Gang til dig og beklage, at dets
Længde desværre forhindrer dets Trykning i 1ste Nummer. Jeg be-
klager, som jeg skrev, ogsaa dette, men jeg er dog overbevist om
fremdeles, at du virkelig gjør os dobbelt Nytte ved en Bebudelse af, at
10 Digtet kommer i N° 2.

Jeg skriver dog tillige strax til dig, fordi du jo rimeligvis i disse Dage
baade faar Brev fra Hegel og Galschiøtt.

Forlagsbureauets Sjæl er vel nok Gad, men Hegel gaar dog med til
alt, og jeg skal ikke nægte, at jeg, der dog har været saa nær stillet
15 til ham og hans Hus, aldrig havde ventet mig dette af ham. Bureauet
sætter alle Sejl til, for at skade det ny Blad. Det har – gennem sine
Avertissementer – stor Magt over Pressen, og det bruger denne Magt
lystigt. Anonyme Indsendere angribe Bladet og mig, og de vil sikkert i
de første 14 Dage ikke lade noget uforsøgt. Jeg stoler imidlertid paa
20 jer, og jeg har den Tro, at det snart vil vise sig, at al Uret gaar dog
heller ikke i Verden.

Lad saa kun den Del af „U og H.“s gamle Venner, der hører over
ad Brandes til, gaa til Galschiøt, lad selv Georg Brandes skrive i „Ill.
Tid.“, som det siges, at han har lovet, des fastere haaber jeg, at vi
25 kan holde sammen.

Er det sandt, at du kommer hjem paa en kort Tid? Saa vil vi kunne
tales ved om alt. Jeg misunder det gamle „U. og H.“ det smukke Digt,
du i Dag har sendt. Forlagsbureauet har endogsaa drevet det saa vidt,
at man nægter mig at tage Afsked med Bladet, nægter Avertissements
30 Optagelse o. s. fr. Jeg maatte søge min Ret ad Lovens Vej og med
Kongens Foged, men det vil jeg ikke. Goldschmidt gav mig det Raad,
heller at lide Uret end gjøre offentlig Skandale og saa ganske rolig lade
det ny Blad komme. Jeg har derfor (skjønt med bitre Følelser) lovet
at blive rolig ved de to sidste Numre, hjælpe mit til, at de blive saa
35 gode som muligt, og saa begynde det ny Blad. Da jeg nu har Tilsagn

fra henved en Snes af Bladets gamle Venner, haaber jeg ogsaa, at jeg skal kunne ride Stormen af.

Selvfølgelig vil ogsaa nogle af disse skrive i „Ill. Tid.“. Jeg kan jo kun bede mine nærmeste Venner om ikke at gjøre dette, og jeg har
5 vel forstaaet dig ret i saa Henseende, at du lige saa lidt som Pontoppidan, Thor Lange, Schandorph, Gjellerup o. fl., vil gjøre det, om saa Hegel end bruger alle sine Overtaleelsesmidler over for dig.

Og saa har jeg atter udstøet mit Hjærte.

Tak for dit Venskab.

10 Hils Fru Emmy! Du skriver vel, naar Fødselen er overstaaet, samt om din Hjemrejse. *Naar* mener du, du kan være her?

Din hengivne
O. Borchsenius.

Berg synes forleden at have kastet los ved et Folkemøde og svaret
15 paa „Politikens“ Program med at erklære Brandesianerne Krig.

472. Fra *M. Galschiøt*.

19 Septemb. 84.

Kære Drachmann!

Jeg sendte dig for et Par Maaneder siden et Par Linjer, hvori jeg
20 forespurgte, om du vilde tillade Stocksolms Dagblad at faa et og andet af din ny Bog og om jeg hos Hegel maatte faa Korrekturark til at sende Bladet, saaledes at det paagjældende Stykke kunde trykkes i Feuilletonen samtidig eller strax efter Udgivelsen. Jeg har ikke faaet Svar fra dig, og tillader mig derfor at rykke dig, eftersom jeg selv
25 nylig er bleven rykket for Svaret fra Stockholm.

Saa vil jeg ogsaa med det samme bede dig om et Bidrag til Illustreret Tidende som jeg haaber, du ikke unddrager din Velvilje trods
„Ude og Hjemme“ - og „Hjemme og Ude“ Historien. Om den vil jeg bede dig udsætte din Dom, indtil du kommer hjem. Efter min Mening
30 er det Borchsenius, der har baaret sig iltert og galt ad. Han har intet som helst at bebrejde Forlagsbureauet og kan ikke heller misbillige

Købet af „Ude og Hjemme“. Derimod burde maaske Bang og Hendriksen have underrettet ham om Salgsforhandlingerne inden deres endelige Afgørelse – men dette er jo et Mellemværende mellem ham og dem og berettiger ham ikke til at optræde over for Forlagsbureauet,
 6 Hegel og Ill. Tid. saaledes som han gør.

Dog herom nærmere, naar vi ses. Men meget vilde jeg sætte Pris paa om du sendte mig et Bidrag paa Vers eller i Prosa til Ill. Tid. ti det er mit Ønske, at gøre Bladet til et neutralt Mødested for alle, og derfor maa du ikke undslaa dig for at være med.

10 Venlig Hilsen til din Hustru

Din hengivne
 M. Galschiøt.

Helst vilde jeg have dig med i 1ste el. 2det Nr.

473. Til M. Galschiøt.

15

Giselastrasse 5.
 I. Stadt. Wien.
 24 Septb 84.

Kære Galschiøt.

Har jeg ikke besvaret dit første Brev, hvori Du forespurgte om Til-
 20 ladelse til at lade Stockholms Dagblad faa noget af „Smaa Fortællinger“? Naa ja; det er en Forsømmelse af mig. Lad da Redaktionen – det er jo nok forresten en ny – faa, hvad Du selv synes. Hvad det andet Punkt angaar, da har jeg tænkt noget derover, men da der i Mellemtiden er blevet et helt stort „Spørgsmaal“ derud af, og da jeg
 25 absolut ikke vil tage Part i nogle af den Slags Spørgsmaal mere, saa tænkte jeg at min Tavshed i saa Henseende maatte sige Dig hvad jeg nu altsaa i Korthed vil meddele. Jeg tror vanskeligt, at „Ill. Tidende“ vil, som Du siger, blive et *neutralt* Mødested – dertil var dine Ord hos Hegels i Vinter for tydeligt rettede *imod* mine Bestræbelser og *for*
 30 Brandesianernes. Hvis jeg nu vedblivende skriver hos Borchsenius, da er det netop fordi Brandesianerne ikke længer er der. De Herrer faar

jo nu deres eget Organ, og hvis de tilmed kommer ind i Ill. Tid. saa er dette *ikke* neutralt – og *jeg* vil være neutral. Dér har Du det Hele i faa Ord. Jeg gør ingen Demonstration; jeg spørger slet ikke, hvem der har Ret eller Uret i dette, i ethvert Fald kedsommelige, Tilfælde, hvor gamle Venner gaar fra hinanden. Jeg nærer ingen Illusioner m. H. til det ny „Hjemme og Ude“. Jeg bliver blot ganske rolig ved at skrive dér, hvor jeg foreløbig føler mig sympathetisk stemt iblandt Medarbejdere. Hvis „Ill. Tid.“ i Tidens Løb byder mig de *samme* Medarbejdere og overhoved de samme Betingelser, som „Hjemme og Ude“ nu synes at ville byde – og hvis „Hj. og Ude“ ikke viser sig levedygtigt eller overlegent nok – ja, saa er det en anden Sag: saa kan vi jo tales ved. Ja; saa har jeg i Grunden ikke mere at sige; kun det, at „Storken“ har bragt os en lille Pige, og at vi *nu* – efter at det saa lidt truende ud, allesammen er meget glade over hende.

15

Venligste Hilsner

Din

Holger Drachmann.

474. Fra *Edvard Fallesen*.

Kjøbenhavn, d. 26. Sept. 1884

20 Kjære Hr. Drachmann,

Vor ny Capelmester Joh. Svendsen er, som bekjendt, baade en udmærket Componist og Nordmand. Af begge Grunde vil det være hensigtsmæssigt at lade ham componere Musikken til Deres Cantate. Jeg har talt med ham derom. Han er villig dertil, naar De billiger mit Valg.

25

Hvad De kalder Recitativ, mener han bør siges uden nogensomhelst Ledsagelse af Musik. Hvor der staar „Solo med Chor“ ønsker han Tilladelse til, efter som det passer for Musiken, at vælge de Stropher, der skal synges Solo. S. u.

30

Cantaten, synes mig, har vundet meget ved Omarbejdelsen. Dog er der Et og Andet jeg kunde ønske rettet, naar vi sees – jeg antager nemlig, at De vil være tilstede ved Festen, og i nogenlunde god Tid vender tilbage hertil. F Ex: „i Souverainens Krige“ klinger altfor

moderne; i „hin fjerne, mørke Tid“ fandtes der i det Hele ingen „Souverainer“. Der er desuden et lille Stænk Politik deri, hvilket vilde være malplaceret ved en Holbergfest. Det var jo iøvrigt netop *Folkene*, der hadede hinanden grundigt (de gjør det desværre tildeels endnu), og
 5 som valgte Den til Anfører eller Konge, om hvem de troede, at han bedst kunde kæmpe mod Nabofolkene. De (Drachmann) kunde jo sige „i lange bittre Krige“ eller noget Lignende. Jeg kjender ikke Ordet „Vaadesang“, og jeg troer det vil gaae Publicum ligesaa. Mere om Cantaten en anden Gang. Antager, at „Lykken i Arenzano“
 10 (kunde De ikke finde en heldigere Titel?) bliver opført 1. Gang Sønd 5. October. – Har strax sendt „Strengte Herrer“ til Afskriveren for ikke at sinke 1 Minut. De strenge Herrer er kommen tilbage igaar og strax gaaet til Censor. De maa give os Ret til at foretage en og anden uskyldig Strygning; ligeledes til at foretage Ændringer (små)
 15 i Rollebesætningen.

Tak for Deres sidste Brev, der var høist elskværdigt. Ved ikke at være dateret, løste det tillige Modtageren fra at svare prompte.

Tilgiv, at jeg har maattet afjadske disse Linier i en gruelig Fart.

Deres hengivne

Fallesen.

20

Veed De, hvad det vil sige at flytte?

Det har jeg gjort i de sidste 8 Dage foruden at passe min Styrmandsplads. Beklag mig – nei, lad være.

F.

25 475. Fra *Otto Borchsenius*.

Kjøbenhavn, K., den 27/9 84.
 Amaliegade 14. 3.

Kjære Holger Dr!

Tak for dit sidste lille Brev. Jeg var i hele Ugen meget urolig paa eders
 30 Vegne. Gud være lovet, det er løbet saaledes af. Hils Fru Emmy mange Gange. Hvorledes har den lille Pige det? Hils ogsaa Fru Valborg, hvis hun endnu er hos jer. Er der virkelig nu nogen Mulighed for, at Du vil kunne smutte hjem om et Par Uger?

Du spørger, om her ikke er slemt for Øjebl. Meget slemt. Du skulde blot læse, hvad f. Ex. Georg Brandes i en Slags Komædie i Dag skriver i et Prøvenummer af Hørups & Ko's ny Blad. Han gjør Indtryk paa mig af at være en gal Mand. Og saa de mest forvorne Beskyldninger om, at vi alle for Pengenes Skyld har forraadt ham (!) og Danmark (!!)

Det ny „Hjemme og Ude“ har hans og hans Fællers fulde *Had*. Det har været dem en Streg i Regningen, at her dog var andre Folk paa Pladsen. Jeg vil haabe, det nu maa lykkes. Det vil kunne blive af alvorlig Betydning for meget her hjemme at holde en Slags frisindet Centrumsstilling.

Vi begynder med Vilje lidt smaat, for om muligt først at faa fast Jord under os.

Selv Hendriksen takkede mig for et 5aarigt Venskab og Medarbejderskab med at angribe mig i „Politiken“. Han tror jo fast paa, at Brandes o. s. v. virkelig sidder inde med „den højeste Oplysning“ i det danske Folk. Jeg har for øvrigt lovet ham at sige dig, at ogsaa jeg fandt „Hoch-Osterwitz“ alt for uklart, hvis der ikke ligefrem i Afskriften er faldet en Strofe eller to ud, eller nu og da sket en Fejlskrift. Versemaalet og Opslaget er fortræffeligt, og med et Par Pennestrøg vilde det kunne blive et udmærket Digt.

Er „Morgenbladet“ dig ikke nu ganske vel tilpas? Det har taget sig alvorlig sammen og slaar godt, synes jeg. Vilde du ikke i disse Dage være villig til at støtte det med et Bidrag, en Rejseskizze, et Digt (f. Ex. Hoch-Osterwitz?) eller hvad du vil. Jeg synes, du skulde for Sagens Skyld. Hvordan gaar det med H. H.'s Papirer?

Venlige Hilsener til alle!

Din
O. B.

„Morgenb.“ vilde kunne blive dig en Indtægtskilde nu. Det har Penge nok.

476. Til P. E. Lange-Müller.

Giselastrasse 5. I. Wien
29 Septbr. 84.

Kære Ven.

5 Ja, jeg kunde jo tænke, at Du blev utaalmodig. Men det har været en mere end almindelig „bevæget“ Tid – jeg selv blev syg efter al denne Vaagen og Uro, etc etc – Nu ser Alt Gudskelov godt ud igen!

Jeg er næsten helt færdig med Tekstrettelserne. Jeg meddeler Dig blot idag, at Ændringerne, som vi blev enige om, nu er foretagne. Fra 10 sidste Billed (Stegerset) gaar man, efter et kort Ophold, hvor Musiken spiller, over til Borgens Hal. Her staar Hoffolk og venter, medens Prinsessen klædes paa. *Folkesangeren* kommer op og synger Midsommer-Visen, derpaa Prins og Prinsesse *alene* henne ved Buevinduet (Deklamation, Hytten brænder i det Fjærne, Aftmagt, Opvaagnen, Genkendelse, hurtig Slutning med Kaspers Replik).

15 At sende Dig *min* Korrektur er umuligt, da den selv er bleven umulig efter alle disse Rettelser. Imorgen eller overmorgen gaar den hjem til Trykkeriet. Du faar da *et Explr.* deraf, naar det er færdigt. Men Du kan jo ganske trygt arbejde nu paa Musiken, thi jeg er ikke 20 gaaet udenfor den Plan til Forandring, som vi sammen blev enige om – og hvad Replikerne angaar, da er det vel tidsnok, at Du *senere* ser dem i deres forandrede Skikkelse. Der bliver nu 7 *Billeder* (i Stedet for Akt-Inddelingen).

Om en 6–7 Dage haaber jeg, at min Kone kommer op; saa faar jeg 25 atter mit eget Værelse og saa skal jeg skrive Rettelserne udførligt til Dig. Hun beder mig ret hjærteligt hilse Dig og ligeledes takke Sjögrenen for Lykønskningen.

Nu kan jeg ikke mere. Jeg maa sørge for Alting og brevskrive med hele Verden. Derhjemme vil de opføre „Lykken i Arenzano“ paa Søn- 30 dag. Ogsaa herom har jeg maattet korrespondere. Tusind Ulykker i Brevskriveriet!!

Børnene har været mageløse under al denne Tid. De sender Dig mangfoldige Hilsener ved

Din hengivne

Holger Drachmann.

477. Fra P. E. Lange-Müller.

Meran, Villa Matscher, d. 5. Okt. [1884]

Tak for Brevet, kjære Ven! Det var rart at høre at der ikke var „Noget iverjen“, hvad jeg begyndte at blive ganske ængstelig for. – Saa arbejder jeg altsaa glatvæk videre og seer successive at faae Stykkerne fra Haanden – for færdig vil jeg være dermed her i Meran; naar man ved Rejse og nye Forhold bliver revet ud af et Arbejde, er det saa vanskeligt, og undertiden næsten umuligt at komme ind i det igjen. Forspillet er færdigt og indrettet paa, at Talen paa Scenen begynder under det sidste Diminuendo; er her nogen Forandring, maa Du altsaa lade mig det vide, for at mit Partitur kan blive nøjagtigt (vigtigt, eftersom baade Du og jeg er fraværende ved Opførelsen). I Taffelmusikscenen er vel Intet ændret?

Saa 2det Billede. Jeg haaber Intet er forandret i Zigeunerscenen, da jeg er ret tilfreds med Musikken der; Viserne bør med alle tre, synes jeg, og i den Orden, hvori de staae; den stærkere „Anspielung“ i den tredie giver en god Klimax, som ogsaa er kommen frem i Musikken. (Hvorfor overalt „Strenginstrument“ og ikke tout simplement Violin?). Jeg haaber ogsaa Ringspillet bliver staaende, og Prindsens to Strofer (som ere Motivet i Forspillet til Billedet); dem kan jeg ikke undvære. „Nu staar Kornet paa Marken grønt“ bliver da i ethvert Fald? – hvad der saa kommer istedetfor Gryden. I III maa jeg bede om Tilladelse til at lade Serenadesangeren begynde med en Optakt, da han ikke kan sætte ind uforberedt paa det høje Ges. Det vil forøvrigt ikke bemærkes af Tilhørerne. Hvad skal han sige? F. Ex: See, Natten – O, Kvinde – Thi Hjertet? – IV. Jeg har til Forspil blot Jægermusik. Passer det? Jeg antager at der begyndes strax med Prindsens og Prindsessens Entree, hvor jo Jægerhornene omtales. Lad mig endelig faae nøjagtig Rede herpaa. V. Forspillet er Markedsmusik, som tager et marcheagtigt Sving idet Tæppet gaaer op, beregnet paa Borgervagtens Afmarche. Det Samme høres saa bag Scenen tilsidst, hvor Kaspar siger: „som sædv. bagefter“. VI. Køkkenmusik, som først ender efterat de ere begyndte at sludde i Munden paa hinanden. Staar der saa (af Hensyn til Omkvædet): „vi dansed imod Himlens Dør, vi dansed mod St. Peder“? Skal til Slut Bryllupsmusikken høres

bag Scenen, eller skal Orchestret falde ind umiddelbart efter Prindsens Slutningsreplik, eller skal det være som efter de andre Billeder, kun at Opholdet gjøres saa kort som muligt? Det kan let blive for langt at udfylde hele Rummet mellem VI og VII med Musik, og da disse Scener jo vel ikke skal forestille at følge lige efter hinanden i Tid, er der jo heller ingen Nødvendighed derfor. Nu kommer det jo an paa, hvor Meget Du har i VII, inden Prindsessen kommer paaklædt ind. At Midsommervisen kan passe ind der, kan jeg ikke rigtig tænke mig; saa smuk den er, saa falder den ved sine „Hentydninger“ udenfor Rammen (nu, da alt Andet i den Genre er ryddet afvejen); alene det, at den er saa dansk! Prindsen er ganske vist ogsaa dansk, hvor han præsenterer sig, men *der* er det ren Æsthetik, *her* derimod er der et „ethisk“ og et „moderne“ Præg, som absolut bringer Ens Tanker bort fra Skuepladsen og tilsidst lige op paa Christiansborg („vi vil Fred hertillands“). Jeg vilde ønske Du vilde gemme denne Midsommervise til Din næste Digtsamling – den kan saa udmærket staa alene – og frem skal den selvfølgelig, saa udmærket den er – og lade Folkesangeren synge Noget mere à propos – om han overhovedet *skal* synge; thi det er jo rart at mod Stykkets Fald Hastigheden tiltager, ligesom det gaaer til i Naturen; men maaskee har Du Dine specielle Grunde til at ville have en Scene der, og skal VI og VII gaae lige i hinanden, saa er det jo for Omklædningens Skyld absolut nødvendigt. Forspillet til VII tager jeg ikke fat paa, før jeg hører fra Dig; de andre ere færdige og instrumenterede; har Du, efter hvad jeg har skrevet derom, Noget at bemærke, saa sig snarest til. Replikkerne venter jeg med at føje til ved Forspillene og Viserne, indtil jeg faaer et Expl. af den „endelige“. Længere end til i zorne kan vi ikke blive her i Meran, men det maa jo ogsaa sagtens kunne naaes ind[en] den Tid. Sjögren holder paa med Din „Landnamsfart“ i denne Tid (Mandschor og Orchester); det bliver et „ståteligt“ Stykke; han beder Bååth oversætte det, det er til Par Brikoll (den Bellmannske Chorforening) i Stockholm. Jeg skulde anmode Dig om Du ikke kunde „forandre lidt“ i næstsidste Vers; jeg maa give ham Ret i, at det er en Umulighed at sætte det i Musik som det staaer. Det Hele falder jo nemlig, ganske naturligt, i tre Afdelinger, 1ste: „Hvad er det for“ – og Svaret: „det er

–“; 2den: „Ja, Farten gaaer en Sommernat“ – indtil „Talens“ Slutning, og saa 3die: Øen, som stiger op af Havet. Den begynder altsaa egenligt: „Fra Horisontens sortblaa Baand der stiger som en Tordensky“, og de to første Linier høre sletikke med herhen. Kunde Du ikke
 5 give ham to Linier, som kunde passe sammen med det Følgende, og egne sig til at begynde med for Choret efter et Forspil, som skildrer „Landkjendingen“? Jeg veed, den Slags Opfordringer ere ikke morsomme, men hans Komposition, saa vidt som den er færdig, fortjener det i høj Grad, og Du vil selv have stor Glæde af Værket, naar Du
 10 engang faaer det at høre. Ialfald en Ændring af den første Linie: „saa slaar han, Kjæmpen, op med Haand“! Aa hvad! Der kan jo gjerne staae, at Kjæmperne slaar op med Haand og brager med Vaabengny (naar Du ikke vil spendere noget Nyt, Islandsk), men den nøje Tilknnytning til det Foregaaende ved „saa“ er aldeles umulig for en Kom-
 15 ponist. Vær nu elskværdig og send, naar Du skriver til mig, en Ændring til dette Sted, som han kan benytte!

Med de hjerteligste Hilsener til Din Hustru og Dine Børn er jeg
 Din hengivne

Peter E. Lange-Müller.

20 Vi tømmer et Glas paa god Lykke med „Lykken“ i Aften.

478. Til *Fr. V. Hegel*.

Wien. I Stadt.
 Giselastrasse 5.
 10 Oktbr. 84.

25 Kære Justitsraad Hegel.

Tak for Lykønskningerne igaar, saavel fra Dem som fra Jakob og Fru Julie! Ja; efter at Uroen har sat sig her i Huset og Alt igen gaar sin daglige Gang, saa kom Uroen og Bestyrtelsen ved Budskabet om Branden. *Den* Nat sov vi heller ikke, da Rygterne nemlig angav Ulyk-
 30 ken som meget større. Nu har vi faaet læst om Branden paa langs og paa kryds og tværs, og det synes unægteligt at fremgaa, at medens det endnu kun ulmer i Grunden paa Slotsholmen, saa staaer atter hele

Landet i lys og forbitret Lue – den gamle Partisplittelse blusser sørgeligere op end nogensinde – og jeg sidder her og spørger mig selv: Hvad skal der blive af dit Land, naar nogle uoverlagte eller ufornuftige Ytringer ved en Landesorg bliver Tegnet til at man atter
5 styrter sig over hinanden, som en Flok Ulve og ikke som politisk oplyste og modne Mænd, der *kunne* have en forskellig Mening om en Sag?

Og under en saadan Stemning derhjemme, medens endnu Slappelsen hviler over Gemyterne, og medens det kgl. Theater næsten er
10 ifærd med at „lukke Butiken“, saa kan jeg godt forstaa at den lille „Lykke i Arenzano“ er afmægtig overfor den Opgave at skulle „redde det Hele“.

Det forundrede mig derfor slet ikke at modtage Fallesens Telegram, hvori han, under lakonisk Henvisning til at „Arenzano“ *ikke* for-
15 maaede at trække Læsset igennem, henviser til, at Theatret haaber *Alt* af de „Strengte Herrer“. Ja, det er nu godt nok; men Theatret burde værsaagod *straks* have indstuderet det større og vægtigere Stykke, hvori der *Alt i Alt* er saa megen *Handling*, og ikke taget Têten med en lille fin og farverig Situation (ovenikøbet med en gammel
20 Ballet efter sig) lige umiddelbart ovenpaa en saa uhyggelig Begivenhed. Naa; Skaden komme over Theatrets Hoved! „Arenzano“ bliver *dog* en lille fin og køn Ting; *derfor* har jeg Skuespillernes Ord – og min egen Overbevisning.

Jeg forlanger i det hele taget ikke, at *Alt* skal gaa saa glat og straks
25 rette sig efter mine Ønsker. Jeg er bleven en Mand, en moden Mand og et tænkende Menneske. Jeg følger en *Plan* for mit Liv og for min Kunst, og skøndt jeg ikke er og vanskeligt nogensinde bliver „dogmatisk“ troende, saa har Livets vekslende Skæbner aflejret i mit Hjærte en dyb og inderlig, jeg tør sige helt barnlig Forsynstro. Jeg
30 *tror* at Forsynet mener noget Godt med mig og mine Evner til Fordel for mit stakkels sønderlidte og dog saa elskværdige og levedygtige Land. Det er i *denne* Tro og deraf følgende Selvbevidsthed, at jeg er saa stærk, som jeg er. Det er ikke en Kaprice, at jeg har rettet alle mine Anstrengelser nu paa *Scenen*. Det er fordi jeg *dér* og *kun* *dér* i
35 Virkeligheden faar mit Folk i Tale. Og jeg *vil* tale til Folket; jeg har

noget paa Hjærte at sige alle disse delte og splittede Mennesker derhjemme. Idag er det gennem en lille, næsten henaandet lyrisk Situation; imorgen gennem et fasttømret borgerligt „Stykke“; og iovermorgen gennem Æventyrets fri Form og luftige Ramme. *Idag* taber
 5 jeg maaske en Træfning – *imorgen* vinder jeg et Slag. Og selv om jeg imorgen skulde *tabe* Slaget, saa gaar jeg ind i mit Arbejdsværelse eller om Natten i Børnenes stille Sovekammer og dér beder jeg ganske naivt og fromt en Bøn til det store uudgrundelige Væsen om at styrke mine Evner, give mig Kraft og Mod til at *fortsætte* under nye Studier,
 10 ihærdigere Arbejd – thi et lyriskt Digt lader sig kun *føde*, men paa Scenen tømmer man sin Bygning sammen Nagle for Nagle, Bjælkelag over Bjælkelag!

Ser De, kære gamle Ven; saaledes har jeg arbejdet disse sidste Par Aar! *De* skal vide det, *De*, som har fulgt mig baade naar det gik op
 15 og naar jeg rutschede ned. Men jeg „rutscher“ ikke længer; jeg kører *lige* ud ad Vejen. Selvfølgelig kan et Hjul rulle af eller anden Skade ske – men jeg bliver ved, utrættet og usvækket, saalænge Hjærttet banker og Nerverne adlyder Viljen. Jeg *vil* sejre – det er mig ikke nogen Forfængelighedssag – det er en Følelse, en Hjærtesag, det er en
 20 Tro's-Sag – og *derfor* vil det ogsaa lykkes mig.

Men – og jeg har tænkt adskilligt frem og tilbage herover – jeg vil ikke vende hjem *før* jeg virkelig har vundet en Sejr paa Scenen. Sker dette ikke med „Strengere Herrer“, saa vil jeg vente til jeg kan trænge igennem med Æventyrkomedien. Slaar ogsaa dette fejl, saa har jeg
 25 min store Baghaandstrumf tilbage, „Alkibiades“, hvortil jeg nu arbejder mig hen igennem forskellige Værker og Samtaler med den unge Poestion her. Jeg har set dybt ned i mit Folks politiske og sociale Splittelse efter det skæbnsvangre Aar 1864. Jeg skal tegne dem et advarende og vækkende Billed derhjemme af det græske Folk under
 30 den peloponnesiske Krig. Ingen har Midler dertil som jeg. Gennem Paralleler fra alle de politiske Mænd, som jeg derhjemme har staaet i nærmere eller fjærnere Forhold til, skal jeg give et saa anskueligt, et saa rystende Billed af et Folk, der er i Splid og Strid med sig selv, som idag lader sig lede af æsthetisk Aandsaristokrati, imorgen af den bru-
 35 tale Talmajestæt og ender med at gaa under Aaget af de 30 Tyranner

– Enevælden i alle dens udskejende Former, og Altsammen ligesom mundende ud i Spidsen af det mest glimrende, det mest lunefulde, det mest selvmodsigende Menneske, der har eksisteret. Jeg skal ryste baade Borgere og Bønder og Aristokrater derhjemme op af deres egenkærlige Snevertsyn – ved at vise dem, *hvortil* Spliden fører; og over al Fordærvelsen, al Egoismen, Race- og Standshadet skal en af Sokrates' Disciple med Mesterens egne Ord pege paa de eviggyldige Love: Kærligheden til Fædrelandet, Respekten for sig selv, Offerberedvillighed lige indtil Døden.

10 Jeg kunde blive ved med i Ord at udmale Dem denne Tanke, der efterhaanden er bleven mig saa kær. Men det maa være nok at sige Dem, kære gamle Ven, at jeg *vil* gennemføre denne Plan. „Den farende Svend“, som jeg først havde tænkt mig at skulle give Rammen for mine Synspunkter, viser sig dog at blive *for* lyrisk – det rummer ikke Handling, ikke dybe Kontraster nok. „Alkibiades“ maa blive

15 *min* „Hakon Jarl“ – Kød af mit Kød, Blod af mit Blod; Oehenschläger blev mandvoksen med Slaget paa Rheden; jeg blev mandvoksen med Kanontordnen fra Dybbøl. Der har De Forskellen; og derfor maa *jeg* kunne mestre den splittede, den gærende, den pinlige Tid i Danmark, udtrykke dens Skyggesider i Alkibiades' glimrende men sønderrevne „moderne“ Skikkelse og udtale *Haabet* for Fremtiden gennem Sokrates' storslaaede Aand, der var i saa absolut Harmoni, der husede en saa vidunderlig Forsynstro, og som døde „lydig under Loven“.

Og mærk Dem dette, kære gamle Ven: det vil naturligvis styrke

25 min Stilling baade indenfor og udenfor Theatret, om jeg vandt en Sejer med de „Strengere“ Herrere. Det vil sige: man maa saamænd gerne baade hysse og pibe ad Stykket, Meningskampen maa gerne blive nok saa stærk, naar Folk bare vil sige til sig selv: Vi begynder at ane Dramatikerens i Drachmann, vi vil *se* hans Stykke! Og ligeledes vilde

30 det styrke min Stilling, hvis Æventyrkomedien vandt Folks Hjærter og de sagde til sig selv: Drachmann maler friske og levende sceniske Billeder for os; vi vil *se* og *høre* paa hans Komædie! Men ligemeget! – selv om disse to Stykker *ikke* gør den Lykke, som de delvis fortjener og som jeg baade haaber og venter – saa vil jeg *dog* blive ved og ikke

35 vige og ikke trættes men arbejde mig frem til „Alkibiades“. Thi Alt,

hvad jeg ejer af Selvsyn paa min egen Tid, Alt hvad Studiet af Historien lægger mig til Rette, og Alt hvad mit Sprog byder mig af Farver til at iklæde mine Tanker med – Alt det vil jeg lægge ind i „Alki-
 biades“. Og hvis *De*, gamle Ven, bliver træt eller utaalmodig, hvis *De*
 5 unddrager mig Deres vægtige Hjælp, hvis *De* siger til mig: Nej, Holger D. jeg tør ikke gaa videre; Kontoen løber for højt iverjet og hvor bliver Resultaterne af? – ja saa vil jeg hverken blive ilter eller op-
 brusende som en Borchsenius, men jeg vil ganske roligt søge Audiens hos mit Lands Konge og sige til ham: *De* er, Deres Majestæt, den
 10 eneste Mand, som jeg kan henvende mig til, fordi *De* staar *over* Partierne. Her er min Plan, her er Scenegangen for mit Drama. Jeg *véd*, at det vil gøre mit Lands Literatur Ære, hvis jeg faar Arbejdet fær-
 digt, frit og uhindret af Hensyn til Højre eller Venstre. Yd mig af Deres private Midler en tilstrækkelig stor Sum til at jeg i et halvt Aar
 15 i Udlandet kan bringe Arbejdet til Udførelse!

Saadan vil jeg gøre; og det maa vise Dem, kære Justitsraad Hegel, hvor alvorlig jeg tager Sagen.

Jeg vil altsaa *ikke* komme hjem denne Vinter – med mindre „Strengte Herrer“ i hvert Fald faar en saadan Succes, at Theatret
 20 trøstigt skrider til Æventyrkomedien og giver mig et pekuniært Udbytte saa at jeg Vintren igennem *kun* behøver at tage Hensyn til mit Arbejde paa det græske Drama.

11 Oktb.

Jeg blev afbrudt igaar. Det var mine personlige og private Betragt-
 25 ninger, jeg meddelte Dem. Idag fortsætter jeg med forskellige Ting, som jeg længe skulde have skrevet om og som jeg har opsat at skrive om, fordi jeg har villet tage mig Ro og Tid til at drøfte dem med mig selv. Der er nu Forholdet til „Illustreret Tidende“ og „Hjemme og Ude“. Det var mig selv yderst pinligt, da denne Sag blev rejst
 30 offentligt med saa stor Ilderhed fra Borchsenius' Side og med et saa hvast Gensvar fra Hendriksen, ligesom jeg heller ikke synes at Forlagsbureauet ubetinget har stillet sig heldigt. Jeg spørger imidlertid slet ikke om, hvor *Retten* findes; thi hvor findes i det hele taget ubetinget *Retten*? Jeg tvivler i Grunden meget om at Borchsenius vil kunne

føre sit Foretagende igennem i længere Tid. Men det Afgørende for min Stilling til Sagen er, at Borchsenius – saa længe Tidsskriftet varer – yder mig Garanti for det Selskab, hvori jeg optræder skrivende. Jeg vil *intet* have med „Brandesianerne“ at skaffe; og Galschiøt, der fra
5 Karakterens Side er en redelig og brav Mand, er uheldigvis literært imponeret af og tildels afhængig af Brødrene Brandes og deres haandgangne Mænd. Jeg vil ikke – i det mindste ikke uden en tvingende Nødvendighed – skrive i et Blad sammen med Folk, hvis Meninger og Anskuelser jeg betragter som en *Fare* for mit Land. *Her* synes jeg
10 at De, kære Justitsraad Hegel, ikke ret har set klart paa Forholdene. Med *de* Artikler, der allerede har staaet i „Politiken“ har egentlig den hele brandesianske Retning umuliggjort sig blandt *danskfølende* Mænd og Kvinder. Jeg har reddet min Sjæl og mit Hjærte, min religiøse Grundtone og min Fædrelandskærlighed ud af det Skibbrud,
15 hvori vore hjemlige Jøder og Fritænkere i det mindste til Dels havde Skyld da jeg selv endnu var ubefæstet og vaklende. Dugen er skaaret over mellem dem og mig, og de maa for min Skyld gerne give mig de skønneste Tilnavne – naar jeg blot maa være fri for paany at slaas i Hartkorn med dem og deres Kram.

20 Hvad „Der var engang“ angaar, da vil jeg ventelig imorgen, senest iovermorgen kunne hjemsende Slutningen*. Jeg har nemlig lige til idag stadig brevvekslet med Lange-Müller om de sceniske Ændringer og om Slutningsmusikken. Nu er den færdig, og jeg har al Grund til at antage, at Musikken vil knytte sig frisk og smukt til Friskheden i denne
25 Digtning, som dog, Alt i Alt, *Ingen* vil kunne gøre bedre derhjemme end H. D. – fordi kun meget Faa har bevaret saa megen Primitivitet i sit Sind, som der udfordres til at *glemme* at vi lever i en næsten Forbandelsens Periode af Kritik og Opsprætningsliteratur.

Dette er mit Omkvæd, og det bliver jeg ved at synge lige til
30 jeg drager mit sidste Suk – hvad jeg haaber vil vare en god Stund endnu. Og skulde jeg sætte en Slutning paa dette fortrolige Brev, hvis

* NB. ligesom ogsaa min Meddelelse om, hvor vidt jeg tror at det gaar an at lade Factor Christensen selv paatage sig den sidste Korrektur før Rentrykningen.

Indhold maaske er blevet lidt „springende“, saa vilde jeg slutte med Ønsket om, at De og Deres kære to Børn et Øjeblik kunde se ind til mig og os her i Giselastrasse. Min Hustru er endnu meget afkræftet og vi maa anvende stor Forsigtighed overfor hende, men hun er mig
 5 ikkedestomindre en god og dygtig Støtte netop ved den *Ro*, hun er i Besiddelse af og som meddeler sig til mit Sind under alle dets store og smaa Bevægelser. Hun deler mit frejdige og lyse Syn paa Fremtiden derhjemme og paa den Stilling, der er tildelt mig som Vogter og Fre-
 10 der over meget Godt i vort Folk og vor Literatur. Overfor denne vor faste Fortrøstning i det hele og store kan de enkelte smaa Tab og Skuffelser intet sige. Gid De og Deres kære to Børn maatte samstemme med os heri!

Deres meget hengivne
 Holger Drachmann.

15 479. Til *P. E. Lange-Müller*.

Giselastrasse 5. I Stadt Wien
 12 Oktb 84.

Kære Ven.

Naa ja; nu har vi haft Slotsbranden og al den Forstyrrelse deraf følger.
 20 Man er i den mest ophidsede Stemning derhjemme, fordi „Venstre“ *ikke* vil bygge op igen, og „Højre“ *vil* bygge op. Under alle disse Luer og Flammer har min stakkels lille „Lykke i Arenzano“ ynkeligen brændt sine spæde Vinger og er falden hen udi Aske, ledsaget af de smaa Jødedrenges Fløjtekoncert. *Requiescat in pace!* Den er *alligevel*
 25 en køn lille Ting.

Og saa taler vi om Foretninger og om „Der var engang –“.

Forspillet bliver som Du selv siger. Under det sidste Diminuendo begynder Talen paa Scenen. I Taffelmusiken er intet ændret. I 2det
 30 Billed har jeg i det hjemsendte Manuskript sat den sidste Zigeunervise (den om Kongeborgen) *først*, men dette *forandrer* vi paa *Scenen* – altsaa bliver Musiken som Du har bestemt det. Ringspillet er ufor-
 andret, Prinsens 2 Strofer ligeledes, samt Visen „Nu staar Kornet“. I Stedet for Gryden kommer den lille hvide Mus. Jeg vidste til syvende og sidst intet andet. I Serenaden kan Du selv sætte *Optakten* ind som

Du vil. Det har jo intet at sige for den *trykte* Texts Vedkommende. 4de Billed begynder med Prins og Prinsesse samt *Jægerhorn* bag Scenen. Altsaa Jægermusik i Forspillet. 5 Billed. Markedsmusik med Marche *bifaldet!* Ligeledes samme Musik hvor Billedet slutter med

6 Kaspers Ord om Borgervagten. 6 Billed. „Køkkenmusik“ er brillant. Visen er rettet saaledes: „Vi dansed imod Himlens Dør, vi dansed mod S. Peder“. Prinsens Slutningsreplik er: Hør, hvor lystigt (Jægerhornene) klinger, som om det var min Bryllupsmusik! Altsaa kan Du gøre som Du vil, dog at Opholdet naturligvis ikke bliver for langt. Jeg

10 begynder 7de Billed med en kort Samtale i *Borgens store Hal* mellem Kasper og Hofmændene. Folkesangeren *skal* op paa Slottet og synge sin Vise. Netop *nu* skal de høre den Vise derhjemme – selv om jeg giver Dig Ret i dine Modbemærkninger. Visen *skal* synges. Altsaa, gør den saa *indtrængende* i Melodien, saa pragtfuld i Farven som

15 mulig. Desuden fordres Rummet udfyldt, da jeg tænker mig de to sidste Billeder følgende saa temmelig hurtigt ovenpaa hinanden, og Omklædningen sker da under Kaspers Repliker og Folkesangerens Vise. Altsaa: til Lykke med Musiken! Jeg haaber nu, at de „Strenges Herrers“ ride Stormen af derhjemme, saa at vi i Forening har frisk

20 Vind i Sejlene til Æventyrkomedien. Ellers skulde Pokker tage ved det Hele. Jeg har naturligvis Raad til at tabe Træfningen ved „Arenzano“, men Slaget ved de „Strenges Herrers“ *maa* vindes – ellers lukker de Butiken for mig. Man kender jo sine Pappenhejmere! Naa; det klarer sig vel nok.

25 Saa kommer „Landnavsfarten“. Hvad siger Du – og Sjögren – til denne Ændring, som i Grunden falder ganske naturlig?

Da stiger, som en Kæmpe-Aand
 med dumpe Brag af Vaabengny,
 fra Horisontens sortblaa Baand

30 saa trodsig mørk en Tordensky
 med Glimt af lyse Bræmmer;
 i Havets Grund staar Skyen fast osv.

Gid Du og Sjögren var her i Wien! Det har været en uhyggelig og urolig Tid denne – i Modsætning til de „skønne Dage“ i Tarvis. Min

Hustru er endnu noget sløj, Hjemmet er uroligt, jeg begyndte med at bo paa Hotel men blev ked deraf. Jeg maa i Grunden forbruge meget mere baade Vilje og Karakter end jeg strengt taget besidder, for ikke at blive helt utaalmodig. Men det klarer vel op. En Trøst har jeg: 5 derhjemme i Danmark er der for Tiden aldeles umuligt at være. Saa heller i Wien. Vore forenede hjærteligste Hilsner (Kone, Børns og mine) til Dig og *dit* Barn
ved Din hengivne
Holger Drachmann.

10 480. Til *Fr. V. Hegel*.

Giselastrasse 5.

Wien.

Søndag 12 Oktb 84.

Kære Justitsraad Hegel.

15 Det falder mig idag ind, at mit Brev fra igaar dog muligvis har været lidt for – ja hvad skal jeg kalde det – „nervøst“ er et saa kedeligt Ord, men ligemeget, jeg vilde blot nødig misforstaaes, og derfor skriver jeg igen idag. De maa jo erindre, at jeg, følsom og modtagelig som Digter, *lides* under den Svækkelse og Splittelse, som overgaar mit 20 Land og som *jeg* er afmægtig overfor, fordi det næsten er en Umulighed at tage sit „Parti“ i denne Strid, og fordi jeg allerede føler, hvad det koster at staa alene mellem alle „Partierne“. Jo flere disse bliver derhjemme; jo hadefuldere deres Sprog bliver imod hverandre, desto mere ondt gør det at se derpaa og desto flere Knubs falder der af til 25 den, der vover det allervoveligste derhjemme: at staa alene med sit stille Haab og hverken lade sig true, lokke eller overbevise til at tone en Partifarve. At den Ensomme til Slutning alligevel vinder, *derom* nærer jeg ingen Tvivl; men naar Stridens Bølger gaar særlig højt, som nu derhjemme, saa maa den Ensomme anvende overordenlige Kræf- 30 ter *blot* til at staa imod Strømmen med. Ja, jeg kan sige, at jeg i disse Tider forbruger ligesaa megen aandelig Styrke, som der hører til at skrive flere Bøger. Og slikt virker omsider paa Nerverne og gør at de krymper sig ved Smaauheld og Smaasorger, hvor de maaske

ellers vilde være faste og solide, naar Tilstanden i det hele og store var *lykkelig*.

Det vilde da ogsaa være at fornægte Sandheden, hvis jeg paastod at Uheldet med mit lille Stykke ikke havde indvirket paa mig. Ikke
5 fordi min Forfængelighed saares. Aa, jeg er slet ikke saa forfængelig, som man tror, og jeg véd desuden selv ganske godt, baade hvad der er dramatisk svagt i den lille Situation men tillige hvad der er *ægte* og *fint* følt i denne lille Idyl fra et lykkeligt Ophold paa et skønt og fredeligt Sted i Genueserbugtens inderste Krog. Nej, jeg saares fordi
10 jeg paa Forhaand føler, hvorledes Modstandere og Misundere naturligvis gnider sig i Hænderne og haaner mig over mit Tab. Og i samme Øjeblik som jeg indrømmer mig selv, at disse Mennesker i Forvejen have faaet min Haand tungt at føle og at de kun „slaar“ som Gengæld for sidst, og samtidig med at min Overlegenhed og min gode Tro
15 til *min* Sag rejser sig imod dem og ser bort over deres Hoveder, saa sniger der sig en lille hemmelig Djævel ind i mit Øre og hvisker til mig: De fine, de skønne, de idyllisk-rolige Situationers Tid er forbi, min Ven! Vi lever i Peberets, Saltets og Æddikens Tid, min Ven, og paa *dette* Omraade er dine Modstandere bedre rustede end Du!
20 Altsaa, hvis Du vil sejre, saa maa Du levere Slaget udi Peber, Salt og Æddike – men ikke i Solnedgangsskær og Orangeduft!

Og da kommer en Tilbøjelighed hos mig, som jeg indrømmer altid ligger slumrende i mit bløde Sind, dybt under min sunde Styrke og min Hidsighed til at gaa paa – og denne Tilbøjelighed tilskynder
25 mig til at overlade baade Jøder og Grækere, Gudsfor nægttere og Fædrelandsfor nægttere, Tivlere og Spottere, klamme og beregnende Mennesker Valpladsen og trække mig tilbage indenfor et tarveligt, hjemmesiddende Liv i Kreds med mine Kæreste, uden den Sindsoprivelse der nødvendigvis følger med at holde Stillingen som N° 1.
30 Thi det koster, baade Penge og Kræfter, at holde sig i forreste Række, stedse at sørge for at modtage nye Indtryk, at holde sin Ryg rank, sit Hjærte frit for Smaalighed, sit Sind aabent, sin Begejstring klar og brændende.

Nuvel, kære Ven, jeg bekender mine Svagheder, mine svage Øje-
35 blikke. Men saasandt som jeg har Ungdom og Sundhed og Mands-

mod endnu, saa overvinder jeg disse Øjeblikke og siger til mig selv: Jo, Du er den Første! bliv paa din Post og slaa et Slag for „gamle Danmark“!

Det skal ogsaa ske. Men da maa heller ikke min prøvede Ven F. Hegel vægre sig ved at tage *sin* Del med af Kampen. De maa være sejt, udholdende, stole paa min gode Stjerne, som jeg selv stoler paa den. Hvis *vi to* holder sammen, baade naar det gaar *med* og naar det gaar *imod*, saa skal jeg erobre den sidste Del af Skansen – den dramatiske Del, der endnu staar aaben derhjemme. Det kan De bande paa!

10 Og ligesom jeg nedskriver disse Ord, saa bringer Postbudet mig Brev fra Instruktør William Bloch. Det Brev gjorde godt! Tjen mig i, kære Ven, gaa til ham og bring ham min hjærtelige Tak for saa gode Ord i et nedslaaet Øjeblik. Han er en sandhedskærlig og brav Mand; han viser mig hvorledes alle ved Theatret, fra Chefen og hele Ska-

15 laen igennem, har Tiltro og Tillid til mig; og han mener ovenikøbet at det vil gaa med „Arenzano“ som med „Strandby Folk“ – først er Folk lidt skuffede, og saa kommer Stykket i det mindste til *den* Ret, som det kan gøre Fordring paa; det „spiller sig op“ med andre Ord.

Samtidig bringer han mig gamle Phisters Tak i varme Ord for det

20 Parti i min „Holberg-Kantate“, som er tillagt ham. Emil og Olaf skal ligeledes hver have sit Deklamationsnummer; Joh. Svendsen er meget tilfreds med Teksten, hans Musik bliver naturligvis imponerende – kort sagt, man lover sig af Kantaten et saa stateligt og alsidigt Udtryk for den store Mesters Kultur, som det netop laa i *min* Hen-

25 sigt at frembringe.

Ja, gamle Ven; jeg kan dog endnu!

Det vil imidlertid være umuligt at bringe „Strengte Herrer“ frem før Festen. Jeg indsér det, og jeg bøjer mig. Men saa rejser jeg heller ikke hjem før hen imod den Tid, da Alt er til Rede til den store

30 Højtidelighed. Imorgen tager jeg ud i en Landsby her i Nærheden og søger en Lejlighed til Emmy og Børnene. Emmy er svært medtaget; ikke egentlig syg, men alle Kræfterne er gaaet tabt; de maa vindes tilbage ved absolut Ro. Den lille Pige er jo kommen lidt for tidlig ind i denne Verden, og Lægen erklærer det for absolut Forrykthed at

35 tænke paa en Hjemrejse før om et Par Maaneder – tidligst. Nuvel;

jeg venter; vi venter alle; saa maa *De* ogsaa vente, kære Justitsraad. Imidlertid har jeg skaffet mig en hel Stabel Bøger om den græske Ol[d]tids Storhedsperiode – og Dekadence. Derude i Landsbyen kaster jeg mig over disse Studier. Fingrene klør allerede paa mig,
 5 Hjærtet bølger, alle de hemmelige Kilder i *Digterens* Sind begynder at aabne sig – ja, warte, warte nur! es wird was ausserordentliches darauss kommen!

Jeg maa selv se en Korr. af den omarbejdede „Der var engang“ – det er nødvendigt for at jeg kan faa Slutningen rigtig god og Oversigt
 10 over Helheden.

Og nu: et solidt og varmt Haandtryk til Dem og Jakob. Omfavn Fru Julie – det vil sige, saadan i al Beskedenhed; kys de mindre Børn; og modtag sluttelig fra Emmy saavel som fra Ungerne (mærkværdig
 artig!) de kærligste Hilsner ved

13

Deres meget hengivne
 Holger Drachmann.

NB Adressen er uforandret den samme i disse 14 Dage. *Saa* længe har vi lejet her i Giselastrasse (indtil d. 1ste Novb).

Jeg faar vel nok et Par Explr. af „Arenzano“ sendt hertil. Den er,
 20 Fanden skal tage mig *alligevel* en køn lille Ting. Tænk, om den kunde være spillet af de *samme* Kunstnere, i et *lille* Rum og for et *modtageligt* Publikum. Men det kan jo maaske komme engang.

Naa; nu nok herom! Leve gamle Danmark!! Heri ligger dog det Hele.

25 481. Til *Fr. V. Hegel*.

Giselastrasse 5.
 I. Stadt.
 Wien.
 12 Oktb 84.

30 Kære Justitsraad Hegel.

Ja, nu kommer jeg igen; men saa varer det vel ogsaa en Stund inden jeg paany skriver. Jeg skal da meddele, at jeg ude i Landsbyen Baden, en lille Times Kørsel herfra, har fundet et udmærket roligt og for-

holdsvis billigt Asyl for Familien. Rimeligvis om en Uge tænker jeg, at vi kunne flytte derud. Forholdene dér bliver omtrent som Roeskilde til København; og ved at overvintre her behøver vi ikke at give den større Sum ud nu, som Rejsen hjem vilde komme til at koste.

5 Naar vi til Foraaret bryder op, vil et af Theaterstykkerne kunne betale Hjemrejsen – og forhaabenligt mere til.

Jeg er glad over, at det nu er ordnet saaledes. Baade min Kone og den Lille vil faa den fornødne Ro i landlige Omgivelser; de andre Børn selvfølgelig ogsaa; og jeg vil ikke mindst nyde godt af Stilheden,
10 hvori jeg kan dyrke mine græske Studier over „Alkibiades“ og samtidig ordne Materialet til min Ungdomsroman „En fra Halvfjerdserne“ (Henrik Herholdts Papirer, udgivne af Holger Drachmann) hvoraf et Kapitel har staaet fornyligt i „Ude og Hjemme“ og som vandt Bifald derhjemme.

15 Jeg kan tillige meddele Dem – men tillige bede Dem *bevare det strengt mellem os* – at man fra Hofoperaen her i Wien har opfordret mig til at skrive den poetiske Tekst til en græsk (antik eller mytologisk) Ballet, der da skal oversættes under min Opsigt af Forfatteren Poestion og hvortil en af de første Komponister her sætter Musikken.
20 Lykkes dette for mig, da vil jeg ikke alene tjene et rundeligt Honorar, men mit Navn vil være indført her og jeg kan da gøre mig Haab om at faa et af mine dramatiske Arbejder (muligvis „Strenges Herrer“) frem paa Burgtheatret.

Det er et Fingerpeg; jeg følger det, og jeg haaber at Resultatet
25 skal bringe mit Land og mit Navn i god Erindring her i denne By, der har overordenlig mange Skrøbeligheder men som i æsthetisk Henseende staar højt.

Da Sujettet til Balletten netop ligger lige paa Vejen til min „Alkibiades“, kan jeg forfølge begge Ideer, uden at den ene kommer i
30 Vejen for den anden. Rimeligt er det, at jeg med det samme skriver Teksten i *Vers* – jeg faar da en Digtning derudaf, som, ved Siden af at den kan fremstilles ogsaa paa *vor* Scene derhjemme, tillige kan afgive Stoffet til det *illustrerede Pragtværk*, som De saa ofte har talt om og saa længe har søgt efter. Dog herom mere, alt eftersom Arbejdet skrider frem. Jeg vil blot bede Dem, kære Justitsraad Hegel, lægge
35

Mærke til det glimrende Digt „Tyrkisk Rokoko“, som idag staar i „Hjemme og Ude“. Det er *saadanne* Vers, saadan Kolorit, som skal frem i mit mythologiske Digt og i „Alkibiades“. Her er *jeg* Mesteren.

Men altsaa: jeg beder Dem lade dette blive mellem os. Det skal
 5 blive morsomt en skøn Dag i Vintrens Løb at overraske Folk med Nyheden.

Paa denne Maade er nu Familien i Ro; jeg selv ligeledes bag min Skrivepult, med de nødvendige Besøg i Operaen og i Burgtheatret. Jeg mangler blot et: Driftskapitalen for disse 2 Maaneder. Jeg beder
 10 Dem *omgaaende*, inden vi flytter ud paa Landet, sende mig 600 Gylden. Vær overbevist om, kære Justitsraad Hegel, at *jeg* ligesaa utaalmodig venter paa den Dag, hvor atter store Indtægter ville lønne min Flid og Ihærdighed, som *De*, kære Ven, rimeligvis allerede forlængst har ventet det.

15 I dette Øjeblik fik jeg Deres Brev med indlagte Korrektur og den medfølgende lille Seddel. Da det er sen Aften, skal jeg tage Deres Henstilling under Overvejelse imorgen. Det er sandsynligt at De har Ret.

Deres meget hengivne
 Holger Drachmann.

20

482. Til *Fr. V. Hegel*.

Giselastrasse 5.
 Wien.
 17 Oktb. 84.

25 Kære Justitsraad Hegel.

Det er jo en Forrettighed, som jeg en Gang for alle har taget mig selv – og som Deres Venkab for mig ogsaa har ydet mig – at jeg kunde skrive til Dem i alle mulige Stemninger. Ellers var jeg ikke „Lyrikeren“ H D. Men da jeg tillige er andet og mere end Lyriker, saa vil jeg
 30 denne Gang, i Svar paa Deres venlige Brev af 14de, skrive ret tørt og ret fornuftigt. Ellers forstaar vi dog til syvende og sidst ikke ret hinanden – og det var næsten det værste for os begge to. *De* mener, at vi bør komme hjem; *jeg* mener, at vi nu netop bør blive til Foraaret.

Mine Grunde herfor:

Emmy og den Lille kunne ikke, efter Lægens Erklæring, taale at gøre Rejsen *nu*. Ved at vente en Maanedstid – hvad der absolut maatte fordres – vilde vi blive nødsaget til at gøre Hjemrejsen i den aller daarligste Tid; at det kan have alvorlige Følger er indlysende.

5 Men jeg sætter, at vi virkelig *kunde* rejse – saa vilde Rejsen med Pige, *Amme* og den øvrige Familie sluge en større Sum (vi véd det fra Udrejsen). Denne Sum *har* jeg jo ikke nu, medens jeg til Foraaret efter al menneskelig Beregning vil komme i Besiddelse deraf (jeg har ovenikøbet til den Tid sikkert Løfte paa et Stipendium af
10 det Levetzausek Fond). For *det*, som Hjemrejsen koster, kan jeg ude i „Baden“ (Landsby her i Nærheden) leve med min Familie 2 – maaske 3 Maaneder.

Dernæst. *Hvis* vi kom hjem nu (eller om en Maanedstid) saa vilde vi finde vort kære „Palæ“. Javel – en herlig Sommerbolig! Men kun
15 *vi*, som har beboet den, véd *hvad* en Vinter dér koster! Og hvis Vintren, hvad der jo dog er nogen Sandsynlighed for, bliver meget streng, saa er Palæet *ubeboeligt* – medmindre vi vil koste dobbelte Vinduer, Tæpper etc etc efter et betydeligt Omfang og efter et Budget, der langt overgaar *mit*. Det véd vi; og herfor har vi til Overflødighed
20 baade Wildes og Melbyes Ord.

Hvad den *Ro* angaar, som jeg vilde finde i Roeskilde, da er den illusorisk saa snart Theatret laver sig til at opføre et – endsige to Skuespil af mig. Jeg vilde stadig bevæge mig mellem „Palæet“ og „Kongens Nytorv“, og om *samlet* Arbejdstid paa en større Opgave
25 derhjemme vil der næppe være Tale.

Hvis jeg derimod selv tager hjem paa et Besøg Ugen før og efter Holbergfesten, da kan jeg med Bloch, Emil Poulsen og Chefen træffe bestemte Aftaler om *Forkortelser*, *Ændringer* etc i mit Stykke – og derpaa overlade dets Skæbne i kyndige, paalidelige og mig velvillige
30 Hænder.

Hvad Palæet angaar, da vil vi, naar vi kommer hjem til Foraaret og medens vi bebor det i den gode Sommertid, tænke alvorligt over, hvorvidt vi maa opgive det til Efteraaret eller ej. I Grunden bliver det et rent Indtægts-Spørgsmaal. Jeg blev der gerne hele mit Liv. Og
35 i Grunden burde Regeringen, hvis den *virkelig* havde Sans for Kunst

og aandeligt Liv, give mig Beboelsen gratis. Som Forholdene nu er, er „Palæet“ *dyrere* at bebo end at lade staa ledig og vente paa sig. Det er en Bopæl for en grand seigneur; og jeg er jo „kun“ – dansk Digter.

Endelig: de to Theatre her, Hofoperaen og Burgtheatret have i de
 5 sidste Uger faaet et ypperligt Repertoire – hvad der ikke var Tilfældet i Begyndelsen. Det er af *uberegnelig* Rækkevidde, hvad jeg i Vintermaanederne her kan *lære*. Hvis jeg desuden fast bestemmer mig til at blive, saa vil jeg vel kunne faa fri Entré, ligesom i Paris i sin Tid. Dog bliver denne „Frihed“ temmelig paralyseret derved, at naar de
 10 rigtig gode Stykker med de rigtig gode Skuespillere opføres, saa ere alle „Fribilletter“ inddragne – med Undtagelse af Hofkavalerernes! (ret østerrigsk!).

Det Afgørende er da dette: Naar jeg med min Familie flytter ud til Baden, saa bruger vi *ikke* flere Penge her end derhjemme. Vi risikerer
 15 ikke en vovelig Hjemtur med en ikke just bomstærk Kone og med et spædt og temmelig sart Barn; og endelig: *jeg* vil efter alle Solemærker at dømme præstere de to dramatiske (afgørende) Arbejder, som jeg meddelte Dem i mit sidste Brev.

Ser De, kære gamle Ven, *dette* er intet „lyrisk“ Brev. Jeg tror vanskeligt, at jeg vil kunne præcisere Sagen bedre end her er gjort. Jeg
 20 indrømmer, at jeg i Ugerne fra d. 17de Septb til d. 10 Oktbr fik *lidt for meget* af det menneskelige Livs forskellige Barometersvingninger at føle; jeg tilstaaer at det angreb mig – men mon ikke de fleste Andre vilde være bleven bragt ud af Balancen i mit Sted? Nuvel; jeg takker
 25 min gode Stjerne, at min sunde Natur og min Elasticitet dog aldrig helt fornægter sig. Jeg ser klart og meget roligere paa Forholdene, end De formoder. Jeg mangler blot Penge. Send mig, hvad jeg bad Dem om, og jeg skal holde mit Løfte til Foraaret. Thi denne Rejse *har* haft og *vil* faa stor Betydning for mig og for den danske Literatur. Vær
 30 overbevist herom. Jeg venter Deres Svar omgaaende, hvis det ikke allerede er afsendt.

Og vær nu, De saavel som Jakob, Fru Julie og alle Børnene, hjærteligst hilset fra os allesammen ved

Deres meget hengivne
 Holger Drachmann.

483. Fra P. E. Lange-Müller.

Villa Matscher, d. 19. Okt. [1884]

Kjære Ven!

Tak for Brev og Besked. Jeg satte mig strax til at skrive Midsommer-
 5 visen, og jeg troer den er lykkedes for mig. Jeg indretter det paa, at
 7de Billed følger umiddelbart efter 6te, kun adskilt ved Bryllups-
 musikken, dog saaledes, at der *kan* gjøres et Ophold (mellem Fan-
 farerne bag Scenen og Musikken i Orchestret), om det skulde være
 nødvendigt. At gjøre Forspillet til VII længere end de andre passer
 10 ikke; det vilde blive pretentiøst, som om det var et verdenshistorisk
 Bryllup i en Opera grande (jeg har – hvad jeg haaber Du – ligesom
 jeg selv – sætter Pris paa – ingen Basuner med i hele Stykket). Nu
 mangler altsaa kun, at jeg faaer et Exemplar af Stykket i sin endelige
 Form, forat jeg kan angive Replikker osv. i Partituret; jeg kan heller-
 15 ikke gjøre Forspillet til VII færdigt, før jeg har næste Scenes Be-
 gyndelse, altsaa: send mig snarest et Corr-aftryk, eller i Mangel deraf
 send mig Interieuret og de første Replikker af VII.

Hvor det har ærgret mig med „Arenzano“! Jeg har ikke seet andre
 Aviser end Dagbladet, men jeg forstaaer aldeles ikke deres formelige
 20 Hadefuldhed overfor det fine, uskyldige lille Stykke; naar den Svag-
 hed, det havde midt i Livet, er bleven kureret (hvad den jo er), synes
 jeg det maa virke smukt paa Scenen. At „Slaget skulde være tabt“
 troer jeg nu ialfald ikke paa; det bliver nok ved at gaae og successivt
 erhverve sig Venner, skal Du see. At „Der var engang“ vil more Folk
 25 og gjøre „stormende Lykke“ vil jeg nu indestaa Dig for; hvor er det
 dog frisk og morsomt, og udaf den ægte Poesi, som ikke gjør Forskjel
 paa Højre og Venstre, paa Godt og Ondt havde jeg nær sagt – selvom
 det ikke skulde gaa med „Strænge Herrer“ (som jeg jo ikke kjender),
 saa skal nok dette „trække Dig iland“. Du indsender det vel snart?
 30 Jeg venter selvfølgelig med Musikken, indtil den officielle Meddelelse
 om Antagelsen er indløben – eller skal vi indsende sammen? Det var
 maaskee ganske morsomt. – Jeg fortalte Dig vist i Sommer, at jeg
 havde skrevet „Bjørnen-Hinden-Junkeren“ ud af „Østen for Sol“; de
 skulde nu udgives (Dig tilegnede), men jeg maa bede om Lov til at
 35 udelade 2det Vers af „Bjørnen“, da jeg ellers ingen Forhold kan faae

i den; har Du Noget imod det? det gaaer jo meget godt for Menin-
gens Skyld, og jeg kan jo bemærke det i en Note forneden. Du er
overhovedet ikke rigtig rar for Komponister med Dine „frie Former“!
F. Ex. at der i III staaer: „Vildbassen rejser sig søvndrukken op og
6 styrter afsted med sin børstede Krop“ hvor der i første Vers staaer:
„den giver ej Køb, den sætter i Løb“, har bragt mig til Fortvivlelse.
Sjögren takker for Strophen. „That will do“. Han hilser mangfoldigst.
Vi bliver her til ind i Ugen efter denne; jeg hører jo nok fra Dig
inden 8 Dage. Hils Din Hustru! Hvor det gjør mig ondt, at hun endnu
10 ikke rigtig vil komme til Kræfter. Jeg kan godt forstaae, at Du har
maattet „forbruge mere Charakter end Du egenligt har“, men at
leve over Evne paa *det* Felt har jo heldigvis ingen betænkelige Følger
bagefter – tværtimod –, men drøjt er det, mens det staaer paa, og af
ganske Hjerte ønsker jeg Dig snarlig Befrielse fra Dine „strænge Her-
15 rer“. Hvordan synes Du forøvrigt om Wien, og hvad er Jeres Planer
for Vinteren? *Her* er dejligt!

Din heng.

P. E. L.-M.

Du skulde ikke vide Bjørn Bjørnsons Adresse? Hamborg eller
20 Christiania?

484. Til *Otto Borchsenius*.

Giselastrasse 5. Wien. 20 Oktb. 84.
(Endnu i 8 Dage denne Adresse)

Kære Ven Borch.

25 Jeg har i en Ugestid gaaet med et Brev til Dig i „Hovedet“. Det blev
bestandig for langt, og jeg har haft grumme daarlig Tid. Jeg er ifærd
med at søge en Lejlighed her i Wiens umiddelbare Nærhed (og dog
nogenlunde paa Landet) for Familien Vintren over. Thi vi kommer
ikke hjem!
30 „Arenzano“ er en tabt Træfning. Jeg har sét med altfor milde
Faderøjne paa det lille Stykke. Men nu har jeg ikke Rast eller Ro,
Dag og Nat, førend jeg har bragt mine Soldater i Orden, fyldt Hullet

ud i den brudte Karré og rejst Fanen til et nyt, stort, afgørende Stormløb paa den skæbnesvangre dramatiske Skanse.

Du kender mig, Borch; naar min Hjærne er bleven varm, saa er jeg „capable à tout“; og fra nu af indtil min „Alkibiades“ er færdig, skal min Hjærne være et rødglødende Jærn. Jeg vil vinde Sejren herpaa. Den tabte Træfning har hidset alt det Stærkeste, Voldsomste, Lidenskabelige op i min Natur. Men jeg er tillige en moden Mand: jeg begynder denne Gang grundig. Jeg har ikke færre end 37 Værker af forskelligt Stof fra Bibliotheket og Antikvariatsboghandlere til Forstudier for mit Drama. Jeg har skaffet mig Penge derhjemmefra. Hegel staar fast som en Mand. Jeg vil arbejde, jeg vil grave mig ned, og jeg vil gaa i Burgtheatret! Jeg vil, vil, vil op paa Skansen en Gang! Men hermed falder ogsaa al Tale *foreløbig* om Sidespring til mindre Arbejder bort. Det vil *Du* forstaa. Et godt Digt en Gang imellem skal staa til Tjeneste.

Hils alle gode Venner. Emmy hilser Dig hjærteligst. Hun begynder at komme sig; men det gaar langsomt. Jeg trykker din Haand

Din
Holger Dr.

20 485. Fra *Otto Borchsenius*.

Kjøbenhavn, K., den 22/10 84.
Amaliegade 14.

Kjære Holger Drachmann.

Tak for dit venlige Brev i Dag. Jeg havde i mange Dage længtes der-
25 efter. Heller ikke jeg tvivler om, at du en Gang vil slaa det store eller i alt Fald et stort Slag paa Theatret. Den Kunst maa vel kunne læres, naar man som du har saa meget af det, de andre Tømrmestere mangler. Men jeg vilde dog beklage, om du derfor helt opgav andre Ting. For „H. og U“s Skyld havde jeg haabet paa Fortsættelsen af
30 Henrik Herholdts Papirer. Jeg forstod et af dine Breve saaledes, at du alt havde begyndt paa Opholdet i London. Imidlertid skal du have Tak for det lovede Digt eller rettere et saadant en Gang imellem.
Vil du ikke sende et strax?

Det glæder mig, materielt set, at „Hegel staar fast“, men dels var Carl von Bergen her for nylig og fortalte saa meget om, hvorledes baade Strindberg i Genf og Bjørnson i Paris vred sig under deres Gjældbundethed til deres Forlæggere (Bonnier og Hegel), og dels var
5 jeg i Søndags sammen selv med Strindberg her, der kom med den unge Bonnier, der af Angst havde hentet ham i Genf. Jeg kom atter og atter til at tænke paa dig.

Du vil maaske kunne forstaa, at jeg efter mine Erfaringer de sidste Maaneder ser noget anderledes paa Hegel og hans Hus. Her er ikke
10 Sted og Plads til lange Udviklinger, men skulde jeg være meget aabenhjærtig, saa giver jeg ikke en Døjt for de Penge, han lægger ud for dig – jeg beklager tværtimod Forholdet. Nu har jeg – og du da med – i Aar og Dag saa ofte talt med Hegel om, at vi en Gang skulde have et nyt Blad, dit Blad, Forkæmperen for hvad du – og vi – vil,
15 og ved første Lejlighed svigter Hegel os alle. I mine Øjne har han ikke blot gjort det og det mod mig (som jeg for Resten vil give meget stygge Navne), men han har forraadt dig, ikke dine Pengeaffærer altsaa, men *din Sag*, dine literære og sociale Fremtidsplaner, din Ære og dine digteriske Maal, dit Syn paa vort Land og Folk og saa fremdeles. I det ny „Illustrerede“ mødte strax Georg Brandes op, ligesom
20 „Politiken“ øjeblikkelig roste det ny Blad, i Hegels Hus holdes der Gilder for disse Mænd – hvorledes tror du, Dommen dér lyder over dig? Den gamle og den lille Frue holder med os, siges der, medens Jakob og Frøken Olufa bærer os med deres Vrede, men hvad nytter
25 selv de to førstes Venskab os, naar de i alle *ydre* Forhold forraader os? Jeg har set for dybt i den gamle Hegels to Moraler. Og du vil en Gang komme til at høste samme Erfaring.

Saa samler dine Venner sig til en virkelig Kamp og gjør tilmed – saa vidt jeg kan se – „Morgenbl.“ i en Maanedstid til et godt Blad
30 igjen efter en lang Dvale. De sender dig Opfordring paa Opfordring, fordi de finder, at *dette* er *din egen Sag*, men du svarer ikke en Gang mig paa mine Breve i Bladets Navn. Jeg har imidlertid under din lange Fraværelse lært at indse, at du ikke er helt klar over, hvad der er sket og nu sker her hjemme, og mig personlig rører det jo ikke, om
35 du vil skrive i „Morgenbl.“ eller ej. Men jeg forstaar ikke, at du ikke

af dig selv i den sidste Maaned har meldt dig til den Kampagne, du selv har ønsket og slaaet til Lyd for. Jeg tror, du en Gang ogsaa vil fortryde dette, fortryde, at du holdt dig her tilbage. Men for Løftet til „H. og U.“ takker jeg dig.

5

Din hengivne
O. Borchsenius.

Hils Fru Emmy mange Gange.

486. Fra *P. E. Lange-Müller*.

Villa Matscher, d. 29 Okt. [1884]

10 Kjære Ven!

Jeg har nok været lidt gal i Hovedet paa Dig – som Du maaskee kan mærke af et Brevkort, jeg igaar afsendte til Dig. At det selvfølgelig er fordunstet efter Dit Brevkort idag, behøver jeg ikke at sige Dig. De presserende Spørgsmaal ere: hvorledes begynder 7de Billed (hvilken
15 Dekoration og Belysning, og hvilke Replikker), og: kommer Signalerne 1 eller 2 Gange i Slutningen af 6te, og paa hvilke Replikker? Send mig altsaa Halespidsen af VI og Hovedet (ikke blot lige Næsetippen) af VII. Ogsaa maa jeg have Partiet omkring Midsommervisen. Senere Musik er der jo ikke? Fremdeles vil jeg gjerne have alle
20 de nøjagtige „Stikreplikker“ for Kapelmesteren; de maa findes i Partituret og Ingen kan indføre dem nøjagtigt uden jeg selv; send mig derfor snarest en Corr. af den nye Udgave; Du kan Dagen efter faae den tilbage igjen.

Vi har udsat vor Afrejse herfra til den 9de Nov., Sjø for at fuld-
25 ende „Landnamfsart“ som er bleven et fortræffeligt Værk, jeg for at expedere Stykket og et Par Sanghefter. Jeg lægger i disse Dage sidste Haand – altid for mig et sent og pinagtigt Arbejde – paa „Bjørnen-Hinden-Junkeren“; jeg er ret godt tilfreds med dem, men de vil neppe falde i Publikums Smag, og „Junkeren“ kan „anstændige Mennesker“
30 jo heller ikke engang „være bekendt“ at synge. Jeg bad Dig om Tilladelse til at udelade 2det Vers af Bjørnen; har Du Noget imod det? Jeg mente at sætte i en Anmærkning forneden: 2det Vers er med Forfatterens Tilladelse udeladt. Skal man behandle „vesten“ som Præposition og skrive „vesten for Maane“ med lille v?

Jeg spurgte endvidere om, naar Du indsender „Der var engang“, og om vi skulde indsende Stykket og Musikken sammen. Jeg vil gjerne af med Partituret – et stort Bæst paa 200 Sider – naar jeg rejser herfra – længes overhovedet efter at have det fra Haanden; jeg kunde saa
 5 sende Dig det i et rekom. Xbaand, og Du sende det og Dit MS til Kbhvn; eller sender Du Stykket først ind, naar det er trykt færdigt? I saa Fald kan jeg jo ogsaa sende Part. til min Familie i Kbhvn og lade dem aflevere det til Theatret, naar Tiden kommer.

Saa I er flyttet fra Wien? Er det saa nær, at Du kan tage ind til
 10 Theatre o. s. v.? Og tænke I at blive der i Vinter? Saa skulde I dog vist hellere tage hertil, hvor der er mildt og skjønt, og vistnok en Deel Mennesker at omgaaes om Vinteren. Jeg vil da ikke haabe, at denne Omflytning betyder, at det er daarligt med Din Hustru – jeg længes efter Din „længere Epistel“. Mine hjerteligste Hilsener til Familien!

15 Din hengivne

Peter E. Lange-Müller.

Hilsen fra Sjögren.

Skulde Du vide, om Bjørn Bjørnsons Adresse er Hamborg eller
 Chrania?

20 Hvor Aviserne hjemmefra er triste! Al den gamle Smaalighed tager sig endnu værre ud paa Baggrund af den store Ruin. Kan *Du* komme i Stemning til Holbergsfesten er det skam godt gjort – for tale lutter Indignation ved den Lejlighed er dog vel ikke værd. Vi Stakler!

487. Til *P. E. Lange-Müller*.

25

Antonsgasse 13.
 Baden.
 Nieder-Österreich
 30 Oktb 84.

Kære Ven.

30 Du har den mest absolute Ret til at være utaalmodig nu; det indrømmer jeg; men Du maa tillige give mig Ret, ganske skitseret, at fremstille Dig hvorledes vi har haft det her i Wien – saa kan Du ogsaa

forstaa at det *saa godt som* har været mig umuligt at beskæftige mig med Æventyrkomedien, og at jeg har rykket en utrolig Mængde Haar ud af mit Hoved under Fortvivlelsen over *ikke* at kunne komme tilbage ind i den „heitere“, naive og elskværdige Stemning fra Tarvis –
 5 hvor „Der var engang“ blev til.

Eller rettere, jeg vil slet ikke skitsere denne Tid for Dig. Den synes jo nu endelig at være overstaet – og dog knap nok endnu – idet vi i de sidste 8–10 Dage har flydt omkring paa Hotel, tilbage til Wien og ud i Baden igen, efter at være bleven trukken op, narret, skuffet med
 10 Hensyn til Beboelseslejlighed, Arrangementer med Møbler eller Dæk-
 ketøj eller Senge, eller Gud véd hvad . . . brrrrrrrrr . . . Det snurrer i mit Hoved. Pengene smelter hen som Dug for Solen. Østerrig er et forbandet dyrt Land, osv, osv. Du kan selv fuldstændiggøre Dig Billedet, naar Du hertil for mit Vedkommende føjer lidt Ærgrelse
 15 over „Arenzano“ (der ikke længer bliver spillet) og over den for-
 dømte (Guderne tilgive mig!) Holbergfest, der umuliggør det for mig at faa „Strænge Herrer“ opført før (tidligst) i Februar (de Theater-
 folk skynder sig jo som bekendt ikke). Saa kommer denne Hjemve,
 som stadig plager mig. Men nu *kan* jeg ikke tage hjem. Jeg har brudt
 20 Broen af bag mig, jeg har lejet en større Lejlighed for Vintren her i
 Baden – derhjemme er der sandelig heller ikke lysteligt – og nu bliver vi altsaa her.

Luften i *Byen Wien* har ingen af os kunnet taale. Og paa den anden Side yder baade Burgtheatret og Operaen mig *saa* meget, at jeg til-
 25 bringer mange Aftner dels i Theatret og dels sammen med Theater-
 folk. Du kender jo selv dette Liv. Det inciterer, vækker, opflammer i høj Grad – og bagefter slapper og nedstemmer det. I Grunden en Rus! Men der er dette ved Theaterlivet og ved den dramatiske Kunst, at naar man en Gang har sagt A, saa maa man vedblive det hele Al-
 30 fabet igennem – indtil man enten kraftsløs synker sammen, eller man opnaar en ubetinget Sejer.

Se saaledes staar det med mig. Og nu *vil* jeg se at faa gjort et virke-
 ligt Drama i denne Vinter, et hensynsløst, lidenskabeligt, voldsomt
 Drama, der kan lægge Beslag paa alle mine Evner og udtømme alle
 35 de Muligheder, der endnu maatte findes i *mig*. Men netop saaledes

som jeg nu er og føler, saa maa Du ogsaa kunne forstaa, hvor underlig fjærnt „Der var engang“ allerede er blevet for mig. Og *heri* ligger vel den egentlige Grund til at jeg har været saa længe om at gøre disse Forandringer og træffe den endelige Bestemmelse med Slutningen.

5 Dette var Forklaring eller Forsvar – hvad Du nu vil kalde det. De skriger himmelhøjt paa Korrektur og Korrektur – og stadig ligger Korrekturarkene her for mig, og jeg synes bestandig at der mangler „Noget“ – fordi der muligvis mangler mig selv Noget, fordi jeg i Mellemtiden mellem Tarvis og Wien er bleven noget forjaget, noget anstrengt, noget bitter og ilter i mit Sind.

10 Naa! Nu fik jeg Ordet sagt; og nu sætter jeg selv Punktum, og om jeg end ikke kan dele din Fortrøstning til at Æventyrkomedien skulde gøre „Lykke ved sin ægte Poesi“ – saa er jeg Dig dog taknemlig for dine venlige Ord – ligesom jeg sikkert kommer til at være Dig taknemlig for din udmærkede Musik – der da muligvis kan „trække os
15 begge iland“.

Altsaa til Sagen! Nej, først vil jeg takke Dig for „Bjørnen, Hinden og Junkeren“ paa Forhaand. Du har naturligvis Lov til at udelade hvor Du ikke kan medtage Alt, selv hvor Du finder mig for „fri“ (?).
20 Sjögren beder jeg Dig hilse venligst. Jeg var her sammen med en ung Hr. Smith (fra Ystad) oppe hos Wagnerforeningens Formand Hr. Schütt. Der blev blandt andet spillet og sunget et Par Sager af Sjögren, og Schütt roste dem i høje Toner. For Pokker! vi Skandinaver maatte dog omsider kunne gøre os gældende i Tyskland. Vi har meget
25 mere af det Instinktive; vi har ikke tilsat vor „Natur“ endnu – i det mindste ikke *helt* endnu.

[*Her udeladt Meddelelsen om nogle Ændringer i 6. Billede af Komedien*].

30 *Imorgen* bliver den sidste Korrektur (6 og 7 Billed i den forkortede Tekst) sendt afsted. Dette er *ganske vist*.

Og nu min Kones og Børnenes hjærteligste Hilsner til Jer Begge ved Din hengivne

Holger Drachmann.

488. Til *Otto Borchsenius*.

Antonsgasse 13. Baden bei Wien.
Nieder-Oesterreich.

5. Novb. 84.

6 Kære Borch.

Jeg sender Dig herved dette *storslaaede Drapa*, som jeg gjorde Ud-kastet til i Tarvis. Et værdigt Sidestykke til „Tyrkisk Rococo“ – og Meningen er ikke til at tage fejl af!

Jeg vil derimod *ikke* skrive i nogen Avis.

10 Men jeg kommer rimeligvis alligevel til at fastholde mit Arbejde paa „Papirerne“ – ved Siden af mine græske Studier. Saasnart et Par Ark foreligger i Manuscript, skal jeg sende „Hjemme og Ude“ dem.

Stol herpaa!

Lad mig yderligere faa tilsendt 50 østerrigske Gùlden.

15 Og tjen mig i at sende mig følgende:

1. Explr. af „Tyrkisk Rococo“.

2. Expl af „Folkevandring“ (saasnart den bliver trykt) samt Digtet „Hoch-Osterwitz“ (Manuskript) med et Par Bemærkninger om, *hvad* det er, Du synes der mangler etc.

20 Og endelig: gør mig den Tjeneste at laane mig Dit Expl. af Hamerling's „Aspasia“ – og send mig det hertil i Korsbaand.

Nu har vi det allesammen godt. Her er Fred og Ro!

Det er nok mere end man kan sige om Tilstandene herhjemme.

Fy for Fanden! – Herregud! – Hvad skal dog Enden blive?

25 Vi hilser Dig alle paa det bedste.

Din hengivne
Holger Drachmann.

P. S. Kære Borch; hvor kan Du dog være saa hestedum at skrive mig et Brev til som det sidste. Kan Du da ikke faa Øjnene op for,
30 hvilken Misère I allesammen – uden Undtagelse – ligger og roder I derhjemme. Nej, hvis *nu* ikke Digterne er de overlegne og vedbliver at være det – saa er vi snart i Rendestenen allesammen. Guderne være lovet: Udlandet giver mig Styrke til at holde mig *udenfor!*

H. D.

489. Fra P. E. Lange-Müller.

Villa Matscher, Obermais, Meran
d. 7. Nov. 84.

Kjære Ven!

5 [Om en eventuel Opførelse af Lange-Müllers Opera „Spanske Studenter“ i Wien].

Tak for Dit Brev forleden! Du har sandeligt nok om Ørene, kjære Ven, men er ogsaa Mand for at holde dem stive! Tab blot ikke Troen paa „der var engang“ over det der „er“. Baade for Dig og os
10 andre er der til Syvende og Sidst kun Frelse i dette „der var engang“ – engang, hvor der ikke var Politik og Journalistik og Tendens og Problem og hele den øvrige Ramse af græsklatinskfranske Ord. Jeg troer som Du, at vi Nordboer har noget Natur i os, om vi vil give os hen til den; i de „gunstigere“ Lande har den sat Frugt og er visnet for
15 længe siden. Der er derfor uudholdeligt udenlands, naar man ikke tager det som et Felttog i fjendtlige Lande, hvorfra man vil søge at vende tilbage med det størst mulige Bytte til den gamle Rede. Er man saa, som jeg, bunden af Svaghed for hvert Skridt, kan man tidt ikke værge sig for et afmægtigt Raseri – gid Du fremdeles maa have alle
20 Dine Vaaben uskadte, saa gaaer det skam nok med alt det Andet. Hjerteligste Hilsener til Hustru og Børn, og maaskee: paa Gjensyn i Wien!

Din hengivne

Peter E. Lange-Müller.

25 490. Til P. E. Lange-Müller.

Antonsgasse 13
Baden bei Wien
11 Novb. 84.

Kære Ven.

30 Tak for Dit hjertelige Brev. Altsaa der er virkelig paany Tale om de „spanske“? Det skulde jo være morsomt, om de kom frem! Jeg har selv, tilligemed en Del af Familien, været syg en 4–5 Dage af Kakkellovns-Forkølelse (Novemberplagen), men iovermorgen tænker jeg at tage ind til Wien. Fuchs kender jeg ikke personlig, men jeg skal

spørge mig for hos nogle af Operafolkene. At vi – ligefrem af Egoisme – umaadelig gerne vilde have Dig her saa nær ved, det kan Du vel tænke Dig. Paa den anden Side véd jeg selv, hvad det vil sige at komme tilbage til et Sted, en By, som man i Grunden er „færdig med“.

5 Dog – nu begynder jo atter Koleraen at røre sig i Frankrig. Et uhyggeligt Spøgelse! Formodenlig forestaar der en hel Evropa-Hjemsøgelse til Foraaret. Naar saa endda netop de „rette Paagældende“ blev ryddet afvejen m. m!

Trods Snue og Ildebefindende føler jeg mig – og vi alle os – ret
10 hyggeligt her. Fred og Ro! næsten for meget. Jeg sidder til op over Ørerne i græske Studier – Alkibiades, min Fa'r! Aa Gud; kunde jeg blot denne Vinter igennem faa rigtig Ro og Fred, baade den ydre og navnlig den indre – saa tror jeg, at jeg til Foraaret skulde kunne møde op med Noget, der paa samme Tid er „Der var engang“ og saa tillige
15 noget aldeles tordnende, diabolisk, erotisk, satanisk *beethoven'sk* Noget – noget for Dig, for Sjögren, for os Alle derhjemme og derfor ogsaa for

Din hengivne

Holger Drachmann.

20 491. Fra *Otto Borchsenius*.

Kjøbenhavn, K., den 18/11 84.
Amalieg. 14.

Kjære H. D.

Tak for Digtet; det skal komme, saa snart min Art. om Bredahl er
25 sluttet. Hermed det andet Digt. Jeg synes ikke, det hænger sammen i Tanken. Sagnet, du selv og Henvendelserne til Ungdommen falde fra hinanden. Rhythmen er kjæk, men det hele er uklart. Vittigheden om Spencer er temmelig haartrukken. Jeg haaber, Digtet, hvis du omarbejder det, vender tilbage til mig.

30 Til den lovede Fortsættelse af „H. H.s Papirer“ glæder jeg mig meget. Kan de ikke komme *inden* Jul?

Du fik vel „Aspasia“ (som jeg forøvrigt vist en Gang før har foræret dig?) samt de 50 østerr. Gylden? „Hjemme og Ude“ samt „Mor-

genbl.“ faar du vel ogsaa regelmæssigt? Du læser vel „Morgenbl.“ og véd Besked om Bergs og Venners ny Skridt? Berg spurgte mig forleden: „Nu véd jeg da, at Drachmann glæder sig, og er med os!“ Jeg gav et undvigende Svar. Jeg kan ikke forklare mig din Stilling selv,
5 end sige forklare andre den.

Hvad mente du med dit Slag i „Ostende-Brügge“? Det meste af din Produktion siden da gaar jo nu andre Veje. Men dit korte Svar lader mig formode, at du ikke ønsker at høre mig tale mere herom. Jeg skal derfor tie. Men det var – forekom det mig – min Pligt som
10 Ven at sige dig, at i mine Øjne var du i Færd med at begaa Selvmord. Du véd jo, at jeg mener dig det godt. Det er for din egen Skyld, at jeg gav dig Raad.

I alt Fald glædede dit venlige Svar mig. Vi kan jo dog tale rolig herom som Venner.

15 Lad nu *snart* høre fra dig. Hils Fru Emmy mange Gange.

Din hengivne
Otto B.

492. Til *Fr. V. Hegel*.

20

Antonsgasse 13.
Baden bei Wien.
19 Novb 84.

Kære Justitsraad Hegel

Da jeg idag har skrevet til min „ene“ Fader (nemlig ham i Fredensborg i Anledning af hans Fødselsdag d. 22de) saa bør jeg vel ogsaa
25 sende min „anden“ Fader, nemlig ham i Klareboderne, et Par Ord som Livstegn.

Vi bor altsaa her i Baden og har det i alle Maader godt. Her er Fred og Ro, Hyggelighed inden Døre og en stor Natur, med Klipper, Skov og Borgruiner, at gøre Spasereture i.

30 Jeg har læst utrolige Mængder af Bøger i denne sidste Maaned, alle drejende sig om det store Æmne „Alkibiades“, og jeg arbejder nu med fuld Damp. Han bliver storartet! Og hvilke Vers; aa! Bogen vil omtrent blive saa stor som „Aladdin“; jeg haaber ogsaa at den bliver

staaende som Aladdin. Til Julen venter jeg at kunne sende Dem den første Halvdel, og i Slutningen af Februar den sidste. Bogen skal da trykkes og udkomme tidligt paa Foraaret; den skal *ikke* først indsendes som Manuscript til Theatret. Det skal blive Foraarets store literære
 5 Begivenhed, og den skal holdes ligesaa hemmelig som „Vildanden“ med hvilken „And“ den forøvrigt – heldigvis – kun har en meget ringe Lighed. Thi nu skal vi atter have *Poesien*, den klassiske Poesi, i direkte Afstamning fra de „Store“ ind i den dramatiske *Digtekunst*.

Naa; det var det!

10 Hvorledes gaar det med de sidste Korrekturark paa „Der var engang“? Jeg sendte for nogle Uger siden hele tre Pakker til D. Gyld. Boghdl. Jeg tror at Lange-Müller længes svært efter at kunne faa et Aftryk af den *hele* Æventyrkomedie, som han da vil indsende til Theatret sammen med Partituret til sin Musik. Faar jeg lidt at vide
 15 herom – og helst alle de færdige Korrekturer med det samme?

Dernæst vilde jeg bede Dem *omgaaende* at sende mig rekommanderet Manuskriptet til „Strengte Herrer“. Her er en norsk Skuespillerinde paa Studierejse i Wien. Hun tilbyder mig at afskrive Stykket og tage det med sig hjem til Direktør Schrøder for at faa det opført i
 20 Kristiania samtidig med i Kbhv. Det kan ogsaa være af Interesse for mig *nu* at sammenligne dette „moderne“ Arbejde med min store græske dramatiske Digtning.

Endnu maa jeg ulejlige Dem med et *indbundet* Expl af „Dæmpede Melodier“, som jeg har lovet en af mine Kunstvenner her.

25 Forøvrigt afgaar endnu i Aften – eller senest imorgen – et større Brev til Jakob & Fr. Julie. Det handler om, hvorledes vi lever, hvorledes Burgtheatret indvirker paa mig, hvorledes Studierne til det store ny Arbejde skrider frem etc etc.

Der er, som sagt, svært Fyr under Kedlen. Dampen truer undertiden endogsaa med at løfte Laaget paa Ventilen. Men saa gaar jeg
 30 mig en Tur i Frostvej, „over de høje Fjælde“.

Vore hjærteligste Hilsner for Dem Alle

Deres hengivne
 Holger Drachmann.

Bjørnsøns Bog synes at være god.
 „Vildanden“ „liker“ jeg derimod mindre.
 Hvad vil egentlig Ibsen?
 Ja, spørg mig om det! sa'e Ræven.

5 493. Til *Jacob Hegel*.

Antonsgasse 13. Baden bei Wien
 Dagen før Juleaften 84.

Kære Venner, Jakob og Julie!

Altsaa, først megen Tak for dit lange Brev, Jakob. Det var nok lige-
 10 som en „Krog“, der var ude og fiske efter mit „bebudede“. Javel; jeg
 har Alt skrevet tre Begyndelser til et langt Brev – men lagt dem hen;
 de blev enten for højbenede eller for lavmælte, eller der var noget galt
 ved dem – jeg véd ikke rigtig, hvori det stak. Dit Brev driver mig
 15 endelig frem. Jeg kaster los; saa lad Skuden nu styre, som den bedst
 kan denne Gang. Den kommer dog i hvert Fald i en Havn, hvor der er
 ganske godt at være; jeg mener, i Vennernes Venskab i Klareboderne!

Selvfølgelig! Jeg var – som saa ofte – ifølge en vis Intuition lidt ræd
 for at gaa hjem til Holbergsfesten. Jeg vil nødig være aandrig paa den
 store Komikers Dag – men jeg følte netop selv, da jeg skrev Kantaten,
 20 at vi laa langt, langt fra ham. Skylden være hans eller vores: jeg tror
 dog, at *noget* af Skylden kan tilskrives *ham*. Han er ikke *helt* dansk;
 der er noget haardt, lidt køligt ræsonnerende *norsk* i ham. Det er
 rimeligvis et uhyre Kætteri at sige det, men nu er det sagt. Hvorfor
 Fanden har han dog ikke haft en ulykkelig Kærlighed (som Molière)
 25 eller blot en Kærlighed! Havde han blot skrevet en eneste Kvinde-
 person (som ikke var en Abstraktion) saa havde jeg været hans Mand
 – vi havde *alle* været „med paa 'en“. Thi vi elsker nu alligevel i vore
 store Mænd *os selv* med vore Glæder og Sorger, Nydelser og Skuffel-
 ser. Holberg mangler absolut en væsenlig „Halvdel“. Sat sapienti!
 30 Hermed være han overgivet til Udødeligheden – og Ernst Bojesen
 (den modbydelige Literaturhøker, nok sagt!).

Puh! Det lettede nu allerede noget. Nu kommer de andre Punkter.
 De ere allerede straks noget mere komplicerte. Men først nogle histo-
 riske Bemærkninger om mig selv af seneste Dato. Jeg har med Jærn-

flid (jeg kan sige det selv skøndt jeg deler Æren med Emmy) for femte (siger og skriver femte) Gang revideret, rettet, ændret og forkortet de „Strengte Herrer“. Afskriften er idag indsendt til Fallesen. Det oprindelige Manuscript sendes tilligemed den sidste Korr. af „Der var engang“ kort efter Nytaar til Gyldendalske Boghandel. At skrive for Scenen, er det samme som at lære af sine tidligere Fejl (eller Nederlag) og saa arbejde! Jeg tør sige, at jeg er bleven en Arbejder i Ordets bedste Betydning. Emmy har staaet mig trolig bi, ligesom ogsaa Lange-Müller og den norske Skuespillerinde Frk. Reimers (som jeg har anbefalet til din Faders specielle Velvilje). Stykket har absolut vundet, og vil ventelig nu tage sig ud paa Scenen. Jeg ser desværre endnu dets Skavanker (eller heldigvis, jeg ser dem!) men de, som endnu findes, kunne ikke forandres, uden at bryde hele Kompositionens Organisme. Nu kan Stykket trykkes. Det vil altid blive et interessant Led i den Kæde, der maa og skal og vil knytte mig til Theatret. Dermed nok om „Strengte Herrer“. *Jeg er færdig med det, hvad saa end dets Skæbne bliver paa Scenen.*

Det ene tager det andet med sig her i Livet. Jeg har lært ikke saa lidt ved at arbejde saa energisk paa dette Skuespil. Først skød det Ham i Sommer og afsatte, ligesom ifølge en Knopdannelse, Æventyrkomedien „Der var engang“. Jeg trængte til Sagnets, det Naives Verden ovenpaa vore moderne Konflikter. Jeg tror selv, at der er noget sundt, frejdigt, elskværdigt i Æventyrkomedien. Men det tilfredsstillende mig endda ikke. Det aabner kun Vuer'nes Række længere frem (eller dybere ind). Allerede min gode Veninde Julies Bemærkninger om „Strengte Herrer“ (for hvilke Bemærkninger jeg herved bringer min hjærteligste Tak) lærte mig, at jeg maatte se endnu mere overlegent paa vore „egne“ Forhold, for at kunne „skildre“ uden at „polemisere“. Der er ogsaa Bemærkninger i dit sidste Brev, kære Jakob (ligesom i det fra i Sommer) som giver mig adskilligt at tænke paa. Væsenligst kan Indtrykkene fra mine Venners Breve (deriblandt ogsaa nogle fra min „Gamle“ i Fredensborg) sammenfattes med mine egne Rejse-Reflexioner til dette Spørgsmaal, som Emmy og jeg stadig stiller os selv: Skal jeg tage hjem til Foraaret – eller skal jeg endnu udstrække mit Ophold i Udlandet Sommeren og Høsten over?

Jeg skal nærmere udvikle dette; men først en lille Digression. Jeg har lært uendelig meget paa denne Rejse. Jeg har omgaaedes en broget Mængde Mennesker af mange Nationaliteter – i bogstavelig Forstand ligefra Fyrsten og ned til, ja til det allerlaveste. Jeg har dernæst
 5 faaet Tid og Ro til at omgaa *mig selv* – hvilket maaske endda er det vægtigste Argument til Forsvar for en længere Rejse. Hvad jeg har ladet *publicere* i dette Aar, er endda det mindst vigtige. Man bør absolut ikke dømme herfra og til mig selv. Jeg har *med Flid* holdt det bedste tilbage – det kommer tidsnok, og det kommer da altid tilpas!
 10 Jeg har studeret Mennesker og Komedie – jeg har inddrukket Farverne og Vellyden fra stor og rig Natur, og efterat Forskrækkelsen fra Wiener-Opholdet er drevet over, saa finder jeg mig nu her i den lille By Baden (med glimrende Naturomgivelser, Bjærg, Ruiner, Vinmarker og Skove) som en i det væsenligste *lykkelig* Mand, med god
 15 Fordøjelse (baade fysisk og psykisk) af og til med lidt Hovedpine som Følge af mine ivrige Studier, Udkast, Planer og Reflexioner, men som sagt i det væsenligste lykkelig med Kone, Boel og alle Børnene, iberegnet den sidste nydelige lille Pige.

Det er jo endda ikke saa lidet, dette! Og det taler unægtelig svært
 20 til Fordel for Rejselivet – NB det nogenlunde stabile. Men det er ikke Alt. Jeg har vundet mig, om ikke fuldstændig saa dog i væsenlig Grad den *Overlegenhed*, som jeg drog ud for at søge. Ikke den taabelige Overlegenhed, hvori man sætter sig paa den høje Hest og „blæser det Hele et Stykke“. Jeg blæser aldeles ikke ad Noget eller Nogen. Jeg
 25 læser Aviser, Breve, ærgrer mig lidt, føler mig varm om Hjærtet, gaar en lang Spaseretur, sætter mig hen med en god „Klassiker“, ser god (sometider ogsaa mindre god) Komedie – og ender sluttelig med at erklære for mig selv, at baade Bjørnson og Ibsen, Georg Brandes og Borchsenius, Hørup og Berg, Højre og Venstre, Tyskere og Svenskere,
 30 København, Kristianshavn og Fastelavn – alle til Hobe, hvad enten de bilder sig meget eller lidet ind af deres „Sags“ Fortræffelighed, *ikke* har nogensomhelst Magt eller Myndighed mere over min Person, min Sjæl, mine Sympathier og Antipathier!

Hm! Dette kunde jo smage af den slemme Slags „Overlegenhed“!
 35 Ingenlunde, kære Venner. Jeg er blot blevet en *fri* Mand – jeg aander

dybt op, befriet, frejdig, saa meget som nu et „moderne“ Menneske kan være det. Der er kommen en væsenlig Egenskab – en udmærket god Egenskab – ind i min Natur, som jeg hidtil smærtelig har savnet. Jeg er bleven *stædig*. Dette har jeg vundet mig i Udlandet!! Jeg har
 5 bedst kunnet følge Rækkevidden af denne i Sandhed kostelige Indvinding fra tidligere Dages Op og Ned – ved at se hen til vor fælles Ven Borchsenius. Den brave Fyr; men ak, hvor snurrer han ikke rundt som en Flue i sit lille Glas; og hvor besværlig har han ikke været mig, tiltrods for eller netop paa Grund af hans Venskab, der altid har haft
 10 det Pædagogiske ved sig – min literære Maren Amme! Naar jeg har brudt – og med Smærte har maattet bryde – Georg B.s Skolemester-aag, saa var det dog komisk, om jeg gav mig ind under Otto B.s Ferle. Dette har det brave Menneske ikke ævnet at kunne indse. Jeg har skrevet alenlange Episteler til ham. Men „gegen Dummheit kämpfen
 15 Götter selbst vergebens“. Nu skriver jeg ikke mere. Jeg *kan* ikke. Alt har sin Grænse.

Jeg er i det hele taget blevet mindre og mindre „korresponderende“. Ja; jeg nægter ikke, at jo ogsaa Klareboderne derved er bleven forfordelt. Men naar det saa endelig kommer, saa giver jeg det ogsaa fra
 20 mig *en gros*. Jeg er aldeles ikke mistroisk – det ligger ikke til min Natur – men der er en vis Skyhed over mig, naar jeg læser, hvad I skriver – og naar jeg saa skal til at svare. Det synes jo efter dit sidste Brev at dømme (men ogsaa efter andre Smaaavink, jeg har faaet) at det literære, oplyste, intelligente København driver langsomt, med slappe
 25 Sejl, over ad „Politiken“ til. Jeg kan saamænd godt begribe det! En anden Sag er, at jeg paa det *bestemteste* tager dobbelt og mere end dobbelt Afstand fra baade „Politikens“ Mænd og Fruentimmer. Det er vor *Ulykke*, som kommer derfra, og dobbelt, fordi denne Ulykke maskeres under saa meget Talent og saa megen Snedighed. Jeg siger
 30 dette, som en fuldstændig fri og uafhængig Mand, mærk vel det! Men skulde noget bringe mig til at støtte Modpartens Blad, det mere end kedsommelige „Morgenblad“, saa var det Hensynet til denne min Overbevisning, hvori Intet og Ingen kan rokke mig, at hele den „Opposition“ af Mænd og Fruentimmer, som nu grupperer sig om Koa-
 35 litionen Jøder og Socialister derhjemme – den bringer Danmark aan-

delig talt til Undergang. At paa den anden Side Berg har gjort store politiske Dumheder (baade ved Forsvarssagen og ved Manifestet fra Slotsbranden) og at *hans* nærmeste Venner sandelig ikke er den „aandelige Situations“ Heroer, *det* behøver jeg næppe her at gentage. Al-
5 ligevel gaar min Sympathi i den Retning, og jeg lægger ikke Skjul derpaa. Kun hævder jeg bestemtere nu end før min *Særstilling*. For mig gælder der virkelig et „Danmark“, som jeg omfatter med inderlig Kærlighed – men dette ligger over baade den politiske og den literære Ufordragelighed og de Stikord, som jeg kun trækker paa Skuldrene
10 ad. At jeg i saa Henseende med Glæde ser Gjellerups sidste Arbejder og den Handske, han nylig har kastet „Politikens“ Vigtigmagere saa frejdigt i Ansigtet, det noteres kun her i Forbigaaende. Gjellerup er aabenbart en literær Kraft, og jeg haaber at han vil blive perfektibel i den Retning, hvori jeg peger. Men hvad der skal fælde hele det
15 radikale Lav – baade „Politiken“, „Tilskueren“ og „Nationaltidendes“ Epigon i øm Forening – det kommer *udefra*, ligesom det blev indført udefra. Og jeg beder Jer begge to, kære Venner, have jer Opmærksomhed rettet imod selve Arnestedet for al denne modbydelige Oversvømming med Pikanteri og Analyse og Gemenhed – selve Paris! Der
20 forberedes Stødet mod Naturalismen. Man er forpestet. Man vil have ren Luft! Jeg saa’ dog dybt i Tingene, da jeg skrev mine Skygebilleder i Belgien, og jeg har set endnu dybere i dette Foraar i Sydfrankrig og Italien. Jeg føler ogsaa hvad der rører sig i Sydtyskerne, om de end kan synes baade indifferente og operette-gale. Her er
25 blandt alle bedre Forfattere og Kunstnere en nagende Uvilje mod de „skrivende Jøders“ formalistiske Tyranni. Den evropæiske Jødedom skal tage sig lidt i Agt. Den lever jo hovedsagenlig af Affaldet fra Frankrig, som den iøvrigt véd at tilberede paa den pikanteste Maade. Men hvis „Naturalismen“, „Virtuositeten“ – for slet ikke at tale om
30 Skandallitteraturen faar Dødsstødet i selve Frankrig, saa maa baade de tyske og de skandinaviske Jøder og Jødevenner til at tage Reb i Sejlene, og saa ... og saa ... ja ja, det er store Spørgsmaal. Og de er sandelig baade større og mere paatrængende, end vi ser dem *derhjemme*. Jeg skal ikke komme med noget forhastet Program. Men
35 saa meget blot kan jeg sige: jeg arbejder for to, jeg tænker for ti, jeg

skriver for *hele* mit Folk; og jeg gør det altsammen som en frisk og sund og frejdig Mand – saa længe jeg i det hele taget kan! *Hvem* der saa skal gaa af med Sejren, det maa Fremtiden vise.

Interessant er dog forøvrigt det Faktum, at for Øjeblikket lever saa
 5 godt som alle Skandinaviens *bedste* Forfattere enten borte fra deres Land eller i hvert Fald fra Hovedstaden. Det tyder muligvis ikke hen paa, at Forholdene „hjemme“ er gunstigere for Sjæl og Legeme end Forholdene „ude“. Nous verrons.

Brevet blev langt. Og dog synes jeg, at jeg ikke har faaet sagt noget
 10 af det, jeg egentlig vilde sige. Der er jo rigtignok ogsaa saa grumme meget. Hvad mine Arbejder angaar, da ere de mange og forskellige; men jeg faar mindre og mindre Lyst til at tale om dem førend jeg sender dem – thi jeg faar mindre og mindre Lyst til at tage Munden fuld paa Forhaand. Hvad min Længsel efter Hjemmet angaar, da
 15 begynder Bjærgene at erstatte mig Savnet af Havet; og naar jeg ret tænker paa, *hvad* det er, der foregaar derhjemme – saa gyser jeg ganske stille og indvendigt. Det er, som en baade tom og kold Luft strøg hen over mig. Naar jeg derimod tænker paa, *hvem* det er, jeg længes efter – saa kan jeg blive varm nok. Baade Fredensborg og
 20 Klareboderne kan bringe mit Hjærte til at banke i rask Takt. Alligevel . . . naar jeg tænker nærmere derover, saa er jeg maaske mest vel-sét begge Steder, naar jeg kan frembringe noget rigtig Extra!

Og med denne stille Tanke sender jeg Eder begge og Eders kære Gamle, samt Frøken Oluffa og Børnene, de hjærteligste Jule- og
 25 Nytaarsønsker fra Emmy, Børnene og

Eders hengivne

Holger Drachmann.

En lille Kommission vil Du vel nok tilgive mig, at jeg ulejliger Dig med, kære Jakob. Jeg har lovet min Oversætter her at skaffe ham
 30 „*Vildt og Tæmnet*“* samt „*Ungt Blod*“ (Andr. F. Høst, salig Ihu-kommelse!) Vil Du sende ham disse to Bøger. Tillige vilde jeg anmode din Fader om i det hele taget at sende ham de mere frem-

* Jeg glemte at tilføje: „Paa Sømands Tro og Love“.

ragende Ting af Forlaget. Han har et udmærket Navn her i de literære Kredse og skriver stedse Oversigter over Skandinaviens Literatur i de bedste Blade og Tidsskrifter. Han er Ridder af Dannebrog og hans Adresse er

5

J. C. Poestion.
Mariannengasse 10.
IX Bezirk. *Wien*

494. Fra *Otto Borchsenius*.

Kjøbenhavn, K., den 1/1 85.
Amaliegade 14.

10

Kjære Holger og Fru Emmy.

Glædeligt Nytaar til jer og alle eders! Jeg maa dog i Dag paa Aarets første Trin sende jer en Tak for alt godt i det gamle Aar. Bevar jer Venlighed for mig i det ny. Tak, kjære Fru Emmy, for det smukke Brev-
15 kort. Jeg er rede til at „undre mig“ hellere i Dag end i Morgen. Særlig vilde jeg glæde mig, om „det“ maa komme „Hjemme og Ude“ og „Morgenbladet“ lidt til gode. Begge Blade trænge nu i Aarets Opløb til en venlig og stærk Haand.

Jeg har i Dag skrevet en lille Art. om Oehlenschläger i „Morgenbl.“,
20 saaledes som du, Holger, jo ønskede vi skulde mane de store gamle frem til Lutring og Spejl for Nutidens Ungdom. Men det nytter ikke at skjule det, netop Ungdommen kniber det med at faa i Tale. Den ene Halvdel er, som jeg vist skrev sidst, Brandes', den anden Herman Bangs svorne Tilhængere. Baade Holger og Gjellerup slaar for énsidig
25 paa den Bangske Retning. Der er vel nok Forbindelsesled imellem dem – særlig er det pudsig at se Edv. Brandes alle Vegne med sin ny Skygge, Pet. Nansen, men det er dog noget andet, der er Kjærnen i Sagen. Læs „Aarets Evangelium“. I Digtet „*Farisæeren*“ rammer Oehl. lige midt i selve Georg Br's Centrum. Hostrup sætter ogsaa nu
30 og da Pilen tæt ved den egenlige sorte Plet. Læs endelig „*Farisæeren*“ om igjen, saa forstaar I bedst, hvad jeg mener.

Et godt nyt Aar for eder begge. Gid det maa blive rigt for din Digtning, Holger!

Eders hengivne
O. Borchsenius.

5 Min lille Dreng har ligget hele Julen af Mæslinger, men er nu oppe.

495. Til *Fr. V. Hegel*.

Antonsgasse 13
Baden bei Wien
2 Januar 85.

10 Kære Justitsraad Hegel

Det er altsaa mit „Glædeligt Nytaar“, jeg herved sender Dem.

Og vil De nu høre og lægge Mærke til dette:

For første Gang i mit Liv ser jeg et *nyt* Aar ligge for mig, hvortil jeg selv har lagt Planen, saa reguleret og saa meget afvejet efter mine
15 Studier og Evner, som man vel i det hele kan lægge den.

Det var *dog* en fortræffelig Idé med denne Udenlandsrejse. Det sidste Aar har indeholdt den endelige Gærings og Afklaringsproces. Og nu kan jeg i dette Aar forelægge Dem og derigennem mit danske Folk Resultatet af mine Studier over Mennesker, Historie og Kunst.

20 Jeg har tøvet med at omtale disse Arbejder, indtil jeg havde dem saa meget inde paa Livet og saa vidt i Behandlingen, at jeg nogenlunde kan beregne Tidspunktet for deres Fremkomst.

Aaret 1885 vil blive et Mærkeaar i den skandinaviske Literatur.

Der vil udkomme af mig:

25 til Foraaret en større *Kunstnerroman*: „*Med den brede Pense!*“, hvori jeg nedlægger alle mine Erfaringer fra Hjemmet og fra Rejser i de sidste 15 Aar lige siden jeg første Gang (lidt vel ungdommeligt) optraadte i den periodiske Literatur med *mine* Meninger om vor Kunsts Udvikling. Ligesom i „Skyggebilleder“ tager jeg ogsaa her en bestemt
30 Afstand fra den altfor „moderne“ Udvikling og peger paa den stærke Følelse, Begejstringen, Hjærtet som de eneste gyldige Betingelser for al god national Kunst. Med andre Ord: det er egentlig det oehlen-

schlägerske „Gennembrud“ fra Aarhundredets Begyndelse – Indvielsen af den ny Æra, som Ungdommen *maa* følge, hvis den ikke vil gaa til Grunde i overfladisk Virtuositet eller haabløs Kritik.

Dernæst:

- 5 Til Sommeren (saaledes at det kan udkomme straks paa Efteraaret) venter jeg at faa færdig mit store 5 Akts Drama: „*Alkibiades, eller Grækere i Forfald*“.

Om dette er kun at sige, at det er – og bliver – det genialeste drama-
tiske Arbejde siden „Hakon Jarl“ eller „Aladdin“. Det er *mit* Monu-
10 ment i vor Literatur. Saa kan vore gode Venner Nordmændene maa-
ske begynde at tage Skeen i en anden Haand – hvis de iøvrigt *vil* lære
noget af de Danske. Særlig haaber jeg, at det skal give et „Sæt“ i
Bjørnson, saa at han atter begynder at anvende sin storslaaede Lyrik i
Dramaet. Thi *han* er dog den eneste!

- 15 Endelig vil der til Jul udkomme en overvejende *ny Digtsamling*,
hvortil Rejsen har afgivet sit væsentligste Indhold, særlig Opholdet i de
friske Bjærg egne.

Naa, gamle Ven, hvad siger De hertil!

- Om fjorten Dage vil De modtage den første Tredjedel i Manuskript
20 af Romanen, saa at Sætningen straks kan begynde.

I Midten af Februar haaber jeg at kunne hjemsende de første 3
Akte i Renskrift af Dramaet, saaat jeg ogsaa dér kan begynde at se
Korrekturer – hvad der jo altid er af saa væsentlig Betydning for
Oversigt og Klarhed.

- 25 Imorgen afgaar den sidste Korrektur paa „Der var engang“. Saa
snart Revisionen af disse Rettelser (ikke saa mange) er endt, beder
jeg Dem *indsende* Æventyrkomedien *som Manuskript* til det kgl.
Theater og samtidig lade mig vide, hvornaar dette er sket, for at jeg
kan underrette Lange-Müller derom, der da indsender sit Partitur.

- 30 Ligeledes afsendes det rettede Manuscript til „Strenge Herrer“,
hvorpaa min Hustru vil læse Korrekturen, og som altsaa straks kan
sættes i Arbejde i Trykkeriet, saa at Stykket kan være færdig trykt,
naar det bliver opført.

- Endelig beder jeg Dem forespørge hos Theatret, om det har mod-
35 taget for c. 14 Dage siden Renskriften til den sidste Omarbejdelse af

„Strengte Herrer“ (Theatret er ikke videre ekspedit med Svar) og *hvornaar* man agter at spille Stykket.

Nej, endnu en Ting. Vil De nok købe mig P. Mariagers to Bøger „Fra Hellas“ og „Den sidste Lamia“ og sende mig dem. Jeg kan rimeligvis finde et og andet lille Interiør deri.

Naa; jeg bliver nok ikke færdig. Jeg har længe lovet mig selv, at jeg skulde henlede Deres Opmærksomhed paa Maleren A. C. Riis Carstensen, der ligger inde med en betydelig Manuscriptsamling fra sine talrige „Verdensomsejlinger“. Under Titlen „En Malers Verdensomsejling“ maatte der kunne komme en højst original Bog derud af. Men der maa en paalidelig *literær* Mand til at sigte og lægge til Rede. Jeg talte i sidste Vinter derom til Galschiøt. Glem det ikke! Der bør stadig aabnes vor Literatur *friske* Kilder – og der *kan* som sagt, med god literær Bistand, bringes noget ud deraf. Jeg levede selv i min pure
15 Ungdom sammen med Carstensen; han er kantet og kluntet, men har et ualmindelig originalt Malerblik for alle de brogede Forhold, hvorunder han har levet. Nu maa „Salon-Literaturen“ have sit Dødsstød.

Ja; saa er jeg færdig. Tilbage staar kun, at takke Dem, paa egne og Emmys Vegne for den sidste Sending af 300 fl. samt spørge, om Jakob
20 & Julie har faaet mit lange Julebrev – og endnu en Gang ønske Dem og alle Børnene Alt muligt godt for det ny Aar fra os allesammen her i vor meget hyggelige Udlændighed

Deres hengivne Ven
Holger Drachmann.

25 Ikkesandt, Frk Reimers var en rigtig rar og elskværdig Pige – noget af et norsk Fjæld, ufordærvet, lidt „tung“ – men for Pokker, vi har haft nok af de „lette“.

Saadan En skulde vi have ved Theatret derhjemme! Hun burde leve et halvt Aar i København.

496. Fra P. E. Lange-Müller.

München, Hildegardstrasse 7,
d. 14. Jan. [1885]

Kjære Ven!

5 Det var da en slem Efterretning jeg fik fra Jer idag. Jeg tvivler ikke paa, at Du har god Grund til at føle Dig krænket over Fallesens Opførsel, men, paa den anden Side: er det værd at lade dette „Personalium“ gaae ud over Dig selv og Publikum, er det rigtigt at lade de kunstneriske Hensyn vige for de personlige, og hvad opnaaer Du til
10 syvende og sidst ved dette Slag? Fallesen faaer i de faa Dig venligt sindede Blade en Finte, og forøvrigt beklage alle Mennesker, at Du af saaret Stolthed har ladet Dig bevæge til at ødelægge Dit eget Værk ved at lade det komme frem paa et uret Forum. For det er vi jo aldeles enige om, at Prinsen og Kasper (til hvem al Interesse knytter
15 sig) kun kan spilles af Emil og Olaf, om Fru Oda kan faae mere ud af Prindsessen end Fru Betty (hvad jeg er overbevist om, at hun *ikke* kan) er en Tros- eller Smagssag, men dette vejer ialfald Intet imod en uheldig Besætning af de to andre Roller (ikke at tale om Kongen, Sangeren og Ternen), og saa hele Iscenesættelsen, ikke hvad Dragter
20 og Dekorationer, men hvad „Duften“ angaaer! Det bliver draget ned til en Folkekomedie og et „Schaustück“. Du offerer *Meget* paa „Ærens“ Alter – og *er* saa Krænkelsen saa uhørt? At Mephisto gaaer først, siger jo aldeles Intet, da det er en Opera; at „Hvorhen“ gaaer først, er hellerikke saa mærkeligt, da det har været antaget inden „Str. H.“
25 kom ind i sin reviderede Skikkelse (og derfra maa man jo regne). „Vildanden“ seer ganske vist styg ud; men saadan er det nu engang: Dit sidste Stykke har ikke gjort Lykke, dermed er „selvfølgelig“ alt Venskab og Hensyn ude; de Herrer har tabt Troen paa Str. H. som Kassestykke, og benytte sig saa af den Omstændighed, at Du har for-
30 langt Stykket tilbage for at revidere det endnu engang, til at skyde Tidspunktet for Opførelsen ud og imidlertid gjøre et Kup med en Nyhed, hvis momentane „Zugkraft“ er aldeles sikker. Det er uelsk værdigt og taktløst, men egenligt ikke fornærmeligt i „stor“ Forstand. – Moralen af al denne Moraliseren er, at jeg indstændigt vil bede Dig
35 om at see kunstnerisk paa Sagen og gaae let hen over det Personlige.

Hvad bryder Du Dig i Virkeligheden om, hvordan den gamle Vindbeutel gererer sig? Har Du nogensinde troet, at han betragtede Dig som Andet end et Malkekvæg, der skulde gaae over til Slagtekvæg, naar det ikke „gav“ tilstrækkeligt længere? Gjør ham dog ikke den
 5 Kompliment at blive vred; naar Du veed at det er paa det kongelige Theater, Du hører hjemme, saa see bort fra dette lille Nul, som tilfældigvis for Øjeblikket staaer for Kassen, og tag Sagen overlegent.

Naa, Du maa jo vide hvad Du gjør – og Du tager mig jo ikke min Præken ilde op. Gaae med Dig til „Dagmartheatret“ vil jeg ikke, men
 10 jeg vil, *i oprigtigste Alvor*, bede Dig om aldeles ikke at føle Dig bunden overfor mig i denne Affære. Jeg har havt Glæde af at skrive Musikken og af at arbejde sammen med Dig, tildels vil jeg ogsaa kunne bruge den selvstændigt, uden Stykket, saa Du seer, jeg behøver ikke at „fortvivle“ for den Sags Skyld. Maaskee synes Du det er ukammeratligt,
 15 og tænker: jeg vil staae Last og Brast med ham i hans Krig, og saa vil han ikke gjøre det samme mod mig! Hertil maa jeg sige: havde jeg foreslaaet Dig at gaae til Dagmartheatret, fordi Fallesen havde sjoflet mig, saa havde Du selvfølgelig sagt Nej (skulde ialfald havt Skam, om Du ikke havde gjort det!); og paa den anden Side: havde Du sagt:
 20 lad os gaae til Dagmartheatret, fordi Fallesen ikke vil besætte og udstyre Stykket saaledes som jeg anseer nødvendigt, saa havde jeg sagt: naa enfin, naar det ikke kan være Andet! – men paa *denne* Basis: Nej! Jeg haaber nu foreløbigt paa, at det ikke kommer saa vidt, og at Din egen Overvejelse og mine Grunde faaer Dig til at frafalde Din
 25 Bestemmelse. Men skulde „Ulykken“ skee – saa er vi da lige gode Venner for det. Ikkesandt?

Din hengivne

Peter E. Lange-Müller.

Mangfoldige Hilsener til Fru Emmy og Børnene.

30 Det gaaer dog strygende med Alkibiades!

497. Til P. E. Lange-Müller.

Antonsgasse 13. Baden/Wien
16 Januar 85

Kære Ven.

5 Du har dog vistnok tænkt mig lidt anderledes end det virkelig forholder sig – nemlig som meget „fornærmet“, „krænket“, forbitret osv. Ingenlunde! Hvad jeg agtede at gøre overfor Theatret, var slet ikke Følgen af en opbrusende Irritation. Aa nej! Men jeg bliver til Slutningen saa „led“ af den hele Ynkelihood derhjemme, at jeg næsten
10 bekender mig til dit Motto: Skidt! – Skidt med *hvem* der faar dette Stykke at opføre, naar jeg dog med mig selv véd, at det *ikke* er blevet til det, som jeg havde tænkt mig selv! (sub rosa være dette sagt). Jeg tror at bedømme Theaterforholdene rigtigt derhjemme, naar jeg siger at Emil er en „træt“ Mand, Bloch har været en „syg“ Mand
15 i denne Vinter, Krohn – er Krohn, og Fallesen Fallesen. Hvad Damerne angaar, da har de aldeles intet at sige ved Theatret. Faktum er blot, at man over hele Linjen er ødelagt ved de sidste Sæsoners Misère. Det gælder da at bjærge sig selv. Hensyn til Forfatteres Person, til „Kunst“, til nogetsomhelst – gælder ikke. Iforfjor „trak“ H. D.,
20 ifjor Otto Benzons, iaar maatte Holberg holde for. Og det er maaske ham, der (meget imod sin Vilje) har ødelagt det Hele ved at forcere Theatret op til at skulle hævde „Traditionen“ – som ikke længer eksisterer.

Men naar en kunstnerisk Institution er saa bankerot, saa har Forfatteren Lov til at spørge sig selv: Hvorfor dog i Guds Navn være med
25 til at vedligeholde Skinnet? Hvorfor ikke selv „bjærge sig“ – især da Strømmen paa saa mange andre Punkter løber stærkt og stridt imod En? – Kære Ven, tror Du jeg er blind? tror Du ikke, jeg véd, at H. D. i dette Øjeblik er et temmelig daarligt „Papir“ – hvorpaa endnu kun
30 Firmaet Gyldendal vil laane noget? Aa! Theatret kan hverken som Institution, gennem sine Funktionærer eller sin Chef „krænke“ mig – jeg er meget for overlegen dertil. Men jeg er for det første Familiefader – og dernæst er jeg *netop* i saa høj Grad Kunstner! Jeg fordrer Midler til en uafhængig Eksistens *netop* for at kunne frembringe det
35 *bedste* og ikke nødes til at gaa under Aaget nogetsteds. Og naar det

kgl. Theater ikke kan eller ikke vil skaffe mig disse Midler ved at opføre mine Arbejder – saa spørger jeg ikke længer efter Skiltet paa Theatret, saa gaar jeg hen med mit Stykke dér hvor man i det hele taget *vil* spille det.

- 5 Lyder dette som Mangel paa Agtelse for min Kunst eller for Kunsten *overhovedet* –? Jeg tror det ikke. Imidlertid: Du lægger Vægten paa et Punkt, som jeg ikke kan se bort fra – Hensynet til de to mandlige Rollers Besættelse. Rimeligvis staar og falder Stykket med dem – og det vilde da være temmelig dumt at forlade Kongens Nytorv for
10 muligvis at falde igennem ved Vesterbro. Saa vilde der jo slet intet være vundet!

Det synes da, som om jeg maa give Dig Ret – hvad jeg iøvrigt ikke er saa bange for, og hvad der heller ikke blev første Gang!

- Det Allermest afgørende bliver dog maaske, at jeg desværre hverken
15 kan eller vil betragte Æventyrkomedien som noget Førsterangsarbejde. Hvis *dette* var Tilfældet, saa vilde jeg forcere Stykkets Opførelse igennem, om det saa skulde spilles af Gøglere paa Dyrehavsbakken. Jeg har ikke povet – eller ikke kunnet – *helt* slaa mig løs i Fantasien, ligesaa lidt som jeg i „Strengte Herrer“ *helt* har givet mig Indignationen i
20 Vold. Denne Opdagelse binder mine Hænder paa mig. Jeg bliver nødt til at lægge dem i Skødet og som en god Fatalist sige: La Allah il Allah – Lad staa til! Aa Skidt! Skidt være med det Hele! eller hvorledes nu Oversættelsen lyder.

- Altsaa: „Der var engang“ gaar sin Sneglegang med Indsendelse,
25 Musikindsendelse, Afslag paa Fordring om dæmpet Lys, Tilbage-tagelse – Vrøvl – Udgivelse som Bog, eller Begravelse i Skuffen, som hedder „oeuvres posthumes“. Nuvel: det er enhver Tings Skæbne, som man ikke har sat det *alleryderste* ind paa.

- Nu sætter jeg det *alleryderste* ind paa „Alkibiades“. Jeg er derfor i
30 Forvejen sikker paa, at jeg selv, Emmy, Du og 3–4 Mennesker til, vil have den „yderste“ Fornøjelse deraf. Ligesaa sikker er jeg paa, at Dramaet hos Jøder, Socialister, blasérte Højremænd, Godsejere og Dromedarer – kort sagt hos 4/5 af det danske „Vælgerfolk“ kun vil møde Forargelse eller LigeGYldighed. Men saa er *jeg* dog tilfredsstillet
35 – og det er det afgørende for Poeten.

Hermed min dramatiske Velsignelse over Dig og Dit Barn samt
de hjærteligste Hilsner fra Emmy samt Boel og alle Børnene

Din hengivne

Holger Drachmann.

5 498. Fra *P. E. Lange-Müller*.

München, Hildegardstr. 7, d. 18. Jan. [1885]

Kjære Ven!

Jeg forstaaer det saa inderlig godt: Du er kjed af det Hele, af Stykket,
af Theatret, først og fremmest af vor nationale Specialitet: Vrøvl, og
10 saa siger Du: „saa Skidt! lad mig bare faae det frem og faae nogen
Penge ud af det, anden Interesse har det ikke for mig, nu hvor jeg
sidder 1000 Mil og tusind Aar borte med det tusind Gange større
Værk. Lad det blive expederet ud af Verden, saa jeg bliver fri for at
tænke paa det, og lad det hjælpe til, snarest muligt at skaffe mig denne
15 Frihed“. Alt sammen meget vel; men man skal ikke være uretfærdig
mod sine „beskednere“ Børn – de trænger jo saa netop til at hygges
om –, og man skal ikke, for at tale praktisk, ringeagte nogensomhelst
Forbundsfølge paa en Tid, hvor „Strømmen gaaer En imod“ – og en
Forbundsfølge er nu alligevel det kgl. Theater trods Træthed og Gigt-
20 feber og krohniske Onder og fallende Syge (undskyld de væmmelige
Brandere som faldt mig i Pennen!), og uden den Forbundsfølge vinder
Du ingen Sejr – ja Du troer nu overhovedet* ikke paa den, men det
gjør jeg, og jeg gør mig aldeles ingen Samvittighed af at søge at holde
Dig fast, thi det er sletikke „ideale Krav“ til „Familiefaderen“, jeg
25 stiller, men jeg er fuldstændig sikker paa, at ogsaa pekuniært vil Du
faae et bedre Resultat paa det K (der begyndte jeg Gud forlade mig
med et stort k!) kongelige Theater end paa Dagmar. At det ikke skulde
komme frem i denne Saison er der ingen Grund til at frygte for – det
er af den Slags Stykker, som Chef og Instruktør hader og afskyer,
30 men som de vente sig røde Lygter af. Ja – hvis det stranded paa *min*
Stædighed! Men, for Alvor, jeg *vil* ikke drage Dig med i den Sag. Jeg

* Fru Emmy bedes undskylde!

tager ganske simpelt min Musik tilbage (om det kommer saa vidt), Du bliver ganske simpelt gal i Hovedet og siger, at saa kan de gjøre hvad Pokker de vil, Du vil sletikke mere have Noget med det Spørgsmaal at gjøre (det er jo dog et saa let og naturligt Standpunkt at indtage, især nu hvor Du baade geographisk og pneumatisk er saa langt fra det Hele – et Standpunkt, Du ufejlbarligt ogsaa havde indtaget om Sagen ikke var kommen paa Tale imellem os; saa giver de det til Rung eller (forhaabenligt) Mallong at komponere, og selv om deres Musik skulde være ringere end min, saa opvejes dette jo tusind Gange ved at have Emil og Olaf istedet for Hr Knoblauch eller Züberlein eller hvad de nu hedder ved de andre Theatre. Men lad os nu foreløbigt haabe, at Alt gaaer – glat havde jeg nær sagt, men det Ord existerer ikke i Kunsten hjemme – og maaskee heller ikke ude – er vel overhovedet* nærmest et „technisk“ Ord. Jeg er glad *baade* for Din og min Skyld over, at Du lader Sagen gaae sin „Sneglegang“. For ikke yderligere at formindske „Hastigheden“ lader Du mig nok vide, naar Stykket indsendes til den høje Direktion fra den ærbødige Forfatter. Saa skal den ærbødige Komponist øjeblikkeligt følge.

Kjære Ven, ærgr Dig nu ikke over Smaating! Glød Dig over at Du kan frembringe de store Ting, Du lykkelige Menneske! Aa, hvor jeg længes efter at see Alkibiades – og tro mig, der er mere end fire-fem som længes derefter – selvom de maaskee ikke veed af det.

Hjerteligste Hilsener til Alle fra

Din hengivne

25

Peter E. L. M.

* Fru Emmy bedes undskylde!

499. Til *Jacob Hegel*.

Antonsgasse 13. Baden b. Wien
29 Januar 85.

30 Kære Jakob.

For Meddelelsen om Modtagelsen af Manuskriptet, samt for Tilsendelsen af 300 fl. bringer jeg Dig herved min Tak.

Og hvad nu „Alkibiades“ angaar – ja jeg tilstaar ærligt, at det har sat en Dæmper paa mig, at Du og Julie – netop som „Lægfolk“ – har fundet ham for bred og Skildringerne af det „milieu“, hvori han bevæger sig, for trættende. Imidlertid, dit meget velmente og med saa megen Discretion givne Forslag, at tage en Voldgiftsmand – in specie Vodskov – til at afgøre Spørgsmaalet: nej, det kan jeg dog ikke gaa ind paa. Jeg er kommen saa vidt i dette foreliggende Arbejde, og saa vidt i Udarbejdelsen af min egen Personlighed, at jeg først kan høre Raad fra selv den mest sympathetiske Kritiker *efter* at mit Arbejde er *færdigt*. Jeg tror ikke, at Du vil se nogen Arrogance heri, ligesom jeg er overbevist om at dit Forslag kun har haft mit og mit Arbejdes Vel for Øje – men, det bliver nu ikke anderledes.

I Virkeligheden hører jeg aller helst efter, hvad Du kalder *Lægfolks* Raad. De Folk plejer, som Regel, at se friskt og uholdet paa Sagerne; hvorimod en professionel Kritiker – selv en saa upartisk og elskværdig Mand som H. V. – aldrig undgaar at se igennem en bestemt Methodes Brillen. I saa Henseende burde jeg maaske underskrive din og Julies Mening – men saa kommer der i dette Tilfælde min egen Mening og siger nej.

Sagen er i Korthed denne. Du, jeg, Vodskov, Brandes, vi allesammen befinder os i en „Forfaldsperiode“ – det kan Du trygt stole paa! Vi er allesammen fordærvet af den moderne „Manér“ – som vi gennem alle vore Porer, undertiden maaske i Søvn, har indsuguet fra det store franske Forraadelses-Legeme. Nogle iblandt os søger at reagere imod Smitten, idet vi enten enkeltvis eller i smaa Hold, tager Afstand fra Smittens Arnested. Men *helt* lader sig aldrig et Afspærringssystem gennemføre; og saaledes tør jeg vel endogsaa paastaa, at selv Lægfolk som Du og din fortræffelige Julie ikke er undgaaet en Rem af Huden. Ogsaa I to brave Mennesker har spist af denne fransk-norsk-israelitisk-epigrammatiske Fricassé – og hvad der ikke er serveret i den knappest mulige, stærkt sammentrængte, pointeret æggende Form, det – ja tilgiv, det keder Jer!

Haand paa Hjærtet, Jakob! har jeg Ret? Jo, jeg har Ret. Og jeg kan tage mig selv om Næsen og ruske mig i Kalotten: thi jeg har selv adskilligt af Giften i mig. Man løber jo desværre aldrig

fra sin Fortid og fra de Indflydelser, der stærkt har gjort sig gældende paa En.

Men jeg har netop taget mig denne „Alkibiades“ for som et alvorligt Arbejde, hvilende paa grundige Studier – som et *stort* Lærred, 5 hvorpaa jeg i *brede* Træk vil anskueliggøre en hel Periode og enkelte fremragende Individer i „*Forfald*“. Jeg har brugt baade Liv og Strid og Tid til disse Forstudier – og jeg tror at jeg er kommen saa vidt i mit Syn paa Kunsten, at jeg baade kan og vil forlange, at Folk giver sig *god Tid* til at læse mit Digtværk denne Gang. Selv vil jeg i Forordet gøre opmærksom paa, at de dramatiske Optrin vel ere skrevne 10 med Scenen for Øje men ikke, i det mindste i den foreliggende Skikkelse, bestemte for Opførelse. Jeg vil med andre Ord engang skaffe mig Luft – og dertil behøver jeg Albuplads. Hvad saa Lægfolk og Kritikere i videre Forstand vil sige dertil – ja, det lægger jeg i Gudernes Haand. *Poesi* skal der blive i Fyren: det indestaar jeg for; og forøvrigt vil jeg netop under Korrektoren søge at fjærne de *unødvendige* brede Steder. Thi at der gives saadanne, det er jeg af mig selv paa det Rene med; men i Manuscript kan jeg næsten aldrig rette. Enhver har jo sin svage Side.

20 Og hermed vil jeg endnu engang takke Eder begge, fordi I ikke stak jeres Mening under Stolen men viste mig den Tillid at sige mig den lige ud. Jeg gengælder Tillid med Tillid ved ogsaa fra min Side at tale uden Forbehold. *En* maa begynde med at hugge de moderne Parader igennem og indføre et Slags „wagnersk“ Drama 25 (tilgiv Udtrykket) i Literaturen. Wagner brugte, saa vidt jeg véd, 20 Aar, hvori baade Jøder og Kristne grinte ad ham, fordi han skrev imod „Reglerne“. At jeg selvfølgelig kun drager denne Parallel med stærkt Forbehold, og at jeg ingenlunde er nogen Ildtilbeder af den wagnerske Musa, det behøver jeg vel ikke at sige. Men *bort* maa 30 vi fra Ibsen og Franskændene. Lad saa *mig* være den, der tager Stødet ved atter at nærme mig Shakspeare, Goethe, Schiller. Det var dog ogsaa Folk, der skrev „med Scenen for Øje“ og som dog ikke hakkede deres Stil til Sildesalat for akkurat at fylde Tiden fra 7 til 10.

35 Altsaa: full speed! i Trykkeriet.

Jeg trykker Jeres Hænder – saa forkølet som jeg er. Huh, her er en Kulde . . ! Blot Foraaret kom! saa kommer ogsaa jeg.

Din hengivne

Holger Drachmann.

5 500. Til *Jacob Hegel*.

Antonsgasse 13. Baden.

2 Febr 85

Kære Jakob.

Mennesket spaar, og Gud raader – eller hvorledes man nu siger det. I
 10 hvert Fald er jeg idag nødt til at skrive et Brev, som kommer i Mod-
 strid med mit sidste. Gerda blev syg iforgaars, uden at vi egentlig
 tænkte nærmere over Grunden. Om Aftenen blev Lægen hentet; det
 viste sig at være Diphtheritis, der havde udviklet sig overordentlig
 hurtigt og voldsomt. Vi har vaaget over hende; hun svæver endnu i
 15 Fare, og et fuldstændig Afspærringssystem er blevet forordnet – saa-
 ledes at Emmy og Jomfruen er i Værelse med Gerda, og jeg selv med
 Ammen er i to Værelser hos de mindre Børn. Faren for at Sygdom-
 men ogsaa kan angribe de mindre Børn er imidlertid stedse præsent,
 og Lægen har forberedt os paa alle Eventualiteter. Men selv om vi
 20 endogsaa, ved overordentlig meget Pleje og Forsigtighed, kan slippe
 for det værste, saa tør jeg for mit Vedkommende ikke i den nærmere
 Fremtid regne paa en saa uafbrudt Arbejdsomhed eller Disposition til
 Arbejde, som en stor dramatisk Digtning forudsætter – og jeg iler da
 idag med at bede Dig om at give Kontraordre i Trykkeriet. Altsaa
 25 „Alkibiades“ standses indtil videre.

Og medens jeg nu er ved Meddelelsen herom, og jeg forøvrigt har
 faaet et Par Timers god Søvn paa Morgenstunden, saa undersøger jeg
 for mig selv, om denne ydre Indgriben i mit Arbejdes raske Gang
 egentlig er mig imod. Paa en Maade: ja! thi jeg hører jo til dem, der
 30 helst arbejder i *et* Træk, naar jeg har paabegyndt noget. Men paa den
 anden Side kan jeg ikke nægte for mig selv, at jeg har maattet opbyde
 ganske overordentlige Kræfter til dette Arbejde, der ved Siden af
 Fantasivirksomheden fordrer omhyggelige Studier baade i Skrifter og

Menneskeliv – for slet ikke at tale om det rent mekaniske Arbejde ved Samling af Koncepter, Renskrivning etc. Mit Hoved, som jeg ellers har kunnet stole saa sikkert paa, har et Par Gange nægtet mig Tjeneste, og dette „Memento“ bør man aabenbart ikke foragte. Jeg vil da i 5 denne Sygdom, og hvad der ellers muligvis kan indtræffe, se et „Vink“ fra højere Magter om at underordne mig de almengældende Love for normal Aandsvirksomhed. Jeg er jo i det hele taget begyndt at underordne mig Love, som jeg tidligere i ungdommelig Dristighed mente at burde byde Spidsen. Saa maa jeg ogsaa i dette Tilfælde falde til 10 Føje – hvor megen Overvindelse det endog koster mig.

Jeg tror ikke, at jeg behøver yderligere at udvikle dette overfor Dig og din snævrere Kreds. Et Digtværk, hvortil jeg er gaaet med saa mange Forudsætninger, som til dette Arbejde, og som allerede i sin Helhed og Plan er saa vidt fremskredet – det kan selvfølgelig taale at 15 vente, ja det kan maaske endogsaa vinde ved at man venter. I hvert Fald: jeg er her stødt paa en alvorlig ydre Modstand, som jeg næppe i de første Uger formaar at overvinde og hvis Udvikling – med Guds Hjælp til det bedste – jeg resigneret maa afvente. Saaledes har jeg i dette Tilfælde ingen fri Vilje selv, men maa indskrænke mig til at 20 gøre denne Meddelelse. Selvfølgelig vil jeg holde Eder à jour med Begivenhedernes Gang.

Blot dette skal jeg endnu tilføje, og det vil rimeligvis ikke være uden Interesse for Eder at faa det at vide. For mit eget Vedkommende er jeg nu bestemt paa at tage hjem til Foraaret og definitivt opsøge mig 25 det Sted – dog rimeligvis udenfor København – hvor jeg agter at tage blivende Bo med min Familie. Hvilke Genvordigheder der end er tilstødt os i dette Rejseaar, saa er Hovedøjemedet med Rejsen naaet: jeg har lagt Grunden hos mig til et af vore indre Rivninger upaa-virket Syn paa vort Folks Udvikling i Nutid og for Fremtiden. Og for 30 mit eget personlige Væsens Vedkommende er jeg kommen til fast Erkendelse af, at hverken politisk Frihed eller Virtuositet i nogen-somhelst Kunstretning kan erstatte et Menneske *det*, som Religionen byder En til at udmaale Dybderne i vort Væsen og bringe det Bedste i os til Samklang med de evige Love, der styrer os uendeligt Smaa og 35 uendeligt Mangelfulde. Herpaa kan der leves; og herpaa kan man

baade selv dø og se andre dø. Og naar jeg endelig skal tale om Døden, saa ender jeg snarere dér, hvor Heegaard endte – end dér hvor Pingel og alle hans Evropæere stiler hen imod.

Modtag Alle vore kærligste Hilsner ved

6 Din hengivne

Holger Drachmann.

501. Til *August Nissen*.

Antonsgasse 13. Baden bei Wien
2 Febr. 85.

10 Kære Nissen.

Jeg vil ikke fordybe mig i Betragtninger af det sørgelige Uføre, hvori vort Fædreland nu mere end nogensinde befinder sig, og hvori jeg, netop her paa Afstand, tager saa smærtelig Del. Men smærtelig Deltagelse er noget altfor passivt. Jeg har bestemt mig til at gribe aktivt
15 ind – paa det Omraade, hvor *mine* Evner kunne virke gavnligt.

Jeg beder Dig bevare dette som en Hemmelighed imellem os. Valborg bør ikke engang erfare min Plan, thi selv den mest diskrete Frue *kan* være aabenmundet paa urette Sted.

Til Hegel vil jeg denne Gang ikke henvende mig; thi jeg vil ikke
20 have mit Forehavende betragtet fra et Boghandlersynspunkt, og hvor meget han end er min Ven privat, saa er han dog Handelsmanden tillige og maaske i første Række.

Jeg henvender mig desuden til Dig som til *Sønderjyden*. Hermed er vel sagt nok.

25 Saasart de første Foraarsudsigter gør mig en saadan Rejse mulig, bryder jeg, *alene*, op herfra og tager til Flensborg; derfra gaar jeg sydpaa og nordpaa og besøger alle de vigtigste Valpladser fra vore Hædersdage i 48, 49, 50. Jeg tegner og gør Notitser; samtidig vil jeg
30 at udsætte mig for den Eventualitet at blive arresteret, da sligt kun vilde tage min Tid og hverken gavne mig eller Danskhedens Sag.

Denne Gang vil jeg *ikke* skrive en „Derovre fra Grænsen“ – thi den kastede dog væsenligst sin Skygge hen over vore Minder. Men jeg vil se *friskt* paa alle de lyse Erindringer fra vore Kampe, og saa gøre Ind-

trykkene fra mine Vandringer til et nationalt Opraab om at blive enige og stærke!

Jeg er alligevel den Eneste, som nu har Evnerne dertil. Og Tidspunktet er sandelig kommet. Venter man endnu et halvt Aar – saa faar man maaske slet ikke Ørelyd mere.

Altsaa anmoder jeg Dig om:

- 1) At meddele mig Navnene og Adresserne paa de mest fremlige Patrioter (samt maaske personlige Hilsner til dem) i eller omkring Haderslev, Aabenraa, Flensborg og sydligere, samt Bønder inde i Landet.
- 2) At tilsende mig det Bind af Frederik Barfods „Fortællinger af Fædrelandets Historie“ hvor den 1ste slesvigske Krig udførlig staaer skildret; samt om Du ellers har et Par gode Bøger, enten strategiske eller mere populære, (ligeledes med Kort) fra de første tre Aars Felttog.
- 3) At sende mig 1000 R \textbackslash . Hvis Du ikke selv kan forstrække mig med dette Beløb, maa Du se at skaffe mig dem tillaans paa et Fjerdingaar og ligegyldig paa hvilke Betingelser. Jeg agter som sagt at holde Hegel fuldstændig udenfor, indtil jeg sender ham det færdige Manuskript til Trykning; og jeg maa have disse Penge kontant hos mig, for at jeg kan skifte Opholdssted saa ofte som muligt og narre Gensdarmene, hvis de skulde faa altfor megen Fingerkløe efter mig.
- 4) Under alle Omstændigheder Tand for Tunge, dels for at min Plan ikke skal strande paa en mulig Angivelse fra en Tyskerven, og dels for at Bogen eventuelt kan udkomme som en Bombe!

Jeg ender rimeligvis i Fredericia forat gøre Manuskriptet færdigt paa det Sted, hvor vi vandt saa smukke Lavrbær. Baade Vers og Prosa – lad dem saa sige, at de patriotiske Digterværkers Tid er forbi i Danmark. Det skal blive Løgn!

Gerda har været meget alvorlig syg af Diptheritis. Men idag mener dog Lægen at hun vil komme sig. Huset er fuldstændig blevet adskilt i to Dele: Emmy, Jomfru og Gerda for sig – Ammen, de mindre Børn og jeg i den anden Del. Vi haaber at Sygdommen skal kunne indskrænkes. Dette kan Du gerne meddele Valborg.

Altsaa, jeg venter dit Svar og forbliver

Din hengivne

502. Til *Fr. V. Hegel*.

Antonsgasse 13.

Baden ved Wien.

10 Febr. 84 [3: 1885]

5 Kære Justitsraad Hegel

Jeg kan tænke at De har været i nogen Uro for os siden mit sidste Brev til Jakob. Det har ogsaa været en meget streng Uge, den forløbne, men nu er vi Gud være lovet over det værste, og vi haaber at Sygdommen ikke angriber flere, skøndt vi efter Lægens Udsagn endnu
10 en Ugestid maa være „afventende“. Særlig den lille Svend var haardt angrebet, og der var et Døgn, hvori vi var overbevist om at skulle miste ham hvert Øjeblik. Nu er vi, som sagt, udenfor øjeblikkelig Fare, og vi haaber fremdeles det bedste.

Hvad mig angaar – jeg har jo væsenligst kun kunnet være passiv
15 under Sygdommen – saa har denne Ængstelse, der atter afløstes af Glæden over at vide Drengen i Live igen, sat dybe Spor *ind* efter hos mig. Saaledes er det gaaet mig under hele denne Rejse, at jeg vinder i Klarhed over mange Punkter; særlig mit Forhold til Religionen. Det vil jo ikke være *Dem* noget nyt, naar jeg siger Dem, at jeg uddyber
20 mit indre Liv mere og mere henimod et Maal, der dog til syvende og sidst bliver det Afgørende. Her er hverken Tid eller Sted til lange Forklaringer derover; men jeg har brugt de Nætter, hvori jeg dog ikke kunde foretage mig noget bedre end at vaage, til atter og atter at gaa mange Spørgsmaal igennem, og dernæst har jeg samlet fra hele
25 dette Aar, og særlig fra Opholdet imellem Alperne, alle de nobleste, reneste og fra Formens Side dygtigste Digte til et lille Hæfte, som hermed følger og som jeg har tilladt mig at dedicere til mine Venner i Klareboderne. Af disse Digte har *ikke et eneste* hidtil været trykt, hvilket jo har sin Interesse for Læsere. De vil nu se, at jeg har samlet
30 dem saaledes at de kan danne Indledningen og Overgangen til „Æventyrkomedien“, som da *trykkes og udgives nu til Foraaret sammen med Digtene* (i Lighed med hvad Oehlenschläger gjorde med sine første Digtninger). Det vil da blive en smuk, interessant og sammenhængende lille Bog paa en 13–15 Ark. Sætteriet kan paabegynde Arbejdet
35 ligestraks, saaledes at Bogen kan udkomme i Beg. af April. Selvfølgelig

forandrer jeg da min Bestemmelse overfor Theatret (idet jeg tager Æventyrkomedien tilbage som „Manuskript“). Det kgl. Theaters Forretningssang er jo nemlig i *den* Grad under al Kritik i denne Sæson, og jeg agter ikke at vente ad Aare paa at man muligvis vil spille et
 5 Stykke, der *nu* i den Ramme, som Digtene giver det, fuldstændig vil kunne hævde sin Plads som *Bog*. Blot den flygtigste Gennemlæsning af Digtene vil formodentlig overbevise Dem om, at jeg har Ret.

Jeg har ved den lykkelige Udgang af en saa uhyggelig Sygdom og en saa truende Fare faaet nye Kræfter og forøget Humør til at fortsætte
 10 Arbejdet paa „Alkibiades“. Arbejdet kan altsaa *genoptages* med Sætningen, idet jeg da, naar jeg har gennemset nogle Korrekturafræk (saaledes som De paa Deres Brevkort antydede) selv kan afgøre, hvorvidt jeg mener at det hele Arbejde kan udkomme f. Ex i Slutningen af April, til hvilken Tid „muligvis“ de „Strænge Herrer“ dog maaske
 15 naaer frem til Opførelse.

Som sagt, jeg har atter friske Kræfter, fornyet Arbejdslyst – ja, jeg har større og bedre Lyst til at arbejde *efter* end *før* denne Sygdom. Hvad jeg derimod har en meget ringe Lyst til, det er til at skrive Breve. Mit Hjærte er for fuldt. Men læs Digtene! deri staar meget,
 20 som vil fortælle Dem og Deres om, at det i hvert Fald er en grundig „gennemset og forbedret Udgave“ af mig, som nu til Foraaret kommer tilbage.

De hilser kærligst af os Alle ved

Deres hengivne
 25 Holger Drachmann.

503. Til *Otto Borchsenius*.

Antonsgasse 13.
 Baden bei Wien.
 11 Febr. 85.

30 Kære Borch.

Vi har gennemlevet en meget streng Tid disse sidste Uger. Gerda og Svend har været meget stærkt angrebet af Diphteritis; navnlig var Svend saa haardt medtaget, at vi frygtede for hans Liv. Hele Huset

har været et Hospital – afsondret i to Dele, og det er et Under at Jens er sluppet. Jeg holder ubeskrivelig meget af den lille Svend; men var Jens, min Øjsten, død, saa . . .

Ja; disse Kriser, den i September Maaned med, og flere undervejs, har lidt efter lidt draget sine snevrere og snevrere Cirkler om mig. Mere og mere erkender jeg – hvad jeg jo forøvrigt i de sidste Aar aldrig har lagt Skjul paa – at intet System, ingen Filosofi af nogen Art kan forsone vor Tanke med den ubeskrivelige Følelse af at være Død, Sygdom og alle mulige Tilskikkelser underkastet uden at vi selv kan afværge det i mindste Maade. Enten er da dette Liv et fuldstændigt hensigtsløst Spil – eller det maner os om at vi bør søge Hensigten i et Forsyn, en Tro, en religiøs Livsanskuelse. Jeg er nærmere herved end jeg nogensinde var, og i saa Henseende er denne Rejse blevet det mest indgribende Moment i mit *Liv* – hvis jeg forøvrigt kommer levende hjem.

Jeg fristes ikke synderligt til at skrive Breve, og dette vil rimeligvis blive et af de meget faae, som Du modtager. Jeg har en lang Vej for mig inden jeg fuldstændig finder Hvile – eller ogsaa har jeg en kort Vej for mig, hvis Traaden klippes over en Dag. I hvert Fald: jeg arbejder *ind* efter, og der lægges mere og mere en Kløft mellem mig og *hale* min tidligere Omgang. Dette gælder selvfølgelig det Politiske saa vel som det Literære.

Det forekommer mig, at I alle til Hobe raver omkring som iblinde. Jeg ynkes over Jer, og til samme Tid længes jeg kun efter en solen Lejlighed, hvor jeg utvetydigt og ærligt kan kaste det sidste Baand af mig, der bandt mig til Mennesker, som er i indbyrdes Opløsning paa alle Punkter og dog raaber paa Enighed i Optræden.

Der er til Ex. den store Berg, hvem jeg dog personlig holder saa meget af. Hvad vil denne Mand? Han vil maaske meget; i det mindste har jeg til for kort Tid siden aldrig tvivlet om hans redelige Hensigt. Men hvad formaar han? – kun at gøre Uføret endnu større ved, uden Varsel til Medarbejdere og tidligere Venner, at overlevere „Morgenbladet“ til Anonymitetens store Grav – efter ynkelig at have krøbet i Skjul for Jødespørgsmaalet, der dog *maa* blive brændende engang, naar ikke „Politikens“ Gift skal ødelægge den sidste Rest af Ungdommen.

Men I ser Ingenting, I er nogle aandelige Smaafolk. *Her* ude i det store Evropa, her samler alle de hæderlige, begejstringsdygtige kristne eller i hvert Fald ikke-jødiske Kræfter sig til en afgørende Kamp – vel at mærke *ikke* mod de hæderlige orthodoxe Jøder, der leve et stille, 5 beskedent Liv, heller ikke mod en stor Del af de indifferente Semiter, som i alle haande borgerlige Stillinger gøre Gavn og respekterer baade skrevne og u-skrevne Love – men sandelig, sandelig mod den literære Jødedom, der paa lidt nær regerer hele Fastlandets Presse, og som konsekvent nedbryder alle ærværdige, noble og ridderlige Traditioner 10 ved en ætsende Kritik, der til Slutning lægger os alle forsvarsløse for Anarkiets Fødder.

Naa; den Tid kommer tidsnok, da I faar Øjnene op!

Saa er der „Hjemme og Ude“. Jeg vil blot tage det N^r jeg har faaet idag. Noget saa udflydende, farveløst, som Høf[f]dings „Indlednings- 15 foredrag“, har jeg ikke længe mødt. Er *det* Stemmen, der skal kalde paa Ungdommen og modarbejde Vittigheden, Grinet, Slappelsen osv.? Og denne italienske Novelle? Svineri! Jeg har paa min Rejse faaet Anledning til at gøre mig bekendt med den italienske „Naturalisme“; den er om muligt endnu mere bordelagtig-slap end den franske. Og det Digt, 20 som Schandorph har (slet) oversat og indledet med sin mageløse Fortale? Kadaver-Lyrik, intet andet. Jeg gider ikke mere snakke derom. Jeg *haaber* at Du maa forstaa, hvor alvorligt jeg tager det med disse Vink og Raad til Dig; men jeg *venter* naturligvis ikke, at Du i mindste Maade tager Dig dem ad notam. For at Du imidlertid kan se min fuld- 25 stændig loyale Stilling overfor Dig personlig, og at der ikke er Spor af *personlig* Uvilje mellem mig og Dig, saa sender jeg Dig herved denne indlagte lille Skitse („Den første Fejghed“) som jeg skrev forleden Nat, da jeg vaagede. Den gør ikke Fordring paa at være andet end netop et Bidrag til dit Blad – og saa mit Navn. Hvis Du imidlertid vil gøre 30 mig til Partitræl og foreskrive mig Betingelser for, *hvor* og *hvad* jeg maa skrive – saa er vi absolut færdige, og Du kan da sende mig Bidraget tilbage; hvad der selvfølgelig dog ikke i fjærneste Maade indvirker paa mit rent personlige Venskabsforhold for Dig eller mine Følelser fra gammel Dato. Blot „fri“ vil jeg være. *Det* skulde I „Frihedsmennesker“ 35 dog respektere.

Endnu blot Et, for at hæve eller imødegaa enhver mulig Misfor-
 staaelse. Ligesom mit Sind vender sig til det Religiøse og søger Gaaders
 og Tvivlsmaals Løsning dér, saaledes vender mit politiske Sind sig helt
 og holdent til et stort – vel at mærke *stort* – Syn paa det Nationale og
 5 Patriotiske. Jeg har kun *ét* Fødeland; dettes Sag forsvares efter min
 Anskuelse af ethvert Organ, der vil fremme vort Forsvar, vore natio-
 nale Minder, vore aandelige saavel som materielle Ejendommeligh-
 eder *imod* hvilkensomhelst Nihilisme af hvilkensomhelst moderne
 Dato. Efter min Mening bør – og vil i den nærmere Fremtid – Freden
 10 kunne sluttes mellem alle de hidtil politisk uenige Blade og Organer,
 der vil etablere en *Fællesoptræden paa ren national og patriotisk Grund*
 mod de negative og *kun* hadefulde Elementer i vort Samfund. Heraf
 følger, at jeg efter frit Valg og Skøn vil sende mulige Bidrag snart til
 et „højre-“ snart til et „venstre-Organ“ – indtil den naturlige Sammen-
 15 smæltning har fundet Sted. Hvis „man“ (og derunder indbefattet
 O. B.) vil mistænkeliggøre en saadan Ytring af den personlige, fri Over-
 bevisning hos mig – nuvel, saa faar „man“ gøre det. Det forandrer
 hverken min Optræden eller min Overbevisning. Jeg har gjort op med
 min Fortid. Den tilfredsstillter mig ikke. Men *jeres* Nutid tilfredsstillter
 20 mig endnu mindre. Nu stiler jeg mod *min* Fremtid. Tiden, Skæbnen,
 og Forsynet er større end Individerne. Det har *jeg* lært mig paa denne
 min Udenlandsrejse, der har været rig nok paa Oplevelser – og ikke
 aldeles fattig paa Bevægelser og Tidernes Tegn indenfor det snævre
 Samfund, som jeg med Liv og Sjæl tilhører under Forudsætningen af at
 25 det endnu er et *Land* og ikke en Bunke smaa Partigængere, hvoraf den
 ene vil massakrere den anden.

Tag Dig nu snart et virkelig *stort* Arbejde for!

Din hengivne
 Holger Drachmann.

30 I dette Øjeblik kommer Budskabet om Gordons Død. Se *det* var
 en Mand; over *ham* kunde der gøres et Digt – og over „den falske
 Profet“ med.

504. Fra Otto Borchsenius.

Kjøbenhavn, K., den 11/2 85.
Amaliegade 14.

Kjære Holger D.

5 Just. Hegel fortalte mig i Gaar, at lille Gerda var farlig syg. Mine bedste Ønsker til jer alle om hendes snarlige Helbredelse. Tak Fru Emmy for hendes sidste Brev. Jeg besvarede det ikke strax, dels fordi det aabnede en Udsigt for „H. og U.“, som jeg helst først vilde oppebie, dels fordi jeg m. H. t. „Morgenbladet“ mistvivlede om, at jeg kunde
10 gjøre jer det klart, hvorfor du i disse Tider absolut har den baade politiske og venskabelige Pligt i alt Fald at vise dit Navn i „Morgenbl.“ : sende os et neutralt Bidrag, selv om du ikke vil tage Del i selve Striden. Jeg forstaar dig ikke. Ikke engang, at ikke din egen Haand og Sjæl nu dirrer af Trang til at være med i de afgjørende Øjeblikke. Hvorfor skal
15 baade Venner og Fjender bestandig sige om dig, at du slaar et vældigt Slag i Bordet og saa strax forsvinder, for ikke mere at vise dig? Du læser jo i alt Fald „Morgenbl.“ daglig; du ser jo, at Kampen nu er erklæret. Er det da ikke *din* Sag *med*? Hvad mener da Fru Emmy med, hvad hun skrev, at du havde løftet din Haand imod vore fælles
20 Fjender? Det er jo os, der daglig løfter vore Hænder, og dig, der lader dine hvile i Skjødets.

Det er – som du vil have set – Bladets Hensigt nu i de første Uger at vise *alle* sine *Venners* Navne i sluttet Række. Vil du ikke vise dit? Skriv et Stykke Prosa ligesom Pontoppidan og Gjellerup, der kan bruges i
25 Spidsen af Bladet, hvis du ikke vil gjøre Alvor af Føljeton-Fortællingen.

Om „H. og U.“ vil jeg ikke tale. Det er jo kun en privat Vennehaand, du her skulde række. Det andet gjælder nu vor Sag.

Hils Fru Emmy! Lev vel!

Din
O. Borchsenius.

30

Du skulde læse „Politiken“ i disse Dage!!

505. Fra *Otto Borchsenius*.

Amaliegade 14, 3. Kjøbenhavn, K., den 19/2 85.

Kjære Holger Drachmann.

Tak for den lille gode Skizze til „H. og U.“, saa vel som for Digtet til
5 „Morgenbl.“ Det glæder mig at høre, at eders Børn nu er over det
værste. Fremdeles god Bedring og hils Fru Emmy mange Gange; jeg
har lige talt med Nissen, til hvem jeg er bedt paa Lørdag Aften.

Du vil maaske helst standse vor – iøvrigt saa sparsomme – Brevvex-
ling, men jeg vilde ikke være din Ven, om jeg ikke endnu en Gang
10 forsøgte at klare dig baade din egen og min – og mange andres –
Stilling: Du har været længe borte, du ser skjævt paa meget, og gjør
du Alvor af, hvad du næsten truer med, vil Fremtiden kunne blive
skæbnsvanger for dig. Jeg gjentager dine egne Ord: hvad vi nu siger
til hinanden, vedrører ikke vort personlige Venskab. Det har staaet
15 sin Prøve og holder nok fremdeles. Det gjælder desuden ikke længer
mig personlig, men langt mere dig selv.

Hvis vor forhenværende Ven Hendriksen har gjæstet dig og fyldt
dig med sin (og Edv. Brandes') Opfattelse af Berg og os alle, kunde
du ikke dømme falskere. Han vilde næppe forsøge paa at vinde dig
20 for sine Venner, og saa gjør han – *posito* – det samme, som Edv. B. &
Hørup & Ko. gjør nu her hjemme: da de ikke kan naa deres egne
Maal, sprænger de saa meget i Luften, som de kan overkomme.

Berg har ikke overleveret „Morgenbl.“ til „Anonymitetens store
Grav“. Hver Dag næsten skriver jo navngivne Mænd i Bladet; vi har
25 nu Tyngdens Kraft der, og daglig ser vi, hvorledes man kommer til os.
Berg og Bojsen trak deres *Navne* bort, for at stille Bladet *frit*, men de
og alle deres er forøvrigt i lige Grad knyttede til Bladet. Det er en af
Edv. B.'s og Hørups og – *posito* – Hendriksens *snilde* Paafund, at
„Morgenbl.“ nu var navnløst og værdiløst – en ren *Geschäfts-Ma-*
30 *nøvre*, for at fiske Abonnenter til „Politiken“ og naturligvis om muligt
skade baade „Morgenbl.“ og Bergs Parti i Rigsdagen. Men vær du
kun rolig; det skal ikke lykkes.

Jeg vil ikke gjøre dig til „Partitræl“. Har du ikke selv døbt Be-
vægelsen nu? Er det ikke dine Ideer, vi daglig kæmper for? Er det at
35 være Træl at tjene sine egne Ideer? Din Parade syntes mig lidet logisk.

Vi *maa* igjennem Berg og „det danske Venstre“. Ellers er vi alle – og du særlig – fortabte. Højre er magtesløst, talentløst, uden Tilhængere og Evner. Sejrer Berg ikke, sejrer Hørup & Brandes. Og du vilde ikke kunne hjælpe Højre; du vilde blive slagtet allerførst. Jeg har nu
5 et Par Gange mødt mundtlig op imod Pingel og Bing etc. Jeg har hørt en 3–400 unge Mennesker bryde ud i Harme og Vrede, naar dit Navn blot nævnedes. Jeg har Fod for Fod tvunget min Mening igjennem og lært dem at høre dette Navn og dets forhaabenlige Betydning for Demokratiet. Men blot *et eneste* Bidrag til i et Højreblad, og selv ikke
10 dine bedste nærmeste personlige Venner vilde kunne kæmpe for dig. Den ene Artikel i „Dagbladet“ er endnu ikke glempt. Selv Højreblade anfører den endnu imod dig. En eneste Artikel til, og du har hele Ungdommen imod dig. Den er vildfarende nok i Forvejen. Hvorfor vil du da ikke hjælpe til med at lede den paa ret Vej? Jeg har set, at den
15 *kan* vindes, hvis man vil vedblive at tale til den og skrive for den. Vil du virkelig kaste den til Side? Hvem vil du da skrive for? Du vinder alligevel ikke de gamle, ikke Højre. De tør ikke tro helt ud paa dig. Og er din Produktion for Øjebl. stærk nok til at sætte alt paa Spil?? Det forekommer mig, at du er i Bølgedalen. Selv et Digt som det om
20 Gordon er uklart. Hvad mener du med *Tro*? Er det Trofasthed mod sin Sag, Hengivenhed i sin Idés Tjeneste, ideelle Livsmagter mod Negation og Hjørteraahed – hvorfor saa ikke udarbejde et saadant Digt, til alt er klart. Du trænger først og fremmest til en stor, en afgjørende digterisk Sejr. En saadan kan vindes selv med et mindre Digt,
25 naar et saadant en Gang igjen blev klart i Tanken og udmærket i Formen. Men du har ladet længe vente paa det. Selv de to Digte i „H. og U.“ har ikke og *kunde ikke* vinde denne Sejr. De er for deklamatoriske, for brede, hvor meget udmærket der er i dem. Mulig vil dit ny Stykke „Alkibiades“ vinde denne Sejr. Jeg tror, du skulde skrive en stor Prosaroman. Din „første Fejghed“ er bedre end alle Digtene fra
30 det sidste Aar.

Men det er kun min private ærlige Mening. Offenlig støtter du selvfølgelig baade dig selv og din Sag, vor fælles Sag, ved et Digt som det om Gordon og de andre i „H. og U.“. Og du, ingen mere end du, *maa*
35 usvigelig igjennem Demokratiet.

Det er vildt, at Berg og hans Venner nu skulde slutte Forbund med Højre mod Brandes & Hørup. Venstre ude i Landet vil daarlig nok finde sig i Bergs Kamp mod Hørup. De maa ikke kunne stemple Berg som „moderat“ thi saa mister han (og *du* med) baade By og Land. Du vilde blive ligefrem forhadet begge Steder, hvis du nu ogsaa skrev i „Vort Forsvar“ eller „Dagbladet“.

Hvorfor vil du ikke tro paa, at jeg ser rigtigt? Jeg beder dig som Ven: bliv hos os, bliv hos os!

Der ligger liden Magt paa mig. Din Fremtid er derimod forhaabentlig af stor Vægt. Læg for *Alvor* dit Sværd i vor Skaal og hjælp os igjennem til hurtigt Sejre. *Saa kommer Kampen igjen* med Brandes-ianerne.

Hvad „H. og U.“ angaar, havde jeg haabet Støtte af dig i en hel anden Grad, nu vi blev alene, som vi saa ofte havde talt om. Da du tav, var mit Maal nærmest (jeg har før skrevet det til dig) at holde det neutralt Bælte saa længe som muligt, men for Magnussens* Skyld vil jeg nødig opgive alt Haab endnu om et selvst. Resultat, skjønt vi muligvis allerede standser til April.

Dette er atter lidt af det meget, der kan siges. Papiret er fuldt. Lev vel!

Din hengivne
O. Borchsenius.

* Den ital. Hist. var modbydelig: Jeg stolede paa M.

506. Fra *Jacob Hegel*.

25

Kjøbenhavn d. 19 Februar 1885

Kjære Drachmann

Du kan ikke tro som Dit sidste Brev glædede os alle meget, da vi af det erfarede, at Du og Din Familie nu er uden for Fare. Du havde jo lovet os at underrette os om Sygdommens Vending, og vi gik i stor Uro, da Dit Brev kom og bragte det glædelige Indhold.

Men ogsaa i andre Retninger var Dit Brev af godt Indhold. Den Forandring i de Anskuelser, som dog ligge til Grund for alt og hvoraf

alt andet er afhængigt, og som langsomt men sikkert har arbejdet sig frem hos Dig i de sidste Par Aar, har nu faaet et mægtigt Stød fremad, og jeg vil ret af mit fulde Hjerte ønske, at Du maa finde fast Fodfæste paa denne Grund.

5 Saa er der en Ting, som glædede os alle meget, men som vi dog maa gjøre en lille Indvending imod. Du skriver at Du vil tilegne os Din nye Digtsamling og Eventyrkomedien, og saa meget vi paaskjønne dette Bevis paa Dit Venskab for os Alle, saa tro vi dog efter Faders Raad, at vi ville bede Dig om istedetfor at tilegne os Bogen paa Tryk,
 10 at skrive os en Tilegnelse i et enkelt Exemplar, da den Tanke at udgive sin egen Ros paa sit eget Forlag gjør Fader lidt urolig overfor det store Publicum. Du kjender os altfor godt til at misforstaa noget ved denne Indvending, eller til ikke at kunne forstaa den Tanke, som ligger til Grund for en Vægning overfor en Æresbevisning, som i dette
 15 Tilfælde bæres frem af et virkeligt og prøvet Venskab. Men modtag en oprigtig Tak for de Følelser, som havde bestemt Dig til denne Tilegnelse.

I den gode Stad Kjøbenhavn staar alt til ved det gamle. De evindelige politiske Kævlerier tage til, og det gaar snart over alle Bredder
 20 med den Interesse, som alt det Vrøvl sluger. Vær paa Din Post med ikke at blive trukket ind i hele dette Uføre og lad være med at skrive i hvilket somhelst Blad eller Tidsskrift, som nævnes kan i hele den skandinaviske Presse. Du kan være sikker paa, at et Digt som det, der igaar stod i Morgenbladet (Gordon), gjør Dig langt mere Skade end Gavn.
 25 Dette Blad er snart umuligt her i Byen, og paa Landet har det kun en meget ringe Udbredelse. Berg har derfor som klog Forretningsmand faaet det sat paa Actier, og hans og Hørups sidste Afsløringer har yderligere gjort det ubodelig Skade i Retning af Anseelse. Borchsenius kan snakke saa meget op han vil om „det store brede Lag i Folket“.
 30 Majoriteten er nok antiministerielle, men det er kun et meget lille Parti, som vil have noget at gjøre med Berg; han staar efter sin sidste Bedrift endnu daarligere anskreven end før. Dog nok med Politik!

Krøyer var forleden vor Gjæst, og han havde en meget haard Nød at knække, idet han ene forsvarede Edv. Brandes' Et Besøg ligeoverfor
 35 tre saa drabelige Karle som Emil Poulsen, Peter Hansen og Vilh. Ro-

senstand. Smør fik han, men han stred drabeligt og ved at høre ham tale, skulde man tro at han var en rigtig Don Johan. Han fremturer uforbederligt i sin Radikalisme. Han undrer sig over at han ikke hører fra Eder; men han gaar rundt med den gode Bevidsthed, at han har
6 skrevet sidst.

Fra Kielland høre vi jævnligt. Han er gaaet ind i en Totalafholdenheds Forening, hvad jeg virkelig finder dygtigt gjort af ham. Han skriver, at han har set sørgelige Exempler i sin Familie, og at han selv har anset det for nødvendigt. Det vil sikkert knibe haardt for ham;
10 med Vemod taler han om „det kølige Øl paa en hed Sommerdag, og de lune Toddier under Vinterstormene“. Jeg synes virkelig, den Beslutning gjør ham Ære. Han bad mig forleden i et Brev om at fortælle Schandorph det og spørge ham, om han ikke kunde have Lyst til at gjøre det samme. Jeg har ikke talt med Schandorph endnu, men
15 et saadant Frafald fra Mosten er ham vist i den Grad uforklarligt, saa at han kun kan bringe en lille Smule Klarhed ind deri ved en Flaske god gammel Portvin, og han vil sikkert ikke forsømme dette Middel til en bedre Forstaaelse. Kielland mener at Ordenens blaa Baand i Knaphullet maatte klæde hans danske Kollega saa smukt.

20 Skriv nu snart igjen og fortæl os lidt om Dine Fremtidsplaner; hvad de litteraire angaar, har Fader igaar tilladt sig at sende Dig nogle Raad, som Du efter nærmere Overvejelse sikkert vil finde rigtige.

Men endnu engang, og bliv ikke vred fordi jeg gjentager det, skriv ikke disse halvpolemiske Digte; de fremkalde en Bitterhed mod Dig og
25 en Afsmag for Din Kunst hos mange, som ellers ere store Beundrere af Dit Digtalent, og de ophidse en Stemning imod Dig, som let kommer Dig til Skade paa mange Maader.

Naar Du kommer hjem, vil Du da bo i Roskilde, eller har Du anden Bestemmelse. Hvis Du har til Hensigt at bo i Nordsjælland, skulde
30 Du ikke lade det vare for længe, før Du lejer, da de fleste Leiligheder paa den Kant jo udlejes livligt og snart ere optagne.

Julie har været stærkt forkjølet og meget utilpas i nogle Dage, men har det nu bedre. Med den venligste Hilsen fra os alle til Dig og hele Din Familie er jeg

Din hengivne

Jacob Hegel.

507. Til Fr. V. Hegel.

Antonsgasse 13
Baden.
20 Febr 85.

5 Kære Justitsraad Hegel.

Min Tak for det venlige Brev, der ledsagede de 400 fl.

Dernæst i lige Maade Tak for det sidste Brev af 17 Febr. Rimeligvis har De Ret, naar De gør opmærksom paa, at de tre forskellige Bøger nemt vil komme hinanden i Vejen, hvis de udgives alle i dette Foraar.

10 Jeg havde ikke selv ventet, at Theatret virkelig vilde gøre Alvor af Opførelsen af de „Strengte Herrer“. Hvis Stykket virkelig bliver spillet i April – og forhaabenlig vinder Interesse hos Folk – saa kan det jo nemt komme til at se lidt forceret ud med „Alkibiades“, især efter at „Bjærg-Salmer og Æventyr“ er gaaet i Forvejen. Nu mener jeg ganske
15 afgjort, at det vil gøre godt at faa Digtene + Æventyrkomedien ud lidt før Paaske, hvor dog forhaabenligt Sindene endnu ikke ere helt politisk-rebelske. *Altsaa* gaar jeg ind paa Deres Forslag og lader „Alkibiades“ bero Sommeren over. Muligvis vil han i den Mellemtid yderligere modnes; hvad der jo kun kan være til hans Gavn.

20 Saa faar jeg saa snart som muligt Korr. paa Digtene? Æventyrkomedien behøver jeg ikke at se nogen Korr. af. Jeg har fundet to Fejl i Satsen, som jeg selv kan gøre Trykkeriet opmærksom paa, naar det lakker hen ad den Tid. Selvfølgelig gaar det særegne Titelblad bort for Æventyrkomediens Vedkommende. Herom nærmere!

25 Og saa kommer vi til „Forholdene“ derhjemme, som De omtaler. Ja, kære gamle Ven, jeg ser selv hvor uhyggeligt det trækker op derhjemme, og hvor forbitret og skaanselløs man angriber hinanden. Ikke engang her i Udlandet gaar jeg selv fri. Og dog har jeg her levet saa tilbagetrukket og udtalt mig saa forbeholdent som vel muligt, naar jeg
30 blev adspurgt af Udlændinge. Ikkedestomindre har Georg Brandes for nyligt paa en ret styg og underfundig Maade sat mig i Gabestokken hos hans Venner og Tilhængere – der mindst ere ligesaa fanatiske som derhjemme.

Dette bevirker, at jeg paany tager under alvorlig Overvejelse, hvor-
35 vidt det ikke var bedre at blive borte endnu et helt Aarstid med min

Familie. Og egentlig har jeg da kun tænkt paa *selv* at tage hjem paa et kort Besøg, for at hilse paa de enkelte gode Venner og arrangere mine Affærer ude i Roeskilde. Palæet har vi i hvert Fald for *stedse* opgivet. Vinteropholdet dér har ganske bestemt gjort os syge alle; og
5 Beboelsesomkostningerne ere absolut for store, selv om Lejen er moderat.

Men hvad enten jeg nu bliver helt borte, eller jeg som sagt kommer hjem alene paa et Besøg, saa vil jeg ret indtrængende lægge mine gode Venner i Klareboderne paa Hjærte, at jeg netop her i Udlandet
10 har gennemgaaet store indre Kriser og at jeg betragter mig selv som staaende *fuldstændig og uigenkaldeligt udenfor* Partiernes. Jeg har efterhaanden, under Beskæftigelsen med de store religiøse Spørgsmaal, rykket Grænsen nær for de stille, dybe og klare Verdner, hvor jeg agter at finde Hvile for alle Storme og hvorfra jeg nødtigt vender til-
15 bage til Døgnets Kævl og Menneskenes Forfængelighed, Intolerance og Kortsynethed. Mærk dette! og vær derfor ikke urolig for mig, hverken medens jeg er borte, eller hvis jeg af Hjemveen skulde lade mig drage nordpaa. Mere og mere modnes i mig Planen til et Omvendelsesværk – baade af patriotisk og religiøst Indhold – for den
20 værende og kommende Slægt i Danmark. Og med et saadant Værk for Øje lader man sig hverken „bruge“ eller „misbruge“ mere i noget politisk Partis Tjeneste. Dette kun foreløbigt. Men selv dette „Foreløbige“ maa vel være Dem nok?

Og vil De saa hilse Jakob og Fru Julie og sige, at al denne Sygdom
25 hos os, og mine egne Tankebevægelser og Kriser ganske vist i Øjeblikket har ladet mig overspringe visse kære Venners Fødselsdage saavel nu for nylig i Februar som ogsaa d. 25 Januar. *Glem*t er disse Dage dog ikke! Vil De sige det?

Gerda er endnu noget skrantende, men Drengene raske; og den lille
30 Pige trives vel. Her er Foraar – saa længe det varer. Modtag vore kærligste Hilsner for Dem alle

Deres hengivne
Holger Drachmann.

508. Fra Fr. V. Hegel.

Kjøbenhavn, den 24 Febr. 1885.

Kjære Herr Drachmann.

Hjertelig Tak for Deres sidste venlige Brev, hvoraf det glæder mig at se,
 5 at De selv erkjender det for rigtigst at udsætte Udgivelsen af Alkibiades
 til Efteraaret. Deres imødekommende Svar giver mig Mod til at frem-
 komme med et nyt Ønske, som De, nærmest for Deres egen, men ogsaa
 for min Skyld, ikke maa sige nej til. Jeg beder Dem indstændig om at
 lade Æventyrkomedien udgaa for sig nu i Marts og gjemme Digtene
 10 til senere hen, da de jo kunne udgives sammen med nogle flere Digte
 og udgjøre en Bog for sig. Forud for „Strengte Herrer“, der efter al
 Sandsynlighed vil blive opført i Begyndelsen af April, vil det upaa-
 tvivlelig være heldigst at lade udgaa et saa fredeligt Stykke som Æven-
 tyr-Komedien *alene* og ikke ledsage det med Digte, hvoraf enkelte,
 15 deriblandt det til Gjellerup, ere saa polemiske, at de sikkert ville bringe
 Partiets Had og Vrede mod Dem til at blusse op paa ny og rimeligvis
 have stor Indflydelse baade paa Bedømmelsen af Ævent.Komedien og
 af „Strengte Herrer“, naar dette kommer frem paa Scenen.

Som sagt, Ævent.Kom. bør efter min Mening gaa for sig, ledsaget
 20 af den Prolog, der under Titel „I Schlitzta Kløften“ findes blandt Dig-
 tene. Det skulde meget glæde mig, om De vil gaa ind paa denne Ord-
 ning; jeg er ganske vis paa, at De ikke vil komme til at fortryde det.

Vil De bare med et Par Ord svare mig paa denne Forespørgsel og til-
 lige meddele mig de Smaaændringer, De ønsker gjorte i Korrekturen p.
 25 Komedien, saa kan Trykningen finde Sted med det aller første.

Var Opholdet med Familie i Udlandet ikke saa overordentlig kost-
 bart, vilde jeg ubetinget raade Dem til at blive ude endnu en Tid. Men
 naar De boer her i Landet, fjærnt fra Hovedstaden med al dens Ond-
 skab og Kjævl, maatte De vel kunne holde alle Paatrængende fra Livet
 30 og ogsaa *her* kunne leve i Fred; det vil jo udelukkende afhænge af Dem
 selv.

Med de bedste Ønsker for Dem og Deres Kjære og med de venligste
 Hilsener fra os Alle, er jeg

Deres hengivne
 Fr. Hegel.

509. Til *Jacob Hegel*.

Antonsgasse 13. Baden ved Wien
26 Febr. 85

Kære Jakob.

5 Jeg takker Dig for dit sidste venlige Brev. Det betager mig jo rigtignok den Glæde, som jeg forud følte ved at kunne dedicere mine Venner et af mine Arbejder. Men jeg vil gøre et Ændringsforslag. Hvad om jeg skrev:

10 Til Familien Hegel
 i Ærbødighed og Venskab
 fra
 H. D.

Vilde det ikke kunne gaa? Selvfølgelig er jeg ikke paatrængende; og hvis din Papa stadig har Betænkeligheder ved at modtage en, efter min
15 Mening, saa yderst uskyldig Hyldning paa Prent, saa trækker jeg mig tilbage – og vort Venskab er lige godt for det. Nu maa I altsaa selv raade.

Hvad iøvrigt Digtenes Indhold angaar, da har jeg her en Meddelelse at gøre Dig, som forresten ikke staar i Forbindelse med de smaa ven-
20 skabelige Vink, Du giver mig i dit Brev. Min Beslutning i saa Henseende var taget inden jeg fik Brevet.

Jeg ønsker at udskyde af denne Samling (og henlægge til en anden Lejlighed) de tre Digte af væsenligt polemisk Indhold, som betitles „Hvad saa?“ „Hannibal ante portas“ og „Til Karl Gjellerup“. Hvis
25 de ikke allerede er gaaet i Trykken, beder jeg Dig udtage dem og *sende* mig dem *særskilt i Manuskript*. Det fremkomne Hul kan nogenlunde dækkes ved at gaa lidt mere rundhaandet tilværks med Pladsen i de øvrige Digte, der saa vidt jeg erindrer vare meget tætskrevne fra min Haand.

30 De tre anførte Digte falder nemlig efter min Mening i Stemning og Tone ud af den Harmoni, som skulde være den overvejende i denne Samling. Jeg vil og skal nok ved Lejlighed bryde en Lanse baade for „Troen“ og „Idealiteten“, men det bliver en alvorlig Sag for sig, og jeg føler selv, at et Digt som „Gordon“ forfejler sin Virkning fordi det ikke

helt og fuldt ud siger, *hvad* det er jeg sigter paa. Herom ved en anden Lejlighed. Jeg haaber snart at se Korr. paa Samlingen.

5 Og saa blot dette: Jeg er paa Vejen ind imod stille og dybe Verdner, hvis fjærne Glans i de sidste Aar saa dragende har vinket mig og som
 6 muligvis en Gang helt vil omgive mig. Jeg er bleven paa en pinlig Maade opskræmmet af min Fred ved min tidligere Ven G. B.s Op-
 træden her i Wien imod mig. Med den mildeste Betegnelse vil jeg kalde hans Opførsel taktløs og gavflabet; hvis jeg skulde tale rent ud, vilde
 jeg kalde ham for en lumpen Karl, der ikke slaas med aabent Vezir.
 10 Naa; hvorom Alting er, *jeg* har denne Gang holdt min Haand tilbage. Min Hustru har derimod ment, ikke at burde tie. Det bliver vor *fælles* Sag, men i hvert Fald er det sidste Ord sagt fra vor Side personligt. For Fremtiden er G. B. og hans nærmeste Tilhængere for mig og mine et dødt og værdiløst Begreb, som jeg ikke vil skænke en Tanke end sige en
 15 offentlig Omtale. Hvad derimod de Ideer og Principer angaar, som De Hrr. forfægter, da vil jeg ud fra de stille og dybe Verdner, som jeg nu begiver mig ind i, samle al den Modenhedens, Alvorens og Selvprøvelsens Styrke, som en ren og ærlig Overbevisning kan raade over, og jeg vil bekæmpe disse Ideer og Principer, om end mine Modstandere skulde
 20 vokse i Antal og slibe deres Vaaben skarpere og spidsere for hver Dag. Men dette bliver ikke *Polemik* eller *Kritik* – det bliver Digtværker af den Art, som *jeg* nu lidt efter lidt opfatter dem.

Det er muligt, at jeg i saa Fald har valgt et besværligt, maaske et
 utaknemligt Arbejde; muligt har jeg overvurderet mine Kræfter; mu-
 25 ligt er Vind og Strøm mig altfor haardt imod – ja muligvis blæser end-
 ogsaa Vinden hos mine Venner i Klareboderne mig imod! Jeg har end-
 ogsaa kunnet spore det igennem dine sidste Breve, kære Jakob, at *jeg*
 har været længe borte, og at Andre i Mellemtiden forlængst har op-
 taget den vakante Plads, som min holopherniske Længde ikke mere
 30 personlig formaar at dække. Nuvel! det er noget, som man maa tage,
 som det kommer. Jeg er taknemlig for alt det Venskab og de Beviser paa
 Venskab, der i en Række indholdsrige Aar er bleven mig til Del fra det
 Hegelske Hus. Jeg tror ikke, at jeg personlig har gjort mig uværdig til
 for Fremtiden at mødes med den samme Tillid, som i forløbne Dage,
 35 Men paa den anden Side – vi er alle Mennesker og Omskiftelighed

underkastet. Der *er* noget smittende ved denne „Politikens“ Vind, der utvivlsomt nu blæser i København; og de *kan* være bedaarende disse moderne, intelligente, raillerende Mennesker, der nu synes at føre Ungdommen an paa Vejen henimod – ja Gud véd hvor! Jeg selv har jo,
5 som ingen anden, været undergivet denne Fortryllelse – selvfølgelig kan jeg ikke gaa i Rette med gode Venner, der nu synes at være indenfor den magiske Cirkel.

Kun beder jeg – for gammelt Venskab Skyld – at mine Venner i Klareboderne ere ligesaa oprigtige imod mig, som jeg har gjort mig
10 Umage for at være imod dem. At jeg altid har været taknemlig for og altid villig har taget imod Raad og Vink, det tror jeg at man vil henregne blandt mine faae gode Sider. Men jeg begynder nu – ældre og modnere, som jeg er – at blive lidt eftertænksom overfor den eller dem, der giver mig Raadene. Man synes at sige til mig: Det er meget godt,
15 min kære Ven, at Du lever anstændigt og pænt med Kone og Børn; endnu bedre, at Du synes at nærme Dig den Trøst og Støtte, der ligger i Religionen – men *derfor* kunde Du dog alligevel gerne holde Fred med „Politiken“, med Brødrene Brandes, med Hørup, med Skram, med hele Halen nedefter, der ganske vist ere nogle af Forfængelighed, Tvivl,
20 Spot og Hjærtets Goldhed fortærede Personer, men som ikkedestomindre *synes* at ligge inde med Fremtidens, særlig Københavns, Muligheder i sig baade paa det literære og det politiske Omraade!

Kære Venner i Klareboderne! Hvad skal jeg kalde dette? Jeg har løbet mig mange Staver i Livet, jeg har gjort meget, som jeg fortryder,
25 men jeg har ikkedestomindre bevaret et temmelig godt Hjærte og et nogenlunde godt Hoved, selv om det ikke altid er saa koldt, som ønskeligt var. Eders Raad til mig har ikke den tilsigtede Virkning, fordi I ikke siger mig helt ud af Posen *det*, der muligvis ligger bag jert Raad. I tror, at Magten, Indflydelsen etc glider langsomt men sikkert over i disse
30 Menneskers Hænder, eftersom hele Bevægelsen derhjemme nødvendigvis følger de snedigste, de sejgeste og de skarpest tænkende Førere. *Derfor* vil I have, at jeg ikke skal stille mig for stejlt imod dem; I vil gøre mig en Retræte, en Overgang mulig.

Herimod sætter jeg mit Nej! – bestemt, klart, roligt: Nej. Jeg har en
35 Sjæl at bevare. Men netop disse Mennesker bryder sig F- ikke om en

Sjæl. De tror, det er Hykleri eller Dumhed, naar man taler derom. Men jeg har her i Udlandet, under Ensomhed, under Sorger, som jeg har delt med mine Kære, under Tvivl, som jeg har bekæmpet hos mig selv, lært at støtte mig til det store Forsyn. Det store Forsyn for-
 5 langer af mig, at jeg først og fremmest skal svare til min Sjæl. Dette kan ikke ske under fornyet Omgang med de hjemlige „Evropæere“, Radikale, Jøder, Atheister, Socialister, eller hvad man nu vil kalde dem. Broen er brudt af, definitivt; og døv for alle mulige Beskyldninger, Anklager, Bagvaskelser, Lumpenheder, vil jeg fortsætte min
 10 Gang indtil jeg ikke kan mere. Og hvis dette – praktisk og materielt sét – muligvis er en „Dumhed“, saa velsigner jeg for første Gang i mit Liv en begaaet Dumhed. Den „moderne“ danske Skole i Politik, i Literatur og Kunst fører i sine yderste Konsekvenser til vor Ungdoms Fortabelse. Herimod vil jeg sætte *min* Modstand, men ganske vist
 15 hverken planløst eller ungdommeligt; meget mere stærkt, støt og seigt. Og skulde herved muligvis min Eksistens trues, og skulde mine Venner i Klareboderne muligvis se hen til en saadan Eventualitet og paa Forhaand give mig deres Raad og Vink for at forebygge den – ja saa maa jeg paa Forhaand som honnet Mand se at faa „gjort op“ nu og betalt
 20 den Gæld, som i det hele taget kan *betales*. Jeg er jo ingen Olding; jeg savner vel ikke Midler og Hjælpekilder, der vil kunne løse mig af indgaaede Forpligtelser inden disse i Virkeligheden vokser mig over Hovedet og hindrer mine frie Bevægelser. Men selvfølgelig vil der altid blive en Gæld tilbage, hvor jeg vil staa som Debitor – et fra min
 25 Side varmt og uegennyttigt Venskab, der i sig gemmer nogle af mine lyste Erindringer fra mørke og trange Tider.

Ser Du, kære Jakob, jeg har skrevet dette, fordi det dog engang maatte skrives. Endnu er jeg, Gud være lovet, den fri Fugl under Himlen – maaske den eneste virkelige frie Fugl i vor hele
 30 skandinaviske Literatur. Det varer muligvis ikke mange Aar endnu – muligvis! Men endnu vil ingen menneskelig Haand kunne stække mig og foreskrive mig Retning eller Hastighed for min Flugt. Kun en mægtigere Haand end Menneskenes har kunnet tæmme mig. Men er jeg end tæmmet i den Forstand, saa forsikrer jeg Dig og Jer Alle
 35 – saa mange, der vil høre det – at jeg *har* mine Vinger, min Stemme,

et fast Tag med Kloen og et skarpt Syn endnu. Og jeg vil bruge dem.

Mine hjærteligste Hilsner til Din Fader, Din kære Hustru – hvem jeg ønsker snarlig og god Bedring – Frøken Oluffa, Børnene, Dig selv

5

fra

Din hengivne

Holger Drachmann.

P. S. Jeg lukker Brevet op igen (Fredag Morgen)

I dette Øjeblik fik jeg din Faders Brev, hvoraf jeg ser, at han selv
10 er blevet opmærksom paa Tilstedeværelsen af de polemiske Digte i Samlingen. Herregud; formaar da virkelig mine saa kaldte „Fjender“ at indjage alle Mennesker Skræk derhjemme? Men det er nu det samme. Jeg er villig til at borttage de polemiske Digte af denne Samling. Til Gengæld staar jeg fast paa, at Digtene kommer ud *sammen*
15 med Æventyrkomedien! Enten dette – eller slet ingen Bog ud. Underligt nok, saa dette Brev fra din Fader bekræftede min Formodning om det literære Omslag i Købhv. Under disse Omstændigheder tager jeg absolut *ikke* hjem. Jeg skal derimod, saasnart jeg har nærmere overvejet forskellige Ting, meddele Eder min Bestemmelse for Sommeren
20 etc.

venligst

HD.

Fra flere Sider var Drachmann i 1884 blevet opfordret til at gøre det Besøg i Sønderjylland, som han i April 1885 gjorde Alvor af; bl. a. findes i Utilg.
25 446,4° Breve herom fra J. H. N. Skrumsager i Københoved (19/9 1884) og fra „Smeden i Høve“ Johs. Vedel (10/3 1884).

510. Til *August Nissen*.

Antonsgasse 13 Baden b Wien
27 Febr 85

30 Kære Nissen.

Jeg bad Dig sidst om at standse med Afsendelsen af Bøgerne. Jeg var nemlig lidt bange for at sprede min Interesse over et altfor stort

Materiale, og det har da nu ogsaa vist sig, at jeg har gjort Ret i at begrænse mig. Disse Skildringer af Hans Nissen og ligeledes af P. H. Lorenzen, med alle Bipersoner og Biomstændigheder, har været i høj Grad fængslende for mig. Her ligger et overordenlig taknemligt Stof
5 at behandle for Digteren og Patrioten. Der gaar fremmede Verdner op for mig, og jeg ser Skikkelser stige frem i kraftig og klar Anskuelighed, baade med Lys og Skygge over sig, og Alt tegner sig op imod den politiske Horisont, hen over hvilken der af og til spiller et Lyn, som bebuder Udbruddet i 48.

10 *Her* er det aabenbart at jeg maa søge hen til, for at finde et fast Udgangspunkt for den digteriske Skildring saavel af Personer som af Landskab. Det vil altid være et farligt Vovestykke at konkurrere med „Derovre fra Grænsen“ selv om det er *mig*, der bliver min egen Konkurrent. Nej; der maa gribes en ny Form, som kan betage og fængsle
15 Sindene paa en *ny* Maade. Naa; om Alt dette (om Digterens egne smaa Hemmeligheder) skal jeg senere underrette Dig. Blot saa meget staar fast for mig, at jeg ogsaa i geografisk Henseende maa begrænse mig ved mit *Besøg* i Sønderjylland. Selvfølgelig vil jeg besøge Valpladsene og søge at fylde min Sjæl med saa stemningsrige Indtryk
20 som muligt. Men dernæst bliver det mig mest om at gøre, at lære Haderslev By og Borgere, samt de fremligste Bønder ude i Omegnen at kende. Da dette jo træffer sig at være din egen Fødestavn, saa vil Du vel ogsaa dér kunne skaffe mig de bedste Forbindelser.

Ogsaa med Hensyn til Tidspunktet for min Afrejse har jeg for-
25 andret min sidste Bestemmelse. Der er, nærmest besét, ingen Grund til at vente. Netop ved at opholde mig i Sønderjylland nu og lade mit Sind fyldes med virkelig alvorlige og tragiske Billeder, kan jeg allerbedst glemme Vrøvlet derhjemme. Thi det bliver dog kun „Vrøvl“ – selvom der kommer nok saa mange Skytter ind i det. Desuden lader
30 Køterne mig ikke engang Fred her i Wien. Naa; jeg ynker deres saarede Forfængelighed; jeg stiller mig selv under højere Magters Indflydelse, med Udsigten aaben til højhjærtede og naive Menneskers Livs og Lidelseshistorie. Og saa – Haand paa Værket.

Vil Du altsaa sende mig Pengene og de lovede Oplysninger. Hvis
35 jeg endnu savner noget, kan jeg undervejs skrive til Dig, f. Ex fra

Hamborg, saaledes at der kan ligge Brev til mig i Flensborg eller Haderslev. Bedst var det forresten, om jeg fik sendt Traps Beskrivelse direkte hertil tilligemed Kontanterne. I disse 8 Dage gør jeg mig klar til at lette; jeg haaber da, at Vejret vil være nogenlunde venskabeligt 5 imod mig. Her er det Foraar.

Modtag nu den hjærteligste Hilsen, saavel min som Emmys
ved

Din hengivne

Holger Drachmann.

10 Selvfølgelig er Valborg, saa vel som en hvilken som helst anden, stadig udenfor!

511. Til *Otto Borchsenius*.

Antonsgasse 13. Baden b. Wien.
27 Febr. 85.

15 Kære Borchsenius.

Jeg har tygget dit Brev flere Gange igennem og sammenholdt det med forskellige andre Breve, jeg i denne Tid har faaet. Hvad jeg kan vente mig af „Evropæerne“, det har jeg jo nylig her i Wien faaet Beviser for. Men dette er jo kun mig personlig, det gaar ud over, og derfor 20 kan jeg bedre finde mig deri. En hel anden Sag er det, at „Politikens“ og Konsorters Indflydelse tydeligt nok er i fremadskridende Bevægelse derhjemme – i det mindste i Købhv. Dette kan naturligvis ikke blive ved at gaa i Længden; og hvor nødtigt jeg end giver slip paa mit Ikke-Interventionsprincip baade som Kunstner og Menneske, saa er der 25 dog endnu saa meget af den gamle Krigsmand i mig, at jeg alligevel kommer til at bringe Ofret og stige ned paa Arenaen.

Jeg var, som sagt, allerede i Begreb hermed, da Redaktionsforandringen i „Morgbl.“ gav mig et Puf for Brystet. Jeg gentager det atter og atter: det var en taktisk Fejl af Berg og Bojsen. Men det kan 30 ikke nytte at drøfte et fait accompli. Jeg har taget min Beslutning, og jeg henvender mig – ganske naturligt – til Dig, da jeg ikke kender den nuværende Redaktør af „Morgbl.“ personlig og endnu mindre véd, hvad det er for en „Forening“, der staar bag ved Bladet.

Jeg ønsker at vide, om Morgenbladets materielle Stilling er en saadan, at dets Bestaaen er sikret, i det mindste for de nærmest følgende Aar, saa at jeg ikke, som event. Medarbejder risikerer pludselig at staa uden baade Blad og Redaktion at holde mig til. Og herved tænker
 5 jeg ikke saa meget paa et muligt materielt Tab, jeg kunde lide, som snarere paa det komiske Lys, hvori jeg kom til at staa, naar pludselig en skønne Dag Bladet undergik en ny Phase eller ganske forsvandt under Fødderne paa mig.

Dernæst: hvad vil Bladet kunne byde mig i Honorar?

10 Jeg har en stor Roman, som jeg vilde indlemme i den faste Feuilleton foran, og dernæst vilde jeg f. Ex hver Maaned levere et Rejsebilled eller et Brev med Aktualiteter fra de lokale Omgivelser, hvori jeg befinder mig – hvor det saa bliver.

Jeg er mig selvfølgelig bevidst, hvilken Støtte det vilde give den
 15 „danske Bevægelse“ derhjemme contra „Politikens“ etc., naar jeg nu selv paany træder i Skranken. Paa den anden Side vil jeg stille den Fordring, at jeg reserverer mig en uafhængig Stilling netop indenfor den „danske Bevægelse“ og bortsét fra den Rigsdagspolitik, som „Morgbl.“ ellers maatte finde for godt at følge og som jeg paa for-
 20 skellige Punkter ikke er i Overensstemmelse med.

Dernæst, hvad „Hjemme og Ude“ og Dig selv angaar, da beder jeg Dig sige mig bestemt, om Du kan holde Bladet ud over April. I sidste Tilfælde vil jeg gerne begynde en Række Rejsebilleder hos Dig (hvoraf jeg allerede har liggende et Brev fra Schweiz). Men hvis I allerede
 25 bliver nødsaget til at lukke Butiken til Flyttedag, saa byder min egen Interesse mig – deri vil Du dog vist give mig Ret – at samle disse Skildringer til et nogenlunde Hele paa et andet Sted.

Altsaa: vil Du give mig Svar herpaa.

Du hilses venligst fra os Alle ved

30

Din hengivne
 Holger Drachmann.

Apropos: véd Du noget om, hvornaar Hr. Steenbuch er færdig i „Morgbl“s Feuilleton? Jeg synes bedre om ham dér end i „Hjemme og Ude“. Disse liderlige Grosserere og „silkeknitrende“ Fruer ere nu alt-

for meget *laante* fra G. de Maupassant og Zola – og hjemme hos os har Kielland og I. P. Jacobsen udtømt Arten. Nej, ærede Ungdom, det er s'gu svært at finde paa noget nyt nuomstunder.

[*Med Emmy Drachmanns Haand:*]

5 Hans „Moderglæde“ var god.

Hilsen fra
E. D.

512. Fra *Otto Borchsenius*.

Kjøbenhavn, K., den 4/3 85.
Amaliegade 14. 3.

10

Kjære Drachmann.

Jeg ønsker baade dig og os alle til Lykke med din fattede Beslutning. Som det er det ene naturlige og rigtige, sikkert ogsaa din Ærespligt nu, vil det i sig selv bære sin Løn. Da Antæus rørte ved Jorden igjen, 15 voxede hans Kræfter paa ny. Steenbuchs Fort. er løbet ud, og hvad vi ellers har paa Stabelen til Forføljeton, er ikke af stort Omfang. Du kan sende din Roman, naar du vil; det skal ikke vare mange Dage efter dens Ankomst, før jeg skal lade den begynde.

Om Honorarets Størrelse kan jeg her ikke sige noget nu med 20 absolut Sikkerhed. Jeg træder rimeligvis fra 1 April (da „H. og U.“ gaar til den evige Hvile) ind som „Morgenbladets“ navngivne Medredaktør. Jeg har i Virkeligheden i et halvt Aar været dets æsth. Redaktør, men da ogsaa du nu trykker dig ved ikke at kjende Korsgaard (der ellers har lært Hørup den politiske Slagkunst ganske godt 25 af), er det bedst, at „Morgenbladet“ faar en kjendt Mand til at staa inde for det i videre, eller i vore Kredse. Med mig vil du jo nok have at gjøre.

„Morgenbl.“ er gaaet over til et Aktieselskab. Det er sikret for en 5–7 Aar i *det mindste*, da den tegnede Sum skal indbetales i den Tid. 30 I Bestyrelsen sidder baade Berg, Bojsen og Larsen m. fl. Ingen er uvidende om, at B. & B. kun af praktiske Grunde (Ministermulighed?) har trukket deres Navne fra Bladets Fod.

Da du vil skrive under Navn, vil du jo kunne have megen personlig

Albuefrihed. Men skal du virke, maa dine Bidrag komme mange og gode i tæt Rækkefølge. Nærmere en af Dagene.

Din
O. Borchsenius.

5 Hils Fru Emmy mange Gange!

513. Fra Emmy og Holger Drachmann til P. E. Lange-Müller.

Baden. 8 Marts [1885]

Kære Trofaste.

Nej, vi er *ikke* svigefulde, men bare nogle Sinkehoveder. Jeg skrev for
10 5-6 Dage siden et rørende Klagebrev til Din gamle Adresse i Mün-
chen, thi vi frygtede, at Du for evig var forsvundet af vor Synskreds.
Men nu har Du dog atter vist Dig at være en rigtig Knop, thi trods
vor skammelige Tavshed sender Du os straks Din Adresse fra Paris.
Maaske dog min Epistel vil naa Dig; ellers vil jeg fortælle Dig, at vi
15 den 19-20 April tager til Tarvis, og at Holger om ca 8 Dage tager en
lille, rask Tur til København – nærmest rent forretningsmæssigt. Der
er just ikke meget eller mange, der for Tiden skal drage En hjem.

Jeg kan da fortælle Dig, at det høje kgl Theater har *forkastet* „Der
var engang –“ som altfor naivt – ikke passende for en højkongelig
20 Scene. Der sér Du, det er Salt og Peber de vil have.

Denne Meddelelse fik vi først igaar og rent privat, under Haanden
(ikke over Hovedet) saa Du skal endnu ikke lade den gaa videre. Sig
mig er det sandt, at Bjørnson er betænkelig syg? vi læste det i Na-
tionaltidende igaar.

25 Og saa min egen dejlige lille Lange, hvis Du ikke faar mit sidste
Brev, saa kan jeg dog ikke igen faa sagt Dig alle de dejlige Ting, men
saa kan Du tænke Dig det til, og saa kan Du skrive lidt til os igen, thi
vi længes svarligen efter Dig.

Jeg har næsten aldrig før hørt Holger tale om nogen Mand med
30 saadan Varme, han gaar rent og sukker efter Dig. Du var ogsaa saa
rar hyggelig og indvirkede saa beroligende paa Holger.

Kom næste Vinter til Wien, vi bliver vistnok, men *ikke* i Baden det fortryder vi.

Hils nu Dit kære Barn og skriv saa snart et Par Ord.

Din hengivne

5

Emmy D.

Tak for Noderne – desværre har vi intet Piano – de seer umaadelig fristende ud.

Kære Ven.

Ja, Emmy har jo i Grunden skrevet om Alting, som hun altid gør. Jeg har været en Del forstemt i denne Tid, og har derfor ikke *gidet* skrive. Men tænkt paa Dig har vi saa godt som hver Dag!

Jeg føler, at jeg svømmer haardt imod Strømmen nu, og at Strømmen i det hele taget løber strid og plumret derhjemme. Hvis imidlertid blot mine physiske Kræfter slaar til, saa skal jeg endda ikke ønske mere for min Person. Jeg sparer svært paa mig – men det er ogsaa nødvendigt, thi jeg har i Grunden ikke været rask den hele Vinter.

Nu tager jeg hjem paa et kort (nødvendigt) Besøg; jeg antager selv at det bliver det eneste i en Række Aar. Men hør Du: vi maa skam ses til Vinter! Jeg havde det saa godt, da jeg var sammen med Dig. Det ser noget egoistisk ud, men jeg antager ogsaa at *Du* havde lidt Udbytte af os. Kan Paris i Grunden byde Jer saa overmaade meget – ja maaske Sjögren – men Dig? Ak, desværre, I er jo Klister og Malle. Undskyld! og hils Barnet – og hils Dig selv. Altsaa blev vi ikke Medarbejdere dengang! Au revoir.

25

Din hengivne

Holger Drachmann.

514. Til *Fr. V. Hegel*.

Antonsgasse 13
Baden b. Wien
11 Marts 85.

30

Kære Hr. Justitsraad Hegel

Hermed Korr. De vil se, at jeg dog har bestemt mig for at holde mig nærmere op til den oprindelige Titel, end De foreslaar. Det er netop

disse Digte, hvorpaa der skal lægges Vægt og som skal indlede Æventyrkomedien. Derfor mener jeg, at Titlen nu bør beholdes saaledes som den er rettet til.

Jeg har i disse Digte efter nærmere Overvejelse taget det til „Fru
 5 Julie H.“ ud. Det er *for* politisk – naar det skal staa alene; og i hvert Fald var det efter sin første Bestemmelse nøje knyttet til Dedikationen foran. Da De nu, og af Grunde, som jeg ikke kan modsige, ikke mener at kunne modtage denne Dedikation, saa anser jeg mig paa min Side heller ikke bundet til at medtage det lille Digt. Jeg haaber ikke at
 10 dette bliver misforstaaet. Digtet er i sig selv en lille Spøg, ikke andet; og jeg vil vel nok i Tidens Løb og ved en anden Lejlighed kunne erstatte det med et vægtigere.

Hvad den Meddelelse angaar, at det kgl. Theater ikke mener at kunne opføre „Der var engang“, da har dette hverken overvældet
 15 eller nedslaaet mig. Jeg tillægger ikke det kgl. Theaters Censor nogen- somhelst Competence. Han har i sin Tid *forkastet* „Puppe og Somfgl“ og i høje Toner *anbefalet* „Lykken i Arenzano“ (efter Blochs Sigende). Han kan altsaa tage fejl! Min uskyldige Æventyrkomedie bliver hverken bedre eller ringere ved Theatrets Udtalelser om dens *sceniske*
 20 Muligheder. Dog tror jeg, at den Tid engang vil komme, hvor Theatret med Glæde opfører saadanne harmløse Poesier. Jeg *tror* nemlig, at den Tid vil vende tilbage, hvor Folk søger efter *Poesi* – og ikke længer vil have med Realiteter og Aktualiteter alene at gøre. Saa kommer ogsaa *min* Tid; thi jeg *tror*, fuldt og fast, at jeg befinder mig
 25 paa den rette Vej, i den rette Stræben – selv om jeg naturligvis endnu har megen Bitterhed ved Bruddet og endnu megen Usikkerhed at faa Bugt med.

Og dette kunde jeg blot i Forbigaaende ønske at sige til dem, der saa gerne vil foreholde mig min Overlegenhed, min Arrogance, eller
 30 hvilke slemme Ting man nu tillægger mig: – Talentet *maa* være selvbevidst, *maa* stole overordentlig stærkt paa sig selv – især i saa brydefulde og gærende Tider, som disse. Til syvende og sidst har man kun en eneste tilforladelig Ven – nemlig i sig *selv*. Jo, man har endnu *én* – den store, store Ven nemlig højt oppe!

35 Men at finde den lige og sikre Vej til *ham* – ja det er *det*, som er

saa overmaade vanskeligt, især naar man til Tider, og under alskens Paavirkning, har været saa langt borte fra ham, som Tilfældet er med

Deres ærb. hengivne
Holger Drachmann.

5 515. Fra *Fr. V. Hegel*.

Kjøbenhavn, den 21 Marts 1885.

Kjære Hr. Drachmann.

I Brev af 2 Januar skriver De til mig, at De i *indeværende Foraar* vil lade udkomme paa mit Forlag en større Kunstnerroman „Med den
10 brede Pensel“, hvori De nedlægger alle Deres Erfaringer fra Hjemmet og fra Reiser i de sidste 15 Aar, og det har derfor i høj Grad forbauset og bedrøvet mig idag at læse i „Morgenbladet“, at De har overdraget dette Blad den nævnte Roman som Feuilleton. Dette er tilmed jo ganske stridende mod den skriftlige Overenskomst, der i sin Tid ved
15 Hr. Redaktør Borchsenius' Tilskyndelse er oprettet mellem Dem og mit Firma, og hvori det udtrykkelig fremhæves, at De ikke har Ret til at udgive Noget paa andet Forlag eller levere større Bidrag til Blade eller Tidsskrifter her i Landet før vort Mellemværende er afgjort.

20 Jeg maa nu henstille til Dem hvordan De kan ordne denne Sag, og skal kun tilføje, at det efter den Erfaring, jeg i Aarenes Løb har havt Leilighed til at gjøre, kun er Deres Fortællinger, der finde en større Afsætning og som altsaa kunne trykkes i større Oplag, medens de dramatiske Arbejder og Digtene i Regelen have et meget begrændset
25 Publikum.

Deres hengivne
Fr. Hegel.

I Marts tog Drachmann paa et kort Besøg til København som Indledning til den Sønderjyllandsrejse, han har beskrevet i Bogen „Danmark leve“ (1885).

516. Til *August Nissen*.

Baden ved Wien.
18 April 85

Kære Nissen.

6 Altsaa her igen! Først og fremmest takker jeg Dig for det Brev, jeg fik fra Dig den sidste Dag i Kolding. Det var smukt gjort af Dig at Du skrev saaledes.

Naa; Uheldet i Kolding var et Uheld; og jeg afbrød min Rejse med den Følelse, som naar man kastes ud af sit Spor. Men min Læge, der
10 er en yngre, dygtig, radikal Læge, og til hvem jeg under al Diskretion meddelte min Rejseplan, erklærede *bestemt* at jeg ikke uden Fare for et Tilbagefald – maaske i en af Byerne, maaske ude paa Landet – kunde fortsætte Rejsen paa denne ugunstige Aarstid! Han berømmede min Constitution, tyllede mig den sidste Dag med god Vin og
15 gav mig sin og samtlige Højre- og Venstremænds Velsignelser med paa Vejen, i Forbindelse med en Æske Chininpiller og øvrige Forsigtighedsmidler.

Saa kom Per Skau (Bukshave) den sidste Dag til mig i Kolding. Han havde hørt, at jeg laa syg paa Hotellet. Det var et udmærket
20 Sammentræf. Han blev siddende den halve Dag hos mig og fortalte uafbrudt. Jeg tav – af den gode Grund, at jeg ikke kunde tale. Saa tog han mig med en Trumf. Han telegraferede til Broderen Eskild Skau i Sommersted: kommer imorgen med H. D. og bliver to Dage hos Dig. NB H. D. er Reconvalescent, I skal være gode imod ham! Det var de
25 i Sandhed; det maa jeg tilstaa. Rimeligvis de mest indholdsrige Dage, jeg har tilbragt sammen med de mest elskværdige, modige, selvfor-nægtende og udholdende Mennesker, der leve for *en* stor Ide. Begge Døtrene (Marie og Kristine) var Førere for de 300 s Tog til København. Jeg var meget mat; man skaanede mig saa meget som muligt;
30 alle fortalte; jeg hørte til og koncentrerede kun mine Kræfter paa at *spørge*. Om at tage med Per Skau ind til Haderslev var der ikke Tale. Jeg følte, at jeg nu absolut behøvede Ro – og *den* kunde Skau ikke love mig i Haderslev, saa meget mindre som der var Marked. Altsaa fort-satte jeg til Hamborg. Men jeg maatte love Per Skau (Enkemand) at
35 komme og bo hos ham med min Familie; det samme maatte jeg love i

Sommersted. Jeg har desuden sat mig i Forbindelse med de mest fremragende Sønderjyder eller sønderjyske Forkæmpere, saasom Mørk-Hansen i Vonsild og Carl Hede (Redaktør Davidsen) samt Rektor Thaysen i Kolding. Fra den sidste fik jeg min halve Koffert fuld af
 5 Bøger om Slesvig. Jeg er altsaa rustet – foreløbig; – jeg er fyldt med Erindringer om udmærkede, friske og velgørende Mennesker. Der er lagt en *god* Grund, og forresten siger jeg med Jakob Ærlig: bedre Lykke næste Gang!

Der er i hvert Fald *det* vundet, at jeg har en fast „Operationsbasis“
 10 næste Gang ved mit Besøg blandt Nordslesvigerne – og det tilmed *ude paa Landet*. Thi saa meget kunde jeg nok forstaa paa Skau, at jeg i Byerne ikke turde gøre Regning paa at faa meget Spillerum for mine Bevægelser. Der er yderligere vundet det, at jeg allerede nu kan begynde at nedskrive mine Følelser, Indfald og Tanker om denne (og
 15 ved denne) Rejse saaledes at jeg har Skamlingsbanken, mit Besøg i Kolding-Omegn og mit Besøg i Sommersted som *Noget for sig selv*, der ikke kommer til at tynde det øvrige Stof. Disse Ting maa nemlig skrives, jeg havde nær sagt med den allermest følelsesfulde, den mest pathetiske og tillige den mest varsomme Pen. Mit Samværen med de
 20 to sønderjyske Piger i Sommersted (Aftnen i Dagligstuen og Formiddagen paa Kirkegaarden) er noget af det fineste i sjælelig Fornem-melse, som jeg længe mindes at have oplevet. Og op imod denne rolige, elegiske Idyl staar det blæsende, foraaars-regnfulde, bygevejrskarpe Besøg paa Skamlingsbanken næsten som en Slagdag. Nuvel:
 25 jeg begynder allerede at „røre Harpens Strenge“, saavel de følelsesfulde som de stærke. Jeg begyndte allerede i Hamborg. Jeg lukkede mig inde hele Dagen og skrev i ét Træk. Men jeg var ikke kommen til Kræfter endnu, og om Aftnen maatte Forsbergs fylde mig med Vin til Randen, – for at jeg kunde fortsætte den næste Dag til Dresden.

30 Idag skriver jeg igen i ét Aandedrag – efter at jeg er bleven forfrisket ved at have truffet Kone og Børn i Velgaaende. Jeg er dygtig mat og træt endnu, men det *skal* gaa; thi jeg er grebet og betaget af denne Sag, denne Idé, denne Andagt, kan jeg sige. Og Poeten maa „smedde mens Jernet er varmt“. Min Konstitution er god – bedre
 35 maaske end den danske „Konstitution“ for Øjeblikket. Det har jeg

Doktorens Ord for i Kolding. Naar jeg kommer til Tarvis, kan jeg skaane mig. Nu tilraaber Erindringerne mig: skriv, skriv!

Altsaa: jeg takker Dig, kære Ven, for hvad Du har givet mig af Støtte i denne Sag! Muligvis behøvede jeg denne Stopper, dette
 5 Memento undervejs, for ikke senere at handle ilde med mine Kræfter, naar jeg ret kom i Gang med Sønderjyderne; – det er ikke Smaafolk at komme i Lav med, det har jeg allerede forstaaet. I hvert Fald siger jeg: det var *dog* en god Tur denne – saa kort den var. Og der skal komme Fortsættelse deraf. Det kan Du bande paa – og det skal Du faa
 10 Syn for!

Men ak! dit Rejsetæppe; det maatte rigtignok gøre hele Turen med; og godt var det, at jeg havde det. Nu sender Emmy det med Posten.

Hils nu den kære Mutter Valborg og hele Halen, Stumpen ikke at forglemme. Mit Haandtryk

15 Din hengivne

Holger D.

Hils altsaa de Godtfolk i Haderslev og beret om mit Forfald undervejs.

517. Til *Otto Borchsenius*.

20

Baden b[ei] Wien Antonsgasse 13.
 20 April 85.

Kære Borch.

Jeg har overstaaet Sygdommen undervejs, og jeg skriver nu her paa mine Indtryk fra Rejsen.

25 Men, kære Ven, efter Alt hvad jeg har oplevet og efter den Plan, som jeg har lagt for disse Skitser à la „Derovre fra Grænsen“, samt efter modent Overlæg med min „kloge“ Kone, – der mener det ligesaa godt, som jeg, med „Morgbl.“ og den gode Sag – saa indsér jeg nu, at disse Skitser *maa* komme frem i Bogform straks; de maa virke
 30 som et *samlet Stød*, en Medicin (rettere en Lægedrik) der nedsvælges paa én Gang og ikke tages langsomt ind draabevis.

Forlad Dig paa, at vort fælles Syn er rigtigt. Der er ingen, der

ivrigere holder paa, at jeg skal tale igennem Morgenbl. end Emmy – men se nu, hvor Morgbl. ligger og roder med dette gyselige Provisoriumsvrøvl i denne Tid. Jeg staar paa Skamlingsbanken og paa den nordslesvigske Kirkegaard – og taler til *hele* Folket, ikke til det Halve, som læses af Morgbl. Til hele Folk[et] kan der i denne Tid kun tales igennem en Bog (en lille). Thi jeg tager baade Højre- og Venstremanden i Kraven og ringer for deres Ører. Men efter hvad jeg nu kan se, lader Pinedød ingen Højremand sig tage i Kraven gennem „Morgb.“ – og næppe heller nogen Venstremand.

10 Altsaa vælger jeg Bogformen.

Om 8 Dage er jeg formodentlig færdig. Saa skal jeg sige Dig bestemt Besked. Saasart jeg er færdig skriver jeg videre paa Romanen. Du kan altsaa lade trykke paa den, naar Du vil. Ligeledes giver jeg bestemt Tilsagn om i Sommerens Løb at skrive Rejsebrevne til „Morgbl.“.

Paa Torsdag (23) flytter vi herfra til Tarvis, Kärnten. Dér er altsaa min Adresse for dit Svar.

Tjen mig i at meddele Adressen paa Bladets Expedition.

Indlagt Kvittering for d. 500 Kr.

20 Med venligste Hilsner

Din hengivne
Holger Drachmann.

518. Fra *Otto Borchsenius* til *Emmy Drachmann*.

Kjøbenhavn, den 21/4 85.
Amaliegade 14.

25

Kjære Fru Emmy.

Jeg har i Dag sendt dig G. B's infame Art. i „Politiken“. Den frembyder bl. a. to Blottelser. B. benægtede jo, at han havde kaldt H. D. Antisemit. Ganske vist har han altsaa ikke brugt det i Selskabet, men naaar han har brugt det til Franzos, saa er det dog vel nok saa godt. Det er mærkeligt, saa det er en Skjødesynd hos Jøder at løbe med Sludder. Se blot, hvorledes Fr. og G. B. uafbrudt veksler Breve.

Den anden Blottelse: at H. D. leder nogen dansk Bevægelse her-

hjemme. Gud give, han gjorde det! Men jeg har jo maattet kæmpe et halvt Aar, for blot at faa ham til at skrive i „Morgenbl.“

Det staar for mig, som H. D. *maa* svare G. Brandes. Bed ham tale rent ud og sige alt, hvad der ligger dem imellem. Det gaar ikke an, at
5 nu atter Folk skal sige „Han er ingen Karakter“. Det hænger til sidst ved i Folks Omdømme.

Hvad er Poestion for en Fyr? Hans Erklæring i „Berl. Tid.“ var uklar, og han spiller en flov og fejt Rolle efter B's Fremstilling.

H. D. har imidlertid nu et udmærket Kort paa Haanden, nemlig
10 *hans Roman* i vor Føljeton. Den interesserer alle, saaledes som jeg skrev i Gaar. *Ved den kan H. D. nu vinde alle for sig.* Lad den derfor endelig *ikke gaa i Staa.* Bed ham strax sende Fortsættelsen, og lade den skride hurtig frem. *Han vil med den kunne vinde Slaget nu.* Det, han først og fremmest trænger til, er atter at gjøre Indtryk ved at yde
15 noget udmærket godt, og det kan han her efter denne Begyndelse. Bed ham endelig om at lade os trykke den i ét Aandedrag. Vor Bebudelse om „Afsnittene“ gjør jo intet.

Hvor er H. D.? Skriv til

din hengivne
Otto B.

20

Svarer du G. B.?

519. Fra *Otto Borchsenius.*

I Hast

Amaliegade 14
22/4 85.

25 Kjære Ven.

Jeg har de to sidste Dage sendt Brev (og en vakker „Politik“) til din Hustru, da jeg ikke vidste, *hvor* du var.

Disse Breve sendes vel efter eder?

De gaar først og fremmest ud paa at faa dig til at skrive Romanen
30 færdig i ét Aandedrag, trods vor Bebudelse om Standsning og Afsnit.

Den har nemlig strax slaaet saaledes an, at jeg er overbevist om, den

vil gavne dig i høj Grad (selvf. ogsaa Bladet). Du trænger til at vinde hele den store Læsermængde, og det gjør denne velskrevne, underholdende muntre Fortælling.

Skriv derfor *strax* videre. Jeg lader saa det, jeg fik, trykke *altsammen* med det samme. Du husker nok, du satte et *NB* før det sidste Kapitel, men jeg tror, det er bedst at give en virkelig Mundsmag.

Du husker saa, at du nu tager fat paa *Kap. V.*, der bærer til Overskrift „*Privatissima*“, men hvoraf intet er skrevet. Vil du kalde det *Afsnit II??*

10 Det skulde glæde mig meget, om jeg fra din Haand kunde have *et nyt Afsnit, inden vi stopper*. Tror Du ????

Jeg gik og ventede paa Breve fra Sønderjylland? Tror du ikke, „Morgenbl.“s og det danske Venstres Baggrund nu vilde tjene *dig selv* bedst?

15 Gaa for Guds Skyld ikke hen og sig et Ord til Forsvar for Provisoriet, eller *imod Politik*. Bølgerne gaar nu for højt, og det er Alvor ude omkring paa Landet. *Tag hellere politisk Parti, og du vinder alle*.

Din O. B.

Svarer du G. B.??

20 *P. scr.*

Egenlig burde jeg skrive langt om din ny Bog om Sønderjylland. Jeg er saa bange for, du skal lade din Utaalmodighed over de politiske Forviklinger faa Udtryk. Det er saa alvorligt nu, at du snarere som dansk Mand skulde stille dig i Spidsen for det danske Venstre og synge en Kampsang *imod* Provisoriet og Estrup-Matzen. *Det ventes af dig*. Men du véd det jo nu.

520. Til *Fr. V. Hegel*.

Tarvis Kärnten.
30 April 85

30 Kære Hr. Justitsraad Hegel.

Paa Søndag sender jeg *hele* Manuskriptet til den lille ny Bog herfra.

Den kommer til at hedde: *Danmark leve!*

En god Titel, ikkesandt?

Men saa er vi jo enige om, at *ingen* – undtagen De og Deres to Børn – faar Manuskriptet at læse eller Bogen at se, førend den Dag, hvor den sendes ud? Den skal virke som en Overraskelse – og jeg haaber, at den skal *virke*.

5 Iøvrigt er jeg Dem forbunden for at De vil sende mig Anmeldelser etc etc af „Fjældsange og Æventyr“. Og dog – hvorfor skal jeg i Grunden læse saadan noget som f. Ex „Den ny Tid“? Jeg ser jo ellers ikke den Slags Blade, og bryder mig ikke længer om, enten de dadler eller roser.

10 Jeg er sikker paa, at jeg *alligevel* engang vil faa Glæde af „Der var engang“ paa Scenen.

Jeg vil bare minde om, hvorledes den østerrigske Digter Grillparzer – hvem jeg i meget ønsker at kunne sammenligne mig med – i mere end ti Aar blev baade lét ad og pebet ad saavel i Wien som i de andre
15 større tyske Stæder. I de sidste ti Aar af hans Liv vendte Bladet sig fuldstændigt. Og nu spilles saa godt som *alle* hans Stykker for det mest udsøgte Publikum baade i Wien og over hele Tyskland – kun i Kraft af den Poesiens, Naivitets og Skønhedens rene Magt, der
20 *alligevel* er den sejrende i Længden – ligesom ogsaa alle hans i sin Tid udpebne og „durchgefallene“ dramatiske Digtninger udkommer i Oplag efter Oplag.

Jeg beder Dem erindre dette! kære Hr. Justitsraad Hegel. Jeg forsikrer Dem paa, jeg *gi'er* mig ikke – om jeg saa i ti Aar endnu skal fægte med alle Jøder og Grækere.

25 Nu kan vi jo foreløbig se paa „Danmark leve!“

Vedlagt dette Brev fra Louis Petersen angaaende „Str. Folk“. Muligvis vil Hr. Larsen paa mine Vegne skrive ham til og modtage Tilbudet – ligesom De da indkasserer og kvitterer for Beløbet. „Smaa Bidrag modtages ogsaa med Taknemlighed“. De større kommer senere!

30 Tør jeg saa, angaaende Tilsendelserne af „Fjældsange og Æventyr“ bede Dem sætte Dem i *Forbindelse med Sceneinstruktør Will. Bloch*. Ved den Fest, som det kgl Theaters Skuespillere gav for mig under mit sidste Besøg i Kbhv. lovede jeg, som Tak for den Elskværdighed og den gode *Tillid* til mig, hvormed alle disse Folk, ligefra „Spidserne“
35 og nedefter, stadig er kommen mig i Møde, at jeg vilde tilstille enhver

af de Tilstedeværende et Explr. af *Æventyrkomedien*, naar den kom ud. Alle de Paagældende vil jo faa Roller i Komedien, naar den event. opføres – og at dette vil ske, og maaske endogsaa til kommende Sæson, dertil har jeg nu stadig god Tro – ligesom Skuespillerne har god Tro
5 til mig.

Hr. Bloch vil opgive Dem Navnene og Antallet – selvfølgelig er Hr. Bloch, ligesom ogsaa Fru Hennings indbefattet deri.

Dernæst beder jeg Dem sende et Explr fra Forfatteren til:
Lange-Müller (Hof Musikhandlens Adresse)

10 Hr. Dr. Reumert
Hr. Pastor Lunddahl } alle tre i *Kolding*.
Hr. Sagfører Hansen }

Prof. Drachmann.

Landstingets Formand.

15 Folkethingets Formand.

Xylograf Hendriksen (efter Løfte)

Borchsenius

Fru Valborg Nissen

Hr. F. Culmsee (Hjultorvet Næstved)

20 Fru Dagmar Zernichow (Incognitogade, Homansby, Christiania, Norge). Med Hensyn til Dem selv og Deres Familie, da vil jeg stille Dem Valget frit: skulde De synes *bedre* om den næste Bog („Danmark leve“!) end om denne (hvorom der jo har været nogen Meningsforskkel imellem os) da vil jeg udbede mig et særegent Explr. for deri

25 at skrive en venlig Hilsen og Tak.

Altsaa paa Søndag sendes Manuskriptet!

Med venligste Hilsner fra Alle

Deres hengivne
Holger Drachmann.

30 521. Fra P. E. Lange-Müller.

Paris, d. 4. Maj 85.

Kjære Venner!

Det var rart endelig engang igjen at faae et Livstegn fra Jer. Lykkelige I, som igjen sidde oppe i de dejlige Alper, mens en anden En

gaaer her i denne Sump! Det er Jer forresten vel undt; gid I begge og alle de søde Unger og alle de aandelige Børn maa trives rigtigt godt dernede. Hvem der kunde gjøre et Svip dertil! Men Rejsen gaaer ad en ganske anden Kant; om knap 14 Dage tager jeg hjem til Danmark
5 og indkvarterer mig et Sted paa Landet – jeg har havt og har det saa nederdrægtig daarligt, og maa strax ind paa en anden Levevis, om det ikke skal gaae rent „åt helvete“. „Barnet“ haaber jeg at kunne have hos mig i Sommer; til Efteraaret skal han en Tid til Berlin eller rettere vil; thi hans Landsmænd ere meget misfornøjede med, at han for-
10 lader dette Svenskernes forjættede Land, og bande mig, at jeg har fordærvet ham; ganske vist er han blevet betydeligt mindre „svensk“, men jeg troer hverken hans Personlighed eller hans Musik har lidt derved. Han sender Drachmann sine kjærligste (kan jeg godt sige) Hilsener. Er I i Wien næste Vinter? Hvis de (hvad ikke synes ganske
15 umuligt) opføre „Spanske Studenter“, saa kommer jeg derned, og vilde være umaadelig glad ved at træffe Jer der igjen. Det var da morsomt, om „der var engang“ dog kom frem paa det kongelige Theater, morsomt for Jer og for mig, og saagu endnu mere for Publikum. Tak for Expl, Drachmann vil sende mig; udsæt det altsaa ikke,
20 da jeg rejser herfra; og sendeer et Brev med – aa hvad; Og hvordan lever saa Alkibiades? Og Kunstnerromanen? Og Planen med den farende Svend? Jeg seer at „Fjeldsangene“ udkomme; det skal være en Glæde at see de gamle Bekjendte igjen, de elskelige gamle Bekjendte! og at læse i Rejsébrevene om Maria Luschari og de andre
25 Steder dernede. Der er dog kun to Ting, som er Noget værd, og det er Naturen og Menneskene (forsaavidt som de ogsaa ere „Natur“), Kunst er egenligt (ialfald for os Kunstnere) en Overflødighed, og „Kultur“ er Afskyelighed; idetmindste faaer man her i Paris en saadan Lede ved den, at alle mulige barbariske og vandalske Lyster komme op
30 i En; jeg kan i den Grad godt forstaae Communarderne; skulde man boe her, blev man det selv. – Men hjemme tænker jeg „Fornemheden“ kommer op i En igjen, og det maa den ogsaa helst, for dette her er skidt for Kunsten. Jeg har kun arbejdet lidt, og jeg synes egenligt ikke jeg har Raad til at miste „Der var engang“, som er blevet til der-
35 nede mellem de velsignede Bjerger og har lidt af den „Sorgløshed“ i

sig, som Tyrolerlivet har. Gaaer det ikke Dig, Holger, ligesaa? Skjøndt Du er jo nu under de samme, og maaskee sorgløsere Forhold, igjen. Jeg tænker Du er glad ved, at Du brød Broen af og bestemte Dig for at blive ude. At jeg nu tager hjem, er egenligt en „Opgiven“, en
 5 „Overgivelse“; men som jeg har det nu, kan jeg ikke Andet. En Trøst er det, at jeg, forhaabenligt, beholder Barnet en Tid endnu – og at det er Sommer og lyse Nætter, og at man ikke skal boe i Kbhvn.

Saa lev vel, I kjære Venner! Tusinde Hilsener til Ungerne, og Boel – og Alperne, som jeg med tungt Hjerte tog Afsked med paa Isen paa
 10 Starnbergersee sidst i Februar. Og lad mig saa høre lidt fra Jer!

Jeres hengivne

Peter E. Lange-Müller.

522. Til *Otto Borchsenius*.

Tarvis i Kärnten.
 d. 8 Maj 85.

15

Kære Borch.

Imorgen sender jeg 50 nye Sider af „Romanen“ – og saaledes bliver jeg ved hver Ugedag (dersom Guderne giver mig Kræfter) indtil denne mærkelige og betydningsfulde Bog er afsluttet. Den er skrevet,
 20 og skal fremdeles blive skrevet, med min fulde mandige Kraft, med Modenhed i Tænkning og i Stil – og Du behøver saamænd slet ikke bestandig at raabe paa, at selv mine *Fjender* her maa dukke sig. *Det véd jeg* – endogsaa uden at være storsnudet.

Og nu skal Du Pinedød lade være med at sende mig eller Emmy
 25 dine stadige Formaninger og Tilraab. Jeg miskender, véd Du, aldrig din gode Hensigt som god Ven. Men Du er den *lille* her, Borch! *Du* lever i en eksalteret politisk Bygde-Bevægelse; og *jeg, jeg*, har, saa sandt Forsynet er over mig, slaaet mig fri derfra! Mærk Dig dette!!

Den lille Bog, som jeg har skrevet med brændende Kinder og Hjær-
 30 tet paa Læben *nøjagtig* ud af det Syn, som jeg fik paa Forholdene derhjemme, undertiden næsten med stenografisk Gengivelse af Personers Optræden og Situationers Farvetone – den *skal* ud nu! Jeg har sendt den til Hegel og *forbudt* ham at lade nogen se Manuskriptet

eller Korr.-Ark førend Bogen er udkommet. „Saa sandt hjælpe mig Gud“ er den skrevet ud af min ærligste og fasteste Overtydning om *hvad* en dansk Mand, der elsker sin Nation, nu under disse Omstændigheders blandede og kaotiske Bevægelser ved sin *Ære* er opfordret
 5 til at udtale som sin Mening. Vil Jøder og „Intransigente“ slæbe mig og Bogen i Skarnet – saa lad dem det. Jeg er større end Jøder og Intransigente; jeg har lært at foragte dem, hvor jeg før kun var vred og hidsig. Jeg undervurderer dem ikke som „Fjender“, men jeg stoler paa min Styrke: thi jeg har sagt *Alt* rent ud, hvad der har kogt og
 10 gæret i mig lige siden – ja det ligger langt tilbage. Vil „Højre“ som *absolut* Højre tage mig til Indtægt – saa lad dem det. Jeg gaar til den Grænse, som jeg selv har sat mig – og drives kun *ud over* den, naar Folk som Du og Dine (quos honoris causa nomino) bestandig vil hægte tirrende Rakter i Enden paa mig. Det er fanatisk Vanvid at
 15 paastaa, at en stor Mængde af Højre *ikke* skulde ledes af hvad jeg sidst hos Bergs kaldte den *conservative*, berettigede, nødvendiggjorte Fædrelandskærlighed. Give Gud, at Berg sidste Gang havde lyttet til et friskt og frejdigt Ord fra mig: det *Conservative* i ædlest Forstand! Hans Hustru og hans Datter, de forstod det, ved den kvindelige baade
 20 Skarpsindigheds og Fintfølelses Hjælp. Og aldrig glemmer jeg Udtrykket i Fru Bergs Ansigt, da hun sagde til mig: Blot De maatte faa Lykke til at sige Berg dette!

Men jeg fik ikke Lykke. Og *dette vil blive Bergs Ulykke engang*, at han ikke i det Øjeblik, Dagen før Provisoriet, var *stor* nok til at
 25 stille sit brede Bryst og sit varme Hjærte imod Strømmen og raabe: Holdt! i Danmark gaar vi ikke til Rifler men vi gaar til Kompromis! – Sig ham dette. Han véd, at Stedet hvor det kommer fra, er en Vens – og lad mig tilføje en Venindes!

Men nu er han gaaet under Aaget – og Du og I alle er gaaet under
 30 Aaget af hadefulde Jøder og sønderrevne Ærgerrige, der „maner de Aander frem, som det vil blive dødeligt svært engang at skulle besværgel!“ Sig Jer selv dette! Læg dette Brev, hensynsløst og ivrigt som det er skrevet, paa Bordet foran Jer – og tænk saa over, om I ikke i jert stille Sind vil give mig Ret.

35 Det være nu, som det vil. Jeg viger ikke, jeg rokkes ikke i min Over-

bevisning om at det „danske“ Venstre har begaaet en uhyre Fejl ved ikke dér, netop i det Øjeblik at gøre Front mod *dem*, der udelukkende, nu og for Fremtiden, er „danske“ Mænds og „dansk“ Udviklings uforsonlige Fjender.

- 5 Og hvis I trækker paa Skuldrene og siger: Bah! han snakker hen i Vejret; han forstaar sig ikke paa *Politik* – ja saa siger jeg (uden Slag i Bordet, men stille, med sammenbidte Læber) *Politik* er for vor Slægt blevet *det*, der fortærer, der lamslaar, der ikke levner andet end Lede, Goldhed og hundredtusind arne-kolde, guds-forladte Gaarde i Danmark!

10 Og herved *forbyder* jeg Dig, Borch, i Kraft af vort Venkab, at skrive mig mere til om vore „politiske“ Forhold. Vi har dog forhaabenligt endnu adskilligt andet og værdifuldere at bygge paa, at leve af!

- 15 Jeg sendte igaar et Digt „I. P. Jacobsen“.

Og imorgen sender jeg som sagt Fortsættelsen af „Den brede Pensel“. Lad dette dog være et Omen, om end blot *ét* lykkeligt Fingerpeg, at *denne* mandige Prosaroman kan skrives og udkomme derhjemme under alt dette – tilgiv – sygeligt-kvindagtig opfarende, skældende, smældende politiske Barnsnød-Hurlumhej. Thi vor „Forfatning“ er i dybeste Forstand endnu saa ung, saa „grøn“ – at den først er ved at *fødes*. Men en *Mand*, som dog ikke kan hjælpe med – han gaar ind i sit Værelse, holder sig for Ørene og *arbejder!*

Din hengivne
Holger Drachmann.

- 25 Vi har et forrygende Snevejr i Alperne!

523. Til P. E. Lange-Müller.

Tarvis Kärnten
Maj. 10. [1885]
(Snefog til en Afveksling)

- 30 Kæreste Ven!

Ja hvad skal jeg skrive? Emmy har jo skrevet det altsammen for mig – og for *Dig* med, vil jeg haabe. Det gaar dog Pinedød aldeles ikke an,

at Du stadig er syg – og paa *den* Maade, ved evigt at skifte Opholds-
 sted (ovenikøbet bo i saadan forbandede Huller) vil Du aldrig komme
 Dig. Tag Dig sammen, Hjærtensbro'r og tag hertil *med* eller *uden*
 Sjögren, ligesom I nu kan flaske det sammen til. Jeg vil ikke sige Dig
 5 Venlig- eller Artigheder, men kom!!!!

Det trækker jo svært sammen derhjemme – og medens jeg var der
 (i April) sagde jeg mig selv: Enten lejer Du Dig nu en Lejlighed i
 København, midt i hele Vrøvlet, slaaende tilhøjre og tilvenstre og lige
 midt ind imellem Jøderne, og forøvrigt ivrigt arbejdende paa i det
 10 mindste at holde Ilden og Varmen vedlige med Theatret og Theater-
 folkene – eller ogsaa gaar Du til Tarvis og bliver borte paa „ubestemt
 Tid“. Det sidste har nu sejret!

Men medens jeg endnu rejste omkring derhjemme, med en lille Af-
 stikker ind til Sønderjyderne, fik jeg den Idé at lade „høre fra mig“ i
 15 en lille Bog à la „Derovre fra Gr.“.

Og jeg skrev den – i 14 Døgn i Træk – med Graaden i Halsen,
 Hjærtet paa Læben, og forøvrigt med godt Humør. Ventelig om 14
 Dage vil den udkomme; jeg skal faa den sendt til Dig – hvis Du endnu
 er i Paris (ligesom jeg haaber at Du har faaet „Fjældsange og Ævent-
 20 tyr“ *igennem* Hof-Musikhdl).

Jeg venter at blive saadan flaaet af „begge Parter“ – navnlig af de
 Intransigente og Jøderne. Men det er det samme: nu har *jeg* sagt mit
 sidste Ord – og jeg kan gaa videre!

Thi nu er det de „kunstneriske“ Arbejder, der ligger for – hvis Gu-
 25 derne vil skænke mig Kræfter. „Kunstnerromanen“ lader jeg ud-
 komme som Feuilleton i „Morgenbladet“ – thi ellers falder den ene
Bog over den anden ude i Publikum – og *netop* i „Morgbl“ fordi jeg
 ellers vilde blive stænget helt ude fra den *ene* Lejr, og jeg *vil* læses af
 begge! Thi jeg lever og aander for mit Land, for min *hele Nation*,
 30 saalænge der er en Stump tilbage af den og af mig – det er *det*, jeg
 vil vise netop nu i disse Splittelsens Tider og til Trods for alt det
 „Intransigente“ paa begge Sider af Bindestregen.

Senere hen paa Sommeren kommer – forhaabenligt – den sidste
 Halvdel af „Alkibiades“, som jeg dog agter at forkorte en Del. Naa;
 35 herom senere. Hvad „Der var engang“ angaar, da bliver den nu grint

ud af alle derhjemme – selvfølgelig nærmest Jøderne. Men der var dog nogen Stemning for den, ja ikke saa lidt, baade hos Bloch og Emil og Fallesen, ja saagu' ogsaa. Altsaa: jeg opgiver den ikke – men venter rolig.

6 Men ak ak ak, hvorfor skriver jeg ned om al denne Virksomhed til *Dig*, der siger at Du er ved at „opgive“ *Dig* selv?

Det maa Du, Vorherre Død, ikke – Du skal komme til os. Du trænger til mig – ligesom jeg (i endnu højere Grad) trænger til *Dig*. Noch ist Polen nicht verloren! Det bliver vel vort *fælles* Valgsprog for Fremtiden. Der er dog nogen Styrke deri.

Lad saa høre fra *Dig*, Hjærtensven, og omfavn „Barnet“! Hvorledes gaar det ham? gør han noget bra'?

Ganz dein

Holger Drachmann.

15 524. Til *Fr. V. Hegel*.

Tarvis Kärnten.
Østerrig.
12 Maj 85.

Kære Justitsraad Hegel.

20 Samtidig med at jeg besvarer Deres Forespørgsel pr. Telegraf idag med et absolut *Nej* – vil jeg blot tilføje dette: En saadan Forespørgsel var egentlig overflødig. Jeg havde forudsét at O. B. – dels af misforstaaet venskabelig Tjenestiver, dels vel af nogen Forfængelighed, vilde belejre Dem for at komme til at læse Manuskriptet. Derfor gav jeg
25 Dem saa *bestemte* Meddelelser om mit Ønske i saa Henseende! Borchsenius skriver mig hveranden Dag Breve til om at „tage Parti“, „kæmpe imod Provisoriet“ osv. Jeg har nu kategorisk *forbudt* ham at skrive mig „politiske“ eller „raadgivende“ Breve til. Jeg er kommen til at hade og afsky det, som vi derhjemme kalder for *Politik*. Jeg
30 elsker mit Land og dets Folk, dets historiske Minder etc etc – men hellere vilde jeg drage mit Sværd til Fordel for den *nu bestaaende Regering* end paany at lade mig indrullere i den haabløse, opløsende og sørgelige Skare af Mennesker, hvoriblandt de *bedste* er saadanne lyriske

Naturer som Berg og Borchsenius – der desværre er bleven revet med af de intransigente, mere negative og derfor under saadanne kaotiske Forhold *stærkere* Naturer, saasom Hørup, Henning Jensen og Jøderne. Men et saadant Parti vilde ikke i fjærneste Maade kunne sætte noget
 5 *bedre*, noget *varigere*, *noget ædlere* i Stedet for det nuværende System – og derfor har jeg skrevet min lille Bog „Danmark leve!“ som et fredeligt, men bestemt og fast Udtryk for *det, der dog vistnok endnu besjæler mange Danske*: Hold inde med den golde, uforsonlige Strid – inden det bliver for silde – og tænk paa vore Brødre og Søstre
 10 i Sønderjylland, der ville lide dobbelt og dobbelt se deres Udsigter formørkede, hvis vi bar os ad som det polske Folk!

Dette, skulde jeg mene, var et smukt og sundt Grundlag for en Bog – netop nu! men *heri* tillader jeg ingen Uvedkommende at blande sig hverken direkte eller indirekte.

15 Bed Borchsenius om at styre sin altfor emsige Tunge i det *mindste til Bogen er kommen ud!* Han har vel, alt i alt, ligesaa ofte skadet mig som han har gavnet mig. Og jeg siger kun: Gud bevare mig for mine Venner – mine Fjender skal jeg vel selv se at komme til Rette med!

Og tjen mig i, saasart Bogen er færdig, at gaa *personlig* med den
 20 til Manicus, Grove, Hjort Lorenzen og Morgenbladets Redaktører – og sig dem disse mine egne Ord: Jeg kommer her med Majløv i min Haand, med Fredens og Haabets Farve midt i Ufreden og Ufordrageligheden – og atter minder jeg som den enkelte danske Mand, uden Hensyn til Partierne, om *det*, som er vor „*Liuvssag*“ derhjemme.

25 Sig dem det. Derom beder

Deres hengivne
 Holger Drachmann.

525. Fra *Johs. Fibiger*.

Ønslev 17 Mai 1885.

30 Kjære Hr. Drachmann!

Det summerer sig op og truer med at blive en Skandale med den Gjeld, jeg staaer i til Dem for de mange skønne og kvægende Ord, jeg har modtaget. Jeg har tidnok spurgt, hvor er den gode Sanger at

finde? Og man har viist mig hist og her og mest holdt mig hen med, at han kom snart hjem. Nok for mig, der ikke er nogen stor Brevist. Men siden De nu stadig skriver Dem i Tarvis i Kärntener-Alperne, maa det Tarvis dog findes, og det fandtes ganske rigtig paa mit Kort,
5 endda paa alfar Vei.

Nu, det var allerede formeget Papir spildt paa Formaliteter. Sagen er, at paa hvilken Borg end den vandrende Luthmand synger, saa har han mit Hjærte. Dette med den blanke Side af Skuemynten og Arnens Guder er for mig vistnok gamle Historier, men det er Tider, da der
10 skal Kræfter til at gjøre det Gamle nyt og rense Slægtens forslimede Øren, at den kan komme til at skjelne den rene Melodi fra Virtuosens luftige Fingren – knap nok luftig, da Luften er forbrugt. Derfor, mener jeg, at de dybe Strengte er saa overmaade dybe – de lyder vel med det samme som jeg nu i snart 40 Aar blandt andet endnu dybere
15 har sagt paa min Prædikestol, men de giver det en ny Klang, den som kan komme ind gennem de omtalte Øren; om der ellers endnu er Trommehinde i dem. Gid De maa have Held til det. Vi er nogen Skrællinger, som der skal noget til at faae gjort til Kjæmper. Lige-fuldt siger jeg – rigtignok med et Smil over Ordet, fordi det er op-
20 skruet: Vær hilset, Holger Danske, over Mulde! Vi har kun en Jærnstang at række dig.

Saa kom den sidste Bog – Fjældsange og – jeg læste den flugs igjennem og det er igjen en god Bog. Men hvilken forvoven Moral i det Æventyr! Er han gal! raabte jeg. Det er dog Kvinden, en Digter
25 skal leve af, og kan end Pebersvende unde hende den Behandling, hvor skal hendes eget Hjærte kunne komme til at brænde derfor? Dog, man skal ingen Ting forsværge, og sammenholdt med Arnens Guder, er det dog muligt, at hun kan forstaae Opgaven og regne det rigtige Facit ud. Kan hun det, saa tog hendes Sag en bedre Vending, end den, den
30 for det første har taget, nu, hun i sin Fortvivlelse har sat sin Lid til, at siden der ingen Friere er, der er værd at have, maa hun blive Diakonisse og Goldamme eller idetmindste Forfatterinde.

Det er en Antydning af mine Tanker om Sagen. En Digter vil ogsaa gjerne høre noget om Formen, om Kunsten. Men den kan jeg heldig-
35 vis springe over med den Bemærkning, at efter min Smag er den helt

igjennem, som den bør være – deilig. Skulde der saa være noget at sætte en Negl paa, skal vel Brandes nok besørge det. Ham om det, jeg har intet Greb paa den Kunst.

„Gebrüder Brandes“ har jeg forresten en inderlig Medlidened
 5 med, naar jeg tænker paa deres stakkels fortærskede Rygstykker. Der har nu Karl Gj. igjen tampet saa ubarmhjærtig løs paa dem og det ganske Publikum jubilerer. Naar De saa staaer paa den anden Side, og den ene Svøbe hæver sig, mens den anden falder, hvordan skal saa det hædrede Par komme til at see ud? Jeg har nu gammel Forkjærlighed
 10 for den Nation – der er gaaet saameget over dens ulykkelige Ryg, siden Esaias i sit første Kapitel beskrev dens daværende bedrøvelige Tilstand.

Der kom i Efteraaret et lidet Kort hertil, som meldte om, at Hr. Holger muligvis engang fulgte efter. Jeg har siden jævnlig seet ned ad
 15 Veien. Der er for mig meget at tale om, især den nye Religion, De forkynder, og som ikke synes at være ganske den samme som Bjørnsons. Den vilde jeg med min gamle Religion gjerne komme til nærmere Forstaaelse med, idet jeg formoder, at de to Ting idetmindste grændser til hinanden. Stationen hedder Eskildstrup, er en halv Times Gang
 20 fra Præstegaarden, og Præstens Vogn er der, naar den er varet ad. Lad det saa blive mer end et Digterord, og hils lille Jens paa det Bedste fra
 Deres hengivne
 Johs. Fibiger.

526. Til *Fr. V. Hegel*.

25

Tarvis Kärnten
 21 Maj 85

Kære Justitsraad Hegel.

Jeg har holdt Sengen i nogle Dage, og kommer rimeligvis til at holde Værelset i en Ugestid, paa Grund af en rheumatisk eller katarrhalsk
 30 Feber. Efter at Vejret i den første Uge nemlig havde været aldeles dejligt, fik vi den ene voldsomme Snestorm efter den anden, og har nu været begavet med samme iskolde Regn og Blæst, som baade Norden og Sønden for os, i samfulde 14 Dage.

Altsaa vi er ingen „Undtagelsesmennesker“.

For Deres Brevkort idag sender jeg Dem min Tak. Det indbundne Explr. kommer formodenlig imorgen. Ja, Gjellerups Bog er rigtig flink; det glæder mig ikke mindst for hans egen Skyld. Men han har endnu, efter min Mening, adskillige Opdagelser at gøre, og endnu adskillige
 5 „Reservationer“ at tage, inden han bliver helt en *fri* Mand i Ordets dybeste Forstand. Naa; han er jo ung endnu – betydeligt yngre end jeg. Og det er til hans Held! Jeg venter mig meget af ham.

William Bloch skriver mig til, at han og hans Colleger ved Theatret endnu ikke har faaet det lovede Eplr. af „Fjældsange og Æventyr“.
 10 Hvis dette forholder sig saaledes, sender jeg Dem herved den Liste, som Bloch selv for nogen Tid siden har affattet. De véd, at jeg sætter megen Pris paa, at det gode Kammeratskab vedligeholdes mellem mig og Theatrets Folk. Hvad „Aviserne“ siger om Æventyrkomedien, det er fuldkommen ligegyldigt. Jeg véd, at Theatret alligevel opfører dette
 15 Stykke, naar Tid og Lejlighed kommer og forudsat at jeg gaar ind paa visse Ændringer eller Forkortninger, som jeg allerede har talt med Bloch og Poulsen om. Ogsaa haaber jeg, sammen med Olaf Poulsen, at faa udstyret hans Rolle med nogle Morsomheder etc. „Nur Geduld“. Det er efterhaanden bleven det Visdomsord, som jeg særlig
 20 lægger mig paa Hjærte.

Hvad „Danmark leve!“ angaar, da synes jeg at der er en særlig Anledning til denne Gang at sende Bogen til *Kongen* („i Ærbødighed fra Forfatteren“) – hvilket jeg altsaa herved beder Dem gøre paa mine Vegne.

25 Jeg glemte, da jeg nævnede de andre Redaktører, at bede Dem gaa til Redaktør Hall („Vort Forsvar“) med et Explr. og hilse fra mig personlig. Jeg er iøvrig fuldstændig ophørt med at tænke paa, hvad „Venstre“ vil sige, eller hvad „Højre“ vil gøre. Jeg haaber blot, at denne Art af Rejsedagbog vil blive læst af mit *Land*.

30 Jeg beder Dem foreløbig sende et Eplr. til.

Hs Excl. Kultusministeren.

Landstingets Formand.

Folkethingets Formand.

Kaptajn Edv. Nielsen, Nyborg.

35 (Skyttesagens ivrige Talsmand, med særlig Tak fra Forfatteren)

- Dr. Chr. Reumert, Kolding*
 (med særlig Tak fra Patienten)
Forfatteren Karl Hede, Kolding. Adr. Konrad Jørgensen
 (med Tak fra Forfatteren)
- 5 *Frøknerne Skau,* Adr. Proprietær Eskild Skau, Sommersted, Nord-
 slesvig
 (med hjærteligst Tak og Hilsen fra Forfatteren)
Grosserer Aug. Nissen, Nørrefarimagsgade 23 K
 (hjærtelig Tak fra Forfatteren)
- 10 *Professor Drachmann* Fredensborg.
 (med Motto: Gaa i Dig selv, Du kære gamle Brave, og vær hjærte-
 ligt hilset fra dem i Tarvis!)
Karl Gjellerup (med Tak og bravissimo! fra Forfatteren)
Otto Borchsenius (med en speciel Hilsen fra Forfatteren)
- 15 *Bjørnstjerne Bjørnson*
 (med Motto: Mærk Dig dette Tidens Tegn! Du, hvem jeg elsker
 saa højt, og hvem jeg undertiden ser svinde bag en Sky af Støv – af
 Politikens ophvirvlede Sand. Over et Folks Kamp for dets nationale
 Eksistens falder der kvægende Dug fra Himlen – men dets politiske
 20 Bygde-Kævl udtørrer Sindene som en Samum, som en Scirocco! Hil-
 sen og Venskab H Dr)
 samt endelig et Explr til *Familien Hegel*
 som jeg jo faar tilsendt til egenhændig Paaskrift.
 Jeg haaber De kan læse dette. Jeg skriver halvt liggende.
- 25 Med hjærteligste Hilsner for Dem alle

Deres
 hengivne
 Holger Drachmann.

- [*Med Emmy Drachmanns Haand*]:
- 30 Kære Hr. Justitsraad Hegel
 Tør jeg vel bede Dem om at sende os 200 fl. Med hjærtelig Hilsen
 Deres hengivne
 Emmy D.

527. Fra J. C. Jacobsen.

Gl. Carlsberg d 8de Juni 1885

Hr Holger Drachmann.

Tarvis.

5 Deres ærede Skrivelse af 1ste d. M. indeholder saa meget, hvortil jeg kunde ønske at knytte forskellige Betragtninger, at jeg frygter for at jeg ikke vil blive færdig dermed, men maa standse paa Halvveien. Jeg vil derfor begynde med Finalen og strax sige, at jeg efter moden Overveielse er kommen til det Resultat, at jeg bør opfylde Deres Anmodning om et Bidrag til at De med den fornødne Ro kan fortsætte Deres litteraire Virksomhed, samt at jeg ogsaa vil være i Stand til at afsee den nævnte Sum af 3000 Kroner, hvilken jeg skal sende Dem saasnart jeg modtager Underretning om hvorhen den skal adresseres og om den kan sendes i en Bankanvisning paa Wien eller en anden Stad, hvor- med de herværende Banker staae i Forbindelse. Til dette Tilsagn maa jeg dog knytte den Anmodning, at De ikke dedicerer det Værk, hvor- paa De arbejder, til mig, samt at det bliver ubekendt for Alle, at det er mig, der har sendt Dem denne Understøttelse, da saavel dette Skridt fra min Side som Deres fremtidige Virksomhed ellers let kunde komme til at staae i et skjævt Lys. Ligesaalidt som det kunde falde mig ind at paalægge Dem nogetsomhelst Baand, ligesaalidt bør der kunne reises nogen Tvivl om, at De herefter arbejder med fuldstændig Frihed.

Efter denne Ouverture føler jeg Trang til at besvare Deres aabne og uforbeholdne Henvendelse med en ligesaa aabenhjertig Meddelelse af Grunden til at jeg har troet at burde opfylde Deres Ønske. Lad mig da strax tilstaae, at Deres Arbejder i en tidligere Alder have gjort et saa lidet gunstigt Indtryk paa mig, at det har været mig vanskeligt at forvinde det og at jeg derfor aldeles ikke har læst Deres senere Arbejder, selv ikke saadanne som bleve almindeligt roste, ikke alene af Pressen, paa hvis Udtalelser saavel i den ene som i den anden Retning jeg ikke har lagt Vægt, men ogsaa af flere af mine Venner. Af disses Meddelelser har jeg vel faaet det Indtryk, at der gik en anden Aand gennem Deres senere Arbejder end den, de tidligere bare præget af, men hvorvidt denne Forandring kun var en Pendulsving-

ning som snart kunde afløses af en tilbagegaaende, eller om den var en Følge af at selve Tyngdepunktet i Deres aandelige Tilværelse var flyttet og kommen nogenlunde til Hvile, har hidtil forekommet mig tvivlsomt. Jeg haaber at De ikke vil tage det ilde op, naar jeg som en
 5 gammel Mand paa 74 Aar tilstaaer, at jeg havde Vanskelighed ved at troe paa, at der allerede havde fundet et virkeligt Gjennembrud Sted og at De var kommen til Hvile i Troen paa Gud, paa den christelige Moral, paa Jordelivets Forkrænkelighed og paa det evige Liv hinsides.

Naar man selv i yngre Dage har været hildet i forskjellige Illusioner
 10 og Vildfarelser og veed hvor megen Tid og hvor stor Anstrængelse det koster at løsrive sig fra skønne Drømme, f. Ex om en omtrent ubegrændset „Frihed“ for det enkelte Individ eller om den „folkelige Selvregjering“ som synes saa naturlig og let, uagtet dens tilfredsstillende Gjennemførelse endnu i hele Verden hører til de uløste Op-
 15 gaver og naar man veed hvor megen og hvor stræng Selvprøvelse der kræves for at tilbagetrænge *Egenkjærligheden* i dens forskjellige Former og for at søge og finde sit Livs rette Formaal og dermed sin Lykke i Opoffrelse for Samfundet, saa bliver man ganske naturligt en Tvivler, naar der tales om et hurtigt Omslag hos Andre. De vil
 20 heraf kunne slutte, at det var med ikke ringe Overraskelse at jeg modtog et Brev fra Dem og at jeg læste det med et kritisk Blik. Den første Gjennemlæsning rokkede dog saameget ved min forudfattede Mening, at jeg maatte læse det flere Gange og ved en gjentagen Prøvelse af Deres aabenhjertige Udtalelser kom jeg efterhaanden til den
 25 Erkjendelse, at Brevet vidnede om en dybtgaaende Selvkritik, som havde udviklet en alvorlig Villie hos Dem til at blive en ihærdig Sandhedssøger. – Nu *troer jeg* paa denne Deres alvorlige Villie og paa at Deres Energi i Forbindelse med Deres almindeligt erkjendte Begavelse vil sætte Dem i Stand til at udbrede Sandhedens Lys i vide
 30 Kredse til Bedste for Samfundet og derfor anseer jeg det for min Pligt, at bidrage hvad jeg formaaer til at støtte denne Virksomhed. –

Da De ved at omtale de politiske Modsætninger herhjemme benytter de gjængse Udtryk „Høire“ og „Venstre“ kan jeg ikke undlade at gjøre opmærksom paa at disse Navne ere høist vildledende for Mange,
 35 som troe, at Venstremændene ere Demokrater og Høiremændene det

modsatte. Intet er dog falskere, thi Kampen dreier sig fra Venstres Side *aldeles ikke* om Gjennemførelsen af demokratiske *Principer*, men *kun* om at nogle magtlystne Lykkeriddere ville *være Ministre* og derfor udbrede taagede Forestillinger om de Herligheder, som de, naar de
 5 kom til Magten, ville skaffe deres Tilhængere og Hjælpere. Og det saakaldte „Høire“ har kun som Modsætning til „Venstre“ antaget dette Navn. Det er nemlig ikke noget Parti i sædvanlig Forstand, da det ikke stræber efter noget for sig selv, men kun som Samfunds- borgere træde i Skranken for at værne hele Folket mod et *enevældigt*
 10 Herredømme af de egoistiske Førere for Venstre.

Den store Flerhed af „Høire“ har, som vor Lovgivning lige siden 1849 viser, heller aldrig modsat sig, men tvertimod understøttet meget *demokratiske* Forslag, hvorimod det – dog langt fra tilstrækkeligt – har modsat sig egoistiske Forslag til Bedste for et enkelt *Parti*.

15 Heldigvis har vor Grundlov indført et virkeligt Tokammerssystem (det bedste i Europa), som giver alle Klasser af Befolkningen, d. e. hele Folket, lige Ret og Del i Lovgivningen, men udelukker Parla- mentarismen og derved betrygger mod en enkelt Klasses Enevælde. Naar vi desuagtet i de senere Aar have lidt en Del under et enkelt
 20 Partis arrige Forsøg paa at hævne sig, fordi det ikke kunde tiltvinge sig Magten, da skyldes dette ene og alene den altfor vidt drevne God- modighed og Mangel paa Energi baade hos Regjeringen og de Kon- servative, som af lutter Fredsommelighed have fundet sig i mange Overgreb og derved givet Agitatorerne Vind i Seilene og bestyrket
 25 dem i den Indbildning at de kunde tage Magten med Storm. Denne Boble er nu bristet d 1ste April og dermed er Fortryllesen hævet.

Agitatorernes Afmagt kan nu ikke længere fordølges og dermed vil deres Rolle snart være udspillet. Dette ville de næste, ordinaire Folke- thingsvalg sikkert lægge for Dagen. Jeg har iøvrigt ikke betragtet Si-
 30 tuationen i de senere Aar med saa stor Uro og Utaalmodighed som saa mange Andre, thi hvorledes kunde man vente, at et Folk, som i politisk Forstand var aldeles umodent, ja, rent ud sagt, Børn, strax skulde forstaae at benytte en udstrakt politisk Myndighed paa rette Maade? Det har jo intet af de europæiske Folk, som siden den fran-
 35 ske Revolution have faaet frie Forfatninger, endnu lært. Jeg troer

derfor paa en lykkelig Fremtid for Danmark, om jeg end ikke oplever den.

Med Høiagtelse

Deres ærbødige

5

J. C. Jacobsen.

528. Til *Fr. V. Hegel*.

Tarvis. 17 Juni 85.

Kære Justitsraad Hegel.

Idag mindes vi den lille Agnes' Fødselsdag her, og jeg sendte hende
10 iforgaars en lille Billet i saa Henseende.

Jeg føler mig bedre nu; Kuren med Jærnbadene hjælper. Det var en temmelig langvarig og kedelig Overgang denne; Nerverne vil undertiden ikke slaa til, og min Læge her siger da ogsaa, at min Sygdom er ligesaa meget psychisk som fysisk. Han har Ret; min Konstitution
15 kan endnu tage nogle alvorlige Stød, men det er i *Sjælen* at Sygdommen nu og da griber ind. Det er den nødvendige Krise, som jeg skal gennemgaa, paa Vejen henimod den fuldstændige Klarhed og Hvile i *religiøs* Henseende. Thi det er dette, som stadig opfylder mig og som gnaver paa mig, hvergang jeg ikke er ganske legemlig rask. Men er
20 først Freden vundet *her*, saa kommer ogsaa alt det andet; og Gudske-
lov, jeg er ung endnu og har forhaabenlig en smuk Tid for mig, hvori jeg kan rette mange tidligere Vildfarelser. Kun beklager jeg dybt, netop nu paa dette Tidspunkt af min indre Udvikling, at Biskop Martensen døde førend jeg i Virkeligheden var traadt i en nærmere og
25 fortroligere personlig Berøring med ham. Thi *han* havde været Manden! . . .

Naa; nu maa jeg fægte mig frem paa egen Haand. Og det er maaske tilsidst det sundeste og mest styrkende for Personligheden. Og derpaa vil jeg slutte min Sygehistorie. Den har jo kun Betydning for Dem,
30 forsaavidt den forklarer Et og andet – f. Eks. min øjeblikkelige Pirrelighed overfor den Maade, hvorpaa man derhjemme „tog sig af“ min sidste lille Bog.

Ogsaa her ser jeg nu atter klart og friskt. „Danmark leve“ kan jeg

kun være glad ved at have skrevet – ganske saaledes som De selv siger i Deres sidste venlige Brev. Men den lille Bog blev skrevet som et Mæglingsforsøg – og man *vil* nu ikke længer være forsonlig derhjemme. Det er jeg bleven belært om; og denne Lære har forsaavidt
5 været god for mig Jeg har tillige eftertrykkeligt faaet Bevis for, hvilke „Venner“ jeg havde i Venstre. De forlanger jo kun Parti-Tjeneste, Opvartning for „Førerne“, Allarm-Signaler etc. Men jeg er under *ingen* Betingelser tilsinds at yde noget som helst af den Art; og skal jeg
10 skældes ud af det nu atter saa rørende „forenede“ Venstre, saa skal det i hvert Fald lidt efter lidt kendes, at jeg intet, absolut *intet* har at skaffe med den Opposition hos os, der efter min Mening nu har tabt den sidste Rest baade af Fornuft og af ideelt Hold.

Det har forsaavidt været en Skuffelse for mig med „Morgenbladets“ Holdning under Borchsenii Auspicier. Men naar Berg gør den ene
15 politiske Dumhed efter den anden, i Stedet for at jeg havde tiltroet ham nogen Overlegenhed til at se *conservativt* paa Tingene og itide trække sig ud af den kompromitterende Forbindelse med dem, der kun kan opretholde Myndigheden ved at skraale – ja saa maa naturligvis Smaaredaktørerne følge ham i Kølvanet. Og Borchsenius er sunket
20 ned til kun at være bleven en provinsiel „Venstre-Redaktør“ i Hovedstaden. Dette fremgaar naturligvis ikke alene af hans mere end mærkelige Naivitet ved Anmældelsen af „Danmark leve“, men hele Bladets Aand og Tone er nu gaaet ned, i Stedet for at det skulde være gaaet op. Forbindelsen er i dybere Forstand brudt mellem den mis-
25 lykkede „danske Bevægelse“ og mig. Jeg kan ikke se andet, end at det nu er *Regeringen* der virkelig gør „Danmarks“, det vil sige den danske *Stats-Idés*, Sag til sin – og naar jeg en af Dagene i en alvorlig Redegørelse har godtgjort dette for Otto Borchsenius, saa tænker jeg ogsaa at den reelle Forbindelse mellem mig og ham (som Bladets
30 Redaktør) er brudt.

Dette har jeg nu gjort mig klart. Og dette maa saa være. Her er ingen svævende Tilstand hverken ønskelig eller mulig for mig længer. Naar jeg kommer til Danmark vil jeg, efter et kortere Ophold i København, søge mig en Bopæl i Hørsholmengen for *bestandig*. Jeg vil
35 studere Theologi og Historie og udgive Digterværker, der ere inspi-

rerede heraf. Hvis det da væsenligst bliver Alt det, der nu benævnes „Højre“, som kommer til at læse mine Bøger – saa vil jeg lade „Venstre“ hyle saa længe som de lyster. Jeg tror dog ikke, at det vil være mig, som kommer til at bære Tabet paa min Side. Thi jeg føler, med
5 noget af Digterens Skarpsyn, at den store besindige Flerhed af i det mindste det *dannede* Lag i Folket derhjemme er stærkt paa Veje til energisk at støtte Regeringens Fasthed i dens Optræden mod Venstreførernes dels barnagtige, dels ondskabsfulde Anmasselser. Det kunne interessere mig at høre Deres Mening herom, kære Hr. Justitsraad;
10 men i hvert Fald: mit Parti er taget!

Jeg kommer herved naturligt ind paa Spørgsmaalet Kunstnerromanen „Med den brede Pensel“. Det var jo nærvædet at den havde foranlediget en Rift i det Venskabsforhold mellem Dem og mig, der dog har gaaet nogle Prøvelser igennem. Men uden at fralægge mig selv
15 nogen Irritabilitet og Egenraadighed i saa Henseende, maa jeg dog mindes, at det var Borchsenius' sædvanlige store Ord om hvad jeg skyldte „Bladet“ og „Sagen“ der bragte mig til at lade Romanen udkomme i „Morgbl“ med Tilsidesættelse af det Løfte, jeg havde givet Dem.

20 Nu er imidlertid min Sygdom kommen imellem. Jeg har i flere Uger ikke kunnet arbejde paa Fortsættelsen, og jeg kan sikkert beregne, at der vil gaa en Maanedstid til min fuldstændige Rekreation, hvorunder jeg allermindst vil kunne tænke paa at fuldføre et saa strengt selvprøvende og i mange af Kunstens og Livets højeste Forhold saa
25 dybt indgribende Arbejde, som dette. Ved Trykningens Begyndelse i „Morgbl“ lod Borchsenius, som Redaktør, mig udbetale 500 Kroner, der saa skulde skrives paa Afregning efterhaanden som Feuilletonen skred frem eller nyt Manuskript indgik. Jeg har vel endnu Manuskript liggende, som ikke blev afsendt før min Sygdom, og jeg kunde vel
30 saaledes holde Bladet skadesløst for dets Forudbetaling – men en Abnormitet vilde det dog være, at jeg endnu en Tid lod trykke en Feuilleton i det Blad, som har skolemestereret min hele literære „Holdning“, og hvis Aand og Tone vedblivende er en saadan, at jeg højst sandsynligt allerede i næste Uge, eller ved Maanedens Slutning, vil
35 bede mig fritaget for den Ære at faa Bladet tilsendt.

Jeg kan ikke se bedre, end at jeg bliver staaende ved den Standsning, som min Sygdom har medført i Trykningen af Romanen, og at jeg saa, samtidig med at jeg meddeler Redaktionen min Bestemmelse, overdrager Dem som min Forlægger, hos hvem Romanen skal ud-
 5 komme som „Bog“, at afgøre dette mit Mellemværende med „Morgenbl“ – forsaavidt som Bladet endnu har Tilgodehavende hos mig, hvad der iøvrigt ikke kan være store Sager, da der samtidig skyldes mig for indsendte Artikler eller Digte – jeg husker ikke nøje.

Vil De tænke lidt herover, og saa sige mig Deres Mening eller give
 10 mig Deres Raad i saa Henseende.

Naa ja; Brevet bliver langt, men det er jo længe siden jeg har sidet ved Skrivebordet, og der er meget at svare paa, ligesom det i det hele taget altid er mig en Fornøjelse at skrive til Klareboderne – eller Skovgaard – og jeg jo ikke altid kan skrive „paa Vers“.

15 Min Hustru har nok allerede underrettet Dem om den rigtige Modtagelse af den sidste Pengesending – samt hvad der ellers henhører under hendes Departement. Hvad „Streng Herr“ angaar, da har jeg sendt de sidste Korrekturark til Bagges Trykkeri. Bogen kan altsaa nu trykkes færdig. Men man kunde jo tage en tre, fire Explr trykt
 20 som *Manuskript*; og det ene vilde jeg da bede Dem sende Instruktør Bloch med det *Tilføjende*, at han bør sammenligne Slutningen og Begyndelsen (samt vel i det hele taget Stykket) med Theatrets Manuskript; der er flere smaa, men væsentlige Rettelser i Korrekturene. Ligeledes kunde jo et saadant trykt Manuskript sendes som Tilbud
 25 paa mine Vegne til Theatret i *Kristiania* og til *Bergen*. Til Josephson skrev jeg, saaledes som De opgav mig det (ogsaa han kan jo faa det trykte Manuskript) – efter at jeg tillige havde skrevet til Det kgl Theater i Stockholm og meddelt Josephsons Tilbud, samt gjort opmærksom paa, at det i sin Tid tilsendte Manuskript til „Streng Herr-
 30 rer“ var blevet meget forandret under Korrekturene.

Saa er jeg nok foreløbig færdig med Forretningerne. Kun beder jeg Dem sende mig en *Bibel* (De var saa venlig engang at forære mig en, men den ligger nedpakket blandt mine andre Bøger i Roeskilde) og dernæst det *bedste Skrift om Luther*, som udkom for et Par Aar
 35 [siden] paa hans Jubelfest hos Dem (eller hos en anden?) Er Luthers

„Tischreden“ oversat paa Dansk? Det vilde være Skade, om de ikke var, og jeg vilde gerne have dem, netop paa Dansk. Har *De* Peder Palladius' (Plades) Visitatsbog? Og véd De i det hele taget noget om den bedre kirkelige Literatur paa Reformationstiden? Naar jeg kommer tilbage til Danmark vil jeg ret fordybe mig i disse Ting, baade til Gavn for min indre Person og for min Forfattervirksomhed. Medens de yngre Forfattere i Tiden vender sig *fra* Theologien, saa vender jeg tilbage til den. Paa Bunden af den, som dens Kærne, ganske vist mellem mange Skaller, ligger dog *det*, som i det hele taget har Værdi for Livet – ligesom der ogsaa vil komme en ny Tid ovenpaa dette Uføre, hvor en dyb Tilegnelse af Religionens evige Sandheder vil skabe en forædlet Kunst paa den „modernes“ Ruiner.

Og hvis jeg nu endda har sprunget noget over af alt det, som jeg skulde huske, saa maa jeg gemme det til næste Gang. Jeg beklager Dem endda, at De allerede her har faaet saa meget at svare paa, – og saa er jeg forøvrigt helt stolt over, at jeg har faaet saa meget udrettet idag; thi jeg har unægtelig været meget „sløj“ lige indtil de aller sidste Dage.

Med vore hjærteligste Hilsner for Dem og for Deres hele Hjem er jeg

Deres hengivne
Holger Drachmann.

529. Til *Johanne Luise Heiberg*.

Tarvis, Kärnten. Østerrig
23 Juni 85.

Fru Etatsraadinde Johanne Luise Heiberg.

Tør jeg besvære Dem med nogle Linjer og en lille Anmodning, hvortil et Brev fra en fælles Bekendt, Fru Anna Poulsen, nærmest har givet Anledning.

Fru Poulsen tilskrev mig igaar, under Omtalen af min lille Æventyrkomedie „Der var engang“, at hun havde talt med Dem derom, at Stykket havde vundet Deres Bifald, hvad Begyndelse og Slutning angaar, hvorimod De med Hensyn til Midten havde paapeget et „Hul“

i det Psykologiske, en Overspringen af den *synlige* Udvikling i Prinsessens Karakter under hendes Forhold til Prinsen. Fru Poulsen tilføjer, at hun ganske havde tiltraadt Deres Dom, at hun havde følt sig slaaet af det fine og det rigtige deri, og at hun, da hun ikke selv til-
6 troede sig Evnen til punktlig at referere Deres Udtalelser, havde bedet Dem om at give hende dem „skriftligt“ til mig.

Jeg føjer min Bøn til hendes. Jeg har selv savnet noget her, men ikke – som det ofte sker med Digteren – kunnet finde netop *det*, hvori Knuden stak. Jeg indrømmer, at det allerede er en meget væsentlig
10 Ledetraad for mig, denne Deres bestemte Fremhævelse af Mangelen, hvorpaa der skal bødes, for at faa Stykket til ikke at blive et Stykværk men en organisk poetisk Helhed. Og saafremt De – hvad der jo vilde være yderst naturligt – ikke skulde have Tid eller Lejlighed eller Lyst til at gaa videre i Detaillen af Deres saa venligt og velvilligt givne
15 Vink – saa vilde jeg sikkert allerede igennem dette blotte Vink kunne gribe kraftigt ind i Stykkets Gang og maaske faa noget helt og godt ud deraf. Paa den anden Side: De har nu engang gjort denne Begyndelse; og jeg vilde ikke være saa meget af et Menneske, som jeg er (og heller ikke saa meget af en Kunstner) hvis jeg ikke i al Beskedenhed
20 gjorde mit mulige for at formaa Dem til egenhændig at meddele mig Deres nærmere Udtalelser over dette Punkt – saa fuldstændigt, som De i det hele taget finder for godt, og som dette sceniske Arbejde, med alle dets Ufuldkommenheder, muligvis kunde gøre Fordring paa overfor den udmærkede Dame, der har hele Autoritetens Ret til at
25 være meget streng, men ogsaa til at vise Opmuntring dér hvor jeg i dette Tilfælde næppe behøver at forsikre Dem om, at den vil falde i en god Jord.

Med Forsikring om min udmærkede Højagtelse underskriver jeg mig

30 Deres ærbødige

Holger Drachmann.

530. Fra J. C. Jacobsen.

Kjøbenhavn den 25/6 1885

Hr. Holger Drachmann.

Det har glædet mig meget at læse Deres Brev, som vidner om, at De
5 har forstaaet mig, og i hvert Fald ikke har misforstaaet mine aaben-
hjærtige Udtalelser. Dersom mine offentlige og private Forretninger
ikke forbød det, kunde jeg have Lyst til at berøre flere Puncter, hvortil
Deres Breve kunde give mig Anledning, men jeg kan med den bedste
Villie ikke skrive lange Breve. Det er derfor kun et Par Yttringer i
10 Deres første Brev, som jeg vil understrege, fordi de falde sammen med
de Forestillinger, jeg selv har dannet mig om Deres Virksomhed og
fordi jeg troer at det kan være af Vigtighed for Dem, at De stedse har
dem for Øie. De siger nemlig at De er overanstrengt, i hvert Fald
overarbejdet og at De trænger til Ro og senere bemærker De, at en
15 Række af Deres senere Arbejder kun have fundet ringe Afsætning.
Det sidste har vistnok for en Del sin Grund i at De har befundet Dem
i en Overgangsperiode og at Deres Standpunct derfor ikke har staaet
rigtig klart for Publikum, men jeg troer at det ogsaa tildels kan hid-
røre fra, at De i Deres rastløse Iver og i Følelsen af Deres Kraft har
20 produceret for meget og med for korte Mellemrum. Dette er altid mis-
ligt, thi hvor mange have i Nutidens travle Liv, hvor alt jager afsted
med Dampens og Electricitetens Fart, Ro og Tid til at læse og for-
døie flere Skrifter om Aaret af den samme Forfatter? Jeg glæder mig
derfor paa Deres Vegne over at De nu søger Ro og Hvile til at fuld-
25 føre et større og betydningsfuldt Værk. Kan det lykkes Dem med
Digterøie klart at skue og med Digteraand at skildre et Samfunds
Forfald som Følge af Mængdens Mangel paa Forstand til at opfatte
Frihedens Væsen rigtigt og til at gennemskue Ledernes egoistiske
Tænke- og Handlemaade, da vil en saadan digterisk Fremstilling – jeg
30 kunde maaske rigtigere sige: Aabenbaring – sikkert gjøre en langt
mere indtrængende Virkning end alle nok saa fornuftige Lærdomme.

Det er dog ikke særligt af Hensyn til Deres Virksomhed i den nys-
nævnte Retning, at jeg har troet at burde støtte Dem, men det er,
fordi jeg er kommen til den Overbevisning at De med Deres sjældne
35 Begavelse som Digter vil være i Stand til i det Hele at yde værdifulde

Bidrag til at løfte hele Samfundets Aand til det høiere og sandere Blik paa Livet og Tilværelsen, hvortil der for Tiden trænges, thi den høieste Erkjendelse opnaaes jo *ikke alene* gennem Viden; dertil er Følelse og Phantasie og Begeistring for det Skjønne, det Sande og det Store
5 tilvisse ligesaa uundværlig.

Herom kunde jeg endnu have meget at sige, men dette maa opsættes til jeg faaer den Fornøielse at tale med Dem efter Hjemkomsten.

Da man ikke bør vide her i Banken at der sendes Dem Pengemidler
10 fra mig, sender jeg i Morgen en Anvisning paa 1700 Gylden til en god Ven i Wien, Hr. Redacteur Fr. Fasbinder, som vil sende den videre til Dem. Til ham siger jeg kun, at det er en Commission som jeg har paataget mig og som jeg beder ham at besøge.

Med det Ønske at Opholdet i det rolige Hjem i Kärntens Bjerger
15 maa bidrage til at styrke Deres Sundhed og forfriske Deres Kræfter, forbliver jeg

Deres hengivne

J. C. Jacobsen.

At Landstingets Formand, den i sin Tid meget ansete Højesteretsadvokat
20 C. Liebe, nærede Interesse for Drachmann, bekræftes af et Par Breve fra Prof. Drachmann til Sønnen („Fund og Forskning“ XV (1968) 88, 94).

531. Fra C. Liebe.

Kjøbenhavn d: 26 Juni 1885

Hr. Holger Drachmann!

25 Hjemkommen nys fra en Udflugt til Holland og London forefandt jeg Deres sidste Bog, for hvilken jeg takker meget! Det gjør saa godt midt i alt vort Partivrævl og disse Tidens Piinagtighed at forfriskes ved et Digterværk der taler til Alle alvorligt paamindende men dog saa sindigt og – det forekommer mig – styrkende i Tro, Haab og Kjærlig-
30 hed. Det er en god Aand som gaaer igjennem denne Bog og en varm Fædrelandsfølelse der fra alle Sider burde paaskjønnes! Særlig har jeg naturligvis følt mig tiltalt af Afsnittet „Paa en nordlesvigsk Bondegaard“ men jeg er glad for det hele!

Jeg har under Læsningen ikke kunnet lade være at tænke paa en Yttring af Deres Fader fra den Tid De begyndte Deres Forfattervirksomhed; jeg gik dengang til Gymnastik hos ham og under en Samtale om det saa stærkt fremtrædende overraskende Phænomen lagde jeg
 5 ikke Dølgemaal paa at jeg var bange for de store Kræfter der rørte sig i Dem fordi jeg syntes at De var ude paa det vildene Hav og Landingen forekom mig saare uklar og derfor ængstende. Jeg turde ikke være vis paa at De kun vilde hvad godt var og endnu mindre paa at De ikke – nolens volens – vilde rives hen i Tidens fortærende Malstrøm.
 10 Deres Fader beroligede mig da, sigende „vær De kun rolig, der er saamæn intet Ondt i ham, lad ham først faae brusset over, saa skal De nok blive tilfreds!“

Bebudelsen gaaer jo skjønt i Opfyldelse og jeg forbliver med gode Ønsker for Deres Fremtid

15 Deres forbundne

C. Liebe.

532. Fra *Fr. V. Hegel*.

Kjøbenhavn, den 26 Juni 1885.

Kjære Herr Drachmann.

20 For et Par Dage siden bad jeg Deres Frue om at sige Dem Tak for de flere Beviser paa Venlighed, vi have modtaget fra Dem; deriblandt og ikke mindst for Brevet til vor lille Agnes. Endnu engang: ret hjertelig Tak!

At De, kjære Ven, søger at finde Vejen henimod den fuldstændige
 25 Klarhed og Hvile i *religiøs* Henseende, har jeg længe mærket og glædet mig ved, og jeg ønsker og haaber, at det ogsaa omsider vil lykkes Dem. Ja Skade, at Martensen er borte, saa meget mere som han følte en virkelig levende Interesse for Dem; han spurgte jevnligt til Dem og har gjentagne Gange for mig udtalt sin Beklagelse over, at De
 30 intet religiøst Standpunkt havde, og af den Grund troede han aldrig paa Deres Fremtid som Digter. – Jeg siger saa indtrængende jeg formaar: bliv bare ved at søge, og naar det kun er rigtig Alvor, vil De ogsaa naa Maalet paa egen Haand. Jeg sender idag en Pakke med Biblen og tillige nogle Bøger, jeg har faaet fra Lyngø, nemlig 1) N. M.

Petersen: Luthers Levnet, 2) Luthers Bordtaler og 3) Peder Palladius' Visitatsbog ved Heiberg. – Det bedste Skrift *om Luther* skal være: Köstlin's M. Luther, sein Leben und seine Schriften, der er udkommen i Elberfeldt i Aaret 1883. Det koster 18 Mk (2 Bind); men hvis
 5 De ikke vil eje det, kan De vist faa det til Laans fra et Bibliothek derovre. De skriver om jeg véd noget om den bedre kirkelige Literatur paa Reformationstiden. Er det den alm. Reformat. De ønsker at læse om, vilde jeg henvise til Hagenbachs Reformationsgeschichte, som De vel kan faa hvor De er. Er det derimod den specielt danske Kirke-
 10 reformation, De vil gjøre Dem bekendt med, antager jeg, at De bør læse Ludv. Helveg's, der vel er baade den udførligste og den bedste. Fr. Hammerich's Kirkehistorie i 3 Bind har jeg – om jeg ikke husker feil – engang sendt Dem. Men den er maaske for kortfattet?

Bagge er anmodet om at tage 5 Ex. af „Str. Herrer“ og jeg skal,
 15 naar jeg imorgen faar dem, sende 1 Ex til Bloch med den givne Forklaring, til Theatr. i Christiania og Bergen, til Josephson samt et Ex. til Dem Selv. Det er forresten underligt, at Dir. f. d. Kgl. Theater i St. slet ikke har svaret.

Med Hensyn til Deres Forhold til Morgenbladet (Borchsenius) vil
 20 jeg nødig give Raad. Jeg formoder, at B. har overtalt Dem, paa sin ejendommelige Maade, til at love ham Deres Roman „Med den brede Pensel“ til Optagelse i Morgenbladet og dette Løfte vilde jeg i Deres Sted fuldt ud holde; men saa ud over det ikke skrive en Linie i dette Blad. Jeg haaber, at det er en god Fortælling; men den maa jo rent
 25 falde til Jorden ved saaledes at udkomme i smaa Stykker og til ubestemte Tider. Kommer den senere ud som Bog, er den allerede gammel, vil maaske som Følge heraf forblive temmelig upaaagtet, skjøndt yderst faa have læst den. Her i Byen har Bladet vist ikke ret mange Læsere; thi jeg har, bogstavelig talt, ikke hørt et eneste Menneske tale
 30 om det af Fortællingen, der alt er trykt i Bladet, som vel altsaa nærmest læses paa Landet, og hvad forstaar Bønder sig paa o. s. v.

De véd, at jeg har holdt meget af den tidligere saa ærlige og brave Borchsenius og jeg holder af ham endnu, skjøndt han er bleven en politisk Fanatiker og vi saa godt som aldrig ses; men jeg maa ind-
 35 rømme, at han i dette Tilfælde har set ene og alene paa egen eller

Morgenbladets Fordel, og paa samme Maade maa næste[n] alle de Forf. B. kommer i Lag med, yde deres Tribut til det hensygnende Blad, for at holde det i Live. – Berg, som f. T. reiser omkring i Landet fra By til By og præker Oprør mod Regjeringen, har forhaabentlig
 5 om ikke meget lang Tid udspillet sin Rolle; dette ønskes i det mindste af alle fædrelandssindede Mænd og Kvinder. Havde Berg, da han skilte sig fra Europæerne, benyttet Leiligheden til at gjøre en lille Svingning til Højre, var dettes Parti sikkert kommet ham imøde og den hele Situation havde været en hel anden og langt bedre end nu,
 10 da det snart er saa galt som det kan blive. Det er her i Byen et almindeligt Ønske, at Regjeringen vil paa ethvert Punkt træde energisk op mod disse Spektakelmagere og Skraalhalse.

Det glæder mig at se, at De har bestemt Dem til at reise her tilbage i September; det er utvivlsomt det ene rigtige, og naar De bor
 15 ude i Hørsholm maa De, naar De kun Selv vil, jo kunne leve i Fred og Ro. De kjender jo Lægen derude og kunde vel let faa ham eller hans Hustru til at finde en passende Leilighed til Dem. Denne Sag bør tages itide!

Efter hvad jeg hører blive Deres Bøger ikke omtalte i Politiken og det
 20 er bedre end at faa dem rakkert af, hvad de utvivlsomt vilde blive, da De ikke længer hører til Partiet. – Jeg sendte Dem et No. for at De deraf kunde se den Medfart den frafaldne Gjellerups sidste Bog fik. – Deres Søster, Fru Juel Hansen, der i lang Tid har maattet holde Sengen, er nu oppe, men maa ikke bevæge sig. Igaar tog hun ud til en Familie i Frederiks-
 25 borg, hvor hun vil være det meste af Sommeren. I de sidste Par Dage have vi havt en overord. stærk Hede. Det tegner til at blive en udmærket god Høst. – Forleden var jeg sammen med Højesterets-Adv. Liebe, som var saa glad ved Deres sidste Bog. Jeg paalagde ham at skrive et Par venlig[e] Ord til Dem i den Anledning, og det lovede han.

30 Og saa vil jeg af Hjertet ønske Dem, at De snart ganske maa gjenvinde Deres Helbred og at De og Deres kjære Frue og Børn maa tilbringe en rigtig lykkelig Sommer i Tarvis. Mange, mange kjærlige Hilsener for Dem Alle fra Jacob, Julie, Oluffa og

Deres oprigtigt hengivne

Fr. Hegel.

533. Fra *Johanne Luise Heiberg*.

d: 10 Juli 1885.

Hr. Holger Drachmann!

Af Deres Brev af 23de Juni seer jeg, til min Overraskelse, at Fru Emil
 5 Poulsen meget korrekt har meddeelt Dem de Bemærkninger, jeg til
 hende udtalte om Deres originale, stemningsfulde Eventyrkomedie,
 som meget interesserede mig. Jeg ligger nu her ved Hankø-Bad, og har
 ikke Deres Komedie med, men jeg har bedet en Boghandler i Chris-
 tiania om at tilsende mig et Exemplar. Jeg skal da atter see, om De
 10 kan være tjent med nærmere at erfare de Bemærkninger, jeg udtalte
 til Fru Poulsen. Skriftlig tør jeg ikke indlade mig herpaa, men naar
 De atter kommer til Kjøbenhavn, og De fremdeles ønsker at tale med
 mig herom, da er jeg parat hertil.

Deres

15 Johanne Luise Heiberg.

534. Til *August Nissen*.

Feistritzer Alm. Kärnten
 Hotel (?) Osternig
 24 Juli 85.

20 Kære Ven Nissen.

Ja – her sidder jeg – 5,600 Fod over Havets Overflade oppe i Bjær-
 gene paa en Alm et Par Mil fra Tarvis. Hvordan jeg kom herop, det
 véd jeg egentlig ikke ret – men op kom jeg, skønt det kneb svært. Mit
 Hoved var nemlig med Respekt at sige skidt – og har været det en Del
 25 af Sommeren – men saa tog Mutter Sagen overtværs med sin sæd-
 vanlige Energi, og sagde til mig: Du gaar op paa den Alm og bliver
 dér indtil jeg henter Dig ned igen!

Jeg maa give hende Ret; det har hjulpet en hel Del. Her er jeg
 alene – i det mindste omtrent – langt borte fra Varme og Støv og
 30 Bacciller og Aviser og Mennesker. Og det er jo det mærkelige ved
 Mennesker, at engang imellem saa bliver det ene ked af det andet,
 eller de andre, og saa maa man gaa „afsides“ – det vil sige op i Bjær-
 gene, højt tilvejs, hvor man er Vorherre saadan en lille halv Mil nær-

mere end til dagligdags. Man bliver atter frisk og munter; ja man kommer endogsaa til at skrive et fra Uge til Uge opsat Brev.

Og saaledes bliver dette Brev til. Det har længe ventet paa „god Vind“, men hvordan det forøvrigt kommer herfra og til Dig, det maa
 5 Vorherre vide. Véd *han* det ikke, saa véd maaske en mærkelig lille kortstammet Dreng det; han kommer nemlig hver anden Dag drivende herop med et lille overordentlig intelligent Æsel, der bringer friske Provisioner af Kød og Vin, og samme Æsel (nemlig Drengen) forsikrede mig paa sit Slavonisk-Tysk, at han allerede havde bragt
 10 mere end ét Brev ud i den vide Verden.

I Fald dette er Tilfældet, og Du virkelig faar denne Epistel, saa vil jeg ved Lejlighed give Drengen en „Sexerl“ (10 Kreuzer) og den lille Firbenede en dobbelt Ration af det „Hausbrodt“, som jeg ikke selv
 15 formaar at sætte tillivs. Og saa vil jeg forresten takke Dig for dit sidste venlige Brev – o ve, jeg føler, hvor længe det er siden jeg modtog det – og endnu en Gang takke Dig for „sidst“, nemlig for de glade og fornøjelige Dage, vi tilbragte sammen og som jeg tilbragte i dit Hus. Det er dog aabenbart ved saadanne Lejligheder, hvor man rykker hinanden tæt op ad Livet, at man lærer at kende og vurdere hin-
 20 anden. Ved at træffe hinanden blot i Ny og Næ, lærer man det ganske vist ikke.

Forøvrigt skrev Du jo til mig angaaende Bogen, „Danmark leve“. Naa ja; den skulde jo kun være en Appel, et lille Stød i Trompeten – og skøndt alle de højt ærede Venstreorganer gjorde deres til at stoppe
 25 den, saa har jeg dog haft nogen Fornøjelse af at mærke, at man *kan* skaffe sig Lyd endnu for en u-politisk Sag. Men Bogen skulde selvfølgelig ikke – og kunde heller ikke – give noget større eller anskueligere Billed af Nordslesvig og den sønderjyske Kamp. Blot pege derpaa – for at holde Folk vaagne!

30 Naar jeg nu atter vender Næsen hjemad, da er det blevet mig klart, at i disse Forhold og blandt disse Mennesker under deres stadige vaagne Kamp og rørige Virksomhed, maa en Del af min egen Virksomhed falde – men derfor er det ogsaa højst sandsynligt at jeg vælger en By i Nærheden af Grænsen til mit foreløbige Opholdssted, hvorfra
 35 jeg idelig kan gøre Strejftog ind til de Punkter og hos de Mennesker,

som jeg allerede *nu* (saa lidt kendt som jeg er med Forholdene) omfatter med saa megen Varme og Interesse. Maaske klinger det lidt sørgeligt, men sandt er det ikkedestomindre, at Sønderjyderne og den slesvigske Kamp for fædrelandsk Ret og Sprog med alle de Momenter
 5 og Situationer, som derunder hører, foreløbig er det eneste *lyse* Punkt for mig i Danmark. Jeg tør slet ikke tænke paa vor indre Splid – saa taber jeg Modet; men naar jeg tænker paa de Folk, som jeg allerede nu kender og som jeg kan komme til at kende paa „den anden Side af Pælene“, saa føler jeg den Lyst til Arbejde, den Frejdighed, ja lige-
 10 frem det *gode* Humør, som enhver virkelig Digter maa have for at støbe sine Ideer og Planer i den rigtige, den ægte, den vækkende Form. I København vilde jeg kun tilsætte den Friskhed, som jeg har indsamlet mig – og nu *bør* en dansk Digter være frisk.

Selvfølgelig kommer jeg til Kbhv paa et Besøg, blandt andet ogsaa
 15 for Theatrets Skyld, men til et blivende Ophold dér er Luften *foreløbig* ikke sund for mig – det kan jeg nok indsé. Og heri er Emmy ganske enig med mig. Du véd jo, hvad jeg sagde baade til Dig og Valborg, da jeg var hos Jer: Det gælder om for *os Allesammen*, store som smaa derhjemme, at vi holder vort Sind friskt og tillidsfuldt – under
 20 alle Forhold! Og naar man nu frygter for, at man ikke kan *det* i Hovedstaden, saa holder man sig foreløbig lidt i Afstand.

Men hjemefter gaar det – saa at man i Løbet af en halv Snes Timer kan staa midt iblandt sine gode Venner – og saa atter fordufte.

Naa, tag nu dette lille Udbrud (med daarligt Blæk og endnu værre
 25 Pen) for denne Gang! Hils den „kristianiensiske“ Valborg paa det kraftigste – og ligesaa hele Bataillonens nedefter. Og modtag selv min Hilsen og mit Haandslag
 din hengivne

Holger Drachmann.

30 Min Adresse er selvfølgelig: Tarvis.

535. Til Fr. V. Hegel.

Tarvis d. 2 Aug 85

Kære Justitsraad Hegel.

Jeg kommer lige ned fra en „Alm“ (3: en Sæter) 6000 Fod oppe i
 5 Bjærgene, hvor Lægen her havde raadet mig til at gaa op og opholde
 mig nogen Tid. Mit Hoved har nemlig gjort Skrue den sidste Maa-
 nedstid – for en Del vel paa Grund af Varmen, men væsenligst nok
 som Følge af aandelig Anstrengelse. Jeg har læst, tænkt og grublet
 meget, og samtidig med at mit Sind bliver mere roligt og lykkeligt,
 10 saa føler jeg at jeg maa skaane mig betydeligt, for at kunne arbejde
 med friske Kræfter til Efteraaret og Vintren. Jeg finder nu Deres
 Breve her, som jeg takker Dem for, og som jeg skrider til at besvare.

Af Theatret i Bergen kunne man jo forlange 25 Kroner for hver
 Aften Stykket gaar *efter* 4de Opførelse, foruden Honoraret 200 Kr –
 15 eller ogsaa 300 Kroner en Gang for alle.

Med Hensyn til Josephson ved „Nya Teatern“, saa har jeg mod-
 taget et Brev fra ham, hvori han hyler over de daarlige Forhold etc
 etc, samt byder mig det Halve af hvad han først bød mig. Men nu har
 ogsaa det kgl Theaters Direktion i Stockholm udbedet sig Stykket til
 20 fornyet Gennemlæsning og ventelig Antagelse. Jeg beder Dem derfor
 sende omgaaende „Streng Herrer“ til *Direktionen for de kgl Theatre
 i Stockholm*. Det er dog rimeligst at det spilles dér, hvor „Strandby-
 Folk“ blev saa vel modtaget. Jeg skriver da selv til Josephson idag og
 forklarer ham, at Stykket oprindelig først var indsendt til de kgl.
 25 Theatre og at Direktionen altsaa i Grunden har Forkøbsret til Stykket.

Dertil kommer, at jeg endnu ikke kan bestemme mig til at sælge
 Josephson Opførelsesretten til „Der var engang“. Jeg staar nemlig i
 Korrespondance med Fru Etatsraadinde Heiberg, der interesserer sig
 meget varmt for min Æventyrkomedie og (igennem Fru Anna Poul-
 30 sen) har foreslaaet mig en lille Omarbejdelse i Midten af Stykket, saa
 at det fuldt ud kunde komme til at virke scenisk. Rimeligvis vil jeg
 mundtlig forhandle herom, naar jeg kommer hjem.

Huset i Hørsholm maa vi altsaa foreløbig opgive. Jeg havde haft
 saa megen Lyst til at sætte mig fast derhjemme i en Egn, som jeg
 35 kunde lide, og hvor jeg bestandig kunde blive boende, med Arbejde i

en Have etc. etc. Men sligt ordnes dog bedst, naar man *er* hjemme. Nu tænker jeg kun paa, snarest muligt at slippe bort herfra, hvor Varmen er trykkende, og se at komme nordefter saa nær „Grænsen“ som muligt. Jeg føler mig, som sagt, aandelig taget forunderlig vel og glad
 5 tilmode – men jeg har meget liden Lyst til Meddelelser og foreløbig ingen Trang til Produktion. Der samles nok sammen, kan jeg tænke!

Forleden sendte jeg en lille Billet i Anledning af den dobbelte Fødselsdag (d 1 Aug.) Den blev afsendt oppe fra mit Bjærg; jeg haaber, den ankom rigtigt. Jeg beder Dem modtage alle vore hjærteligste Hils-
 10 ner for Dem og den hele Familie ved

Deres hengivne
 Holger Drachmann.

536. Til *Otto Borchsenius*.

Tarvis. Kärnten
 2 Aug. 85.

15

Kære Otto Borchsenius.

Dette gaar ikke – i det mindste foreløbig ikke. Mit Hoved har været angrebet den hele Sommer. Jeg har ikke desto mindre arbejdet paa at kunne holde mit Ord og fuldføre Kunstnerromanen for Morgen-
 20 bladets Feuilleton. Jeg plejer jo ellers at *kunne* naar jeg har *villet*. Men et helt stort Parti af Romanen har jeg maattet lade gaa ud. Den kom ind paa min egen personlige – særlig religiøse – Udvikling, og jeg har i det hele følt mig for svag og for adspredt til at fortsætte med den samme Friskhed, som paabegyndt var.

Her er kun to Alternativer. Jeg henstiller til Redaktionen, hvorvidt
 25 den ønsker at vort Mellemværende afgøres saaledes, at Regnskabet opgøres nu og jeg tilbagebetaler hvad jeg à conto har modtaget ud over det, der tilkommer mig som Honorar for det Trykte – eller ogsaa maa der rolig ventes. Men jeg kan ikke i dette Øjeblik sætte nogen be-
 30 stemt Termin, hvor jeg atter vil tage fat. Blot saa meget kan jeg sige, at Romanen (der ligger mig meget paa Hjærte) selvfølgelig vil blive gjort færdig, samt at jeg haaber at Efteraaret med sin kraftigere Luft atter vil give mig Arbejdslyst og Dygtighed tilbage. Jeg kommer netop

ned fra et Sanatorium til Sæters (6000 Fod oppe i Bjærgene) hvor jeg haabede at blive slagfærdig igen – men uden helt tilfredsstillende Resultat. Nu raader man mig bestemt til at søge et Nordsøbad, hvilket jeg ogsaa – da det ligger paa Hjemvejen – i den nærmeste Fremtid agter at gøre.

Bedst vilde det vel være, om vort Mellemværende nu løstes, idet Sygdom er Hvermands Herre og jeg forøvrigt har gjort, hvad jeg formaaede. Men, som sagt, jeg har jo engang paabegyndt, og jeg lægger Afgørelsen i Redaktionen Haand.

Den øvrige Del af Familien befinder sig Gudskelov vel; men her er meget varmt.

Med vore venligste Hilsner

Din
Holger Drachmann.

537. Fra *Vilhelm Møller*.

Humblebæk 15/8 85

Naa, kjære Drachmann, vil Du saa give mig – eller om Du vil: det „nye nordiske“ – en Haandsrækning? For nu er det paa høje Tid at sanke i Lade; der skal tegnes og skjæres og trykkes, og alt det, véd Du, som kjender Kunstnerne, tager Tid.

Om selve Foretagendet har jeg kun at gjentage, at det ikke har noget som helst Ærinde hverken til højre eller venstre uden dette: at vække Interesse for det danske Aandsliv i Norge-Sverig og omvendt. Det vil blive *skrupuløst* upartisk. Og saa vil det betale pæne Mennesker særdeles pæne Honorarer for at faa Lov til at trykke dem i en særdeles pæn Udstyrelse.

Jeg vedlægger et Billede af Jerndorf, som jeg særlig gjerne vilde have Dig til at skrive et Digt til. Billedet synes mig at „ligge for Dig“. Aftrykket er daarligt, men Du kan nok se „Meningen“: at fremstille Menneskelivet i Dampen, som hvirvler ud fra det pustende Lokomotivs Skorsten. Kan ikke det Emne friste Dig? Jeg vilde – naa ja! det behøver jeg jo ikke at sige, at jeg vilde takke Dig for et Ja.

Der er èn Ting, jeg vilde bede Dig om: at skrive en Fædrelandssang

til os. Men om det havde jeg størst Lyst til at *tale* med Dig. Du kan vel nok tænke Dig, at jeg baade opmærksomt og sympatetisk har læst alt, hvad Du har skrevet med særlig Hævdelse af Nationalitets-Synspunktet: og alligevel har jeg hver Gang havt Lyst til at skjændes lidt
5 med Dig, fordi Du ikke skrev ud fra *vor* Tids (end mindre fra de kommende Dages) Fædrelandskjærlighed, men fra en *svunden* Tids, fra 48's. Ikke sandt, Fædrelandskjærligheden bestaar, men dens Former forgaar: naar vi faktisk synger andre Sange nu, end man i P. A. Heibergs og Øhlenschlägers Dage sang til Danmarks Ære, saa er det,
10 fordi *vor* Fædrelandskjærlighed har en ny Nuance, andre Maal, eller hvad Du nu vil kalde det. Jeg tror, at den naturbeskrivende Fædrelandssang (som Du, udmærket smukt, har den i din Æventyrkomedie) den har ikke ret Sangbund i de aandeligt Unges Hjerter mer. Jeg tror heller ikke, at Sønderjylland kan blive Fanemærke længere paa
15 *samme* Maade, som det var i 48–50, hvor vi sloges med et Tydskland, som vi var jævnbyrdige med i Styrke. Baade det ene og det andet var naturligt og dybest rammende for den Tid, – men hver Tid maa have sine Opgaver og sine Sange. Naturligvis kan jeg ikke sige, hvordan en Fædrelandssang for vore Dage skal være, – det kan kun en Digter
20 instinktmæssigt. Men jeg tror, at den for det første skal have en raskere Rytme, en Marsch-Rytme (læg Mærke til, hvor Bjørnsons „Ja vi elsker dette Landet“ er blevet populær,læg navnlig Mærke til Melodien!); og jeg tror dernæst, at den særlig skal lægge Vægten paa *Hjemmene*, paa *Sammenholdsfølelsen*, paa at vi skal *hjælpe* hinanden
25 til Lys og Lykke og Fremgang paa alle Kanter. Du ved, jeg er alt andet end Socialist; saa naar jeg siger, at *vor* Tids Fædrelandssang skal være paa en Maade socialistisk, saa forstaar Du, at jeg tager ikke Ordet i Parti-Betydning.

Tænk lidt over den Tanke. Jeg er vis paa – thi jeg har lagt Mærke
30 til Varsler og ogsaa til Fuglenes (Digternes) Flugt, – at jeg er paa rette Spor. Og det er naturligvis en Morskab for en Kritiker, om han kunde give et lille Stød til, at den Opgave blev løst, som *skal* løses . . . af den, der bliver Tidens „Herold“, den nye eller unge Tids.

Men maaske Du hverken kan eller vil synge netop den Sang? Har
35 Du bundet dit Hjerte for fast til de gamle og det gamle? . . . Ser Du,

naar jeg skriver netop til Dig om det, saa er det, fordi jeg har tænkt mig tidt, at Du en Gang vilde *fortsætte* der, hvor Du begyndte, ved din lille grønne Digtsamling. Og den Fædrelandssang, jeg mener, den er netop den sindige og klarede *Fortsættelse* af „Engelske Socialister“
 5 osv. osv. . . . Vi fortsætter jo ellers i Reglen til sidst alle sammen dér, hvor vi tog fat, – efter Ordet, at man vender altid tilbage til sin første Kjærlighed.

Skriver Du mig et Par Ord til? Jeg vilde jo gjerne *saa snart* som muligt vide, om Du vil give mig Bidrag, enten det nu blev noget, Du
 10 havde liggende færdigt, eller noget, Du skrev.

Din hengivne

Vilhelm Møller.

538. Fra *Vilhelm Møller*.

Humblebæk 4/9 [1885]

15 Kjære Drachmann!

Tak for dit gode Løfte og tak for dit gode Brev. Det første gjorde „Redaktøren“, det andet „Mennesket“ V. M. glad – ja det vil sige: *Menneske*: blev da forresten glad ved Løftet med, fordi det lige saa vel som Brevet var som et Haandtryk fra gamle Dage.

20 Og glemmer Du ikke dem, saa kan Du tro, jeg glemmer dem mindre endnu. Dels er jeg – det er det eneste Ros, jeg ubetinget vil give mig selv, – trofast. Og dels lader mit Temperament og hvad der sker omkring mig atter og atter mig søge tilbage særlig til hin „lille første Digtsamlings Tid“: den var saa naiv, den Tid, som den var, – vi havde
 25 dog nogle af vore bedste, vore „ædleste“ Øjeblikke i den, tør jeg sige.

Nu, medens jeg sidder og sysler baade med min stakkels Ven J. P.s Efterladenskaber og med Forarbejder til en lille Skildring netop fra de Dage, lever jeg tidt mere i dem end i Øjeblikket. Jeg ser Jer Alle for mig, som I var den Gang, – og sandt at sige: stort synes jeg ikke, nogen
 30 har forandret sig. Livet har slidt bort hist og ætset frem her, men Trækene er de gamle, kjendte. Ja som nu dit Brev til mig forleden, – hvor var det mig ikke fortroligt. Som et Ansigt, der har faaet Skæg om Hagen siden sidst, men hvor Øjnene og Smilet er ganske uforandret.

Tak igjen, Du, for Brevet – og tak for dit Løfte!

Nej det kan tænkes, Du faar Ret: at den Fædrelandssang, jeg tænker mig, den bliver ikke skreven i vor Generation. Jeg er selv bange for det, naar jeg hører efter den indædte Splid og Spræld, og jeg saa ser paa *de* Unge, som *jeg* nu tror bliver Fremtidens Mænd, skjøndt de
 5 ikke har min Velsignelse med til den Bestilling: Bløddyr, der har forset sig paa Bismarck og skal agere Jernkanslere, fremfor alt Folk, der vil *gjøre Karriere*. De vil lade Sympathier, Tro, Længsler, de vil lade *alt* dukke Hovedet og luske væk, bare de kan faa solet deres Brynde efter Magt, Luxus, „Storhed“, i Offenhedens bagte Solskin. Der er, saa
 10 vidt jeg ser, fuldt op af den Ungdom i baade den „konservative“ og den „radikale“ Lejr herhjemme, – der er ogsaa en Del førende *Mænd* af den Art, tror jeg, . . . og hvor skulde en ny Fædrelandssang kunne komme fra dem! En Fædrelandssang faar vi selvfølgelig kun, hvor der er Varme i Blodet, og hvor den Varme faar Lov at gaa for det, den
 15 er, – det bedste.

Men *naar* vi faar en ny Fædrelandssang, som kan samle alle, saa tror jeg, den bliver, som jeg spaar. En ny Form for en ny Nationalitets-Følelse, jeg mener: for en Nationalitets-Følelse, som ikke bunder i *Minder*, men i den levende Virkelighed, det levende Folk. Og ser Du,
 20 naar jeg saa gjerne allerede nu vil have den Sang skreven, saa er det, fordi jeg længes efter Varsler: af Maaden, hvorpaa en slig Sang blev modtagen, vilde n an kunne slutte et og andet om, hvorfra Vinden blæser *særkest* og varigst.

Deri tror jeg, Du vil faa Uret: at Fremtids-Bevægelsen, den virkelige Fremtids-Bevægelse og ikke blot en mislig Reaktion, vil blive enstydig med en Tilbagevenden til naivere Livs- og Tænkeformer. Jeg tror det af en rent abstrakt Grund: fordi det gamle, det svundne vender *aldrig* tilbage. Der var en tydsk Socialøkonom, Indvieren af hele den „kristelige Statsocialisme“, som havde det brillante Valgsprog:
 30 *Vorwärts!* bryd Jer ikke om gamle Laugs-Former osv, sagde han, de er døde, *fordi* de ikke duede længer; find paa noget der passer for vor Tid, som *de* passede for deres Tid, den Gang de *kom op*, – *vorwärts!* . . . Tror Du ikke, der er noget i det? Men saa er jo ogsaa, ved Opfindelser, Handel, Produktion, Samfærdsel, Forskning, Digtning osv.
 35 osv., Livet gjort saa kompliceret, Hjernefibrene blevet saaledes spe-

cialiserede, at der maatte en fuldstændig Raseren til af Intelligens, en Guillotineren af alt det aandelig dygtigste og fineste Landene over, før der kunde brede sig i Højsædet en *ny*, mindre udviklet Generation, som altsaa selvfølgelig medførte og krævede naivere Former. Efter en
 5 Verdenskrig eller efter en Revolution, som man ikke har set Magen til endnu, – ja saa vil der begyndes paa en vis Maade forfra, ad nye Veje. Men før ser jeg ikke, hvordan det skal ske.

Derimod ser jeg godt, at den Del af „Selskabet“, som rekruteres fra de mindre tankevante Samfundslag: Handelskommissar, der tjener sig
 10 op som Grossister og Spekulanter, Gaardskarle, der bliver store Entreprenører osv., – de og deres Familie de ikke blot *vil* kræve, nej de kræver baade en Poesi, en Religion og en „Videnskab“, som er, om Du vil, naivere end den, der i vore Dage er tilbudt dem. Men jeg tror ikke, dette „Selskab“ dikterer i den Retning, som Udviklingen vil
 15 følge.

Naa men, Du, dèt er egenlig bare Fantasterier, med lidt mer eller lidt mindre rigtige Iagttagelser til Fundament og lidt mer eller mindre sikre Slutninger til Sparreværk. For mig hænger det hele sammen i èt eneste Ønske: at hvad Former end Udviklingen klæder sig i, det blot
 20 bestandig maa gaa fremad mod en fyldigere *Forstaaelse* af *Mennesket*; thi Forstaaelsen, tror jeg, vil føre baade Respekten og Hjælpsomheden (Menneskekjærligheden) med sig. Ud fra dèt Ønske ser jeg ogsaa paa vor Tids religiøse og literære Bevægelser, – dem, der af alt aandeligt nu en Gang rammer længst inde i mig. Jeg bryder mig Fanden om,
 25 enten en Digter hører til den eller den „Skole“ eller – aller helst forresten – til slet ingen „Skole“: blot han giver ærlige Bekjendelser af hvad han har følt overfor sig selv og overfor andre, saa er jeg hans Mand. Mest naturlig, hvor han har følt netop ude i disse fine Afskygninger, som er netop *vore* Dages karakteristiske Sjæleliv. Som da *Du*
 30 skrev din „Sakuntala“ eller „Jeg kan ikke sove“: vèd Du, at i saadanne Digte var Du blandt de store Opdagere, dem, der opdagede „nyt Land“ i vor indre Verden? Det, at Du her „opfandt en helt ny Rytme“ (som nok Georg Brandes en Gang skrev) det betyder, at Du opdagede og fastholdt en Følelses-Maade, en Følelses-Form, som af
 35 alle Tider kun *vor* Tid har kjendt. De har elsket før og vil elske til

sidste Time efter os, og de *vil* sitre, som de *har* sitret, i Famlen efter dette Udgrundelige, man har ment at faa udgrundet ved at kalde det Gud: men hos ingen tidligere Slægt og hos ingen senere, der har nyt Blod i Aarerne, fandt og finder Kjærligheds- og Guds-Længslen
 5 netop den Nuance og det Udtryk. . . Forstaar Du: naar jeg træffer saadanne *nye* Følelsesformer fastholdte, saa synes jeg, det højeste i Poesi er naaet, hvordan saa ellers Digteren har baaret sig ad med at faa fat paa dem og hvor han forresten „staar“ i „Partierne“.

Skjøndt – hvad kan det egenlig interessere Dig, hvad *jeg* mener!
 10 Jeg er selv en Mand udenfor Partierne, enig med dette i noget (i al Fald saadan saa længe vi er ved de „store Træk“, ved Talen derom), enig med hint i andet og paa samme Maade, men forresten absolut uvillig til at gaa med nogen som helst Trup gennem Tykt og Tyndt. Jeg vød, at ethvert Parti gjør Uret, fordi det „ser rødt“ tilsidst af
 15 Fanatisme, – og det *vil* jeg ikke være med til. Naturligvis kan jeg overile mig og dømme uretfærdigt privat saa godt som alle: men naar jeg skal skrive, naar jeg skal sige noget, saa det har Præg af en Handling, saa vil jeg have mine Øjne klare til alle Sider og ikke begaa anden Dumhed eller Uret, end den, som min mangelfulde Begavelse og min
 20 skrøbelige Natur er Skyld i . . . Ser Du, af den Grund kan jeg heller slet ikke svare Dig paa, „hvad vil *I* gjøre, hvis det viser sig, at vor Nation synger paa sit sidste Vers?“ Jeg kan kun sige Dig, at foreløbig synes Faren *mig* størst for vor politiske Selvstændighed (hvis Ophør jo ikke i og for sig vilde være enstydig med *Nationens* Død): og den
 25 Fare mener jeg maa søges afværget ved Opbydelsen af al vor *Klogskab* og *Forsigtighed*. Men, at Nationalitets-Følelsen maa styrkes samtidig af al Evne, følger af sig selv: jeg mener blot, som Du vød, at den Følelse er i Færd med at skifte Ham, og at man skal tage den paa Kornet i dens Puppertilstand, ikke i dens Larvetilstand.
 30 Naa – det blev nok et langt Brev. Egenlig er det dumt at *skrive*, – men det kan vel ogsaa føje sig saadan, at vi en Gang *tales* ved om disse Ting, . . . ikke sandt?

Din hengivne

Vilhelm Møller.

Død og Plage! der havde jeg nær glemt en Ting. Forlæggeren af „Juleroser“ vil Pokkers gerne bringe Faksimiler af betydelige nulevende Danskes *Haandskrifter*. De skal ordnes som en opslaaet Vifte, og paa hvert Vifteblad tegner saa en af vore Kunstnere en lille Vignet.

5 Vil Du ikke nok være saa elskværdig at skrive – i Gesvindighed – bare en to, tre, fire Linier med dit Navn under paa det „Blad“, jeg sender Dig: helst nye, men ogsaa gamle Linier, bare „noget af Dig selv“. Og husk saa paa Jerndorffs Billede. Jeg glæder mig til det gode Digt, du sikkert kan skrive til det.

10 539. Til *Fr. V. Hegel*.

Hamborg Grindelallee 31.
9 Septb 85

Kære Justitsraad Hegel.

Tak! Vi har det godt Allesammen her. – Jeg selv ligger paa Vejen ud
15 til Cuxhaven for at dyppe de sidste Rester af min Sommernevøsitet
bort i Nordsøen – og derpaa, rimeligvis i Slutning af Maaneden, gaa
til Købhv for et kortere Besøg. Foreløbig har jeg det bedre end jeg har
haft det hele Sommeren, og jeg benytter min Friskhed og mit gode
Humør til en *fuldstændig Omarbejdelse* af „Der var engang“ efter at
20 Fru Etatsraadinde Heiberg – som jeg maaske skrev Dem til – har
kastet en god Idé ind i mig. Jeg skriver det *helt om i Vers* (gode) og
indretter det samtidig mere stigende i dramatisk Virkning – ogsaa
„Moralen“, Ideen deri, bliver tydeligere fremhævet. Dette Stykke *skal*
spilles i Vinter paa de skandinaviske Scener – og nu lover jeg mig
25 noget ud af det. Jeg kommer ikke til Kbhv. førend jeg har Omarbej-
delsen helt færdig og kan forelægge Fru Heiberg og event. Theatret
(hvilket?) den.

Hvad „Strengte Herrer“ angaar, da har jeg intet hørt fra det kgl
Theater desangaaende – og den Smule jeg flygtigt har set i danske
30 Blade om Theatret viser jo kun at man paa Kongens Nytorv rimelig-
vis begynder hvor man endte ifjor – med Slaphed. Hvornaar skal dog
Ledelsen af vor Nationalscene gaa over i energiske og kunstnerisk-
livsdygtige Hænder? Naa; den Tid kommer vel engang.

Men kunde man dog ikke – saadan bare tilnærmelsesvis – faa at vide, hvornaar det ærede Kongelige agter at opføre dette Stykke? Thi hvorfor skal i Grunden Bergen og Kristiania vedblive at vente? Hvis De ikke kan faa et *bestemt* Svar fra Kongens Nytorv, saa synes jeg at
5 man kan give Bergen og Kristiania fri Hænder. I modsat Fald er det vel rigtigst at de venter i Norge – hvis Terminen da ikke bliver altfor lang – thi saa lad Normændene i Guds Navn lægge for!

Til *Schrøder* kunde De da med det samme svare, at jeg betinger mig et Minimums Honorar af 1000 Kroner – saaledes som i Stock-
10 holm.

Er der ikke indløbet Svar paa „Strg Herrer“ fra d. kgl. Theatre i Stockholm? Hvis der ikke er, vil De da saa ikke i mit Navn skrive og spørge, hvilken Bestemmelse man tager dér – for at jeg atter kan have fri Raadighed over Stykket. Den kgl. Direktion i Stockholm plejer at
15 skulle rykkes engang imellem – det erindrer jeg nu.

Se det var lutter Forretningssvar, og videre kommer jeg næppe den gang. Jeg skrev Dem jo allerede til i Sommer, kære Ven, at mit Indre var fuldt af de forskellige religiøse og kunstneriske Synspunkter for mine kommende Tanker og Digtninger, hvortil Spiren allerede har
20 ligget længe gemt hos mig – lige siden „Bruddet“. Der er snart ikke længer *Brydninger* i mig, men bare godt, dybt, smult Vande, hvori jeg haaber at mangan smuk Sejler skal løbe af Staplen – – – herom mere mundtligt, naar vi ses. Foreløbig vore hjærteligste Hilsner for Dem alle ved

25

Deres hengivne
Holger Drachmann.

Sidst i Septbr. 1885 vendte Drachmann hjem fra Udlændigheden. Indtil hans Familie var fulgt efter, boede han hos Svogeren Aug. Nissen; omkr. 1. Novbr. flyttede de ind i en Lejlighed paa Dronningensvej 26 paa Frederiksberg.

540. Til *Lorentz Dietrichson*.

p. t. Nørrefarimagsgade 23³.
København K.
16 Oktb. 85.

5 Hr. Professor Dietrichson

Formand i det norske Studentersamfund.

Hjemkommen fra et fleraarigt Ophold i Udlandet, ser jeg muligvis paa Tingene her i vore nordiske Lande med et klarere Blik, end da jeg drog bort – selvom jeg ogsaa dengang var begyndt at se med egne
10 Øjne. Hvad der nylig er sket indenfor den Kreds af unge Mænd, som De repræsenterer i Egenskab af Formand, kan kun højlig glæde en til Norden atter Tilbagevendt. Undertiden kan det paa Afstand se ud, som om Alt, hvad der endnu er ungt, levedygtigt og sundt i Norden truedes af Smitte fra et Livssyn, der aldrig synes selv at have været
15 ungt og som nu i det mindste kendeligt bærer Alderdommens Mærker paa sig – men hvergang der protesteres herimod, og særlig saa eftertrykkeligt som nu nylig i Deres Kreds, saa bør denne Protest hilses med Tilslutning fra enhver – han komme fra hvilken Lejr han vil – der sætter ikke blot Studentens men den hele modne Ungdoms aandelige
20 Frihed og Selvbestemmelsesret højere end enkelt Mands og enkelt Evnes dictatoriske Vilkaarlighed.

De store menneskelige Evner i Ære! men der er stadig noget, der gaar forud for selv de mest „fremskredne“ – og det er den menneskelige Sjæls Tillid til de usammensatte Følelsers Styrke og Rækkevidde.
25 Godheden, Barmhjærtigheden, Opofrelse, Taalmodighed, Glæde midt i Alvoren og Haab midt under Skuffelser – det er den virkelige Avantgarde af de evige Forestillinger og Principer, hvis Værdi som ledende Magt staar uanfægtet af alle temporære „Livssyn“ – og mest af de mest moderne.

30 Muligvis kommer Ungdommen i vore Tider kun ad Omveje til en saadan Anskuelse. Rimeligvis er det ikke saa ganske let at være „ung“ i vore Dage – men at der blandt den studerende Ungdom i vort Nabo- og Frændeland Norge findes saa mange, der ikke have givet efter for Fristelsen til at kalde en mægtig Evne „vor Fører“ – Tidens Fører! –
35 det har for min egen ringe Del været mig til stor Betryggelse at erfare,

og jeg beder Dem, Hr. Formand, bringe et Udtryk for min Glæde herover til de paagældende norske Studenters Kundskab.

Med Højagtelse

Deres ærbødige

Holger Drachmann.

5

541. Til *Fr. V. Hegel*.

Dronningens Vej 26
Frederiksberg.
25 Novb 85

10 Kære Justitsraad Hegel.

Jeg har nu ordnet mine Manuskripter fra Sommeren og lagt Planen for Vinterarbejdet, saaledes at jeg her kan meddele Dem, hvad der vil kunne udkomme til Foraaret og hvad der allerede kan paabegyndes i Vinter. Jeg tror, jeg fortalte Dem, da De sidst var her, at jeg læste
15 den første Halvdel af „Alkibiades“ op i Studenterforeningen og at den vakte den Interesse, som jeg havde ventet mig men som tillige glædede mig personlig at modtage Beviset for. Jeg har underkastet Stykket saadanne Forkortelser og Ændringer, som vare til dets Gavn, men „Alkibiades“ vil ikkedestomindre være at betragte som en *Bog*, et
20 Læsedrama, hvor de lyriske Momenter faa Lov til at staa i deres Styrke og Skønhed – saa kan der altid senere hen tænkes paa en Bearbejdelse for Scenen. At Læsedramaet vil virke imponerende, naar det foreligger i hel, sluttet Skikkelse, derom har jeg Lov til selv at have en Mening efter at have anvendt saa megen Flid og saa megen
25 Erfaring derpaa. Det er ført frem til tre Fjerdedelen af sin Størrelse, og det vil blive endt noget efter Nytaar. Selvfølgelig vil den eventuelle Bearbejdelse for Scenen kun blive et Theater-Manuscript (omtrent som jeg kan tænke mig Ibsens „Brand“ eller „Per Gynt“, naar de opføres) og dette vil ikke vedkomme Digterværket som *Bog*.

30 Fra disse to Sommere i Udlandet skriver sig desuden Planen til og den paabegyndte Udførelse af *min* „Adam Homo“ – nemlig det store fortællende Digt „Nybyggere“. Jeg tror, at jeg i sin Tid meddelte Dem noget herom, men da netop dette Digterværk i sig rummer og afgiver

Forklaringen paa hele den aandelige Krise, jeg har gennemløbet i de sidste 3-4 Aar og som nu er afsluttet i det Stade, jeg ogsaa udadtil har indtaget ideelt og religiøst, politisk og literært, saa har mine Meddelelser herom, særlig i denne Sommer, selvfølgelig maattet være en Del
5 reserverede – hvad jeg ikke tror, og heller ikke haaber, at De har mistydet.

Grundlaget for denne Digtning har jeg lagt i den hellige Skrift, Fundamentet for Enhver, der vil opdrage sig selv og derigennem opdrage andre – den Bog, hvortil jeg selv bestandig er vendt tilbage,
10 hvergang Tvivl eller Uro vilde bemægtige sig mit Sind. Forøvrigt er Rammen bred, som den maa være i enhver episk Digtning, der vil afspejle sin Tid og fortælle baade den Enkeltes og de Manges Levnetsløb. Æmnet er broget og afvekslende; jeg har baade Studier og Erfaringer at øse af, og Bogen vil – derfor kan jeg indestaa baade med
15 min Person og mit Talent – komme til at beskæftige Sindene i vide Kredse.

Men det er mit Forslag til Dem, at dette Arbejde udgives i Hæfter, med capitelvis Afslutning eller Afrunding af hvert; hvad ogsaa hele Arbejdets Karakter og Størrelse berettiger det til. Maaske ulige store
20 Hæfter, eftersom Handlingens fremadskridende Gang selv naturligt medfører Inddelingen. Vilkaarene for mit Arbejde maa da være saaledes, at Honoraret for hvert Ark deles i to lige store Dele, hvoraf den ene afdrager paa min Gæld til Dem og den anden tilsendes mig for hver ny Levering af Manuscript. Ogsaa er det mit Forslag til Dem, at
25 de samme Vilkaar gælder for „Alkibiades“, nemlig at Honoraret for hvert Ark, som De modtager, deles ligeligt mellem Dem og mig. At jeg helst vilde vedblive at sende Dem Manuscript til Trykning og Udgivelse uden selv at oppebære Honorar derfor, lige indtil min Gæld var afgjort til Dem – derom behøver jeg vel ikke at sige mange Ord,
30 thi enhver brav Mand vil helst snarest muligt ud af et Gældsforhold, selv om det har den mildeste Form. Men jeg maatte da i Mellemtiden leve af Luften, hvad der nu engang er en fysisk Umulighed. Her bliver jo ikke tale om Forskud, men stadig om Løn for præsteret Arbejde; og hvis ikke Forholdet imellem os kan ordnes saaledes – som det jo iøvrigt tidligere før Rejsen var – saa maa jeg ganske opgive min digte-
35

riske Virksomhed og udelukkende arbejde i Journalistiken, hvortil jeg ikke savner Opfordringer, men som rigtignok yderligere vil trække Afgørelsen af mit Mellemværende til Dem i Langdrag.

Heldigvis er der en stor indre Fasthed og Sindsligevægt hos mig
 5 netop under disse urolige og vanskelige Tider herhjemme. Dette skylder jeg ubetinget Opholdet i Udlandet og Virkningerne derfra baade paa de Domme, jeg fælder over Menneskene, og de Fordringer, jeg stiller til mig selv. Rejsen skylder jeg atter Dem ω : den Tillid, De har næret til mine Evner og min Karakter. De har taget Part i min Ud-
 10 vikling – og naar jeg forsikrer Dem om, at jeg nærer den roligste Overbevisning om at jeg har valgt det *Beds:e* i min Stilling til mit Land og mit Folk, saa vil De ogsaa vide i vort fremtidige Forhold at træffe de Afgørelser, der sikrer Deres eget Tarv, mit, og den danske Literaturs.

15 Med mange Hilsner fra Børnene, der takker for Gaven, er jeg
 Deres hengivne
 Holger Drachmann.

Apropo: nu er Chef, Censor og Skuespillerne i den ønskeligste Enighed om Æventyrkomediens dramatiske Virkning efter den store
 20 Omarbejdelse.

542. Fra *Viggo Drewsen*.

25/2 86

Kære Drachmann,
 tak for Alkibiades. Jeg havde læst den inden jeg fik den og glædet mig
 25 over de overordentlig mange ypperlige Partier deri; kun kunde jeg have ønsket, at den var bleven skrevet før den peloponnesiske Krig; maaske Alkibiades da var bleven mere Alkibiades. –

Det forekommer mig, at – som Du før hin berømmelige Krig var inde i Noget, der ikke fuldt stemmede med Din Natur – saaledes er Du
 30 efter Krigen kommen ind i Noget, der ej heller ganske egner sig for Dit Væsen. Det er (for mig) som om Du har villet springe bort fra Dit daværende kun halvselve Selv, men som om Du har gjort saa væl-

dig et Spring, at Du er sprungen forbi Dig selv hen i Noget, der ikke heller helt er Dig. Jeg tænker herved ikke paa saadant Noget, som Venstre eller Højre, Europæer eller Dansker, Græker eller Jøde. Skide være med det. Jeg tænker rent og skært paa Din Natur.

5 Men maaske tager jeg fejl. Jeg har jo ikke fulgt med Dig i Krigstiden og derefter. Der er jo kommen ligesom et Dødvande mellem os; jeg véd ikke rigtigt hvorfor. Blot En af os behøvede at have skvulpet op deri, saa var der atter bleven klar Sø.

Ak de mange dejlige Whiskyer, som ikke ere bleven drukkede!

10 Og de mange dybe og træffende Ord, som ikke ere bleven sagte! Vil *Du* eller skal jeg skvulpe?

Længes *Du* efter Whisky eller er det mig, der længes?

Trænger *Du* til at sige dybe Ord eller jeg til at høre dem sagte?

Jeg véd En, der bor Marstrandsvej No 2, som endnu ikke har drukket al sin Whisky, og i ethvert Tilfælde har nogle Flasker Rødvind i Behold.

Jeg véd en Mand, der har en Kone, som er mistænkt for Misstemning, men som ikke er utilbøjelig til at ryge en figurlig Fredspibe med en Flamlænder, naar Fredspiben blot ikke skal stoppes med det fælles

20 Had til Gennembryderen for alle Gennembrudsmændene.

Din Ven

Viggo Dr.

543. Fra *Bjørnstjerne Bjørnson*.

Paris, rue Faraday 15, Les Ternes
1ste mars 1886

25

Kære Drachmann, med „Alkibiades“ har du nærmet dig og måske inledet et afsnit af din digtning, jeg tror dig kallet til: det historiske dramatiske billede, givet nøjagtig i form (også sprog-form) og stil fra sin tid. Men istedetfor at begynde med et stort værk og lyrisk ødselhed, så skal du vælge en ganske liten ramme (i alle fall til at begynde med) og la lyriken varme stæmningens undergrun. På denne måde må det, som er maler i dig, og som nu lever exotisk, bli en historisk rekonstruktør for dit poetisk-psykologiske ingenium, og samarbejdet aldeles

uforligneligt. Selv har jeg ofte tænkt at begynde på sligt; navnlig vrimler der af stof omkring Hans og Kristian den andre i Allens historie. Men giv idag et roccoco-billede, imorgen et renaissance, i overmorgen et fra vore bedste-forældre! Hvis du – ænnelig en gang! – gir dig tid, 5 er jeg overbevist om, at *du* er mannen, og at på dig venter et i vor literatur nyt genre: dette! Så gælder det at ta et aldeles neutralt stof og af beskedent omfang. Hvad siger du til det?

Naturligvis vet du, at jeg ikke finder dig „tvedelt“, at jeg vet, du er den samme idag som igår, om og din udvikling driver dig, og om- 10 givelserne gir dig andre koulisser at agere mællem, og om du også selv ofte klæder dig om. Du trænger, mere æn nogen jeg kænner, til kærlig skønsomhed, stille råd og god, sandru tolkning; og da er du, når du i slik omgang overlates til dig selv, det snilleste, mest frisinnede mænneske i Danmark. Jeg vilde innerlig ønske, at du ikke levede hjemme. 15 Og at du fant dig opgaver, som henvførte dig ved sine strænge kunstkrav. –

Du er ganske vist også en strids-man; men af dem, der hugger til og sejrer æller faller; til de lange belejringer og lejr-livet passer du på ingen måte – som antagelig ikke det danske folk i det store og hele. 20 Skal det opdrages til det, så hold dig undaf; du *vil aldrig* komme til at inrangeres i den ny flok; af lutter utålmod kommer du til at springe en stun over på hvær side! Enhver må udvikle sin ævne til det, den har muligheder for, – bliv hos kunsten og træd engang imællem dønen i krigernes gæste-hal æller stig op på højen og se på slag-linjerne og 25 syng; . . . men lad den daglige dont være deres og ikke din! Med mig er det annerledes.

Hils din prægtige hustru hjærtelig fra Karoline og mig! Jeg glæder mig til engang at få være sammen med dere igæn, og min hustru ikke mindre! Din store natur, din glimrende udstyring, hennes ælskelige 30 måte er os evig uforglæmmelig og altid dragende.

Din tro
Bjørnst. Bjørnson

Karl Gjellerup følte sig efter det Brud med Brandesianismen, der markeredes ved Bogen „Vandreaaret“, mere og mere draget mod Tyskland og havde foreløbig for godt to Aar slaaet sig ned i Dresden. En medvirkende Aarsag hertil var hans Kærlighed til den tyskfødte Eugenia Heusinger, som han 1887, efter at hendes Ægteskab med Kapelmusikus Fritz Bendix var blevet opløst, blev gift med.

544. *Fra Karl Gjellerup.*

Dresden d. 3 Marts 1886.
Seilergasse 13. 2.

10 Kære og eneste Kollega paa det danske Parnas (andre iøvrig ufortalt), jeg tager mig den Frihed at sende dig et lidet Rykkerbrev.

Morgenbl har længe ved ikke at indfinde sig straffet mig fordi jeg har været saa udemokratisk at skrive Tragedier og dramatiske Digte i Stedet for at fylde dets Spalter. Desto mere overrasket blev jeg imorges paa Sengen ved at faa et Nummer bragt ind, ved hvis Udfoldelse min Overraskelse antog et uhyre Omfang da jeg i Spidsen saa en Anmeldelse af din Alkibiades – om hvilken Anmeldelse jeg ikke vil sige andet ondt – eller godt – end at Hovedindholdet kunde jeg selv have skrevet, hvis jeg fik en saadan Stileopgave, uden at kende andet af Stykket end jeg gør nemlig Titelbladet og Historien.

Da altsaa denne Anmeldelse intet væsentligt har lært mig (efter Anmeldelsers Skik) længes jeg saa meget mer efter Bogen selv og beder dig endelig sende mig den snart, da jeg véd at det dog er din Hensigt, og tillige at du er noget glemsom med Mæcenateksamplerer, saa at jeg undertiden har faaet mit efter selv at have købt et.

Dersom jeg ikke vidste fra dig selv at Havet „vexler som Digterens eget, evig bevægede Sind“ og vice versa – vilde det have undret mig meget, efter vore Samtaler her i September, at høre at du har slaaet dig til Ro i Danmark ja endogsaa i København – saa vidt jeg véd. Lad mig dog høre et Par Ord om dit private Liv f. Ex om hvilke Hermer du efter et natligt Orgie har ødelagt i de „offentlige Anlæg“ – om Niels Juel endnu staar paa sine Kanoner, og lignende. – Item om der er nogen Udsigt til at du i Foraarstiden fra Nordens Athen skulde begive dig [til] det østrigske Sardes, saa at vi paa Vejen kunde ses og

kunde nyde mere godt af hinandens Tanker end det kan ske ved Hjælp af Breve mellem to ikke brevskrivende Medlemmer af Samfundet.

Hvad mig angaar, saa er der ikke synderlig andet at berette end at
6 jeg har forfærdet Theatret ved Indleveringen af den blodige Saint-
Just – en maalløs Forfærdelse – og derpaa over Hals og Hoved er rejst
fra Paris til Grækenland, hvor jeg just nu er i Færd med at lade
Apollo besøge Muserne paa Helikon – en harmløs Sysselsættelse fra
min Side, hvorved jeg ikke skulde synes at kunne fornærme Nogen
10 men dog sikkert gør det, for, som du rigelig ved, er der nok stump-
vingede Ænder, som anser det for en personlig Fornærmelse, en særlig
mod dem rettet Ondskab, at Svanerne flyver.

Jeg holdt mig virkelig dit Raad efterretteligt. I fire Uger efter at
du var rejst rørte jeg ikke ved Saint-Just eller ved noget andet, men
15 læste Romaner, spadserede og havde Snue.

Hils din Hustru meget; hun skriver nok lidt, hvis du ikke kan overvinde dig til dette tidsrøvende Arbejde.

Det var saa kedeligt at hun pludselig skulde blive syg og at I maatte
bort. Eugenia sagde flere Gange i Løbet af Eftermiddagen: „vi skulde
20 haft saadan en hyggelig Aften“. Hun hilser venligst.

Lev nu altsaa vel og lad mig om ikke altfor længe høre fra dig saavel literært som privat.

Din hengivne Ven
Karl Gjellerup.

25 I havde hørt fra os, hvis I havde holdt Ord og sendt os nogle Linjer fra Hamborg om hvordan din Hustru havde det. Poestion var her: han havde forgæves søgt jer i Hamburg. Jeg var sammen med ham begge Dage, og han var meget venlig.

545. Til *Otto Borchsenius*.

Dronningens Vej 26.
Frederiksberg.
7 Marts 86.

5 Til *Otto Borchsenius*.

Jeg har ikke skrevet til Bjørnson i de sidste Par Aar. Som Svar paa en Tilsendelse af „*Alkibiades*“, faar jeg idag et Brev fra ham, hvoraf jeg hidsætter følgende.

„Med „*Alkibiades*“ har Du nærmet Dig og måske inledet et afsnit
10 af din digtning, jeg tror Dig kallet til: det historisk dramatiske Billed, givet nøjagtig i form (også sprog-farve) og stil fra sin tid. Men istedetfor at begynde med et stort værk og lyrisk ødselhed, så skal Du vælge en ganske liten ramme (i alle fald til at begynde med) og la lyriken varme stæmningens undergrun. På denne måde må det, som er maler i
15 Dig, og som nu lever exotisk, bli en historisk rekonstruktør for dit poetisk-psykologiske ingenium, og samarbejdet aldeles uforligneligt. osv. osv.“ Han fortsætter „Naturligvis vet du, at jeg ikke finder Dig „tvedelt“, at jeg vet, Du er den samme idag som igår, om og din udvikling driver dig, og omgivelserne gir Dig andre kulisser at agere
20 imellem, og om Du også selv ofte klæder dig om. Du trænger, mere æn nogen jeg kænner, til kærlig skønsomhed, stille råd, og god, sandru tolkning; og da er Du, når Du i slik omgang overlates til Dig selv, det snilleste, mest frisindede menneske i Danmark. Jeg vilde innerlig ønske, at Du ikke levede hjemme Du er ganske vist også en
25 strids-man, men af dem, der hugger til og sejrer eller faller; til de lange belejringer og lejr-Livet passer du på ingen måde – som antagelig ikke det danske folk i det store og hele. Skal det opdrages til det, så hold dig undaf. Du *vil aldrig* komme til at inrangeres i den ny flok; af lutter utålmod kommer Du til at springe en streg over på hver side!
30 Enhver må udvikle sin ævne til det, den har muligheder for – osv. osv.“

Jeg hidsætter dette Uddrag uden nogen Kommentar. Jeg kunde baade understrege og overstrege forskelligt heri. Men Bjørnson er jo ikke alene en Storhed men ogsaa en Mand, hvis *Domme* endnu høres paa den Side, hvorfra jeg har vendt mig, efter at „Siden“ blev mig
35 uataalelig ved sit Sneversyn, sin Underkendelse af den danske, histo-

riske Stats-Idé, sine buldrende Fraser og faae Handlinger – og fremfor alt sit Parti-Tyranni. Jeg hader alle Tyranner, baade de purpurne og de Vadmels. Og her er intet Purpur i Danmark, som kan genere, men her truer med at blive et Demagogi, som idetmindste maa blive *Kunst-
5 neren* en Fjende.

Istedetfor alle aabenbare eller skjulte Bagvaskelser, og istedetfor at behandle et dramatisk Værk – der forudsætter Talent, Studier og Tid – som man behandler en henjasket Novelle ved en afjasket Parti-Kritik – burde mine tidligere Venner tage sig den store Bjørns Ord ad
10 notam: om den kærlige Skønsomhed, de stille Raad og den gode, sandru Tolkning!

Dette siger jeg – og sender til Dig – med saa meget mere Beføjelse, som jeg gør mig et ærligt og kraftigt Menneskes Umage med at søge *Mennesker* paa begge Sider af den store Spalte i vort lille Samfund,
15 bortsét fra, hvilke Hænder der i Øjeblikket udstrækkes vinkende eller truende mod mig.

Mit Afspærringssystem vil jeg blive tro, indtil Mennesker paa begge Sider af Spalten enes om at give Kunsten, hvad Kunstens er, Historien hvad Historiens Ret er, *Friheden* hvad Frihedens er.

20 Men dette er formodenlig foreløbig talt til Vinden.

Holger Drachmann.

546. Til *Bjørnstjerne Bjørnson*.

Dronningens Vej.
Frederiksberg.
7 Marts 86.

25

Kære Bjørnson!

Tak for dit Brev! Dine Ord har nu, som de altid har haft, den Klang baade af Venskab og af Forstaaelse, af Kunstnerens Myndighed og af Menneskets Syn, som gør at jeg maa laane dem Øre og lægge dem ned
30 i mig til Drøftelse og muligvis til Efterfølgelse – hvad Kunsten angaar.

Og egentlig handler dine Linjer ogsaa kun om Kunsten. Hvorfor jeg er Dig taknemlig. Thi paa de øvrige Omraader – de sociale, politiske etc – kunde vi sandsynligvis snakke længe frem og tilbage, uden

noget sikkert Udbytte for nærværende. Hvis det stod til mig, saa levede jeg ikke her i Danmark; men jeg er foreløbig sat „paa Grund“, og maa vente taalmodig indtil Højvandet atter kan løfte mig og bære mig langt bort herfra. Mest Lyst havde jeg til at leve i den angelsachsiske

5 Race, enten paa den anden Side af Kanalen eller paa den anden Side Atlanterhavet – og da nærmest for Børnenes Fremtids Skyld. Thi med Fremtiden ser det bedrøveligt ud hos os. Højre og Venstre! det er det evige Omkvæd, og man skriger sig til Slutningen saa hæst og døvt i dette Raab, at Gennemsnitsmaalet for hele Landets aandelige Productionsevne synker under Nul. Danmark er et historisk gammelt Land

10 og et Land, der har produceret meget aandeligt Liv. Men Landets bredere og bedre Lag, der stadig fordrer Historiens Ret og Videnskabs-Kunstens Ret, de bliver omsider trætte, mismodige, sløve af at se *Politik* som Surrogat for alt andet Livsrøre. I dette Mismod gaar

15 man idag hen og støtter sig, segnefærdig, til en brav, uegennyttig, bornéret Karakter som Estrup – blot fordi han siger: Hertil og ikke videre! Man sige, hvad man vil: der er noget ved en *Karakter*, der i saadanne vemodige Tider virker som Kraft, ja som Aand. Men vort „Højre“ kommer ikke videre end hertil, nemlig til at lade en Karakter

20 tale for sig. Det gentager de gamle Sandheder, der blot virke som nye, fordi de fremsættes med den Naivitetsens Inderlighed, der klinger omtrent som et Bibelsprog blandt Blasfemier. Og vort „Venstre“? – Jeg tror, med mit nøje Kendskab hertil, at vi intet Venstre havde mere, hvis I ikke holdt paa med at lave en Republik deroppe i Norge.

25 Hvad I vil med *den*, det skønner jeg ikke. Thi at en „Republik“ i og for sig ikke er bedre end „Kongedømme“ i og for sig – dertil er dog vel det moderne Individ kommet i sit Skarpsyn. Kong Sverdrup eller Kong Oskar! ja om Forladelse, saa be'r jeg om den sidste; thi i den Skygge, som han kaster hen over Landet, kan der dog endnu trives

30 nogle Forestillinger om Livets Finhed, Urbanitet, Kunst-Erkendelse, ja egentlig talt om *Frihed*, forsaavidt som kun det Menneske, der vasker sig og skifter Linned, kan kaldes frit! Saa længe Masserne endnu tyranniseres af Lus og slette Boliger, saa længe beder jeg Guderne bevare de konstitutionelle Konger – selvom en saadan Kæmpe

35 som den store Bjørn slaar dem overende.

Nej, Fa'rllil! Nøden i Norden ligger i de tre søndrede Lande, hvert med sit Apparat af Forfængelighed og Originalitets-Stræv. Det er en Samler, en Bismarck, vi skal have, og *jeg* tror, at han engang vil fremstaa som Normand, efterdi jeg sætter den største Tillid til den norske
 5 Styrke i Tanke og i Handling. Men jo mere der vrøvles og rodes sammen og eksperimenteres af de tre saa nært paarørende Nationaliteter, jo dybere kommer vi ned i Tysklands Ælte før 48 – og jo vanskeligere vil en Samlings-Tanke have for at realisere sig igennem den store, enkelte Mand. Nu betaler Sverdrup Drikkepenge til alle de Hajdukker, der har hjulpet ham. Kong Oskar æsthetiserer, og Kong
 10 Kristian er en brav Mand, der ligesaalidt kan gøre for at Spørgsmaalet Nordslesvig er et aabent Saar paa vort Statslegeme, som han kan gøre noget til at hele og læge vor Forfatningsstrid. Den er ulægelig, thi den bunder dybt i vort udenrigske Anliggende. Og Danmark vil gaa redningsløst under, hvis ikke i det mindste *Haabet*, Troen paa en nordisk
 15 Samler og Fuldbyrder af „Brørefolkenes“ Enhed kan faa slaaet Rod i Gemyterne. Ellers bliver det Socialdemokraterne, der ligge inde med Fremtiden. Og saa, Godnat Frihed, Kunst, Skønhed, Individualitet!

Har *Du* ikke Magt til at sige noget saadant? Du er jo ellers den, der
 20 har Magt og Myndighed til at sige netop det, som ingen anden tør eller vil her i Norden? –

Naa; dette fører for vidt. Saa vilde jeg forresten blot sige Dig, at jeg har haft en stor Glæde af at se „Geografi og Kærlighed“. Imod Sædvane har jeg tre, fire Gange set dette Stykke, og jeg kommer bestandig tilbage til det samme Indtryk af ren, god Luft, befriende Lune, en nordisk Blanding af Kyskhed og Skæmt, en Udtalelse af netop Alt det, der ligger og venter paa den modne Mands frejdige Selvbekendelser – uden at Stuen er parfumeret med fransk Slaphed og sterilt Raisonnement. Sidste Akt stod, for Spillet Vedkommende, ikke paa Højde med
 30 de to første – har vel ogsaa nogen Skavank i det Dramatiske, forsaa-vidt som man pludselig skal tage den unge Maler au serieux.

Naa; men Samtalen ved Bordet med Datteren – Hero og Leander – den stjernebesaaede Himmel over Middelhavet . . . se det er Digtning, Kærne, Kunst, Befrielse!!

35 Og Livet bliver tungere for hver Dag.

Min og min Kones hjærteligste Hilsen til din Karoline, og mit Haandtryk til Dig, brave Store!

Din, som altid
Holger Drachmann.

5 547. Til Karl Gjellerup.

Dronningens Vej 26.
Frederiksberg. Kbhv.
Den 10 Marts 86.

Kære Ven.

10 Hermed „Alkibiades“. Lad den bekomme Dig vel at læse – ligesom den har bekommet mig vel at skrive! Og bryd i hvert Fald ikke dit Hoved med at finde *den* æsthetiske Kategori, som de danske Aviser i denne Tid forgæves søger for denne min lyrisk-episk-dramatiske Musas Sidstfødte.

15 Oremus!

Lader os Alle bede: 1) at din Saint-Just ikke vil gøre sig noget forfængeligt Haab om at se Rampens Lys over sine ædle (!) Træk paa vort Kongelige Brædder i den første Menneskealder – men derimod vil henvende sig til Boghandelen og skinne over Landet.

20 2) at Du ikke vil vende for tidligt hjem til Sjølund's fagre Sletter fra dit frivillige Exil i Zwinger-Staden. Thi her er ikke godt at være.

3) at Du ikke vil trættes eller udsultes ved dit heroiske Forsæt om at vedblive at skrive *Poesi*.

og endelig 4) at Du ikke vil lade Dig lokke eller true til at tage
25 nogetsomhelst evropæisk Demokrati i Forsvar – og for den Sags Skyld heller intet Oligarki – thi Fremtiden tilhører kun det „enkelte Menneske“, med Eftertryk baade paa *enkelt* og paa *Menneske*!

Forresten indeholdes Alt, hvad der ellers er at sige om gamle Danmark, i Matrosens bekendte Fortolkning af de tre Bogstaver paa den
30 vestlige Gavlfacade af Holmens Kirke: R F P – „Riget fattes Penge“. Vi staar alle i og gaar en økonomisk Misère imøde. Hvorefter alle og enhver sig haver at rette!

Hvis *det* maaske kan opdrage en ny (og bedre) Slægt – saa meget desbedre! Hvis ikke – naa ja, saa ligger vi der, alle i Hob!

Jeg er tilbøjelig til at tro paa den horisontale Udgang af Konflikten. Men jeg skal glæde mig, naar jeg bliver skuffet.

Jeg begyndte at faa Øjnene op i Hamborg – og derfor rejste vi hjem. Saa var Emmy skrantende en Del af Vintren; men nu er hun heldigvis all right. Børnene ligesaa! Her er kommen blaa Gendarmer – og „Politiken“ griber om sig. Den store Kielland er gaaet ind i „Maadeligheden“ og derpaa gaaet fallit. Der samles ind til ham, for at han kan rejse til Paris og lære at skrive nogle nye Noveller – efter at de gamle var udsolgt. Dette er nærmest det Interessanteste i Literaturen.

Hvad mig angaar, da arbejder jeg 12 Timer i Døgnet (foruden Maaltiderne at regne). Dette gør jeg nærmest for at kunne eksistere – men undertiden dog ogsaa for min Fornøjelse. Om to Aar vil jeg have opnaaet at faa ganske hvide Haar. Saa bliver jeg en „smuk gammel Mand“ – omtrent som Erik Bøgh minus hans Paryk.

Det kgl. Theater er ved at gaa fallit – men dog ikke fordi det spiller mine Stykker; thi de spilles ikke. Man siger at Pietro Krohn er ved at blive Direktør og allerede har givet Dhrr. Henrik Ibsen-Otto Benzons Edv Brandes (med Tugt at mælde) Forskud paa dramatiske Mesterværker. Naar denne Æra begynder, vil jeg formodenlig være endt som Korrektør i „Berlingske“ eller „Nationaltidende“. Hony soit qui mal y pense!

Dette er, saa noget nær, det Vigtigste af, hvad der omtrent kan tilbyde sig af Udsigter for Dig. Jeg vil haabe, kære Ven, at Eugenia maa trøste Dig med sit bedste Smil. Lad hende endelig ikke falde sammen – hun er saa blid og rar. Og vær selv fast og lad „Sanggudinden“ vedblive at opmuntre Dig. Du er yngre end jeg det er en uhyre Fordel.

Jeg selv vilde ønske, at jeg kunde blive Kristen, saadan rigtig tilgavns at sige. I Mangel deraf haaber jeg at jeg kan væрге mig imod at blive Etatsraad altfor snart. Jeg stræber i al Fald ærligt og redeligt.

Der er to Ting, som det er værd at leve for:

Kærlighed

35 og saa Kærlighed igen.

Det er hele Filosofien, Æstheten og Katekismen i kort Uddrag.
 For Pokker, saa kan man jo sagtens være Digter, saaledes som Du
 og din hengivne
 Holger Drachmann.

5 De hjærteligste Hilsner fra Emmy og Børnene.

548. Fra *Bjørnstjerne Bjørnson*.

Paris, rue Faraday 15, Les Ternes.
 16de mars 86

Kære Drachmann, du har meget, som jeg ikke har, og meget har du
 10 annerledes; men noget er mit og ikke dit, og det er politisk blik. Jeg
 er et stykke af en seer i så måte. Jeg skal forklare dig stiltfærdig et for-
 hold, en sammenhæng, som skal slå dig.

Fra det øjeblik (og det er ikke svært længe siden, i tredve-årene) at
 nationalfølelsen gik over fra at være en statsfølelse (for det meste en
 15 konge-følelse og en krigs-stolthed) til at være en friheds-følelse, en
 folke-følelse, – fra det øjeblik var det givet, at nationaliteterne stræbte
 æfter at gruppere sig, hvor dette ikke alt var skét. Det, som drev, var
Individualismen. Men nætop den driver videre, til ænnu større for-
 bund i det ydre, så den kan ha fred for sin udvikling *i det indre*. Og
 20 der vil samtidig (straks den har fåt tryghed utadtil) inadtil begynne
 en opløsning *i engere individualiteter*. Innen disse igæn krig mot alle
 de forhold, som hindrer *de fleste* individer i at bli individualiteter. For
 hvær, som nu blir det, betaler 100, som ikke blir det. Fræmtiden er:
store folke-forbund; innen disse: *åndelige nationalitets-grupper*; innen
 25 disse: *en uænnelighed af små samfun*. – Når den moderne stat (med
 og uten parlamentarisme) er i slik nød og vånde, så er det fordi den
 er færdig. Men vi må gå processen igænnem, jo hurtigere des bedre,
 når det bare sker tilbunds, hværgang tilbunds. Forsåvidt har jeg intet
 imot de stærke rystelser. Parlamentarismen er en overgangs-form så
 30 væl som republikken; men den ene et fræmskridt fra de bureaukratiske
 kævlerier i konstitutionalismen (som nu i Danmark), og den andre
 fra „kongeriet“, som ænten er et bryderi æller en overflødighed. Den

„skønhed“, du finner ved det, ja, det gamles skønhed har altid været erstattet; jeg tviler ikke om, at også denne skal bli det, selv om begynnelsen synes dig noget „simpel“. (Ællers kænner jeg ikke dig igjen i dette!)

5 Hvad nu Norge angår, så har det ingen adel, ingen rikmans-klasse, intet overhus, ingen national konge-familie, og står under svensk protektorat, et forhold, som i længden blir en umulighed. Norge er, med andre ord, *født republik*. – Af alle de grund-forhold, jeg her har givet, vil du kunne opkonstruere dig ræsten; ti du er et geni.

10 Aldrig har en digter i værden faret værre fejl æn du i dette. Derfor skulde du for enhver pris ut af det. Dette er mit prætereaa censeo. – Ingen med blik for din karakteristik kan annet æn søke din undskylning i, at du er ikke spor af politiker.

Blant de stof, som vænter på mig, er Bothwell. Oprinnelig var
15 Marie Stuart i 4 akter og hed Darnley; til det skulde slutte sig „Bothwell“ i likeså mange. (Siste nuværende akt satte jeg til og lot Bothwell være). Nu vænder jeg tibake til det oprinnelige. Vil du være med på slikt? Vil du være med på Bothwell? På alle de studier, som her må til, stykket i tids-farve og brillant. Jeg skal ta ham, du skal få annet! –
20 Nå, jeg siger det især forat vise dig, hvad som jeg tror, også vænter på *dig*. Dog råder jeg fræmdeles til *det lille stof*, det i to akter højest.

Hils din hustru fra os tusene ganger! Gid vi snart kunde ses! Kan hænde, vi rejser til Norge i sommer; men næppe over København. Vi har havt gruelig megen glæde af „det ny system“ på Kr. teater. Aldrig
25 har et innenlansk stykke gjort mere lykke *samtidig* hos den bedste kritik og det store publikum. Jeg har spidset det en del til hist og her; ællers er det uforandret. – „Geografi og kærlighed“ har i Stockholm (hvor skuespillerne har fantasi og kraft, væl at mærke) gjort stor lykke. – Hvad siger *du* om Schandorphs? – Lev væl, du innerlig kære
30 lange menneske!

din
Bjørnst. Bj.

549. Fra Jonas Lie.

Paris d. 19 Marts 1886.

Kjære Holger Drachmann!

Tak baade fra min Hustru og mig for din Alkibiades. Jeg har nu læst
 5 den, og Hopliter og Sykophanter og Hermesstøtter med ituslagne
 Hoder og Agis' Hustru og Hetærer og Skjoldbevæbnede og Demo-
 krater og Aristokrater rumsterede i lange Optog i mit Hode Natten
 efter. Der falder gyldne Ord og Tagstén fra Husene i Athen ned i
 Nutidens Gader, og ingen af Parterne gaar sikker. Der er Digte –
 10 som hint erotiske Pandigt, saa bristefærdig af Alnaturens Frugtbar-
 hedslyst – der er mægtige, og din egen Overflod af Farver og Evner; –
 og Alkibiades gaar og roder i det altsammen, man véd ikke om mest
 som en i sig selv forelsket Narcis eller en skjønhedsfødt af Græken-
 lands Aand fyldt Statsmand. Æsthetiken var nu de gode Atheneres
 15 Moral; men, om Du kan faa *det* med hél Illusion overført paa vor
 Tid, som har saa andre Forudsætninger, derom kan vel først dømmes,
 naar Stykket toger over Scenen. – Vi vidste jo, at dette Værk var din
 Ensomheds Barn og læste det med Interesse og Spænding. Men, sér
 Du, vi har været ude af Humør fordi Du netop har fundet paa at
 20 kjøre om i Øst, naar hele dit Folk gaar i Vest. Det maa jo bero paa en
 indre Reaktion i din poetiske Natur, og jeg tænker da ogsaa, at Du en
 Dag, ikraft af det samme, under en ny Bølge kommer farende paa en
 eller anden Manér ind paa Folkets Slagvolde igjen.

Og saa vor begges Tak for din og din Hustrus Vennehilsen til vort
 25 Sølvbryllup! den vi satte Pris paa at faa fra din til da stumme Mund.
 Min Hustru bér mig hilse Eder begge to, og det samme fra

Din hengivne
 Jonas Lie.

550. Fra J. C. Jacobsen.

30

Carlsberg 23 Marts 1886.

Hr. Holger Drachmann.

Det har glædet mig meget, at læse Deres fortrolige Meddelelser i Brevet
 af 19de d. M.; ikke alene paa Grund af det velgjørende Indtryk, som

en saadan tillidsfuld Henvendelse jo maa gjøre, men end mere med Hensyn til det Indblik, som Deres Meddelelser giver mig i Deres inderste Væsen og i de store Forandringer, som deri er foregaaet.

Deres Brev er saa indholdsrigt, at det er mig umuligt i et Brev at
 5 dvæle ved alt det, som jeg kunde ønske at tale om med Dem, og jeg vilde derfor gjerne søge Leilighed til en uforstyrret Samtale med Dem, men endnu lader det sig af Hensyn til Dem desværre ikke gjøre. – Selv ligeoverfor mine nærmeste Omgangsvener har jeg maattet spille Komædie og lægge Skjul paa hvormeget jeg *glædede* mig over Deres
 10 Alkibiades. Dersom jeg pludselig forandrede den Tone, hvori jeg hidtil havde omtalt Deres Virksomhed, vilde det uundgaaeligt have fremkaldt Gisninger om at „der dog vist var noget Sandt“ i det udsprede Rygte. Skulde vi altsaa tilfældigt træffe sammen i en større Kreds, vil jeg formelt lade mig præsentere for Hr Drachmann og indskrænke mig
 15 til at sige Dem nogle høflige og anerkjendende Ord om Deres sidste Digterværk osv, netop saaledes som jeg vilde tale, dersom jeg ikke havde gjort Deres personlige Bekjendtskab eller rettere: lært at kjende Dem. De maa derfor ikke undres over, at De sandsynligvis hos mange Ældre endnu i nogen Tid vil møde mere Høflighed end varm Paa-
 20 skjønnelse, thi – som De selv rigtigt bemærker – Overgangen maa altid kræve nogen Tid.

Paa den anden Side vil jeg raade Dem, ikke at lade Dem af Deres nye Venner af Høire drage ind i Parti-Demonstrationer og i alt Fald kun som Undtagelser, naar De kan gjøre det som *en Digter*, der fra et
 25 overlegent Standpunct *med Lune* characteriserer Tidens Daarligheder.

Jeg tænker derved f Ex paa Heibergs: „En Sjæl efter Døden“. –

Der er tilvisse i vor Tid Stof nok i alle Lande til *satiriske* Betragtninger, men jeg betragter ingenlunde Situationen saa mørkt, som De synes at gjøre og jeg troer ikke, at den vil føre til „store Omvæltninger“, *i al Fald ikke hos os*. Jeg troer tvertimod at *vi* ere meget nær ved
 30 et Vendepunct først og fremmest i *politisk* Henseende og dermed ogsaa, om end langsommere, i *moralisk*. Vi ere i denne Henseende heldigere stillede end alle andre Folk i Europa, fordi vi allerede nu ved Venstres vanvittige Indbildskhed og Overdrivelser have faaet Øinene op for at
 35 det *danske* Tokammersystem, som har givet *Menigmand* fuld Adgang

til virksom Del i Styrelsen af Landets Anliggender, tillige kan forebygge, at denne mindst oplyste *Del* af „Folket“, kan sætte sig paa Højsædet som Enevoldshersker i „Folkesuverainitetens“ Navn. Dette vil snart blive klart for Alle og dermed vil den modbydelige og i saa

5 mange Forhold fordærlige Beilen til den tankeløse *Mængdes* Gunst og de deraf følgende Udvæxter i alle Retninger, snart tabe sig.

Det er mig ufatteligt at man ikke i Frankrig og i andre Lande, som have indført suffrage universel, har indseet, at man for at undgaae en Pøbel-Absolutisme, maa *dele* „Folkets“ Magt i 2 Dele, hvoraf den ene

10 *for sig* er afmægtig, naar den ikke forener sig til en *fælles* Beslutning med den anden. Maaske vil det falde i Danmarks Lod at lære hele Verden hvorledes alle Klasser af Samfundet kunne gjøres delagtige i Friheden, uden at Samfundet gaaer til Grunde derved. Men jeg maa ikke glemme at tilføie, at der kræves endnu een Betingelse, en stærk,

15 nedarvet *Kongemagt*. Det er Frankrigs Ulykke, hvorunder det endnu vaander sig, at det i 1793 overskar den historiske Traad ved at kappe Hovedet af Kongen. Hvad Folkesuverainitets Principet har kunnet skabe, har de sidste 100 Aar klart nok lagt for Dagen og nu savner Frankrig det *historiske* Fundament for en stærk Kongemagt og kan

20 kun sætte sit Haab til Cæsarismen, men Udsigten dertil er fjern og vil neppe aabne sig, før den sædelige og moralske Fornedrelse har naaet den yderste Grændse og med uimodstaelig Magt fremkalder Reactionen.

Luften i hele Europa, og altsaa ogsaa hos os, vil derfor vistnok i lang

25 Tid vedblive at være opfyldt af giftigt Smitstof, og det gjælder derfor om, at man bestræber sig for at rense den aandelige Atmosfære for alle de giftige Organismer eller at gjøre disse uskadelige, ligesom vi af Pasteur have lært at gjøre det i den physiske Verden. Dette maa nu være Folketaleres, Forfatteres og Digteres – og altsaa Deres fornemste

30 Opgave!

For at bidrage til de materielle Betingelser for at De kan arbeide paa denne Opgaves Løsning, vil jeg med Glæde opfylde det Tilsagn, jeg i Efteraaret gav Dem og da jeg af Deres Brev seer at Tiden dertil nu er kommen, skal jeg, saasnt d. 1ste April er overstaet, sende

35 Dem det første Bidrag af 1000 Kr og de følgende i Begyndelsen af de

næste Par Maaneder. Da Postvæsenet vistnok kjender min Haandskrift, vil jeg lade disse, ligesom andre Breve fremsende til Dem gennem min eneste Fortrolige i denne Sag, Prof. J. Steenstrup.

Med særdeles Agtelse

5

Deres hengivne

J. C. Jacobsen.

551. Fra Karl Gjellerup.

Dresden Altstadt Seilergasse 13, 2.
d. 29 Marts 1886.

10 Kære Ven!

Vel er jeg ikke ganske færdig med „Muserne“, men jeg er dog saa nogenlunde over de vante Vanskeligheder, at jeg kan tillade mig en lille Digression. „Alkibiades“ kunde jeg nu nok lade mig examinere lidt i, og jeg havde meget at snakke med dig om i den Anledning, – lidt mindre at skrive, som du vel kan forstaa.

Du har været overordentlig „heldig i Valget af dit Stof“. Det subjektive og det obj. understøtter og belyser hinanden, uden, saa vidt jeg ser, nogensinde at spænde Ben for hinanden eller kaste Dobbelt-skygge; stød dig ikke paa et Par akademiske Udtryk, der lugter lidt af Pedanteri, jeg bruger dem for Nemheds Skyld. – Det er en stor Ting – maaske det vigtigste. Hvad jeg savner mest er at se Udviklingens (Personlighedens ej Handlings) *Bevægelse*; du har lidt for meget ladet dig nøje med at markere Stationerne; navnlig gælder dette om det vigtige Omslag i 3die Akt. I næsten alle 5-Akts Tragedier, hvor Helten har Hovedspillet, er 4de Akt Svingningens døde Punkt, saaledes allerede ofte hos Shakespeare, endogsaa i nogle af de ypperste Tragedier (f. Ex. Hamlet, Macbeth og Antony & Cleop.): jeg har i høj Grad følt Vanskeligheden i „Saint-Just“ – hvor kun en pludselig Idé til allersidst nogenlunde reddede Bevægelsen. Ogsaa i Alkib. er dette føleligt. Ikke, at der jo er Indhold nok, men Alkibiades har her en altfor passiv Rolle; Hovedmomentet er at Tilbageslaget rammer ham; (Tilbagesl. fra hans forrige Liv og fra den altid omslaende Folkegunst, der har løftet ham, eller som han har ladet løfte sig): man ser

ham før og efter dette Knæk, der i fjerde Akt helst bør varsle Katastrophen i 5te, ligesom disse Uhre der give et lille Knæk 5 Minutter før de slaa Timeslaget. Men det forekommer mig, at man burde se ham arbejde forgæves imod dette Omslag. – Jeg mener for at præcisere: det fatale Moment er at han forlader Flaaden: man hører forudsige at det vil gaa galt og senere at det er gaaet galt. Nu, mener jeg, burde det være vist, at han imod sin Vilje nødes til at tage til Athen, dels for at holde sig i Folkegunsten, som hans gamle „Venner“ og gamle Fjender forener sig om at undergrave, dels for at udsone sin gamle Brøde ved Toget til Eleusis. – Jeg tror, at hvis alt i 4de Akt var blevet samlet paa dette ene Punkt, saa vilde Virkningen være bleven en langt større. Du har vel faaet saa megen anden Kritik, at du ikke kedes ved denne. Jeg tror at vi gør godt i at lægge en Hovedvægt paa Værkernes arkitektoniske Grundlinjer og deres klare Fremtræden.

Mysterie-Lyrikken i Gæstebuddet er uovertræffelig. Naar man af din hele Produktion skulde finde de fire mest plastiske Linjer, vilde det blive dem om Pan (p 86 f) – de er som en antik Bronze. Sømandens „Ende“ paa Pnyx gør selvfølgelig Ingen dig efter, – uden at have lært det af dig; navnlig „Begyndelsen paa Enden“ henrykkede mig i høj Grad. – En mærkelig kraftig Stil har du faaet i alle retslige Prosastykker f. Ex p 40, (Kallias) og i de spartanske Scener. Hovedsagen er naturligvis den i saa mange Henseender storslaaede Alkibiades-Karakter, og det højst ejendommelige Forhold til hans Aspasia – det til Timaiia interesserer mig mindre, men er godt benyttet til at føre Slaget i sidste Akt.

Tilslidst lidt Rejsende-Vigtighed. Dekeleia, det nuværende Patos (se „En klassisk Maaned“) ligger ej hvor Vejen drejer til Eleusis; denne gaar mod vest, Dekeleia ligger 3 Mil nord for Athen paa Vejen til Tanagra. En Bondepiges brede Smil har den attiske Slette aldrig lignet og fed Frugtbarhed er ikke duftet fra den, for den var i Oldtiden gold og kan aldrig have været synderlig anderledes end nu; netop derfor var Besættelsen af Dekeleia saa betydningsfuld, fordi den afskar Korntilførslen tillands fra Euboa. Attika kan ej føde sig selv.

Summa Summarum, vel værdt at notere: der er for Tiden intet andet Land end vort lille flade Danmark paa Kontinentet (for Eng-

land svarer jeg ikke) hvor et Digterværk af Alkibiades Art og Holdning kunde fremstaa. Beviset leverer den europæiske Literatur.

Det skulde interessere mig højlig at erfare noget om denne ædle Grækers Theater-Skæbne. Har den været indleveret og kunde ej besættes. Eller har den fra først af resigneret?

Saint-Justs Skæbne var i Korthed følgende. I Afslag fra Th. „Kan ej besættes“. II Svar omgaaende: „Jeg stryger 20 (tyve) Personer“. III „Det var som Pokker; ja saa skal vi betænke, om vi kan føre det frem paa en værdig Maade“. – IV (med det rettede Mnskr:) „Hvis ikke, er det Theatrets Pligt at føre Stykket frem paa en mindre værdig Maade, nemlig saa godt, som det kan“. Her staar vi foreløbig. Jeg er bestemt paa at give dem alt hvad de forlanger, for at de ikke skal faa noget Paaskud fra min Side. Men de finder vel nok en Bagdør.

Sig mig, kunde man ikke tænke paa Dagmartheatret? Jeg véd ikke hvorledes det forholder sig med det gkl.s Privilegium paa Tragedier, men vi kan jo kalde vore Stykker Folkekomedier (Dantes „guddommelige Komedie“). Eller finde en ny Genre og kalde dem: „fallerede og krohnisk angrebne Dramer“.

Du havde jo et moderne Stykke længst antaget „Strænge Herrer“ – hvad bliver der da af det? Jeg ser slet ingen danske Aviser:

- „Som Eneboer savner jeg Besked om Alt“.

Dog ikke mere Eneboer end Alkibiades.

En Gang midt i denne Maaned tager jeg vistnok til Wien med den tyske Saint-Just. Jeg skrev derom til Wildbrandt for to Maaneder siden, men han tiltraadte da netop en Forfriskningsrejse og bad mig indlevere det i April. Jeg sætter ikke stort Haab dertil, men man kan jo dog forsøge. Kender du foruden Poestion nogen i Wien, som du kunde have Lyst til at anbefale mig til, saa gør det.

Overfor udvortes Modgang er Eugenia meget tapper og vil altid være min bedste Støtte. Hun er saa fast i sin Tro paa at det som hun synes om er godt, at hun ikke kan rokkes af andres Domme, og det er for en Digters Hustru omtrent det vigtigste, da der for ham selv altid vil findes Tider af Forsagthed og Tvivl.

Jeg vil sikkert skrive Poesi, saalænge jeg har Raad. Naar man ikke

længer har det, saa maa man ernære sig redelig ved literært Haand-
værksarbejde og haabe paa at der kommer bedre Tider igen. Fore-
løbig opmuntre „Muserne“ mig i høj Grad, og jeg glæder mig ved at
Foraaret nu pludselig kommer. Her har vi i nogle Dage haft det dej-
5 ligste Vejr.

Lev nu vel! De bedste Hilsener til din Hustru og til de af Børnene,
der kan huske mig, og til dig selv

fra din Ven
Karl Gjellerup.

10 552. Fra *Vilhelm Møller*.

17 Peder Skramsgade
12/4 [1886]

Kjære Drachmann.

Du gav en Gang at forstaa, at det ikke var umuligt, Du vilde skrive en
15 Bagatel i „Nutiden“. Nu paa Søndag – d. 18' – opdager jeg, har vi
vort No 500. Det er jo saadant et Slags Jubilæum ud i vore Jubilæums
Tider. Saa faldt det mig ind, om Du ikke skulde have liggende en
Stump – *helst* en Stump Prosa (fordi jeg har et *langt* Digt i For-
vejen) – som Du vilde give mig i „Jubilæums“-Gave. En Spalte – et
20 hundrede Linier – vilde jeg allerede være glad ved.

Har Du tænkt paa „Jule-Sne“, som jeg bad Dig om, – en lille *Sang*,
husker Du, som saa forhaabenlig Grieg vilde komponere og Carl Lars-
son illustrere? Nu rejser Grieg snart herfra, og bortrejste Kunstnere er
vanskelige at faa noget af. Vil Du vise os den Godhed, jeg har bedt
25 Dig om?

For din „Alkibiades“ skylder jeg Dig en Taksigelse. Jeg havde tænkt
at ville skrive om din *sidste* Produktion; men jeg bruger en fortvivlet
Tid til enhver saadan Karakteristik, fordi jeg læser og læser om igjen
i det Uendelige – jeg synes aldrig, jeg bliver sikker nok paa ikke at
30 tage fejl. Og saa har den sidste Tid været fuld for mig af Sygdom her-
hjemme og Nattevaagen Uger igjennem, hvor man for Angst intet
faar læst og intet tænkt, uden over sig selv o: over sin Uret og sin Ret
overfor Omgivelser og Forhold . . . Jeg faar neppe noget gjort, før
Sommeren kommer med Landluft og Land-Ro, – *hvis* det kommer.

Der var pragtfulde Steder i „Alkibiades“. Men det gjorde mig ondt for Dig, at Du havde valgt alt dette Græske, som nu en Gang *er* død ud af vor Tids Bevidsthed og ikke ved nogen Magt lader sig kalde til Live. Du skader den Virkning, Du dog – som enhver Forfatter – *vil*
 5 *øve*. . . . Noget andet er igjen, at efter min bedste Overbevisning har Du i din sidste Produktion fjernet Dig fra *det*, hvor din *store* Sejr venter Dig: fra de dybeste – fordi det er de første og stærkeste – Erin-
 dringer. Ja det er min gamle Vise, den om „En Overkomplets“ Betyd-
 ning i din Digtergjerning. Gav Du Dig igjen – *kunde* Du give Dig –
 10 dine Barndoms minder i Vold, er jeg vis paa, Du *nu* vilde kunne skrive en Bog, der havde al den henrivende Sandhed og Varme over sig, som gjør *Begyndelsen* af „En Overkomplet“ til noget saa udmærket, medens Du vel, modnere, vilde kunne undgaa, hvad der gjør hin Bogs sidste Halvdel saa langt mindre værd.

15 Ja – ser Du, naar man lever meget for og med Menneske-Studium (eller hvad Du vil kalde det), saa længes man efter at se de Digtere, der *kan*, tage Kampen op, hvor de *varige* Sejre findes. Og saa sladrer man, i Tide og Utide, ud med sin Længsel.

Din hengivne

20

Vilhelm Møller.

Edvard og Nina Grieg havde H. D. truffet i Rom 1884 (Hans Jørgen Hurum: „I Edvard Griegs verden“ 175). Bekendtskabet fortsattes i Kbhvn. Foraaret 1886. Nu vilde de overtale ham til at besøge sig i deres nybyggede Villa „Troldehaugen“ uden for Bergen, hvor H. D. blev den første berømte Gæst („Breve fra
 25 Edvard Grieg“ ved Gunnar Hauch 69).

553. Til *Edvard Grieg*.

Rørvig ved Nykøbing paa Sjælland
 9 Juni 86.

Kære Venner

30 Ja hvordan begynde og hvordan ende.
 Jeg hentede tilbage fra Posthuset det Brev som jeg i Telegrammet havde betegnet „undervejs“. Det var altfor meget paavirket af det Anfald af min gamle danske „Spleen“, hvoraf jeg jævnlig lider.

Siden den Tid har jeg skrevet et nyt, som atter blev kasseret, og jeg har tænkt paa et halvt hundred. I et af disse skulde der have staaet, hvad jeg nu gentager: at I er to fortræffelige Mennesker, og at Omgangen med Jer i denne Vinter meget bidrog til at gøre
 5 mig Sæsonen mulig. Jeg længes efter at fortsætte – nemlig med Jer. Men jeg er trist over Forholdene herhjemme (og maaske over hele Verden) og jeg har en Følelse af, at jeg til næste Foraar atter bryder op og tager Bo i Udlandet. Der vil da rimeligvis gaa rum Tid, inden jeg igen vender Næsen hjemad, og jeg har da[?] valgt Juni
 10 Maaned til ligesom at tage [Afsked med] den smukkeste Tid i Danmark, modtage Indtryk og forny gamle personlige Bekendtskaber iblandt Almuen, som atter kunstnerisk kunne udvikle sig til Et eller Andet senere hen i Udlandet. Min Familie kommer ud til mig – her paa Hjørnet af Kattegat og Issefjorden – og jeg vil som sagt være
 15 en Maanedstid sammen med Emmy og Børnene, før jeg begiver mig nordover paa en Bergenstur. Det er ogsaa Hensynet til Jer som leder mig. Jeg vil ikke komme for „uroilig“ op til Jer – Samlivet kunde da maaske staa Fare for at briste paa et eller andet ømt Punkt, Meningsforskelligheder og sligt – og jeg har ikke Raad til at lade
 20 det briste med de faa Venner, som jeg endnu har, og de færre Mennesker, som jeg endnu tænker mig Muligheden af at kunne være noget for. Her er Søbade, her er en „Bergensjolle“, som jeg kan ro med, her er ingen Københavnere, og her er en Natur, som lader sig male. Om et Par Uger [?] naar jeg har faaet rigtig megen frisk Hud over
 25 alle Nerverne, hører I atter fra mig, og jeg skal da bestemt kunne sige Tidspunktet for min Afrejse med Skib.

Thi det er ikke saaledes ment, at jeg har opgivet Jer eller Rejsen. Nej; ellers vilde jeg sige det straks. Men skulde jeg ret indgaaende forklare denne Opsættelse, saa medgik der en halv Bog Papir – og
 30 *skrive* det er det, som jeg allernødigst gider i denne Tid.

Altsaa. Tak for at I lod høre fra Jer, og Tak for at I vil have mig derop. Au revoir paa Trolldhaugen.

Emmy og alle Børnene hilser hjærteligst.

Eders hengivne

H. D. rejste i Juli 1886 til Norge, hvor han først var Gæst hos Grieg paa „Troidhaugen“ og derefter fulgtes med ham paa en Tur til Hardanger (se et morsomt Fotografi af de to Rejsekammerater siddende i en Vogn paa Vej fra Voss til Jotunheim, i Edv. Griegs „Breve til Frants Beyer“ 80); midt i August vendte han hjem til Danmark. Sine Oplevelser af Naturen, der fyldte ham med Begejstring, har han skildret dels i Breve til Hustruen (trykt i „Tilskueren“ 1926 II 113 ff.), dels i Artikler i „Berlingske Tidende“s Aftenudgave 26/8–16/9 1886 og i Ugebladet „Nordstjernen“ 3/10 1886. Digtene fra Rejsen samledes i Cyklusen „Norgesrejsen“, der tryktes i Foreningen „Fremtiden“s Nytaarsgave 1887. Ægteparret Grieg takkede han for godt Venskab ved at tilegne dem „Sangenens Bog“ (1889) med et smukt Digt; til Edv. Griegs 60-Aars Fødselsdag skrev han endnu et Digt, der blev trykt i „Politiken“ 15/6 1903 (genoptrykt i den posthume Samling „Vagabundus“).

Om Drachmanns Besøg i Norge skrev Grieg 3/9 1886 i Brev til sin danske Musikerken Aug. Winding: „Som Nina vistnok skrev til Dig, har vi havt Holger Drachmann heroppe en Tid. Med ham gjorde jeg en Vestlandstur, som endte oppe på Højfjeldet og som i høj Grad var egnet til at skaffe mig Livskraft både til Legeme og Sjæl. Han skrev Digte og jeg Musik dertil, det var for en Gangs Skyld et Liv, således som det bør være. Det er en forunderlig Personlighed, Eders Drachmann, der er Noget af en Troubadur, en Minnesanger, eller hvad jeg nu skal kalde det, over ham og han står så pudsigt op mod vor virkelighedssyge Tid, synes det mig. I de Digte, han skrev for mig, fik jeg ham til at være knap, hvad han som bekendt ikke altid er“ („Breve fra Edvard Grieg“ ved Gunnar Hauch 71).

554. Fra *Edvard Grieg*.

Troidhaugen d. 18 Juni 1886.

Nej hør nu; kjære Drachmann! „Den går ikke!“ Dette kan hverken Du eller jeg være bekendt! Du *må* og skal komme endnu i Juni! Vidste din Hustru, hvad Du vilde opnå ved at komme her just nu og ikke senere, så *jagede* hun dig afsted. Jeg vil ikke tale om den herlige Vejrperiode, vi nu er kommet ind i og som her er så sjelden. Men Sagen er, at skal Du se lidt af Vestlandets vældige Natur, så *må* det være nu, mens Elvene og Fossene er store! Ja nu, førend Turiststrømmen besudler hele Herligheden. Og så „de lyse Nætter, ak! de lyse Nætter!“ som Digteren så smukt siger. Nej, Du *må* komme! Og nu skal Du høre: I Troidhaugens umiddelbare Nærhed bor min bedste Ven i Norges Land, en Kjærnekar, hos hvem det hyggeligste Arbejdsværelse venter dig. Han er af Fag Dispachør, på Norsk: „Han lever kristeligt

og ernærer sig af Vrag“, men er forresten en Kunstnernatur af høj Rang og først og sidst Naturmenneske. Han er i Byen ligetil Kl. 5 om Eftermiddagen, hans Kone – Kjærnekone! – går den hele Dag i Haven, plantende og sående, og Børn findes ikke. Og dit Sove-
 5 værelse her på Troidhaugen! Ja, det vil jeg nu slet ikke tale om, thi kommer Du ud på Altanen så er Du væk!

Du skulde ane, hvor dejligt her er nu!

Tilsidst en meget vigtig Ting: Jeg rejser herfra 1ste August på en Måneds Tid. Du ser altså at Bergensturen ingen Opsættelse tåler, og
 10 det af mange Grunde.

Kjære Drachmann! Jeg føler så godt Understrømmen i dit Brev. Du trænger til Natur, til Fred og til Kjærlighed. Det Sidste kan jo Ingen give Dig som Din egen søte Kvinde, som Du må hilse så inderligt fra os Begge, (om Du kunde tage hende med?!) men, vi skal gjøre Vort
 15 for at gå hende en høj Gang!! Og alt det Øvrige skal Du finde i rigt Mål. Du skal være hjemme her en Stund og Intet savne, – hverken Sjøbade eller Bergensjolle! – Du skal arbejde på Din Hybel, som jeg på min, og forresten tænke, drive, komme og gå som Du lyster. Med et Ord: leve. Såvidt jeg kan se din Interesse, vil Du ikke angre på en
 20 rask Beslutning. Adolphs Skibe (NB: Returbillet!) fører Dig i lynende Fart til Målet. Betænk, at selv om Du ved Modtagelsen af dette bryder op, så vil Du dog i heldigste Tilfælde først kunne være her Slut på Måneden.

Ja, nu kan det være nok med Overtalelser. Lad så dine bedre In-
 25 stinkter afgjøre Sagen. Sejrer disse, – så kommer Du!

Med de hjærteligste Hilsener fra os Begge

Din heng.

Edvard Grieg.

555. Fra *Karl Gjellerup*.

30

Dresden Seilergasse 13. 2.
 d. 25 Juni 86.

Kære Ven!

Jeg antager at du for længe siden har modtaget et lille Manuskript fra mig gennem Ludvig – i al Fald bad jeg ham sende dig det. Hvis

du ej har haft Tid til at læse det og heller ikke snart faar Tid dertil, maa jeg bede dig om at sende det tilbage til Ludvig (Enkedronningens Palæ, Bredgade). Tag det ikke fortrydelig op, at jeg saaledes sender dig noget paa Halsen og saa rapser det igen; men Sagen er at
 5 jeg gjerne vilde trykke dette Forspil for sig, for at slaa noget mer Mønt deraf – hvortil vi alle, Gud bedre det, trænge – og da hele Digtet forhaabentlig kan udkomme til Foraaret, saa gaar det ikke godt an at et Tidsskrift bringer dette senere end i Begyndelsen af Efteraaret.

Trykningen af Saint-Just er nu begyndt og det udkommer vel i Sep-
 10 tember. Jeg lover mig, oprigtig talt, ikke stor Virkning deraf, havde jeg faaet det paa Scenen, det var en anden Sag.

Jeg hører sige at dit Eventyrdrama skal opføres paa det kgl. Det havde jeg da allermindst troet at de havde vovet sig paa. Men maa-
 ske er det ganske klogt; Alkibiades lider ligesom Saint-Just af politisk
 15 Indhold, og man kan ikke helt undre sig over at Folk har faaet saa meget Politik udenfor Theatret at de derinde helst vil være fri.

Jeg lider af en hidtil uovervindelig Snue, med hvilken jeg snart $\frac{3}{4}$ Aar har gaaet til en Læge; den tager mig noget Humør, megen Tid og ventelig mange Penge. Man skriver mig til at du gaar med blaa
 20 Brillor; er der noget alvorligt i Vejen med dine Øjne? Du maa endelig lade din Hustru skrive mig et Par Ord til, naar du ikke selv har Tid.

Vi har her haft et nederdrægtigt Vejr, men nu synes det dog at være overstaaet. Jeg arbejder lidt tungt. Forresten er mit Humør ganske godt.

25 Hvad arbejder du paa?

Lev nu vel og tag begge mine bedste Hilsener.

Din hengivne Ven
 Karl Gjellerup.

556. Fra *Karl Gjellerup* til *Emmy Drachmann*.

30

d. 5te Juli 86. Dresden.
 Seilergasse 13, 2.

Kære Fru Drachmann!

Det gjorde godt at høre lidt fra mig [o: Dem], og da Deres Brev indeholder et Par Spørgsmaal, skynder jeg mig med at svare.

Lille Margrethe er nu hos Broderen i Kbhvn, og har allerede været der i 3 Uger. Hun skal komme hjem midt i August. Det er jo ret en svær Tid for Eugenia, og hun føler det maaske tungere end jeg mærker. Hendes Humør er aldrig helt *sikkert*, men med dette Forbehold
 5 ofte godt, og hun véd altid at opmuntre mig, naar literære Sorger og Digter-Mismod (som De kender) overfalder mig. – I denne Tid har hun nydt meget Wagners Niebelungen, som vi har hørt sammen, og saadanne store Kunstnydelser er hende en sand Livselixir ligesom ogsaa Naturen, men det ualmindelig slette Vejr (koldere her end i Skandinavien i denne Maaned) [har] indskrænket vort Samkvem med den
 10 en Del, – i Forbund med min forb. Snue, der kun viger for Ild, og det endda langsomt nok.

De undrer Dem over at jeg ikke skælder. Kære Frue, jeg har ikke Raad til at fornærme mine Venner, – jeg har faa af dem og endnu
 15 mindre næsten en Digter-Collega, af hvilke jeg har endnu færre. Bed Drachmann om naar han har læst den, dog at skrive mig to Ord (giv ham et Brevkort saa fristes han ej til lange Udtalelser) navnlig om det er *for langt* eller paa noget Punkt har *trættet* ham. Det er første Del af et Digt der bliver over 20 Ark. Det glæder mig meget at D. har
 20 fundet store Skønheder deri. Ja, De har Ret, det er svært at lære Folk en ny Spisemaade, men derfor stoler jeg ogsaa paa at Drachm. kommer mig godt til Hjælp. *Tertius non datur.* –

Faa ham for Guds Skyld fra Politikken. Jeg forstaar at det kvalmer ham ved Siden af Godske-Nielsen, det er kun slemt at han over-
 25 hovedet lod sig henrive til Udtalelser, som altid igen vil blive kastet ham i Øjnene. Lad os kæmpe for Frihed men først og fremmest for *vore egen Frihed*, og den kan vi kun hævde ved en yderst reserveret Stilling til politiske Partier og Organer. Socialismen maa man ikke røre ved, naar man ikke med Skind og Ben og Hud og Haar er skabt til Agitator
 30 og vil leve derpaa og deraf, og det er hverken Drachm eller jeg eller nogen Digter, heller ikke Bjørnson, skønt han bilder sig det ind, – hvilket for saa vidt er klogt som han næppe bilder andre det ind.

Hvis De til Foraaret kommer Syd paa igen, saa ser De vel nok til os i Dresden, hvor vi da synge paa vore sidste Vers. Der har været
 35 lovlig mange af dem – tre Aar er en lang Tid.

Nu hilser jeg baade Dem, Drachmann og Børnene hjærteligst og Eugenia føjer sine Hilsener til – „venlige“ siger hun inde fra sit Sovekammer.

Lev vel!

5

Deres hengivne Ven
Karl Gjellerup.

557. Til *Edvard og Nina Grieg*.

10

Rørvig
Nykøbing p. Sjælland.
19 Aug 86.

Kære Edvard Grieg og ligeledes kære Nina.

Jeg opholdt mig en 3-4 Dage undervejs i Frederikshavn, og da jeg kom herud til Rørvig, saa opdagede jeg at Familien virkelig havde været saa fornuftig at blive boende. Vi fortsætter altsaa til Slutningen af September her mellem Kattegat og Issefjord paa den bekendte Sandrevle. Vejret er herligt, Emmy og Børnene raske – men ak, hvor er Linjerne i Landskabet bleven smaa og sølle – Sjælland smager ikke ovenpaa Norges Vestkyst og Jotunheim. Man burde altid blive hvor man var, saa indtraadte ikke Reactionen med sin Flovhed!

20 Dog nej, man bør rejse ud, hvergang den virkelige Trang er tilstede. Og saa bør man finde en Troldhaug med „slika snilla Menniskar“ (Ingvor Blaaflaten) og et „Næs“ og en Løvstak og en Fjord- og Fjældrejse, der ender paa Tvindehaugen m. m. [Tak,] kære Ven, for den Tur – den har skaffet mig [Luft i] Lungerne og under Vingerne; jeg har
25 glemt for en god Stund, at jeg var en „omquæstioneret“ Mand i et lille, indbyrdes stridigt Land, hvis Ve og Vel dog ligger mit Hjærte saa nær – jeg har for en Stund glemt mig selv (det højeste Punkt, man kan komme til i disse flade Egne) – jeg har følt Naturens faste Klippegrund under Fødderne: paa denne Tomt kan der rejses mangan god Hytte,
30 som huser mange gode Venner, ja som selv har gæstfrit Rum for en Fjende – naar han ikke opfører sig altfor desperat!

Se det er Udbyttet af denne Vestlandsfart.

Og nu skulde jeg se at faa den ned i Brevform, NB paa Trykpapir –

inden Situationer og Farver begynder at blegne. Jeg tænker i Grunden slet ikke paa den Avis, hvori det skal trykkes – endnu mindre, Gud bevare mig, paa de Mennesker, der skulle læse det – jeg tænker væsenligst, at det vil være *Dig* og *Jer* en mulig Fornøjelse at se nogle saadanne
 5 prentede Skitser – og dernæst Emmy og Børnene (naar de sidste engang bliver store). Derfor kradser jeg ogsaa kun disse Linjer ned i en Fart. Du faar tage dem, som de er; de skulde være Udtryk for saa megen Glæde – og ikke mindst for den Glæde, jeg har haft af din mere intime (et forbandet skidt Ord) Om[gang] osv osv. Nok sagt: den var
 10 god, den [Omgang?]

da Edvard Grieg og Holger D.

fik sammen mange Ting [at se?]

hvilket fortræffeligt Vers jeg herved overlader Dig til at sætte som Motto udenpaa din sidste Komposition. Eller vil Du maaske døbe
 15 Barnet:

Fra Troidhaugen til Tvindehaugen,

lyrisk, musikalsk, collegialt Fantefølge

i tre Afdelinger

1) Ende,

20 2) Begyndelse,

3) Fortsættelse

hvad der da antyder Værkets uendelige ∞: uendelige Karakter.

Naar jeg lukker Øjnene, drømmer jeg om Ragna; og jeg nynner

O Ragna, hvor dog Tiden gaar,

25 forleden var Du fire Aar

hvorimod det rødtærnede Shawl desværre er blevet utydeligt for mig.

Dies' muss ich sagen,

derweilen klagen,

dass alles Schöne

30 so bald verbleicht!

siger min gamle Ven Walter v. d. Vogelweide – og hvis det ikke er *ham*, der siger det, saa er det en anden.

Skal vi saa ses i Tyrol eller i Rom til næste Aar? Hør Du! lad os danne et Triumvirat: Edvard Grieg, [P. E.] Lange-Müller, Holger D. –

35 og lad os lægge os ned [i en tyrolsk?] Dal, hvor der ogsaa er røde Liv-

stykker, [?]kærmere og ren Luft og som Følge deraf gode Mennesker!
Vi Nutidens Kunstnere vi river os op paa vort Hjemlands Grund –
netop fordi vi elsker vort Land *for* meget til at blive passive.

Tænk herover; og hils Nina ret meget (ogsaa fra Emmy og Børnene)
5 og hils Marie, hin favre Enkefrue til Næsset – og hils Fjældene og for-
resten alle brave Nordmænd og Nordkvinder, der ville være ufor-
glemmelige for

Din hengivne

Holger Drachmann.

10 [*Med Emmy Drachmanns Haand:*]

De hjærteligste Hilsener til Nina og Edvard Grieg. Og Tak for den
Gamle, som det er herligt at have faaet hjem igen, og med saa megen
Glæde deroppe fra Trolldelandet.

Eders hengivne

15

Emmy D.

558. Fra *Edvard Grieg*.

Troldhaugen, Lørdag Morgen
d. 28– Aug 86.

Kjære Dr!

20 I lynende Hast disse Linjer som Svar på et eneste Punkt i Dit Brev, der
igåraftes hos den „favre Enkefrue på Næsset“ akkurat kom tidsnok til
at agere som Taffelmusik! Du siger Masser af Ting som vækker min
Oppositionslyst, men derom en anden Gang. Jeg vilde blot sige, at
Ideen „fra Troldhaugen til Tvindehaugen“ for fuldt Alvor synes mig
25 at have noget ved sig, som der er Stemning i. Alle Sangene foreligger
nu færdig fra min Hånd; jeg havde tænkt at kalde dem Rejseminder
„fra Fjeld og Fjord“ eller „fra det norske Vestland“ af H. D. og E. G.
Men vil Du skrive f. Ex to eller tre små Broer fra Troldhaugen over
Løvstakken til Eidfjord, så døber vi Værket om! En af Broerne kan
30 også være over Elven inde i Ullensvang – den, Du har i Din Skitsebog!

Angående det rødtærnedede Schawl

muss ich sagen,
derweilen klagen

at jeg i Modsætning til Dig ikke er istand til at blive af med det. Jeg har siden Du drog afsted, skrevet to nye Sange til det samme Digt, fordi jeg *vilde* have det godt! Men nu er jeg glad i det sidste!

Igår havde jeg fat i Jule-Sneen. Det bliver en alvorlig og dyb Historie, uden Tanke på ydre Effektsvinerier!

Altså: Svar udbedes!

Med hjærtelige Hilsener til Eder Alle fra hele Koteriet

Din

Edvard Grieg.

10 559. Til *Edvard Grieg*.

Rørvig Nykjøbing Sjælland
5 Septb 86

Kære Edv Gr.

Ligeledes i flyvende Fart og paa et mærkeligt Papir.

15 Gør som Du synes. Døb eller døb om – det bliver nok godt altsammen. Hvis det er muligt, da skal jeg se at slaa en Bro eller to over et eller andet Sted. Omgangen med Natur og Folkepoesi (og Grieg) har bevirket, at jeg nu paa Hovedet har kastet mig ud i et „folkepoetisk“ Stof – noget naivt, sundt ligefremt noget, som jeg havde Tag i, før jeg reiste
20 derop til Vestlandet.

Om en 8–14 Dage er jeg vel dukket op igen af dette Folke-Stemnings Hav, hvori jeg roder. Om jeg da har en Perle i Haanden – eller noget andet – det skal vise sig. Jeg var inde i Kbhv (i 20 Grader Reaumur) og saa Joh. Clausen og Parelius og hørte Per Gynt og Edv. Grieg. *Det* gav
25 Blod paa Tanden – og hele vor dejlige Naturrejse stod saa levende for mig. Ak, wenn wir nur Berge hätten! Thi der maa stærkt Lys men ogsaa dybe Slagskygger over al virkelig Folke-Digtning. Jeg burde være bleven paa Maristuen. Mr. Tyrer (den poetiske Englænder fra Tvindehaugen) har været her hos os i 8 Dage. Vi mindes Dig tilsammen.

30 Ernst Bojesen vrøvlede noget om Jule-Sne og en anden Komponist. Tøv! Det bliver naturligvis ved den første Bestemmelse.

Tusinde Hilsner fra hele Reden her

Din

H. D.

Hvad er det, der har stemt Dig saa oppositionslysten ved mit Brev? Jeg anslog nogle spøgende Strengte – men jeg husker ikke længer hvilke. Naa; never mind – kom med det en anden Gang.

D.

8 560. Til *Jacob Hegel*.

Rørvig.
Nykøbing p Sjælland.
18 Sepb 86.

Kære Jakob H.

10 Jeg har nu, efter din Anmodning, læst Manuscriptet igennem – eller saa meget deraf, som jeg behøver for at danne mig en Mening derom. Du har i Grunden selv udtalt den i dit Brev: Forf. er en meget ung Mand!

Han bør vente. Han bør glemme, at der er en Ibsen, en Bjørnson, en
15 H D og andre nyere Poeter til, hvem man meget gerne maa læse, men hvis Tanker og Vers man ikke direkte maa opfriske i sine egne.

Som sagt, han er for ung. Der ligger en Del Læsning bag hans Arbejde, men meget liden Livs- og Selverfaring. Sligt røber sig altid lettere end de fleste ganske unge Forfattere tror.

20 Om han vil kunne bringe det til noget med Tiden – det er vanskeligt at sige. Jeg tror nu (med Haanden paa Hjærte), at den unge Mand helst burde slaa Digterdrømmene af Tanke – og se at blive et gavnligt Medlem af Samfundet – paa den ene eller anden Maade – enten Præst eller Haandværker, eller (i god apostolisk Forstand) begge Dele.

25 At være Digter har fra ældste Tider af været forbundet med dybe Sorger, en evig Længsel, en stadig Uro og to, tre, fire Glimt af kortvarig Lykke.

At være Digter i *vore Dage* er det samme som at fordømme sig selv i levende Live til Skærsilden.

30 At være en *lille* Digter i *vore Dage*, det er værre end at være Arbejder paa Gasværket eller Gendarm i Brønderslev.

Dette er det samme, som jeg i de sidste Aar har gentaget til forskellige unge Digter-æmner, der har udbedet sig min Mening. Og for ikke

at blive misforstaaet, har jeg tilføjet: – saaledes taler en af dem, der endog maa anses for at have haft „Lykken med sig“.

Vil Du hilse ret meget Fru Julie og forøvrigt det ganske Hus; og vil Du saavel som Justitsraaden modtage vore bedste rørvig'ske Hilsner ved

5

Din hengivne

Holger Drachmann.

NB Jeg skal med det første returnere Manuscriptet. Postgangen er lidt ufuldstændig herude fra, hvad Pakker angaar.

D.

10 561. Til *Viggo Drewsen*.

Rørvig Nykøbing p. Sjælland
2 Oktbr. 86.

Til Direktøren for alle forsikrede Liv

Viggo Drewsen.

15 *1ste Kapitel.*

Holger Drachmanns Hjærte flyver nu som altid Viggo Drewsens imøde. Det søgte i Slutningen af August at finde sin (bedre) Halvdel fra gamle Dage i Ellekilde. Men Ellekilden var længst rislet bort til Hovedstaden. Et hartad øde, afsvedet og forladt Indtryk modtog det
20 af den Strand, hvor Holger Drachmann aldrig ret føler sig hjemme mere – og han hastede afsted tilbage til

Rørvig,

en troskyldig Idyl,

som Vilhelm Bergsøe engang har

25

søgt at forfuske,

under Titlen „Bruden fra Rørvig“,

men hun er Gudskelov død for mange Aar siden.

2det Kapitel.

En ny Musa (gammel Stil) har i denne Sommer besøgt H. D. her i
30 Rørvig – med Afbrydelse af et andet Besøg mellem de norske Fjælde

og Huldre. En ny Brud fra Rørvig er fundet – og Hvedebrødsdagene vedvarer rimeligvis Oktober Maaned ud.

3die Kapitel (og sidste).

D'ont abuse the Queen! Men Gid Fanden havde Dronningens Vej!
 5 Mit Kongerige („Der var engang“) for et straatækt Hus, en Ko, en Remontehest, en Bergens Jolle og Mutter og Rollingerne nu og fremdeles ved Issefjorden!

E. S. Ikkedestomindre! leve Venskabet, leve Whisky, Rødvin, Hjærte-Lag og den ene, udelelige . . . nej ikke Republik, (for den bliver
 10 s'gu ikke bedre end Monarkiet) men Tanke – *Tanken* Viggo Drewsen. Ja og *Manden* med!

Altsaa paa Gensyn:

Din hengivne

Holger Dr.

15 562. Til *Karl Gjellerup*.

Dronningens Vej 26.
 Frederiksberg.
 20 Novb 86.

Kære Karl Gjellerup.

20 Saa fik jeg da Pennen i Haanden. Og maaske nærmest foranlediget ved at jeg hørte, at Du for nogen Tid siden havde været hjemme her paa et Besøg – uden at besøge os. Vilde han dermed straffe os, tænkte jeg, fordi hverken Emmy eller jeg havde skrevet til Dig og takket for Saint-Just? Næppe dog! Folk som vi maa dog engang vide, at fore-
 25 løbige Huller i Brevskrivningen ikke betyder det samme som mellem Forretnings- eller andre Venner. Der er altid en Grund, som ikke maa fortolkes hverken i Værkets eller Venskabets Disfavør. Hos Emmy har den væsenligst ligget i Børnenes Sygdom hele denne Høst over. Nu er de raske, og nu er hun ikke rask. Hos mig kommer der denne mere
 30 og mere om sig eller ind efter gribende Hang til religiøse Grublerier. Jeg kan vaagne op engang imellem og gribe til et eller andet Arbejde, men atter falder jeg tilbage. Jeg kan ikke længer hjælpe mig med Filosofien – og vanskeligt med Digtetekunsten. Jeg maa have noget andet . . . men dette interesserer ikke *Dig*, og derfor – silence!

Men Saint-Just interesserer Dig; og jeg har været tavs overfor ham. Ikke af Mangel paa Interesse. Du kan omtrent have sagt Dig selv, *hvad* der tog mig ved ham, og tillige hvad jeg er gaaet utilfredsstillet bort fra. Knuden er vel egentlig den, hvad mig angaar, at disse Men-
5 nesker – dog undtages Forholdet mellem Saint-Just og hans Elskede – ikke virker lokkende. Jeg kan ikke lide dem, ingen af dem; deres Intensioner er ikke mine, deres Fald lader mig uberørt. Jeg kredser omkring Reformationen, maaske allersnaest tilbøjelig til at give Catholicismen Ret. Jeg har lidet med den „store Revolution“ at
10 skaffe, maaske fordi jeg Dag for Dag ser dens forvrængede Ansigt mere og mere tydeligt over det ganske Evropien. Jeg samler paa *Mennesker* – ikke paa abstrakte Uhyrer eller abstraherende Helte. Jeg tror ikke paa det historiske Dramas Genoplivelse – jeg har selv i saa Henseende slaaet en tyk Streg over „Alkibiades“ – det Asen! Jeg pines
15 langsomt under vort Theaters Smølevornhed. Maaske, naar Æventyrkomedien *engang* opføres, at det da vil opfriske mig! Foreløbig vil jeg blot skrive Artikler i Berlingske – tænk, gamle „Berlingske“ – og de skulle gaa ud paa, at vi slet ikke ere inde i en Kunstperiode, bare i høj Grad ude af den, som vore Fædre have efterladt os til at klistre nye
20 Etiketter paa. Naa; nok om mig!

Men Du maa atter ind paa den nuværende Tid. Meget i Saint-Just siger mig, at Du maa kunne skrive et Nutids Drama med Virkning. Hvorfor lade disse Bønhaser herhjemme aflevere deres Nips-
sager? hvorfor lade Kielland tumble sig paa slap Line, eller Ibsen skære
25 sure Ansigter ad os allesammen? Du sidder med Kort paa Haanden i den gode Retning. Brug dem. Og hvis det ikke straks former sig dramatisk for Dig, saa skriv en Roman – din egen selvfølgelig, med Alt, hvad deri om de „Andre“ indbefattes. Skriv fint og indtrængende om redelige og honnerte Existenser, Mænd saavel som Kvinder, der
30 tager et højt Sigte paa Livets Maal og forresten lever beskedent i det Skjulte uden at ville være med dér hvor der slaas paa Tromme og blæses Allarm. Der siges saa mange ægte og gode Ting i Saint Justs nærmeste Omgangskreds – men hvorfor skal vi have trefarvede Skærf og stive Støvler? Der er fortræffelige Ting i det Danton'ske Svire-
35 broderlag – men det er dog mere nærliggende og mere virkningsfuldt

at give et Interiør hos os fra Halvfjerserne. Da man dog kun kan give af sit Eget, ligger det nærmest at give ud af det, som var og er En mest nærliggende, og Manglen ved et historisk Drama er dog nærmest *den*, at der kommer en Portion historisk *Viden* frem, som hindrer
 5 Anskueligheden og Livet. Og fremfor Alt: tænk ikke paa mig (eller os her) som En, der glemmer eller bliver lunken, samtidig med at Brevskriveriet glider saa trægt. Tænk paa mig som en tro Vaabenkammerat – og hils din kære Veninde!

Din hengivne
 Holger Drachmann.

10

[*Med Emmy Drachmanns Haand*]:

Kære Karl Gjellerup.

Jeg blev helt „underlig“ i Gaar, da jeg hørte, at De havde været her hjemme – og *vi* har ikke set Dem. De *kan* da ikke med Vilje have
 15 undgaaet os? Fy, det var altfor stygt – eller maaske var vi den Gang endnu paa Landet. I saa Fald burde De have sendt os et Par Ord, saa var vi komne ind fra Rørvig. Naa, jeg haaber, vi træffes senere i Livet, men hyggeligt havde det været at faa snakket lidt med Dem.

Kan De virkelig stadig udholde det i det underlige, triste Dresden;
 20 jeg har en Følelse af, at det altid regner og ser kedeligt ud i den By; men maaske vinder den ved nærmere Bekendtskab. Hvorledes lever den kære lille Fru Eugenia? Jeg kunde tidt ønske at være hende lidt nærmere, vil De hilse hende paa det hjærteligste fra mig. Gengæld nu ondt med godt og send os snart et Par Ord, De maa vide, at om vi tie
 25 aldrig saa haardnakket, følge vi altid med den hjærteligste Interesse Deres og den lille gode Frues Velfærd. Saa nu faar jeg Skænd af Holger, fordi jeg skriver ned ad Siden paa Brevet – fy det er ogsaa en grim Fruentimmervane. –

30

Venligst
 Deres gamle Ven
 Emmy D.

563. Fra *Edvard Grieg*.

Troidhaugen 5 [?] December 1886

Kjære Dr!

En af Dagene får Du fra Vilhelm Hansen sendt Sangene „Fra Fjeld
 5 og Fjord“ hedder de og er *naturligvis* tilegnet Digteren. Som Kom-
 mentar vil jeg bare sige, at de tørre Noder Intet gjælder. Men hører
 Du Nina synge Prologen f. Ex, så tror jeg, Du vil mindes de store
 Linjer fra isommer. Ragnhild er bleven et nyt og bedre Menneske,
 som vi nu kan være bekjendt at omgåes. Ja, jeg er ligefrem glad i
 10 hende. Hvor hun var søt! Når jeg tænker på hende, er det som i en
 Gutteforelskelse. Om Ingebjørg fortæller Frants, at Slutningslinjen af
 hvert Vers, som jeg nemlig gjentager 2 Gange, den første Gang er
 dristig-norsk, den anden Gang lun-dansk. Men jeg sværger Dig til
 Chilian, at der ingen Tendents ligger deri. Idethele stræber jeg for
 15 Tiden kun efter dette: Udtrykkets Naturlighed. Det er den sande
 Nationalitet. Fanden ivold med den, der kan fotograferes. Epilogen er
 ikke så dum, men den har den Fejl tilfælles med Prologen at den skal
 foredrages. De to andre Sange – Ragna og Johanne – kjender Du, så
 med denne (beskedne?) Selvkritik overlader jeg nu vore Sommermin-
 20 der i Dine Hænder. Ja, Tak for Vestlandsfærden! – Både den *trykte* og
 den utrykte! Først og sidst Tak, for Du vakte en Evne, som jeg troede
 uddød hos mig: Evnen at henhøres! Jeg sidder nu og skriver Kam-
 mermusik; men desværre! formeget Atelierluft! forlidt Jotunheim!
 Nej, der må for mig Ord og Billeder til, det føler jeg mer og mer. Kom
 25 med dem! Du est Manden! – Hvad gjør Du?

Fortæl, fortæl! Jeg røber ingen Hemmeligheder uden til Troidene –
 og de holder ingen Aviser!

Med tusind Hilsener til Eder Alle

Din

80

Edvard Grieg.

564. Til *Edvard Grieg*.

Dronningens Vej 26.
Frederiksberg
10 Decb 86.

5 Kære Edvard Grieg.

Altsaa – ligesom jeg sad med Pen i Haand for at skrive til Dig, saa faar jeg dit Brev (og Emmy Ninas). Det var jo pænt af Jer begge! Jeg var nemlig lige ved at skrive til Dig (blandt andet) for at bede Dig om paa mine Vegne at sende et Telegram til Brita Utne, Lofthus, med
10 Hilsen fra mig d 21d Decb (den *korteste* Dag) hvilken Dag hun bad mig erindre som hendes Fødselsdag! Hun paastod rigtignok, at jeg vilde glemme det – men nu har jeg alligevel ikke glemt det; – derimod tror jeg ikke at der kan telegraferes herfra til Lofthus – det lader sig kun gøre fra Bergen.

15 Naa; det var det! Lad mig nu se, at Du ikke glemmer det! Sørfjorden staar dog for mig med saadan en forunderlig høj og festlig Klar[hed og] Sommer-Lyrik – og Fru Brita var et [her?]ligt og sympatetisk Menneskee – som man i Grunden ikke undrer sig over at man er født Du's med.

20 Og dette er jo forsaavidt en meget naturlig Indledning til Besvarelsen af dit Brev. Jeg glæder mig ganske overordentlig meget til at modtage og gøre mig bekendt (!) med de gamle Venner, Sangene fra i Sommer. Ja, Skade – to Gange Skade, at jeg ikke nu faar høre Nina foredrage dem! At Ragnhild skulde være bleven et „nyt og bedre
25 Menneske“, det tror jeg ikke. Hvorledes kan hun være nyere og bedre end hun var? – sød som hun er!

Ak ja! Ragnhild – Ingebjørg – Ragna – osv! – lutter frisk Luft, store Linjer, varm Følelse – kort sagt Alt det, som *ikke* findes i en dansk Vintersæson – ovenikøbet med en saa kedelig Bronchitis, som
30 jeg nu trækker om med – og som jeg naturligvis fik *saa snart* jeg kom hjem! Doktor Stage siger, at Norge (særlig Højfjeldet) snart er Sanatoriet for hele den lidende Menneskehed – og han siger sandt!

Laissez la vanité! Lad fare [at komme] Vand i The! – lad fare K[ammermusik]. Bare dette Ord „Kammer“ [er nok] til at gjøre
35 det af med en ærlig, efter Natursandhed og Førstehaandsfølelse tør-

stende Sjæl. Alt hvad der hedder „Kammer“ – Kammerpotte, Kammerherre, Kammerpoeter, Kammertone – det er Jammer altsammen – Bronchitis, Mangel paa Respirationsevne. Puh!

Forresten undskylder Du! Jeg kender jo ikke *din* Kammermusik.
 5 Den er naturligvis fortræffelig! Hvad siger Frants om *den* – og Marie? De leve beggeto! Hip, hip, hurra! „Næsset“ leve – alle de faae gode Mennesker, som man træffer paa denne Livets Pilgrimsgang i Tilværelsens Jammerdal! Sludder! siger Emmy. Og *hun* har Ret – det har Børnene ogsaa. De siger, at Livet slet ikke er mere jammerligt
 10 end man selv gør det til.

Derom skriver jeg just i denne Vinter paa en Bog, en Kunstnerroman, som jeg begyndte paa iforfjor og som nu har ligget og groet . . . Ja, det vil sige, det var efter at jeg først havde smidt to, tre Maaneder bort paa et Arbejde, som jeg paabegyndte da jeg kom til
 15 bage fra Vestlandsfærden. Jeg fik *to* Traade – en [norsk og] en dansk, en Huldre og en sjællandsk [?], tvundet ind i *én* . . . men [?] inte til Tvindehøgen – det blev naturligvis noget skidt! Jeg læste det for Emmy og for Lange Müller en Aften – og de var enige om, at det var skudt forbi! Jeg bøjede Hovedet udi Ydmyghed – det var en
 20 væmmelig Lussing – men saa tog jeg Romanen fat „Med den brede Pensel“. Den binder mig ved sit bestemte, planmæssige Anlæg; jeg kan uddybe mig selv deri – jeg kan rase, bede, true – og sluttelig ende med at give *Ungdommen* Ret – at sige den „evige“ Ungdom, ikke en Skoles, et Partis Ungdom – – Fanden tage de Gamle! – Fanden tage
 25 de Unge med, naar de bare klumper sig sammen for at synes større og stærkere end de nær besét er! Paa Troidhaugen og paa Dronningens Vej – i Jotunheimen eller i Rom – ligegyldigt hvor; men blot *dér*, hvor man er ensom, er sig selv, er sand, er dyb, er ren og frisk – blot *dér* laves den gode Kunst! Er Du med paa den? Jo, det er Du! Du er en lille
 30 Knop – jeg har faaet Dig meget kær – det Bedste i Dig selvfølgelig – men jeg holder s’gu heller ikke af Skidtet hos mig selv! Det [kan Du] bande paa!

Naa, og hvad siger Du saa [om] den velbyrdige Herre til Rosmersholm? Ja, *Poesi* er der deri – og Fortvivlelse og Haabløshed og stort
 35 Syn og Bizzareri og Weltschmerz og . . . kort sagt, jeg er dog glad

over, at der ikke staar paa Titelbladet H D fecit. Og saa er jeg ikke langt fra at misunde ham den aldeles mesterlige Form! Dramatiker er han, det kan nok være! Skaden er Pinedød bare *den*, at *han* ikke kan henføres – hverken af Ragnhild eller Ingebjørg, og mindst af Johanne
 5 og Ragna (det søde Asen). Han er ogsaa bleven Kammermusikus, Du. Vestigia terrent . . . Amen; pax vobiscum!

Med Hensyn til min æventyrlige Idyl-Komedie – ogsaa kaldet „Der var engang –“ saa havde jeg næsten tabt Taalmodigheden og omdøbt den „Der blir ikke engang –“ . . . Nu synes det, at den skal spilles i
 10 Stockholm efter Nytaar – og *maaske* paa Kongens Nytorv engang i næste Aar. Jeg giver [?] den min Velsignelse med! Hvis den [gør Lykke?] skaffer den mig forhaabenligt en [Masse Penge?] til næste Vinter – og da ville [vi istemme?] et *Requiem* som har vasket og kan vaske sig. Hvis den ikke lykkes . . . naa i Guds Navn, saa graver jeg mig
 15 yderligere ned i Kunstnerromanen for yderligere at finde Fred og Forsoning med mig selv og alle andre. Never giv' up the ship! en Inskription paa de engelske Matrosers Foldeknive, som har prentet sig i min Hukommelse.

Og dermed vil jeg vige Pladsen for Emmy – med de hjærteligste
 20 Hilsner til Dig og Nina fra

Eders hengivne

Holger Dr.

[*Med Emmy Drachmanns Haand:*]

Nej; jeg vil ikke overtage Pladsen efter et saa grinagtigt Brev. Jeg
 25 kommer alene en anden Gang med det første.

Tak, kære Nina for Dit Brev; der er forresten en Del, jeg gjerne vilde lidt nærmere ind paa; men som sagt – næste Gang.

Vær nu begge to paa det [hjærte]ligste hilset og Glædelig [Jul] fra Eders

30

[Emmy Dr.].

565. Fra Karl Gjellerup.

d. 6te Januar 1887.

Kæreste Medbroder!

Et godt Aar, og med dette Ønske min Tak for dit Brev. Da jeg – kun
 4 Dage – var i København, gik jeg strax til Hegel – den stedshøflige
 der med 4 Buk fulgte mig ud ad sine 4 Døre og Skranker – og erfør at
 du var i Rødby. Jeg havde *meget* gerne set jer den Gang, men der
 var intet at gøre.

Din Stilling overfor SJ kan jeg nok forstaa, men ikke hvorfor du
 10 netop nu sværmer for Nutidsskildring, saa meget mindre som du selv
 taler om Reformationen. Jeg tænker paa en Komædie, Kærligheds
 slet og ret, ikke Nutids men i Rokokko-Dragt, dog ganske ikke-histo-
 risk, spiller ved August den stærkes Hof; lutter lyse Toner, Glæde,
 ikke megen Dybde, en Smule af mit eget Liv gemt deri og lidt af
 15 mine Erfaringer – du forstaaer det allerede.

Men først skal „Thamyris“ løbe af Stablen i 2 selvstændige Dele,
 en til Foraaret og 1 til Høst, det bliver i alt c 500 Sider Vers. Første
 Del færdig, anden halvt.

Du har raadet mig, og hvad du siger om enkelte og stille indad-
 20 vendte Existenser rørte dybt ved en Fortælling-Plan, som jeg længe
 har haft. Men det duer ej at skrive derom. Kunde vi dog tale sammen.
 Kommer I sydpaa til Foraaret? Jeg kommer næppe til Byen før jeg til
 Efteraaret tager Bopæl.

Maatte jeg raade dig, saa var det følgende: Gaa tilbage til Fisker-
 25 lejet, det er forsaavidt i ingen Forstand en Tilbagegang, som du vil
 komme der en anden end da du gik bort; og skriv saa et Digt, en Idyl,
 Emnet: *Grundforhold* og ikke andet, det evige, Elskov, Forholdet mel-
 lem Forældre og Børn, mellem Søkende eller Kammerater o. s. v. (helst
 uden Indblanding af „Københavnere“) – en Enoch Arden uden det
 30 usandt sentimentale, en Hermann u. Dorothea i Fiskerle[je]t, en Paul
 og Virginia nok en Gang – noget smukt; øs hele din Versekunsts
 Trolddom ud derover og skab disse primitive aabne Naturer, som du
 magter fremfor nogen anden, – Udfaldet tør jeg indestaa for. Kan du
 opdrive Stemning og Lyst dertil, blive varm overfor et saadant Stof,
 35 saa vil du ikke fortryde det, og Hegel vil tage 6000 Ex strax.

Ja jeg vilde af Hjærtet ønske dig en stor og gennemgribende Sejr! For vel er du min overmægtige Medbejler – (og Brandes tør vist sværge paa at vi af den Grund helst vilde forgive hinanden, men de Herrer Critici kende dog ikke Digter-Hjærterne og Nyrerne saa godt, som de
 5 mene) – men du er ogsaa, som du siger, min Medkæmper, og din Sejr vil være Poesiens. Naa, Guderne i Vold! den sejrer vel nok, hvor sort det end ser ud, og sort ser det ud hver Gang jeg faar lidt af den nordiske Himmel at se, jeg er glad over at være borte fra Kbnhvn.

Hør, du kunde dog sende mig dine Artikler i Berlingske, som du
 10 omtaler, dem gad jeg nok læse, det er i al Fald en Tilgift til Breve og nok et Surrogat for Samtale. Hvis du selv har et Exemplar, saa skal du faa det omhyggelig sendt tilbage, men ellers kunde du maaske faa Redaktionen til at sende mig dem.

Ak ja, de slaas og skændes deroppe, man skriver til mig derom, og jeg
 15 har næppe synderlig mere Sympathi for Bjørnstjerne end for E. B. De véd ikke længer hvad Poesi er. De tro – de bedre blandt dem – at den modsat al anden Kunst skal virke direkte, og se ikke at den i al Evighed, naar den skal virke med al sin Kraft, kun kan gøre godt indirekte ved at løsrive Sindet fra de mange søndersplittende Interesser og samle det
 20 i Glæden over det skønne, Ophøjede, det komiske og hvilke Kategorier man nu vil rubricere det udsigelige i. Det samme om hvilket det hedder: Hier wird's Ereigniss –. De der ikke tro at Musen er en Skøge tro at hun er en Diakonisse, – hun er saa min Sæl og Salighed ingen af Delene, hun er en Kvinde.

25 Dette er „Gemeinplätze“ men de er nu saa ubetraadte.

Naa, det er nu blevet sent paa Aftenen og jeg maa sige dig Farvel, og sende baade dig og din Hustru en Hilsen fra Eugenia, som allerede sover paa sit grønne Øre, da hun er en Morgenkvinde, og vi desuden i
 30 det dejligste Vintervejr med Sol- og Maaneskin paa nyfalden Sne har gjort en Tur ud ad Loschwitzkanten.

Tak din Kone for de venlige Linjer, hun føjede til dit Brev; hun be-
 tragter jo nok dette Brev som rettet til hende ogsaa og undskylder at jeg ikke skriver noget for sig.

Lev vel begge og Børnene!

Eders trofaste Ven
 Karl Gjellerup.

566. Til P. E. Lange-Müller.

27/1 87 Torsdag. Formiddag
Klk. saadan noget som 10.

Kære lille Du!

5 Pokkers kedeligt at Du skulde være stukket af!

Jeg talte igaar en Del med Emil. Han var fornøjet over at det gik saa godt. Han bad mig sige Dig – og jeg støtter det ved min egen „Stemme“ (den eneste, jeg afgiver i denne Valgcampagne) – at efter hans egen Mening, og en hel Mængde baade lærde og læge Folks, var der
10 endnu et trættende Punkt tilbage (efter at Forspillet er strøget) og det er i Markedsscenen, nemlig *Dansen* lige indtil Zigeunertruppens Ankomst. Han mener, at det simpelthen ligger i de *Repriser*, som findes baade i Bonde-Junker- og Studenterdansen, og at selve *Musiken* vil virke kraftigere og derved fængslende paa Tilskuere (hørere)
15 naar Du gaar til Balletdirigenten – men naturligvis helst inden næste Opførelse – og aftaler med ham at han koreografisk maa resignere lidt i de 3 Danse – for saa *netop* at faa hele Effekten lagt paa Zigeunervæsenet!!

Jeg mener, at han har Ret; og man kan jo trygt stole paa Emil i
20 saa Henseende, da han er øm nok over Musiken baade som Helhed og i dens Detailler.

Tal med Emil derom, og gør saa, hvad Du selv finder rigtigt. Desværre var jeg ikke rigtig vel ved sidste Forestilling, saa at jeg blev hjemme og plejede mig. Men jeg havde selv Fornemmelsen ved første Forestilling af en unødigt Bredde i disse Danse – da det jo dog ikke
25 er Benene, hvorpaa det kommer an i „Der var engang“ – selvom man nok kan nære det fromme Ønske, at Opførelserne i deres Continuitet faar Fødder at gaa paa!

Ubegribeligt, at Chefen har ansat den næste Opførelse til imorgen,
30 Valgdagen, hvor Interessen sluges af saa meget andet – muligvis vigtigere men næppe bedre! Naa, forhaabenlig er ogsaa *her* Lykken bedre end Forstanden!

Jeg ser, at de 3 Hefter af Musiken ligger her paa Dit Bord. Du vil vel ikke faa mig dømt for Indbrudstveri, naar jeg medfører tre
35 Explr. til Emmy? Hun er „rasende“ over, at denne Musik ikke endnu

er kommen ud – og jeg tør ikke udsætte mig for hendes Vrede.
Tør Du?

Og saa skulde jeg spørge, om Du paa Lørdag (d 29de) vilde spise
i al Stilhed med Familien hjemme hos os 4½ – muligvis læser jeg da
6 et Par Akter op efter Bordet af de omdøbte og -kalfatrede „Strengé“
osv. Kom!

Din hengivne

Holger Dr.

Jeg skulde ogsaa Pokkers gerne have talt med Dig om den mulige
10 Bearbejdelse af Stykket for en tysk Scene osv.

567. Fra *Edvard Fallesen.*

27 Jan. 1887.

Kjære Hr. Forfatter!

Under den anden Opførelse af „Der var engang –“ talte Hs. Maj.
15 Kongen med mig. Jeg fik hans Tilladelse til at maatte takke Dem for
Deres Stykke, som Kongen syntes meget godt om. Efter en længere
Samtale om Emnet Drachmann, fik jeg det Indtryk, at Hs. Majestæt
i den aller nærmeste Til vil vise Dem en Opmærksomhed, som jeg
haaber, De vil sætte Pris paa.

20 Deres altid hengivne

Fallesen.

568. Til *Evald Tang Kristensen.*

Dronningens Vej 26.

Frederiksberg.

København.

27 Januar 87.

25

Høistærede Hr. E. T. Kristensen.

Jeg har fra Begyndelsen af holdt Deres Tidsskrift „Skattegraveren“,
og jeg har saavel under mit Ophold i Udlandet som herhjemme haft
30 en stadig fornyet Glæde af at „grave“ i Tidsskriftets forskjelligartede
Indhold.

Idag læser jeg (i Heftet af 15 Dcb) Deres „Meddelelse til Medlemmerne“. Det gør mig ondt heraf atter at se Bekræftelsen paa vor danske Mangel paa Udholdenhed – i alt andet end i det politiske Kaos. Saasnart Efterdønningen af denne Valgkamp nogenlunde har
 5 lagt sig, er det min Hensigt igennem „Berlingske Tidende“ at drage Sagen frem og muligvis faa Gænge igen i den. Dette blot som en foreløbig Meddelelse.

Med Højagtelse

Deres ærbødige

10

Holger Drachmann.

569. Til *August Nissen*.

Dronningens Vej 26.
 28 Januar 87.

Kære Nissen.

15 Jeg antager ikke at Emmy i dette Tilfælde har fuldt ud forklaret mine Motiver til at afholde mig fra Stemmegivning idag – simpelthen fordi jeg ikke har talt tilstrækkeligt med hende derom. Men har jeg ikke talt med hende, saa har jeg tænkt saa meget mere for mig selv. Jeg er
 ikke Højremand, bliver det aldrig, thi da maatte jeg forandre min
 20 Natur. Hvis jeg er noget bestemt i politisk Retning, da maa jeg tilhøre det „danske Venstre“, men vel at mærke *det* danske Venstre, som ikke har skuffet de Forventninger, jeg nærede om dets Føreres Resignation, Lovlydighed og Fædrelandskærlighed. Jeg tør ikke have nogen Formodning om, hvorvidt Mænd som Berg, Bojsen, Hostrup
 25 osv. vil kunne lade sig belære i Fremtiden af Livets og Tidens Udvikling om, til hvilket Resultat deres ubegribelige Alliancer vil føre dem og deres naturlige Meningsfæller. Men Et er sikkert, at naar den Dag kommer, hvor de naturlige Principer for et virkeligt nationalt dansk Demokrati indenfor vor Konstitution og med Kongen i Spidsen
 30 vil sejre, *da* er jeg selvskreven til i Sang og Tale, ved Stemmegivning osv. atter at møde frem paa et „Partis“ Vegne – og dette Parti vil da, derom er jeg overbevist, til den Tid rumme den største og i hvert Fald den bedste Del af det danske Folk.

Her har været Udsendinge hos mig baade fra de „liberale“ og fra „Højre“. Jeg har sagt dem saa vidt muligt det samme, som jeg her siger Dig. Og jeg tror, at de har respekteret mine Motiver til foreløbig at holde mig tilbage fra personlig og aktiv Del i Borgernes politiske Liv – netop fordi jeg er Digter og kun vil være Digter. Jeg har aflagt tilstrækkelige Prøver paa, at hverken Frygt for en Opinion eller Personsanseelse kunde binde min Tunge eller diktere mine Handlinger. Hvis Mænd indenfor „Højre“ skulde finde det besynderligt, at jeg undlod at afgive min Stemme til Fordel for en Kandidat, der blandt andet vil Befæstningssagen, saa kan jeg roligt henpege paa, at min Stemme baade i denne og andre Sager afgiver jeg ved hver Lejlighed, hvor jeg som Digter føler for hele Folkets Vel – uanset om det skurrer i Modstanderes Ører. Jeg vil kun altid lægge Vægten paa den Linje: Vi elsker vort Land! – og det kan jeg ikke ved at indfinde mig paa Valgdagen dér, hvor det i Grunden kun lyder: Slaa Modstanderne ned!

Jeg anser nu slet ikke denne enkelte Dag idag for saa betydelig. Det vil den først blive, naar vi ad Aare faar Mænd, som siger: Vi vil sætte vort Liv ind paa Afgørelsen! Hvis virkelig mit „danske, lovlidige Demokrati“ viser sig at være en Kimære; hvis der skal afstemmes om, hvorvidt vi skal lade os regere af et anarkisk-evropæisk Masseherredømme, eller Forfatningen skal sprænges ved et Statskup og alle gode, danske Borgere skal kaldes under Kongens Fane – ja saa er jeg med, og saa skal jeg stemme!

Forøvrigt har jeg idag min gamle skærende Tarm-Katarrh gaende med intet at spise, med at ligge paa Sofaen og drikke Opium og Rhabarberdraaber i Skefuldevis.

Glück auf!

Din hengivne

Holger Drachmann.

570. Fra J. C. Jacobsen.

Carlsberg 31 Januar 1887

Høistærede Hr Holger Drachmann

Det er med sand Glæde jeg har modtaget Deres Nytaarshilsen, ikke alene for den hjertelige Paaskjønnelse De deri udtaler, som forvisser

mig om at De har forstaaet mig, men jeg glæder mig endnu mere over den aandelige Sundhed og den Ligevægt i Sindet og naturlige Livsglæde, som Deres Brev lægger for Dagen, thi uden disse Betingelser kan en Digter neppe paa en gribende Maade skildre det Sande, det
6 Store og det Skjønne.

Om denne Deres aandelige Sundhed og Kraft vidner jo ogsaa Deres sidste skjønne og betydningsfulde Digtning, som jeg heldigvis fik Tid til at gjennemlæse een Gang før jeg igaar saae den paa Scenen.

Jeg maa tilstaae, at jeg havde en større Nydelse ved at læse den i
10 Ro, end ved at see den under Opførelsen, trods den i det Hele fortræffelige Udførelse og den virkningsfulde Udstyrelse, men med Opførelsen maatte jo meget forkortes eller helt udelades og min svækkede Hørelse berøvede mig desværre en ikke ringe Del af Nydelsen netop af det Allerskjønneste. Men jeg bør dog ikke fordølge, at jeg des-
15 uagtet gjentagne Gange blev saa stærkt bevæget, at jeg fik Taarer i Øinene.

Da jeg taler saa aabenhjertet, kan jeg paa den anden Side ikke fortie, at der var *et* Sted, hvor min Nydelse blev forstyrret nemlig ved 3die Afdelings Slutning, hvor Prindsen paa en *voldsom Maade slæbte*
20 Prindsessen ud. Stemmer det med Textens Ord og med Digterens Tanke? Jeg vilde hellere see Prindsen bortføre hende paa sine Arme som sin Eiendom eller ved Tæppets raske Fald forhindres i at see den i Texten ikke omtalte Bortførelse. Jeg omtaler kun denne Slutning, fordi jeg tydeligt mærkede, at den mishagede Flere end mig.

25 Til Slutning maa jeg endnu bringe Dem en Tak for „Folkesangeren“, ikke alene for hans herlige Sang (især Texten selv og Musikken) men tillige for det Svar, De har lagt ham i Munden, at han vil være *Frihedens* Sanger. Jeg hørte deri et Ord fra Dem selv, som glædede mig, da jeg nu i Dem seer en Forbundsfælle i Kampen for
30 Frihed for enhver ærlig Mand i Modsætning til al Slags Enevælde og Undertrykkelse, hvorfra denne end kommer.

Om nogle Dage tiltræder jeg med Familie en Reise paa flere Maaneder til Syden og jeg maa derfor nu sige Dem Farvel for længere Tid.

35 Idet jeg lykønsker Dem til den almindelig anerkjendte Stilling, De

nu indtager blandt Danmarks Digtere, kan jeg, uden at ville smigre, udtale min Overbevisning om, at denne Anerkjendelse allerede har slaaet saa dybe Rødder, at den stadigt vil voxee, til Trods for al den hadefulde Modstand og Forfølgelse, som De nu er Gjenstand for. Det
 5 bedste Skjold mod den Slags Angreb er *overlegen Ro* og med denne kan Digteren Holger Drachmann nu med Tryghed væbne sig!

Med sand Høiagtelse

Deres hengivne

J. C. Jacobsen.

10 571. Fra *Evald Tang Kristensen*.

Brandstrup ved Rødkjærsbro,
 den 31/1 1887

Hr. Holger Drachmann.

Det glædede mig højlig at faa Deres Brev, idet jeg betragter dette som
 15 en Indledning til lidt mere. Jeg vilde nemlig gjerne gjøre hvad jeg kunde til, at vor gamle Folkedigtning blev gjenfødt. Nu er Traditionen dødsdømt, idet de unge ikke længere sidder ved de gamles Fødder og lytter. Jeg har hørt mange Dødssange (Svanesange – se Fortalen til Jyske Folkeminder I), og jeg har levet saa meget i den
 20 mundtlige Overlevering, at jeg maa prise mig lykkelig derved, men nu synges der paa det sidste Vers, hvilket jeg har fuld Erfaring for, og jeg ser ikke anden Udvej, end at vore store Digtere (3: dem, der har Øje for Folkemindernes Betydning for Folkets Fremtidsliv, ti de Digtere, der ikke har Øje derfor, de er ikke store) synger en ny Sang efter
 25 den gamle Tone og skjærer ny Æventyr over den gamle Læst. Det har De gjort, og derfor føler jeg Trang til af og til at give Dem et lille Indblik i mine *egne* Samlinger. Skulde De have Lyst til efter Tid og Lejlighed at faa lidt oversendt til Gjennemsyn af det, jeg har liggende utrykt paa Æventyrets Omraade? Svend Grundtvigs Folkeæventyr I,
 30 No 13: „Prinsessen i Kisten“ optegnede jeg 1869 og sendte min Opskrift til ham, hvorefter han nyttede den i sin Bog. Det selv samme skete med No 2 og flere andre. Har De mine 8 Bind af „Jyske Folkeminder“? Ellers kan De faa dem her hos mig? Vi kunde maaske gjøre

et Bytte. Særdeles mange Tak for, at De vil drage Sagen frem i „Berlingske“. Den trænger til Støtte. Men forinden kunde jeg have Lyst til at sige Dem nogen Besked om, hvilke Samlinger jeg har liggende, og hvor vidt jeg er kommen i min Arbejden.

6 Med Højagtelse

Deres ærbødigste

E. T. Kristensen.

Jeg rejser i Overmorgen op til Himmerland.

10 Ungdomsvennen, Skibsmægler Harald Christensen – af H. D. altid kaldet „Sorte“ – var en meget patriotisk Mand, der havde gjort Krigen i 64 med.

572. Til *Harald Christensen*.

Dronningens Vej 26.
Frederiksberg
5/2 87.

15 Kære Harald Christensen.

For Brevet af 30 Januar – baade den officielle og den private Del af samme – bringer jeg Dig min bedste Tak. Efter dit eget Ønske (og selvfølgelig ogsaa uden dette) skal denne Skrivelse opbevares hos mig og styrke min Bevidsthed om at jeg, i denne vanskelige og splittede
20 Tid, har peget hen paa det ene rette Løsen „Vort Fædreland“. Ligesom jeg selv ikke uden Genvordigheder og Afdrift har faaet lagt denne Kurs til Rette som mit Livs og min Digtningens Maal, saaledes staar det ogsaa klart for mig, at „Partierne“ hos os omsider maa havne dér. Og kommer det ikke før, saa kommer det sikkert, naar en eller
25 anden Fælles-Fare virkelig rykker frem for vor Dør med sine bydende Krav til os allesammen, Højre som Venstre.

At den nære Fremtid indeholder en saadan Mulighed, *dette* er vel vort nuværende „Højre“ klarest og retter sine Kræfter og Evner derefter – men ogsaa i „Venstre“ gives der varmtfølende og alvorsfulde
30 Mænd – NB naar de faar Lov til at være sig selv.

Til de Mænd, baade ældre og nye Bekendte og Venner, som igenem Dig har sendt mig deres Hilsen og Tak (i Vers og Prosa) beder jeg Dig bringe Tak og Hilsen tilbage.

At se Fremtiden an med overlegen Ro – at „holde Krudtet tørt“ – ikke at lade sin Begejstring opslides – og saa at kunne glædes i Øjeblikket: dette er Kvintessensen af *vor* danske Levevisdom!

Min bedste Hilsen til Dig og din elskværdige Halvdel fra Emmy og
5 Din hengivne

Holger Drachmann.

573. Til *Evald Tang Kristensen*.

Dronningens Vej 26
Frederiksberg.
Kbhv.
12 Febr. 87.

10

Hr. Evald Tang Kristensen.

Siden jeg modtog Deres Brev af 1ste Febr. har min Tid været saa optaget af mange forskellige Ting, at jeg ikke – end ikke med et Par
15 Linjer – har faaet takket Dem for den Interesse, De udtaler for *min* Gerning og „Mission“.

Jeg tænker nok, at vi skal faa en Del at gøre med hinanden – selv om ogsaa den moderne Strøm nu synes at løbe bort fra os, i Stedet for at den burde gaa os imøde. Naa; Strømninger kunne vendes, og Inter-
20 esser kunne vindes; det har man set før.

Selvfølgelig tager jeg med Glæde imod Deres venlige Tilbud at lade mig kigge i Deres egne private Samlinger, og jeg vil være Dem meget forbunden, hvis De Tid efter anden vil sende mig noget til Gennemsyn. Hvad jeg i denne Tid særlig kunde ønske at finde, det er saadanne Sagn, Historier, Viser, Anekdoter i Folkemunde etc., der knytter sig til *Kloster- og Munkevæsenet* i vor Middelalder, og dernæst Alt, hvad der vedrører Mirakkelkure, Almuens Rejser til hellige Kilder, Spaakvinder og „kloge“ Koner (Mænd), samt de overtroiske Forestillinger og de Skikke, der knytte sig til St. Hansaften – ligeledes i Mid-
30 delalderen. Kunde De maaske hjælpe lidt paa mig i saa Henseende? Paa *en* god Vise, *en* karakteristisk Skik eller overtroisk Mening kan jo tidt en hel Digtning opføres; og naar vi ikke vil gøre den moderne Bevægelse med helt ud i dens yderste Konsekvenser (som nu det „unge“

Norge) saa maa vi itide dreje af og øse af Folketraditionens udtømmelige Væld. Det har forhen været Digtkunstens Redning. Jeg vilde gerne, igennem Folkeminder, Sagn, Viser osv, klare mig en Forestilling om, hvorvidt der ikke gennem Landalmuen i vor Middelalder
 5 gik en egen Naturreligion (en „egen“ Tro med Levninger af Hedenskabsmyther) ved Siden af – og stundom i bestemt Modsætning til – den officielle Katholicisme, Klosters og Kirkens Tro. Har *De* nogen Mening herom? Der kunde nemlig paa saadanne, dybt indgribende
 10 Modsætningsforhold dannes en betydelig, *dansk* Legende-Digtning – enten episk eller dramatisk. Om det bliver *mig*, der formaaede at løfte en saadan Skat, det er naturligvis et Spørgsmaal – (?) – men forsøge derpaa, kunde man allenfals.

De omtalte 8 Bind af „Jyske Folkeminder“ ejer jeg ikke. Det skulde være mig en stor Fornøjelse at foretage et Bytte med Dem –
 15 hvis De vil opgive mig nogle af mine Bøger, som De kunde ønske Dem.

Saa hører jeg maaske lidt fra Dem, inden jeg lægger en Artikel til rette for „Berlingske Tid.“.

Deres ærbødigst forbundne

20

Holger Drachmann.

574. Til *Evald Tang Kristensen*.

Dronningens Vej 26.
 Frederiksberg.
 Kbhv.
 20 Febr. 87.

25

Hr. Evald Tang Kristensen.

De undskylder velvilligst, at jeg saa snart ulejliger Dem igen.

Men førend jeg beder Dem hjælpe mig med mine Munke og Klostre, vilde jeg spørge Dem til Raads om et Sagn – jeg formoder et
 30 vestjysk (maaske endog et sønderjysk) der omhandler en i Havet sunken Landsby. Ved en Lejlighed fandt jeg paa en af de østfrisiske Øer – eller rettere hos en Mand derfra – en gammel Fortælling om en saadan Landsby, der paa Grund af Beboernes overvættes Rigdom, og

deraf flydende Ryggeløshed og Vantro, sank ned i Havet. Ved stille Vejr skal man kunne se Kirkespiret og nogle Huse dernede mellem de opskydende Tangplanter – og man skal nok ogsaa kunne høre Kirkeklokkerne ringe, maaske som Varsel imod Storm etc. Den tyske Digter
 5 Heinrich Heine har – jeg tror i et af hans „Nordseebilder“ – behandlet et saadant Sagn. Ogsaa har jeg hørt, at det findes blandt Almuen paa den hollandske Kyst. I Ditmarsken og nordligere opefter skal Sagnet – eller dog et lignende – endnu findes. Nu foresvæver der mig noget om, at jeg for en Del Aar tilbage hørte Sagnet omtale som et
 10 lokalt i *Ribe-Egnen*. Véd De noget herom? Og kunde De i det hele taget hjælpe mig til Rette med at efterspore Overleveringen om saadanne forsvundne – i Havet, i Fjorde eller Aar paa Grund af en bestemt Brøde nedsunkne Byer, der da ved given Foranledning igen kunne vise sig, eller hvorfra en enkelt Mand eller *Kvinde* kan stige
 15 frem og gribe ind i andre Personers Ve og Vel.

I Syd- og Mellemtyskland (altsaa inde paa Fastlandet) ere saadanne Folkeminder om forsvundne Byer ret talrige, og flere Digtere have behandlet Æmnet. Men jeg ønskede gerne – maaske i Kombination med et saadant allerede udarbejdet Stof – at *lokalisere* Fortællingen til en af vore egne Kyster, idet Havet, med dets sælsomme
 20 Mystik, giver Fantasien rigere Næring og større Spillerum.

Vilde De, om muligt, omgaaende skaffe mig nogle Oplysninger herom – eller endnu bedre sende mig noget skriftligt eller trykt, hvis De er i Besiddelse deraf?

25 Med venlig Hilsen

Deres ærbødig forbundne

Holger Drachmann.

575. Fra *Evald Tang Kristensen*.

Brandstrup d. 21 Febr. 1887.

30 Hr. Holger Drachmann!

Jeg er lige kommen hjem fra Rejsen, og da laa der to Breve til mig fra Dem. Jeg skal med største Glæde efterkomme Deres Anmodning, men De maa have nogen Taalmodighed, da jeg i Vinter idelig rejser

omkring paa min Fod fra Sogn til Sogn og er meget optaget af de forskellige Ting, naar jeg en Gang imellem kommer hjem for at hvile mig lidt. Jeg har en hel Del om Munkevæsenet, som jeg er vis paa, De kan bruge, ligesaa om Hegseri o. s. v. Bare jeg nu kunde faa Samling
 5 paa det, ti jeg har saa uhyre store Bunker. Om sunkne Gaarde vil De finde adskilligt i mine 4 Sagnsamlinger, ligesom i Thieles Folkesagn og i Rasks Morskabslæsning for den danske Almue. Nu sender jeg Dem noget derom samt om hellige Kilder af min Sagnsamling i Manuskript, men jeg har en hel Del mere liggende, og saa sender jeg en af
 10 de første Dage som Banefrimærkepakke nogle Bind af mine „Jyske Folkeminder“. En hel Del af Deres Bøger har jeg, de øvrige vil De saa gjøre mig en Glæde ved at sende. Jeg har „Tannhäuser“, „Med Kul og Kridt“, „Prinsessen og det halve Kongerige“, „Østen for Sol og vesten for Maane“, „Poul og Virginie“, „Fjældsange og Æventyr“,
 15 „Dæmpede Melodier“. Nogle enkelte karakteristiske Sagn skal jeg skrive af i Morgen og sende Dem til Gjennemsyn. Vil De nytte Stof deraf, staar det Dem frit for. Det er sikkert, at jeg har en hel Del Stof liggende i alt det jeg har samlet, men mine Manuskripter er nu nær ved at vogse mig over Hovedet.

20 Med venlig Hilsen

Deres

E. T. Kristensen.

Da jeg ingen Afskrifter har af hvad jeg sender, bedes De endelig om at sende mig det tilbage, naar De har det afbrugt.

25 576. Fra *Evald Tang Kristensen*.

Brandstrup ved Rødkjærsbro,
 den 27/2 1887

Hr. Holger Drachmann!

I Gaar afsendte jeg en Pakke Bøger og Manuskripter til Dem *ad*
 30 *Jærnbanen*. Jeg skal nu i Morgen se at finde en hel Del om Hegseri. Hermed følger et Manuskript, som indeholder ikke lidt af gammelt at være. Det om Spillemandene minder om en gl. *Vise: De talende*

Strænge, og det, at han bliver bunden i Hestens Hale, minder om Adelbrands Vise. De to af Bøgerne maa jeg have Penge for, hvis De vil beholde dem (men De kan godt sende mig dem tilbage) nemlig: Jyske Folkeminder 2den og 4de Samling. Prisen er 6 og 3 Kr. De øvrige Bøger kan vi bytte med. 3de Saml. har jeg ikke for Øjeblikket, men skal senere ligeledes skaffe den for 3 Kr. Beholder De de to Bøger, kunde De i Stedet for at sende mig Pengene her over udføre en Kommission for mig nemlig købe og sende mig en net lille Sølvhalskjæde med tilhørende Kors til min ældste Datter, som nu skal 10 konfirmeres til Paaske. Disse Penge kan godt slaa til, og saa faar jeg det Hverv udført. Jeg haaber ikke, De tager mig en saadan Henvendelse ilde op. Jeg havde tænkt paa selv at komme til Kbh. inden Paaske, men naar det ikke, da jeg skal saa mange Steder omkring her i Jylland. Jyske Folkem. 2 er udsolgt, og jeg sælger den ellers aldrig, 15 da jeg kun har et Par Exemplarer i Behold. J. F. 3 har jeg selv kjøbt til 3 Kr. Nu er jeg ved at trykke paa J. F. 9, og jeg har Manuskript liggende omtr. færdig til J. F. 10. Det er en stor Del Skjæmtesagn. Derefter skal komme J. F. 11, Æventyr, 3dje Bind, og saa ved jeg ikke om jeg faar mere udrettet. Jeg har store Samlinger til Børnerim og 20 Remser, Lege, Ordsprog, Gaader o. s. v., men jeg naar vel ikke at faa dem for Lyset, da jeg halvvejs er opslidt.

Venligst

Deres

E. T. Kristensen.

25 577. Til *Evald Tang Kristensen*.

Dronningens Vej 26.
Frederiksberg.
25 Marts 87.

Hr. Evald Tang Kristensen.

30 Jeg har ikke været ganske rask i denne Vinter, og maa endnu af og til gøre Pavser fra mit Arbejde og min Korrespondance. Af denne sidste Grund har De heller ikke hørt fra mig saa længe.

Imidlertid: Tak for de tilsendte Bøger og Manuskripter. De sidste

opbevarer jeg selvfølgelig omhyggelig, og remitterer dem, naar jeg har brugt dem. Jyske Folkeminder III har jeg nu faaet hos Hegel. 2den og 4de Samling beholder jeg da. Min Hustru har besørgt en lille Sølvhalskæde med Kors – jeg haaber efter Ønske – og da det kun
 5 kostede 8½ Krone, vedlægges Resten i Frimærker indeni Æsken, som sendes til Dem pr. Post idag.

Jeg er meget optaget af et Skuespil (romantisk-æventyrligt) hvor netop en *sunken By* og en Pige, som kommer derfra og besøger sin Elsker ved Nattetide, danner Baggrunden for Handlingen. Jeg beder
 10 Dem endnu en Gang indtrængende – med Tak for hvad De allerede har haft af Ulejlighed – at søge efter i Deres store Hukommelse og rige Samlinger, for muligvis at finde et saadant Sagn om en By, der er opslugt af *Havet* – hvis et saadant Sagn findes – thi netop dette giver hele Skuespillet sin særlige og hjemlige Kolorit, og skønt jeg som
 15 sagt fra den hollandske og frisiske Kyst kan erindre et saadant Sagn, vilde det dog være mig magtpaaliggende at kunne give det en nogenlunde lokal-middelalderlig f. Ex. sønderjysk eller vestjysk Ramme.

Jeg maa se at stræbe efter at kunne gøre Dem et Besøg og lære Dem personlig at kende – muligvis til Forsommeren – hvis bare min
 20 fordømte nervøse Rheumatismus vil tillade mig en saadan Udflugt.

At lære den jyske *Hede* at kende i et Selskab som Deres – med Alt hvad derudaf kunde følge for begge Parter – det var en Idé, som jeg stadig kommer tilbage til.

Nu nok for idag. Endnu engang min bedste Tak og venligste Hils-
 25 ner, bl. a. til Deres Datter ved den forestaaende Højtidelighed.

Deres ærb. hengivne

Holger Drachmann.

578. Fra *Evald Tang Kristensen*.

Brandstr. 30' Marts 1887.

30 Hr. Holger Drachmann!

De og Deres Frue takkes venligst for den hafte Ulejlighed. Vi synes rigtig godt om Indkjøbet. Forleden kom jeg hjem fra min sidste Udflugt, der varede 22 Dage. Den var temmelig stræng, da Vinteren

overfaldt mig, den Gang jeg var kommen til Haarby, men jeg kunde ikke tøve og maatte saa vade gennem Snedriverne de to Mil fra H. til Taaning. Siden havde jeg Sneen at kæmpe med hver Dag. Saadan skulde De ud at gaa og næsten hver Nat ligge i en ny Seng, saa gik
5 Deres Gigt nok sin Vej. Jeg er stadig raskere naar jeg kommer tilbage fra saadanne Ture. Somme Tider sulter jeg og tit fryser jeg som en Hund, men jeg hører og ser meget, lærer Folk til Gavns at kjende og samler meget Stof fra gammel Tid. Det var virkelig noget for en Digter. Forøvrigt har jeg det nu meget bedre paa mine Rejser end
10 forhen; nu er Folk gjæstfri og venlige imod mig og en hel Del Lærere kjender mig af Navn. Det hjælper særdeles meget. – Jeg har tænkt paa at ville tage en Tur til Kbh. lige efter Konfirmations-Søndag og blive der en Maanedstid for at nytte det kgl. Bibliothek. Kunde De og nogle flere da have Lyst en Aften til at høre mig *fortælle* Æventyr er
15 jeg til Tjeneste. Det kniber vel i Kbh. med at faa Stue til saadant; men derom kan jeg altid træffe Aftale med vedkommende. Jeg vil nemlig gjerne fortælle for Folk, der interesserer sig for Æventyr, og da jeg aldrig tager noget derfor, saa gør jeg mig da ingen Levevej deraf. Da jeg forleden var inde paa Jælling Seminarium, fortalte jeg
20 2 Aftener i Træk. – Det vilde være mig særdeles fornøjeligt, om jeg kunde vise Dem lidt om paa Heden. Men man skal helst *gaa*, og kan De holde det ud? Dernæst maa De tage til Takke med Mad og Husly i al Tarvelighed, hvor vi kommer fræm. Rejsen skulde da helst foregaa i sidste Halvdel af Maj, ti i Juni kan jeg ikke, for nu lige efter Paaske
25 er det for koldt for Dem vel sagtens, ellers vilde jeg helst nu og saa tage til Kbh., naar vi havde gjort den Tur. Men der bliver vel ikke noget af, De kan vel ikke rive Dem løs. Hermed nogle Opskrifter til Dem.

Venligst Hilsen fra

30

Deres hengivne

E. T. Kristensen.

579. Fra *Vilhelm Møller*.

[Foraaret (?) 1887]

Kjære Drachmann.

Vi vilde prøve (men tal ikke om det!) i dette Aars Juleroser at faa en
 5 Række Billeder og Text om „Skandinaviske Sagn-Figurer“. Vil Du
 ikke tage en af disse Figurer paa Dig, og da enten Elverkongen (Illu-
 stration af Jerndorff tror jeg) eller Havfruen (jeg antager „Hans
 Nikolaj“)? Efter *mit* Skjøn kunde Du gjøre Elverkongen brillant, –
 men du kan naturligvis ogsaa gjøre Havfruen ypperligt, . . jeg vèd
 10 ikke, hvad for èn, Du selv føler Dig mest tiltalt af.

Men *vil* Du tage èn af dem? og i saa Fald hvilken? og snart?

Tak for det venlige Brev . . . Jeg syntes der var i din lille Tegning
 (som jeg jo nok kunde se ikke var, hvad man nok kalder „udført“) netop ikke saa lidt af *den* Stemning, som Digtet apellerede til. Derfor
 15 tog jeg den med. Jeg er egenlig ingen Ven af „illustreret Poesi“, for
 jeg synes, Malerne gjør mig aldrig et Digt kjærere eller bedre, end det
 er forinden. Men som en Slags Ouverture til Læsningen burde der
 egenlig altid være Billeder. Folk kommer fra deres Dont med Hovedet
 koldt optaget af Arbejdet endnu – og saa sætter de sig til en Bog eller
 20 et Blad: hvor kan Forfatteren saa strax faa det rette Tag i dem! Det
 er en *god* gammel Skik, synes jeg, dette banale „Musiken spiller først
 Melodien en Gang igjennem, før vi begynder paa Sangen“: som saa-
 dan en „Spillen Melodien igjennem“ tror jeg den lille Tegning var
 rigtig god.

25 Ikke?

Din hengivne

Vilhelm Møller.

580. Til *Chr. Hostrup*.

Frederiksberg, den 22de Maj 1887.

30 Kære Hostrup!

Jeg skulde jo egentlig have været med til dit 50-aars Studenterjubi-
 læum igaar, jeg var selvskreven (om ikke indskrevet) dertil, eftersom

jeg vel skatter dit Værd som Digter, som Menneske og som Student mindst ligesaa højt som den overvejende Del af Festdeltagerne. Men for en Del af disse – lad os sige for Hælvten – er jeg en af Dage taget, en begravet og glemt Mand, hvorimod du staar i din unge, fejre Kraft
 5 endnu (se Festreferaterne). At hilse paa dig ved en saadan Lejlighed som Genganger og Spøgelse, vilde kun have været en daarlig Spøg og slet ikke overensstemmende med Festens fornøjelige Karakter.

Jeg valgte da at blive hjemme, saa meget mere som jeg ikke er rask i denne Tid og desuden har Sygdom i mit Hus, hvad der i hvert Fald
 10 kunde undskylde mig.

Ydermere foretrak jeg at blive hjemme, fordi jeg i det hele taget ikke gaar med til officielle Festligheder mere, ligegyldig hvem der er deres Genstand. De Afvigelser, jeg har gjort fra denne Regel, har kun indbragt mig Ærgrelser, dels over, hvad jeg ved en saadan Lejlighed
 15 kom til at sige, og dels over, hvad jeg – i Lighed med Hr. Flowmand – ikke fik sagt.

At jeg nu i Dag, uden at ærgre mig over det ene eller det andet, med fuld Tilslutning og af mit ganske Hjærte kan sidde for mig selv og være „i Fest“ for dig, det er *det*, som jeg her vilde sige dig.

Jeg tror, at vort Land stunder mod en Opløsning, i hvert Fald som selvstændig Stat, om end ikke som levedygtig og ejendommelig Nation. At vore mange Politikere (selvfølgelig imod deres Villie) arbejder henimod den førstnævnte Eventualitet, derom er der ingen Tvivl hos mig, – og naar du og jeg sandsynligvis er absolut uenige om
 25 dette Punkt, saa vil jeg dog sige dig, at jeg var glad over, at det ikke lykkedes nogle velmenende, men kortsynede Venner at faa gjort dig til Politiker i praktisk Forstand. Den Dag, da du ikke blev det, da sagde jeg til mig selv, at det dog var godt, at vi bevarede *en* stor Digter og *et* højsindet Menneske, som ikke skulde op og ride sig den
 30 daglige Tur paa vor indre Miseres Træhest.

Hvad vor ydre Trængsel og den heraf flydende Fremtid for vor Nation angaar, da formaar enhver iblandt os i det mindste at gjøre sit bedste, for at vi kan „falde med Ære“. Vi kan bukke under; men den Slægt, i hvis Midte en saa ejendommelig national Digterskikkelse
 35 og et saa sundt og kærligt Menneske som C. Hostrup endnu rager

frem, *den* Slægt har virkelig noget at være stolt af og vil kunne yde Modstand selv langt ud over Katastrofen.

Din hengivne

Holger Drachmann.

5 581. Fra *Evald Tang Kristensen*.

Br. 12/6 87.

Det kunde nok være Skyldighed nu at afbetale noget af min Taknæmmelighedsgjæld. Jeg siger da hjærtelig Tak for alt godt, mens jeg personlig var hos Dem, som og for, hvad der fulgte efter. Lige efter
 10 at jeg var kommen hjem, blev min Hjælpelærer kaldet til et Embede, han havde søgt, og jeg begyndte da sidste Mandag atter at holde Skole, saa jeg nu ikke har en eneste Dag til min frie Raadighed. En stor Del Manuskript skulde udarbejdes baade til Viborg og Kolding, og jeg havde i de første Dage tillige meget travlt med at bygge Skur
 15 til Køer og Grise. De sidste Dages meget urolige Vejr har dernæst sat saadan Gigt i Kroppen paa mig, at jeg er nærved at gaa ud af mit gode Skind. En Nat tilbragte jeg saaledes med at gaa op og ned i Kjøkkenet, hvor der var noget varmere. I Onsdags talte jeg med Provsten, da han var her paa Kirkesyn, og han gav mig ikke noget straalende Haab
 20 om at faa Sagen nemt og godt ordnet med en fremtidig Hjælpelærer. Ved Samtaler med disse overordnede – de være nu saa flinke som de være vil – og Provsten er virkelig Venskabeligheden selv – bliver jeg altid noget bøs i Sindet, man skal der staa med Hatten i Haanden og trygle om noget, som man næsten kunde være i sin Ret til at . . jeg
 25 maa ikke sige forlange, men dog noget i Begreb der nær op ad, ti det er jo aldrig for min egen Skyld, jeg forlanger det, var det det, ja, saa skulde og burde jeg bede, men det er for den Sags Skyld, som jeg vil virke og samle til Fremme af, og det er da noget, som jeg ogsaa altid siger rent ud. Der er aldrig Bagtanker i den Tale, og det maa de over-
 30 ordnede kunne se, derfor vilde jeg, at de skulde være modtagelige for Fornuft. Men Erfaringen har naturligvis lært mig, at om man end er en dannet Mand og en dansk Mand, kan man dog meget godt være aldeles upaavirket af Begeistring for Maal og Minder. Livets Tørhed har grebet

dem, ikke just Materialisme, og alle disse rare ismer, men slet og ret Tørhed. Den frodige Grødetid er et overvundet Stadium, om den nogen-
sinde har været der. Der kan ogsaa være meget tørre Bønder, men i de
fleste Tilfælde kan jeg dog, især i de gammeldags Egne, tale til Flertallet
5 af Bønderne, saa de bliver varme og ungdomsfriske, saa der kommer Liv
i de gamle Øjne og Aabenhed paa deres Tunger. Derimod slaar Tør-
heden mig kjendelig i Møde i de nymodens politiske Egne, hvor man
snakker med baade om dit og dat, som om man var et forfærdelig klogt
Menneske paa hele Verdens Løb. Allerværst er det, naar et saadant
10 Menneske er lige i Fødselen, ti da er han jo ude af sig selv, og det baade
paa det politiske og religiøse Omraade. Derfor ynder jeg aldrig at tale
med storpolitiske Bønder, med dem, der nylig er blevne greben af poli-
tisk Rus og med dem, der lige er bleven aandelig vakte. I Gjæringstiden
er Folk utilregnelige. Men kommer der Tørhed oven paa, er det dog
15 allerværst, saa revner Jorden og bliver saa haard som et Stuegulv.

Det var nu en god lang Prædiken. Jeg kan ikke godt flytte herfra
nu, ellers var det rettest at søge min Afsked. Men her har jeg faaet
et Kammer for mig selv til mine Bøger og Papirer, det jeg aldrig
før har haft, og det Kammer kan jeg ikke saadan rejse fra. Jeg vil
20 da søge en ny Hjælpelærer endnu et Aar, og naar det er til Ende,
vil jeg igjen være Skolelærer. Det er underligt at tænke tilbage. For
12 Aar siden tilbød jeg mig selv, da vilde jeg ret have rejst, men
da vilde man ikke hjælpe eller understøtte mig. Nu tilbyder jeg mig
igjen uden at forlange en Øre i Understøttelse, og da vil man heller
25 ikke have mig, Skomager, bliv ved din Læst, siger man og Provsten
sagde forleden Dag: De Brandstrup Folk kan dog ikke være tjente
med at holde en Lærer, der rejser Landet rundt og samler paa gamle
Krøniker. Jeg svarede intet dertil, men tænkte saa meget des mere.
Naar jeg selv koster og lønner en Mand, der kan udfylde min Plads
30 her, sker der ingen Ulykker i Brandstrup, om end jeg rejser Landet
rundt, og jeg skal nok holde op, naar min Tid kommer. Det varer
ikke saa længe alligevel. En vis Bitterhed avles af saadant. Men jeg
maa jo vænne mig til at bukke og være meget høflig, som Provsten
et Par Gange har lagt mig paa Sinde ikke overfor sig selv, men over-
35 for dem, mine Ansøgninger skal behandles hos, og naturligvis har

han raadet i bedste Mening. Hermed nogle Æventyr til Gjennemsyn.

Min venligste Hilsen til Dem og Frue

E. T. Kristensen.

5 582. Fra Karl Gjellerup.

d. 26 Juli 1887.

Rathen i Sachsisk Schweiz.

(Steinbruchsarbeiter Löschker).

Kære Ven!

10 Tak for den lange Svensker og dit Kort. Jeg sender en venlig Hilsen ogsaa fra Eugenia til dig og til din Hustru med Ønske om snar og fuldstændig Bedring for hende – har ikke anet at hun fejlede noget, vi har jo ingen fælles Bekendte – og med Lykønskning til Begivenheden.

15 Jeg bor her paa Landet, som du ser, paa et meget idyllisk Sted og bestiller ikke det fjærneste, med Undtagelse af at jeg griser noget med Aqvarelfarver. I September kommer anden Del af Thamyris og senere en lille Prosa-Fortælling. Desuden har jeg begaaet en stor Komødie (Vers & Prosa) som d. Kgl nu tygger Drøv paa. Dagmartheatret vil
20 opføre Saint-Just – men om Viljen virkelig bliver til Handling, derom er det tilladt at tvivle. Denne er ogsaa bleven oversat paa Fransk af den latterlige Berendsen og en fransk Forf. men at den skulde blive trykt er der ingen Grund til at tro. Det er derimod Romulus paa Tysk (i en forbedret, kortere Skikkelse) men der er Grund til at tro at den
25 ikke kommer ud i det første Aarstid, da den helst først skulde i en Avis eller Tidsskrift og disse hidtil haardnakket har sendt den læst eller ulæst tilbage. „G-Dur“ oversætter jeg sammen med en literærdannet Tysker, som gør det *con amore*.

Det er hvad Nyt jeg kan meddele.

30 Om 1–2 Maaneder haaber jeg at bosætte mig i en Udkant af København. Saa maa du vistnok lede mellem dine Studier for at finde et med frisk Søj, Baade etc, som du kan afse til mig. Som ringe Vederlag skal jeg snart tilegne dig en Bog.

Der forestaar vistnok mig og Eugenia en vanskelig Tid ved den endelige Ordning af Skilsmis­sen, hvor Stridigheder, navnlig om den lille Margrethe ingenlunde er udelukkede. Eugenia har ikke været rask og jeg frygter meget for denne Krisis.

6 Nu haaber jeg du opfylder dit Løfte snart at skrive mig lidt til og lade mig høre nærmere om hvordan I har det, hvad du har for etc.

Svenskeren fulgte jeg herfra over Lilienstein til Schandau. Han var meget net og elskværdig – ellers vilde han jo ogsaa være en daarlig Svensker.

10 Lev vel!

Din Ven
Karl Gjellerup.

Med Morgenbl. er det revet ud i Anledning af et Digt som jeg sendte efter at være bleven overhængt Gud véd hvor længe. Det be-
15 hagede ikke, og saa bad jeg dem stryge mit Navn af de Retroendes Liste.

583. Fra *Evald Tang Kristensen*.

Brandstrup ved Rødkjærsbro,
den 10/8 1887

20 Hr. Holger Drachmann.

De takkes meget for den tilsendte Bog, som jeg des værre ikke har faaet læst endnu. Den meget tidlige Høst har udelukkende lagt Be-
slag paa min Tid og Arbejdskraft i de sidste 14 Dage. Ikke fordi der er saa meget at høste – nej, des værre, der har ikke i Mands Minde
25 været saadan en Misvæxt – men hvert Stykke skal jo dog tages under Behandling og naar Straaene er saa fine og korte som i Aar, er det dobbelt Arbejde at faa dem slaaet om. Mine Hænder er fulde af Vabler, og jeg kan ikke saa godt holde Arbejdet ud som tidligere. Men da jeg i en lang Aarrække selv har høstet Kornet, holder jeg ikke meget
30 af at faa fremmede til det, naar jeg kan undgaa det.

De ymtede i Forsommeren om, at det kunde være morsomt at gjøre en Hederejse. En saadan agter jeg i næste Uge at foretage. Jeg vil efter min foreløbige Plan rejse hjemme fra paa Onsdag og vil da

udelukkende holde mig til Heden i en halv Snæs Dage. Der er ingen Udsigt til, at jeg efter Ferien faar Lov til at rejse fra Skolen. De stedlige Autoriteter har nægtet mig at holde Hjælpelærer til Vinter, saa jeg maa blive hjemme ved min Skole og kan ikke foretage flere Indsamlingsrejser. Nu er min Ansøgning gaaet til Skoledirektionen, men der faar den naturligvis samme Skjæbne.

Modtag De og Deres Frue min forbindtligste Tak for udvist Venlighed imod mig.

E. T. Kristensen.

10 Vil De ikke nu med? De havde godt af den Udflugt.

584. Fra P. E. Lange-Müller.

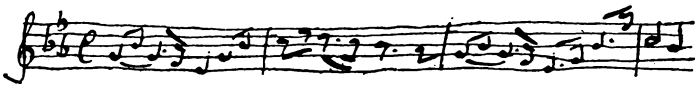
Sømandshvile, d 14 Aug. [1887]

Kjære Holger!

I dette Øjeblik har jeg sendt et otte gnidrede Siders Brev til den
 15 skønne Ubekjendte i Berlin. Jeg synes nok, Du er gaaet lovlig let hen over hendes Synder, jeg fandt da, i Dialogen, over 20 Punkter, som jeg fandt mig foranlediget til at indgive Klage over; i Sangene er der saa meget, at jeg sletikke kunde indlade mig paa Enkeltheder, men blot skrev til hende, at hun nødvendigvis maatte oversætte efter No-
 20 derne (som hun har), og kunde hun ikke det, saa maatte hun hellere overlade det Musikalske til en Anden (denne Anden, som jeg har i Baghaanden, Klingensfeld, har allerede, uopfordret, i sin „Thatendrang“ sendt mig ret gode Oversættelser til næsten alle Sangene!) (Glem ikke, at Kl. er bedt til Fadder – hun har sin Gave beredt og
 25 afventer blot Tidspunktet, hvor hun skal sende den – og Underretning om Navnet; hun havde nær ladt „Punktum“ gravere derpaa; det havde I nok sagt til hende, men saa fik hun bagefter Mistanke og spurgte mig, om det var det virkelige Navn, hun kjendte det ikke – komisk En hun er!). Naa, for at komme tilbage til Borken, saa sender
 30 jeg hende altsaa nu hendes MS tilbage og afventer hendes Bestemmelse om Sangene; hun finder vist jeg er en grulig Bøffel, jeg er glad jeg ikke kjender hende; for saa kunde jeg ikke skrive saa kategorisk.

Hvor forresten hele Stykket er noget Skidt paa Tydsk; det kan umuligt gjøre Lykke uden maaskee som Feeri.

Jeg er nysgjerrig efter at see Markeds- og Hyttescenen! Du skulde have sendt mig dem inden de gik til Trykkeriet, for der kunde dog, om ikke andet saa musikalsk, være Noget at bemærke dertil. Sidste Akt smager mig ikke rigtigt! Jeg troede vi var enige om, at Midsommervisen skulde rent væk, og ligesaa al Afbrænding (i disse theaterbrandfarlige Tider). Vil Du endelig have dem kirkelig viede, saa for mig gjerne, jeg skal nok spille til Udgang for dem (skjøndt 10 nødig!), men lad det saa være godt med det, og lad os spare os al Midsommerlighed og ikke herefter have anden Musik end et kort Slutningschor (til „Prindsens Motiv“) af følgende Façon: „Prinsen er ret en folkelig Person, Prinsessen bliver snart det Samme“ – disse to Linier gjentaget fire Gange, med en Coda ad libitum. Det er dette 15 Motiv

Vilde man, in usum Entreprenørii Aalborgensis, have Midsommervisen med, saa maatte det være saaledes, som oprindelig, i Glacialperioden dernede i Alperne, at den synges for at fordrive Tiden mens der ventes paa Brudeparret. Det lod sig meget vel gjøre, og det var 20 *egenlig bedre* end den nyeste Begyndelse (hvor Akten begynder saa akavet med at Folk vil trænge ind i Kapellet – skal de være midt i Skænderiet idet Tæppet gaar op, eller hvordan?), om, idet Tæppet gik op, Folket stod pænt stillet op og ventede paa det høje Par. Saa kunde Kasper sige, at det varede noget længe, inden de kom fra 25 Kapellet, det begyndte allerede at blive Aften og St. Hansblussene at tændes ved Søen. “Du Frans, min tykkere Udgave, syng en Vise for os til Tidsfordriv saa længe”. Saa op med Visen (med de tre opr. Vers?). Under Slutningen kommer saa Pr. og Pr.esse til: „jeg tager din Vise som et godt Varsel“ kunde han saa sige, etc. Under Kaspers 30 Ord om en Vise og en ung Pige i Folkemunde fører saa Pr.Pr.essen lidt frem i Forg. og siger hende alle disse Ting uden at man bryder

sig om det tilstedeværende Følge, som snakker indbyrdes. Hvor han saa, omtr. der hvor han siger „kl. Tale, pr. Ord, en Daare, som etc.“, vil føre hende frem for Folket og op paa Tronen, uden at agte paa hendes Bønner og Modstand, saa seer han, der hidtil bestandig har
 5 undgaaet Prinsens Blik, ham fast i Øjnene f. Ex. med Ordene: „jeg hader Dig, Pr. af D.s Land“. Han siger „Katrine“ med sin gamle Stemme; Opklaring og Gaaen op paa Thronen under Choret (uden Repl. for Kasper). Naar han dog ikke kan ende Stykket med sit „der var engang en Pr. etc.“, saa maa han hellere tie rent stille. Deko-
 10 rationen maatte helst være som i „Drot og Marsk“, hele Baggrunden en aaben Svale med Udsigt til Aftenhimmel og St. Hansblus, ved den ene Side Thronen, ved den anden Indgang til Kapellet. En Deel af den Samtale, Du nu har mellem Kasper og Fadebursternen, kunde jo beholdes som Indledning, inden Pr. kommer. Der maa siges bestemmt,
 15 at de er i Kapellet og blive viede (hvad Du ikke har gjort), Effigien og venstre Haand gjøre jo ret godt, men Kaspers senere Ansøgning om Embede vil man ikke savne. Tænk nu paa Dette! og lad mig snarest høre fra Dig. Hils Emmy mangfoldige Gange – det var en Skam I narrede mig og ikke kom herud. Naar vende I tilbage til Jeres
 20 Fædreland?

Din hengivne

Peter E. Lange-M.

Dit nye Midsommervers er – rent fraset at jeg synes det ikke kan bruges her – meget kjønt! (Noget bør jeg dog rose – Du finder mig
 25 vist ellers aldeles umedgjærlig og troer jeg er gnaven, hvad jeg forresten ikke er).

585. Til P. E. Lange-Müller.

Engelholm
 Skåne.

17 Aug. 87.

80

Kære lille Lange!

Saa – endelig! Det synes som om Luften herovre (skøndt bansat kold) er heldigere for Arbejde end i det lidt for „bløde“ Rungsted. I hvert

Fald har jeg slidt i 'et disse fjorten Dage. Jeg har nu sendt Alt til Trykkeriet – og Du faar Dubletterne af Korr. paa Markedsscenen og i Skovhytten – samt denne 5te Akt (für die deutsche Bühne arrangirt).

Naar Du har læst den igennem og (forhaabenligt) givet dem dit
5 imprimatur, vil Du da skikke mig den over igen, for at jeg kan sende den til Fru v. Borch. Jeg har skrevet hende til og bedet hende holde inde med Chargeringen foreløbig.

Jeg kunde *ikke* undgaa at lade det „høje, ædle Par“ blive viet (i Slotskapellet) Thi naar de ikke først var klappet sammen, kunde han
10 ikke føre hende op paa Thronen og give hende den hende (post tot discrimina) med Rette tilkommende Apotheose. Saa maa der rigtignok lidt Orgelmusik til – men skidt! det klarer Du vel. Jeg har arrangeret Slutningsstrofen (til Midsommervisens Musik) saaledes, at den baade kan bruges i den danske og tyske Opførelse.

15 Og nu er *jeg* sgu Idiot! Lad mig nu se, at Du gaar hen og bliver det samme – quod erat demonstrandum.

Ja, „en anden Gang“ bærer vi os anderledes ad!

Hvordan gaar det Dig – dit Hoved – din Mave – din Musik? Haaber, bedre i dette køligere Vejr!

20 Emmy var svært sløj (Hovedet skidt) den første Uge. Nu gaar det vorwärts – i denne Naaleskov! Kom herover! Her er Fred og Ro; jeg maatte give hende Ret, det havde været *overhovedet* umuligt for hende at begynde paa Menagen med Husholdning etc i Vallerød. Der er for „blødt“ og for selskabeligt derovre hos Jer! Man synker
25 ned i et Fad Tykmælk med Fløde! Kom herover! hører Du!

Hælvten af Børnene er hjemme hos Boel. Den største og den mindste er her – og vi har en baade god og smuk Amme: hvis Du har Trang til at forelske Dig i svulmende Former! Eller foretrækker Du, ligesom jeg, (og min ærede Kollega Don Juan) de Slanke?

30 Nu haaber jeg – om nogle Dage – at kunne spytte i Næverne og tage fat igen paa det „vidunderlige“ Drama. Aa, jeg er ved at forgaa af Korrektur-Vrøvl, Brevskrivning, Artikel-Fabrikation etc.

Beklag mig – eller lad være! „Med den brede Pensel“ tegner til at blive helt *god* – endelig engang en *hel* Bog. Selv den strænge Kritiker
35 Emmy giver sit Bifald. Og endda har jeg gjort „Strengte Herrer“

(omdøbt) færdig og indsendt! Hvad siger Du? Svar nu snart. Emmy
stikker Dig paa Næven – jeg ligeledes

Din hengivne

Holger Drachmann.

5 E. S. Jeg indlægger den tyske Oversættelse. Jeg finder den dog „im
grossen Ganzen“ ikke saa ilde. Nogle enkelte Steder har jeg tilskrevet
Fruen om (for *mit* Vedkommende) – men jeg har sagt hende, at
Komponisten vilde ilav med hende om Textbehandlingen i nogle af
Sangene. Skriv hende selv til og *send Oversættelsen!* Men gaa dog
10 alligevel ikke altfor dybt i *Detailen!* Husk paa, at Tyskerne synger til
en knudret Text i det hele taget! Hendes Adresse er nedenunder!

Frau M.v. Borch

123^b Potsdammerstrasse

Berlin. W.

15 Tør jeg bede Dig hilse hos din kammerherrelige Fætters – hvis de
forresten ikke har modtaget et altfor tordenvejrs-sveddrivende-ud-
mattet-forceret-forgævesreserveret Indtryk af

deres très humble serviteur

Holger Dr.

20 586. Til *Evald Tang Kristensen.*

p. t. Engelholm

Skåne.

19 Aug 87.

Hr. Evald Tang Kristensen.

25 Jeg takker Dem meget for Deres Meddelelse med den venlige Op-
fordring til en Hederejse, som først nu er kommet mig i Hænde. For
min Hustrus Sundheds Skyld ligger vi herovre i Engelholm (i Skåne)
– og jeg har taget saa meget Arbejde med mig, at jeg ikke faar Stun-
der at rejse noget andet Sted hen for det første. Ellers skulde en Hede-
30 rejse – og særlig sammen med *Dem* – have været mig meget kær-
kommen.

- Naar jeg nu atter kommer tilbage til Kbhv – i Septbr. – skal jeg sende Dem noget af det meget Manuscript af Deres tilbage, samt nogle flere Bøger (blot De vil opgive mig *hvilke*). At det gør mig inderligt ondt, at høre baade om den daarlige Høst og om de daarlige Fremtidsudsigter for Indsamlingerne, behøver jeg vel ikke at sige. Liden Indflydelse har jeg kun paa „højere“ Steder, men den Smule, jeg har, vil jeg dog gøre gældende til Gunst for Dem, for Deres Mission og Virksomhed. Kanske det dog kunde hjælpe lidt. Nu skal jeg se, naar jeg kommer tilbage til Byen!
- 10 At bede Dem „ikke at tabe Modet“, det behøver jeg sandelig ikke. De har jo været en Kæmper hele Deres Tid. Men bede Dem ikke at glemme, at De har Venner, det vil jeg gøre – saa meget mere, som man derovre i Deres Ensomhed nemt kan blive glemsom paa *det* Punkt. Og man bør dog ikke skære alle over én Kam. Vel?
- 15 Modtag de hjærteligste Hilsner fra min Hustru og Børnene ved Deres hengivne
Holger Drachmann.

587. Til *Viggo Drewsen*.

Gothersgade 129

20

K.

Fredag 6 Januar 88.

Kære Ven.

- Lad mig ligesaa godt afgøre det med det samme – ellers bliver det dog skudt ud til et af de mange Brev-Forsæt, og *den* Gæld er voksende hos mig.
- 25

Altsaa: Tak for din Tak!

- Hvor afsondret jeg lever nu, føler jeg bedst ved en saadan Lejlighed – thi det er yderst Faa, som sender mig deres Kvittering for Modtagelsen af en literær Forfriskning – og det er endnu Færre, som jeg gider modtage en saadan fra. Fra Dig gider jeg i høj Grad modtage den – og det gør godt i mit nu snart noget medtagne Skrog. Jeg er bleven afvænt med Ros – og det er meget godt. Men der var en Periode, hvor jeg var lige ved at blive ligegyldig overfor Dadel –
- 30

eftersom jeg syntes at det Personlige spillede for stor en Rolle derved og det var skidt.

Om Du maaske endog vil modificere din Glæde over den „brede Pensel“, naar Du er kommen til Ende med samme Pensel og navnlig
 5 naar Du kritisk faar tygget Drøv paa Bogen som Helhed, – saa synes mig dog, at jeg kan være tilfreds allerede ved dine Udtalelser nu, baade om de 17 specielle Sider og om de 255 „almindelige“. At jeg altid har *følt* mig som Renæssance-Natur – saaledes at Du, o store Filosofus, har smilet i Skægget derved undertiden – det er Et! men et
 10 Andet er, at jeg har haft (og vel endnu har) en god Slump af Renæssancens Skavanker i mig, hvilke Skavanker, i Lighed med andre Djævle, daglig trænger til at drives ud ved kritisk Bøn og Faste og Selverkendelsens Spøgelse. Men et Tredje er, at jeg vedblivende erkender Renæssancen som den kunstneriske og eksistentielle Magt – i
 15 dens Renhed og Skønhed – hvortil *alle* vi Nutids-Sinker bør hæve os ved at blive saa *store* Mennesker som muligt og saa ufortrødne Arbejdere som opnaeligt. Blandt dem – de Faa – der med Bevidsthed arbejdede og arbejder herhen til, har *jeg* paa min Side lært at kende en halv- eller trekvart gammel Filosofus og Direktør ude i det pæne
 20 Borgerskabs afstukne Rosen-Vænge. Naar *han* „roser“ mig, saa maa der være noget i det! Det har jeg tidt sagt mig selv – og nu tager jeg det som et gunstigt Omen for det nye Aars Begyndelse, efter at det gamle først bragte mig højt op paa „Popularitetens“ brede Rygge – og endte med at give mig et Boxerstød lige i Hjærtekulen.

25 Jam ad triarios res venit! Nu skal vi se at blive „sværtbevæbnede“ – der kan trænges dertil paa alle Omraader!

Tak! og en hjærtelig Hilsen til din gæve Hustru og til den benedidede Jomfru ovenpaa 1ste Sal – og et varmt Haandtryk til Dig.

Din

Holger Drachmann.

588. Til *Jacob Hegel*.

Gothersgade 129. K.
d 4 Febr. 88.

Kære Jakob.

- 5 Jeg haaber at Karantænen hos os bliver hævet i Løbet af næste Uge. Imidlertid kan jeg dog ikke gaa hen til Dig idag, skøndt jeg havde mest Lyst til personlig at tale med Dig. Det er om en Sag, som din Faders Sygdom dengang forhindrede mig i at forebringe for ham. Og saa kom Døden; og det blev da for sent.
- 10 Theaterchefen har i disse Dage ladet mig kalde til sig, for at spørge, om jeg overfor Theatret vilde paatage mig, hvad jeg allerede har udført for Universitetet, nemlig en Festsdigtning til det forestaaende Jubilæum for Stavnsbaandets Løsning. Universitetet har faaet mit Bidrag i Kantateform, Theatret skulde have en dramatisk
- 15 Situation. Hertil var jeg villig, men jeg maatte erklære, at jeg ikke kunde gøre de fornødne Forarbejder (paa Bibliotheker etc) hvis ikke en Del – for mit Vedkommende en meget beskednen Del af det eventuelle Honorar, blev mig udbetalt straks.

- Ogsaa herom blev vi enige; men nu viste det sig, at Theatrets
- 20 Kasserer nægtede Theatrets Chef at udbetale mig noget Forskud paa et saadant af Theatret hos mig *bestilt* Arbejde. Det var min „Forskrivning“ til den Gyldendalske Boghandel, som gjorde mig umyndig.

- Allerede i Sommer, da jeg ligeledes paa Bestilling havde udført et Oversætterarbejde (en Operalibretto) for Theatret, mødte mig det
- 25 Ydmygende i, at en underordnet Embedsmand vægrede sig ved at udbetale mig Lønnen for et mere eller mindre haandværksmæssigt Arbejde, idet man henviste til mit „Papir“. *Dengang* imidlertid gjorde jeg med Bestemthed gældende, at det ikke var min Forlægger, men det kgl. Theater, som jeg stod i Forhold til og som derfor maatte
- 30 betale hvad det havde bestilt hos mig i det foreliggende Tilfælde. Og Sagen gik i Orden.

- Nu møder mig det samme. Jeg erklærer mig villig til at paatage mig et Slid-Arbejde, mere og mindre udenfor min digteriske Inspiration, væsenligst for at vise mig imødekommende overfor Theatrets Chef,
- 35 der til Gengæld – det forudsætter jeg – vil vise sin Interesse for mine

kunstneriske, helt literære Arbejder, naar jeg tilbyder Theatret disse. Men Kassereren holder min Forskrivning frem og siger, Hr. Drachmann er gjort umyndig.

Jeg beder da Chefen om at vise mig dette Papir, hvis Ordlyd jeg
5 til Dato ikke kender. Og man viser mig det. Det er unægteligt meget
rigoristisk affattet, *saa* rigoristisk, at jeg forstaar Embedspersonalets
paafaldende Mangel paa Respekt overfor en Forfatter, af hvem Thea-
tret endnu vedblivende har store Indtægter (jeg taler her aldeles ikke
om mine „literære“ Fortjenester, da Kassereren antagelsesvis ikke
10 kender disse).

Men ikke nok hermed. Det viser sig ved denne Lejlighed – hvad
der rigtignok i høj Grad og meget pinligt overrasker mig – at en Kopi
af denne min Fuldmagt eller Forskrivning jævnlig vandrer op i Stats-
revisionen, som Bilag ved Theaterregnskabet; at det er en Taktløshed,
15 eller hvad jeg skal kalde det, fra Chefens Side, og at min Forlægger
intet har hermed at gøre, skynder jeg mig med at tilføje: men ved
denne Lejlighed begriber jeg altsaa noget af den Offenlighed, hvor-
med mit rent private Forretnings- og Afhængighedsforhold til det
Gyldendalske Forlag er blevet gjort til Genstand for den ikke altid
20 skønsomste Fortolkning.

Jeg er vis paa, kære Jakob, at din Fader i hans levende Live ikke
havde tænkt sig Sagen saaledes. Hint Papir skulde jo dog blot rent
forretningsmæssigt sikre ham og hans Forlag (altsaa nu hans Søn)
at min Gæld til Eder begge blev betalt, og særlig ad den Vej (Thea-
25 trets) hvor de største Indtægter *kan* tilflyde en Forfatters Arbejder.
Jeg har imidlertid paa min Side ikke tænkt mig, at dette Dokument
skulde findes som et Depositum hos Theaterkassereren, og endnu
mindre at det skulde figurere som en Slags Mistillidserklæring mel-
lem Hænderne paa Folk, der endogsaa maa antages ikke at være mig
30 personlig vel stemt. Dets Plads er efter min bestemteste Overbevisning
ikke i Theaterkassererens men i *din* Pult! Og denne min Anskuelse
støtter jeg paa en Henvisning til, at jeg i det forløbne Aar har kunnet
afdrage en efter vore Forhold ganske betydelig Sum (over 6000
Kroner) paa min Gæld til det Gyldendalske Forlag. Af os To – Dig og
35 mig – er jeg unægtelig den, der helst og hurtigst maa ønske vort hele

Forhold (det forretningsmæssige) afviklet – og der kan efter dit Kendskab til mig i disse *sidste* Aar næppe være Tvivl om, at Du jo anerkender dette. Min sociale Stilling overfor Theatret – som jeg ved en Forening af Held og Energi har hævet netop i disse Aar – og, 5 hvad mere er, Respekten for mig selv i mine egne Øjne, gør mig det til en indtrængende Opfordring overfor Dig, at dette Dokument ufortøvet, om muligt endnu idag, annulleres i sin Genpart og forflyttes i sin Original til dit *eget* Gemme. Jeg har dramatiske Ting under Arbejde, som tidligere eller senere igen vil sikre mig en Succes, hvorved jeg atter vil kunne reducere min Gæld betydeligt, og tilsidst ganske klare den – men overfor Lejlighedsarbejder i Ny og Næ vil jeg staa ganske uafhængig. Ellers kan jeg tilsidst slet Intet udrette. Jeg vil betragtes som det, jeg er, en Gentleman, hvis Ord er saa godt som nogen Forskrivning. Det har jeg erhvervet mig Retten til at fordre, 15 baade ved Held og ved hæderligt Arbejde. Og kan jeg ogsaa beklage, at jeg engang i et excentrisk Lune er gaaet med et Arbejde – ovenikøbet et pseudonymt – til et andet Forlag, saa er dette allerede i sin Tid af din Fader opfattet som en Undtagelse, hvoraf ingen Regel vil kunne uddrages, hvis ikke det Gyldendalske Forlag ved nu at vise 20 mig Mangel paa Tillid selv peger bort fra et Tillids- og Venskabsforhold, der har staaet sin Prøve i en Række af Aars Op og Ned.

Dette er blevet udførligt, som et Brev let bliver, naar det skal træde i Stedet for en Samtale. Men saa betragt Brevet som Samtale, og meddel mig dit Svar mere kortfattet end min Forespørgsel her er 25 blevet.

Din hengivne

Holger Drachmann.

589. Til *Edvard Grieg*.

Gothersgade 129. K.
25 Febr. 88.

30

Kære Ven.

Nej, Du har Ret, lad os ikke komme helt bort fra hinanden. Det har vi forresten ikke været, og kommer ikke heller! Men denne Vinter har taget et slemt Tag ned i den Pose, hvoraf man i det hele taget

skal leve. Vi var flyttet herind til Byen (fra den afsides Dronningens Vej) for Theatrets og Musikens Skyld. Saa blev Svend angrebet af Skarlagensfeber, og døde paa fire Døgn – den dejlige Dreng! Det var paa et Epidemihospital – for de andre Børns Skyld. Knap fik vi Lov
 5 at se til ham. Forestil Dig hans Moders Fortvivlelse – eller forestil Dig slet ingen Ting; thi der er en saa glubsk, brutal og i samme Øjeblik lammende Smærte ved Døden, at naar man *har* kendt den før (som I jo) saa river man ikke gerne Erindringen op, og har man ikke kendt den, saa gør man bedst i ikke at male Skyggen paa
 10 Væggen.

Jeg har mistet Mange, som jeg havde kær, men det er første Gang at jeg ved *Døden* har mistet et Væsen, som jeg selv har sat ind i Livet. Jeg kalder det en Tandudtrækning i Hjærtet – og jeg haaber ikke at Udtrykket misforstaas. Fine, dybe, stærke Rødder rives med
 15 ét Ryk over – uden at noget menneskeligt Væsen kan sige hvorfor. Det [er som] man ved højlys Dag stikker [?]. Intet Svar paa noget Spørgsmaal. Naturen er, som den altid er, lige skøn, lige stor og lige frygtelig tavs. Ved *denne* Operation er nok de sidste Rester af min Kristendom gaaet med i Købet – saa kan jo mine Venner og Uven-
 20 ner strides om, hvorvidt de anser det for en Vinding eller et Tab.

Nok derom! Da Svend var død, blev Lisbeth (Du véd, den lille søde „Wienerinde“) angrebet; samtidig fik den mindste Drengs Amme Difteritis. Nu blev Børnene spredt hver til sin Kant ude paa Landet. Vort Hjem her blev belagt med Karantaine – Lisbeth kom
 25 sig igen, men vi saa' ingen Mennesker i 5–6 Uger. Nu vil vi se at samle Børnene sammen igen og komme til at bo i en sund Egn (hvis en saadan findes) i nogen Afstand fra Byen. Og dér vil vi saa *blive* – thi vi ere begge to, Emmy og jeg, bleven trætte! hvad der i og for sig ikke er saa underligt.

30 „Sondern lasst uns angenehmere Töne anstimmen!“

Hvor har de gode Magter haft Eder henne i al denne Tid? Da jeg i Høst var i Berlin, sagde man snart at I var i Holland, snart i Eng- land, snart i Dresden – og *jeg* troede at I sad i Carlsbad endnu. *Altsaa* var det dog ikke saa underligt at jeg ikke søgte Jer i Leipzig. Og der-
 35 med falder din første Anklage paa Brevkortet. Hvad den „brede Pen-

sel“ angaar, da har Du Ret. [Den har] været sendt Dig med Adresse Edv. [Grieg, abzuge]ben in Evropa! Nu vil jeg gerne have at vide, om jeg skal sende den til Leipzig eller om I snart kommer hertil? Det sidste vilde rigtignok være det kærkomneste for os. Thi vi længes efter
 5 Jer begge to – og det gjorde vi dobbelt da vi ved en Koncert af Erica Lie og Lammers endelig fik „Fra Fjæld og Fjord“ at høre (foruden Sindings geniale Arbejde). Ak, hvor jeg kom til at længes efter disse Fjælde og disse Fjorde – og hvor slog ikke Tonerne derfra ned i mig! Det var herlige Dage, Du! og herlige Toner er det – hvad saa
 10 vore københavnske Akademikere siger. Disse Herrer skyde skiftevis Skylden paa Teksten og paa Musiken for det „svigtende“ Resultat. Som om ikke Du og jeg bedre vidste, hvad vi gjorde da vi rejste sammen, end disse uendeligt overlegne Naturer her i deres Musikforening og paa deres Cafée. Naa; jeg sagde Lammers *min* Mening og
 15 takkede ham hjærteligt for hvad *han* gav.

Men kommer Du nu ikke snart? og faar vi nu ikke snart nogen Musik at høre, noget med *Nerve* i? Hu! det er saa rundt og blødt og nysseligt Altsammen hernede. Kun nogle nye Folkeviser af Lange-Müller hæver sig over det Sædvanlige. Enkelte af dem ere endogsaa
 20 fortræffelige. Skade at han er saa skrantende. Jeg kunde trænge til en frisk, frisk Ven – eller en meget moderne og overlegen Natur. Jeg bliver snart saa isoleret, at jeg forekommer mig selv som Jordens Navle. Og det er en daarlig Følelse den – især naar man selv til Fuldkommenhed kender „Na[vlens“ Be]grænsning og Skavanker. En
 25 [Dag kom Sjögren] her med en ung svensk Violinist Tor Aulin. Sjögren er blevet dygtig. Aulin vil blive det.

Saa er Karl Gjellerup flyttet hertil fra Dresden og er bleven gift. Han har virkelig overrasket mig ved et ypperligt Drama – intet mindre end Hagbart og Signe – men rigtignok ikke den gamle Oehlenschläger om igen – heldigvis – med al Respekt for „Digternes Adam“.
 30 Kanske kan vi virkelig byde Dig paa Noget, naar Du kommer her. Efter alt det Tunge og Mørke, der faldt over mig, tog jeg mig sammen og fuldførte to dramatiske Digte, et mindre og et større Arbejde, der var paabegyndt henholdsvis i Wien og ifjor. Det ene tyrkisk (Rococo) det andet nordisk Romantik – beggeto lidet akademiske! Man
 35

paastaar at den *gamle* H. D. (altsaa den „unge“) er vaagnet igen og er begyndt at slaa sine Strengene. Naa; nu skal vi faa at se til Foraaret, naar Bogen kommer ud. Jeg *tror*, at Du vil tage til Hatten igen – og intet er mig kærere end at mine *gamle* Venner ville salutere Digter-
 5 skuden paa Orlogsmanér. Nu har den saa længe gaaet i indenskærs Fragtfart som skikkelig Koffardimand. Der er kommet Noget op i mig, som tyder paa høj Sø, Saltvand og skarpe Skud. Ikkedestomindre – eller maaske netop af den Grund – staar der paa Bogen som Motto Ibsens „thi mod Skønhed hungre Tiden“.

10 Naa; tag saa dette her som Broplanker! Hvorledes har Nina det? Emmy hilser hende saavel som [Dig hjærte]ligst. Ligesaa gør
 Din hengivne

Holger Drachmann.

Efter „Frafaldet“ lod Drachmann sig bruge til at skrive allehaande officielle
 15 Lejlighedssange, ikke mindst til nationale Fester, saaledes da Estrup 10/11 1885 fejredes efter at være undsluppet Attentatet, og da det første Spadestik til Garderhøjfortet blev taget. I 1888 hyldede han Christian IX baade i Anledning af hans 70-Aars Fødselsdag og senere paa Aaret ved hans 25-Aars Regeringsjubilæum.

20 590. Til *Martinus Galschiøt*.

2den Paaskedag [2/4] 88.

Kære Galschiøt.

Jeg kan tilfældigvis imødekomme dit Ønske, idet jeg har givet et ubesindigt Løfte fra mig om at skrive en saadan Sang til Vaaben-
 25 brødrenes Fest d. 8de. Der er jo intet til Hinder for at denne Sang staar som et *Digt* den samme Dags Morgen i Ill. Tid.

Det er jo et lille Kunststykke, selv for en Mand som ikke er politisk bundet længer, at skrive et Digt eller en Vise til Kongen. Men jeg er mig bevidst kun at have taget et rent personligt Sigte paa
 30 en enkelt Side af Kongens Person (hans Optræden i Lars Kruses Sag) som vandt mig for ham og som jeg stedse har bevaret i en varm Erindring. . . *Konservativ* skal man da heller ikke kalde denne

Sang – dog, det er det samme: her er den, som den er, til din Disposition.

Venligst

Din

5

Holger Drachmann.

591. Fra *Evald Tang Kristensen*.

p. t. Fredbjerg Hede 20/4 88.

Hr. Holger Drachmann.

Som jeg nu sidder herude i Fredbjerg Hede og hører paa en gl.
 10 Æventyrfortællers Meddelelser, kunde jeg ret have Lyst til at have
Dem siddende ved Siden af og høre til. Jeg har nu siddet hos ham
 i 4 Dage, og han har endnu mere paa Samvittigheden. Men skrøbelig
 og gl., som han er, maa man jo tage forsigtig paa ham. I Forgaars
 var jeg hos den kloge Mand i Farsø. Han har nu nedlagt Profession-
 15 nen, men har ogsaa helbredet mange Mennesker ved at signe og læse
 over de forskjellige Sygdomme, samt give andre gode Husraad. Han
 skrev blandt andet en Seddel op til mig, som han har brugt at indgive
 et Barn for engelsk Syge. For Resten er han en rigtig god Sagnfort-
 20 tæller, og da jeg blev fortrolig med ham, fortalte han mig en hel Del
 om sine Kure, som han aldrig har krævet Betaling for. Des værre
 døde den gl. Søren Josef i Risgaard for 3 Uger siden, og det var endda
 en af dem, jeg er rejst her op efter, saa jeg kom for sent. Saadan
 berøver Døden mig mangt et Bytte. En meget gl. Kone i Fendrup
 paa 92 Aar sang mig et Par gamle Viser med en ualmindelig klar
 25 og smuk Stemme, og Tonerne var gl. – I Vinter har jeg døjet me-
 get paa mine Rejser, men jeg har dog bevaret Helbreden og holdt
 Modet oppe. Naar saa Tiden kommer, at jeg maa nedlægge Van-
 dringsstaven, haaber jeg dog at kunne se med Glæde tilbage paa Stra-
 badserne og være fornøjet med det indvundne Udbytte. Gjør nu en
 30 Gang Alvor af at foretage en Hederejse og lær den rigtige, seje Hede-
 bonde at kjende. I Juni er det min Agt at gjæste Kbh. endnu en Gang
 for at tage de endnu manglende Afskrifter af Grundtvigs Samlinger.

Modtag min forbindtligste Hilsen

E. T. Kristensen.

592. Til *Viggo Drewsen*.

Grundtvigsvej 4. V.
10 Maj 88.

Kære Viggo Dr.

6 Vi er flyttet – og jeg har flyttet, og min Kone har været syg og er nu kommet hjem fra Hospitalet (noget gastrisk Noget) og det synes nu at være bleven min Skæbne at skulle have stadig Sygdom om mig – en Skæbne som aldeles ikke ligger for mig, om den i det hele taget ligger for Nogen. Og jeg begynder snart at blive gammel – og er dog
10 ikke mindre, iflg. Berl. Tidende, evig ung – 3: ikke evig ung i „Berl. Tid.“ . . . men jeg kan dog endnu engang imellem rime lidt, hvorimod jeg ikke forstaar at rime Livet sammen – hvad saavidt jeg véd heller ingen Anden forstaar.

Naa; denne Begyndelse lover jo en Del. Men forresten vilde jeg blot
15 sige, at jeg under denne Flytning stødte paa adskillige gamle Breve og deriblandt paa et fra Dig til mig (Taarnhøj, Vedbæk 1880). Du klager over, at Du ikke ser mig under anden Form end engang imellem i Bog-Form. Du indrømmer, at jeg af et Nutidsmenneske at være, er det eneste Renæssancemenneske Du har kendt – og Du stiller i Ud-
20 sigt en Limpind bestaaende af Old Whisky til at fange denne avis rara (oversat: en rar Avis).

Nuvel, Tiderne har forandret sig fra 1880 – men det synes at Forholdet Viggo D. og Holger D. er blevet konstant ved at være det samme. Jeg flytter stadig (Gud skal egenlig vide, hvorfor) og stadig
25 ses vi kun i de mere eller mindre uindbundne Bøger, som vi tilskikker hinanden. Eller rettere, *Du* har tilskikket mig dit sidste Køns-Værk, medens jeg nok endnu ikke har sendt Dig mit sidste ikke aldeles kønsfri Værk. Sagen er, jeg vilde helst overbringe Dig det in persona. Hvornaar kommer jeg dertil? Muligvis dog engang! For at kunne
30 leve, baade aandeligt og materielt taget, maa jeg „immervæk“ have Dampen oppe og stadig gaa „ahead“ . . . og jeg er mildest talt undertiden saa træt, at jeg nødigt giver den lille „Esther“ Ret, naar hun paastaar, at det gælder at leve – bestandigt. Nej, det gælder s'gu at dø, og . . . jamen dette fører for vidt fra et til Befordring med Fod-
35 posten i al Almindelighed forud bestemt Brev.

Altsaa; jeg agter i en nærmere Fremtid at foretage en Razzia blandt mine Venner paa Østerbro – begyndende med Filosofen og Direktøren paa Hj. af to Veje, hvis Navn jeg aldrig rigtig husker – jeg véd kun, at den ene har med Marstrands Minde at gøre. Mærke-
5 ligt nok synes efterhaanden mine Venner at klumpe sig allesammen sammen i den østre Kant – hvorfor jeg selvfølgelig bor herude til Stadighed i den vestre. Afstanden idealiserer – og næste Gang jeg f. Ex. vil dedicere *Dig* en Bog (Du var lige ved det i den „brede Pensel“) flytter jeg formodentlig ud til Valby eller Hvidovre. Saa kan
10 man da ikke paastaa, at det er det umiddelbare Naboskab som udklækker de ømme Følelser.

Apropos den „næste“ Bog. Jeg har fattet den for et Geni ikke aldeles overraskende Plan – og har allerede siden Jul begyndt paa Arbejdet – at skrive en bum- og bindstærk Roman, hensynsløs, excen-
15 trisk, frimodig og u-partisk (nogle skønne Adjektiver) om Halvfjersfirsernes literære, sociale og tildels politiske, men navnlig literære Brydninger herhjemme. Planen er god nok – jeg har ovenikøbet udarbejdet en fuldstændig „Disposition“, begyndende med Slutningen først og derpaa i Krebsegang langsomt arbejdende mig hen til Be-
20 gyndelsen, som blev skrevet dels for 10 Aar siden, dels for 3 Aar siden da jeg lige kom hjem fra Udlandet (hvilket jeg ikke burde have gjort). Hvis mit Helbred holder ud – hvad det naturligvis ikke gør men burde gøre – og hvis jeg ikke bliver træt undervejs paa den lange Marsch – saa vil det blive den mærkeligste Bog siden Adam
25 Homo og Phantasternes (maaske Maria Grubbes) Dage. Men i hvert Fald vil der blive 25 gode Sider og *et* lærerigt Kapitel deri. Nu kan jeg skrive en saadan Bog – efter at have begaaet den Monolog, som hedder „Med den brede Pensel“. Den vil komme til at vrimle med Figurer – hvorfor skulde man nægte sig noget? – og Indlednings-
30 digtet (der bliver Digte deri) ender saaledes:

Nu er jeg atter stærk! Jeg staar alene.

Naa ja; det var det! Resten er Tavshed – siger vor Tip-Oldefader Hamlet.

Ellers som sagt intet Nyt, uden maaske netop det, at vi intet Foraar

har eller faar, maaske paa Grund af at vi havde den lange Vinter. Man bør ikke have Overflod – siger Leo Tolstoj.

Maaske faar vi en Udstilling – maaske er vi allerede ked af den inden den kommer. Egenlig er jeg ikke ked af Noget, og dog saa be-
 5 synderlig ked af det Hele. Jeg vilde ønske, at jeg var lige saa gammel som jeg er graa. Jeg misunder Bjørnson at han har slaet sig paa Sædeligheden. Blot jeg vidste, *hvad det var!* Jeg har forsøgt Totalafholdenheden – men den mislykkedes. Nu vil jeg forsøge en Roman. Farvel saa længe – og mange Hilsner

10 Din hengivne

Holger Drachmann.

593. Fra *Sophus Schandorph*.

Asnières 10 Maj. 88

Kjære Drachmann!

15 Emmy og Holger! Det stod der under Telegrammet!

De to Navne gjenkalder mig nogle af de gladeste Timer – ja hele Dage i mit gamle Liv.

Tak, at I huskede Vennen fra den gode Tid – for mig staar Vinteren 79–80 som den bedste Saison i min Gøgler-Karrière.

20 Nu, da jeg sidder i tilstrækkelig perspektivisk Afstand – som Palnatoke Olsen – kan jeg med Respekt at melde sige til Kjævlet der hjemme som Søren Kierkegaards Kammerraad til Vægteren, naar han havde raabt 10:

Nu kan hele Verden kysse min Røv!

25 Vi blev saa bedrøvede, da Valborg skrev os til, at I havde havt en saa stor Sorg.

Hvordan vi lever? Aa jo – Ida stadig svag – men nu drikker vi Duft af Syringer, nu flager alle Træer med grønne Vimpler, nu rejser Kirsebær- og Pæretræer deres Allongeparykker med tæt Pudder sig
 30 mellem det Grønne, og vor Nabo, en Aagerkarl gøder personlig sin Have hver Morgen, blottende sin Bagdel som Sancho Pansa – el cual no es inconsiderable.

Gid I maa have Glæde af Jer selv og Ungerne!
Hils lille Valborg og hendes Mand!

Eders gamle Ven
Schandorph.

5 594. Til *Jacob Hegel*.

Rungsted. Hotel Strandvejen.
9 Juli 88.

Kære Jakob.

Jeg skriver til Dig som til en god Ven, og kan derfor fatte mig i Kort-
10 hed. Du véd jeg har tre Arbejder for paa én Gang – den store Roman
(„Bogen“), det versificerede Æventyr à la Prinsessen og det halve
Kongerige, og det persiske Drama („Tusind og én Nat“). Hvilket af
disse Arbejder der først bliver færdigt til at afleveres, véd jeg endnu
ikke bestemt, idet jeg nemlig i denne Tid optager og forarbejder saa
15 mange Indtryk, der kommer alle tre Værker tilgode; men ét af dem
vil jeg i hvert Fald kunne give Dig til Høsten – og muligvis to.

Schiller, som jeg stadig følger under de tyske Gæsteforestillinger
her, har mægtigt betaget mig igen. Det er hans dramatiske „Aand“,
der hviler over mig medens jeg hamrer Scenerne tilrette for Tusind
20 og én Nat. Rimeligvis bliver det da Dramaet, som først er færdigt.
Men ogsaa paa „Esther“ – nogle sceniske Forandringer og navnlig
Slutningen – arbejder jeg. Bjørn Bjørnson har givet mig nogle tek-
niske Vink i saa Henseende, og jeg har talt baade med Fallesen,
Bloch og Krohn derom. Sandsynligvis kommer det til Opførelse i
25 kommende Sæson. Du ser altsaa, at jeg ruster mig. Dog er det vel
Romanen, som ligger mig varmest, tillige tungest paa Hjærte. Jeg
vil have den *rigtig* god, og vil derfor ikke overile mig.

Men, kære Ven, saa behøver jeg Dig. At afbryde nu med Avis-
skriveri, Artikler over Skuespil, Kunst, Udstilling osv – som jeg havde
30 tænkt mig – vil kun lidet fremme de vigtigere Arbejder. Jeg vil banke
paa hos Dig baade som Forlæggeren og Vennen. Jeg svømmer jo for-
melig i Manuscript, og Du vil intet have at riskere som Forretnings-
mand, medens Du som Ven vil kunne lette mit Humør og støtte den

- kraftige Drift, der nu er i mig. Kan jeg paaregne hos Dig 500 Kroner den 1ste August, og andre 500 Kroner den 1ste Septbr. Saa har Falletsen Manuscriptet til Dramaet ved Sæsonens Begyndelse, og han har lovet mig at fremme dets Opførelse, hvis de to sidste Akter holder
 5 hvad de første lover – og Du har i Septbr den første Halvdel af Romanen til Trykning – baade med Kærlighed og glimrende Vers og sociale Vu'er. „Noch bin ich König, noch kann ich die Welt beherrschen!“ Undskyld Citatet. Det lyder lidt arrogant; men der er store spændte Strengte i mig i denne Sommer.
- 10 Vil Du svare mig i et Par Linjer herpaa. Naar denne Uge er forbi og jeg ret har dykket mig i Schiller-Kainz's kraftige Spil og ret har solet mig i Agnes Sormas yndefulde Smil, saa vilde jeg saa gerne „sole“ mig en Dag paa Skovgaard i Vennernes rare Ansigter dér. Muligvis er Regnen da ogsaa ophørt til den Tid!!
- 15 Modtag de hjærteligste Hilsner for Jer Alle
 ved Din hengivne
 Holger Drachmann.

595. Til *Jacob Hegel*.

Rungsted.

20

30 Juli 88

Kære Jakob.

Jeg opsatte at skrive til Dig og takke for dit Brev af 13 Juli – jeg var nemlig allerede da jeg fik dit Svar paa min Forespørgsel i fuld Gang med de sidste to Akter af det nye romantiske Skuespil, som nu er
 25 bleven døbt „Tusind og én Nat“ – og som *igaar* blev færdigt.

Jeg har næsten intet Andet kunne foretage mig medens dette stod paa – ikke engang skrive et Brev; jeg har taget Nætterne med til Hjælp – jeg vilde have det i „én Støbning“ – og det er lykkedes. Inat læste jeg det op for Fr. Rung og hans Damer, Lange-Müller,
 30 den svenske Violinist Aulin o. fl. Resultatet var for mig yderst kærkomment.

Jeg refererer:

Da Oplæsningen var tilende, sad Herrer og Damer i en Rundkreds,

ganske tavse, med Glans i Øjnene, alle stærkt grebne – de rejste sig, kom alle hen, trykkede mig bevæget i Haanden; Lange-Müller (som plejer at være den mest retiré) omfavnede mig og sagde: Holger, Du har længe skullet indfri et Løfte til dine Venner; nu har Du gjort
 5 det. Stykket er helt igennem et Digterværk – og et *dramatisk*; rigelig scenisk Virkning; Stigning lige til det sidste – det er *godt!*

Af samme Mening var de alle. Damerne „smilede gennem Taarer“ – og saa spillede Fr. Rung og Aulin Beethovens Kreuzersonate ovenpaa – til Tak.

10 Det var en af de bedste Nætter, jeg har haft længe (literært nemlig). Jeg var glad.

Paa Onsdag skal jeg læse det op for Emil Poulsen og Fru Hennings i Hellebæk.

Paa Torsdag kommer jeg ind til Dig.

15 Og nu, da det er overstaaet, vil jeg kun sige Dig, at jeg ganske har opfattet dit Svar paa mit Brev i bedste Mening – hvad jeg saa vidt muligt altid vil gøre. Du er Forlægger, Forretningsmand – jeg er Forfatter. Vi maa altid kunne udtale os for hinanden uden noget Forbehold, og helst saa vidt muligt komme til en Forstaaelse. I *dette* Tilfælde har jeg Ret til at glæde mig over at jeg netop kan bilægge min
 20 Tak for din Svarskrivelse med et „Supplement“ som dette Skuespil. Det er et Theaterstykke (foruden hvad det er literært) og det vil gøre sig paa Scenen – maaske et „Der var en næste Gang“ – men i hvert Fald, det er *godt*, og det vil gøre mit Forhold til Dig lettere i
 25 denne kommende Sæson – derom tør jeg ingen Tvivl have.

Nu skal vi blot høre, hvad Emil siger om *sin* Rolle – den kvindelige Besætning er jeg endnu ikke ganske paa det Rene med.

Og vil Du saa modtage en hjertelig Hilsen til dit ganske Hus fra
 Din hengivne

30 Holger Drachmann.

596. Fra Karl Gjellerup.

Hellerup d. 3^{die} December 1888

Kære Drachmann!

Jeg veed ikke om du endnu har Lyst til at opfylde det maaske noget
 6 letsindig givne Løfte at besøge os i nogen Tid og male et Billede her
 efter et af dine Studier. Hvis du ikke gider, ikke føler Lyst og Op-
 lagthed, saa lad din Kone skrive os det til – thi du selv griber vel
 ikke saa gjerne Pennen – hvis du gør det derimod, saa lad hende lige-
 ledes skrive os til, og sige os om du synes, at det var et passende
 10 Tidspunkt nu; Vejret er jo behagelig mildt, saa at man ogsaa kan
 drive lidt ude om. Vi vente saaledes i begge Tilfælde at høre noget
 fra jer om, hvordan du har det, og hvorledes hele Familien lever.
 Skulde det virkelig blive til Noget, hvilket vilde være meget mor-
 somt – vil skulde nok faa det rigtig hyggeligt her i denne Helle-
 15 rupper-Kneipe – saa maa jeg have nøje at vide, hvilket Slags Dreil
 der skal købes, og omtrent hvor stort, samt hvilke Farvetuber. Kan
 man selv s[1]aa Lærredet paa Rammen, for saa kan den jo lettere
 tages herud?

Min Fortælling „Minna“ havde jeg haabet at være færdig med paa
 20 denne Tid, men den strækker sig under Behandlingen ligesom Læder,
 og jeg tror omtrent hele Januar vil gaa med. Gud veed hvad der
 sælges af stakkels Hagbard, som er bleven modtagen med den sæd-
 vanlige Ligegyldighed. Morgenbl har revet den ned, Berlingske rost
 tørt og knapt og Andre have slet ikke snakket om den. Det er ved
 25 Gud et opmuntrende Land at være Digter i! Penge, Penge! naar jeg
 havde dem, brød jeg mig Fanden om det Hele, saa rejste jeg bort
 med min Skat og boede et eller andet skønt Sted.

Forresten har jeg det ganske godt; men jeg begriber ikke hvorfor
 jeg har sat saa meget til af min Arbejdskraft og Lethed, maaske er
 30 det, fordi jeg skal skrive Prosa og Fortælling, som alligevel aldrig
 kommer til at ligge rigtig for mig.

Hos Hennings var jeg forleden sammen med Einar Christiansen.
 Man kan se paa ham, at han ikke er nogen rigtig Digter; han har
 ikke Stemplet paa Panden.

35 Dette er et slet Brev men jeg er ikke oplagt. Tag til Takke med

det og med venlige Hilsener og Tak for sidst til jer begge fra Eugenia og

din Ven
Karl Gjellerup.

- 6 I København befandt Drachmann sig ikke godt, og i 1888 flyttede han med sin efterhaanden store Familie til Hellebæk, hvorfra han dog jævnligt søgte ind til Hovedstaden, ikke mindst for at træffe „Edith“, som han Aaret i Forvejen havde lært at kende.

597. Til Karl Gjellerup.

10

Hellebæk. 6 Decb 88.

Kære Symparanekromenos!

- Jeg havde den største Lyst til at hyle omkap og i Fællesskab med Dig. Thi ogsaa *her* (i Hellebæk) er det skidt at være dansk Digter! Men bortset fra den tvivlsomme Nytte af en saadan Duo, er jeg mildest
15 talt hæs og forkølet – foruden hvad Neuralgien siger; og Mislyden vilde hverken glæde dit eller mit musikalske Øre.

Ergo: noget bedre!

Du har manet mig ved mit Løfte. Det var virkelig ærlig givet, og jeg er rede til at indfri det.

- 20 Tag altsaa straks til Byen (det forbandede Hul). Gaa op til Kunsthandler *Aug. With, Kjøbmagergade*, en 3, 4, 5 Steder fra „Morgbl“s Kontor (!) Bestil hos ham følgende:

- Et Stykke *ospændt* Lærred (behøver ikke at være Drejl, det er altfor dyrt) $48 \times 32\frac{1}{2}$ danske Tommer. Det vil blive en passende
25 Størrelse for din Væg, og jeg kan vel nok overkomme det i en Uges-tid, naar jeg bruger den „brede“ Pensel.

Den „brede“ Pensels Størrelse findes angivet paa indlagte Lap Papir. Jeg behøver kun *denne ene*; de andre (de mindre) tager jeg selv med mig.

- 30 Dernæst Farver:

4 store Tuber Cremserhvidt.

1. Elfenbensort.

- 1. Ultramarin.
- 1. Kobaltblaa.
- 1. Neapelgul.
- 1. Lys Okker.
- 5 1. Terra di Sienna.
- 1. Brændt Terra di Sienna.
- 1. Benbrunt.
- 1. Grøn Jord.
- 1. Cadmium (*lys*).
- 10 1. Kraplak (*lys*).
- 1. Zinobergrønt.
- 1. Asfalt.

Resten tager jeg selv med mig. Og hvis jeg ikke bruger dine Farver op (alle), beholder jeg dem selv og erstatter Dig Udgiften. Jeg skal
 15 jo selv til at være Maler henimod Jul herude paa min (Emmys) Væg.

Men sig til With, at Du skal have Lærredet saa snart som muligt – da det er en Julegave(!) Ellers smøler han; og det gælder at benytte det milde Vejr – som Du selv bemærker.

Det er sandt; jeg glemte: 1 *Flaske Nød-Olie* og 1 *Tube Robertsons*
 20 *Medium*. Glem ikke disse to Genstande.

Lad din Eugenia være forberedt paa at ofre Kunsten en gammel Chemise – undskyld! – til linnede Malerklude. Ja det forstaar sig, jeg holder ikke expres paa en Chemise – andet Linned kan ogsaa bruges; men Benklæder tør man jo ikke nævne – saa kommer Nelle-
 25 mann med Kachotten.

Og *telegrafer* saa til mig saasnt Du har Lærredet. Jeg kommer da ufortøvet. Jeg trænger selv svært til at faa en Sludder med en „med-
 afdød“ dansk Digter!

Vore bedste Hilsner og vor Gunst tilforn! Sig til Eugenia, at jeg
 30 aldeles ikke er kræsen. Jeg spiser hvadsomhelst – undtagen Katte og Fedtlæderstøvler. Hun maa endelig ikke forsøge nogle Overraskelser i sidste Retning. Ellers er jeg blevet medgørlig som et Lam – nej som en Bede.

O Nebukadnezar! at ogsaa *Du* engang maatte bide i Græsset!

Hvorledes bliver det med *Liggeplads?* 7 Fod er jo Maalet, som et kristent Menneske kan gøre Fordring paa – især et *saa* kristent og velvoksent Menneske som

Eders hengivne
Holger Dr.

6

598. Fra P. E. Lange-Müller.

Enköping, d. 28. Dec. 88.

Kjære Venner!

Omsider driver min Samvittighed mig til at skrive til Jer, men I maa
10 ikke vente noget fornøjeligt Brev, for jeg er i en meget graa Stemning, ligesaa graa som disse nordpolsagtigt korte og mørke Dage, vi har her for Tiden. Jeg sidder endnu her i Enköping, en lille By med en stor Læge, som har imponeret mig ved at udfinde hvad jeg fejler – et Hjerteonde –, men som nu forgæves har forsøgt sin Kunst paa
15 mig i sex Uger og forhaabenligt med det Første giver mig Rejsepas. Jeg veed ikke noget saa trist som at blive revet ud af sin Resignation med falske Forhaabninger; Lænken er dobbelt tung bagefter. Lænehunde skal man aldrig løse; de maa hellere se at sløve sig ind i den Bevidsthed, at Verden nu engang er saaledes indrettet, at de skal
20 staae der i Lænken og see de andre Hunde tumle sig frit om i Leg og i Slagsmaal. Ja I kan naturligvis ikke forstaae dette; jeg som er det frieste Menneske paa Jorden, ikke bundet af Nogetsomhelst – og saa dog den usleste Slave, bunden paa Tanke og Følelse og enhver Livsytring – det er en ren Parodi paa Liv dette!

25 Naa, naar jeg først er vel herfra, kommer jeg vel nok snart ind i den gamle Slendriansphilosophi igjen. Om 8 Dage haaber jeg at vende tilbage til Stockholm, hvor jeg saa bliver til Nogen sender Bud efter mig – og det kan maaskee lade længe vente paa sig. Jeg har havt Glæde af at træffe Sjö og Aulin igjen. Sjö holdt sig godt fra Drik den
30 Maaned jeg var i Stockholm, men uhyre melancholsk og underlig opgivet-apathisk er han; der synes at være endnu mindre Livskraft i ham end i mig; godt er det, at vi har det unge entusiastiske Ele-

ment ved Siden i Tor Aulin*, rigtig en prægtig „Poike“ – men som nok om ti Aar er ligesom vi Andre, da han har ganske samme Natur. Vi ligne igrunden hverandre som Trillinger – men det er der nu ingen der kan forstaae. Kjære Holger, af et Brev fra Sjö og Emmys Svar paa
5 et Brev fra ham seer jeg, at Du har været „udspreedt“ som Sindsforvirret! Folk kan aldrig lade Dig i Ro; naar Du en Tid ikke „lader høre fra Dig“ paa en eller anden Maade, saa kan de kun forklare sig dette Phænomen ved at antage, at Du er interneret paa Bidstrup. Naa, tildels er dette jo Din egen Skyld – og forsaavidt en ligegyldig
10 Sag! Gid Du maa være kommet til Hægterne (∩: Hoved) igjen, kjære Ven, og igjen ilav med Arbejde – det er dog det eneste Middel til at holde Livet ud (og naar dette Brev er saa pessimistisk, saa er det vist nærmest fordi jeg nu i al denne Tid har været aldeles arbejdsløs). Emmy skrev at Du tænkte paa en Omarb. af Esther; er det i Retning
15 af hvad vi talte om sidst i Vallerød? Nej, det Theater vi dog har! det glæder mig at „Reform“ – det eneste Blad jeg seer her – tager Bladet en lille Smule fra Munden. Hvis Fallesen ikke var en fattig Lus, vilde jeg tro han havde bestukket hele den øvrige Presse. Ja, Kbhvn er sandelig ikke noget lysteligt Sted – men deraf følger jo ikke nødvendigt, at man er tilfreds andre Steder, og det glædede mig derfor oprigtigt af Emmys Brev at see, at I dennegang (til en Forandring!) synes at have truffet det Rette ved at flytte til Hellebæk. Kjære Emmy, vær nu sød og skriv igjen til mig (Du kan adressere til Sjögren, Drottninggatan 81 A⁴, Stockholm) og fortæl mig om hvordan I
25 alle har det (ogsaa kunde Holger gjerne spendere et Par Ord paa mig). Hils Dine søde Unger fra mig. Allesammen: glædeligt Nytaar!
Jeres hengivne

Peter E. Lange-M.

* Aulin har nyligt været i Christiania og i Petersborg og gjort megen Lykke begge Steder – Laurbær, men desværre ikke gyldne!

599. Til *Otto Borchsenius*.

Hellebæk. 15 Januar 89.

Kære Borchsenius.

Efter lange Tidens Mellemrum faar jeg igen en Epistel fra den gamle
6 brave Borch med den gamle kendte Klo. (Pen).

Hvis jeg ikke i dette sidste halve Aar havde syltet mig saa dybt ned i
Overbevisningen om at jeg ikke stod til at redde mere – for noget
Parti, og hvis jeg ikke nu levede som om jeg var hundrede Mile borte
fra Danmark, saa behøvede jeg kun nogle Linjer fra Dig, for at blive
10 revet ud af Illusionen. Jo! det *er* Danmark, de middelmaadige Be-
gavelsers, Sladderens og Vrøvlets Land!

Hvad vedkommer „Morgbladet“ mig? hvad vedkommer „Berling-
ske“ mig? hvad vedkommer „Brandesianismen“ mig – mere end
hvilket som helst andet Dit eller Dat i dette lille fuldstændigt sønder-
15 hakkede Land, for hvis *politiske* Fremtid ingen Magt i Verden kan
garantere, og hvis *literære* Fremtid udelukkende hviler paa en 3, 4
Hoveder, hvoraf *intet* hører til „dansk Bevægelse“ mere. – Saa kan de
4 Hoveder forresten være nok saa uenige! –

At Groth løber med Sladder, er intet Nyt. Naar han mælder til
20 Hovedkvarteret, at jeg holder „Politiken“, da er dette jo en vigtig
Begivenhed i vort Samfund! Jeg holder – tillader mig at holde –
„Politiken“, fordi det er det eneste Blad, der *ikke keder mig tildøde*
herude i min Isolérthed – saa kan jeg forresten ha' Lov til at ærgre
mig over Bladet, naar jeg vil.

25 *Alle* Blade ærgrer mig; jeg kan ikke fordrage noget af dem og vilde
blot ønske, at de alle kunde udradéres af vort moderne Kulturliv.

Jeg er en Fribytter, Viking, en gal Mand (og nu tilmed en syg
Mand) – hvad jeg i Grunden altid har været og altid vil vedblive at
være – med Jeres Tilladelse!

30 At ville gøre mig til Kapitalist, fordi jeg muligvis faar 2000 Kroner
„extra“ som Svar paa et Tiggerbrev, dikteret ud af den haarde Nød-
vendighed – det er en Dumhed. At ville *paa denne Konto* hværve mig
som Abonnent paa „Morgbl.“ – det er, lad mig kalde det en daarlig
Spøg!

35 Hvad Bjørnson og Hostrup er som *Digtere*, det staar prentet i min

ærbødigste Beundring – hvad de forresten vrøvler om, i sædelig eller usædelig Henseende, det er mig ganske ligegyldigt. Jeg arbejder hen til at slaa et Dommedagsslag, der skal faa Tagstenene til at ramle om Ørene paa os allesammen – og maaske begrave mig selv under
 5 Brokkerne. Men hverken vil jeg læse om eller deltage i nogen Diskussion om nogen Verdens Ting – være sig Theater, Prostitution eller andre Prostitutioner.

Jeg har *altid* arbejdet over Evne. Min Impetus drev mig. Men i disse sidste Par Aar har jeg arbejdet som en Besat. Og hvad har jeg
 10 ud af det? Nerverne i mit Hoved er ødelagte. Jeg skriver Skuespil – saa varme, lyriske, som nogensinde – og Theatret vil ikke spille dem. Jeg dynger Manuskript op paa Manuskript (Æventyrdigt, Rejsefortællinger, Noveller, Roman) – og *Billionæren* Hegel trækker mig koldblodigt Halvdelen af Honoraret fra hvergang, henvisende til en
 15 „Forskrivning“, som jeg udstødte dengang da min gamle Ven, Forlæggeren, erklærede „at han var en Mand, der havde store Tab!“!!!!

Hvorledes jeg i Fremtiden, med min relativ store Familie og mit svækkede Helbred, skal leve anstændigt af min „Pen“ – det er mig en
 20 Gaade. Saameget er blot vist, at jeg har taget Skeen i en anden Haand, indskrænket mig paa mange Punkter, og bestemt foresat mig *aldrig* at vende tilbage til den By, som jeg hader og afskyer.

Dette har jeg meddelt Hennings udtrykkeligt. Jeg kommer *ikke* ind til Byen, vil ikke se den for mine Øjne. Hvad vrøvler han – og Du – da om „1001“ Nat? Og hvor kan Hegel lade Dig læse den – og hvor
 25 kan Du ville skrive om en Ting, der ikke er udkommet endnu? Det skal jeg dog have mig frabedt!

Fallesen er en Bajads og en upaalidelig Karl. Naar han ikke længer kan faa En til at løbe hans servile Ærinder og rage hans Kastanier ud af Ilden for ham, saa negligerer han Ens Tilværelse. Men ve ham,
 30 naar jeg faar Kloen slaet i ham, den Pjalt, der kun altfor smidigt svanser for Hoffet og for „Pressen“, men ogsaa kun frygter én Magt – Pennen. I faar ham Pinedød ikke afvejen – dertil er han Jer for snu – og dertil er I indbyrdes for uenige, misundelige paa hinanden, hver optaget af *sin* Madpose. (Hennings af *sin*, Christiansen af *sin*
 35 osv.) Aa, jeg er sandelig ikke naiv længer . . . jeg har desværre kun

været det lidt for længe. Og nu er mit Helbred vaklende! Det er *dette*, som gør mig trist – paa denne Faktor har jeg stolet – paa den har jeg trukket mine store Veksler . . . og nu – ak!

Naa, enhver ligger som han har redet! Jeg kan allenfals ikke falde
 5 længere end ned paa Gulvet. Dér har jeg mine Rollinger omkring mig og *dem* gror man bedst sammen med ude paa Landet. Og det viser sig, at jeg i min Kone har en brav og fortræffelig Ven – den eneste, jeg har beholdt tilbage – hvilket ikke er *min* Fortjeneste. Paa dette Felt vil jeg tage Kampen op igen, om det skulde være mod Jer alle-
 10 sammen . . . blot jeg kommer nogenlunde til Kræfter. Den, der vil unde mig at komme til Kræfter, han lader mig i Ro. Men skal der stikles til mig i Blade – skal jeg f. Ex bruges som „Prügelknabe“ for Jeres moderate Opgør med Berl. – saa siger jeg: Tag Jer iagt!

Hvad jeg vil gøre med Artiklen, har jeg ikke bestemt endnu. Gjorde
 15 jeg Dig din Ret, lod jeg den trykke i Berl. Thi din Notits var en Uforskammethed – ovenikøbet en overflødig Uforskammethed. Man skal ikke være saa stor, fordi man er Redaktør. Misbruger man denne Magt – saa kan en Digter (om Forladelse, Forfatter) *bruge* sin Magt. Gid Fanden havde Jer allesammen!*

20

Din osv.
 Holger Drachmann.

* Dette dog ikke bogstaveligt – og send mig saa Artiklen tilbage!
 H. D.

600. Til P. E. Lange-Müller.

25

Hellebæk. 16 Januar 89.

Kære lille Lange.

Tro nu ikke, at jeg – eller vi – slet ikke tænker paa Dig, fordi jeg ikke saa længe har skrevet. Det er vel snarere saadan, at hvor man jævnligt *taler* om en „kær Genstand“, dér synes man at Genstanden
 30 egenlig er ganske godt forsynet. Naa, men det kan dog blive for lidt med den platoniske Talen-om; og saa maa Du altsaa ha' et Brev, et Dokument, et Kærligheds-Pant.

Desværre, det sidste Referat af Tilstanden var saa lidet opmun-
trende. „Hjærteonde!“ Gud véd nu, om ikke *alle* Læger er nogle stak-
kels Ud-i-Luften-gribende Profeter. Jeg har en lumsk Mistanke om, at
den ene ikke véd mere end den anden om vor inderste Mekanisme.
5 Skidt er det med vor Tid og al dens Daarligdom. Og vil man forsøge
paa at trøste en Med-Invalid, saa griber man sig i Forglemmelsen af
en daarlig Spøg. Hellere ingen Trøst – maaske.

Et synes jeg imidlertid at have slaaet fast, have *faaet* slaaet fast:
Man maa leve ude paa Landet; kun dér kan man med noget Haab
10 om et Resultat kæmpe imod sine „Onder“ – og de stammer dog
maaske allesammen fra *Hjærtet!* Jeg véd, at Du har prøvet ogsaa
det – ovenikøbet herude paa den samme Egn – men er det derfor
sagt, at Du ikke skulde prøve om igen? *Mine* Nerver er bleven bedre
– det er nu sikkert; og dennesinde kommer jeg vel næppe i „Daare-
15 kisten“. Men Du, som tilmed slet ikke aspirerer til nogen „Kiste“ i
den Forstand – mon Du ikke burde vende Næsen hjemad henad For-
aaret og for bestandig – eller dog nogenlunde bestandig – slaa Dig
ned i en „sund og skøn“ Egn

„med Hest og Hund, og Horn for Mund“

20 Monstro ikke?

Gode Raad ere rigtignok omtrent nu for Tiden de eneste Ting, der
ikke ere dyre! Derfor har man vel saa nemt for at give dem bort. Men
naar jeg tænker mig Dig liggende i en Hønserede ovre i et svenskt
Hul („Enköping“) og „gødes“ ligesom en Kalkun – tilmed rimeligvis
25 „fodrende“ en eller anden Charlatan af . . . saa kribler det mig under
Vingebenene og jeg faar Lyst til at ruske Dig op af Fjerene!

Tilgiv! Men bare det Navn „Enköping“ kan irritere din gamle Ven
og forhenværende Viking, nuværende pensioneret Digter, Familie-
fader, Husbond og „skikkelig“ Mand . . . det sidste paastaar Emmy.
30 Javel, kære Ven; jeg er bleven skikkelig. Det er ikke nogen stor
Fortjeneste, al den Stund jeg snart ikke kan være andet. Det er den
pureste Selvopholdelsesdrift – og saa lidt af mit „gode“ Hjærte med i
Spillet. Hjærtet fornægter sig dog aldrig helt – ikke engang hos en
stakkels Poet, som jo har den lidet misundelsesværdige Lod, at skulle

tære paa samme Organ hele sit Liv igennem. Jeg gør det imidlertid med Glæde nu – jeg er faldet til Ro – jeg har forsaget Verden og al dens Daarlighed – jeg har kun ikke forsaget Poesien. Tværtimod! Langsomt, yderst langsomt, stadigt overvindende Træthed og Melan-
 5 koli, skriver jeg paa den *store* Roman og paa en *lille* Novelle. Den sidste kender Emmy, saa vidt den er kommen, og hun udtaler sig meget forbavset-ankerkende om den. Det er en højest *mærkelig* Ting. „Den sidste Dag“ hedder den og er saa at sige den hele Livs-Roman kondenseret!

10 Nu kan Du jo være „spændt paa Enden“.

Og forresten kan Du være hjærteligt hilset – bare Du ogsaa kunde være hjærtelig frisk – fra hele Reden herude. Børnene svælger, med de obligate Forkølelsesafbrydelser, i Landlivets idylliske Glæder. De spørger jævnlige baade til Dig og til Lisbeth – eftersom I forekommer
 15 saa uadskillelige. Til „Byen“ hører og ser jeg intet; den er mig modbydelig med alt det Vrøvl – Theater-etc. – som dog ikke fører til Noget. Jeg tror ikke derpaa – men det lader jo til, at den tykke Henrik er troende. Det er han jo forresten altid – saa længe det varer.

Hils Sjö – stakkels lille Sjö – og Aulin – begge de elskværdige
 20 Zigeunere – og den søde Ellen – tres faciunt collegium! Emmy føjer sine bedste Hilsner til mine. Og lad os *snart* høre at Du er kommen ud fra „Gødnings“processen og havnet i den stockholmske Herlighed (?).

Jeg trykker Din Haand!

25 Din hengivne

Holger Drachmann.

Dette sender jeg til Sjö!

601. Fra *Emmy Drachmann* til *Otto Borchsenius*.

Hellebæk d. 19 Januar 1889.

30 Kære Otto Borchsenius.

Holger skrev i Gaar et temmelig vredt Brev til Dig, som han dog efter at have sovet paa, bestemte sig til foreløbig at lægge ned i sin Skuffe.

Egenlig burde Du have haft det – jeg synes Din Replik, som Du kalder den – var en Taktløshed og en Uforskammethed mod Holger. Der var ikke Spor af Anledning for Dig til at udsøge de, efter min Mening temmelig betydningsløse Linjer af Berlingskes Artikel for at
5 give H. et Rap.

At Du egenlig tiltænkte Berlingske dette Rap er der faa, der vil kunne forstaa. Da Berlingskes „Hentydning“ vistnok snarere var rettet paa andre end paa netop Holger, og dertil H. i hele det forløbne Aar kun har skrevet yderst lidet i Berlingske, synes jeg ikke, at hverken Du
10 eller andre med Rette kan bringe hans Navn i Forbindelse med Berlingskes Udtalelser. Du har – af en eller anden Grund – været arrig paa Holger og gjerne villet have, at Dine Læsere skulde vide, at Holger var „Medarbejder“ af Berlingske – voila tout! –

Altsaa, da vi nu tilfældigvis ogsaa var Læsere: Tak for Replikken!
15 Siden vi nu engang er ved Berlingske, kunde jeg dog have Lyst til at fortælle Dig, hvorledes det Forhold i sin Tid kom i Stand. Holger var under et stærkt økonomisk Tryk den Gang Tilbudet gjordes ham fra Berlingskes Side, og gl. Hegel, som vist forresten havde lavet det hele, brugte sin hele Overtalelsesevne overfor H. for at faa ham til
20 at tage imod det, og dertil var H. naiv nok til at tro, at han kunde faa nogen Indflydelse til „det bedre“ ved Bladet.

Heri tog han dog Fejl og maaske har Skylden nærmest været hans egen – hans Pen følte sig aldrig hjemme eller sikker i de Spalter, og han trak saaledes det korteste Straa.

25 Efter det første Aars Forløb *løstes Forholdet* og fortsattes nu rent ad libitum med voksende Kølighed fra Redaktionens Side og ditto Ulyst fra Holgers, indtil det umærkeligt er gledet ud til intet uden at have afsat andre Spor end dem, der nu pludselig dukker op i Morgenbladets Spalter.

30 Naa og saa begynder Du i Dit Brev atter at bruge disse store Ord om at – hvis o. s. v., saa bliver Du tvungen til at fremdrage Ostende-Brygge og H's Svig overfor Dansk Bevægelse o. s. v. Hvorfor? hvor vil Du egentlig hen med alle Dine Bevægelser?

Nu tror jeg virkelig, jeg engang vil ta' mig over og skrive det Brev
35 til Dig, som jeg snart i aarevis har haft i Sinde; nu er jeg jo inde i

Rumlen og er netop i Øjeblikket tilstrækkelig gal paa Dig til at kunne tage Bladet fra Munden. Jeg antager, Du gider læse hvad jeg skriver, selv om Du rimeligvis ikke vil lægge megen Vægt paa mine Ord.

Altsaa her har Du *min* „Troeskendelse“.

5 Jeg synes, at alle vore Bevægelser herhjemme lidt efter lidt ganske umærkeligt ere glæde over til kun at blive Ord og Fraser, som I alle rider paa, men som ikke mere vækker nogen op af Døsen, fordi man har hørt dem hundrede Gange forud, og næsten véd, hvor og naar de vil komme igen. Hvor er den egentlige danske Bevægelse nu? og hvor
10 er Brandesianismen?

Dansk Bevægelse er falden sammen til en Pandekage og er bleven ensbetydende med Grundtvigianisme og Sædelighed, og det er ved Gud ikke morsomt og næppe *ægte* dansk. Og Brandesianismen – ja, Du, jeg kan egentlig ikke se den mere – jeg mener som en Magt – det
15 er vist kun Dig, der ser den saa stærk, fordi Du personlig kævles med Brødrene B. Dengang Holger gjorde sit Udfald i Ostende-Brygge har han ikke tænkt sig, at Splittelsen i Venstre saa snart skulde blive saa fuldstændig, og egentlig gøre det hele meningsløst.

Naturligvis har dog her Holger nogen Fejl, han burde ikke have
20 slaaet Sagen saa drabeligt op, naar den ikke bar mere Livskraft i sig, eller han ikke havde flere Kræfter at sætte ind paa den.

Dog vil jeg sige Dig, at jeg senere har maattet indrømme at Holger dengang var noget mere digterisk klarsynet end vi andre, jeg lærte under vort 2 Aars Ophold i Udlandet, med Tingene derhjemme paa
25 Afstand, bedre at forstaa Holgers Syn paa Sagen.

Hans Dommedagsslag i Ostende-Brygge var for stærkt for Sagen og han følte selv, at han ikke havde truffet rigtigt.

Saa var det, at han forsøgte at redde sig og sit Ideal over i det Nationale, og da stod *I* alle imod ham og grinte ham ud og mente,
30 han kun vilde mele sin egen Kage, mens han i Virkeligheden – hvilket *Du*, der kendte H. saa godt, burde have følt – ud af sin inderste, ærligste Trang søgte et Støttepunkt for det, der var det bedste og stærkeste i ham selv: nemlig hans Kærlighed til hans Land og hans Tro paa Romantikken og paa det Gode og Jævne i vort Folk. Naa, I
35 har ikke forstaaet ham eller ikke *villet* forstaa ham, og der er ikke

mere at sige til den Sag, andet end at ingen af Parterne har staaet sig derved.

Dog maa Du ikke tro, at Holger har sat sig selv ud af Spillet, aa nej – hvis han virkelig, hvad jeg nu tror, opnaar nogenlunde at faa sin Arbejdsdygtighed igen, vil han nok lade høre fra sig.

I hvert Fald vil Holger altid vedblive at staa som „Digter“ for sin Nations Bevidsthed, og her synes jeg, at Holger har været heldigere end sin store norske Fælle Bjørnstjerne Bjørnson. *Hans* Sædelighedsartikler og Skriverier forskønner ham ikke og skræmmer mange – og saa vilde Du, at Holger skulde med ind i den Debat. Til at lave en ny Reform for Sædelighed har hverken Du eller Bj. Bj. eller H. D. tilstrækkelig kolde og klare Hoveder, ej heller er I – eller i hvert Fald Bj. og H. – tilstrækkelig „renlivede“.

Holger er hellerikke saa „naiv“, at han for anden Gang gør Front imod sin egen Ungdom, saa maa forresten Bj. gøre som han lyster.

Jeg for min Del holdt mere baade af Bj. Bj. og af Morgenbladet før „Sædeligheden“.

Hu ha, dette blev næsten et for langt Brev, jeg er selv helt ør, og synes dog ikke at jeg alligevel har faaet alting rigtigt med, men jeg kan dog vist ikke gøre det bedre. Nu faar jeg nok et meget langt og knusende galt Brev fra Dig igen, men jeg svarer ikke paa det – lad os vente til vi engang taler sammen, saa kommer man lettere fra det, og saa bliver der vist mange Ting, vi kan blive enige om.

Vær nu hjærteligt hilset som den gode gamle Ven Du altid har været fra

Din hengivne

Emmy Drachmann.

Holger beder hilse venligst, han ser forfærdet paa mit lange Brev.

602. Til *Karl Gjellerup*.

30

Hellebæk. 23 Januar 89.

Kære Venner!

Hvordan Fanden – om Forladelse – lever I? Ja for jeg skulde baade ved Jul og Nytaar have sendt Kort til Jer – og Emmy har saamænd

skældt nok ud paa mig derfor – men hvad blev det til? Vi forekommer os selv nogetnær levende begravet – men det er iøvrigt ganske rart med en saadan Familiebegravelse – saa lunt og stille; ikke en Kæft gør ad En, og ikke gør vi med nogen Kæft ad Nogen.

5 Jo, det er sandt: Emmy sendte forleden Broder Borchsenius en Nytaarsopgørelse. *Den* var varm, den. Broder Borch havde været vigtig og højbenet. Jeg skrev og skældte ham Huden fuld – men om Forladelse puttede Brevet igen i Skuffen – som jeg nu gør ved nogetnær alle mine Hjærteudgydelser. Menneskene forekommer mig ikke
10 længer Papir og Blæk værd. Det er tilstrækkeligt, at man selv forekommer sig Bogtrykkersværten værd (?)

Maleriet faar da vente til Kulden igen kommer ud af Luften – altsaa til Foraaret. Jeg rejser kun rundt om mit eget Stuebord – *den* Rejse er lang nok – hvad Figura engang vil udvise.

15 „Broder Rus“ har jeg læst om igen i disse Dage. Den forekommer mig alligevel svært „gemacht“ – bortsét fra de ganske drøje Haltefandenscener.

„Berlingske“ roser idag Opførelsen. Om paa Grund af eller trods Drøjhederne, véd jeg ikke. Men Fallesen – den gamle Svinepels – har
20 vel nok faaet kastreret de værste Ting ud. Gid Fanden annamme ham og det gandske Theatrum. Amen!

Lev vel, beggeto! med mange Hilsner fra Emmy, Børnene og
Din hengivne
Holger Drachmann.

25 603. Fra *Karl Gjellerup*.

d. 28de Januar 1889.
Hellerup.

Kære Ven!

Hvordan det gaar? hos os gaar, ligger, sidder og halter det saaledes,
30 at jeg siden Jul har haft Ledevand i Knæet; har ligget i Sengen 14 Dage, derefter været oppe, men i andre 14 Dage ikke maattet træde paa Benet, og listede endelig igaar – uden egentlig Tilladelse – lidt ned ad Aurehøjvej for dog endelig at faa en Mundfuld frisk Luft, som smagte ambrosisk. Nu er jeg vel snart helt udskreven.

Juleaften kom den smukke Ramme til dit Billede, men paa Grund af dette fordømte Knæ kunde jeg jo ikke faa det op. Dette lykkedes først igaar ved Hjælp af min skikkelige og nævenyttige Vært og det hænger nu over Sophæen og Konstantinopel givende hele Værelset et
 5 overordentlig fyrsteligt Udseende. Jeg havde aldrig drømt om at jeg skulde komme til at eje saa stort et Billede – du véd nok, at vi Smaafolk gemenlig æstimere et Billede i Forhold til dets Omfang. Men alvorlig talt, saa er vi Alle voldsomt glade over det, og enhver der har set det, har beundret dets Naturfriskhed og Fart. Det trænger til
 10 at kiles, men det faar nu vente til du en Gang kommer. Du kan jo nu altsaa se, „*s'il fait beau dans l'or*“, som jeg tror det hedder. – Kulden bliver vist ikke længe i Luften, Vinteren lader til at ville være mild. Men jeg maa ogsaa tage mig sammen med min „Minna“, som jeg haaber sidst i Februar vil være endt, og det var maaske det
 15 bedste ogsaa for mig at have den Sorg fra Haanden. Naar du er her, gider jeg dog ikke arbejde.

Hvad er det forresten du skriver at du kun rejser om dit Bord. Gaar du ikke længer dine gode Spadsereture? Vejret har dog ikke været saa slemt altid.

20 Riis Knudsen var her nogle Dage efter at du var rejst – jeg var ude – han havde haabet at træffe dig; vilde nu skrive ud til dig og spurgte, om jeg mente, han kunde faa et Digt af dig. Han har skrevet en god Anmeldelse af „Hagbard og Signe“.

Lev nu vel! Eugenia og jeg hilse jer begge hjærteligt.

25

Din Ven
 Karl Gjellerup.

Emmy vil vistnok synes usædvanlig godt om min nye Bog, det har jeg paa Fornemmelsen og det glæder mig.

604. Til *Jacob Hegel*.

30

Hellebæk 21 Marts 89.

Kære Jakob Hegel.

Vor – 3: Aftenunderholdningskomiteens – bedste Tak for de tilsendte Bidrag i Penge og Gaver! De dannede en smuk Kærne i Indtægten,

som efter de smaa lokale Forhold her slet ikke var saa ubetydelig – henimod 600 Kroner. Men der er ogsaa Familier her, som trænger haardt – ja som ligefrem har siddet og sultet (med 8 Børn) saaledes at min Kone og jeg har maattet holde dem oven Vande de værste 6 Vintermaaneder igennem.

Jeg har haft en Del Slid med det, og er nu temmelig trætt; haaber paa, at Foraaret snart skal komme, saa at jeg kan faa gaet regelmæssigt lange Ture etc.

Landet er dog det eneste „Husraad“ overfor al Slags Overanstrengelse. Til Byen kommer jeg fremdeles ikke.

Jeg takker for Dine Meddelelser i dit sidste Brev til min Kone (Sekretær). „Tusind og en Nat“ vil *netop* gennem Theaterstriden erhverve sig al ønskelig Opmærksomhed. Theaterloven vil jo nu gaa igennem i Landstinget – og hvis Dagmar- og Folketheatret sammen- 15 smælttes i næste Sæson under en baade pekuniær og literær betrygget og betryggende Ledelse – hvad der er al Udsigt til – saa vil baade „1001 Nat“, „Esther“ og fremtidige Stykker fra min Haand kunne 20 paaregne de *nye* og *friske* Initiativer saavel i Udstyrelse som i Spil – noget, som det kgl. Th. ikke *altid* har kunnet yde og som det, efter min bestemte Overbevisning, for Fremtiden mere og mere vil ophøre med at yde.

Det vil gaa her, som det f. Ex er gaet i Berlin. Opinionen vil lidt efter lidt lade det „kgl. Skuespilhus“ sidde paa sine falmede Laurbær – og et livskraftigt nyt Repertoire, nye ledende Principper og Kunst- 25 nere vil tage fat og grunde det kommende „danske Theater“ („Deutsches Theater“) henholdsvis i Jærnbanegade eller Nørregade – eller begge Steder afvekslende.

Det er et *Tidsspørgsmaal* kun. Selv „Dagbladet“ kan nu se det!

Med Udgivelsen af „Tusind og en Nat“ nu til Foraaret og med en 30 scenisk Omarbejdelse af „Esther“ – saaledes at begge Stykker er disponible saasnt den kommende Sæson begynder, vil jeg atter komme de „Unge“ i Tale herhjemme – Noget, som nødvendigvis maatte ske, og som yderligere Udgivelsen af den større Roman vil støtte. Alt det, som i mit Udfald mod Theaterchefen *syntes* for vold- 35 somt og hovedkuls, vil dels i de to Stykker, dels i Romanen vise sig

baade velmotiveret og velovervejet. Her ere alle Traadene konsekvent dragne – og Dekadencen i vor forældede Scene og dens upaalidelige Ledelse er søgt paavist gennem de handlende Personers Optræden og Fordelingen af Lys og Skygge over Situationer og Karakterer.

5 Jeg har ingen Grund til at være utilfreds med „Stillingen“, som den har udviklet sig.

Derimod har jeg al Grund til at søge min voksende Produktion (fra de to sidste i allerhøjeste Grad arbejdsomme Aar) læmpet en Smule over paa andre Skuldre end netop de „gyldendalske“. Og det var
10 herom jeg bad min Kone foreløbig skrive til Dig i hendes sidste Brev. Hr. Ernst Bojesen ønsker at udgive et illustreret Pragtværk over alle vore gamle Sagnfigurer (Havfrue, Elverkonge, Helhest, Nisser, Trolde osv). Begyndelsen er sket med nogle *Prosaskitser*, som jeg i de sidste Numre af Juleroser skrev til Illustrationer af Jerndorff, Hans Nikolaj
15 Hansen etc. Det er Ernst Bojesens Hensigt at lade Jerndorff, Joakim Skovgaard o. fl. fremstille i Billeder den hele Række af de gamle Sagnfigurer – og hertil har han ønsket den tilsvarende Tekst i *Prosaskitser*, større og mindre, fra min Haand. Forholdet bliver da egentlig kun dette, at han i Stedet for Aar efter Aar at optage disse Billed-
20 tekster i sine „Juleroser“ til de forhaandenværende Illustrationer, ønsker at udgive til næste Aar den *hele* Række samlet i et Pragtværk – Billederne af de forskellige Malere og Teksten af *mig*.

Han er jo en dristig Mand – og hvorvidt Foretagendet vil svare Regning, kan jeg ikke have nogen Mening om. Men han „gaar paa“
25 – og da jeg nu engang er begyndt med disse Skitser, har jeg heller ikke ment at ville afslaa hans Opfordring til at arbejde for sig – saa meget mere, som jeg ikke yderligere ønsker at forsøge den Manuscriptmængde, jeg dels har nedlagt hos Dig, dels har under Arbejde til dit Forlag. Det er altsaa ikke *Dig*, der behøver at forhandle med Bojesen
30 derom – det er blot din Indvilligelse, som jeg beder Dig sende mig i et Par Linjer. Hvorefter jeg svarer Bojesen kort og godt: jeg er rede til at fortsætte Teksterne til Illustrationerne, idet jeg for min Tekst beregner mig det samme Honorar, som „Juleroser“ har givet mig (svarende til det Hegelske Honorar for mine prosaiske Værker).

35 Og hermed vil jeg ende, for ikke at blive vidtløftig. Jeg vilde blot

ingen Misforstaaelser have, og heller ikke bebyrde Dig med nogen Forhandling overfor Hr. Bojesen. Han er i dette Tilfælde „Arbejdsgiver“ overfor mig – og jeg er den, der leverer ham Varer – ligesom jeg gjorde til „Ude og Hjemme“ og bagefter til „Dansk Folkebibliothek“
 5 – eller, antagelsesvis, ligesom Henrik Pontoppidan leverer Arbejde til „Dansk Turistforening“.

Var jeg formuende – eller stillet som Henrik Ibsen – saa er det sandsynligt, at jeg indskrænkede mig til at skrive et Stykke hver andet Aar – og forresten tilbragte Tiden med at se paa, hvordan Verden
 10 skabede sig mere og mere ubegribeligt men nu er jeg kun, med de venligste Hilsner til det ganske Skovgaard

Din hengivne

Holger Drachmann.

605. Til *Otto Borchsenius*.

15

Hellebæk 18 Maj 89.

Kære Otto Borchsenius.

Ingemann? skriver Du. Jeg tror ikke at jeg tør love det.

Hans Morgen og Aftensange er for mig smaa Perler – hans Tilløb i „Landsbybørnene“ til en virkelig Roman har i sin Tid forbløffet mig
 20 – der er Strænge fælles mellem ham og mig – men, men, men . . . det vil ikke komme helt og fuldt ud af mig, hvis jeg satte mig til at gøre et „Digt“ over ham. Det er ikke som med Blicher, eller Aarestrup, eller Carl Bagger. Og jeg gør rettest i at lade være.

Der er vel nok en anden, som kan gøre det.

25 Hvad Marseillaisen angaar – naa ja, det var et Forsøg værd – men det blev svært endda at gøre det, meget svært. En saadan Oversættelse maatte næsten „improviseres“ helt om igen – ud af en mægtig Stemning. Men *denne* Stemning findes ikke herhjemme som noget, der kom udefra til mig. Den maatte næsten med Vold søges inde i mig
 30 selv – hvor den slumrer – men hvor der er groet baade Vintertidsler og Foraarsgrønt over den.

Emmy takker for Hilsnen og besvarer den. Kommer Du herud ad disse Kanter, saa se ind. Ved en Flaske Rødvin vil vi vel nok kunne faa Tungen paa Gled – saa tavs som jeg forresten ellers er bleven.

Nu gaar jeg enten løs paa den sidste Halvdel af „Don Juan“, eller paa et ordenligt monumentalt Førstehaandsarbejde – hvis Kræfterne kommer med Sommeren og Søbadene.

Din hengivne
Holger Drachmann.

5

Drachmanns nære Ven Viggo Drewsen var død 8/11 1888. Hans Enke Louise Drewsen, Datter af H. C. Andersens Venner Edvard og Henriette Collin, skrev nogle Maaneder efter Dødsfaldet flg. Brev til ham:

606. Fra Louise Drewsen.

10

27/5 [1889]

Kjære Drachmann!

15 Dette er hverken første eller anden Gang, jeg tænker paa at skrive til Dem. Jeg vilde have gjort det for længe siden og mange Gange senere. Det Billede, jeg her sender Dem har ligget indpakket i Maaneder. Men jeg følte mig maalløs hvergang jeg skulde nævne ham.

Dette føler jeg nu er galt. Den Døde glemmes saa uhyre let, og det er for mig som om jeg gaar og tier hans Minde ihjel.

20 De glemmer ham nu alligevel ikke saa let. De har forstaaet ham med Deres Digtersjæl, og han skulde just forstaaes af en Digter. Han var ikke saa lige til, som man trode. Det er ogsaa *Dem*, der har kaldt ham: „den rolige Mand“.

25 Engang sender jeg Dem vist et Billede af ham fra hans stormfulde Ungdom; den Tid, da han hadede Menneskene og Livet og allermest sig selv. Naar De saa ser paa disse to Billeder, saa vil De se Forskjellen!

Han standsede aldrig. Han vilde altid videre og blev aldrig træt. Derfor blev han ved at være ung. Han vilde ikke dø; han var saa langt fra færdig med Livet, og han var midt i et Arbejde – det forlangte han ind til sig den sidste Dag.

30 Han var en „Riddersmand“ – det er rigtigt. Han vil nu heller ikke saa let glemmes. Han har efterladt et Billede af sig rundt om mellem Menneskene, det ser jeg tydeligt, tildels gennem sin udvortes Skik-

kelse. Jeg har faaet de underligste Breve fra Folk rundt omkring. Allermærkeligst var et fra en Præst paa Landet, som kun havde læst ham!

Han holdt besynderligt meget af Dem. Han saa Deres Fejl saa skarpt som Nogen, og nægtede dem heller aldrig overfor Andre. Jeg kan huske ham sidde med sit rolige Smil og Skalken i Øjet og høre paa hele Ramsen af Deres Fejl og Mangler. Og saa nikkede han og indrømmede det Altsammen. Og tilsidst saa han op, og saa lo han og sagde noget Slemt til de Andre.

De har kaldt ham Deres „bedste Ven“, det var han sikkert ogsaa.

Jeg har en Dreng, der ligner ham. En lille fin, fortyndet Viggo Drewsen.

Hils Deres Hustru, som vi begge holdt meget af og lev vel.

Deres

15

Louise Drewsen.

607. Til Karl Gjellerup.

Hellebæk 14 Okt 89.

Kære Ven.

Tak for „Bogen“. Jeg har allerede fundet mange gode og rare Sager deri, men tør endnu ikke ret give mig helt hen til Læsningen, eftersom jeg sidder i samme – fortvivlede – Casus, som Du nu lykkeligt har overstaaet: at skulle sammenplukke og affile en Digtsamling til Julemarkedet.

Saasart jeg læser *andre* Digte, begynder jeg forfra med at plukke og file paa mine egne – og saa faar det slet ingen Ende.

Imidlertid – *Prosa* tør jeg læse; og jeg læser netop i disse Aftner grundigt om igen din „Minna“ – en Bog, der ved en eller anden Idé-association, foruden ved sit eget reelle Værd, mere og mere „stiger i min Agtelse“. Nej, Sludder, den stiger ikke i min Agtelse – nej jeg faar den kær – og det er det Bedste, man kan faa en Bog. Einverstanden? – –

Jeg er i det hele taget et langsomt Hoved. Et halvt Aar efter en Bogs Fremkomst kan jeg egenlig først uddrage dens „Rod“.

Altsaa véd Du, kære Ven, hvornaar Turen egenlig kommer til Digtene.

Og vil I saa begge to være paa det Venligste hilset fra Emmy og Din hengivne

5

Holger Drachmann.

E. S. Herregud, er det *mig*, der særlig finder dette Efteraar saa trist – eller er det vort kære fæ-fælles Fødeland, der mere og mere nærmer sig til Prins Hamlets allerede dengang ikke synderligt anbefalende Beskrivelse af „Denmark“? –

10 608. Fra *Karl Gjellerup*.

d. 2^{den} Januar 1889 [?: 1890]
Hellerup.

Kjære Drachmann!

Jeg skulde allerede for flere Uger siden have takket dig for Tilsendelsen af dine to Værker, af hvilke især „Trolldøi“ overraskede mig meget, da jeg troede at det kun faldt i Honoratiores Lod at faa den. Jeg glæder mig meget til Fortsættelsen og er høist spændt paa Indholdet efter den Forsmag, som jeg allerede har faaet. De egentlige Illustrationer synes jeg ere gode, men jeg vilde blot ønske at Hr. Bindesbøll i sin „rige Ornamentik“ vilde svine lidt mindre; Rammen om Indledningsdigtet var temmelig utilladelig.

At jeg ikke har faaet skrevet til dig beroer tildels netop paa at jeg i den sidste Tid har syslet meget med dig og gennemlæst Masser af dig, thi jeg har nu endelig skrevet min biographiske Artikkel. Jeg haaber at du maa være nogenlunde tilfreds med den – det har i alt Fald de, som jeg har vist den til, ment at du kan. Jeg hævder at du er Nordens største Lyriker – ikke *nu*, hvilket ikke vilde sige saameget, men overhovedet – og at næppe noget andet Sprog end Engelsk har en saadan Versepragt at opvise. I Amindelse heraf maa du saa uden
30 altfor stærke Grimacer nedsvælge nogle kritiske Skarpheder – som jo forsaavidt gør min Ros mere troværdig. Jeg kalder Digtsamlingerne „Sange ved Havet“ „Ranker og Roser“ „Ungdom“ for din klassiske Periode og afviger stærkt fra G. Brandes, der sætter „Gamle Guder

og nye“ høiest. Derefter roser jeg mest „Østen for Sol“ „Esther“ og „Tyrkisk Rococo“ samt dine Prosa Skitser fra Fiskerleierne.

Og hermed ønsker jeg dig og dine glædeligt Nytaar med samme Ønske og Hilsen fra Eugenia.

5

Din Ven
Karl Gjellerup.

609. Til *Karl Gjellerup*.

Hellebæk. d. 10 Jan 90.

Kære Ven.

10 Tak for dit Brev – og for dine biografiske Anstrengelser paa mine Vegne. Det skal ikke være mig ukært ogsaa at faa den „kritiske“ Overhaling. Kom kun bare med den; desbedre smager Berømmelsen.

Naturligvis har jeg som alle andre Mennesker haft Influenzaen; er som Følge deraf endnu noget sløj. Men hvad der gør mig trist, er at
15 mærke hvorledes i disse Aar, netop som mine aandelige Kræfter vokser, de legemlige tager af i omvendt Progression. Vær lykkelig! Du har endnu en halv Snes Aar for Dig inden Du føler det samme.

Ellers intet nyt. Den store Roman skrider jævnt frem – eller rettere den bevæger sig i Spring med indskudte Perioder af „Don Juan“. Nu
20 skal begge være færdige – helst i dette Aar.

Romanen faar dennegang – mærkeligt nok – en Konstruktion, en Plan. Den vil vistnok trætte mange, irritere adskillige, indignere Borgerskabet og blive meget læst – lidet købt. Efter megen Overvejelse holder jeg alligevel fast ved Krigs-Finalen. Ikke fordi at *den* er afgørende – men fordi det saa er afgjort med det samme. Blot jeg fik rigtig mange Kræfter til at magte Slutningshalvdelen det koger i mig og jeg ser store Syner – men ak, Kræfterne!

Skulde vi saa ikke engang ved Lejlighed ses i det nye Aar? – medens det milde Vejr endnu er. Hvad mener I om Søndag 8 Dage
30 f. Ex – herude? Eller skriv blot et Par Dage forinden (for den forb-Kommissions Skyld).

De bedste Hilsner fra os til Jer

Din hengivne
Holger Drachmann.

610. Til C. Riis-Knudsen.

Hellebæk 22 Febr 90.

Kære Hr. Direktør Riis-Knudsen.

Med vor behagelige Samtale forleden in mente, vilde jeg gerne fortsætte og muligvis uddybe denne til et for os begge tjenligt Resultat.

Som Punkter, hvorom jeg gerne vilde høre Deres Mening, nævner jeg foreløbigt her:

Fru Oda Niensens event. Virksomhed ved Dagmartheatret den kommende Sæson.

10 Betingelserne for „Tusind og en Nats“ Opførelse

ligeledes for „Tyrkisk Rococo“.

En Oversættelse af „Fiesco“.

Den mulige Overdragelse til Dem af det moderne Folkeskuespil, hvorpaa jeg arbejder.

15 Eller – alle disse Dele tilsammentagne –

et eventuelt Samarbejde med Dem ved Dagmartheatret fra kommende Sæsons Begyndelse. F. Ex. (i Lighed med hvad der sker i Tyskland) knyttet til den af Dem bestyrede og administrerede Kunstanstalt som „Theaterdigter“ (– Oversættelser, Bearbejdelser, Lejlighedsstykker, Prologer etc foruden de af mig originalt indleverede Arbejder, med en raadgivende eller anbefalende Stemme under den Form og med de Indskrænkninger, samt med den Del i Ansvar, De selv maatte finde i Deres og Theatrets Interesse –)

Muligvis kunde vi f. Ex hjemme hos Dem selv (i Slutningen af 25 Ugen) tale herom. I vore smaa Forhold er det jo af Vigtighed, at Sagen udelukkende bliver mellem Dem og mig saalænge den underkastes Drøftelse – og helst endda derud over.

Med venligst Hilsen

Deres forbundne

Holger Drachmann.

611. Fra P. E. Lange-Müller.

Weyerburg ved Innsbruck, 7/6 [1890]

Kjære Holger!

Hjertelig Tak skal Du have for Bogen, som kom idag – sikken en
 5 Tyksak! men saa meget des bedre, naar den er god – og det er den
 naturligvis! Jeg glæder mig umaneerligt til at læse den – dobbelt,
 fordi jeg faaer den her langt borte, hvor jeg saalænge ingen dansk
 Bog har seet, kun af og til en – modbydelig – Avis. Kjære gamle Ven,
 gid Du var hernede! baade fordi *her* er saa dejligt og fordi man, paa
 10 et Par hundrede Mils Afstand og et Par tusind Fods Højde, finder
sit Hjem saa dejligt, ikke pr Øjenbedrag, men fordi man seer det
 som det virkelig er, uden at forstyrres af de mange smaa levende
 Detailler, som myldre om deri og ødelægger det for En – ganske som
 15 altfor gjæstfri Pels huser saamange smaa Sorte, at Samlivet med
 den bliver En ganske „verleidet“. Ja det er græsseligt saamange Lop-
 per vi har derhjemme – Falesen er Fordanser –, men hvorfor tænke
 derpaa, naar de ikke just bider En (at en af Phylax's Lopper i Øje-
 blikket bider mig maa tjene til Undskyldning for alt dette Vrøvl!);
 20 *her* er det jo netop det velsignede, at man lever mellem lykkelige,
 glade Mennesker, som hverken er politiske eller litterære eller over-
 hovedet Nogetsomhelst uden sunde og kjønne og godmodige. „Ingen
 kan være forsigtig nok i Valget af sine Forældre“, stod der engang i
 en humoristisk Anmeldelse af en Sundhedslære. I „Valget af sit
 25 Fædreland“ bør man absolut tage Tyrol. Næst efter sletikke at være
 født, er Tyroler det lykkeligste. Ja, Du kjender jo alt Dette fra din
 Kärnthnertid; men Du har *dog* valgt det Rette ved at bosætte Dig
 derhjemme – og jeg gjør ligedan; man kan nu engang ikke vælge sit
 Fædreland; svigte det er det Maximum af „Frihed“, man kan naae
 30 til, og det skal jeg ikke have Noget af! Kjære Holger! gid Du eller
 Emmy engang snart vilde skrive lidt til mig om hvordan I lever. Jeg
 har ikke hørt et Ord om Jer i disse Par Maaneder! Er Emmy maaskee
 i Norge for Tiden? Og skal Du ikke en Rejse i Sommer? Jeg kan for-
 tælle Dig, at jeg *har* skrevet Musikken til Tyrkisk Rococco; jeg elsker
 35 det Stykke og haaber det kan mærkes paa Musikken, skjøndt jeg har

været særlig „arbeitsunfähig“ i al denne Tid. Jeg er just paa det Allersidste i disse Dage og tænkte saa at skrive det til Dig; instrumenteret det har jeg ikke endnu, men det haster jo hellerikke. Vi skal vel ved Lejlighed see at faae det frem i Kbhvn paa det kgl. Theater,
 5 med Liebmann og Fru Oda, om Du saa synes? Du veed nok, jeg har sluttet Fred med Theatret, og ved Juletid, senest, kommer jeg hjem. Før efter Nytaar vilde jeg i alle Tilfælde nødtigt have, at Rococco kom frem. Synes Du egenligt Navnet er godt paa Scenen? Maaskee Du finder paa et andet („Ved Bosphorus“ – som er skidt! – eller lignende).
 10 Vil Du ved Lejlighed meddele Bj. Bj., at Musikken er skreven – og vil Du meddele mig selv din allerhøjeste Paaskjønnelse af at det er gjort. Jeg synes ikke Du (eller Emmy) kan undgaae at sende mig et Brev i den Anledning! Om 8 Dage rejse vi (Christiansen og jeg samt Recke) herfra til et højere Sted – vistnok St. Anton am Arlberg – men Du kan
 15 godt adressere hertil, eller faae min nye Adr. i Hofmusikhandelen. Endnu engang Tak for Bogen – hvad mon den saa hedder? Hils Emmy!

Din Peter E. Lange-M.

Chr. beder mig hilse Dig.

20 612. Til P. E. Lange-Müller.

Hellebæk. 23 Juni 90.

Kære Ven!

Vor synderlige Gunst tilforn!

Du ser at vi – Emmy og jeg – er kommen hjem fra Norriges Land. Og
 25 efter at der nu er gaaet et Par Dage, har vi begge grebet den træge Pen og sender Dig en hjærtelig Tak for dit Brev, som har ligget her og ventet paa mig. Altsaa „Bogen“ har Du faaet – 3: første Halvdel – og formodenlig nu læst den. NB. den er foreløbig kun bestemt for Dig og ikke for dine Rejsekammerater! Ja, videre klog bliver Du vel
 30 ikke deraf – men denne Halvdel skulde jo ogsaa blot „stemme“ Dig, for at Du ved sidste Halvdels Slutning til en ret gribende Slutnings-sang skulde fristes til at stemme *dine* Strænge (forhaabenlig om en Maanedstid). Jeg vil ikke anbefale mit Værk – men det bliver vel

det sidste i sin Art fra min Haand. Jeg kommer aldrig til at skrive en Roman mere. Thi at „komponere“ en Fortælling – det er abgenschmact, saa maa man hellere udgive Memoirer – og det er noget-nær det samme som at bestille sin Begravelse. Aa Gud, hvor fattig er
 5 ikke *Digtekunsten!* Hvis her var Skuespillere (og især Skuespillerinder) i dette Land, saa skrev jeg helst Dramer – lyriske Dramer – fantastiske do. m. m. Men her er i Grunden kun *en* Skuespiller – og han er Komiker! Noget lignende hævder jeg i Romanen; den bliver *saa* idealistisk, at jeg i Grunden slet ikke behøver, eller er i Stand til,
 10 at sige mere. En underlig Bog. Den har kostet mig lange Aars Sindsbevægelser – og Emmy mange Taarer. Der er dog noget Grusomt ved Kunsten – den virkelige Kunst. Men enten – eller. Det skulde blot Godtfolk vide (ja og Kritiken). Naa, for mig har der hverken eksisteret Godtfolk eller Kritik i de Aar, hvori jeg skrev min Bog. Der er
 15 ovenikøbet et helt Drama deri – som opføres og falder igennem: væsenligst fordi Dramaet er et Melodrama (uden en Lange-Müller). Nu véd Du altsaa, hvor Du „næste“ Gang kan faa en Text fra – ligefrem „oplagt“ til Musik. Og „Narren“ er der ogsaa! Vent blot til Du faar anden Halvdel at se!

20 Aa jeg snakker for meget in's Blaue hinein.

Jeg har gaaet saa længe med denne Bog i mig, at jeg ikke alene har opspist dens Honorar (noget ikke usædvanligt i Danmarks Literaturhistorie) men saa at sige har foregrebet dens Virkning – baade uadtil og indadtil. Nu, efter 3, 4 Aars Forløb, skulde jeg egenlig skrive
 25 den helt om – eller lade den ligge til efter min Død. Men saa fik jeg da *slet ingen* Fornøjelse deraf selv – i det mindste er det ikke rimeligt. Og altsaa . . . Finis!

Nej, det er en skidt Kunst, Digtekunsten.

Da lover jeg Musiken! min kære Maestro! – trods alt hvad Tolstoj
 30 har at indvende. Uh hvor den gode Greve bliver gammel og – i Grunden blaséret. Tilbage til det Oldkristelige – hvorfor da ikke tilbage til Grækerne? De er dog os saa fremmede, de Russere – os, de lyriske Øboer! Lad mig haabe, at jeg kan synge om Kærlighed og om Vinen til det sidste – selv om jeg aldrig bliver en Hellener. Vor Tid er en
 35 Misk-Mask Tid med et Prøvekort for alle mulige „Bekendelser“. Skidt

med at *bekende!* Lad os *leve* : menneskeligt, stort, aabent, ærligt, naturligt – leve *Livet*, det stærke om end det vanskelige.

Ja jeg snakker; men saadan er det, naar man (jeg) endelig faar Pennen i Haanden.

5 Og nu til Dig, carissimo! Til Lykke med „Roccoco“ (eller hvad den nu kommer til at hedde) Du er jo en lille Engel – og Musik er naturligtvis fortræffelig. Jeg har ingen Tvivl! Instrumentér bare – send hjem – lad os faa den at se – jeg tørster og hungrer. Den for-
dømte „Aladdin“ (tilgiv mig Oehlenschlæger), som *skal* frem i Novb.
10 Aa men jeg længes efter den Musik – jeg vil komme til at elske den – ligesom vi begge elsker Texten. Send bare hjem! Og lad os saa høre fra Dig – nu er det *din* Tur igen, Du kære Ven, som færdes i Landet med de „store“ Linjer! Blot dine Rejsfæller ogsaa havde de store, de dybtskaarne Linjer i sig – undskyld, jeg siger dem ingen Uartighed
15 derved, men med al deres Viden og Kunnen mangler der dem dette „noget“, som naa som jeg, din gamle lange Ven med alle mine uendelige Fejl og Svagheder *har*. Tilgiv! Blot vi var sammen dernede! Men hvad hjælper denne Flakken? Nej at komme til at *holde af* om det saa var den ringeste Krog, under den tilsyneladende mest over-
20 séte Beskæftigelse, dér hvor man nu engang har sine „Rødder“ ja ja, der lader sig præke skønt over den Text. Vær rask (nogenlunde). Skriv snart. Vale. Hils Kammeraterne.

Din hengivne

Holger Dr.

25 613. Fra Evald Tang Kristensen.

f. T. Klithusene i Tranum Sogn over Ø.-Svendstrup
d. 27de Juni 1890.

Hr. Holger Drachmann!

Nu er det atter blevet Sommer, og jeg minder Dem da om vor Sam-
30 tale, da De besøgte mig sidste Sommer. Hvis De har Sind for i Aar at gjøre en lille Udflugt i Vestjylland, beder jeg Dem skrive mig et Par Ord til derom og adressere Brevet til mit Hjem: *Hadsten* St. Hvis De ikke vil virkeliggjøre Tanken, behøver De ikke at skrive, men det er

en Selvfølge, at jeg gjerne ser Brev fra Dem alligevel. Jeg kommer hjem midt i Juli og er da hjemme til først i Avgust. Fremdeles er jeg hjemme i September.

Her bevæger jeg mig i Sandets Regioner. Det er Flyvesand og Mose, hvor man ser sig om, og jeg bliver saa levende mindet derom hver Morgen, da mit Vaskevand er det pure Mosevand, brunt og ilde-lugtende. Mit Udbytte med Hensyn til Folkeminder er noget tarveligt. Folket her er kun lidt poetisk; men Krummer er ogsaa Brød, og i Ørkenerne kan de smaa Stykker Brød næsten give dobbelt Næring. Jeg ved, at De har været i Norge, men haaber, at dette Brev nu maa træffe Dem her i vort eget Land.

Nu er der af min *Ordsprogsamling* trykt 31 Ark. Jeg har lagt meget Arbejde paa den Bog, og det vilde jeg, for at den kunde blive nogenlunde brugbar. Den giver et paalideligt Billede af den menige Mands Tanker i vor Tid. Man ser, at hans Poesi er synkende, at Arbejdet for det daglige Brød og Livets nødvendige Krav optager ham i betydelig Grad.

Jeg har næsten færdig i Manuskript en Bog om *Anholt* i ældre Tid. Jeg vil særlig henlede Deres Opmærksomhed paa baade denne og den ovennævnte Bog. Ellers har jeg ikke saa lidet andet under Arbejde. Nu er det jo ret min Arbejdstid.

Med venligst Hilsen

Deres særdeles forbundne

Evald Tang Kristensen.

25 614. Fra *P. E. Lange-Müller*.

St. Anton am Arlberg, d. 8/8 [1890]

Kjære Holger!

Tak for Dit Brev, som jeg fik igaar Aftes. Jeg gav mig, som Du seer, strax ilav med Sangen – her er den; men naar den ikke er bleven saa god som den burde være, saa er det ikke blot min Skyld, men Digtet har – saa *udmærket* det ellers er – saa forbigret lange Sætninger, at det næsten er umuligt at faae det til at forme sig i Musik! Syv Linier ud i Et, som det er en Nødvendighed for et Par af Versenes Skyld, medfører absolut i Musikken Paralleller og Sekvenser, som giver noget

Stivt og Tørt*. See nu paa Sangen, hvad *Du* synes, og brug den eller brug den ikke, ganske som *Du* vil! Er den *ikke*, hvad *Du* havde tænkt Dig, saa kasseer den; den skal jo staae der som *Dit* (Henriks) Værk, og føler *Du* den ikke, som *Du* selv havde skrevet den, saa duer den altsaa
 5 *ikke* (selvom den ellers muligt duede nok saa meget). Jeg troer ikke jeg kan gjøre den anderledes eller bedre – man er jo ikke Herre over, hvorledes en Text slaaer ned i En –; navnlig med en „Folkesang“, der skal være saa jævn og simpel og „almindelig“ som muligt, beroer dette: god eller daarlig, paa Noget, hvoroverfor man er absolut af-
 10 mægtig, Noget, der ligger udenfor Ens Individualitet, helt nede i den fælles menneskelige Rod, noget Historisk i *den* Forstand, at det egentlig først er Historien, som *bagefter* viser, om en Folkesang er god eller daarlig, bagefter præger en i og for sig indifferent Melodi til at være en „Marseillaise“ eller „tapre Landsoldat“, eller hvad man nu vil
 15 nævne. Var de ikke blevne til paa en Tid, hvor Historien kunde gribe dem og indblæse dem Livets Aande gennem et helt Folks Lunger, saa var de døde hen ligesom tusinde andre ligesaa gode og maaskee bedre Sange. Jeg siger alt Dette egenlig som Indledning til Følgende: Hvad vilde *Du* mene om at skrive Slutningssangen om til
 20 Melodien „Dejligst Danmarks Vang og Vænge“, en Melodi, der har været forbudt – eller burde have været forbudt – siden 64, og som, just fordi den er „historisk“, symbolsk kunde betyde den Gjenopstandelse, *Du* vil vise hen imod. For mig idetmindste har den Sang altid havt en vis Hellighed, og jeg har den Følelse, at vi vilde være
 25 frelste den Dag vi igjen kunde synge den frit og fuldt ud. Naa, maaskee seer *Du* anderledes paa den, og maaskee kunde *Du* hellerikke, om *Du* vilde, faae *Dit* Indhold bøjet ind under dens Form; det Hele er jo kun et Forslag til Overvejelse. *Du* seer, jeg har den bedste Villje til Sagen, men (fortvivlet skeptisk som jeg altid er) troer jeg ikke, en
 30 saadan Sang kan skrives uden naar „Øjeblikket er der“ (eller rettere: blive til; for Skrivelsen er jo altsaa det Mindste af det); med den stilfærdige, kontemplative Midsommervise var det en anden Sag; det er Idyllen, ikke Historien.

* Ogsaa er det svært at træffe en Tone, som passer til *alle* Versene!

Maaskee kan Du sletikke gaae ind paa Noget af alt Dette. Tjen mig i al Fald i *strax at svare* hvad Du bestemmer Dig til, forat ikke Bogen skal blive forsinket for Sangens Skyld (*hvis* Du bestemmer Dig for at tage den).

5 Kjære Holger, jeg længes saa umaadeligt efter anden Deel! Hvad hedder den? Eengang talte Du om „treuga dei“, eengang om „forskrevet til Fanden“ eller „i Fandens Klør“. Tak for Dine Bemærkninger om Gangen og Retningen i det Kommende; de har ganske beroliget mig, saa jeg nu *blot* glæder mig – jeg gik i mit stille Sind og
10 gruede lidt for hvad der skulde følge!

Kjære Venner! er der Noget, jeg har Medfølelse med, saa er det Sygdom! Hils Emmy og Jensemand kjærligst fra mig.

Din hengivne

Peter E. Lange-Müller.

15 615. Fra *Otto Borchsenius*.

[20/9 (?) 1890]

Kjære Drachmann.

Hvis du svarer Gjellerup paa hans Art. i Aften i Berl. Tid., beder jeg dig om at svare i Morgenbladet.

20 Privat vilde jeg gjerne spørge dig om en Ting; jeg skal ved en anden Lejlighed sige dig, hvorfor jeg har en særlig Interesse af at faa det at vide.

Gjellerup lægger dig i Munden om mig, som noget, du hyppig har sagt om mig: „Nej, han er for dum, han er umulig!“

25 Naar er jeg blevet saa dum i dine Øjne eller for din Opfattelse? Et Menneske, du i en Række af Aar har betroet ikke blot dine egne Affærer, men alle dine literære Arbejder, skulde dog egenlig ikke være blandt de dummeste.

Lægger Gjell. med Ret disse Ord i din Mund? Eller er de lige
30 saa usande, som hvad han tillægger Bricka (fra hvem jeg i disse Dage har faaet to Breve med fuld Samstemning i hvad jeg og du har skrevet om Gjellerup).

Svar mig venligst herpaa!

Din hengivne

O. B.

616. Til *Otto Borchsenius*.

Hellebæk. 22 Septbr 90.

Kære Otto Borchsenius.

Jeg agter ikke at svare paa Gjellerups Artikel i Berl. – thi hvad skulde
 5 jeg egenlig svare derpaa? Privat vil jeg derimod sige eller tilskrive
 ham, at nu skulde han og jeg helst standse med at skrive i Bladene
 vor literære Opfattelse af hinanden. Det er dog alligevel ud i Luften
 – og fælles Modstandere faar kun godt deraf.

Til Dig, kære Borch, vil jeg sige, at din Anmodning er vanskelig
 10 eller umulig for mig at imødekomme. *Hvad* har vi ikke allesammen
 herhjemme i Aarenes Løb sagt om hinanden – hvad kan vi ikke
 periodevis komme til at sige – og naar det saa er sagt (eller skrevet)
 saa beror det endda paa den særlige Forbindelse med noget andet,
 hvori det er fremkommet. En Betegnelse som „han er dum“ kan
 15 baade være sagt hæftigt-angribende – det kan være sagt spøgende –
 og det kan endogsaa indeholde en betinget Ros : i Modsætning til
 andre, som er træske og snedige. Dér ser Du selv!

Nej, lad os tage Ting og Ytringer „bredt“. Det er jo altid min
 Maxime. Gud hjælpe mig – og G. hjælpe mine Venner – hvis denne
 20 Bredde ikke fandtes. Hvad har *Du* f. Ex. ikke i Stridens Aar sagt om
 mig? Ja man er jo kommen til mig og har endog angivet Dig som En,
 der brugte æreskændende Ytringer om mig.

Men jeg ser bort – bort over alt dette Skum, der kastes op af op-
 rørte Vande. I Dybderne betinges vore virkelige Fortjenester og vort
 25 egenlige Væsen – det kan godt til Tider være „Uvæsen“ og endda
 føles og ses under Sympathiens Belysning. En Bunke Fejl og tre Draa-
 ber godt, varmt Hjært blod, det er et Menneske!

Din hengivne

Holger Drachmann.

30 617. Fra *Otto Borchsenius*.

d. 22 – 9 – 90.

Kjære Holger Drachmann.

Tak for dit Brev. Gjellerups blinde Vrede overraskede mig. Min Anm.
 gik jo paa intet Punkt ud over det tilladeliges Grænser – der var ikke

et eneste plumpt Ord imod ham. Jeg vidste nok, at han ofte har været krænket, fordi Morgenbl. hverken havde Plads eller Raad til at trykke daarlige Ting af ham, særlig et stort Digt for et Par Aar siden om hans Forhold til Venstre. Men at han bar paa det Nag til mig *personlig*
 5 overraskede mig dog meget.

Jeg ser vor Ulykke i Firserne i Brandes' saavel som i Bergs Højhedsvanvid – hver paa sin Maade. Gjellerup har altid ogsaa haft en god Rem af Huden. Men det er for vidtløftigt at komme ind paa her.

Jeg har ikke holdt af mange Mennesker som af dig, Drachmann,
 10 det véd du. Derfor har det været mit Livs største Skuffelse, at dine og mine Veje skiltes. Jeg var aldrig gaaet til Morgenbl., hvis jeg havde anet, hvordan Fremtiden vilde blive.

For mit Maal stod et stort fædrelandssindet og positivt dansk Venstre, med Berg som den samlende i Politik, dig som Forsanger og
 15 Fane. Ak, alt brast.

Jeg har dog *aldrig* i disse Aar sagt andet om dig bag din Ryg, end hvad jeg har skrevet offentlig. Tro ikke, *hvad* man end har fortalt dig. Du vil vistnok indrømme mig, at jeg har været uegennyttig i mit Ven-skabsforhold til dig.

20 Derfor glædede det mig ogsaa, at du og jeg i alt Fald til Dels fandt hinanden igjen sidste Efteraar, og at vi atter kunde færdes sammen, samt endelig at du igjen kunde og vilde skrive i „Morgenbladet“. Dit Digt om Hauch var det bedste Udtryk for hele det danske Venstres aandelige Program.

25 Men saa gav du mig Lov til at læse din nye Romans første Del. Skildringen af mig deri har gjort mig overordenlig ondt. Jeg syntes ikke, jeg har fortjent det Eftermæle af dig. Mange Mennesker, der dels vil mig personlig til Livs, dels er Morgenbl. paa Nakken, vil vide at udbytte din Dom over mig i Bogen. Det vil gøre mig Skade og tidt
 30 blive brugt til at saare mig.

Men dog skrev jeg *efter at* have læst din nye Roman imod Gjellerups Karakteristik. Denne vigtige, smaalige Overlegenhed harmede mig.

Saa kom Gjellerups „Gjensvar“ i Berl. Tid. *Har han læst din*
 35 *Roman*, siden han *ordret* bruger de samme Ord om mig? Eller var

det eders fælles Syn paa og Dom over mig, naar I var sammen i de Aar, du og jeg kun sjældent saas, og hvori jeg efter min Overbevisning maatte skrive mod nogle af dine Bøger? (Jeg syntes dog, jeg alligevel altid satte dig højt). Har det virkelig været eders Omtale
5 af mig?

Det var derfor, jeg forleden Aften skrev til dig. Jeg vilde gjerne vide, om det var dine Ord i Romanen, Gjellerup gjengav, eller om han mulig kun benyttede, hvad han mundtlig havde fra dig selv „saa ofte“.

10 Ingen brav Mand render med Sladder i den Forstand som Gjellerup her – han anfører jo baade private Udsagn af dig og Arkivar Bricka.

Jeg har nu 3 Breve fra Bricka, der levende protesterer mod hele Gjellerups Færd.

15 Nu, jeg bliver vel lige lidt klog og ikke mere dum, fordi I offentlig siger det om mig. Men mindes du som jeg i dette Øjeblik gamle, gode Dage, kan du maaske tænke dig, at jeg ikke med Glæde ser din Roman i Møde.

Din hengivne
20 O. Borchsenius.

618. Til *Karl Gjellerup*.

Hellebæk 29 Sepb 90.

Kære Ven.

Jeg er meget optaget med altfor mange forskellige Ting i denne Tid –
25 ellers havde jeg allerede for nogle Dage siden tilskrevet Dig. Men lad mig – selv under Hastværk – sige Dig disse Par Ord.

Jeg er ganske meget ked over det Spor, hvori vor Artikel-Kontrovers er kommet ind. Naar alle Hansen'er og Petersen'er begynder at mænge sig i et fra Beg. af purt literært Spørgsmaal, saa bliver det
30 ubehageligt.

Vi *tales* vel snart ved, og jeg véd da at jeg ikke behøver lang Tid for at give Dig Nøglen til min lille Gnavenhed over den famøse biogr. Artikel. Blot dette her: Du kunde haft mange mange flere Udsættelser

at gøre paa min hele Produktion (jeg selv bliver ofte ligefrem ækel ved denne Bunke) men enhver af os, Du saavel som jeg, har en lille skjult Ligetorn, som man ømmer sig ved, naar den tilfældigvis bliver berørt selv af den mest kammeratlige og mest chevalereske Fod. Du
 5 baade har været og er Kammerat og chevalier overfor mig – derom er der ingen, der bedre kan dømme end jeg selv, og ingen, der kan vide Dig bedre Tak derfor end jeg.

Men lad nu alt det Lapperi fare. Om en 8 Dages Tid tænker jeg at kunne sende Dig den „store“ Bog. Du vil forhaabenligt da, ved at
 10 læse et og andet Kapitel deri, kunne faa et Indtryk af at din Apostrofe i Berl. Artiklen har truffet det Rette baade i Tone og Indhold overfor mig, Kunstner-Personligheden, der bl. andet *elsker* en Bog som „Minna“ – en Bog, der nu maaske ligger mig nærmest bortsét fra hvor nær meget andet ved Dig og hos Dig ligger

15
 Din hengivne
 Holger Drachmann.

Med de bedste Hilsner fra Hus til Hus.

619. Fra Karl Gjellerup.

Hellerup. 30 Sept 1890

20 Kjære Ven!

Hvormeget de Linier, jeg imorges modtog fra dig har glædet mig behøver jeg ikke at sige dig. Jeg troer *nu* at kunne gjætte hvilket det ømme Punkt er som jeg er kommen til at berøre umildt – bedst at vi
 25 som du skriver mundtlig tales ved derom og hver siger sit til gjen-
 sidig Forstaaelse.

Den lille Bog jeg kan sende nu har ikke stor Interesse, da du vel allerede i det nu lykkelig hensøvede Tidsskrift har kigget mine Wagner-Artikler igjennem. Et Kapitel om de ledende Ideer er nyt og vil maaske interessere dig. Mulig kan du ogsaa faa Brug for Bogen, naar
 30 Valkyrien kommer paa Scenen. Det bliver vist iøvrig en ganske gyselig Forestilling.

Du gjør et slet Bytte ved at sende mig din Bog som jeg paa Forhaand takker dig for, og glæder mig til. Det er vist første Gang i vor

Literaturperiode at en Roman i to Bind – paa god gammel Vis – ser Lyset og allerede denne Fylde har sin Betydning i en tilspidset og mager Tid. En Bog der er mættet med Liv – tilmed Noget af en hel Perodes Liv – er vis paa Seir.

5 Med de venligste Hilsener til Emmy og dig fra os begge

Din Ven
Karl Gjellerup.

620. Fra *Erna Juel-Hansen*.

11 Frederiksgade. K.
6.10.90.

10

Kjære Bro'er Holger!

Tak for Bogen – tak – og for Ordene, der stod foran.

Nu har jeg læst „første Bog“ – ligenu – og jeg er forhexet – jeg kan ikke betegne den Rus, hvori jeg er, paa anden Maade – men *jeg*
15 læser sandsynligvis ogsaa anderledes end mange andre. Thi Bogen er jo *dig* – det er, som om du havde skaaret Brystet op og sagt: kom her – se – her er mit Hjærte – her er mit Blod saadan som det varmt svært rødt løber gennem Aarerne – saadan har jeg elsket, lidt – raset, levet – – – –, du, det er som at sidde ved en rindende Flod og
20 se ned i Vandene – se Vandene selv og alt spejle sig deri, hvad den løber forbi.

Om det er godt eller daarligt „gjort“ – om Bogen skal kaldes god eller slet – hvad har det at sige – for mig er den „Liv“ – dit – mit, vores, alles Liv – er det i alt Fald i *første* Bog.

25 Netop saa kroget, ukomponeret er jo selve Livet – mig har det, som sagt, forhexet – jeg ved ikke, mens jeg læser, om jeg læser eller lever det alt sammen – – det er vel egentlig det meste, man kan sige om noget, der er skrevet.

Og dette vilde jeg sige dig strax, (inden „Kritiken“ blander sig i
30 Sagen – jeg mener andres –) thi gaar det mig saadan over for Bogen, er der naturligvis Landet over adskillige, der ser og læser som jeg – og det er godt at faa at vide.

Det bliver dog som et Slags Svar fundet i den store Tavshed og Tomhed efter Fuldførelsen af et Arbejde.

Den kunde heddet „Hjærteblod“ – men det er godt, den ikke hedder det – *udenpaa*.

Tak, kjære, gamle Bro'er og nok en Gang Tak!

Vi ses jo paa Søndag, ikke sandt?

6 Hils de dine fra

din Søster

Erna.

Hvis du daarligt kan læse disse Kragetæer, er det Kuldens Skyld. Mine Fingre er valne – men jeg er forskrækkelig varm om Hjærtet i
10 dette Øjeblik.

621. Fra *Einar Christiansen*.

Weyerburg

Innsbruck

Den 8de Okt. 1890.

15 Kjære Drachmann.

Min bedste og varmeste Tak for Bogen – baade Tak, fordi Du har sendt mig den, men mest, fordi Du har skrevet den. Lange-Müller og jeg har i disse Dage levet i den, drømt om den, diskuteret den – Weyerburgs gamle ærværdige Mure have gjenlydt af Ulfs og Ediths
20 Navne – bestandig og bestandig ere vi vendte tilbage til den. De gamle engelske Damer ved Bordet have vist ikke kunnet begribe, hvad det var for en mærkelig Begivenhed, der gjorde os saa høj-røstede. Vi have meget at indvende – naturligvis! –, men vi elske Bogen, vi beundre den, og vi synes, Du har aldrig været saa genial
25 som i Ulfs Forbandelser over Byen og sig selv. Den vil faa stor Betydning for alle Danske, der endnu have Hjertet paa det rette Sted. Du vil blive hudflettet for den, haanet, mishandlet, men Du vil ogsaa vinde Mange, som ville tage et Tag i sig selv og sige: han har s'gu Ret; lad os passe paa, inden det bliver for silde. – Ja, dette er mit
30 Indtryk, et stort og mægtigt Indtryk, som jeg troer og haaber aldrig helt vil forlade mig.

Skjønt – os Kunstnere opmuntrer Du just ikke. Vi burde vel helst tage Contorpenen i Haand og sætte os paa en Skruetol foran en

fedtet Pult (Du gode Gud, hvor min Familie vilde juble, hvis jeg gjorde det!) men jeg er nu engang ikke saa pessimistisk som Du – jeg er endogsaa i høj Grad Optimist, letsindig Optimist, om Du vil, men ogsaa stræbende Optimist, og har i Grunden ingen anden Styrke end
 5 just denne Optimisme. Din Bog har givet mig meget at tænke over og meget at *betænke*, men kuert mig har den ikke. Arbejdet *maa* dog blive ved, og nogen Frugt vil det altid sætte, naar det blot er ærligt ment – ikke Snobberi og ikke Partifanfarer.

Tak for de venlige Ord, hvormed Du ledsagede Bogen, og Tak
 10 fordi Du – som August Larsen har skrevet til mig – havde til Hensigt at anmelde mit Stykke. I Anledning heraf har jeg en Bøn til Dig: ikke at anbringe Anmeldelsen et andet Sted – det vil sagtens vanskeligt kunne lade sig gjøre – men – hvis den eksisterer – at sende mig den. Det vilde baade interessere Lange-M. og mig i høj Grad at læse
 15 den. Af de almindelige Døgnkritiker – som alle dikteres af et personligt „for“ eller „imod“ – lærer man Ingenting. Din, er jeg derimod overbevist om, tager kun sit Udgangspunkt i Bogen selv. Altsaa – kan Du opfylde min Bøn, saa gjør det.

Vi blive her paa Weyerburg Maaneden ud og befinde os fortræffeligt blandt de sorgløse, fordomsfri Tyrolere. I November tænker jeg at tage til Italien for at blive hele Vinteren borte. Hvor L. M. tager hen, afhænger af, hvad det bliver til med den snart bedagede „Jeanna“.

Jeg glæder mig til, naar jeg engang kommer hjem, at faa mig en Passiar med Dig og et ordentligt Haandtryk.

25 Med en venlig Hilsen til din Hustru og en hjertelig Gruss fra Lange-Müller forbliver jeg

din hengivne

Einar Chr.

622. Til P. E. Lange-Müller.

30

Kære Ven.

Hellebæk. 9 Oktb 90

Tak for Din Tiroler-Hilsen, omend den lyder – og ser ud – lidt trist. Jeg har for stor en Korrespondance (omend jeg forsømmer en god Del) til at kunne skrive Dig til, hvad jeg egenlig mener baade med

Dig og om Hjemmet. Jeg venter, til jeg kan tale med Dig. Af samme Grund skrev jeg ogsaa til Christiansen *indeni* den „store“ Bog, som jeg sendte ham til Tak for Peter Plus m. m. Hils ham paa det bedste fra mig – og kom saa snart hjem. Det er dog *her* Dansen skal trædes
5 – omend undertiden paa Skærver. Den tirolske „Naturgenuss“ er i Grunden at løbe fra det. Ja, jeg tror det!

Og dernæst: send snarest Musiken til „Ved Bosporus“ hjem! (Titlen er god). Jeg talte med Krohn forleden; han raadede mig til at vente med 1001 til næste Sæson – hvilket jeg af mig selv gør – paa Grund
10 af „Aladdins“ Fremkomst. Man forhaster sig jo dog ikke ved det Theater, og man „venter“ sig en overordenlig Succes med Aladdin – quod felix faustumque sit – især da „Faust“ ogsaa skal frem.

Derimod blev K. meget glad, da han hørte om „Bosporus“. Og han sagde: lad L. M. endelig sende den Musik hjem snarest, og indlevér
15 saa Stykket *beggeto!*

Hvilket vi altsaa vil gøre!

Det var dog rart at faa *noget* frem i denne Sæson – og jeg venter mig mere af Bosporus end af Bagdad (mellem os).

Men hør, hvem har Du tænkt Dig som Ali? Du har da vel ikke
20 gjort ham til Tenor og tænkt paa vor brave Ven Jerndorff? For Guds Skyld, kære Ven: Peter Jerndorff kan meget andet og jeg holder meget af ham, men min Ali *kan* han ikke spille – umuligt. Det maatte helst være Emil; men hvis ikke – saa Zangenberg. Scheitan er naturligvis Oda. Hun kan vel synge „Partiet“, og jeg vil selv instruere
25 hende med Spillet.

Hvor jeg dog længes efter den Musik – og hvor jeg længes efter Maestroen! Lad nu høre fra Dig, *carissimo!*

Du har vel faaet det 2det Halvbind (det mindre) og er forhaabenlig nogenlunde tilfreds med Bogen i dens Helhed. Genial – ja det er den
30 vel nærmest; men den er noget mere tillige. Der er noget i den Bog, jeg holder af. Saa lad Venner og Fjender slaas om den. Den vil leve – den er Liv.

Om en 14 Dages Tid gaaer jeg paa Tournée i Provinserne sammen med Schandorph (Oplæsning). Vi trænger til Penge *beggeto*.
35 Men fremfor alt trænger jeg til Musik.

Fra Emmy og Børnene de kærligste Hilsner. Vi flytter til Byen om nogle Uger.

Jeg trykker Din Haand

Din hengivne

Holger Dr.

5

623. Til *Jacob Hegel*.

Hellebæk. 14 Okt 90.

Kære Jakob.

Jeg var inde i Bogladen sidst for at takke Dig og Julie for Telegram-
10 met. Vi fik det ikke besvaret, fordi Vejret var saa hundsk den Dag, at vi ikke nænnede at sende et Bud til Posthuset.

I Lørdags Aftes ventede jeg at Du muligvis var kommen ud i „Elysium“. Pianisten – Zitherspilleren – havde belavet sig derpaa, og vi havde det ganske hyggeligt. Jeg tror, Du havde moret Dig derude –
15 selv om det blev lidt sent. Der er noget broget og harmløst tillige over *den* Verden, som i hvert Fald kan være ligesaa godt som meget andet i mangen anden Verden. Det er nu blevet min Mening om Tingene – og Du véd jo at jeg har Evner til at være Cicerone uden at sænke Niveauet. Tværtimod.

20 Jeg véd ogsaa, at de Mennesker hæves i deres eget Omdømme ved at man ikke viser sig fornem overfor dem men naturlig og ligefrem færdes iblandt dem. De maa høre saa mange Platituder af saakaldte dannede og fine Herrer, at de uvilkaarligt „højner“ deres Tone, naar man gererer sig overfor dem paa samme Maade som i Kredsen blandt
25 si.e Ligestillede. Og naar Bedsteborgerne rynker paa Næsen baade ad denne Maxime og ad min Bog – saa véd jeg, og Du da ogsaa, at min Bog netop spreder Skønhed over den Verden. Havde jeg villet gaa „naturalistisk“ tilværks, saa var Farverne paa Palletten bleven ganske anderledes blandet – men det laa ikke i min Hensigt. Og jeg tror
30 Bogen har vundet derved.

Jeg lovede Pianisten Bogen. Jeg tænkte nok, at du vilde gøre mig den Tjeneste at sende ham et Explr. Han er naturligvis grumme nysgerrig.

Pianist Etlinger, Kehlets Restaurant,
Allégade 9
F.

Men, som sagt, lad dette blive privat imellem os. Det er jo ikke
5 alle, der med samme Fordomsfrihed ser paa den Verden og de Folk.
Maaske ender jeg med at blive den danske Bellman – men saa maa
jeg kende mine Interiører.

Vil Du saa hilse venligst derhjemme paa Skovgaard. Jeg vilde dog
gerne en Dag træffe Dig inden jeg drager paa min Tournée. Maaske
10 ses vi paa Lørdag.

Din hengivne

Holger Drachmann.

624. Til *Peter Nansen*.

p. t. Svendborg

15

Mandag 11 Novb 90

Kære P. N.

Dit Brev traf mig her. Schdph. og jeg vi er lige „møre“ beggeto –
egenlig talt umulige. Den har været for haard. Iaften læser vi i Rud-
købing, imorgen Tirsdag Nakskov, og paa Onsdag Maribo – Slut!
20 heldigvis! Man har fejdet ret livligt imod mig i de „lokale“ Blade paa
hele Turen – og det har skadet Foretagendet. Højrepressen bærer sig
dog altid dumt ad – – naa ja.

Med Hensyn til at faa *Noget* klemt ud af os, saa er vi idag fuld-
stændig sløve – men imorgen skal vi gøre en Kraftanstrengelse og
25 sende Dig det.

Og saa Tak for din baade kloge og sympathetiske Artikel i „Poli-
tiken“ om min store Bog! Det var pænt af Dig. Særlig Tak fordi Du
fremdrog „Ideen“, den literære Varieté. Ja, ja, nous verrons!

Mange Hilsener fra gl. Schandorph. Og hils gode Venner.

30

Din hengivne

[*Ingen Underskrift*]

Jeg har skrevet et Digt i Viborg medens jeg sad alene i Domkirken

og den gamle Organist var saa elskværdig at spille for mig. Digtet er godt – hvis det ikke er for langt til din Brug. Jeg skal afskrive og sende Dig det imorgen. Idag er jeg overtræt.

D.

5 Den skånske Forfatter Ola Hansson var traadt ind i Litteraturen i 1880'erne med flere Digtsamlinger og Prosaskitserne „Sensitiva amorosa“. Under et Tysklandsophold blev han grebet af Julius Langbehn's Bondeevangelium (i Bogen „Rembrandt als Erzieher“) og af Nietzsche og skrev kritiske Essayer med skarp Front mod Materialismen i Skønlitteraturen.

10 625. Fra *Ola Hansson*.

St. Légier sur Vevey en Suisse
d. 17.11.90.

Herr Holger Drachmann,

Ehuru er personligen obekant, tager jeg mig friheten vända mig till er
15 direkt i en angelägenhet.

Jag har under händer en artikel om de trenne literära uppgörelser, hvilka betecknas genom de senast utkomna arbetena af er, Strindberg och Garborg: „Forskrevet“, „I hafsbandet“ och „Forfatterliv i Norge“. Redaktionen af „Nord u. Süd“, i hvilken tidskrift jag nyligen debu-
20 terat såsom medarbetare medels en essay öfver Jakobsen, har uttryckt sin önskan efter en sådan artikel.

De båda ifrågavarande arbeten af Strindberg och Garborg har jag redan sedan länge blifvit satt i tillfälle att lära känna genom författarna sjelfa, dels i manuskript dels i korrektur. Deremot känner jag er
25 roman ännu blott genom recensioner. Jag har tvenne gånger redan skrivit till Gyldendalske Boghandel om tillsändande af boken, – sista gången med erbjudande att betala exemplaret, i den händelse förlaget icke skulle anse sig böra tillstålla mig recensionsexemplar. Att det icke gjort detta senare, förvånar mig mycket, då det tillstått mig
30 Topsøes arbeten till liknande ändamål, samt då det sändt mig sina förlags-artiklar till event. omtalande i „Magazin“, hvars skandinaviska afdelning jag sköter. Men att icke expediera en vanlig beställning, finner jag ännu underligare.

Saken hastar, då det hela gäller ett aktuellt ämne. Måhända skulle ni ha godheten vara mig behjelpig och ställa om, att boken tillhandahålles mig med omgående!

Med utmärkt högaktning

5

Ola Hansson.

Rastlös som Drachmann var, flyttede han efter Udgivelsen af „Forskrevet“ (1890) med sin Familie fra Hellebæk til København, hvor han lejede en Lejlighed paa Gl. Kongevej 164.

626. Til *Jacob Hegel*.

10

Gl. Kongevej 164.
Kbhv V.
23 Novb. 90.

Kære Jakob Hegel.

Tak for sidst! Det var jo en ret hyggelig Aften. Idag har jeg ogsaa –
15 hos min Søster – været sammen med Fruen og „Hertugen“ . . . fandt hende langt friskere end jeg havde troet, og syntes maaske endda nok saa godt om *ham* som om hende.

Og vil Du hilse Fru Julie og takke for „naadig Straf“, og sige hende, at jeg er klar til at fortsætte hvor vi sidst slap – ikke mindst fordi jeg
20 véd, at hun mener mig det godt af et godt Hjærte – og jeg hende ligeledes.

Jeg søgte Dig igaar i Klareboderne, desværre uden at træffe Dig; og da jeg véd, at Du ikke er i Byen om Mandagen, skriver jeg Dig dette til. I Korthed – da Du hverken ynder at læse eller skrive lange
25 Breve.

Du maa nu yde mig en Støtte til mine Foretagender med et Par tusind Kroner. Jeg var jo gaaet paa denne Tournée netop for at tjene den Sum; men jeg tjente kun en Fjerdedel deraf. Edv. Grieg har loyalt tilsagt mig sin Bistand til at „lægge for“ ved min eventuelle
30 Varieté! Derved højnes Niveauet straks fra Begyndelsen – hvad der jo er Hensigten. Men jeg behøver Penge i denne Tid til at hværve mig Musikdirigent, skaffe mig Melodier, prøve og gøre Udlæg for Sangkræfterne osv. Det *skal* gaa, og jeg har grundet Haab om at faa

enten det ene eller det andet Bryggeri til at tage Affærer. Det er blevet en „Idé“ for mig – og der er en Kapital at tjene derved.

Jeg slider i det; arbejder dagligt paa Folkeskuespillet „Øen i Sydhavet“. Om en Uge – højst to – har jeg Manuskriptet færdigt. Saa kommer Turen til „Gøglere“. Desuden har jeg det store Billede staaende derude i Hellebæk – hvor jeg tager ud paa Søndag for at gøre det færdigt og tage Maal af Rammen. Endelig er der Manuskriptet til Fortællingerne fra Tarvis (oversættes paa Tysk) som Du har i Forvaring. Altsaa, Du har Sikkerhed nok for Pengene. Men jeg skal bruge dem, ellers gaar jeg i Staa netop nu da jeg er i Farten. Jeg véd, at Du baade som Forretningsmand og som Ven vil forstrække mig med den Sum. Flittig er jeg jo.

Jeg kommer ind paa Tirsdag til Dig. Hils min gode Veninde Fru Julie paa det bedste – og Frøken Oluffa. Riv dette Brev itu. Jeg forbliver din hengivne Ven

Holger Drachmann.

627. Til P. E. Lange-Müller.

1 Febr. 91
Belvedere Gasse 3.
IV Stock, Thür 20
Wien IV.

20

Kære Lange Müller.

Paa omstaaende Side vil Du finde et Svar paa den (mærkelige) Censur, der er sendt mig derhjemme fra, samt en Fuldmagt til Dig. Der kan selvfølgelig ikke være Tale om nogen gennemgribende Forandring af „Ved Bosporus“. Kun giver jeg Dig Ret til – naar Du overværer Prøverne eller forud i Samraad med Instruktøren – at sammendrage eller „springe“ i enkelte af Replikerne, hvor disse maatte synes at være af uforholdsmæssig Bredde – dette gælder dog særligt Bi-personernes. Forresten er vi To vel ganske enige om Stykket. Det er jo netop lyrisk-musikalsk, maa behandles, ses og høres saaledes. Mellemskiltet maa gøres saa kort som muligt. Iøvrigt tror jeg netop ikke at det lille Stykke vil virke langt – tværtimod – og hvad Censors „spinkle“ dramatiske Handling angaar, saa – naa ja, hvem gider diskutere dette.

Jeg er meget spændt paa at høre noget om din *Jeanna* – hvornaar den skal op – og Udfaldet! Mine bedste Ønsker paa Forhaand! Alene *det*, at Du endelig engang faar det liggende *bag* Dig, er jo en Gevinst.

Forresten lever jeg vel – med en let Snue, der foreløbig synes kronisk. Wienerne fryser – og gaar paa Kostumebal. Jeg lukker mig inde og arbejder meget flittig. Jeg var jo kommen i Baghaanden med adskillige Ting. Nu skal jeg se at faa „Tarvis“ gjort færdig – og saa er der min Sisyphus-Sten „Don Juan“ – o ve! Men Humøret er betydelig friskere end derhjemme. Det er dog godt saadan engang imellem at se Hjemmet paa Afstand. Man kommer til at *holde af det* igen – og saa er alt godt. Børnene er jo raske derhjemme, og Emmy synes ogsaa at klare sig nogenlunde – heldigvis. Jeg tror, hun selv har en Fornemmelse af at det var godt med denne Udluftning paa ubestemt Tid for mit Vedkommende. Det er egentlig ikke det, man *ser* eller *oplever* udenlands (dertil er man ikke ung nok) men det at man *er* borte, som paany giver Spænstheden. Og det var lidt sløjt med *den* derhjemme. Hils E og Børnene paa det bedste, naar Du ser dem.

Et Haandtryk, kære Ven!

Din hengivne

Holger Dr.

20

628. Til *Ola Hansson*.

Gl. Kongevej 164
København V.
21/3 91.

25 Hr. Ola Hansson.

De maa tro mig enten meget uhøflig eller meget glemsom. De skrev mig i sin Tid til angaaende Oversendelsen af „Forskrevet“ – som De netop agtede at bruge ved en Essay over skandinaviske Digtere. Jeg lod dengang Deres Spørgsmaal gaa videre til den Gyldendalske Boghandel.
30 Og jeg haabede at De havde modtaget Bogen.

Saa drog jeg i Januar paa Rejse – blev syg i Wien – laa syg i Berlin – og rejste tilbage her til det af Dem saa mesterligt karakteriserede København. Jeg er Reconvalescent – pirrelig – nedslaaet – en daarlig

Brevskriver. Men jeg skylder Dem en varm Tak for Deres „Drei Bücher, drei Schicksale“ – og den skal De faa!

Særtrykket af Deres Opsats i „Nord & Süd“ fik jeg tilsendt fra mit Hjem til *Wien*. Jeg læste Artiklen en Aften i Influenza-Feber – og De forekom mig at være en Trolldmand. De analyserer jo vore stakkels tre nordiske Riger – og Deres stakkels tre Digter-Kolleger – saa grundigt og saa genialt, at der for *mig* i det mindste ikke bliver stort andet tilbage end *enten* at vende Literaturen Ryggen (og tage til Malerpotten igen) *eller* at skrive et nyt „genialt“ Værk. Det sidste turde blive det sværeste.

Og saa er det maaske Dem, Hr. Ola Hansson, der kunde inspirere mig hertil. Jeg har kendt Dem som en fremragende Prosaforfatter, stor Stilist og Psykolog – gennem Deres „Skæbnevoveller“ – og nu træder De mig imøde som en usædvanlig skarpsindig Kritiker, der i Grunden skaanselløst blotter mine Svagheder ved at gøre mig identisk med min Nations Dekadence. Metoden er i hvert Fald virkningsfuld overfor mig – hvad Strindberg og Garborg siger, véd jeg ikke – men det virker sundt og æggende paa mig. Det smager ikke længer af „Journalistik“. Det er virkelig en Forfatterpersonlighed, der holder Dommedag over en anden Forf., som atter holder Dommedag over sin Tid og sit milieu.

Tak for Apostrofen: . . . „sich selbst durchschaut, sich selbst analysirt, sich selbst abgezeichnet, sich selbst belacht, sich selbst persiflirt hat – um sich schliesslich die Scheuklappen vor die Augen zu binden und sich in seine unfruchtbaren Träumereien über eine mondscheinweise Eva zu verkriechen, die in der Stunde der Gefahr die Nation retten soll“.

Det er rent ud af Posen – som vi siger – men det er sundt – og De har maaske været Læge for mig, mere end De selv véd af.

Bemærkes maa det blot, hvor vanskelig en Stilling jeg arbejder og kæmper under – en Overgangsform mellem den Romantik, som officielt er opgivet, og den Naturalisme, hvis dogmatiske Ufrugtbarhed jeg er paa Kant med fuldt saavel som De. At *leve* i Danmark – er svært; at arbejde *selvstændigt* dér – er endnu vanskeligere – at byde Reactionen og Brandes Trods samtidigt – det er saa godt som umu-

ligt. Men at *ville* det Umulige, det har været min Arv fra Romantis-
men – indtil jeg nu er halvdød af Udmattelse: og saa har jeg kun
Maaneskinnet og Eva tilbage – som alle vi Danske har.

Maaske har jeg dog endnu noget andet tilbage. Jeg er ikke haab-
5 eller trøstesløs, om end jeg er noget udmattet. Hvis De vil skrive mig
et Par Linjer til, og hvis vi kunde komme i Korrespondance – eller
endnu bedre, hvis vi personligt kunde komme i Berøring (herhjemme
paa et Besøg eller i Udlandet) saa tror jeg ikke det vilde være til
Skade for nogen af Parterne. Jeg bestyrkes i denne Mening ved at
10 læse Deres sidste Artikel i „Kunstwart“ om Skandinaviens Litteratur-
udvikling. Under denne min Rejse er jeg væsenligt kommen til de
samme Konklusioner, som De – dels ved og dels imod „Rembrandt
als Erzieher“ – og jeg begyndte, afbrudt af Sygdom, paa nogle Breve
fra Nürnberg, hvori jeg vilde søge at klare lidt for mig og for andre
15 med. Jeg skal ved Lejlighed tillade mig at sende Dem, hvad jeg saa-
ledes producerer . . . forudsat at De ikke ganske har slaaet en Streg
over min literære Eksistens begrundet i min melankolske Tilbøjelig-
hed til at krybe ind i „Maaneskyggen“ som Brevskriver.

De kunde jo forestille Dem, at jeg *virkelig* undertiden lever i Dags-
20 lyset og baade holder af Sol og Klarhed – og Kritik,

Deres meget forbundne

Holger Drachmann.

629. Fra *Ola Hansson*.

Skurup, i Skåne, d. 13. 4. 91.

25 Herr Holger Drachmann.

Jag skulle länge före detta ha svarat på ert bref, hvilket jag här mot-
tog, retourneradt från Schweiz, om jag icke helt och hållet gått upp i
bestyren att ställa det lilla hus i ordning, hvilket jag skaffat mig här-
ute i min hembygd, för att ega en plats, där jag alltid kan vända till-
30 baka, när jag tröttnat på Europa.

Ert långa, öppna bref gladdede mig djupt, – i många hänseenden,
men allra mest derutinnan, att ni trodde, at *jag* skulle kunna betyda
något för *er*. Den hand, ni så vänligt utsträcker till mera bekantskap,

griper jag naturligtvis med all skyldig vördnad, men ock med tillfredsställelsen fullkomligt oförståld. När jag kommer öfver till Köbenhavn – tyvärr torde det komma att dröja denna gång – , skall mitt första ärende blifva att aflägga er mitt besök. Skulle era vägar föra er till
 5 denna sidan sundet och mot mina nejder, skulle jag känna det som en ära att få helsa er som min gäst. Och ville ni hedra mig med att sända mig saker ur er portfölj, skall jag tacka därför så godt jag kan; jag eger ju möjligheten dertill, då ni finner min kritiska alstring af den art, som kan göra produktiv.

10 De par ord, i hvilka ni skildrar er ställning i Danmark, ha verkat på mig såsom en vidtfattande belysning. Min egen personliga erfarenhet ger liksom resonans åt min förståelse i detta hänseende. Men kanske låter det sig göra att finna den punkt, från hvilken man kan träffa reaktionen och brandesianismen med ett och samma skott! När
 15 man ströfvar rundt på egna marker, står man nog en vacker dag på rätta stället.

För *en* sak särskildt är jag mycket intresserad: „brevene fra Nürnberg“. Min fantasi arbetar redan dermed; jag har – utan att egentligen kunna göra mig reda hvarför – på förnimmelsen, att ni i dessa
 20 skildringar kommer att gifva något stort och skönt. Törs jag be derom . . . ?

Vördnadsfullt

tillgifnast

Ola Hansson.

25 630. Fra *Sophus Schandorph*.

Helgolandsgade 13, 2.
 V.

14 Maj 91.

Kjære Drachmann,

30 Tak, fordi Du huskede mig. Du var omtrent den kjæreste Gjæst. Jeg véd, at Du mødte G. B. – Tiden var ikke moden til et Favntag, men vi holder jo dog begge af ham.

Der skal have staaet – jeg har ikke læst det – nogle Artikler i

„Berl. Tid.“, hvis inspirerede Mening er at forhindre hans Statsunderstøttelse.

Jeg har skrevet til „Tilskueren“ en Anmeldelse paa 30 Sider om „Det unge Tyskland“.

5 Kunde Du ikke skrive et Digt til ham – i „Politiken“, i „København“ eller hvor Du vil? – Hvad der end kan være imellem Jer, saa véd jeg, at Du holder af ham. Vi er jo dog en „ligue littéraire“ mod Spidsborgeriet, og deri er vi alle Liguistsoldater.

Tænk derpaa! Se no, no.

10

Din gamle Ven
Schandorph.

Som ung Højskolelærer paa Askov havde Jakob Knudsen i Ludvig Schrøders „Historisk Maanedsskrift“ 1884 faaet optaget en Afhandling om „Vore moderne Forfatteres Forhold til det overnaturlige“, hvori han skildrede H. D. som
15 foreløbig havnet i en Slags Panteisme og uden Forstaaelse af Grunden til Naturalismens Fallit; han har dog Tro til, at „denne vor højtbegavede Digter, med Mælet, der klinger af spillende Bølger, med Røsten, der toner af det brusende Hav“, har en stor Fremtid for sig.

631. Fra *Jakob Knudsen*.

20

Mellerup Valgmenigheds Præstegd.
pr. Randers
24/6 91

Hr. H. Drachmann!

R. D.

25 Skønt jeg meget skulde have ønsket at kunne give min ‘Højagtelse’ for Dem et adæquat Udtryk i en eller anden stormægtig Titulatur, maa jeg dog nok, da Deres egentlige Hæderstitel er for fin som ordnær Brevadresse, lade det bero ved Ovenstaaende.

Der kom til min Dør forleden Dag en gammel blind Pige her fra
30 Randersegnen, som i sin Blindhed og Enfoldighed skriver Vers og religiøse Opsatser, hvilke hun saa sælger for en billig Penge, hvor hun kan faa dem afsat. Og da hun nu var blind, og vel kunde trænge til en Opmuntring, købte jeg nogle af hendes Produkter, læste dem, og

sagde til hende saadan noget som, at de var meget bedre, end jeg havde ventet. Derover blev hun saare glad – altfor glad, thi nu gav hun sig til at snakke om, at hun maatte jo saa da sé – hvad hun længe havde spekuleret paa – at faa dette her udgivet som en Bog. – For nu
 5 ikke at berede hende en større Skuffelse ved at tie, gav jeg mig straks til at trække i Land paa det, jeg havde sagt: at *det* var ikke værdt; jeg havde kun ment, at hendes Skriverier var bedre end mange andre af den Slags Tractater o. s. v. hvad jeg i en Hast kunde finde paa. Derover blev hun temmelig nedslaaet, men jeg sagde hende nogle
 10 beroligende Ord, og endelig gik hun da bort i ret godt Humør, tror jeg.

Da hun var gaaet, satte jeg mig ned og fo'r fort med Omarbejdelsen af mit Drama. Men saa fremstod for min Tanke følgende Ligning:

$$15 \quad \frac{\text{Den blinde Pige}}{\text{Knudsen}} = \frac{\text{Knudsen}}{\text{H. Drachmann.}}$$

Ligningen udtrykker ikke disse Personers Værd som Poeter, thi for saa vidt kunde jeg gjerne lade mig den gefalle, men deres Maade at bedømme hinandens poetiske Værd paa: at altsaa muligvis Deres velvillige Ord om mit Arbejde, da jeg forelæste Dem det hos Lochers,
 20 kunde have sin stiltiende Forudsætning: at *af en Præst at være* kunde det være ret respectabelt – eller noget lignende. – Hvis saa er, vilde jeg blot bede Dem sige mig det med et Par beroligende Ord, forat jeg ikke ganske skulde tabe Humøret.

Men hvis ikke, da vilde jeg tage mig den – ganske vist store – Fri-
 25 hed at bede Dem om følgende:

- 1) at De vilde læse dette lange Brev til Ende,
- 2) at De vilde bestemme en Dag (helst inden De skal ud at sejle med Hr. Locher), da jeg maatte komme over til Dem, læse Partier af Dramaet op for Dem, og høre Deres Mening om
 30 Resultatet af Omarbejdelsen, som nu er tilendebragt (Den bestaar tillige i en Forkortelse. 1ste Akt forkortet med 1/6, 2den Akt med 1/3, 3 Akt med 1/3).

- 3) at De (hvis De finder Arbejdet i sin forandrede Skikkelse godt nok dertil) vilde anbefale mig til en ordenlig Forlægger – eller,
- 4) hvis slige Anbefalinger er kjedelige for en Forfatter at udstede, vilde anbefale mig til én eller anden kritisk-literær Autoritet, at jeg kunde læse Dramaet for ham, og maaske af ham erholde nogen Bistand i Kampen for en Forlægger.
- 5) At De vilde sige mig Deres Mening, om det burde indleveres til det Kngl. Theater eller til Dagmartheatret, og hvorledes man bærer sig ad ved en saadan Indlevering.
- 6) At De, hvis De holder paa Dagmartheatret, vilde skaffe mig Adgang til at læse Dramaet for Hr. Direktør Riis-Knudsen.
- 7) At De, hvis De holder paa Kngl. Theater, vilde muligen mage det saaledes, at jeg kunde faa Lejlighed til at læse noget af Stykket op for Hr. E. Poulsen, som nok boer i Hellebæk.

15 Ja – litteræ non erubescunt, siger De sikkert. Eller ogsaa: Det er nok en værre Bandit, jeg dér er kommen i Lag med. Men Brevet vilde jo blive altfor utaalelig langt at læse, hvis jeg til hver af disse Anmodninger skulde føje alle de Undskyldninger, som burde følge med. – Og netop fordi Anmodningerne er saa urimelige, stoler jeg paa, at De uden mindste ubehagelige Følelse for Dem selv, vil sige Nej til mange eller faa af dem, eller til dem alle.

Jeg haaber, trods Alt, paa, at De ikke vil finde det uforskammet af mig, at jeg har skrevet dette.

Venlig Hilsen til Dem og Frue fra Deres

25

ærbødige

Jakob Knudsen.

Mange Tak for sidst!

Drachmanns Kusine Henriette Steen, var en meget radikal Natur, der stod Viggo Hørup nær. Hun er skildret som Harriet i „En Overkomplet“ og „Jaguareren“ i „Forskrevet“. Ved hendes Død i 1894 paabegyndte H. D. et Minde-digt over hende, som findes i Udkast i NkS. 2106 fol III. Nogle Linier lyder saaledes: „Jeg føler Slægtens bedste Blod / at brænde i denne Kvinde: / den ranke Trods, det lyse Mod, / og denne Rigdoms Overflod / af Kærlighed, ja

Kærlighed / til dem, der lider ilde; – / langs Rækken af de klejne Mænd / skred hun valkyriesikkert hen / og lagde kun sin Haand i den / hun fandt det værd at trykke. / Thi Krig var denne Kvindes Liv, / Valkyrie-Frøknen, stout og slank“.

5 632. Fra *Henriette Steen*.

15/10-91.

Østersøgade 36

Kære Holger!

Vilde det ikke være klogt og tillige elskværdigt, om du benyttede d.
10 25de til en General-Udsoning med din gamle Ven? Jeg sværmer ikke for Sammensmælttere i Politik og blandt Æsthetikere er der vel ogsaa noget, som hedder at tage sit Parti. Men alligevel!

Dersom der endnu var Orakler, og noget i dig spurgte, saa vilde Svaret lyde: Lad den trojanske Krig være endt. Gaa til G. B. eller
15 skriv privat. Men hvad han offenkjærlig har følt sig saaret ved, maa naturligtvis offenkjærligt udsones. Gaa altsaa til Festen, skriv en Sang og gyd af dit rige Guld over ham og meget gammelt Kævl. Dette vilde Oraklet, der skelner mellem sandt og usandt i Kulisse-Sladeren, svare dig. Inderst inde er han – G. B. – saavel som du – og de bedste – et stort
20 Barn. Kun Fjenderne er glade, hvis du udebliver.

Din gamle Kusine

Henriette Steen.

633. Fra *Georg Brandes*.

Havnegade d. 3 Nov. 91.

25 Kjære Drachmann!

Jeg takker dig for dine smukke Vers og deres gode Mening. Der er ikke Nag i min Sjæl, og skjøndt du ret udtrykkeligt selv erklærer, du ikke giver mig Haanden og at Forsoning er for silde, vil jeg ikke tage dette altfor bogstaveligt, hellere i Tanken dvæle ved hvad der er blødt
30 følt og sagt med Varme i Digtet.

Men gaadefuld er du for mig.

Det er jo dog for Publikum, dette med Fejl paa begge Sider og med Mislyd, der kom af sig selv. Selvfølgelig har Enhver sine Fejl. Men du

kan jo dog ikke have glemt at det var dig, som havde og udførte det faste Forsæt at bryde med mig, og at det var mig, som da jeg ej strax begreb, det var en Plan, endnu mens det syntes mig at være Tid (i Oktober 1882) efter de første ubetydelige Rivninger, gennem Fru
 5 Drachmann, der havde skrevet til mig, erklærede at jeg stadigt nærrede det venskabeligste Sindelag mod dig og tilbød dig Forsoning paa det uegennyttige Vilkaar, at du skulde skrive imod mig en Artikel, hvor du sagde det værste og giftigste, du vidste og kunde hitte paa, medens jeg med min Underskrift og paa Æresord forpligtede mig til hvad du
 10 end skrev intetsomhelst at svare – saa havde jeg fyret og du fyret og saa skulde Alt være glemt.

Derpaa kom Tausheden, Vægningen ved nogensomhelst Imødekommen, selv denne, og Bruddet. Og hvad fulgte saa! hvorledes tale derom? Du, H. Drachmann, i Spidsen for hele Banden imod mig,
 15 sammenrottet med Gjellerup'erne og Borchsenius'erne, lovsyngende Moralen og Arnens Fred og atter Moralen, nedværdigende dig endog til *denne* Hymne – saa lavende den „danske“ Bevægelse mod mig for at faa mig gjort til fremmed, til Jøde, til „den franske Frivolitet“, og Artikler mod mig i Dagbladet (!) og Medarbejderskab ved Berlin-
 20 geren (!) og Sang til Estrups Pris

Kan du selv tro, at du nu bliver staaende hvor du staar nu? at dette Stadium er det endelige?

Hvad i al Verden skal jeg sige dertil! Jeg kan sagtens „tilgive“ som det hedder. Thi man tilgiver af Stolthed. Men glemme! Hvorledes
 25 glemme? Og selv om jeg glemmer – hvor er Tilliden mulig, Tilliden, som er Alt mellem Mand og Mand.

Ligemeget. Hav Tak for det gode Hjertelag i dit Digt, hav Tak for gode Ungdomsminder, for gode Ting i Forskrevet og tag de aller bedste og oprigtigste Ønsker for dit Vel.

634. Fra *Jakob Knudsen*.

Møllerup pr. Randers
19 Novbr. 91.

Forfatteren Hr. H. Drachmann

5

R. D.

Gjennem Hr. Boghandler Hegel har jeg faaet at vide, at De har lovet at skrive et lille Forord til min Bog. – Ja, hvor megen Tak jeg er Dem skyldig for dette og Andet, kan jeg allerbedst maale, naar jeg tænker paa, hvormegen Genérthed og Forknythed og Bekymring De har friet mig for i den Tid, der er gaaet fra sidste April Maaned. Jeg har ikke blot ved Deres Anbefaling faaet Bogen antaget paa Landets fineste Forlag, men har, med dette lille Stykke Papir, i de forløbne Maaneder, kunnet slaa til Jorden de største engelske Tyre – eller rettere sagt danske Stude – af hvis stumpe Hornkvægskritik og bredpandede, bo-
15 vialé Forbavselse over min Frækhed, at ville skrive et Drama, jeg ellers maatte have døjet de sværeste Ting. Denne Maalestok er mig endogsaa mere tilforladelig end min umiddelbare Taknæmmelighedsfølelse overfor Dem, thi den kan jo let være influeret af mit personlige Indtryk af Dem; jeg véd saaledes, hvor aldeles førtjusad min
20 Broder Lars var efter Sammenkomsten i Hellebæk Kro, skjønt han dog ikke stod i nogen Taknæmmelighedsgjæld til Dem.

At jeg ikke selv, efter min Samtale med Hr. Hegel i Septbr., bad Dem om dette Forord, havde sin Grund i mit Ønske om ikke at synes altfor paatrængende overfor Dem; – jeg er for Resten senere
25 kommen til at tænke paa, om jeg egentlig, ved at give Hr. Hegel Lov til at anmode Dem derom, er kommen denne min Hensigt nærmere.

Et meget kjedeligt Forslag modtog jeg fra Hr. Hegel forleden Dag: at udsætte Bogens Udgivelse nogle Maaneder. Jeg svarede ham, at jeg
30 kun yderst nødig gik ind derpaa, da det vilde skade Bogens Salg, særlig i Højskolekredse, overordenlig meget. Jeg venter endnu hans Svar paa denne Modforestilling. – Grunden til Forslaget er vistnok den, at han har forsømt at faa Bogen trykt og udgivet, før det egentlige Julemarked begyndte, som han i Septbr. sagde, han vilde.

35 Naa ja – hvis min Tak kunde blive fyldigere ved at gjentage dette

Ord, vilde jeg nok fylde nogle Sider dermed. Nu vil jeg derimod slutte og bede Dem modtage en ærbødig og venlig Hilsen fra
Deres taknemmelige

Jakob Knudsen.

5 635. Fra Jakob Knudsen.

Mellerup pr. Randers
3. 2. 92.

Det vilde være mig meget kjært, om jeg paa én eller anden Maade kunde gjøre Dem en lille Gjentjeneste for den store Tjeneste, De har
10 ydet mig ved at skrive det Forord til min Bog.

Jeg har derfor tænkt paa, om jeg ikke kunde lette Dem Arbejdet med Oversættelsen af Byrons Don Juan noget, ved at forsøge den første raa Tilkogning af en Oversættelse paa et halvt Hundrede Stanzer eller saa. Jeg har tænkt at behandle 2den Halvdel af 13de
15 Sang paa denne Maade (begyndende med Stanze LV). – Jeg sender Dem her ti Stanzer som en Prøve.

Nu vilde jeg saa udbede mig Svar fra Dem: 1) Om det var Deres Alvor, da De i Foraaret udtalte, at De gjerne vilde have nogen Hjælp til dette Arbejde – eller det blot var et spøgende Udtryk for
20 Deres Fortvivlelse over Arbejdets Langsommelighed.

2) Om De mener at kunne have nogen Hjælp af en Oversættelse som den, de medfølgende ti Stanzer er en Prøve paa, eller Tilfilningen af den maaske vil volde Dem ligesaamegen Besvær som selve Oversættelsen fra Engelsk.

3) Om De muligvis allerede er saa langt fremskreden i Deres Oversættelse af Værket, saaat De (allerede) har oversat hele 13de Sang.
[. . . *Nogle Enkeltheder i den medfølgende Prøve drøftes*].

Med venlig Hilsen

Deres ærb. hengivne

30

Jakob Knudsen.

De vil nok lade dette mit Byron-Oversættereri forblive en privat Sag, da det ellers gjerne kunde skaffe mig unødigt Kvalm fra visse Folk.

636. Til *Jakob Knudsen*.

Johannis Bollwerk No. 1.
Hotel Boldt.
Hamburg.
10/2 92

5

Kære Hr. Jakob Knudsen.

Jeg har været en 8 Dages Tid i Cuxhaven – deraf nogle Dage med en Damper i Nordsøen – en forfriskende Tur. Nu fik jeg Deres Brev, og Tak for det og for „Cromwells Datter“.

10 Deres venlige Tilbud om at tage en Part med i den „evige“ Don Juan kommer mig overmaade belejligt. De kunde vanskelig gøre mig en større Tjeneste – blot den ikke er for stor. Jeg har nemlig ved alt dette Rejseri mistet akurat Manuskriptet med Udkastene til Fortsættelsen dér hvor jeg sidst slap i Hæftet – og nu trænger der saa
15 mange forskellige Arbejder ind paa mig, at jeg rent ud sagt ikke véd, hvordan jeg foreløbig skal faa Tid til denne Oversættelse. Vil De tage fat akurat dér hvor jeg slap i det sidst udkomne Hæfte, saa vil De lette en Sten fra mit Forfatterhjærte.

Ovenikøbet vil det ikke falde mig svært at bevare denne lille Sam-
20 eller Medarbejderhæmmelighed mellem os to; den kommer mig lige-saa vel til gode som Dem.

Jeg har læst de medfølgende ti Stanzer og i det store Hele fundet dem brugelige – enkelte endogsaa rigtig gode; Udtrykket „Maanen kvælder“ kan jeg godt acceptere – og med nogen Filen hist og her vil
25 Deres Vers med Lethed kunne glide ind i mine. Desværre „ebber“ den gode Lord stærkt i sidste Halvdel af Værket – men desto mere Frihed kan vi tage os. Hvad enjambementerne hist og her angaar, da bør vi vel ikke være saa nøjeregnende (ligesaa lidt som B. selv er det). Kun Strukturen af Ottaverne – de to Gange tre Rim, med Rim-
30 udgang i *hveranden* Linje – bør saa vidt muligt holdes; dér er jeg mere korrekt end De.

Men, som sagt, det gaar nok – og en oprigtig Tak skal De have for Deres Tilbud! Jeg venter altsaa at modtage noget Manuskript fra Dem efter Deres Tid og Lejlighed.

35 Med smaa Afstikkere hist og her i de gamle Hansestæder (jeg baxer

med noget Stof i den Retning) forbliver jeg foreløbig her i Hamburg (ovenstaaende Adresse). Ogsaa maler jeg nogle Billeder fra Havnen og Floden – for at hvile mit noget overanstrengte Hoved ved denne Vexel-Drift.

5 „Cromwells Datter“ har jeg atter gennemlæst og med samme mandige Indtryk af Forfatteren. Muligvis vil dog engang Hr. Riis Knudsen være at formaa til at bringe Stykket frem – det store kgl. Monstrum ligger jo synligt ganske „todt“.

Gud bedre os!

10 Altsaa Tak – og paa Gensyn!

Deres hengivne

Holger Drachmann.

637. Til *Peter Nansen*.

Steinhöft No 8.

15

Hamburg.

[Maj 1892]

Kære Peter Nansen.

Gennem anséte Landsmænd her saa vel som gennem Dr. Wallsee, Medredaktør af „Hamburger Nachrichten“, er jeg blevet anmodet om
20 at give Overbringeren heraf, Hr. Banquier Sigmund Weisz, en Introduktion til Spidserne af den københavnske Presse.

Hr. Sigmund Weisz er Østerriger, meget sympatetisk overfor Danske og en meget dygtig og ansét Forretningsmand. Som saadan har han – ved tilfældigt at bo paa og finde sig tiltalt af Fanø – grundet
25 „Fanø Nordsøbad“, som agtes aabnet paany i udvidet Form etc etc Midten af Juni. Landsmænd her støtter Foretagendet, der med Urette synes at have faaet Karakteren af „tysk“. Den driftige og i høj Grad elskværdige østerrigske Banquier vil ligeligt lade Danske og Nordtyske – og formodenlig Kinesere med – skylle Støvet af sig paa Fanø
30 Nordstrand. Jeg selv har en gammel Forkærlighed for Stedet – og jeg ønsker Foretagendet under en forbedret og udvidet Form al mulig Fremme.

Nu kan Du jo se paa og tale med Manden. Du vil derved bevise mig en Tjeneste.

De venligste Hilsner

Din hengivne

6

Holger Drachmann.

Jeg har, som bekendt, under mit foreløbige Ophold her malet et Billed af Hamborgs Havn – indsat i et kolossalt Uhyre af en kolossal dyr Ramme, med Hyldingsdigt indgraveret paa en Guldplade osv. osv. En komplet Guldkur! En Deputation af Danske skal overrække Maje-
 10 stærterne Gaven d. 26de. Selv sidder jeg i en Komité, der skal søge at festligholde Dagen her ude paa Uhlenhorst-Fährhaus med Mad, Drikke, Festdigt, Taler, Sange, Kanonslag – kort sagt alle mulige loyale Attributer. Vejret er væmmeligt, Elben er vidunderlig; jeg sejler i Kuttere og med Fiskerkvaser, maler flittig og er flittig ved Øl-
 15 kanden. Skaal! Til Sommer ses vi forhaabenlig – helst ved et Glas.

Hilsner

H. Dr.

638. Til *Jacob Hegel*.

20

Ombord paa „Cobra“

Elbmundingen. 27. Juni 92

Kære Jakob Hegel.

Just som jeg kom tilbage fra Fanø og lavede mig til at genoptage min Malervirksomhed paa Strækningen Cuxhaven-Helgoland-Norderney, hvor jeg har Frikort ombord paa Damperne (– de ryster disse Damp-
 25 skibe saa at jeg har Besvær ved at skrive –) modtog jeg en Telegramdepesche derhjemmefra, at min stakkels gamle Fader droges haardt med Døden. Jeg var i hvert Fald kommen hjem i Beg. af Juli for at tilbringe Feriemaaneden med min Familie ude i Hellebæk – nu tager jeg hjem imorgen, da Telegrammet ikke lader mig i Tvivl om, at Døden
 30 hos den gamle Professor er nær forestaaende. Beskrivelsen af hans Lidelser i disse sidste Uger er en saadan, at jeg (og vi alle) ønsker at hver Time maa være hans sidste. Unægteligt, man maa undertiden med

Vold og Magt holde sine Tanker tilbage – thi hvorfor *skal* enkelte Menneskeliv udslukkes under saa udsøgte Pinsler?

Førend jeg iaftes gjorde mig istand til at gaa ombord paa Skibet idag og hente mine Sager hjem fra Cuxhaven – modtog jeg dit venlige Brev med indlagte 600 Reichsmark, à conto-Honorar for det omtalte Skuespil. Jeg takker og kvitterer for Modtagelsen.

Og derpaa besvarer jeg det Spørgsmaal i dit Brev, hvorfor jeg ikke – som jeg havde lovet – i flere Maaneder har ladet høre fra mig.

Jeg har i det hele taget ikke, eller kun undtagelsesvis i meget korte Billetter, staaet i Korrespondance med nogen derhjemme undtagen med Emmy og Børnene. I den senere Tid har jeg endogsaa indskrænket disse Skrivelser til det kortest mulige – fordi jeg efter Bestemmelsen vilde tage hjem i Ferien, og desuden fordi mine modnere Aars Erfaringer siger mig, at al intim Brevskrivning virker oprivende uden dog tilnærmelsesvis at kunne give, hvad en Samtale giver.

Du spørger mig imidlertid; og jeg skal svare.

Jeg har med Flid *ikke* skrevet til Dig, eller andre nærmere Bekendte, fordi jeg ikke vilde riskere at sende et „Stemningsbrev“ (som jeg tidt gjorde i mine yngre Aar). Jeg vilde nødtigt hyle – om end der har været mange sure Timer, som kunde friste til et Udbrud – og heller ikke vilde jeg mælde om nogen Succes, der dog endnu er tvivlsom. Jeg arbejder med et fremtidigt Maal for Øje – dels som Marinemaler, dels som Forfatter (med en dygtig Oversætter ved Siden af mig) for at sikre mig selv en Stilling og Børnene en Fremtid, der bliver vanskeligere og vanskeligere at begrunde i Danmark. I saa Henseende har dette halve Aar været ret frugtbart paa Op-og-Ned for mig. I Begyndelsen var jeg syg – og Arbejdet gled svært; saa fik jeg Bestillinger (og uendeligt Vrøvl) – saa kom de smaa Skuffelser, de „daarlige“ Tider, hvorved nogle højstærede Kunder trak sig tilbage – osv. osv. Men under alt dette har jeg med Sejhed arbejdet og utrættelig haft mit Maal for Øje (hvilket Maal mine kære Landsmænd derhjemme unægtelig ikke altid har støttet – tværtimod). Naa, jeg vil ogsaa engang blive baade forstaaet og bedømt rigtigt – det véd jeg; og hvad jeg yderligere *véd*, det er, at jeg baade som Maler og Forfatter har ganske anderledes Fremtidsmuligheder ved at holde Stil-

lingen og *blive* her, i Stedet for at gaa hjem og arbejde mig nervøs og træt under vore smaa Forhold, smaa Penge og smaa Horisonter. At Emmy tildels indser dette, vil jeg kun antyde. Desværre tilhører *hun* jo netop en nervøs og sensibel Tid — — — men saa har jeg *Børnenes*
 5 Fremtid fast for Øje, og jeg er i det hele taget, ved Erfaringer og Studier af Mennesker og Forhold, naaet til det Punkt af Vilje og Energi, som gør en Mand til Mand (bortsét fra Evner og Temperament). Jeg holder den Stilling, den Post, som jeg efter moden Prøvelse har valgt — ligeegyldig hvorledes jeg foreløbig betragtes og bedømmes.
 10 Anderledes vil jeg foreløbig næppe kunne besvare dine venskabelige Forespørgsler. Det skulde kun glæde mig, om Du og Dine gennem disse Linjer fik et Indtryk af en arbejdsom og flittig Mand, der *vil* noget — og som for den Sags Skyld ogsaa *kan* noget.

Og hermed — det vil sige med de venligste Hilsner til Dig og Dine
 15 — forbliver jeg, indtil vi sés og tales ved,

Din hengivne

Holger Drachmann.

Forholdet mellem Holger og Emmy Drachmann blev stadig daarligere. I Juni 1891 havde hun anonymt faaet tilsendt to Breve fra ham til Edith, der — om
 20 ikke før — aabnede hendes Øjne for det uholdbare i Situationen. Det kom til stormende Optrin i Hjemmet, og skønt H. D.s Søster Harriet Bentzon og Svogeren Viggo Bentzon prøvede at mægle, rejste han til Hamburg, hvor Edith optraadte (Rubow II 218). Han forsøgte ganske vist at genoptage Samlivet, men efter Faderens Død i Sommeren 1892 forlod han definitivt sin Familie.

25 639. Til *August Nissen*.

Hamburg Mandag d 19 Juli 92.

Kære Nissen.

Jeg er glad over, at vi atter kom sammen og fik rammet en Pæl gennem det dummeste af alle Spøgelser: gammel Familietvist.

30 Tjen mig nu i at tage Valborg for Dig og indprente hende, med gode men ogsaa med alvorlige Ord, at hun skal søge at paavirke Emmy i Retning af ikke at bære sig altfor ufornuftigt ad overfor Børnene og overfor mig. Emmy er intet Undtagelsesmenneske, og *Reglen* er den, at alle fremragende kunstnerisk begavede Mænd har

været i samme Forhold middelmaadige Ægtemænd som de har været udmærkede Kunstnere – Dante, Shakspeare, Milton, Molière, Goethe, Byron, Øhlenschläger osv.

En Kunstner, der skal producere aandelig Kapital for sine Lands-
5 mænd og sin Race, maa først og fremmest have Frihed.

Dette kan eller vil Emmy ikke indse; men saa bliver det til Fordærvelse baade for hende selv, Børnene, mig og vort lille Land, der sandelig ikke har mange store Kræfter at undvære.

Jeg er atter gaaet min Vej – nærmest fordi Emmy fra Morgen til
10 Aften plagede mig med evige Bebrejdelser og saarede min Kunstner- og Skønhedsglæde ved vilde, hysteriske Udbrud, Skældsord imod en Person, der staar mig nær, Jeremiader over min Ondskab og Slethed etc – . . . altsammen i Børnenes og endog i Tjenestepigens Overværelse.

Dette er forrykt, forargeligt og dumt; paa *den* Maade vindes jeg
15 aldrig tilbage for „Arnens Guder“.

Alle de Samvittighedsnag, jeg har haft overfor Emmy, er bleven afstumpede ved denne evige Krig – af en udmærket brav og udmærket respektabel Kvinde imod en Mand, der muligvis har alle Mandfolkenes Fejl men samtidig er sit Lands eneste nuværende
20 „store“ digteriske Udtryk.

Advokat Liebe – Indbegrebet af alt hvad der er konservativt og bureaukratisk hos os – komplimenterede mig nyligt i Anledning af min sidste store Roman – et Værk, der har kostet baade mig og min Familie mange bitre Timer – og tilføjede dernæst: „nu skylder De os
25 (Liebe og Nationen) et monumentalt dramatisk Arbejde, der kan stilles ved Siden af eller helst overgaa denne i sit Slags enestaende Bog („Forskrevet –“). Saaledes ytrede Landstingets Formand sig.

Nuvel, det skal ikke blive *min* Skyld, om jeg ikke indfrier denne min Gæld. Men naar min Hustrus „Kærlighed“ til mig er af den
30 Art, at jeg skal gøres til en Forbryder overfor mine Børn (som jeg elsker varmt) og overfor Bedsteborgerne (som jeg ikke elsker saa varmt) – saa spørger jeg: er Emmy Drachmann stor nok til at paa- tage sig det Ansvar? Jeg tror det ikke – men jeg véd, at jeg kunde drives til hellere at ernære mig ved at male Skilter i New York eller
35 Rio Janeiro, end til at ende som en „berømt“ Mand i mit Hjem, Side

om Side med en Kvinde, der *vil* have mig til at gaa under det ægte-
skabelige Aag.

Der er nu engang forskellige Love for en fremragende Købmand,
en Departementschef og en Kunstnernatur – dette burde vore respek-
5 tive Hustruer betænke.

Jeg henvender denne Skrivelse til Dig, fordi Du har baade Intelli-
gens og Livserfaring. Man skal vogte sig for min Natur; – den *er* god,
men den kan igennem Trods slaa over i sin Modsætning – og saa
kommer der sandelig hverken „aandelig“ eller reel Kapital ud deraf.

10 Jeg bliver foreløbig her i Hamburg (efter at have prøvet forgæves
paa at faa Arbejdsro i Hellebæk) – hvor jeg har tre Malerier og et
Skuespil at gøre færdig. Jeg er, hvad jeg er, en Arbejder, en Produ-
cent (ligesom min gamle Knop af en Fader, der ogsaa kævledes med
sin anden Hustru). Jeg fordrer Fred og Ro – eller jeg gaar min Vej
15 langt bort.

Jeg elsker mit Land og Sprog, og jeg vil øge dets Hæder – men jeg
vil ikke staa Skoleret i Tide og Utide overfor nogen Kvinde, var hun
end mine Børns Moder. Det er dog paa *mine* Skuldre at Familjens
Fremtid hviler – og ikke paa Emmys. Vil hun forsøge sig selv i dette
20 vanskelige Arbejde, at skaffe Tusinder aarligt tilveje – nuvel, jeg skal
ikke modsætte mig, men jeg tvivler.

Nej, oprigtig talt, lad os *Mænd* arrangere disse Sager imellem os –
og lad Kvinderne foreløbig resignere. Deres Fordringer vokser be-
tænkeligt – og jeg ser Krigen mellem Kønnene udbryde. Men jeg ser
25 ingen Velsignelse deri.

Og vil Du nu gøre mig den Tjeneste, at holde en lille Præken for
Valborg – og lade den gaa videre. Jeg er tilmed ked af alt dette Sejg-
pineri, Tids og Kraftspild.

Og vil Du gøre mig personlig den praktiske Tjeneste, kære Svoger, at
30 lade *hurtigst muligt min Haandkoffert, som jeg efterlod i Hellebæk* (og
hvori findes meget værdifulde Manuskripter, Tegninger, Skitser, Breve
osv) *blive sendt til mig her under min Adresse Johannis Bollwerk No 1.*
Hotel Boldt. Jeg vil arbejde, arbejde. Hils Valborg og Børnene. Jeg
trykker din Haand

Din hengivne

Holger Drachmann.

640. Til *Georg Brandes*.

Ombord i „Ariadne“, Elbmundingen,
i Juli 1892.

Min Ven

6 For ikke længe siden trykkede vi hinandens Haand ude paa Skibskirke-
gaarden i København.

Det var, da vi havde fulgt min gamle Fader til Jorden.

Han ligger nu derude, blandt Skibskammerater og Kaldsfæller, som
en Hædersmand, en Arbejdsmand, en Demokrat.

10 Jeg kan sige Dig, det smærtede ham dybt, dengang Du og jeg skiltes.
Vi – han og jeg – stod i Grunden hinanden fjærnt gennem hele Livet.
Han var mig for usammensat, for positiv, maaske for nøgtern, Hæders-
mand, som han levede Livet, og Helt, som han langsomt døde. Som
bekendt blev han, ved Forsynets uransagelige Tilskikkelse, sejjpint
15 gennem lange Aar, og han klagede sig aldrig. Det forekom mig, da jeg
sidst saa' ham, som om han spørgende vendte sine Øjne imod mig med
et Udtryk af et nobelt og forpint Dyr, der ikke begriber den hele Jagt
– – og dog var han altid ilag med at skulle hitte „Livsgaaden“. Jeg
vilde aldrig være med dertil – lige saa nødtigt som til at spille Skak,
20 hans Yndlingsspil i de kraftigere Mandsaar; han kom ikke stort ud
over at betragte mig som en begavet Søkadet; men han hørte til *din*
Menighed, læste Dig, diskuterede Dig, satte Dig overordenligt højt –
og sørgede, da Du og jeg skiltes.

I Anledning af Hørups Stilling ifjor Efteraar udbrød han: det maa
25 være haardt at være Politiker og Journalist nu – for vi glider ned i det
bundløse Filisteri!

Hvor havde han Ret.

Georg Brandes; da jeg havde taget Afsked med Dig – og de andre
gamle Venner – derude paa Skibskirkegaarden, saa stod jeg et Øjeblik
30 alene; og jeg tænkte tilbage paa disse tyve Aar – siden dengang, da jeg
udgav min første lille Digtsamling „Til min Ven Dr. Georg Brandes“.

Til min Faders Egenskaber hørte den, at holde sig længe ung. Det
forekommer mig idag, hvor jeg skriver dette, at jeg endnu er i Tyverne.

Og jeg ryster endnu engang din Haand og jeg siger Dig: jeg har været
35 meget ung – Gudskelov, at jeg er det endnu!

Men der har været Perioder af Gammelmands-Anfald over mig, og under et saadant skiltes vore Veje; jeg var simpelthen bleven træt – jeg er det ikke mere – bliver det forhaabenlig først sent ud paa Aften igen, naar alle Lys slukkes. Du har aldrig været det.

5 Jeg bøjer mig hverken for din Avtoritet, hvor begrundet den er, dine Kundskaber, hvor mange de er, din Produktionsævnne, der er i Slægt med min, din Stilling som Fører i den store Falanx af frie og frelse Mænd. Jeg véd saa omtrent nu, hvad jeg duer til; og jeg duer mindst af alt til at være i nogen Livvagt.

10 Jeg er hverken aandrig eller kundskabsrig eller literær eller noget af alt det; jeg er en Mand, der elsker Styrken, Skønheden og Friheden. Jeg bøjer mig i Beundring for den „Linje“ i Dig – den uafbrudte Linje – der betegnes af Styrke, Skønhed og Frihed. Jeg er naaet sent frem i Udvikling; Du var færdig fra første Haand, har aldrig bøjet af, har
15 gjort dine Dumheder, men altid ligelinjet – – – Du er et stort Stykke *mandligt* Danmark i dette Decennium, hvor det Udviskede regerer os.

Vi ses maaske – eller rimeligvis – aldrig mere; det er kun Smaapiger og tarvelige Journalister, som „forsones“ igen. Men fra den Dag derude ved den gamle Professors Jordfæstelse er jeg din Ven; og Du kan
20 stole paa, jeg skal tage haardt i, Side om Side med Dig, hvor langt vi saa er fra hinanden.

Det svor jeg ved mig selv, da jeg stod alene derude paa Skibskirkegaarden. Eller bedre: jeg havde disse fire sidste Aar lagt alle Bogstaver til Rette i min „borgerlige“ Edsformular. Dette er endnu bedre, end at
25 skrive min Fader et Digt.

Du gode Gud; at Niveauet skulde kunne sænkes *saa* dybt – det havde vi dog ikke Anelse om i Begyndelsen af Halvfjerdserne, hvor megen Intuition vi end rykkede i Marken med. Vi bevarede alligevel et lønligt Haab – iovermorgen, eller næste Uge, næste Aar *sker* der Noget. Der
30 vil gaa Frihed, Skønhed, Styrke over det lille Land.

Og der gik alt det modsatte over os Allesammen; vi er endt som det tarveligste tyske Duodezrige, hvor Folket raaber Hurra, naar den røde Kusk viser sig – et Kongerige for den habile Middelmadighed – et Land for Børn og barnlige Sjæle, for Tanter og Kammerjunkere og
35 indre Mission og bajersk Øl og ørkesløst Bynyt.

Nej, vi troede dog ikke, at det skulde komme dertil.

Vi er – højt regnet – et halvt Hundred Mennesker, som *bærer* dette Land og for hvem det er en Lidelse at bære.

De fleste af os holder det kun akkurat ud at være derhjemme og „bære“. De, som kan, vandrer ud – men tager hele Byrden med sig.

Nuvel; i Modsætning til Fattigdommen, Slappelsen, Forkuetheden og Modløsheden, saa vil *vi* netop ikke trættes, forkues osv. Det er *os*, som er Danmark – og ikke Tanterne, Kammerjunkerne og Øllet i København saavel som Middelmaadigheden paa Land og i Købstad. Overalt i Tyskland, hvor jeg har hørt *dit* Navn nævne med Højagtelse og Beundring, hed det altid: „der *Däne* Georg Brandes“. Saaledes var det stedse og saaledes skal det være. Thorvaldsen i Rom – det var Danmark; H. C. Andersen ude i Verden – atter Danmark; Gade ligesaa; J. P. Jacobsen, Du, jeg, de Andre – *vi* er det Land og det Sprog, som vi elsker saa inderligt – netop fordi man *kun* kan elske det Land, i hvis Sprog man skriver sine Kærlighedsbreve.

Men Hykleriet, Slapheden, den aandelige Fattigdom, der kryber i Liberiet – det er dem, der er *det*, som skal føle, at vi ikke bærer Kaarden forgæves og at vi kan lægge Riset til, naar de plager os for meget.

Dør har Du ført an i disse tyve Aar – og dør staar du støt. Dine Fejl? – aa, maal dem engang med alt det Godtkøbs-Filisteri, som nu er oppe derhjemme – om hvis Eksistens Verden eller Historien aldrig vil faa Anelse – og som ikke engang er kommen saa vidt, at de har faaet Fejl. Der vil aldrig blive „tavst“ om Dig, saa længe der er dansk og nordisk Ungdom til, som gider anstrænge sig for at blive mandvoksen – heller ikke saa længe der er Snobber til, som plaffer paa Dig i Aviserne. Bliv derhjemme – eller gaa andetsteds hen – men ophør aldrig med at mane Ungdommen om at lære Krigshaandværket – ligegyldigt om man siden vil stride for „Freden“. Du er Manden dertil!

Hvad mig angaar, jeg har faaet min Ungdoms Vikingskib sat i Søen igen, og jeg agter at fare.

Terminologi er ligesaa kedelig som Allegori – men vær sikker paa

Et: Du skal faa Fornøjelse af mig, Du og „Menigheden“. Jeg staar stadigvæk i Gæld til begge; i størst til Dig.

Leve Danmark; leve Friheden!

Din

Holger Drachmann.

5

641. Fra *Georg Brandes*.

Prag, 24. Juli 1892.

Kjære Drachmann!

For mig, hvem din Fader under ualmindelige Forhold havde vist
 10 sjælden Velvilje og Sympati, men som aldrig havde haft Lejlighed
 til at tilkendegive de Følelser, han indgød, var det en Fornødenhed at
 bevise ham, hvad man kalder „den sidste Ære“. Din Fader var en
 Mand, der følte stort, tænkte redeligt og sundt. Selv den, der i For-
 holdet til ham kun stod som en fjern Bekendt, maatte føle sig til-
 trukket af den elskværdige Personlighed og dens faste Præg. De Brud-
 15 stykker af hans Levned, som i sin Tid offentliggjordes, var jo rent ud
 fortræffelige. Sanddruhedens Simpelhed stemplede disse Meddelelser
 om sjældne Tildragelser og store overvundne Vanskeligheder. De
 henrev mig. Din Fader var ikke at bevæge til at udgive sin Levned-
 20 skildring helt. Mindet om udstaaede Genvordigheder i Barndommen
 mere endnu end en vis Skyhed holdt ham tilbage. Hans Efterladte
 bør betragte det som en Pietetshandling imod ham og som en Pligt
 mod Læseverdenen at give den hans Erindringer ubeskaarne. Der vil
 være meget at lære deraf, og Skriftet vil vinde den Døde Hjerter.

25 Vi mødtes efter lang Tids Forløb ved hans Grav, og Du har villet,
 at med ham, der gerne havde set alle frugtbare Kræfter i Danmark
 forbundne, skal for bestandig en gammel Tvist være begravet. I et
 smukt Digt fra Oktober ifjor rakte Du mig din Haand og trak den
 paany tilbage. Ved din Faders Grav rakte jeg Dig min, og tag min
 30 Tak for det Haandtryk, hvormed Du nu har grebet den.

Det vilde ligget min Følemaade nærmest at sende Dig denne Tak
 privat. To Mænds rent personlige Stilling til hinanden har jo for
 Offenligheden ingen Interesse. Men svarte jeg ikke offentligt, vilde

min Tavshed blive udlagt som et Forsøg paa at besvare et Udbrud af gammel Hengivenhed med en Ydmygelse; ingen Taktik er oftere og med mere Held blevet brugt til at fjerne andre Mænd fra mig end den at fremstille deres Forhold til mig som ydmygende for dem. Du véd
 5 bedst selv, at jeg aldrig har villet ydmyge. Du husker, at da Du for en ti-tolv Aar siden først tog Afstand fra Din Ungdom og da jeg paa Prent havde drillet Dig en Smule derfor, tilbød jeg paa given Foranledning denne Overenskomst: Du skulde for uden Beskæmmelse at kunne gaa ud af Situationen skrive imod mig det Værste, Du kunde
 10 hitte paa; jeg forpligtede mig til, hvad Du end skrev, intet Ord at svare. Saa havde Begge fyret, og Æren var reddet. Du modtog dengang ikke mit Tilbud. Nu har Du gjort langt mere for at komme mig imøde, og Du skal ikke komme til at fortryde dette Skridt.

Hav Tak for den Protest, Dit Brev indeholder mod giftige Forsøg
 15 paa at fremstille mine Bestræbelser som ikke-nationale. Hav ogsaa Tak for din hele Værdsættelse af mig, der bunder i gamle Minder, skønt skrevet ned i et særlig bevæget Øjeblik, hvis Stemning jeg forstaar at vurdere og fradrage.

I hvad Du siger om Danmark, er der en Smule Øjeblikks-Overmod.
 20 Det vilde ingensteds se godt ud, om en Gruppe Mænd gav sig til at hævde, at det var dem, som *bar* deres Land. Danmark er jo ikke de to Millioner Danske, som lever nu, men de mange Gange saa mange Millioner Danske, der i den historiske Tid har levet paa Landets Grund, og de Tænkende, Virkende, Frembringende i den nuværende
 25 Slægt er kun forsaavidt *Danmark*, som de betyder de Levendes Sammenslutning med de Døde og de Ufødte, Nutiden med Fortid og Fremtid. Dette Synspunkt er ikke det eneste, ikke engang det højeste; thi Mennesket er som Personlighed mere end Barn af sit Land; men det er for Stillingen til Fædrelandet det afgørende, tror jeg, og lærer
 30 En at undgaa Overvurdering.

Tidligt var Du lovende, som det kaldes. Du er i anden Forstand lovende endnu. Mange Løfter har Du holdt og mere end holdt; men Du er ung nok endnu til at ville binde dig selv ved at give Løfter. Det er dristigt og derfor uforsigtigt. Maatte Du kunne holde disse nye!
 35 Ingen har fra først af havt mere Glæde af at se dine Evner spire og

vokse end jeg. Ingen vil det volde mere Glæde at se Dig fremdeles vokse og vinde som Personlighed og som Kunstner.

Din

Georg Brandes.

5 642. Til *Jacob Hegel*.

Blankenese. 2 Septb 92.

Kære Jakob Hegel.

Du skal have Tak for din hurtige Tilsendelse af de 300 R #. Det er dog under alvorlige Forhold at man skal kende sine Venner. Ret
10 ondartet optræder Sygdommen nu – og synes ikke at have kulmineret.

Jeg selv nærer ingen Frygt. Jeg lever som en Soldat – tarveligt – og flittig. Men jeg lærer rigtignok adskillig menneskelig Pjaltethed at kende.

Til Gengæld synes jeg at jeg skylder Dig – og Julie – en Meddelelse.
15 Der kunde jo dog hænde mig noget Menneskeligt – ingen er sikker, og det gaar i Gallop.

Jeg vil da blot sige Dig (og Julie) at det er „Edith“, som har sendt mig herud til Blankenese – borte fra den værste Fare – og ved mit Arbejde. Selv bor hun derinde i et af de hjemsogte Kvarterer – op-
20 træder hver Aften for at ernære sig selv og kunne være til Hjælp for sine gamle Forældre derhjemme.

Hun har vundet Alles Sympathi og Agtelse – holder Humøret oppe hos alle sine Kammerater og Direktøren – og stiller sig nu ovenikøbet til Disposition som frivillig Sygeplejerske (ifølge Opraab i Bladene).
25 Jeg kender ikke hendes Lige i Dødsforagt, beskeden Munterhed og Hjælpsomhed. Hun er mig næsten ufattelig. Naar *jeg* føler mig overanstrengt og er ved at tabe Modet, saa opmuntrer hun mig – eller skænder paa mig. Naar jeg ingen Penge har – fordi alle mine Kunder og Mæcener er stukket af – saa giver hun mig Penge. Aldrig tænker
30 hun paa sig selv – altid er hun glad.

I Sandhed „Edith“ er ingen Romanfigur; og nu har jeg, under meget alvorlige Forhold, lært hende endnu bedre at kende. Vort Forhold er da ogsaa et saa rent og nobelt, som det kun undtagelsesvis

forekommer – og jeg vinder kun derved, baade som Digter og Menneske. Dette skal Fremtiden vise – hvis jeg lever.

Du kan bevare denne Meddelelse for Dig selv og Julie. Men skulde jeg blive revet bort – hvad jeg hverken frygter for eller tror – saa bør
 5 min Familie og mine faa' gode Venner ikke være uvidende om, hvilken og hvor god en Indflydelse jeg stod under.

Tak! og levvel – indtil jeg atter skriver.

Din hengivne

Holger Drachmann.

- 10 Gustav Philipsen var Leder af P. G. Philipsens Forlag og Medlem af Bestyrelsen for Kbhvn.s liberale Vælgerforening, senere Raadmand og Folketingsmand; i et Par Aar redigerede han „Tilskueren“. En af H. D.s første Bøger, Novellsamlingen „I Storm og Stille“ var udkommet paa dette Forlag, og tillige havde han leveret et Bidrag til Forlagets store Værk „Danmark i Skildringer og
 15 Billeder af danske Forfattere og Kunstnere“.

643. Til *Gustav Philipsen*.

Blankenese. 4 Sept 92
 Adr. Frau Dünow
 Blankenese
 Holstein

20

Kære Hr. Gustav Philipsen.

Tak for Deres Brev.

Jeg besvarer det med det samme. Man bør nok intet opsætte – thi den asiatiske Bølle er virkelig begyndt at optræde hensynsløs, uddelende Lussinger blandt Høj og Lav, i By og paa Land. Og jeg
 25 hører jo til de „høje“.

Naa – foreløbig lever jeg vel.

Jeg skal gøre mit bedste med Alberti-Monumentets Digt. Men saa maa De snarest sende mig nogle smaa Data, Dessein'er – Fingerpeg –
 30 hist og her. De kan det jo. Jeg holdt personlig af den gamle Juli-Revolutionsmand med det hvide Halsbind, det døde Øre og det varme Sind. Æblet falder *undertiden* lidt langt fra pøren.

Det glæder mig, at Brevet i „Politiken“ fra igaar og forgaars har gjort saa god Virkning. Det kan maaske behøves derhjemme – der-

som, hvis, saafremt, ifald og om osv. . . ! Menneskene er gennemsnitlig ikke Helte – det lærer jeg hver Dag at kende.

Men apropos, De spørger om, hvor jeg kan være saa *ung* – nær de 50?

5 Jeg skal svare Dem, kære Hr. Philipsen. De har vist mig Tillid i den senere Tid – og jeg gør Gengæld.

Det er altsammen „Ediths“ Skyld.

Slutningskapitlet i „Forskrevet –“ kan maaske *dog* staa ved Kraft – omskrevet i en Epidemi.

10 Edith bor i Hamborg, i et af de hjemsøgte Kvarterer, optræder hver Aften, for at ernære sig selv og hjælpe sine gamle Forældre derhjemme. Hun har vundet alles udelte Agtelse, Sympathi – maaske Beundring. Hun sætter Mod i sine frygtsomme Kammerater og sin Direktør – vil intet høre af mine Forestillinger om at skaane sig og
15 tage ud paa Landet. Hun bliver paa sin Post – siger hun – som enhver bør, der vil være tilfreds med sig selv. Hun ler ad Frygten – men ikke ad Sygdommen – og sidst, da jeg talte med hende, erklærede hun, at hun stillede sig til Disposition som frivillig Sygeplejerske (ifølge Op-
raab i Bladene).

20 Hun er mig næsten ufattelig – skøndt jeg havde ventet mig det netop saaledes. *Mig* har hun saaatsige tvunget til at tage herud – for „at jeg kunde være ved mit Arbejde“. Enhver har sin Gerning – uansélig eller ansélig!

Jeg siger til mig selv: naar vor Almue, vore Arbejdsfolk derhjemme,
25 kan sætte en saadan Blomst – saa bør et Lands Digter ikke tabe Humøret eller Haabet. Naar *jeg* er ved at blive modløs, saa opmuntrer hun mig eller skænder paa mig. Naar jeg ingen Penge har – fordi mine Kunder og Mæcener er stukket af – saa giver hun mig af sine smaa Midler. Aldrig tænker hun paa sig selv – og aldrig gaar hun paa Akkord – ikke
30 engang paa Kolera-Akkord. Vort Forhold er da ogsaa et saa rent og nobelt – som det ellers kun forekommer i Bøgerne – akkurat *saa* nobelt, at Grinebiderne, Bedsteborgerne, Familie og Sippschaft derhjemme kan bruge det som Skive for deres Fortørnelse og Forargelse!

Nuvel; qui vivra verra! Jeg tror, jeg ender med at blive en stor Digter
35 og et helt Menneske – men saa er Æren Ediths.

For det Tilfælde imidlertid, at noget menneskeligt skulde tilstøde mig – vil jeg give Dem Tilladelse til eller rettere bede Dem om at lade denne private Meddelelse komme til „Menighedens“ Kundskab.

Gode Eksempler virker godt – daarlige daarligt.

6 Levvel! spis og drik godt – saa længe Tid er – og hvis jeg (eller min Kammerat) skulde komme i den yderste Knibe, saa henvender jeg mig til Dem – ikke før.

Og send mig saa lidt snart nogle Smaanotitser om gl. Alberti.

Deres hengivne

10

Holger Drachmann.

644. Til *Gustav Philipsen*.

Blankenese. 14 Septb 92.

Kære Hr. Gustav Philipsen.

Først igaar fik jeg Almanaken fra Kolding – og nu iaften kan jeg
15 sende Dem medfølgende Digt (3: Sang) til Højtideligheden.

De vil se, at jeg har holdt Sangen saa „folkelig“ – i god Forstand – som mulig, jævn, ligefrem, uden Kruseduller – som gl. Alberti selv var.

Vil De sende mig Honoraret – som De diskret antydede – hertil; og vil De ved samme Lejlighed spørge Galschiøt, hvordan det egentlig er
20 med Honoraret for Artiklen „Nordostsjælland“ – om jeg har noget tilgode endnu? Jeg syntes at det var en svær Mængde Manuskript, jeg sendte ham – – – men jeg kan jo have regnet forkert.

Jeg bliver vel en 8 Dags Tid endnu her – saa tager jeg ind til Hamborg, for at se at faa Rede paa, hvordan det egentlig staar sig med
25 mine Malerier dér og mine Mæcener og Kunder. Det er vist skidt med det hele – har jeg en Anelse om.

Muligvis kommer jeg til at pakke mit hele Kram sammen og foreløbig et Fjerdingaar gaa til London – dels som Maler, dels som Korrespondent. Jeg begyndte for 20 Aar siden dér i samme Dobbelt-
30 egenskab – og jeg maa se at tjene mig nogle Penge sammen til Amerikafarten – for at jeg ikke skal begynde altfor meget paa bar Bund ibl. Yankeerne.

Det var forresten *gl.* Hegels Idé engang at sende mig til London og skrive (og illustrere) et Værk *London – ligesom Georg Br.s Berlin.*

Jeg var maaske Manden endnu – hvad siger *De?*

Venligste Hilsner

5

Deres hengivne

Holger Drachmann.

Det er karakteristisk for Drachmanns letrørte Hjerte, at han straks efter at have læst den omstridte norske Bohemeforfatter Hans Jægers Klageskrig i „Politiken“ satte sig i Bevægelse for at understøtte ham med Pengehjælp under hans usikre Tilværelse i Paris. Om der kom noget Resultat ud af Aktionen, lader sig p. Gr. af manglende Aktstykker ikke afgøre – Jægers andet Brev og H. D.s Brev til P. Nansen 26/11 1892 tyder ikke paa det.

645. Fra *Hans Jæger.*

Paris 25de Septbr. 1892.

15 Hr. Holger Drachmann!

Det dagbogsblad af mig som De læste forleden i „Politiken“ er skrevet for 3 aar siden – i August 1889. Det indeholder ingen overdrivelse. Med livet i hænderne gik jeg her hver dag i den tid, alt var forbi, troede jeg, og den bog jeg skrev paa og som skulde være mit livs 20 værk, den vilde aldrig komme til at se dagens lys.

Jeg blev dengang reddet af en ung fransk maler som netop i de dage tilfældigvis havde faaet fat paa nogle penge – og i 2½ aar arbejdede jeg saa videre paa min bog, under de skrækkeligste omstændigheder: sult, sorg og fortvivlelse, og fik den endelig færdig.

25 Saa skulde bogen ud, og foran mig højnede sig et bjerg af vanskeligheder. Ingen skandinavisk forlægger vilde jo have noget med mit navn at gjøre; bogen indeholdt jo desuden ting som stødte an mod den norske kriminallov; denne lov var jo efter min sidste domfældelse bleven, med specielt hensyn paa mig, betydelig skjærpet – selv om det 30 lykkedes mig at overvinde alle vanskeligheder og virkelig faa bogen ud, saa stod jeg ialfald ligeoverfor 3 aars strafarbejde – for mig, i den sindstilstand jeg var, det samme som døden.

Men ud *skulde* bogen! den var mit livs værk, det eneste jeg satte

pris paa af det jeg havde gjort her i livet – det var jo ogsaa den som gjorde at jeg endnu levede; for *dens* skyld havde jeg aarket at slæbe mig igjennem disse fire rædsomme aar istedenfor at slaa mig ihjel med det samme det kom . . . gennem den kunde jeg faa skreget mit
5 livs lidelse fra mig og bli et nyt menneske hvis der endnu var nogen muligheder tilbage i mig – og uden dette skrig, hvis jeg skulde bære min smerte videre, var jeg fortabt. Da kunde jeg sige farvel og forsvinde med det samme, jeg og det jeg havde levet og lidt.

For ingen vilde vove at give mit værk ud, uden jeg!

10 Jeg traadte altsaa i forbindelse med en tredjerangs boghandler i Kristiania. Sagen saa ud til at skulle gaa, min bog vilde altsaa da være reddet selv om *jeg* gik tilgrunde, og det var jo hovedsagen – da pludselig, midt under forhandlingerne, nogle penge uformodet falder ned paa mig. Et haab dukker op i mig om at kunne redde, ikke blot
15 bogen, men ogsaa mig selv – og afsted drager jeg til Paris for muligens der at kunne finde en forlægger.

I begyndelsen saa det ud til at skulle lykkes: Mr. Savine, chefen for et stort forlægger-firma hernede, lod meget interesseret, da jeg første gang udviklede ham affæren. Efter en maanedes betænkning svarede
20 han imidlertid, at han ikke kunde indlade sig paa at udgive bogen paa norsk, den forretning laa ikke for ham, han havde ingen forbindelser i udlandet, om han havde liggende her paa stedet tusind eksemplarer af min bog vilde han ikke i øjeblikket vide hvor han skulde kunne afhænde et eneste af dem osv. osv. Derimod troede han nok, at han
25 vilde forlægge bogen paa fransk. I saa tilfælde skulde han skaffe mig en ung fransk forfatter, sammen med hvem jeg kunde oversætte bogen, og det skulde ikke volde mig noget udlæg da den franske forfatter ikke skulde have honorar førend oversættelsen var gjort, samtidig med at jeg hævede mit. Men inden han endelig bestemte sig, skulde jeg først
30 selv oversætte et par kapitler af bogen, læse dem op for ham og for den mand han vilde skaffe til oversættelsen, og samtidig kortelig fortælle dem romanens indhold – og efter det skulde jeg faa et bestemt ja eller nej.

Med noksaa godt mod gik jeg bort fra dette møde. Men et par dage
35 efter rejste forlæggeren bort og blev borte i 1½ maaned, og da han

kom tilbage var den unge forfatter han havde tænkt paa, ikke i Paris. Og til dato har forlæggeren ikke skaffet fat paa ham.

Under alt dette var jo mine penge forlængst brugt op, og jeg spiste som i gamle dage videre hos Lefranc paa kredit. Til jevnt arbejde
5 havde jeg i al denne tid ikke kunnet tage mig sammen, det eneste jeg havde faaet gjort var „En Anarkist“, som „Politiken“ tog. Usikkerheden og den evige venten havde gjort mig nervøs og urolig, ingen penge havde jeg jo heller at gaa ud med saa jeg kunde faa noen impressions af Paris, selv aviser havde jeg ikke raad til at læse – la
10 saison morte var det jo ogsaa. For at fordrive tiden havde jeg saa sat mig til at oversætte til fransk nogle smaating jeg tidligere har skrevet; nogle franskmænd fandt disse smaating vakre og raadede mig til at faa dem sat om paa virkelig fransk af en fransk forfatter – ingen tvivl om, mente de, at jeg da vilde kunne faa dem ind i „Figaro“ eller „Echo
15 de Paris“ og faa 30 centimes linjen. Men en mand som kunde sætte dem om til virkelig fransk var ikke til at opdrive, den affære gik altsaa i vasken, og mere og mere nervøs ved den evige venten paa forlæggeren som skulde afgjøre min skjæbne, aarkede jeg saa tilslut ingenting mere og blev siddende der, aldeles som for tre aar siden,
20 med hænderne i lommen og benene strakt udfra mig og bare ventede sløvt paa *hvad* der vilde komme først: en udvej eller en katastrofe?

Det blev katastrofen som kom først – to slag paa en og samme dag. Om morgenen da jeg gik ud erklærede konciergen at jeg ikke vilde kunne slippe ind paa min hybel igjen uden at betale – og da jeg lige
25 fra scenen med hende kom ned paa min knejpe for at faa frokost, underrettede værten mig om at jeg ikke kunde faa noget mere før det jeg skyldte var betalt.

Der stod jeg. Ikke en femfranc kunde jeg opdrive om jeg vilde staa paa hodet og raadvild vandrede jeg omkring i Paris's gader, forbandende den dag jeg var rejst herved – for nu kunde jeg jo ikke éngang
30 slippe hjem igjen. Endelig, mod aften, tog jeg mod til mig igjen –: gik først tilbage i knejpen og tilsnakkede mig hos værten endnu en sidste frist paa 8 dage, derefter hjem til conciergen hvor jeg endelig opnaaede det samme – og satte mig saa ned og skrev til min fattige
35 broder derhjemme, som jeg havde gjort dengangen for tre aar siden,

og forklarede ham situationen. Og otte dage efter kom saa – ogsaa som for tre aar siden – 140 francs og reddede mig foreløbig.

Men igrunden var jeg jo lige nær, snart vilde jo den samme situation indfinde sig igjen – og da havde jeg ikke mere broderen at henvende mig til. Fortvivlet satte jeg mig saa ned og vilde skrive noget – noget hvadsomhelst, ligegyldigt hvad! Men hjernen var tom, og jeg blev siddende der foran det hvide papir.

Saa var det at jeg ved at rode i mine gamle papirer fandt den stemning fra for tre aar siden, dengang jeg havde siddet akkurat ligedan i det som nu – og afsted sendte jeg den til „Politiken“ for ialfald at skaffe mig de skillinger *den* kunde være værd.

Nu har den altsaa ogsaa skaffet mig Deres brev.

De vil gerne hjælpe mig, siger De; selv har De ingen penge, men forhaabentlig kan De hos venner og bekendte derhjemme faa samlet nogle skillinger sammen der foreløbig kan bringe mig flot igjen – forudsat at *det* kan være mig en virkelig hjælp. – Kan det nytte at hjælpe mig, og isaafald paa hvad maade? spør De.

Jeg kan hjælpes paa *to* maader:

Enten ved at faa saa mange penge at jeg, naar jeg nu om nogle dage maa fremtvinge et afgjørende svar hos Savine, sandsynligvis et endeligt nej, kan komme bort herfra og rejse hjem igjen for at gjenoptage mit forsøg paa at faa bogen ud derhjemme. Lykkes det er jo ialfald min bog reddet. Selv blir jeg da dømt til 3 aars strafarbejde og er dermed færdig. Temmelig færdig er jeg jo allerede nu, og om jeg kanske engang kom ud igjen efterpaa de tre aar vil jeg jo være aldeles ubrugelig – intet vundet altsaa ved at forsøge paa at leve de tre aar over, selv om jeg virkelig aarkede det.

Eller ogsaa ved at skaffe mig en udvej til at faa min bog trykt her-nede. Første del af den udgjør et selvstændigt hele og kan udgives for sig. Trykningen vil her koste ca 1500 frcs. Da der alene i Kristiania er ligesaa sikkert 1000 som ét menneske, der for enhver pris vil eje denne bog som man nu derhjemme har ventet paa og talt saameget om i to aar, saa kan jeg ikke være i nogen tvivl om, at hvis bogen blir at faa i Paris London Lejpsig, Hamburg osv. ovs. alle de steder hvor der bor skandinaver og kommer skandinaviske rejsende – hvad der altsaa

maatte averteres paa bagsiden af titelbladet – saa vil i løbet af nogle maaneder et oplag paa 2000 Expl. være flydt ind i de skandinaviske lande, og regnskabet for denne affære vilde da forretningsmæssig stille sig saaledes:

5	2000 exempl à 5 frcs	10,000
	Trykning og papir	1500 frcs.
	Salgsomkostninger	3667 –
		5167
		Netto 4833 frcs.

10 Af denne netto paa næsten 5000 frcs vilde forlæggeren, om jeg havde nogen, tage halvparten, og jeg tilbyder selvfølgelig enhver der vil indskyde de nødvendige 1500 frcs i denne forretning det samme. – Ved hjælp af min egen halvpart vil jeg derefter kunne udgive bogens 2den del – og ved hjælp af det nye udbytte endelig ogsaa 3die del. Bagefter
15 vil jeg saa, uden vanskelighed, kunne faa bogen ud paa fransk ogsaa, al den stund jeg selv kan tilskyde trykningsomkostningerne. –

Ved det første alternativ hjælpes jeg altsaa til at faa min gjerning gjort og dø; ved det andet hjælpes jeg til at faa den gjort og kunne leve – hvis jeg endnu har nogen levedygtighed i mig.

20 Spørgsmaalet er altsaa dette:

Findes der blandt Deres forbindelser folk som De kan faa til at indskyde disse 1500 frcs? Man behøver ikke at frygte for at jeg i min fattigdom skal forgribe mig paa denne driftskapital, transaktionen kan jo foregaa gennem Librairie Nilson her, som i tilfælde nok vil
25 have bogen i kommission, men som ikke vil indlade sig paa forlag, da *det* ikke er deres forretning. Men rigtignok vilde det jo være det hensigtsmæssigste om der blev indskudt et par hundred francs mere saa jeg havde lidt at leve af medens udgivelsen stod paa.

Kan De, Holger Drachmann, gennem Deres forbindelser hjælpe
30 mig paa denne sidste maade saa gjør det i guds hellige navn! Men hvad De gjør, det gjør fort! For brister endnu engang alting hernede saa har jeg ingen ressourcer mere, og da kan der ikke være mange dage før det er slut, alene som jeg staar her i Paris.

De har rakt mig Deres haand og jeg har grebet den – magter De at drage mig op, eller maa De slippe mig igjen? – i ethvert fald tak for at De har tænkt paa mig med venlighed og sympathy; det er ikke mange som gjør det mere.

5 Deres ærbødige

Hans Jæger.

Rue Véron 44. Montmartre.

646. Fra *Hans Jæger*.

Paris 1/10 92.

10 Hr. Holger Drachmann!

De skrev og tilbød at hjælpe mig – jeg skrev tilbage og sagde Dem de maader hvorpaa det kunde ske. Siden har jeg ventet paa Deres svar under stigende angst. Stillingen er fortvivlet: forlæggeren lader ikke høre fra sig og er ikke til at træffe; aviserne hernede tager imod hvad
15 man skriver og lover at læse det men læser det ikke – alting slaar fejl. Blive her kan jeg ikke, komme hjem heller ikke. Kanske var det kun resultatet af et øjeblikks stemning at De tilbød mig Deres hjælp – i saa fald burde De skrevet og sagt mig det strax. Men skriv ialfald i guds
20 noget eller ikke – et falsk haab som man klamrer sig til, er mange gange værre end intet.

Deres ærbødige

Hans Jæger.

Rue Véron 44 Montmartre.

25 647. Til *Peter Nansen*.

D-Strasse 28. Striesen
Dresden

26/11 92

Kære P. N.

30 Jeg har ikke været rask – Influenza – en 14 Dages Tid; tog mig dog sammen og sendte et Digt over Hostrup til „Politiken“ (sammen med min nye Adresse).

Jeg takker for det tilsendte Honorar fra Casino. Apropos – Du glemte vist (som jeg bad Dig om) at sende et Par Billetter (eller 3) ud til min Kone og Børnene – Gl. Kongevej 164. De vil vist gerne se Kolumbus. Vil Du gøre mig den Tjeneste?

5 Trist med det daarlige Resultat af Indsamlingen til Hans Jæger. Han er nok ikke let at samle ind til – og nu har han naturligvis ventet sig i det mindste noget. Vil Du ikke sende ham et Par venlige Linjer i det mindste og sige ham, at der er gjort Forsøg – stakkels Djævel – jeg véd næsten ikke, hvad jeg skal skrive ham til, og nu er ved Flyt-
10 ningen hans Brev ovenikøbet blevet borte for mig, saa at jeg ikke har hans Adresse. Trist – trist; de Nordmænd er ogsaa nogle sære nogle – „syg Kærlighed“, aa Gud hjælpe os! Jeg synes, den „raske“ (den naturlige) Kærlighed kan afstedkomme tilstrækkeligt baade af Hoved-
15 *ham* til at interessere sig for Jægeren.

Hvornaar kommer mon „Unge Viser“?

Hvad angaar Rus-Brevene! Jeg gættede allerede for længe siden paa *Dig*. Og derfor gratulerede jeg. De interesserer mig levende. Adam Homo redivivus in Prosa! Du har gjort et Greb, et Fund. Men
20 Du bør ikke snuppe af. Lad det blive en *Bog* – en rigtig *stor* Bog – et Værk dennegang – noget, hvoraf en hel Generation kan se sig i Spejl. Hører Du! – slaa Slaget helt ud – bliv *Digteren* – ham, som engang imellem maa skrive en stor Bog! (ganske bortset fra Kvaliteten!)

Vær elskværdig – send Billetterne ud til min Familie – de lever
25 lidt ensomt denne Vinter.

Her er koldt – kedeligt men billigt – Ro til at arbejde. Den for-
dømte Influenza har foreløbig bremset mig. „Snefrid“ (i Berlin) blev god Poesi. Nu begynder jeg at skrive nogle „Breve fra Berlin“ til
Politiken.

30 Saa hører jeg snart lidt fra Dig? Hilsen

Din heng.

Holger Drachmann.

648. Til *Jacob Hegel*.

Adr: Dr. Zschalig
Sedanstrasse 3.
Dresden.
3 Decb. 92.

5

Kære Jakob Hegel.

Jeg har i de sidste Uger ventet paa, at mit alter ego „Svend Trøst“ skulde lade høre fra sig hos Schubothe. Jeg vilde da have sendt Dig Bogen – Unge Viser – og haabet, at Du vilde finde Fornøjelse ved at læse den, uanset at den forsaavidt er gaaet dit Hus forbi.

Nu venter og venter jeg stadig, men den kommer ikke; det vil da formodenlig gaa den, som „Gamle Guder og nye“ – den vil blive slugt af den store Jule-Dynge, knust af Ibsen, lagt tilside af Journalisterne – og aflagret, som al min anden Lyrik, paa et Loft.

Som Straf, fordi jeg ikke efter Reglementet lod den udkomme hos Gyldendahl! Nej, kære Ven, saadan maa Du netop ikke se det. *Du* har jo tilstrækkelig Lyrik af mig paa Lager – og jeg vilde med Flid dennegang ikke udgive nogen Digtsamling under mit eget Navn. Ganske uden Navn vilde jeg heller ikke være – saa valgte jeg mit gamle Pseudonym, og dermed var ogsaa Valg af Forlægger givet.

Bogen har sin særegne Skæbne. Den er et Kolera-Barn – og den kom til Verden, da jeg i Eftersommeren stod ganske raadvild, uden Penge, uden Kunder, ofte under Følelsen af, at jeg ikke vilde opleve den næste Uge. Den bærer ogsaa Spor deraf – baade i Godt og Ondt – og den vil, højst sandsynligt, faa en ublid Medfart derhjemme i vor politiske og kirkelige Reaktions-tid.

Jeg siger Dig dette rentud – uden med Flid at nedsætte den lille Bog og uden at undskylde dens Fremkomst. Jeg havde intet Valg – jeg handlede hurtigt og under saa „extraordinære“ Forhold, som *Du*, med hele din betryggede Stilling i Verden, næppe nogensinde vil kunne danne Dig en Forestilling om, endsige komme til at leve under.

Hertil gratulerer jeg Dig! thi jeg har virkelig i dette sidste Aar faaet at føle, at det kan være svært nok til sine Tider at klare alle Skær, baade indre og ydre. Men jeg har vundet i Friskhed og paa en Maade i Tillid til Livet – jeg har følt, at der er bærende Magter, som

35

ikke slipper den, der endnu har en Del paa Hjærte at sige sine ærede Samtidige.

Og det har jeg – heldigvis.

Jeg har – efter Samraad med William Bloch i Sommer – helt gen-
 5 nemarbejdet og tildels omarbejdet „Gøglere“ – et langsommere og
 sværere Arbejde, end jeg havde formodet. Jeg er da heller ikke færdig
 med det endnu. Og jeg har – efter Sædvane – taget fat paa et Arbejde
 ved Siden af (i Vers) et kækt og friskt Drama, „Robert Burns“, som
 jeg paabegyndte ifjor i Skotland.

10 Jeg vil blot tillige vide, at jeg – eller om jeg – i Dig har en Ven,
 som ikke vil unddrage mig sin Støtte, naar jeg behøver den for mit
 Arbejde. Der er dog ikke saa ret mange derhjemme, hvem det er
 værd at offere noget paa – med Udsigt til at det kan „komme igen ad
 Aare“.

15 Og saa er der jo „Øen i Sydhavet“ ved Dagmartheatret – med de
 gode Vers og de herlige Sange. Burde vi dog ikke sende Bud efter
 Manuskriptet og lade Stykket trykke, saa at det kunde ligge færdigt
 ved Opførelsen – formodenlig efter Nytaar. Og hvad om Du sendte
 mig 300 Reichsmark hertil. Vil Du? Jeg bor foreløbig her i Dresden
 20 (lidt udenfor) og arbejder sammen med den lille Dr. Zschalig, der
 beder mig hilse Dig meget. Jeg har en velgørende Ro til at arbejde –
 bliver her sandsynligvis til efter Nytaar – og tager da tilbage til Ham-
 burg, hvor mine Billeder staar og venter paa mig; og derpaa sætter
 jeg Kursen hjemefter, saasnt det bliver lidt mildt – gid det var!

25 Har Du ikke lidt Jule-Literatur at sende mig? Schandorphs Bog
 f. Ex – og andet. Tak paa Forhaand. Med de bedste Hilsner til din
 Familie

Din hengivne

Holger Drachmann.

30 Læs det lille 2 Akts Melodrama „Snefrid“ i Journalistforeningens
 Kalender. Det er god Poesi! hm!

649. Til *Jacob Hegel*.

D.-Strasse 28 Striesen Dresden
8/2 93

Kære Jakob Hegel.

5 Jeg sendte igaar til Dig de to første Akter af „Bonifacius-Skæret“,
men Tiden for Postens Afgang var saa langt fremrykket, at jeg kun
fik lagt et Par Ord indeni, hvori jeg bad Dig omgaaende sende mig
500 Reichsmark, da jeg saasnart som muligt vil bryde op herfra og
over Berlin tage tilbage til Hamborg, hvor jeg agter at male et Vinter-
10 billed fra Elben til vor Foraarsudstilling.

Jeg er ifærd med Gennemsynet og Renskrivningen af tredje (sidste)
Akt af dette ret mærkelige Melodrama. Jeg haaber, at det i Friskhed
ikke skal staa tilbage for „Ved Bosporus“ – og at dets Liv paa Scenen
maa blive af længere Varighed end denne lille østerlandske „Perle“.

15 Trykt som „Ved Bosporus“ vil dette sidste Drama rimeligvis blive
150 Sider; og jeg beder Dig sætte fuld Kraft paa, saa at jeg saasnart
som muligt kan faa det som *trykt* Manuskript indleveret til det kgl.
Theater – hvor det muligvis endnu i denne Sæson vil kunne opføres!

Hvis ikke, agter jeg at udgive det nu til Foraaret. Det vil blive af
20 stor og stemningsfuld Slutnings-Effekt. Og Ouverturen er jo ogsaa
god nok! Jeg befinder mig paa mit oprindelige Element – og jeg har
ikke sparet paa Farverne.

Véd man iøvrigt noget om Forholdene i Fremtiden ved det kgl.
Theater? Véd *Du* noget?

25 „Gøglere“ kørte jeg mig fast i – og spildte derved en Maanedstid
eller to. Men nu, da jeg fik Luft igennem „Bonifacius“, har jeg ud-
arbejdet mig en ny Plan for Gøglerne – alle gode Gange tre; og nu
skal det nok blive godt.

Jeg vilde gerne læse Schandorfs sidste Bog „*Poet og Junker*“. Og
30 dernæst vilde jeg gerne bede Dig om at sende „*Strandby Folk*“ og
„*Vildt og Tæmnet*“ til Dr. H. Zschalig, Sedanstrasse 3, Dresden.

Skal vi da ikke udgive „Øen i Sydhavet“ i Trykken? Jeg har ikke
Manuskriptet; det ligger ved Dagmartheatret – burde naturligvis
være spillet paa det Kgl – men – naa – enfin!

35 Det vigtigste er, at *jeg* ikke bliver træt af at vente. Saa gaar vel

nok den gl. Kammerherre engang Kødets Gang. Og en Forandring er altid en Forandring – især hvis Erik Bøgh fulgte med.

Modtag de venligste Hilsner for Dig og Din Familie.

Din hengivne

5

Holger Drachmann.

650. Til *Karl Gjellerup*.

Holstenplatz 3. IV Etg.

Hamburg

20/3 93.

10 Kære Ven.

Jeg bringer Dig min Lykønskning i Anledning af „Wuthorn“. Du trængte til dette – som H. P. Holst saa smukt skriver –

„Bifaldets Raab fra det mægtige Amfiteater“

uden hvilket man dog i Længden føler sig saa underlig henvist paa
15 sig selv.

Endnu kan man dog have en Smule Glæde af sig selv, naar man føler Glæde paa en Andens Vegne. Dennygang var det mig, som vippede iverjret, medens din Vægtskaal sank – forhaabenlig dog nogenlunde dybt ned i den ædle Dromedarius' Riis-Kasse. Professoren være lovet!

20 Men næste Gang bør Du dog helst vinde Slaget paa Kongens Nytorv.

Jeg sidder og glæder mig ved at læse „Wuthorn“ – Du kan selv sige Dig hvorfor. Vore Skæbner har – iøvrigt saa forskellige – visse Baner fælles, og det frisker at se Sporene trukne op med en fast og sikker Haand. Igrunden undgik jeg Dig i Dresden – men det var af
25 en Slags Hensynsfuldhed mod Dig og Fru Eugenia. Jeg følte, at hvis jeg virkelig slog mig ned hos Jer en hyggelig Aften, saa vilde jeg vanskeligt kunne undgaa at belemre Jer med mine egne Bekymringer og min egen Roman – I, som forsaavidt har bragt jeres Roman i Havn – og man skal ikke belaste et Venkab med mere Vægt, end man
30 maaske selv taaler at bære.

Det kan være, at jeg havde Uret – men, som sagt, Hensigten var god.

Jeg beklager maaske, at Du paa en Maade gjorde Gengæld og ikke aflagde et Besøg derhjemme paa G. Kongevej. Det vilde vel ikke have

været ganske let for Dig at tale med Emmy – lettere for hende at tale med Dig. Havde jeg truffet Dig lige før din Afrejse, saa havde jeg dog givet Dig Hilsner med. Men nu er det i hvert Fald bagefter – og dermed Kapitlet sluttet.

5 Ja, min kære Ven, det var en lykkelig og stille Tid for mig i Dresden – ganske bortset fra Dresden selv, som jeg ikke bryder mig stort om. Den er mig – undskyld – for „fersk“. Og jeg havde min lille literære Plageaand, som just heller ikke er salt.

Her i Hamborg lever jeg atter ensom – i hvert Fald for en Tid. Jeg
10 har længe ikke været rask, og derfor trykker Ensomheden mig. Naar man ikke kan arbejde, og er ganske eller dog væsenligst uden opmuntrende Omgang, saa bliver Tiden lang. Schweigen wir lieber! *Du* har i hvert Fald nogle Aar for Dig, inden Du naa’r frem til den kritiske Alders uafviselige Følgesvende – Trætheden, det tunge Hoved, den
15 svigtende Energi. Glæd Dig saa længe, arbejd flittig i Herrens Vin-
gaard – og tag ikke slet saa mange Druer til Dig, som maaske din store lyriske Ven og Medkæmper har gjort. Uden at jeg derfor i mindste Maade vil laste Druen. Nej, det er det ustandselige *Arbejde* –
20 Brødet ved Siden af Vinen – som nedbryder en dansk Forfatter-
constitution. Ja, derom er vi to nok enige!

Naa, tilbage til Wuthhorn. Dit Held har glædet mig og forfrisket mig – som selve Værket bærer Friskhed og Mandsmod i sig. Bliv ved – bliv ikke for tidlig træt! Jo dummere og fladere de bliver derhjemme – jo strammere maa vi holde os. Nu skal jeg forsøge, om Foraaret –
25 naar det endelig kommer – skulde kunne smide en lille Ferie af sig – tilfjælds eller tilsøs. Thi jeg *maa* se at faa Kræfter igen. Jeg har endnu Adskilligt paa Hjærte . . . og dette Hjærte er varmt, som det er rent og nobelt. Det kan jeg sige Dig og din Eugenia.

Vil Du sluttelig gøre mig en lille Tjeneste. Jeg tog, ved min Afrejse
30 fra Dresden, denne lille indlagte Seddel – N° 34967 – hos Hr. Tre-
scher, Moritzstrasse 18. Et Indfald – vil Du forhøre Dig om, hvorvidt det skulde have haft noget Udfald.

Og vil Du og begge dine *Damer* være hjærteligst hilset af

Din hengivne

Holger Drachmann.

651. Til *Peter Nansen*.

Adr: Das dänische General-Consulat
Hamburg
26/4 93

5 Kære P. N.

Det er altid svært at skulle skrive til sine Venner, naar man trænger til dem. Men man kan tøve saa længe, at de glemmer En eller føler sig saaret. Nuvel, jeg har været syg i længere Tid – gaaet meget igen-
nem med de fordømte Nerver i Hovedet (et Hoved, som jeg jo heller
10 ikke har skaanet) og nu fra Beg. af næste Maaned sender min Læge her mig paa Landet (ud ved Østersøen) for at jeg skal hvile en Maa-
nedstid eller helst to inden jeg overhovedet maa arbejde igen.

Og derfor har Du ikke faaet Brev saa længe; ingen har i det hele faaet Brev.

15 Dette bliver ogsaa kort – jeg taaler ikke meget endnu.

Vi er jo Mandfolk; vi taler ikke om vore Genvordigheder. Saa er vi Forfattere. Lad mig takke Dig for de mange Gange, hvor „Julie“ udi min egen Nedslaaethed har glædet mig med sin Kærligheds Højsang. Jeg er saa svag, at jeg ikke engang taaler hendes sidste Smærte og
20 Skuffelse – men den er saa rørende, saa ægte fortalt. Naar jeg igen bliver rask, vil jeg kunne nyde den helt. Altsaa, Tak! Jeg misunder Dig at kunne skrive saaledes Hjærternes Historie – jeg som selv er stoppet op i mine mange Arbejder. Der eksisterer dog intet andet end Kærlighed – og at skrive om den. Jeg har Lov at tale lidt med derom.
25 Og da Du er den Eneste derhjemme, hvem jeg i det hele taler til om mine Anliggender, saa vil jeg en passant sige Dig, at jeg for hvert Aar kommer til at holde mere og mere af „Edith“ – der nu, da jeg selv intet kan udrette, flakker omkring i Tyskland og synger for os begge – altid oplivende og opmuntrende mig, aldrig tabende Modet eller
30 Ho’det (et udmærket „godt“ et). Republikaner og Socialdemokrat og først og fremmest „ewig weiblich“.

Jeg vil bede Dig – hvis noget menneskeligt engang skulde tilstøde mig – at sætte hende et pietetsfuldt Minde i Literaturen. Jeg tror, at vi bliver et moderne romantisk „Par“, som alle unge, frihedselskende,
35 Sjæle, Mænd og Kvinder, kan indfatte i deres Katekismus.

Undskyld Digressionen. Maaske er det dog paa rette Sted at sige Dig dette – Du, som er mig saa sympathisk.

Og nu maa jeg se at blive rask igen og komme til at arbejde. Men Du maa hjælpe lidt paa mine Sager – Du og Hørup. Jeg maa føle, at jeg har nogle Venner derhjemme, som vil anstrenge sig lidt for at bringe mig paa Gled igen. (Jeg er bange for, at Henrik Cavling, som traf mig her, har taget lidt vel „amerikansk“ paa sin Mission).

Det gælder fornemlig om, at det ikke kommer til Publikums Kendskab, at jeg er u-arbejdsdygtig – saa skal dette fortolkes og kommenteres. Kan „Politiken“ ikke gribe ind med et Forskud? Jeg har fra i Vinter et udmærket Bidrag liggende „Brevet om Meissen“ (samme valeur, og dobbelt saa stort som Kolerabrevet). Dernæst paabegyndte Udkast til „I Gendøbernes By“ (nu for nyligt fra Münster) dernæst det halve af et stemningsfuldt Brev fra „Øerne i Nordsøen“ osv. osv. – allesammen skulde de samles under en Fælles-Titel (som jeg her ikke vil meddele) – og alle kun ventende paa at jeg skal blive rask – jeg, som aldrig har været doven. „Brevet om Meissen“ kan jeg sende Jer saasnart jeg faar sat det sidste Punktum – (til Bevis, at jeg ikke farer med løs Tale). Men I maa give saa højt Honorar, som muligt – og, som sagt, Forskud paa Rækken.

Nu kan jeg ikke mere for idag. Tal med Hørup – hils ham hjærteligst – jeg trykker Din Haand.

Din hengivne

Holger Drachmann.

25 652. Til *Jacob Hegel*.

Station Waldhusen. pr. Lübeck.
23 Maj 93

Kære Jakob Hegel.

Jeg vilde allerede for nogen Tid siden have skrevet Dig til – men sendte Dig en Hilsen med den livsglade unge Komponist Alfred Tofft, der er meget opsat paa at binde an med Musikken til Bonifacius-Skæret. Af ham vil Du have hørt, at det har været sløjt med mig i dette Foraar – at jeg er kommen under en dygtig Nervalæges

Behandling – og at det vil vare nogen Tid inden jeg kan tage fat igen dér hvor jeg maatte slippe mine forskellige Arbejder baade som Maler og Forfatter.

Jeg skal fatte mig i Korthed, dels fordi man i det hele taget ikke skal plage sine Venner med Lidelseshistorier, dels fordi jeg ikke endnu evner at skrive et længere Brev. Men vil Du sige til min kære Veninde Julie, at jeg ret ofte i disse Maaneder har sendt mine Tanker til hendes lange Sygeleje – jeg, som har *skullet* gaa ude og være oppe under alt det Djævelskab, som man kalder Nervesmærter.

10 Nuvel, og saa taler vi ikke mere om Sygdom, men om hvorledes jeg skal blive rask og arbejdsdygtig.

Vil Du vise Dig som en god Ven og yde mig Hjælp til at komme over denne tvungne Hvile- og Uvirksomhedstid? Min Læge har nemlig bestemt fordret at jeg endnu en 6–7 Uger skulde afholde mig fra aandeligt Arbejde, og dernæst langsomt tage fat paa at male og paa mindre anspændende Sysselsættelse – for saa at ende med en Badekur, men ikke Saltvandsbade. Et og andet Forsøg paa at bryde denne Karantaine har vist mig, at han havde Ret. Jeg *maa* hvile. Vil Du yde mig Midlerne? 500 Kroner nu – og 500 senere hen paa Sommeren, 20 forudsat at jeg til den Tid ikke selv kan skaffe mig Indtægter ved Pensel eller Pen. At jeg intet hellere ønsker, det behøver jeg vel ikke at sige; thi flittig er jeg af Naturen og Ideer og Virksomhedstrang har jeg nok af.

Ser Du, kære Jakob Hegel, jeg var – dengang da jeg skrev „Brevet fra Meissen“ – ifærd med at ville holde en Udstilling i Berlin. Jeg har fire Malerier staaende i Hamborg; det ene er færdigt – frisk Kuling under Helgoland. Det er til din Tjeneste, hvis Du vil have det. Saa ligger der to forskellige Udgaver af „Gøglere“, som skulde samles til en sidste dramatisk Støbning – nogle Ugers Arbejde. Jeg 30 har da baade Bonifacius-Skæret og „Gøglere“ at byde paa til næste Sæson. Og endelig har jeg min Plan fra ifjor i Hamborg (paa Stadsarkivet dér og i Lübeck) – en historisk Roman „Fra Lybækkernes Tid“ – hvis Stof, med alle disse voldsomme Begivenheder, Søkrige etc, ligger særlig for mine Evner og som jeg forøvrigt venter at skulle 35 kunne kaste et Folkeskuespil af sig, romantisk-historisk, som vel næppe

nogen anden derhjemme bedre vil kunne magte end jeg – bare jeg bliver rask og kan faa Dampen op igen. Min Læge siger: „Deres Konstitution er stærk og sund; det gælder blot, at de overanstrengte Nerver faar den tilstrækkelige Tid og Pleje til at kunne virke normalt igen“.

Nuvel, kære Jakob Hegel, hjælp mig til at kunne blive rask igen – for at jeg atter kan gaa paa med Dampen oppe. Jeg duer ikke til at være syg. Dette er en Bøn til Dig baade som Ven og Forretningsmand. Nu kan jeg ikke skrive mere; men dette vil vel ogsaa omtrent have sat Dig ind i Sagen. Hils Julie hjærteligst, saavel som din øvrige Familie. Jeg lever foreløbig her i landlig Varme og Stilhed og venter at høre et Par Ord fra Dig.

Din hengivne

Holger Drachmann.

15 653. Til *Peter Nansen*.

Station Waldhusen bei *Lübeck*
29 Maj 93

Kære Ven.

Det gaar langsomt frem – men dog frem; jeg kan hveranden Dag arbejde lidt, og haaber om en Ugestid at faa sendt mit næste Brev til „Politiken“. Hvad syntes Du om „Meissen“? Maaske havde Du ventet Dig noget mere (bedre)? Jeg længes unægteligt efter at kunne føle mine Kræfter igen – men jeg maa være taalmodig og endda glad over at det gaar som det gaar.

25 [. . .]

Jeg ser, at de Unge nu saa smaat begynder at lufte deres Vers i „Politiken“. Stuckenberg igaar var ikke saa ilde – Claussen idag heller ikke ueffen. Det er nok bedst, at jeg snart begynder at plante Fanen op og blive „Fører“ for de Unge . . . jeg fornemmer allerede en vis Kløe i Fingrene. F. Ex. havde jeg Lyst til at skrive en god 5te Juni-Sang. Det vilde være et godt Bevis paa Leve-Dygtighed. Naar man længe har været syg, faar man en Følelse af at være glemmt.

Hvad agter de Radikale – eller den liberale Vælgerforening at

gøre Grundlovsdagen? Taler Du maaske med Gustav Philipsen? Bare jeg var rigtig rask, saa skulde jeg give et Brøl fra mig . . . jeg tror, jeg vil forsøge det alligevel. Blot jeg havde nogle Penge – og friske Nerver igen!

5 Naa, det kommer vel altsammen, lidt efter lidt. Der ulmer en Krigslyst og en Desperation i mig – længe opdæmmet. Jeg *vil* være ung endnu engang – jeg har Sujetter nok . . . Skriv lidt til mig om Dig selv og dine Planer! Bliver Du hjemme foreløbig? Jeg havde svær Lyst til at tale med Dig saasnt jeg er bleven saa meget bedre, at jeg
10 i hvert Fald kunde gøre en Afstikker incognito op i de danske Fjænder.

Skriv lidt – glem mig ikke – og vær hjærtelig hilset.

Din hengivne Ven

Holger Drachmann.

15 654. Til *Jacob Hegel*.

Station Waldhusen bei *Lübeck*
31 Maj 93.

Kære Jakob Hegel.

Jeg formoder at et Brev, jeg sendte Dig herfra for en 8 Dage siden,
20 ikke er kommet Dig i Hænde – da jeg ikke haaber, at Du ved Sygdom eller slige alvorlige Sager er bleven forhindret i at svare mig. Jeg har selv haft tilstrækkeligt af Sygdom; det er ikke morsomt – og heller ikke er det et interessant Emne at skrive om.

Mit Brev – hvis Du har faaet det – har maaske ikke forekommet
25 Dig oplysende nok; eller har Du muligvis savnet Varme i Tønden? Jeg vil da blot sige Dig, at jeg er en daarlig Brevskriver endnu – Reconvalescent som jeg er – og at Du maa tage til Takke med korte Linjer og med Antydninger. Jeg kunde iøvrigt have skrevet langt mere indtrængende, ja inderligt, thi jeg har sandelig været nedslaaet nok –
30 men jeg frygtede for at vise mig altfor ringe; og saa skrev jeg, som jeg skrev. Det skulde gøre mig meget ondt, om Du havde misforstaaet mig – endnu mere ondt, om Du virkelig ikke vilde yde mig din Hjælp.

Dette kan jeg nu ikke tro. Jeg føler atter Kræfterne saa smaat begynde at røre sig i mig, og jeg véd, at Du baade som gammel Ven og

som Forretningsmand ikke vil undlade at støtte mig, saa at jeg kan tage fat igen.

Jeg skal i Korthed sige Dig, hvad jeg kan byde til Gengæld. Jeg lover Dig til Efteraaret en udmærket smuk Bog, Prosa og Vers, „Amor vagabundus“ (men dette, og navnlig Titlen, bliver foreløbig en Hemmelighed mellem os to).

Dernæst har jeg lagt Planen til en historisk Roman – en i god Forstand Ingeman'sk Roman, der baade kan læses af Ungdommen og af de modnere Folk. En historisk-romantisk Skildring af den Tid, hvor Danmark og Hansestæderne, hver for sig, udfoldede den største Energi og hensynsløseste Kraft i Spørgsmaalet om Herredømmet over Østersøen. Hvis nogen derhjemme kan skrive *den* Bog, saa er det mig; og jeg venter yderligere, at den skal kaste et Folkeskuespil af sig – thi Emnet er broget, righoldigt og dramatisk effektivt nok.

Saa er der desuden „Gøglere“ – og endelig mine Malerier, hvoraf nogle er færdige, andre skulle blive det. Muligvis faar Du selv Lyst til et af disse Billeder, naar jeg kommer hjem og viser Dig dem. Alt har hvilet under min Sygdom; nu begynder jeg med Utaalmodighed at imødesee Tidspunktet, hvor jeg igen kan tage fat. Vis Dig nu som en god Ven, send mig foreløbig 300 Reichsmark omgaaende hertil. Om de øvrige Enkeltheder skal jeg oplyse Dig, naar jeg kommer hjem paa et Besøg. Jeg længes efter at se Familien paa Skovgaard og tale med Jer alle – thi jeg er vel velkommen dér?

Hjærtelige Hilsner

25

Din hengivne

Holger Drachmann.

655. Til *Jakob Knudsen*.

Adr. Das dänische Consulat
Neueburg 6. Hamburg.

30

11 Juni 93

Kære Hr. Pastor Knudsen.

Lad mig springe lige in medias res.

Jeg har næppe nok takket Dem for den Beredvillighed, hvormed De ifjor kom mig til Undsætning i Don Juan-Uendeligheden.

656. Til *Jakob Knudsen*.

Gjerrild Kro pr. Grenaa
31 Juli 93

Kære Hr. Pastor Jakob Knudsen.

5 Deres venlige Svar paa mit Brev fra Waldhusen – hvor jeg dengang opholdt mig – er med adskillige Poststempler (henholdsvis Lübeck, Hamburg og København) omsider naaet herop til denne afsides Krog, hvor jeg – efter et Par Ugers Ophold i Købhv – søger at „lægge mit Sind i Blød i en Ballie Lethe Vand“, som De meget
10 morsomt anbefaler i Deres Brev.

Maa jeg i al Korthed takke Dem for Deres Beredvillighed til at hjælpe paa saavel Don Juan som de hungrige Subskribenter – i al Korthed, fordi jeg endnu stadig er en maadelig Brevskriver, men ogsaa fordi jeg frygter for, at hvis jeg ikke nu i en Fart sender Dem
15 disse Linjer til Svar, saa fortryder De vel Deres saa elskværdigt givne Tilsagn – hvilket jo allerede er en Maaned gammelt.

Altsaa: Tak for den gode Assistance, De stiller mig i Udsigt. Jeg haabede jo nok, at jeg ikke havde henvendt mig til den urette Mand – men det er altid rart at faa det bekræftet.

20 Jeg har *intet* oversat af 11te Sang – og i det hele taget intet nærværdigt foretaget mig literært siden i Foraaret. Nu haaber jeg paa Efteraaret – og forøvrigt skal jeg en Dag tage mig for at svare Dem mere indgaaende paa Deres Brev. Kommer der ikke noget fra *Dem* i Literaturen? De vil dog vel ikke blive staaende ved den saa smukke
25 og kække Begyndelse! Vi trænger haardt til *sund* og mandig Digtning herhjemme. Men mere herom, naar jeg har været her ved Stranden endnu en Maanedstid og faaet Nerverne lidt under Kommando.

Endnu engang min bedste Tak og mine bedste Hilsner

Deres hengivne

30

Holger Drachmann.

657. Fra M. Galschiøt.

Strandhuset Helsingør
6 Sept. 93.

Kære Drachmann

5 Tak for Tilsagnet om et 3die Melodrama til „Journalistkalenderen“;
for saa vidt det lykkes dig at faa det gjort – jeg vil som sagt være
meget glad derfor, og Honorarspørgsmaalet bliver vi jo nok enige om.
Derimod er jeg meget ked over, at du er vred paa „Tilskueren“ i An-
ledning af Vilh. Møllers Anmeldelse af „Øen i Sydhavet“. Jeg husker
10 nok, at den var noget skrap i sine Udtryk, men det gjaldt mere –
syntes det mig – Udførelsen end selv Skuespillet. Men selv om saa var,
synes det mig noget ubilligt, at det skal gaa ud over Tidsskriftet – det
vil jo ellers let føre til, at alle kritiske Artikler maa udelades; ti i Dag
bliver du krænket af en Udtalelse i en saadan, og i Morgen bliver en
15 anden det, og inden jeg ved et Ord deraf, vil slet ingen Forfattere af
dem, der er noget ved, skrive i Tidsskriftet. Selvfølgelig er der Græn-
ser for, hvad en Forfatter bør taale af Kritik, men at Vilh. Møllers
skulde være den mindste Smule *ondartet* overfor dig, det synes jeg
dog er ganske utænkeligt; jeg har ikke haft Fornemmelsen deraf, for
20 saa havde jeg anvendt mit Veto overfor ham, og han har jo vistnok
heller ikke haft det, for saa havde han vel ikke kort efter tilskrevet
dig venskabeligt. Og ved du hvad – skulde nogen være hævet over at
tage Hensyn til den Slags Sager og Angreb, saa er det da virkelig dig.
Din uomtvistelige Position som vor største lyriske Digter og vor stør-
25 ste nulevende Digter overhovedet kan da virkelig ikke anfægtes af, at
en Kritiker siger, at det eller det af dig er mindre heldigt, selv om han
siger det paa en mindre hensynsfuld Maade. Lang ham en ud til Gen-
gæld ved Lejlighed, hvis det kan tilfredsstille din Trang til Lige for
Lige, hvis Venskab skal holdes – men spild ikke flere Tanker paa det,
30 end det er værd, og lad det navnlig ikke gaa ud over det stakkels
Tidsskrift, der i et Tilfælde som dette er et ret viljeløst Organ, og hvis
Ansvar, synes det mig, tilmed dækkes af, at Angrebet er en *navngiven*
Forfatters og ikke Redaktionens i egentligste Forstand. En Ting er
sikker: at havde jeg tænkt mig – og det gælder sikkert ogsaa Vilh.
35 Møller – at Anmeldelsen vilde tilføje dig mindste Smule Ondt, eller

at du under daværende Forhold vilde tage dig den særlig nær, saa var den ikke bleven trykt. Hvis du kendte, hvad jeg følte for dig, da jeg en Dag for et Par Aar siden var hos dig inde paa Gml. Kongevej og fandt dig ulykkelig og forpint, vilde du ikke tro, at jeg nogen Sinde
 5 *bevidst* vilde bidrage til, at du maltrakteredes. Derfor glem din Rangkune mod „Tilskueren“ – jeg er overbevist om, at du og jeg er de eneste Mennesker, der husker mere, at den har tilføjet dig nogen Krænkelser.

Din hengivne

10

M. Galschiøt.

658. Fra Jakob Knudsen.

Mellerup den 7/9 93

Kjære Hr. Drachmann!

Naar man har talt *noget* med Dem, saa ønsker man, at man havde
 15 faaet talt *meget* med Dem. De er – salvo titulo for Resten – saamenkelig og saadan en rar Mand at snakke med. – Ligeledes var jeg kjed af, at jeg ikke kunde byde Dem hjem til mig i Besøg – ikke fordi jeg mente at kunne gjøre mig videre Haab om, at De vilde efterkomme min Indbydelse – men alligevel. – – Det kunde jeg imidlertid
 20 ikke godt – ja, paa Grund af visse Begivenheder i mit eget Liv og visse Folks Stilling til mig i den Anledning. – Men jeg haaber, jeg træffer Dem en anden Gang. De lovede at sende mig Deres „Bonifacius“, *selv* at sende mig den, – „hvis De da ikke glemte det“; – men det vilde jeg rigtignok grumme nødig, De skulde glemme. – Saa
 25 husker De det vel nok.

Jeg sender Dem her nogle Foredrag, som jeg har udgivet. Hvis det er rent Hebraisk for Dem, kan De jo lade dem ligge. Jeg vilde antage, De bedst kunde læse Foredraget No 3 med Fornøjelse.

Hoslagt følger 11te Sang af Don Juan.

30

Deres ærbødigst hengivne

Jakob Knudsen.

Med Hensyn til Fortsættelse af Oversættelsen – *da vil jeg ikke love det mindste*; men det var jo muligt, at jeg kunde faa Tid at sende

Dem ved Lejlighed nogle Stanzer – og det vilde da blive af 13de Sang, som De derfor maaske vilde lade forblive uoversat for det første.

J. K.

659. Til Peter Nansen.

6

Eichenstrasse 87.
Eimsbüttel.
Hamborg.
11 Novb 93.

Kære Ven.

10 Det er længe siden – ja – og jeg har ikke takket Dig for Frøken Julie, Bogen med den klare, beherskede Stil (hedder det ikke saadan i Anmældersproget?) og den latente Varme! Tak for den sidste især – og kom snart med mere, Du ædle Løber og Springer – thi „Taarnet“, ja oprigtigt talt, hvis *det* er Ungdom, saa er *jeg* ikke ung – og Du heller
15 ikke.

Men hvorfor skulde de unge Mennesker ikke have deres Kastel at tumle sig udi? Navnlige da „Politiken“ har lukket Laagen.

Apropos „Politiken“, jeg skriver paa et Par Artikler fra Fanø, hvor jeg tilbragte en styrkende Oktober. Men det gaar langsomt – stadig
20 Kamp mellem Hovedpine og Oplagthed. Dog, jeg skal ikke klage; jeg *kan* nu arbejde indtil 2 Timer om Dagen, og det er straks noget. Den Uforsigtighed i Sommer med at komme hjem for tidligt – den hævnede sig grumme haardt til nu langt ud paa Efteraaret. Og alt i alt, kære Ven, hvis Edith ikke havde været, saa kan Du trøstigt lide
25 paa, at det var gaaet galt. At „Folket“ har fostret en saadan mærkbar Forening af Takt, Opofrelse og Intelligens – det skal jeg til min sidste Time slaa et Slag for Folket for. Naar det kniber aller haardest, holder hun Modet oppe i mig – lige indtil at støtte mig ved sine smaa, beskedne Gager. Heldigt, at jeg nu begynder at kunne arbejde igen.
30 Mit fremskuende Fædreland begik en Genistreg ved at jage os to væk – thi man drev os væk som Pariaer – *det* skal der engang bødes for. Med Kobberkløer skal jeg kradse vort ædle Borgerskab dybe Flænger til Tak for Svie og Smærte – foreløbig hævner jeg mig „ridderligt“ ved at have gjort „Gøglere“ færdig. Gaa til Fred. Bagge (Frederiks-

holms Kanal 4) og læs det dér i Korr. Under utallige Afbrydelser, stadig Sygelighed og Mismod har jeg arbejdet paa det i tre Aar. Men det har ogsaa faaet en „Modenhed“ – som skal kendes. Sygelighed ses ikke deri – men vel nok Smærterne. Saa snart ske kan, sender jeg
 5 det ind til Det Kgl – om man vil spille det. Men man skal. Foreløbig udgiver jeg „Bonifacius-Skæret“, som er mere lyrisk (fra sidste Vinter) og som man forlanger nogle Ændringer ved – hvormed jeg endnu ikke har taget Bestemmelse. Jeg savner Tid og Kræfter til at klamres med dem deroppe i Thalias Naades-Sekretariat, og jeg gider ikke rette i
 10 gamle Sager.

Lad dem bide paa „Gøglere“.

Jeg har længe villet skrive til Dig – selvforstaaeligt – men jeg fører denne standende Strid med mine fordømte Nerver, og der bliver intet tilovers til Breve. Nu faar Du hele Ramsen paa engang. Fanø-Maa-
 15 neden styrkede mig – og jeg klemtes haardt af Galschiøt for et Melodrama til Journalistkalenderen. Det blev færdigt forleden – og godt. Lad ham give Dig det at se i Korr. Og overbevis Dig om, at den gamle Fribytter, trods Alt, igen kan stikke i Søen.

Aa, havde jeg *din* Arbejdsdygtighed og dine Aar nu . . . men jeg
 20 faar bruge, hvad jeg har. Et Forslag! Naar Du har overbevist Dig om at der er det rette *melodramatiske Slag* i Strengene – saa gør mig en Tjeneste. Vær Mellemand mellem Kasino og mig. Jeg ønsker ikke at forhandle personlig med dem – men jeg vil tilbyde dem et rigtigt Folke- og Slav-Skuespil med Ædelhed og Nederdrægtighed og Mod
 25 og Opofrelse og Drab og Sejer og alt det andet lige lige indtil C 4 . . . Handlingen i Jylland – Titlen „*Under Tredveaarskrigen*“ – Sujettet fandt jeg paa en gammel Herregaard i Sommer – og Planen har jeg lidt efter lidt gennearbejdet i Hovedet. Jeg er begyndt at diktere – gaaende op og ned ad Gulvet eller hvilende paa Sofaen. Saa kan jeg
 30 bedre holde Hovedet klart. Jeg tror, det lykkes. Og jeg kan rimeligvis faa det færdigt inden Jul. Men jeg savner – som de fleste krigsførende Magter – Penge. Altsaa, *hvad* vil man kunne byde mig forskudsvis. Vil man have mig, maa man jo løbe nogen Risiko. Jeg foreslaar: 500 Kr. straks. Andre 500 naar jeg indsender 1ste Akt samt Planen for
 35 Stykkets Gang. Resten, hvorledes vi nu ordner Honorarbetingelserne,

naar sidste Akt er indsendt. Derved kommer der Pres paa og Fart i Tingene – hvad der er til fælles Fordel og ikke mindst i Stykkets Favør som et ægte Folkeskuespil af den ældre Drachmannske yngre Musa.

6 Tjen mig i at tage Sagen i Haand – og tilgiv denne lange Ramse – og svar mig, naar Du kan, og vær forøvrig hjærtelig hilset! Denne Omgang er det de *Danskes* Tur – nu da Nordmændene bider i Græsset.

Din hengivne

10

Holger Dr.

660. Til *Jacob Hegel*.

Eichenstrasse 87.

Eimsbüttel

Hamburg.

15

13/11 93.

Kære Jakob Hegel.

Jeg har blot ventet paa, at den brave Fred. Bagge skulde sende mig Slutningen af „Gøglere“ – Vil Du give ham et lille Puf – nu maa vel sidste Ark være færdig i Korr. Og vil Du saa læse disse „Gøglere“ i 20 deres Helhed, kære Jakob Hegel; Du vil da rimeligvis indrømme mig, at det er mit hidtil *modneste* dramatiske Arbejde, hvoraf ikke alene Du men ventelig mange Andre vil faa Glæde.

Saa beder jeg Dig tage de samlede Ark udi din Haand og præsentere Stykket for Kammerherre Fallesen, samt afæske ham hans meget 25 snare Tilkendegivelse om *hvornaar* han agter at lade Stykket opføre – thi *at* han vil opføre dette Arbejde, der ligger saa godt for alle disponible Kræfter og som ikke fordrer noget „Udstyr“ – det nærer jeg ingen Tvivl om. Kun skulde der ikke tøves for længe – ogsaa for min Skyld.

30 Vil Du enten selv personlig fremstille Dig som mit Ombud hos den gl. Kammerherre – eller bede August Larsen derom.

Hvad „Bonifacius“ nemlig angaar, da har jeg gennem Hr. Alfred Tofft faaet Meddelelse fra Kammerherren, at Theatret selvfølgelig

overfor „en Digter af min Rang og Betydning“ vilde spille dette Stykke, men at jeg maatte gøre nogle Indrømmelser overfor Censuren.

Naa; disse Indrømmelser vil jeg maaske gøre – i det mindste nogle. Men jeg vilde da foretrække at „Gøglere“ først kom op – saa meget mere som jeg i dette Øjeblik vanskeligt kan sige, *hvem* der skulde spille de To i „Bonifacius“ – og Theatret maaske ligesaa vanskeligt.

Selvfølgelig kan Du selv bestemme Tiden til Udgivelsen af de to Stykker – med nogle Ugers Mellemlum. At begge Stykker, enkeltvis eller tilsammen, vil blive Julens Begivenhed, derpaa tør jeg vel tro – netop fordi man véd, at jeg længe har været syg og uoplagt.

Et lille Melodrama i Journalistkalenderen vil yderligere støtte min faste Stilling i Julelitteraturen – den, som jo i Grunden heller ingen formaar at gøre mig stridig.

Fanø-Opholdet styrkede mig saa meget, at jeg nu kan arbejde daglig et Par Timer – et stort Fremskridt, som jeg agter at bruge med al Varsomhed og i fuldkommen Ro udadtil – hvilken Ro jeg har *her*.

Imidlertid agter jeg at udarbejde et fortrinligt Sujet til en stor Folke-Skuespil Digting „Under Tredveaarskrigen“, hvortil jeg fandt Stoffet i Sommer paa en gammel jysk Herregaard – med brogede Lansknægts-scener, Ædelhed og Drab og Nederdrægtighed og Uskyldighed – Altsammen ægte, uforfalskede Varer i saa fast og god Stil – for det store, brede Publikum, som jeg i det hele raader over – med stærke Udgange og en *god* Ende!

Og til den Ende – for at jeg uforstyrret kan gøre dette Arbejde, der ganske optager mig – vil jeg minde Dig om dit Løfte fra i Sommer og ifjor, at ville afkøbe mig et godt og smukt Maleri. Jeg har et saadant staaende her – fra Nordsøen under Helgoland – et friskt og kækt Billed, som oprindeligt var bestilt af en Mand i Hamborg. Koleraen kom ham og Billedet paatværs, og jeg beholdt det selv. Det skulde koste 1000 Mark. Jeg vil sælge Dig det for 500 Kroner. Rammen alene har kostet mig 100 Mark. Det vil blive en værdig Pryd for din Samling – det kan jeg trygt sige Dig.

Vil Du sende mig et Par Ord herom, saa skal jeg sende Dig Billedet og Tak til. Ogsaa for nogle af de sidst udkomne eller nu udkommede Bøger (Brandes) skal Du have Tak, hvis Du vil sende

mig dem her til min klosterlige Stilhed. Jeg haaber, Alle lever vel hos Dig.

Hjærteligste Hilsner

Din hengivne

Holger Drachmann.

5

661. Fra *Georg Brandes*.

18. 12. 93.

Kjære Ven.

Kjerulf, som er kommet hjem fra Hamburg, fortæller mig, at han har været sammen med Dig, at I have havt nogle hyggelige Timer sammen dernede, men at Du endnu er noget skrøbelig af Helbred. Jeg indbildte mig, at Du nu var helt rask, og det gjorde mig ondt at høre, det ikke er saa. Saa er da min Bøn til dig, at du kommer som snarest til Kræfter og gjenvinder dit Humør.

15 Jeg har faaet Bonifacius-Skæret fra dig og siger dig min bedste Tak for Bogen. Det er en munter og morsom Bog, men du kan gjøre dem dybere og bedre.

Blandt andre Bekymringer har jeg for Tiden den over den opvoxende Ungdom i Norge, her og andensteds. Den gaar den lige Vej 20 til Mystik, Magi og Spiritisme. Det havner altsammen i Borddans. I Christiania og Bergen holder den ene efter den anden Foredrag om, hvad Aanderne har sagt ham gennem Bordben. Forleden havde jeg endog den Sorg at erfare, et Spisebord paa St. Annæ Plads har erklæret sig imod mig, ja rent ud sagt, det afskyede mig. – At man til 25 Menneskenes Misbilligelse nu ogsaa maa slæbe paa Bordenes!

Det norske Dagblad refererer igaar et Foredrag af Kristofer Janson; deri: „Reinkarnationen (!) er en Aands frivillige Sag. Der fordres et inderligt Ønske om at sone for Fejl her paa Jorden eller udføre en Mission. Ofte kommer man tilbage her til Jorden i en helt forskjellig 30 Skikkelse. Taleren nævnte en Jøde som ved Betleri havde sanket sammen 90,000 Rubler (oh!). Selv beholdt han ikke en Skilling, men ernærede sig ved at male Snus om Aftenen. Denne Mand havde siden – han døde 1865 – givet sig tilkjende og fortalt, at han her paa Jorden

tidligere havde været en *grum Despot*. I tre hundrede Aar var han saa Aand . . . Taleren hilsendes sluttelig med Applaus“.

„Taleren meddelte iøvrigt at Aandeverdenen nærrede *special Interesse* for vor Tid, hvorfor et betydeligt Antal Aander agtede at la sig
5 reinkarnere“.

Og Ingen leer. Saaledes stiger Fordummelsen omkring os under disse Bredegrader. Lev vel, min Ven, og tænk imellem paa din gamle
G. B.

662. Fra *Sophus Schandorph*.

10

Kjøbenhavn V.
13 Helgolandsgade II.
28 Dec 1893

Kjære gamle Ven,

Omstændighederne føjede sig ikke efter mit Ønske, hvad de jo næsten
15 aldrig gjør. Jeg vilde gjerne have været ene med Dig – blot et Par
Timers Tid – det lykkedes ikke.

Jeg synes, Du havde det ikke godt. Naa – hvem har det? Men
Naturen, eller hvem det er, har givet en noget mere Fedt om Hjertet
– alias Energi – alias Dovenskab – end en Anden. Dog derom nytter
20 det ikke at tale, heller ikke om, at Du udtalte, at jeg havde været med
til at svigte dig. Maaske tager Du fejl. Jeg har stræbt at forstaa dig.
Erindrer Du, da vi saâs i Hotel d'Angleterre, da Du kom fra Wien?
Erindrer Du en fortlørlig Samtale paa vor Tournée om Natten – det
var vist i Hjørring?

25 Nok herom!

Jeg vil blot takke Dig baade for „Dansen paa Koldinghus“, som
har grebet mig stærkt og for „Gøglere“, som jeg finder er et Pust fra
den geniale Poets kraftige Natur. Hvor er det velgjørende at høre
kraftig protesterende Hornmusik nu, da Ungdommen blæser Skalmjeje
30 i de bedrøveligste Tonarter.

De kan for mig lave alle Slags „ismer“. Det er lige fedt. I Kunsten
kommer alt an paa den individuelle Kraft, og den har Du, Satan
flintre mig!

Jeg elsker din Dorrit og din James. Det bedste Tegn paa, at det er godt, er, at jeg selv tænkte: Hvorfor har Du – det Bæst id est jeg selv – aldrig forsøgt paa at gøre noget saadant? Men jeg skal vel vare mig.

Fornuftige Mennesker, som jeg har talt med, har været af min Mening. E B har skrevet en ikke fuldt forstaaende men dog sympathisk Anmeldelse. Navnlig har han Ret i at skjælde vore Scener ud. Stykket vilde tage sig ypperlig ud med faa og lette Ændringer, men vore Theatre er jo bange for al Ting.

Erna var hos os forleden Aften og var glad ved at høre fra dig. Vi var enige om, at Du var i din fulde Vigueur – Beviserne forelaa i disse to dramatiske Arbejder.

Her er ellers en grulig Slaphed og Mathed. Dette Land *maa* gaa ad Helvede til! *Après nous le déluge*.

Hvor det dog var rart at træffe dig – om end Ingen af os var rigtig glade.

Krøyer og hans Kone var hos os i Dag og var svært glade over „Gøglere“. De havde set *Premièren* til Fru Gads „Tro som Guld“, fandt den meget pjanket. Men Smagen hos vort Publikum er netop for Pjank, og de unge Poeter – Gud forlade mig, hvis jeg gør dem Uret – synes mig vil bøje den hen mod den rene Kadaverlyrik og det ufrugtbareste Ordbroderi.

Lev nu vel, drik Kraft af Luft, Øl eller Vin! Husk paa, at vi bør dø leende som Ragnar Lothbrok i Ormegaarden.

Din gamle Ven
Schandorph.